*31. K. 30.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

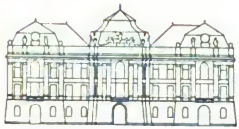

KK HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR NATIONALBIBLIOTHEK

*31.K.30

ACTORUM ERUDITORUM,

QUÆ

LIPSIÆ PUBLICANTUR,

SUPPLEMENTA.

TOMUS V.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes,
JO. FRID. GLEDITSCH & Fil. THOM.
FRITSCH & FRID.
GROSCHUF.

Typis VIDUÆ CHRISTIANI GÖZII.

A. MDCCXIII.

A. 31. K. 30

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. I.

INSCRIPTIONES ANTIQUÆ TOTIUS ORbis Romani in abſolutiſſimum corpus redactæ, olim auſpiciis JOS. SCALIGERI & MARCI VELSERI, induſtria autem J. GRVTERI, nunc curis ſecundis ejusdem Gruteri & notis MARQV. GVDII emendatæ, tabulis aneis BOISSARDI illuſtratæ; cura JO. GEORGII GRAEVII.

Volumina II.

Amſtelodami, apud Franc. Halma, 1707, fol. maj.
Conſtat Alph. 19 tab. æneis 46½ pluribusque paſſim inſertis.

MArmorum & titulorum veteris ævi collectores primi fuerunt Itali. Nicolaus enim V P. R. Cyriacum Anconitanum per varias Orbis partes miſit, ut lapides veteres conquireret; quorum titulos etiam plurimos in unum volumen conjecit, quod ante annos demum aliquot typis deſcribi juſſerat Ill. Barberinus, ſed inceptum opus nunquam fuit perfectum. Cyriacum diligenter inſecuti ſunt Joh. Marcanova, Joh. Jucundus Veronenſis, Andreas Alciatus, & quorum fama obſcurior paululum eſt, Pet. Sabinus & Franc. Philippus Pedemontius. At primus, qui publicis typis Inſcriptiones deſcripſit, Cl. Burmanno in Præfatione videtur Jac. Mazochius,

Acad. Romanæ bibliopola, qui, curante Andrea Fulvio, Vrbis Romæ Epigrammata anno 1521 edidit. An autem antiquæ a Seb. Maccio perquam ſtudioſe collectæ inſcriptiones prodierint unquam, ignorat Cl. Burmannus; & Thomaſini, Onuphrii, Scardeonii, aliorumque recentioris ætatis Italorum labores in evulgandis vetuſtiſſimis hiſce monimentis ſatis noti ſunt eruditis. Italos exceperunt inde Germani, e quibus omnium primi Barth. Amantius & Petrus Apianus inſcriptiones anno 1534 typis expreſſas divulgarunt. Poſt eos maxime eminuit Mart. Smetius, cujus theſaurum inſcriptionum, variis ſuis fatis percelebrem, cura cumque auctario J. Lipſii Lugd. B. 1588 Raphelengius excudit; quæ quidem editio tam ſplendida eſt tantaque ἀκριβείᾳ procurata, ut dubitet Cl. Burmannus, an unquam ſimile aliquid ex officinis typographicis exierit. Hoc Smetiano labore incitatus Joſ. Scaliger, auctor fuit Joh. Commelino, Janoque Grutero, ut opus iſtud inſigniter auctum denuo typis mandaret ille, & hujus ductu provincia ſuſciperetur, quod ut facilius perſuaderet, ipſe in Indice conficiendo decem ſolidos menſes a ſummo mane ad tempus cœnæ impendit. A Scaligero itaque adactus ad laborem Gruterus, ſtatim eruditorum auxilium undique per litteras imploravit, felici ſane ſucceſſu: ſiquidem omnes certatim ad exſtruendum hoc pulcherrimum templum lapides comportarunt, quorum nomina in Præfatione recenſet Gruterus. Hoc A. 1602 editum & denique non niſi cariſſimo pretio venale opus adeo excitavit emunctioris naſi eruditos, ut egregias miranda omnino copia acceſſiones Reineſius, Sponius, Fabrettus, & Angli, tot literata etiam ſaxa Urſatus, Cæſ. Malvaſia, Noriſius, de Turre, aliique docte illuſtrata in publicum emiſerint; quorum inſcriptiones in unum veluti corpus conjicere eo magis allaboravit Cl. Grævius, cum in manus ipſius veniſſet Cl. Gudii exemplar, obſervationibus auctum, ac emendationibus manu doctiſſimi iſtius Viri ſcriptis. Et quia idem etiam Gudius immenſam vim titulorum nunquam adhuc publicatorum congeſſerat, conſilium cum typographo inierat Cl. Grævius, alterum volumen adjiciendi, in qvod, ordine

ordine illo, qvem Gruterus instituerat, servato, conjiceretur, quidquid veterum lapidum post Gruterum docti protulerunt. Hinc in partem laboris assumsit ille celeberrimi nominis viros, Petrum Burmannum, Eduardumque Holthenum, qui ipsum Gruteri opus recensèrent, & doctorum Virorum in inscriptiones observata passim adderent. Notas vero Gudianas ipse Grævius subjecit, quo, cum dimidia fere pars Thesauri esset descripta, e medio erepto, provinciam eius in se suscepit doctissimus Burmannus, relicto tamen Cl. Holtheno indices recensendi & locupletándi labore. Hi inscriptiones plurimas, alieno loco positas a Grutero, multas etiam bis terve diversis locis repetitas hic resecare, alioque ordine producere nefas duxerunt, ne, diminuto ita paginarum numero inutilis hæc ἔκδοσις redderetur eruditis, qui juxta paginas Gruterianæ editionis lapides adducere solent. Ipsam porro Belgarum editionem insigniter commendant chartæ non minus nitor, characterumque elegantia, quam selectæ ex Boissardo imagines ære satis eleganter expressæ, & accessiones in eas factæ. Johanni enim Sixio, Consuli quondam Amstelod. ipsius Gruteri fuit exemplar, atque Farrago Inscriptionum Antiquarum a Pighio collecta, scholiisque illustrata. Ex his errata, quæ priorem editionem fœdaverant, plurima fuerunt correcta. Multum quoque consiliis suis & typographum & Cl. Editores juvit celeberrimus Janus Brouckhusius. Præterea undique ex doctorum, & potissimum Spanhemii, Cuperi, Norisii, Reinesii & Philippi a Turre scriptis quædam conquisivit Burmannus, quantum & negotiorum publicorum moles & festinatio operarum ei permisit, tribusque sæpius quatuorve verbis monuit Lectores, ubi plenius explicatas antiquitates reperire possent. Quæ autem ejus industriam effugerant, plurima Cl. Holthenus, a se ipso ac Cl. Almeloveenio, Massonio, aliisque observata in appendicem conjecit. Denique ultimum totius operis locum sibi vindicant Tironis & Senecæ, ut vulgo habentur, notæ, quas in arctius spatium contrahendas e re sua & emptorum censuit typographus, numeris tantum prioris editionis margini appositis, & notulis Gruteri, quæ in prima

ἐκδόσει ad calcem erant rejectæ, ipsis paginis statim subjectis; quo quidem ipso, ni fallimur, Gruteri quoque παραρτήματα, & inutiliter repetitas ab eo inscriptiones sine incommodo doctorum æque ac typographi tollere Cl. Editores potuissent.

Post eruditam hanc eruditissimi Burmanni Præfationem collocata sunt Grævii epitaphium & elogia, quæ Janum Brouckhusium & Joh. Fredericum Cramerum autores agnoscunt. Hæc statim excipiunt imago Grævii versibus insignis poetæ Dav. Hoogstratani decorata, Gruteri vetus ad Rudolphum II Dedicatio, ejusque Præfatio, elogia, atque effigies; ac denique Panegyrici, Grutero a Balth. Venatore & Friderico Hermanno Flaydero scripti.

Jam quæso insigne eximia non minus utilitate quam elegantia opus accedamus ipsum, de cujus singulari præstantia pretioque adaucto ut eo melius tutiusque judicare valeas, en Tibi specimina quædam ex notis eruditorum, Gudiique potissimum, inscriptionibus nonnunquam larga manu subjectis, in tuum usum depromta.

IV, 4. T. AVIANO) Non dubium, quin in lapide fuerit TRAJANO. Hoc nomine enim Jupiter in Dacia colebatur, infr. XI, 3. Gud.

XVIII, 5. SVIS ET FVT.) Hoc est, *& futuris*; opponitur *suis*, id est, præsentibus. Male Reines. conjicit leg. EX FVR. h. e. *Furfaria pecunia*, quod non probo. Gud.

XXIX, 7. ELPIS. MAMMVLEJVS) Leg. MAMMVL. EJVS. id est, *Mammula ejus*. Gud.

LIII, 10. MERCVRIO ARCECIO) Reinesius putat, *Arcecio* esse pro *Arcesio*. Ego vero vehementer dubito, an lapis non habuerit ACACESIO. Neque enim ulla, quod sciam, fit uspiam mentio apud priscos Mercurii vel Arcecii vel Arcesii vel Arcetii. At constat, Mercurii Acacesii, sic dicti, quia ab Acaco est educatus, simulacrum ex lapide sub colle Acacesio, & templum in urbe Megelopoli fuisse. Holthen.

LXII, 2. DVNILIVS HOMO) Viri cognomen CCCCXXIII, 7. Gud.

LXX,

LXX, 3. OB PROCESSVS SVOS) Rein. intellexit conjugium. Mihi videtur hoc loco *proceſſus* item eſſe quod ſucceſſus proſperos. Gud.

LXXVI, 9. COROLITICA) Id eſt, coralitico lapide. Plin. XXXVI, 8. Grut.

10. FORT. HORR.) Scal. in indice recte, puto, explicat, intelligenda Fortuna Horreorum Galbianorum, quæ a Topographis Urbis in reg. XIII collocatur. Intelligo autem per Fortunam, ſive ſtatuam, ſive ſacellum in ædium & horreorum Galbianorum introitu. Gud.

LXXXIX, 6. AVRIBVS B. D. D.) Explico: Auribus Bonæ Deæ dicavit. Sic Capitol. Alex. Sev. *auribus Veneris eos* (uniones) *dicavit*. Gud.

XCI, 6. ORD. BRIT.) Autores indicis hinc fingunt Ordinem Britonum. Sed leg. vel DOM. BRITO, vel OR*iundus* BRIT*onibus*, vel OR. BRITO, i. e. *Origine Brito*. Gud.

XCVIII, 8. CVM CARPVSCVLIS) Eſt tectorii ſpecies, quæ in columnis aliisque ædificii partibus ornatus cauſſa additur. Pigh.

CI, 1. Perperam Panvinius hoc Epigramma Tiberio tribuit, qui *Germanicus* nunquam dictus. Maſſon.

CLIII, 9. DIVVS CLAVDIVS) Male *Divus* pro TI. vel TIB. Sic enim paſſim Claudius ſignatur; nec Impp. vivi eo titulo decorabantur. Maſſ. IMP. XI. muta in XXI. Id.

CLXIII, 8. Perperam a Cittadino, nec melius a Ligorio reſtituta. Titulus certe DAC. neque Elagabulo, neque Maximino convenit. Neutri etiam IMP. V. Maſſ.

CLXXXIX, 12. M. LOLL. PAVLINO &c.) Notatu dignum, quod hic ad deſignandum annum citentur Coſſ. quatuor, & ii omnes ſuffecti. &c. Almelov.

CXCI, 3. CAES. DESTINATVS) Id eſt, *creatus*, *delectus*, & *declaratus*. Sic teſtamento tutores *deſtinare* dixit Vlpianus. Gud.

CCVII. ANTAS) Philander ap. Vitruv. *antas* & *antepagmenta* pro iisdem habet. Atqui multum differunt. *Antæ* enim lapideæ, *antepagmenta* lignea. Ac iſtæ his operiebantur ornamenti gratia Feſtus latera oſtiorum vocat. Gud.

CCXXVI. 3. DIVI PRON.) JVLI. Boiſſ. male hanc vocem inculcavit Boiſſardus, cum neſciret, Julium per excellentiam *Divum* dici. Petron. *Quid porro tu, Dive, tuis cunctaris in armis?* Græv.

CCXLV, 9. Contra Spanhemium obſervat Cl. Maſſon. qvod hic lapis minime evincat, PROCOS. titulum Trajano ac proinde ante Antoninorum tempora Imperatoribus datum fuiſſe.

CCLVII, 11. PONT. MAX.) Leg. PART. MAX. pro PONT. MAX. quo titulo nunquam decoratus Verus occurrit in numis. Maſſon.

CCLXX, 6. FICTORVM) Fictores dicti a fingendis libris &c. Gud. ſed Grævio videtur veriſimilior eſſe Lipſii ſententia, qui fictores dictos ait, qui ſtatuas Deorum ornant.

CCLXXXIV, 6. BB.) Id eſt, *bonis*, *bonis*, & hoc *optimis*, Scriver.

CCCXXXVIII, 5. COND. GR. RVSSATAE.) Id eſt, *Conditor gregum*, qui equorum greges ad jugum adſueſceret, atque exerceret. V. Chariſum lib. 1. Pigh. Male; grex Ruſſata eſt factio Ruſſata. Sic in præc. IV. conditor factionis Ruſſatæ. GR. igitur eſt Gregis. Græv.

CCCXL, 3. SVCCONDITORI) Succonditor, qui conditori parebat in factionibus. Sunt enim conditores factionum ii, qui factionem ederent, & miſſus ſuppeditarent. Scol. ad Catal. Virg. p. 239.

CCCLXXII, 4. EXCEPTORI) Exceptores ſunt ταχύγραφοι, ὀξύγραφοι. Suid. ἐκσκέπτωρ. Portius male interpretatur *Exſpeculatorem*. Gud.

CCCCXXI, 1. ACILIANO PRAEF. FAB. CONS.) A. V. 888, juxta Panvinium. Sed Conſulem hunc fuiſſe, non eſt veroſimile. Melius *Fabrum Conſaburenſium* in Hiſpania. Gud.

CCCCXXV, 5. VEXILLVM. ARGENT. INSIGNE) Scaliger in Ind. legit *Argenteum inſigne*. Rectius Salmaſius vexillum *argento inſigne*, quem vide in Hiſt. Aug. p. 430.

CCCLIV.

CCCCLIV, 5. LEG. III.) LEG. exponi potest per *Legatum*, ex præced. ubi male insertum fuit, uti liquet ex collatione cum 1028, 5. Masson.

CCCCLXVII, 5. SEPTIMIO APRO) Rein. suspicatur, legendum esse *Septimia* sc. tribu. Male. Tribus nec fœminis tributa, nec ulla eo nomine veteribus cognita. Retinenda vulgata & explicanda lectio ex usu II & III post Christum seculi, quo sive majorum & agnatorum, sive adoptantium nomina interdum integre suis interponebant gentilitiis nominibus. Gud.

DXLI, 2. PAVIT LEG.) Pavit Legionem, h. e. *duxit*. Gud.

DLVI, 2. AM. P.) Guther. expl. *Alæ Macedonum Primæ*. Sed milites denominantur a cohortibus, & equites ab alis. Gud.

3. SI. MILES) Quare ei imprecatur, ut male sit, si fuerit miles, cum & ipse fuit miles? Forsan legendum SI MIR*eris*, vel SI MIS*eret*, nempe quod hic jaceam. Almelov. At Gudius. Leg. SIMILES, i. e. similiter defunctos.

DLXXVIII, 8. ORNATOR GLABR.) Ornator Glabr. est ornator Glabrorum Tiberii Cæsaris: pueros illos delicatos, quorum agmen ad infame ministerium aluisse Tiberium narrat Tacitus, vocabant tum temporis Glabros: quod nec Scaliger intellexit in indice. Gud.

DXCIV, 3. ad hanc optime probat Gudius, feminas quoque libros descripisse.

6. GLUTINATORI) Qui conglutinandæ papyro operam impendebat, in veteri Glossar. κολλητὴς dictus. Gud.

DCXVI, 2. NICANORI SECUNDUS) Scal. in ind. Nom. *Nicanorem* scribit cognominatum *Secundum*. Male. *Secundus* Nicanoris pater fuit. Holthen.

DCXXII, 1. CABATORES) Cavatores, cavitarii, Græcis recentioribus Καβιδάριοι, sculptores sunt annulorum ad signandum, graphatores. Gud.

DCXXIV, 10. INSULARIUS) Servus insularius, custos insulæ. Gud.

DCXLIX, 7. ARTIS PROSSARIÆ) Prosarii sunt, qui vendunt pexas tunicas. Glossar. *Prosa πέξον ἱμάτιον.* Græv.

DCLIV, 4. MUSICARIO) Existimo scribendum MUSIVARIUS. Almelov.

DCLXI, 3. COLLACTIO) Collactius, qui eandem nutricem bibit. Apulej. Gud.

DCCXLIII, 7. Habet Scal. *Venia P. F. Tifernia Sabina.* Sed *Venia P. F.* monimentum posuit *Tifernia Sabina*, quæ filia fuit *Tif. Prudent.* Holth.

DCCCX, 10. FOLLES) *Follis* vel est didrachmum, vel duo minuta; de illo intelligit Scal. hunc locum. Gud.

DCCCXXXII, 1. SABINIANVS VIV.) Gabr. Lurbæus vocem VIV. exponit de *Viviacis*, sic ut Sabinianus fuerit *Vivisci*. Absurde: nam VIV. nihil aliud est quam VIVUS, ut in tot aliis lapidibus. Gud.

DCCCL, 6. POSUIT MENSAM) *Mensam ponere* est lapidem cippis aut terræ aggestione subnixum planum tollere in mensæ modum. Gud.

DCCCCXXXII, 8. CONJUGI VIRGINEAE) Id est, quam virginem acceperat. Gud.

DCCCCLXXXVI, 3. ACTORIS) Non est cognomen, sed officii nomen. Male ergo Scal. in Ind. Gud.

MLII, 8. IN DIE. CENSORIO) Buchnerus in Thes. L. L. voce *Censorius* pueriliter hallucinatur, dum pagano homini, Christianæ de resurrectione fidei illudenti hæc tribuit. Id.

MCXII, 10. ERASTUS SCRINIARIUS) Reines. putat Scrinium & Scriniarios nondum fuisse sub Claudio, itaque legit SCRIBA LIBRARIUS, sed nihil mutandum. Scriniarius enim erat is, qui scrinium gerebat in officio epistolarum. V. Salmas. ad Hist. Aug. f. 208. Gud.

Indicibus denique Præfationem Cl. Ed. Holthenus præmisit, in qua inter alia docet multos se typotetharum erro-

res

res, in numeris potisſimum commiſſos, emendaſſe, aliisque, quos nulla arte emendare valuit, ſpatium reliquiſſe, implendum Lectori, cum in ea inciderit, quæ Noſtrum fugerunt. At cum in corrigendis iſtis indicibus totus incumbit Vir clariſſimus, in novis hiſce novas quoque, quas recenſet, mendas deprehendit, veniamque earum jure ſummo expoſcit, cum correctioni non potuit quandoque præeſſe & ſubinde moles laboris tædium ei contraxit. Noſtro enim haud ſatis fuit, inquiſiviſſe ſingula, quæ indicabant indices priores, & emendaſſe male deſcriptos numeros; locupletavit inſuper indices generatim omnes, & ſingulatim ind. XXIII, cui agnomina, Auguſtos item, Auguſtas, Cæſares, & tam in faſtis quam alibi deſcriptos Coss. quin etiam Chriſtianos, nominaque equorum inſeruit. Porro novum addidit ind. XXV in uſus eorum, qui ſcire deſiderant, quid lapidibus olim inſcripſerint Poetæ Romani Græcique. Confecit non minus ind. XXVI, qui ex Alphabeti ordine indicat loca, marmoribus inſcriptis nobilitata; at quia minore forma typis deſcribendus commodius circumferri poterit, alii iſte ab Autore tempori adſervabitur. Quem quidem magnæ omnino utilitatis laborem cum altero novoque Inſcriptionum volumine avide etiamnum exſpectant æqui antiquorum monimentorum æſtimatores docti.

Hæc noſtra Inſcriptionum præſtantiſſimi operis recenſio nondum erat ad finem perducta, cum Vir pereruditus & numorum, antiquitatum, ſtudiorumque elegantiorum præclarus fautor atque ruſpator, *Joh. Dietericus Michelſenius*, Med. D. Glückſtadio nobis mitteret Gruteri exemplar, cui partim ipſe propria manu, partim Anonymus alius notas Gudii ad inſcriptiones Gruterianas adſcripſerat perquam diligenter. Contulimus ergo ſummo ſtudio codicem Michelſenianum cum nova Belgarum editione, & deprehendimus quidem notas, quæ Gudii nomen præferunt, bona ſemper fide recenſitas fuiſſe, ſed obſervavimus ſane haud pauca doctiſſimi Viri annotata, quorum autor in Belgarum ἐκδόσει non dicitur Gudius.

dius. Sic enim v. g. juxta cod. Michelſen. obſervationes ad 589, 7. 598, 7. 600, 7. 15. 614, 11. 615, 1. 621, 1. 621, 6. 625, 4. 8. 633, 4. 641, 4. 647, 6. 663, 5. 675, 8. 692, 3. reliqua, Gudium agneſcunt, at Græviana editio nomen ejus omiſit, quæ etiam notas Gudii ad 550, 4 & 1089, 3 Grutero tribuit, errore forſan typographico, quo *Grut.* pro *Gud.* exſcriptum legitur. Præterea Belgæ inſignem copiam emendationum, conjecturarum, illuſtrationumque Gudianarum plane neglexerunt, quæ inſignis momenti & non minoris paſſim utilitatis ſunt. Adducamus hic potiſſima ex Grutero laudatiſſimi noſtri Michelſenii, cum admonuimus, a pag. 39 hujus codicis usque ad p. 524 nihil exſtare adſcriptum.

I, 3. PANTHEO) Sic & Druſilla Panthea dicta, teſte Dione lib. 59 f. 548.

6. L. VESTORIVS) C. Veſtorii, qui Sempron. Rufum vicerit, meminit Cicero lib. VI ad Attic. & lib. IV. Epiſt. ad Famil. & Manutius ait, Veſtorium iſtum fuiſſe Puteolanum. Veſtoria Sabina eſt in collectaneis meis.

7. Inſcriptionem hanc exponit Boxhorn. Quæſt. Rom. 13. C. TER. DEXTER) C. Terentius C. F. Pol. Dexter eſt Inſcr. 833, 1, idem, ut puto, qui h. l. C. TER. DEXTER.

II, 5. DEVM. DEARV SVEDIA DORI) DEVM. DEARVM. SVEDIA. DORIS. Reineſ. emendabat Suellia vel Spedia. Sed nil mutandum. Nam eadem Suedia Doris eſt 995, 15.

6. ALA. I. ULP. CO ℵ ∞ CR. CVI. PRI.) ALA. I. SING. IMP. *Civium Romanorum* CVI PRAE*eſt*. Inſcr. 6, 87.

12. PROT. DIVINI LATERIS) Reineſius conjicit PRO DIVINITATE CÆSARIS, male!

IV, 6. AVA.) SACR. Reineſius perperam. Nam Aurelius, nomen ceteroquin gentilitium hoc loco eſt prænomen ex uſu iſtius ſequioris temporis.

7. Habet etiam Herold. L. de Rat. Legion. in Vet. Germ. ſed corrupit nomen *Sedulius* in *S. F. Didius*.

ANTON.

ANTONIANÆ) Pertinet ad tempora M. Ant. CAR. & proxim. ut Inscr. I, 168 & 4, 6.

11. VINDO) Vindobonæ.

12. Contuli cum Ligorii MS. cod. cum quo accurate in omnibus convenit.

V, 2. GENIO VENALICI.) An est loci nomen, ubi venales habebantur? Sic & Inscr. VIII, 3.5.

3. GLAVDIA) CAVIBIA. Monav. an *Gavidia?*

6. VENEREVM SPECVLVM) Ornatrices & Pscades dicebantur Junoni speculum tenere, quod ea munditiei & ornatus curam habeat, quare & ejus statuæ crines addebant, eosque curiosa superstitione disponebant. Augustin. L.VI de C. D. Vid. Demster. ad Antiqu. Rosl. 1. 2 c. 6. Senec. Ep. 95. *Vetemus lintea & strigiles Jovi ferre, Junoni speculum tenere.* Vid. Pignor. de Serv. p. 202, Apul. l. 4 Metam. Triton in Veneris comitatu suo oculis dominæ speculum prægerit.

VI, 3. Cujacius l. 10 Obs. c. 35, & qui ejus errorem sequitur, Pancirollus lib. Nob. Imp. c. 154 perperam exponit hanc inscr. de Zermens. seu Zermessium colonia, de qua l. ultim. §. 8 D. de Censib. Hæc enim alia est a Zarmi Zægethusa, de qua lapis loquitur, & quæ eadem nominatur in 2 p. 272. Puto autem, Zarmisiam esse eam, quæ hodie Alba Julia, Sambuco Sarmis Dacica. Atque eadem similiter refertur a Joh. Frölstero lib. IV c. 21 Daciæ Nov. Ant.

SCAVRIANVM) Videtur hic Scaurianus idem esse cum Præf. Præt. Trajani, quem Aur. Victor *Saburanum* vocat, ex hac inscr. corrigendus.

VII, 1. JVL. PVD. SEVERIANVS) C. Jul. Pomponius Pudens Severianus Præs. Urb. in 2 p. 47, sub Alexandro vel proximis. Erit igitur Julia illa Elagabali Soœmias, ut p. præc. & videtur excidisse linea, in qua fuerat MATRIS AVG.

3. MVCATRALIS) Est Mucatraulus, cui rescribit Imp. Alex. A. 980. l. 8 C. de pactis. Alius eodem nomine

miles ſub Diocletiano l. 4 C. de jure fiſci, & l. 7 C. de reſcindenda vendit. Quemadmodum autem h. l. Mucatralis eſt cognomen Auli; ſic inſcr. Trajectina itidem ad Rhenum *Bititralis* eſt cognomen Valentis, quod hactenus ignoratum crucem fixit Viris doctis.

ALBINO ET MAXIMO COS.) A. V. 980, Chr. 228. Albinum & Maximum nominat etiam Caſſiodorus Aliis dicuntur hi Coſſ. Balbinus & Clod. Pupienus Maximus.

VIII, 3. Hæc eadem inſcr. eſt p. 1007 n. 3 e ſchedis Urſini correctius, ubi CC Lappii priori loco ponuntur. Unde apparet in averſa parte, quam videtur h. l. Richardus deſcripſiſſe, eosdem Lappios occupaſſe locum poſteriorem ad litem & invidiam potioris loci & ordinis vitandam.

REGVLO COS.) Errat ergo Meurſius Not. ad Phleg. mirab. c. 24, qui hunc A. V. 816 Conſulem cum T. Verginio Rufo II Conſ. A. V. 836 eundem facit. Primus enim hujus Conſul. incidit in A. V. 821 quando inter ſuffectos erat. V. Pighium.

6. MAXIMO COS.) A. V. 985. De hoc Maximo Capitolinus cap. 5. Clod. Pupienus Maximus poſt Imp. cum geſſiſſe Proconſulatum Bithyniæ, Græciæ & Narbonæ, legatus miſſus in Illyrico, Sarmatas contudit, inde translatus ad Rhenum, rem contra Germanos ſatis feliciter geſſit.

7. M. INGENVIVS) Ingenuvia M. F. in ſaxo reperto in Tranſylv. Inſc. 687, 12. Ingenuus ex Legato Conſulari Pannoniarum a Legionibus Mæſicis contra Gallienum Auguſtus renunciatus. Coſſ. Fiſco & Beſſo. A. V. 1012 Panvin. e Trib. & Vop.

INGENVINVS) *Ingenuinia* Iunia in 2 p. 708 in Blankenheim apud Ubios. *Ingenuinus* & Albinus Epiſcopi Brixinone. Martyrol.

IX, 1. Referrem hunc lapidem ad Tetrici tempora, qui Imp. Aureliano omnes Gallias rexerat. Treb. Poll. & Aur. Victor:

Victor: Tetricum, qui Imperator in Galliis ab exercitu affectus fuerat, Correctorem Lucaniæ evexit, aſpergens hominem eleganti joco, ſublimius habendum, regere aliquam Italiæ partem quam trans Alpes regnare.

PROCOS. GALL. TRANSALP.) Auguſtus Galliam Narbonenſem (Tranſalpinam) reddidit populo, hinc in eam miſſi ſunt Procoſſ. Dio l. 54. Procos. Galliæ Ciſalpinæ Q. Cæſ. Met. A. V. 881. Plin. l. 2 c. 67, Mela l. 3 c. 5. Pigh.

2. DEXTRO COS.) Aem. Dexter, qui pro Peſcennio ad Cyzicum pugnans, victus & necatus eſt. Procos. Aſiæ, de quo Inſc. 5. p. 443.

3. ET. RV.) RVFO. A. V. 934, ſecundo Imp. Commodi.

4. P. CORN. SCIP. COS.) A. V. 808. Inſcr. 5 p. 397 & 5 p. 396.

5. SACERDOTI) Lapis, SACERDOTE. Smetius vid.) & accurate deſcripſit. Contuli cum lapide.

6. VATIONIVS) Lazius in ſpecim. Comm. Rom. veterum corrupte, Vatonius Fil. PROC. P. P. SVS. LLM. PROC. P. P. S.) *Procurator Provinciæ Pannoniæ Superioris.*

X. 3. SCAVRIANVS) Proprætor Daciæ ſub Imp. Trajano Inſc. VI, 3. Scauriana in lap. Alb. Jul. p. 84 n. 9.

4. VE.) BE. id eſt, *Beneficiarius.* Scal. c. 19 Ind. exponit VE. COS. *ex conſtile*, ſed repugnant lapides, quos dixi.

6. NVMINI &c.) Hos tres verſus Rupertus putat a reliquis hujus ſaxi diverſi temporis. Et videtur diverſa tempora innuere quoque verſus ultimus de D. Auguſto.

Q. LEPIDVS M. F.) Q. Lepidus M. F. idem eſt cum Lepido Fulginiano Inſcriptione 1 p. 407. Scaliger ad Euſebium p. 198 fuiſſe inter ſuffectos eo anno ſcribit. Reineſ. putat eſſe ordinarium, ſed ejus nomen, quod inſcriptiones hæc & 1 p. 407 verum præferunt, in Faſtis vulgatis, qui Q. Epidium Ruffum Lullianum

anum appellant, corruptum esse. Sunt autem vestigia veri nominis incorrupta maxime manifesta. In marmoribus nomina propria sunt incorrupta, quæ in chartis per varios descriptores mire depravata sunt, & fere quilibet librarius novum in nominibus inusitatis errorem commisit, quo factum est, ut nomina a se ipsis tandem abierint longissime.

IMP. CAES. &c.) Hanc inscr. elegantem & singularis exempli vocat Guther. de Offic. D. A. III, 31 p. 678. Explicant Scalig. ad Euseb. p. 193 & Salmas. ad H. Aug. p. 17.

CENTENA MILLIA $\overline{N}$.) *Centena millia N.* Balbuties hæc mera est; expungit igitur Salm. l. c. & probat Gronov. 2 de pecun. Vet. p. 154.

XI, 1. Contuli. V. Ursinus de gente Messinia, Thomas. de donar. c. 4.

2. Contuli cum Ligorii MSS. qui omnia ista completa exhibebat, dubito tamen an ex lapide.

REDITV) Peregrinatus enim fuerat in Gallia, ubi Lollius clade affectus a Germanis.

4. Videtur omnino eadem cum ea, quæ est p. 22 n. 7.

5. SEMNVS.) *T. Aur. Semnus* Inscr. 4 p. 761.

OPTIO) Optio est, qui alteri vicariam operam præstat, neque id solum in castris, Veget. II, 7, sed & in aliis plerisque officiis. Sic *optionem carceris* dixit Ulpianus l. 6. in fin. ff. de bon. damnat. Vid. Gutherius de Offic. Dom. Aug. c. 19 & *Optionem fabricæ* Callistratus in l. fin. §. fin. ff. de jur. immu.

XII, 1. L. SEPT. SEVERI) An per L. Sept. Severum Gota intelligitur? inquit inepte Reinesius.

FR. CLARISS.) Hæc corrupta sunt, quæ frustra Heinsius explicare tentat, erasum h. l. nomen Getæ, quemadmodum in plerisque aliis monimentis. Lacunam hanc descriptores notare debuissent, sed Lazius & Appianus multo etiam gravius peccant. Vid. n. 10 p. 32, n. 3 p. 39 & n. 9 p. 46.

2. Studio

2. Studio erasi.) Fuit IMPERATORIS DOMITIANI CÆSAR. Idem factum Inscr. p. 88 n. 5. Domitiani titulos eradere, memoriam omnem abolere jusserat Senatus. Sueton. Domit. c. 23.

Smetius) Ad. Thomas. de donar. c. 17.

6. AVRARIORVM) Inscr. 6 p. 114 *Aurariarum.*

7. GAI.) Gajus Apollodorus Albæ Juliæ, 13 p. 748.

8. AQ.) EQ. vel AEQ. ut in 4 p. 387, in 9 p. 576, in 3 p. 33, in 8. p. 5.

COLL. GG.) *Collegii supra scripti.* Sed transpositæ sunt voces. Repone: COLL. GG. DVXIT.

XIII, 1. T. JVN. SELEVCVS) M. Junius Seleucus sub Commodo n. 2 p. 302.

15. ADGINNIVS] Adyginus quidam Episc. Cordub. Sulp. Severus l. 2. H. S. Agidinus dicitur Laurentio de Padilla Hist. Eccl. Hisp. c. 58. *S. Adginnius Solutus* Inscr. 9 p. 718.

18. P. P. X.) *Per Provinciam Decimæ.* Ita Scalig. in Ind. c. 20, an *Pecuniæ Publicæ?*

20. DIP. LEG.) DVI*larius* LEG*ionis*, ut alibi.

XIV, 9. AQ. EQ. C. P.] Reinesius: an A. quia *Equitum Civium Romanorum Aquilifer?* Fallitur. Nam habet nomen Cohortis, & explicandum: PRAEF*ectus* COH*ortis* IV. AQ*uitanorum* EQ*uitum* C*ommuni* P*ecunia* (ut in aliis C. S. *Communi Sumtu*, C. V. *Communi Voluntate.* Vid. Ind. Not.] *Votum Solvit Lubens Merito.* Sic in 6 p. 480: *Præfectus Cohortis II Aquitan. & Thracum Equitum* in 2. p. 534.

7. FALLUPIUS) Leg. FAL. LUPUS, id est, *Falerina Lupus.*

10. Eadem 1. p. 1007, 12 p. 460, 3 p. 461. Vid. etiam 13 p. 52. P. QVARTIVS VICTOR.] M. Curtius Victor. 2 p. 1077.

13. L. VRBANVS) Est L. Volusius Vrbanus nomenclator Censorius. 3 p. 630 & 4. 1116. L. Vol. Vrb. nomen Prætoris.

XV, 5. V. Morigia lib. 3. Hist. Mediol. c. 1 p. 494.

C. DOM. PHOEBVS] Cn. Domitius Plætus. 5 p. 932.

P. Vl-

P. VINIA] An OVINIA?

6. EBVSSI) An EBVTri?

7. V. Cariolo lib. 2. Hiſt. Brix. p. 31.

9. ad figuram tertiam) Statua Thori ap. Suecos & Norvagos loco ſceptri malleum manibus tenebat. Ol. Wormius lib. 1 Dan. Mon. c. 5. p. 15.

XVI, 2. Gruterus inſcriptionem ſecundam hujus pag. uti & 13 p. 106, pro ſuſpectis habet, quod videantur loqui de veteri illo & celebri Sertorio, Hiſpaniæ Romulo. Quia vero Q. Sertorium quendam alium a nobili illo & antiquo in Hiſpania vixiſſe patet ex inſcr. Valertina 2 p. 468, ad hunc recte referuntur inſcriptiones illæ, & liberantur ſuſpicione falſi. Nam quod Junia Dona illius Q. Sertorii domeſtica, ut in inſcr. 13 p. 106, vocetur, de Q. Sertorio Rhetore in ſecunda hujus pag. tradit, cujus majores adeo nobiles fuiſſent & clari bellica virtute feciſſe intelligenda eſt, non quod tum vixerint.

OB PULSOS A Q. SERTORIO &c.] A. V. 674 & 675.

12. TETTIVS HERMES) Tici Hermetis Rom. 10. p. 924.

13. Diæ Vocantiorum) In agro Bienſi Nic. Chorierus in Hiſt. gen. Delphinatus.

VAES) Reineſ. putat legendum VENALIS ex 8 p. 791, nec fallitur. Nam C. VENAES prænomen & nomen eſt Epaphroditi Liberti. Prænomen a patrono C. Cœlio Hermagora, nomen a Matrona VENALE Atticilla transſumſit. VENAES poteſt compendii loco ſcriptum eſſe pro VENALES, id eſt, VENALIS. Nam E continet utramque litteram L & E, ut ⅄ in E & N.

9— PRONIANO ET —) *Aproniano & Bradua Coſ.* Sic Gruterus ipſe infra in corrigendis, quod tamen Meurſius lib. VI Attic. Lect. c. 8 tanquam a ſe primo obſervatum affert.

16. VIBIVS POSTHVMIVS) C. Vibius C. F. Poſthumus Coſ. A. V. 760, in 2 p. 1082. Sed de eo non interpretor lapidem. Q. Vibius Poſtumi Præfectus Dalmatiæ ſub Tiberio. Vellejus lib. 2 c. 116. Ita liber Voſſii probat. Boecler. & Pigh. ſub A. 762 C. Vibius Poſtumus.

XVII, 4.

XVII, 4. M. J. V.) *Marc. Jun. Valerius*, aut *M. Julius Victor.*

6. J. J. M.) *Jovi Junoni Minervæ*, ut in 3, 4, 5, 8 p. 5. Domitianus præcedit certamini capite gestans coronam auream effigie Jovis, Junonis, Minervæ. Suet. c. 4. iis enim præsides Imperii Dii. Tacit. 4 Hist.

XVIII, S. PR. 7.) Vid. de hoc signo Centurionis quid notaverit Pierius l. 37 Hierogl.

8. Romæ) Lanuvii, sed post Romam portata periit.
DON. DED.) Pro illis habet Gudius D. D.

XIX, 4. CAPELLIANVS) Hic ille est Capelianus, Gordiani Aug. Senioris Legatus, postea ab eo dimissus Dux Maximini, cum Mauros petiisset, eorum auxilio Gordianum Jun. commissa pugna vicit & interfecit. Capitol. in Gord. Sen.

6. TVDERTIS) Tuder oppidum Vmbriæ nobile. V. Cluv. Ital. Ant. VII, 2. Martem in primis coluere TVDERTES. Silius lib. IV. *Et Gradivicolam celso de colle Tudertem.* Erat & ibi vicus Martii, unde vicani vici Martis Tudert. in I p. 1032.
PRIMVS OMNIVM) V. 5 p. 409.

XX, 3. SACERDOTALE) V. 12 p. 325. Amm. Marcell. l. 28, p. 405 & ibi Lindenbrogius de Sacerdotalium munere. Tales statim post Senatores nominantur.

6. FLAVIVS) Uxor ejus Flavia Irene, filius Flav. Chrestus in 17 p. 776.

8. DOLICHENO) Poetæ Deos simpliciter vocant Δολεχαίωνας & Μακραίωνας, *æternos, diurnos, longævos.* Joh. Robertus l. 2 Animadv. Jur. Civ. c. 1 e Germ. Val. Pimpontini Comm. in Virgil.

XXI, 2. Capacc. Hist. N. p. 243.
JOVI EIAZIO) Εναζιος, Σαβαζιος idem. Vid. Suidam, qui ἐναζειν exponit σαβαζειν.

3. DEORVM MONTENSIVM) Præsides Montium. Commodianus, poeta Christianus, *Montenses Deos dicitis, dominantur in auro.* Ζεὺς ἐπακρειος Rhea

montium ; Dea montigena apud Mæcenat. Diomed. l. 3 de metiis Cybelem sic vocat.

4. FRONT. POS.) Vid. 1 p. 437 A. V. 875.

11. JOVI PAGANICO) Id est, Paganaliis feriis rusticorum præerat Κορητικός. Vid. Ernst. ad Val. Prob. p. 136.

XXII, 1. Hanc confictam, & expressam Reines. putat ex Amm. Marcell. ubi legitur, Gallo ex Oriente jussu Imp. accito, cum Petovionem venisset, repente apparuisse, Barbati omnem comitem cum Apodemio agente in rebus, & militibus, quos beneficiis suis elegerat Imperator, & circumsessio, in palatio abstulisse regia indumenta, captivumque in Istriam prope oppidum Polam duxisse. Addit deinde Reinesius, & quis veterum Jovem Præstitem dixit ? Est quidem in lapide Tiburtino 2 p. 1065, sed qui similiter videtur confictus. Fallitur autem. Nam Jovis Præstitis sacellum est apud Capitolinum in Maximo & Balbino. Plutarch. in Qu. Rom. λαμπτῶν ὃς πραιστὰς καλοῦσι.

4. SP.) Al. ST.

JOVI SABAZIO) De Jove Sabazio videatur Jul. Firmicus de err. prof. relig. c. VI, Hesych. voce σαβάζιος, Suidas, Harpocr. Strabo l. V, Diod. Sic. l. 4, Clem. Alexandrinus in protrept. Cicero, Arnobius adv. Gentes l. 5 & Val. Max. l. 3, ubi Sabazii Jovis cultus Romanis peregrinus & urbe expulsus dicitur, ad quem locum Pighius : Sacra Jovis Sabazii, licet priori seculo A. V. 614 Romæ damnata ac prohibita, a posteris tamen recepta fuisse, docent ejus Dei pulvinaria Domitiani tempore facta, quæ adhuc Romæ visuntur cum titulis scilicet duobus hic sequentibus n. 5 & 6.

13. SARANICO) Saranico sic dicta a Sara fluvio, qui Mosello admiscetur. V. Cluv. l. 2 Ant. Germ. c. ult. Batavi, iisque contermini Germani fluviis divinitatem & cultum divinum tribuebant, ut alibi prolixe docemus. Sic *Vosegum* quoque montem & sylvam pro numine coluerunt

runt, ut videre licet in 10 p. 94. Sarra fluvius pro militum & castrorum custodia infra p. 225, 4.

XXIII, 1. NVMM. ALBINVS) Cos. A. V. 999. Pr. Vrb. A. 1009. Panvin.

5. EBVRICA) Eburum Quadorum oppidum ap. Ptolemæum, unde expeditio hæc in Quados & finitimos fuisse credi potest, sed probo magis, quod Velserus habet, BVRICA.

7. GALLO & BRADVA COS.) Meursius lib. Lect. Attic. c. 8 frustra miratur, hos duos Coss. hic conjungi, cum Galli collega fuerit Flaccus & non Bradua; sed fallitur. Nam in omnibus fastis Gallus & Bradua Coss. nominantur A. 860. Alius vero est Gallus Flacci collega A. 926, uti etiam alius Bradua Materni collega A. 937. Hos omnes Meursius confundit.

XXIV, 7. COH. III. BRIT.) Numerus Brittonum Triputensium Nymphis sacrum fecit in sylva Othonis. 5 p. 93.

12. IVNONI) Ita Livia vocata est, cum consecraretur a Cajo. Vid. 2 & 4 p. 49.

XXV, 5. AQVILIAES) Genitivus formatus juxta Græcos. Sic in ista apud Pignor. Com. de Servis: *Athenais Augustaes Vxor.* Inscr. II p. 581.

6.—LIC. SERENIANVS) C. Præcilius Serenus A. 453, in 2. p. 259. An hic Serenianus ejus filius, ut transpositas esse litteras cogitemus LIC. pro CIL?

10. IVNIAE) Vid. 3 & 4 p. 310. Alia est virgo Junia, cujus meminit Plinius l. 7 Epist. 19.

TORQVATAE) Ejus sub A. V. 774 meminit Tacitus l. 3 Ann.

11. IVNONIBVS) Id est, Geniis; ut enim viris Genios, ita feminis Junones tribuebant, quod vel ex hac inscr. clarum. Sulpitia ad Junonem ap. Tibull. l. 4 El. 6: *Natalis Juno sanctos cape thuris acervos*, quos tibi dat tenera docta puella manu. Primus hunc morem annotavit Politianus. V. Demst. ad Ant. Rom. II, 6. Contra hanc observationem videtur esse clypeus in Capitolio olim

consecratus cum hac inscr. GENIO VRBIS. R. SIVE MAS. SIVE FEMINA. V. Guth. l. 4 c. 5.

XXVI, 2. GABINIVS) An *Sabina ?* ut sit nomen familiæ, an tribus?

6. MAROGATANVS) Vid. 10 p. 24 & 8 p. 52.

9. L. BENNIVS) Hunc Cacharmum vocat Imp. Justinus edicto 15 & Novell.

L. SEJO TVBERONE) Hunc Tacitus l. 4 nominat inter primores civitatis, amicum Tiberii, sed defecto corpore.

XXVII, 2. C. MENATIVS) *Menasius.* Bald. l. 4 Epigr. f. 512. Sed lege *Tenatius.* Nam *Tenatii* in agro Veronensi honorati, ut in 6 p. 832 6, 891. 4, 924. 8, 742.

4. VOTA &c.) Exponit Salmas. f. 280 not. ad Lamprid.

XXVIII, 1. APOLLODORVS. V. C.) Apollodorus Proc. Afr. ad quem l. 2 C. Theod. de Imperat. A. Chr. 400 data Coss. Stilic. & Aureliano.

C. F.) *Castissima femina*, vel etiam *clarissima*, ut inscr. 5 hujus pag.

2. In hac inscr. apparet Advocatorum Africæ honoratam admodum fuisse conditionem. Similis est locus inscr. 1 p. 462. V. Guther. lib. 3. de Offic. D. A. c. 2, ubi p. 424, laudat illud Apollinaris Sidonii: cum Advocatorum finiunt actiones, incipiunt dignitates.

SEXTILIVS) P. 192, 3 est SERVILIVS.

AEDESIVS) Est Aedesius Magister memor. sub Constantino. Ejus meminit Amm. Marcell. l. 15 sub Consulat. Arbet. & Lolliani, h. e. A. Chr. 355.

4. MILLESIMI VRBIS ANNI) Millesimo urbis anno, Heinsius Exercit. Sacr. l. 5 c. 10.

6. GRATIANO V.) Ligor. IV; & hanc genuinam esse lectionem patet ex inscr. 3 p. 371 & Cod. Theodos.

XXIX, 2. OTACILLA) Reines. emend. *Optacilla*, male.

4. VSIAE) LVSIAE an ORVSIAE ? M. Orus. Tertull. in 8 p. 1016.

DIVARVM) Id est, Cereris & Proserpinæ. Laut. Pignor. apud

apud Vrſat. p. 94. Ego vero non dubito, quin explicandum ſit: Marcianæ Aug. Matidiæ Aug. & Juliæ Sabinæ Aug. Hadriani conjugis.

10. SVOS VIVI.) An BOBVS VI. VI. id eſt, *bis ſex?*

12. D. M.) De Diana exponit Guther. ſed falſe. Eſt enim *Deum Matris*, ut in ſequ. inſcr. *Sacra Mat. Deum.*

13. Apud Lectoratenſes) Lectoratum, caput Armagniaci Principatus olim dictum fuiſſe Tauropolium, inepte ſentit G. Fournier Soc. Jeſ. Geogr. P. I p. 6 c. 36. & ante eum alii; decepti ſtupore & imperitia incolarum, qui non intellexerunt, quid eſſet Tauropolium, ſive vero nomine Taurobolium.

11. POMP.) *Pomponia.* Salmaſ. l. c. Ita *Secundus Decurio* in 2 p. 96 & 9 p. 61. *Decurionum primus & perpetuus.*

13. POMPE]ANO. COS. VI.) A. V. 994, alii tamen Papinianum vocant, nimirum Capitolinus & Inſcr. 6 p. 402.

TAVROPOLIVM ACCEPIT) Guther. l. 4 de Jur. Part. c. 19 *matrem magnam Deum* tribus nominibus celebratam fuiſſe dicit, triplexque taurobolium illi uno eodem ſacro fieri conſuetum apud Aeginam, ut demonſtrat 2 p. 309; quare in 13 hujus pag. leguntur tria ſacra iisdem verbis, mutato ſolum nomine ejus, quæ taurobolium accepit, 1. Domitia Iſidi, 2. Flora Dianæ, 3. Modeſta Cereri ſacrum hoc fecere, (nam tribus aris exſtructis ſacrum iſtud peragebatur) & hoſtiis ſuis accepere. Quod amplius eſt quam facere; nam accipere eſt paſcere, & ſolenni convivio celebrare. Hæc Reineſ. quæ probare non poſſum. Certe 2 p. 309 non id demonſtrat, quod vult Reineſius, in 13 hujus pag. una eſt mater Deum, nec nomen mutat, ac ſi litteræ ter repetitæ S. M. D. hoc indicarent, ſed fuere tres diverſæ feminæ, quarum unaquæque ſacro matris Deum taurobolium accepit.

14. CANINIO) LATINIO, ut pag. ſequ.

XXX, 1. EARINIO) An *Larinio*, ut 4 p. 693?

4. PACIO.) Pacius non fuit Sacerdos Agrippæ, ut voluit Autor Indicis, ſed Libertus ejus, ut Zmynthius

Proculiani in 5 h. pag. & Accius Agrippæ in eadem & 3 p. 31.

PVLANIVS) M. Pullienus Priſcus in lap. Anglar. l. 739. Pullenius Priſcus 3, 815.

XXXII, 6. BALBILLVS) J. C. Capacc. l. 8 p. 210 legit BARBILIVS. male.

XXXIII, 3. COL. AEQVENS.) Sic in lap. Tulfaldienſ. prope Albam Sertoriæ Felinæ Dom. (pro *Domæ*) AEQVO. Αικῶον Colonia in Dalmat. Ptolom. & Anton. Vid. etiam 8 p. 12 & 4 p. 387.

6. 11. Vid. Capacc. H. N. 2, 20 & 1, 14 p. 191.

XXXIV. 4. D. D.) Reineſ. putat eſſe luſus & ſigna marmorarii, ſic Ø Ø, unde deſcriptores formaſſe vult D. D. Sed male explicare *Donum Dederunt*, quod integre legitur in 2 p. 691.

6. NAMA. SEBESIO) Bulenger. de Magia I, 5 de Namæa in Elymnide Perſidis exponit. Vid. etiam Grotium ad 1 Marc. c. 6 & ad 2 c. 2, Capacc. H. N. l. 1 p. 201.

9. V. Joh. Paul. Morigia l. 4. Hiſtor. di Milano.

XXXV, 1. BELA) Vid. Βῆλον & Βελοδῆρον in Gloſſis Græco-Barb. Meurſii.

XXXVII, 1. MAN.) L. MANNEI. Manneus Aſiaticus Magiſter Vici Pauli reg. XIII ſub Adriano A. V. 888 infra p. 251.

3. FONTI) V. 4 p. 94. Reineſ. pro FONTI ex conjectura ſubſtituit APOLLINI; Ridicule; nam & inf. n. 4. p. 94. FONTI B. id eſt, *Beleno*.

7. APOLLINI) Simulacrum factum Auguſto cum Apollinis cunctis inſignibus, Servius ad illud Virgilii: *Caſta fave Lucina, tuus jam regnat Apollo.* Ecl. 4. Auguſtus Apolline ſatus exiſtimabatur. Sueton. c. 94. V. & c. 70.

8. IB. AVG. TAVR.) *Libertus Auguſtæ Taurinorum*, uti Lib. municipii Celeiani, & Lib. Coloniæ Lingonum. Vid. Ind. c. 7. Lit. L.

11. APOLLINI GRANNO) A Dione in excerpt. Peireſc. p. 753, ubi de Imp. Caracalla agit, inter alios Deos nominatur ὁ Ἀπόλλων ὁ Γράννος.

DISPRAES.) Senec. contr. 1. in edit. Eraſm. & MSS. *præſentes habe-*

habemus Deos. V. ibi Gronov. qui adducit Virgil. Hor. Petron.

C.) Id est, *Centesimæ* hereditatum, ut 7 p. 426. Dio l. 57: Τέλος τι διακοσιοστὴν ἔχον, ἑκατοστὴν ἤγαγε.

XXXVIII, 1. CVM BASE MIRPA.) Reinesii explicatio mihi non probatur, quippe nimis coacta & longius petita. Inscriptio illa, e qua formulam hanc probari cupit, valde suspecta est. Certe si unquam in usu talis formula, tantum sepulchralis fuerit; ferri non potest in tabulis Deorum votivis. Atque ea ratio vel sola atque unica Reinesianam explicationem satis refutat.

DXXXII, 9. T. AVRELIO) Patriæ nomen positum ante cognomen. V. 8. p. 533.

DLII, 5. M. PRIMAE) M. *Macedonicæ* ex 3 p. 443 & 10 p. 444 & 7 p. 542. *Et paulo post.* Scaliger, ut patet e c. 6 indicis non intellexit. Facit enim M. primæ omissis antecedentibus; sed non opus est de exponenda lit. M. laborare. Pertinet enim ad το' MONTANORVM. Cohors prima Montanorum nominatur in 8 & 10 p. 544.

DLV, 8. FORO CORNELI.) Forum Cornelii urbs Italiæ, nunc Imola dicta. V. Cluv. in Ital. p. 290.

DLXVI, 5. Romæ.) Nunc Reate extra portam Romanam in villa Senantior.

ANN. XXVIII.) Al. ANN. XXIIII.

DLXVIII, 5. Tab. marmorea) Hodie extra portam Flaminiam in hortis Bosii.

DLXXIV, 5. Pars hujus supra p. 189 n. 12 exstat.

DLXXV, 3 aut 4.) Gutherius de Offic. Dom. Aug. p. 663 hæsitanter explicat, neque rem expedit.

DLXXVII, 8. In eodem marmore adjungitur inscriptio, sexta p. sequentis, AGRIAE &c.

DLXXVIII, 4. A LAGVNA (*) *A Laguna* idem quod infra p. 582 n. 2 *a potione.*

DLXXX, 2. SARCINATR.) In fragm. Corn. Frontonis legitur

(*) In nova Gruteriani operis editione exscriptum legitur LACVNA, errore typographico.

gitur Sartrix, quæ ſarcit, Sarcinatrix; quæ ſarcinas ſervat, quod non improbat Pignor. de Serv. p. 175, propter hanc inſcriptionem.

8. EVPIO) Reineſ. EVPLO.

DLXXXII, 5. A latere Stæ : HIC LOCVS CONSECRATVS HABET ALTVM P. XIII. S. BVPTVS.

DLXXXIII, 5. ARGENTARIVS) Pater Argentarius. Ego Corinthiarius quidam ad ſtatuam Auguſti adſcripſit. Sueton. Aug. c. 70.

DLXXXVI, 6. In palatio de la Valle) Nunc in hortis Mediceis in monte Pincio. Ceterum inſcriptio hæc in ara majori legitur lit. iisdem, quibus Col. Roſtrat. quas ad init. 2 ſec. refero. Vidi, Contuli.

AVG. LIB.) LIB. deeſt in lapide.

DLXXXVII, 6. A COMMENTA) A Commentariis idem eſt, qui ſupr. inſcr. 4 p. 474. *Procurator ab Ephemeride* dicitur. Sunt autem Commentaria Principis acta diurna, quibus, quid quoque die actum eſſet, notabatur. De his textus eſt in l. 32 ff. Lex, quibus cauſ. maj. & *Commentarienſis* is dicitur, qui diurna judiciorum acta excipit. V. l. 45 §. 5 ff. de Jur. Fiſc.

DLXXXIX, 1. SORORIS) Id eſt, Matidiæ.

DXC, 7. PEPLIA ABAVCTORITA) Mirifice hic ſe torquet, variisque conjecturis verba hæc vexat Reineſius, ſed nodum in ſcirpo quærit, nihilque eſt mutandum.

DXCII, 8. L. N.) Rycquius interpretatur *Liberti Nomencl.*

DXCIII, 1. DOMITIAE AVG.) Supp. L. id eſt, *Liberti.*

2. in ædib. Mellinorum) Nunc in pinacotheca Farneſiana Marmor ornatum eſt variis figuris elegantiſſimis.

DXCVIII. 1. Tab. marmorea.) Nunc eſt in ædibus, quæ olim fuere F. Urſini. In ara litt. pulch. Contuli ad lap.

2. A CVRA.) Vid. Pignor. de Serv. p. 218.

DCI, 10. SEX. POM.) Vocabulo POM-Gudius τὸ SER. addit.

DCVII, 4. PERFRVEARE (*)) PERFRVERERE.

DCX,

(*) Sic nova Belgarum editio; at vetus habet PERFRVERE.

DCX, 5. INOPVS) Οινωπὸς, *nigricans.*

11. TI. CLAVD. QVIR. BLOLO.) Sic Belgarum ἔκδοσις; at in codice Michelſeniano legitur STOLO non BLOLO.

DCXI, 9. C. EMISSVS) Reineſ. legit ONESIMVS.

12. ANN. XXIIII.) ANN. XXXIII.

DCXIII, 9. Eadem inſcr. in monaſterio L. Juſtinæ Patavii repræſentatur ornatiſſimis eleganti pictura parietibus appicta.

ANTONINIANO] In pict. Patav. ANTONIANO.

DCXXVI, 3. VSINIO] Rein. an PVSINIO?

DCXXVIII. Q. VRB. &c.] Habet hanc particulam Bulenger. l. 6 de Imper. Rom. c. 26 Ant. Rom. l. 7 c. 45.

DCXXX, 2. In templo S. Mariæ) Nunc in hortis Cœlimontanis Matthæiorum. Contuli.

5. ACENSVS) Reineſ. corrigit A. CENSIBVS. male ; eſt enim *accenſus.*

6. LICTOR PROXIMVS) Tacit l. 3 Hiſt. vulneratur prætor Arulenus , palantur comites , occiditur proximus lictor, dimovere turbam auſus. Cicero Verrina : proximus lictor Seſtius converſo bacillo oculos tundere.

DCXXXI, 8. AL. PRIMINIÆ) In cod. Michelſen. legitur *Al. PRIMNIAE.*

DCXXXIII, 9. ROMÆ) Nunc apud antiquarium domo privata. Contuli ad Lapidem.

KOTPNOTTOT) Lap. KOPNOTTOT. Ille eſt idem L. Cornutus Rufinus, qui Hygiæ titulum ponit in collect. N. 9.

DCXXXIV, 1. ΕΠΕΙCΑ ΔΕ) Ibi in nota legi in lapide dicitur ΕΠΕΤΕΜ. Hæc obſervatio eſt Gudii, qui tamen in cod. Michelſen. meliori omnino ſenſu habet ΕΠΕΤΕΑΑΕ.

DCXXXVI, 5. OPSTETRIC.) Feminaria in 3 p. 39 & Iatromæa in 1 p. 1110.

12. ROSAM.] Reineſ. corr. ESCAM male ; nam vult, curatores cineribus ſuis roſam in perpetuum præbeant.

DCXXXVIII, 9. ONLEGI) L. CONLEGI.

DCXL, 6. HIC. SITV. EST.) Hæc non ſunt ap. Ligor.

11. MENOLANI) Lap. MENOLAVI.

DCXLI, 2. DEF.) Rein. exponit *Defuncto*, ut in 2 p. 862; in indice exponunt *Defocatorem*.

DCXLII, 5. Lacunam ſic ſupplet Gudius D. M. C. CAECILIO. & ad marginem: Al. C. DOMITIO.

7. Contuli. Eſt tantum 7 lin. Vid. 7 p. 729, 10 p. 651.
HORARIO) Lap. HORRIARIO.
BENEVOL. Lap. BENIVOL.

DCXLIII, 8. CALLIPPVS. lapis Gud.) Sed in cod. Michelſen. exſtat CALLIPVS.

DCXLVI, 3. PISTOR. DECVR.) *Piſtorum Decurio*, ut Decurio Cubiculariorum, Sueton. Domit. c. 17.

DCXLIX, 1. PI.] Lap. T. R. J. In prægrandi oblongo ſaxo litteris uncialibus ſacris pulchris: inferius ſutor ſedet caligam conficiens, & ante eum in ſcabello aliæ caligæ.

DCLII, 10. ATIA DYNAMIS OBST.) In nota Gudium ſic dicitur inveniſſe in lapide. At cod. Michelſen. habet. OPST. id eſt *Opſtetrix*.

DCLV, 1. Contuli accurate ad lapidem. Scripta litt. init. 1 aut init. 3 ſeculi, ſed mihi videntur tertii ſeculi.
OCVL.) Lap. OCVLO.
INFEISTAE) Lap. INFESTAE.
TACENT.) L. JACENT.
DOMV) Lap. DOMO.
DISCNDENS) Lap. DISCEDENS.

DCLVI, 3. Reineſio ſuſpectum prorſus & videtur e diverſis conflatum.

DCLX, 8. ΚΕΙCΕΙΔΙΑΝΟC. Gud.) Sed habet ille in cod. Michelſen. ΚΑΙCΕΙΔΙΑΝΟC.

DCLXII, 5. QVOTIESCOMQVE) QVOTIESQVOQVOMOVE Ligor. Sed apud Ligor. multæ ſyllabæ vitioſe duplicantur.

DCLXVIII, 6. Romæ) Nunc in ædibus Matthæiorum Cœlimontanis. Contuli.
ANN.) Lap. ANNIS.

DCLXXI, 6. IN FRONTE P. XIII. IN AGRO XVIII.) Sic ex lapide hæc Gudius appoſuiſſe dicitur, quæ tamen in cod.

cod. Michelſen. ita leguntur : IN FRONT. P. XIII. IN. AGR. PED. XVIII.

DCLXXIV, 10. D.M. S. habet lapis teſte Gudio.) Sed Cod. Michelſen. tantum D. M. exhibet.

INFELICISS.) Lap. INFELICISSIMI.

IN. A.) Lap. IN. AG.

EVRESIS) Lap. EVRESI. F.

M. VIII.) Lap. M. VIIII.

DCXCV, 1. VINICINIA) Lege VINICIA.

DCC, 4. PERSIVS SEVERVS) Hic forte defendi poterit, quod Grammatici Perſio Poetæ cognomen Severi tribuunt. Barth. l. 6 Adverſ. c. 1.

DCCI, 6. MIRISSIMVS ut DCCXI, 1. Gud.) Sed Cod. Michelſen. & ipſa inſcr. pag. 711 habent MIRISMVS.

DCCVI, 16. FECIT.) Lap. FEC.

DCCXII, 5. ET. AE—) ET AEMILIA.

6. Romæ) Nunc in ædibus, quæ fuere Fulv. Urſini. Contuli ad lapidem.

In marmore) In Sarcophago.

SER.) Lap. SEX.

FEC. VIX. AN. XI.) Lap. F. C. VIX. AN. XII.

11. Vid. 7 p. 909, ex eod. Strada ſed manca.

DCCXV, 6. VINICIO. VINICIA. VINICIVS. VINICIAE) VINCIO. VINCIA. VINCIUS. VINCIÆ. Sic Volcamerus Norimbergenſis e lapide deſcripſerat.

DCCXVII, 1. d. VERRIUS AVITUS) Inſcr. 3 p. 681. Durrius Avitus.

DCCXIX, 2. PATR.) Lap. PATRO. id eſt, *Patrono*, optime! nam additur ET CONJVGI.

DCCXXXV, 14. Vid. Inſcr. I p. DCCLII, cui poſtrema hujuſce inſcriptionis perperam annectuntur.

DCCXLII, 5. Sine dubio eſt eadem, quæ corruptior, ut puto, deſcripta eſt p. 730 n. 10.

8. C. F. SECUNDAI.) Hæc deſunt apud Ligor.

PROTEO) Ligor. PROBO.

DCCXLVII, 7. Hanc inſcriptionem ex Ligorio ita ſupplevit Gudius:

ΝΑ.) NARCISSVS.
PΑRENT.) Add. FILIÆ.
VLPI.) Leg. VLPIVS LON.
SIBI.) Add. ET SVIS.
LIBERTΑBVSQ.) Ad. POSTERISQ.
ΑN. X. M.) Ad. IX.

DCCXLVIII, 8. Pertinet ad monum. Chriſt.

11. Supplet iſta Schedius Syntagm. 2. de Dis Germ. c. 49 p. 459.

DCCXLIX, 4. ΜΤΡΤΑΑΗ) Al. ΜΗΡΤΑΑΗ.

ΕΧΕΙΝ ΕΞΟΤCΙΑΝ) ΜΗΤΕ. ΘΕΙΝΑΙ. ΕΣΟΤCΙΑΝ. Al. ΘΗΝΑΙ.

DCCLXXVIII, 3. Lege DECANILLA. COELÆ. Gud.) Sed Cod. Michelſen. Lig. id eſt, *Ligorius*: DECANILLA, & COELIÆ.

DCCLXXXVI, 5. CVM CVO) Lap. CVM QVO.

DCCCIIII, 1. DOMVM AETERNAM.) Sic Varro in Pſeudo-Apolline *æviternam domum hominum* Tellurem dicit. *Domus* quoque ſimpliciter appellatur in 5 p. 680. *Ager Somni* in 5 p. 410. *Sedes* in 7 p. 611. *interna ſecuritas* in 2 p. 810. *Requietorium* in 4 p. 883. Notum quoque illud Petronii Antigenidis epitaphium: *Hæc domus æterna eſt: hic ſum ſitus, hic ero ſemper.* Sic nec ſacri ſcriptores abhorrent ab ejusmodi loquendi formulis. Videatur Paulinus Epiſt. 36 & Sidon. l. 2 Ep. 8. Rupert.

7. AVITI.) Reineſ. AVITIANVS.

DCCCVI, 2. GENVSIVS) Lap. GENVCIVS.

DCCCXIV, 4. VERIANAE) Lap. VERINAE.

DCCCXVI, 3. Eadem cum 1 p. 737.

DCCCXIX, 3. PRAEIELLIVS) PRACILLIVS.

DCCCXXXIII, 13. TESIA) Lap. RESIA.

PARNASENI) L. PARNACENI.

DCCCLXIX,

DCCCLXIX, 3. Ferrariæ tabula marmorea fracta, & ex duobus fragmentis iterum compositis a Gudio descripta sic:

MEMORIAE DOMITIAE
ET. T. DOMITIO. T. F. ROM.
HAENOBARBO. AVONCLO
AB. MVNIC. SVO. ADL. DEC. FRATRI
DOMITIVS. PRIMIDIVS. T. F. ROM.
SIBI. ET SVIS. TEST.
FIERI. IVSSIT.

13. L. ESTI) L. SESTI.

DCCCLXXXIX, 4. OCCANI) Reinesius OCEANI.

DCCCXCVII, 8. PAMPIIS) Lege: POMPEIS.

DCCCXCVIII, 1. SIC VITA TRVDITVR] E Petron. p. 34.

DCCCCXVIII, 12. ΦΡΑΙΠΑΟC) Reinesius leg. ΦΙΛΙΠΠΟΝ.

DCCCCLII, 1. Trovata in Galerata Vico nelli Insubri Popoli nel Mediolanese Territorio.

PIENTISSIMO) Lap. PIENTISS.

P. XXX.) Lap. P. XX.

DCCCCLVIII, 1. ET. SIBE) Lap. ET. SIBI.

DCCCCLXIII, 6. L. L.) Lap. M. L.

DCCCCLXIV, 2. MACERIA) Maceria munimentum sepulcrorum est. Quod verbum reponendum in Suetonio in Nerone c. 33. Ubi Nero bustum Claudii non nisi humili maceria conseptum neglexisse dicitur. Male hactenus omnes legerunt *materia*. Rupert.

DCCCCXVIII, 7. ΕΙΟΓΑΙΑC) Ligor. ΚΑΙ ΙΟΤΑΙΑC.

13. PIISSIMAE) Lap. PIISSIMAEQVE.

DCCCCLXXVI, AN. VII.) Lap. AN. VI.

DCCCCLXXX, 1. SYMPHERVSAE) F. A. addit Th. Bartholinus, qui vidit in palatio Burghesiano.

M, 9. Celsius Cittadinus vidit olim ad Montem Jordani conjunctum cum eo, quod habetur supra p. 1DCCCXLIII, 2.

CVMQVE) Cels. Citt. QVMQVE.

MXV, 8. EVNDEM) L. EVNDVM.

LATE.) L. LATERVM.

MXXI, 6. PI. C.) PROC.

8. CONSOL) An. V. 558.
—INAD. CEPIT.) SCHINAD cepit. Cycladas rexit Marcellus in 8 p. 1096. HINNAD. in Urſini Vir. III. unde Rein. interpretatur de Enna Henna Siciliæ A. V. 542 capta cum Syracuſis.

MXXXII, 1. ALBINO) Forſan ALBINOVANO. Hoc enim cognomen alias Popiliorum, ut & Pedo.

MLXXII, 7. SILPHON) Leg. SILPHION.

MCII, 7. LN.) Sed Cod. Michelſen. L. N.
DF.V.) At Id. DEV.
DD.) Idem : DDD.

MCVIII, 6. TIBVR.] Lap. TIBVRI.
COSS.) Lap. COS.

MXI, 14. SPENDON) Florus Spindontis ſcil. libertus ſub Auguſto 3 p. 1077.

MCXII, 7. SEVERIANAE) Lapis SAEVERIANAE.
STEFANVS) Lap. STEPHANVS.

MCXXXII, 7. G.) Lap. C. & ſic reliquæ quatuor G.

MCXLII, 10. IPHYNCANVS) At Cod. Michelſen. IPHYNCHANVS.

Spuria IV, 1. Ex Martiale de Janiculo : Hinc ſeptem dominos videre montes : Hinc totam licet æſtimare Romam. Indic. Cap. I. Iſiaca Taurobolita.) Male!

3. Sacerdos Coloniæ Patriciæ) Poſt hæc adde : Sacerdos Cœninenſium. CCCLXXXV, 1. CCCCXXXVI, 5. CCCCLXXXIV, 6.
Taurobolita) Leg. Tauroboliata.

4. Equorum probatis) Adde : Euſebiæ, Εὐσέβια Pialia 1 & 5. p. 314 & 2. p. 404.
MAGISTER) Ad. Magiſter factionis, CCXXXVIII, 1, 2.

6. Centuria XIII.) Falſum & hoc. Ergone plures cohortis unius, quam quinque centuriæ ? ſic omnino puto.

EX III Fide (Cohorte)) At Gud. delet τὸ *Cohorte*, & explicat *Trireme Fidei.*

Librarius) Poſt hæc adde : Liburn. Varvar. CL. Pr. Ravenn. p. IDLXIIII, 7.

Præpo-

Præpositus Numeror. in Pontum ab Saro) Male Scaliger contra Iap. lege in Ponto Ab-Saro.

20. D. O. M. *Deæ Optimæ Maximæ*) Legendum ibi I. O. M. id est, Jovi Opt. Max.

STR. A. P. R.) Forsi. *Strator Appiæ.*

21. JVLIA &c. MXXI, 1.) Numer. corrupt.

DRVSVS CAESAR. CCXXXVI, 9. DC, 5.) Num. 9 & 5 ficti.

DRVSVS GERMANICVS frater Tiberii Aug. CCXXXIV, 2.

CAESAR filius Tiberii Aug. CCXXXVI, 6, 7, 8. IDC, 3, 4.

CAESAR, filius Germanici Cæsaris. CCXXXVII, 2, CCXXXVI, 10 confunduntur tres Drusi.

JVLIA AGRIPPINA &c.) Corrupte citatur & intelligitur Julia illa Agrippina Claudii uxor, qui Cæsar Aug. Germanicus vocatur. MATER AVG. i. e. Mater Neronis.

NERO GERMANICI F. CXIII, 3) CXIII, 3 perperam huc refertur, cum sit Nero Fil. Claudii Cæs. uti etiam, quæ ibi memoratur Agrippina, non est uxor Germanici sed filia, mater Neronis, nupta nuptiis secundis Claudio Aug.

22. Aufidius Victorinus) Post hæc adde : Ti. Claudius Aug. III. L. Vitellius II. Cor. IDCCCIX, 10.

Antoninus Pius) Non est Ant. Pius.

23. L. Aesclonius Oriens) Post hæc adde : L. Aesius Urbanus XIII, 2.

C. Publicius L. F. Bibulus &c. titulus Romæ est ad clivum montis Capitol. in via publica in muro.

Rufus Festus, CCCCLXIV, 7.

L. Saccius Modestus, IDCCXLI, 2.

NOTÆ TYRONIS ac SENECÆ.

Videntur prima vice collectæ a Tyrone, postea auctæ a Seneca ; atque iterum tertio auctæ a Cypriano : tandem promiscue ab aliis, ut recentiora vocabula ostendunt. Certe nomina Impp. quæ recitantur p. LXIV & LXV demonstrant, farraginem hanc notarum collectam esse post Antonini Pii tempora.

Ad

Ad notas Gironis p. 61. Ceſtifer) Sic eſt in Iſidori Gloſſ. i. e. ῥαβδέχος.

CXII. Oridia) Oryza, Oryſda. Z in Sd. reſolvebatur.

CXXXIII. Apollopiſius) Apollo Piſæus vel Pythius.

Diephœbus) Forſ. Διεφηβος, quaſi bis puer, ἀρτίπαις Δίσηβος inter Græca vide.

Alpocatis) Albucaſis.

CXXXV, Obſeris) Oſiris.

Serpiluſtrum) Serperaſtrum.

CXXXVIII. Cœdicum) Cyzicum.

CXLII. Niſiobrox) Nibiobrix.

Callidus) Reineſ. an Gallibus?

CXLIII. Onedus) Odeſſus. Odyſſus.

Colchidonia) Chalcedonia.

Hilyrgites) Hergetes.

Hilyturges) Illiturges.

Bohetia) Bœotia.

Tyricapta) Taurocapta p. 175. Sed ibi puto ſcribendum Taurocapra.

Synapæ) Sinope. Eupæ) Hypæpæ.

CXCVI. Matoſidum) Reineſ. Melodæſium. L. Melodiſium.

CXLVII. Scumetrum) Symmetrum, Simmetrum.

CXLVII. Hæbicadium) Epicadium, ſacrum Epicuro die 20. cujusque menſis factum. Jadiſtæ, qui id ſacrum facerent εἰκαδίσται.

CXLIX. Timum) (*) Al. Tina.

CL. Hibria) Hibris. Hibridicus) ὑβρισικός.

Cabrida) Cachrida a καχρὲς, ut a χλάμυς Chlamida. Cabria Silvat. Pand. 0117. eſt Braſſica.

CLII. Idenſiacus.) Deniſiacus pro Dionyſiacus. Reineſ.

Aetheriacus) Reineſ. Eterianus. Loquitur de Hugone Eterano, d. vel. Heteriacus, ἀΦ' ἑταίρας, ἑταιρέας.

Aepodixis) Epidixis. Ortimbaſſis) ὀρθέμβασις: ὀρθεμβάδειν, *recta incedere.*

Subficium) Subficivum.

CLIII.

(*) Vetus Gruteri editio habet *Tinum.*

CLIII. Trix.) Strix, Striga. Strigerium, Trigerium. Vid. Becmann.

CLIV. Piſtrit.) Piſtris, i. e. piſtrix, bellua marina, ſic Reineſ. quod non probo. Verbum eſt a *piſtrire* ſ. *piſturire*, a *pinſere*, ut infra p. 173. *Canturit*, id eſt, *canit*.

CLVI. Samonſtratia) Samothracia ferrea apud Lucil. id eſt, anuli ferrei, de ferro Samothraces. Vid. Plin. l. 33 c. 1 & Turn. l. 20 c. 2.

Anchoma) Incoma, ut infra p. 175. Achneumon pro Ichneumon.

Trimitalis) An reſpicit τρίμιτον, quod habet Pollux l. 7 c. 18, veſtis ἐκ τριμίτων. Aeſchyles τριμίτινον ὕφασμα.

CLVII. Horciſtipolis) Ὀρχηστοπόλος.

CLVIII. Aephypum) Ephippium.

Lecticoceſſium) An Lecticoſellium, ut inſcr. p. 169. & Orchiſellium.

Apolla) Abolla.

CLIX. Tyrantinum) Ovid. l. 3. de art. amand. Tyria purpura dibapha Vrbica Tyrianthica. Mart. l. 1 Epiſt. 54.

Xeranpinum) Xeranelinum.

Amitextum) Lege: Ambitextum.

Jantinum) Ἰανθινον. Sororeclatum) An a Σῶρι ſeu Syrico, i. e. colore rubro?

CLXI. Perio) Pero. Tragitipinum) Vult Trechedipnum. Licola) Ligula.

Molocorium) An Mali corium? Apoſtfragiſma) Ἀποσφράγισμα.

Crutalia) Cruſtalia, Κρύσταλλος.

CLXII. Promunctorium) An Promtorium?

CLXII. Proſcolis) Proſcholus.

CLXIV. Obtiſtrotum) Eſt ὑπόστρωτον, hipoſtroton, vel hipoſtrotum, ſtragulum. Pferde-Decke.

CLXV. Lignithis.) An λύχνυτης? Lignithicus) Voluit Lychnuchus.

CLXVI. Aeſculentum) Eſculus, arbor glandif. Vid. Plin. l. 16 c. 5.

Aeſquilis & aquila) Lege Aeſquis. Eſcus, i. e. Aquila avis. Silv. Pand. c. 244.

CLXVII. Porcilia) Porcilio, Porcelliones, i. e. millepedæ, ὀνίσκος. Vid. Silvat. Pand. c. 330, 592.

Tumatulum) Tomaculum.

CLXVIII. Palachina) Pelecina, πελεκίνοι. Aulium) Allium. Aula) Allia.

CLXIX. Meratum) Meratum & Meracum dixere veteres. Cæl. Aurel. l. 2 c. 7 & l. 4 c. 6.

CLXX. Durachium) Duracinum, q. d. Hartgetreidig.

Brochimus) Lege Brachinus, i. e. Braſſiarium. Malz-oder Brau-Hauß.

CLXXII. Monopticus) Monodicus, Monodiarius.

Temelicus) Tymelicus.

CLXXIII. Hieroſalpinctes) Sacror. tibicines. Gellio l. 1 c. 12. Cenſ. c. 12.

Hidralis) ὑδραύλης. Cornipes) Corniceps.

Sciroplectes) Σκιροπαίκτης. V. Lex Gr.

Pitauritanus) πεταυρίτης, Petauriſta.

CLXXIV. Xyſtercis) Xyſtarches, Ξυσάρχης.

Atletum) Athlum, ἆθλον.

CLXXV. Taurominus) V. infr. Minotaurus.

Taurocapta) Forte Taurocapra. Rein. hoc dictum putat ut ſupr. p. 143 Tyricapta. male!

Paſſifæ) Paſifae.

Platocerus) πλατυκέρως. Strociocamelus) Sic Strocio caballus infr. p. 181 col. 2.

Pantecis) Pantices. Veſon) Aiſon. Danmia) Dama.

Hippodanria) Lege Hippodamia, & pertinet ad illud col. 1 hujus pag. *Hippodamus.*

Vulpicida] Rein. legit Lupicida, ut reſpiciat ad λυκοκτόνον.

Leona) Leæna. Achneumon) Ichneumon.

CLXXVI. Veltagra) Vertragi, Vertri, Veltri; canes.

Pethepus) Pithecus: πίθηκος.

Cerdopetephus) κερκοπίθηκος. Stilio) Stellio.

CLXXVII. Stilionacus) Stellionatus.

Nau-

Naumarcus) Naumachus. Naumartia) Naumachia.
Sifarus) Σίπαρος, σίφαρα.
Bieris) Διῆρες. δίκροτον. δίκωπον.

CLXXVIII. Tragula) Trabula. Ilcia) an *Helcia*? Agatus) Acatus.
Cumbilæ) Cymbalæ. Categis) Καταιγίς. Bosforus) An Zephyrus? an Corus?

CLXXIX. Petrabulum) Πετρόβολον.
Chyrugilis) an Chærogryllus? an *chirurgum* voluit?
Chyronimus) Chyromimus. Chyrocasias) Cheirocrasia. L. Χειροτασία.

CLXXX. Fremis) Frenesis. Scelecordiacus) Scerocardiacus. σκληροκάρδιος.
Extemus) Estimens, i. e. ulcus manducans. Sylvat. Pand. c. 244.
Pirominus) Πυρώμενος, inflammatus febricitans.
Honoradia) Hæmorrhagia.
Pleutopa) An Plethoram? scripsit librar. Pleutorico, Silvat. Pand. c. 589. Plectoria.
Hiterogrania) ἑτεροκρανία.
Memmatripus) Μαμμόθρεπ]ος.
Verruga. Verruginosum) Ferrugo. Ferruginosum.

CLXXXI. Strociocaballus) An Struthio camelus, ut supr. f. 175.
Arcadia) Rein. leg. Cardia. Arcadiacus) Rein. leg. Cardiacus.

CLXXXII. Serracutum) Sarracum. Dibia) Dipsas. Ecina) Echidna.

CXXXIII. Eurupes) Euripus. Botagra) Bagrada.

CLXXXIV. Archilaus) Archelaus. Annius) Anio. Menander) Meander.
Stremon) Strymon. Hidapsis) Hydaspes.
Moreontes) An Mareotis? sc. λίμνος, palus. Epitolium] Epitonium.
Apotesterium) Apodyterium. Propineum) Propilæum. Gyronteum) Gerontæum.

CLXXXV. Alixa] Alixander. Alnephus] Anapus ſcil. fluv. pōtius Enipeus.

CLXXXVI. Camillarius] Camulatius. ita in inſcript.
Cantilena) Catilena. Carominius) Carminius. Corbulum) Corbule.
Cœlidum) Celidon cognomen femininum in lapidibus, & aliquando etiam virile.
Cloppus) Auppius. Corniadis] Carneades. Corriconus (*)] Coruncanus.
Coſſenius] Cœlenius. Ceſſenius] Cæſer. Ceſſonius] Cæſonius.
Ceſſitius] Coſſatius. Ceſconius.] Coſconius. Coſcus] Coſſus. Cloclis] Cloelius.

CLXXXVII. Darianus] Datianus.
Euretice] Eurydice l. εὑρετικὴ cogn. Euretica virtus, i.e. rarefactiva. Silv. Pandect. c. 249.
Eurefulæ) Heverbalus, Εὐρέβουλος l. Εὐρεσίβουλος.
Fanius] Fannius vel Fœnius.
Genius Pompejus] Gnejus Pompejus.

CLXXXVIII. Hieropidina) Hierapydna, Hierapitna.
Hipporetis] Ex appoſita nota videtur genitivus Hippocratis propter ſimilitudinem.
Indebilis] Indibilis.
Lutaſius) Lutatius. Lander) Leander.
Lartenſis] Larenſis, an Lartienſis ut inſcr. 3 p. 1020. Meſana) Meſſana.

CLXXXIX. Pania] pro Spania. Sic Reineſ. ſed ego legendum puto Panſa.
Pleturis] Plætorius. Ponitinus] Pomtinus. Pirſus] Perſius, vel Perſeus.

CXC. Peloſum) Pelorum. Palinuſter.) Palinurus, an Paluſter ut p. 184.
Saurus) Santia.

CXCI. Sobtinius) Suprinius. Reineſ. Theopanis) Theophanes. Theominaſtus) Theomineſtus. Thitidas) an Theridas? Theridates? Traju-

(*) Vetus editio *Corricanus*.

Trajumanus) Dragomannus, id eſt, interpres. Zenotilus) Zenofilus.

CXCII. Eume) Heu mi!.

CXCIII. Pamnus (*)] Rein. *Rana*, *mus*, id eſt, de Batrachomyomachia.

Oſticometra) Ortygometra.

Scinifex] Σκνὶψ, κνὶψ, inde ſcinips & cinifes. Rein.

Juriſeus) Jebuſeus. Glibanum) Clibanum. Glibarius) Clibanarius.

Libanum) Libum. Libarius) Libanarius.

Ex hiſce itaque ſatis, putamus, Lectori conſtabit, quam inſigniter adhuc Gruterianum opus & emendari & augeri illuſtrarique poſſit. Nos quidem nulli dubitamus, quin, ſi ipſum Gudianum exemplar in Bibliotheca Guelferbytana ſtudioſe conferatur, ſpicilegium vel ex eo ſolo ſuperſit neutiquam contemnendum.

JUSTIFICATION DU SILENCE RESPECTUEUX ou Reſponſe aux Inſtruction Paſtorale & autres Ecrits de M. l'Archeveque de Cambray,

JUSTIFICATIO SILENTII VENERABUNDI, SIVE Reſponſio ad Inſtructiones Paſtorales & alia ſcripta Archi-Epiſcopi Cameracenſis.

Tomi III.

Anno 1707, 12 maj.

Alph. 3 pl. 14.

CUm controverſiarum Janſeniſticarum, quibus præter Galliam Belgium per annos complures tantopere agitatum fuit, varia fuerint fata, Janſeniſtis quidem, quos vocant, in nova ſemper munimenta ſe recipientibus, cum ad incitas redacti videri poterant, & tum maxime inſurgentibus acrius, cum eos penitus debellatos illorum adverſarii exiſtimant,

(*) At vetus editio *Ramnus*.

mant, res eo tendem rediit, ut Romanorum Pontificum in hacce causa edita decreta submisso animi cultu, ut morigeros ecclesiae filios decet, se recipere profiterentur, modo hoc non imponatur, ut propositiones, super quibus tam diu dimicatum, in scriptis Jansenii extare, credere teneantur, etsi hac quoque in re contradicere nolint, sed silentio potius suam erga Romanam sedem venerationem declarare. Atque haec illorum cum ita comparata sit declaratio, ut nihil amplius ab illis exigi posse videatur, tantum tamen abest, ut adversariis suis satisfecerint, ut hi potius postulaverint, credendum esse in quaestionibus quoque facti falli non posse Romanum Pontificem, nec dubitandum, in eo, quo damnatae sunt, sensu propositiones istas in Jansenii scriptis extare, eo quod Romanus ita pronuntiaverit Pontifex, quidquid etiam aliis videatur. Praeter alios, qui Jansenistis se nostra aetate opposuerunt, in hancce ingressus est sententiam illustrissimus Cameracensium Archi-Episcopus, cuius nomen tum ob varia scripta singulare ingenii acumen prodentia, tum ob alias quoque controversias, quae haud levem in Romana ecclesia strepitum dedere, aeternitati jam pridem consecratum est, qui tum in aliis scriptis, tum maxime in *institutionibus* suis, quas vocat, *pastoralibus*, acriter eam tutandam defendendamque suscepit. Eo magis itaque sui muneris esse existimavit Autor libri, cujus titulum exhibuimus, Jansenianorum causam contra Cameracensem Praesulem agere, ne aut auctoritate, aut eloquentia Viri, quae imperitioribus facile fucum facit, oppressa penitus succumberet innocentia.

Tom. I cap. I, II. Ad tria autem Autor totam hanc disputationem revocat capita. Primo fidem, qua juxta formulam, in quam Jansenistae consentire debent, creditur, propositiones, de quibus controvertitur, eo, quo damnatae sunt, sensu in scriptis Jansenii extare, intelligi certam, fixamque, & quacum nullum conjunctum sit dubium, aut oppositi formido. Ad *Cap. III, IV.* ejusmodi autem fidem, asserto alicui adhibendam, auctoritate tantum infallibili aliquem induci posse. Et hoc alterum disceptationis hujus caput est. *Cap. V.* Tertium vero, ecclesiam,

am in quæstionibus facti, seu, si de sensu hujus vel illius libri sermo sit, non esse infallibilem. Et in hocce quidem capite cum cardo rei vertatur, partem operis longe maximam in eo probando & luculenter evincendo Autor consumit. Sed ad rem ipsam priusquam accedat, sensum quæstionis evolvit, statumque, quem vocat, controversiæ accurate format. In quo nimirum infallibilitas ecclesiæ consistat, juxta Romanae ecclesiae sententiam exponitur, primo in iis, quæ ad fidem pertinent, ecclesiam infallibilem esse concedit, hoc est, ecclesiam infallibiliter proponere verbum divinum expresse revelatum, juxta illud Veroni in Regula fidei Catholicæ: *illud omne & solum est de fide catholica, quod est revelatum in verbo Dei, & propositum omnibus ab ecclesia catholica fide divina credendum.* Deinde concedit quoque, infallibilem esse ecclesiam quoad vitæ morumque directionem, non tantum in iis, quæ sunt juris divini & universalis, quod nullam mutationem admittit, sed & quæ sunt juris ecclesiastici, quæ pro temporis aliarumque circumstantiarum ratione quandoque variant. Discrimen tamen simul, quod inter infallibilitatem ecclesiæ circa disciplinam ecclesiasticam & infallibilitatem circa res fidei intercedit, exponit. Quod autem ad criticam attinet, seu artem libros interpretandi, & genuinum eorum sensum eruendi, hac in re ecclesiae infallibilitatem a Deo concessam negat. In unius cujusque hoc positum esse potestate, ut rectæ rationis hic sequatur ductum: nec ullam inter homines tantam esse potestatem, quæ cogere queat, ut quis eum non esse sensum autoris credat, quem esse recta ratio & artis criticæ regulæ dictitant. Sed ut recte hæc capiantur, & adplicatio rite instituatur, sequentia ponit: quæstionem de vero autoris sensu in libro dogmatico posse tantum critice tractari, nullo habito respectu ad ea, quæ ad fidem aut disciplinam ecclesiasticam spectant: quæstionem quandam criticam, sine respectu ad fidem aut disciplinam ecclesiasticam spectatam, non posse autoritate ecclesiae decidi, cum adsistentia Spiritus sancti ecclesiæ promissa, ultra ea, quæ ad fidem & disciplinam ecclesiasticam spectant,

non

non sit extendenda : quæstionem denique de propositionibus Jansenii, de quibus disputatur, esse mere criticam, nec alio modo a Jansenii sectatoribus unquam tractatam, qui ceteroquin in iis, quæ ad fidem & disciplinam ecclesiasticam spectant, ecclesiæ decretis lubenti animo se submittant, ejusque infallibilitatem agnoscant. Hinc vero tandem concludit, Cameracensem Archiepiscopum statum controversiæ minus recte formasse, & turpi sophismate in hacce caussa sibi aliisque imponere, dum probet, ecclesiæ decretis in iis, quæ ad disciplinam spectent, obediendum esse, cum tamen quæstio sit de re critica & sensu autoris eruendo, & minime sequatur in rebus criticis decretis ecclesiæ obediendum esse, quin iisdem obediendum est in rebus ad disciplinam spectantibus: quemadmodum nec ex eo, quod ecclesia gaudeat autoritate constituendi disciplinam ecclesiasticam, formulasque loquendi in rebus dogmaticis præscribendi, inferre liceat, eam infallibili quoque autoritate de sensu cujusque autoris in ejus scriptis judicandi, præditum esse.

Cap. VI. Atque hæc cum de sensu quæstionis statuque controversiæ præmonuisset Autor, ad rem ipsam progreditur, initioque in Scriptura sacra novæ suæ sententiæ Cameracensem Archiepiscopum nullum invenire præsidium contendit. Argumentum præcipuum Cameracensis Præsulis huc redit. Ad infallibilitatem in docendo requiritur infallibilitas in cogitando & loquendo, hoc est, non sufficit infallibilitas sensus seu doctrinæ, quæ proferenda est, sed infallibilitas quoque requiritur circa voces seu terminos, quibus doctrina proponenda est. Atqui ecclesia est infallibilis in docendo, quod ex *Matth. XXVIII, 19, 20.* probat : *ite & docete omnes gentes &c. & ecce ! ego vobiscum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Ergo ecclesia ex singulari concessione Numinis infallibilis est non tantum in recte cogitando, sed & in recte loquendo. Ad hocce argumentum ita respondet Autor, ut ostendat, a Cameracensi Præsule duas confundi quæstiones longe diversissimas : quarum una sit, an ecclesia infallibilitatem habeat specialem circa voces formulasque loquendi

quendi seligendas, quibus doctores in doctrina publica proponenda uti debeant, altera, an infallibilis sit in dijudicando vero & genuino autoris sensu in illorum scriptis, secundum regulas communes artis criticæ explicatis? Cameracensis Præsulis argumenta tendere ad probationem quæstionis primæ, cum tamen inter illum & Jansenianos, quos impugnat, controversia sit de quæstione secunda. Interim, etsi prima quæstio nihil ad rem faciat, placuit tamen Autori & in eam inquirere, atque demonstrare, nec ea, quæ de ista quæstione profert Præsul Cameracensis, tam certa esse, ac ipse sibi persuadeat. Hinc cum speciatim singula, quæ ille pro sua sententia attulit, Autor discussisset, ad locum etiam *2 Tim. I, 13* respondet, præstantissimorumque Commentatorum suffragiis ostendit, per formam sanorum verborum ipsam doctrinam sanam ibi intelligi. Hinc de voce ὁμοούσιος seu consubstantialis, a synodo Nicæna introducta, prolixe Noster disserit. Cameracensis namque Archiepiscopus hocce exemplo probare voluerat, ecclesiam in vocibus certis, quibus dogmata fidei exprimenda sint, introducendis, esse infallibilem, quod Noster non abnuit, sed inde sequi negat, eandem infallibilem esse, cum de sensu autoris ex scriptis eius eruendo sermo est. Atque huc fere reliqua omnia redeunt, quæ prolixe in sequentibus disputantur, de testimoniis Athanasii, quæ Cameracensis Præsul pro sua caussa allegaverat, deque reliquis Patribus ab eodem citatis, de facto Eusebii Nicomediensis & Theognidis Nicæni, de testimonio Leonis Papæ, de condemnatione Nestorii, & cumprimis de condemnatione trium capitulorum, de qua omnium prolixissime Autor agit, cum ea caussæ Archiepiscopi Cameracensis vel maxime patrocinari videatur.

Cap. VII.

Cap. VIII ad XIII.

In altero Tomo magno numero prodeunt scholastici, doctoresque recentiores, ad quos frustra Cameracensem provocasse contendit, & quos pro sua potius, quam adversarii sententia militasse, evincere annititur. Tales sunt post Thomam de Aquino Bannesius, itemque illi, qui infallibilitatem ecclesiæ ad decisiones in dogmatibus fidei restringunt,

Cap. XIV ad XXVII.

ut Gerſon, Almainus, Clemangis, Dionyſius Carthuſianus, Davemportius: præterea Stapletonus, Bellarminus, Turrecremata, Baronius, Cardinales; item qui Bellarminum in ratione defendendi Honorium Pontificem ſecuti ſunt, ut Binius, Wiggerus Doctor Lovanienſis, Gonetus, Veronus, aliique. Producuntur porro in hancce ſcenam Petavius, Sirmondus, Richelius & Pallavicinus, Cardinales, Contenſonus, d'Aguirre & de Laurea, Cardinales, Steyartus denique Doctor Lovanienſis atque Pirotus. Non equidem deſunt, qui fatente Autore, infallibilitatem eccleſiæ ad facta nova & particularia extendere videntur, ſed ſi accuratius illorum expendatur ſententia, parum aut nihil præſidii, eodem judice, illi adferent. Exempli loco ſunt, qui adſerunt, Pontificem eſſe infallibilem in canoniſationibus ſanctorum. Quod licet nonnulli ex recentioribus aſſerant, nullum tamen inde præjudicium adferri cauſſæ Janſenianæ, cujus defenſores contendant, ex antiquioribus adferri neminem poſſe, qui in ea verſetur ſententia, infallibilitatem eccleſiæ ad facta extendendam eſſe. Sed hocce parum quoque huc facere exemplum pronuntiat, cum autores, qui infallibilitatem eccleſiæ in canoniſationibus Sanctorum adſerunt, ut Bellarminus, Dunal, Wiggers, Gonetus, ſimul tamen doceant, eccleſiam minime infallibilem eſſe intuitu explicationis librorum, cum errorem facti œcumenico concilio VI circa epiſtolam Honorii tribuant, quam hocce concilium ceu hæreticam damnavit. Tantum vero abeſt, ut ſententiæ Theologorum, qui infallibilitatem eccleſiæ in canoniſationibus defendunt, ſuffragetur Noſter, ut potius omni eam deſtitui fundamento aſſerat. Inter alia, quibus ſuam ſententiam confirmat, dictum Gerſonis profert: *in canoniſationibus Sanctorum eccleſia falli poteſt aut fallere.* Alterum quod hic præcipue in cenſum venit, exemplum eſt, an fide divina credendum ſit, hunc aut illum eſſe Pontificem, de quo ut & reliquis huc ſpectantibus, Autor varia in medium adfert, quæ legiſſe pœnitebit neminem. Hinc ad quatuor Epi-

Cap. XXVIII ſcoporum, Alectenſis, Apamienſis, Bellovacenſis, & Ande-

Andegavenſis, progreditur edicta, quæ contra adverſariorum objectiones vindicat, oſtenditque, infallibilitatem eccleſiæ in quæſtionibus facti recte in illos rejectam. Idem de Perefixio Archiepiſcopo Pariſienſi, aliisque quibusdam illuſtribus Galliæ Præſulibus docet. Cumque novendecim Epiſcopi, quatuor ante memoratorum Epiſcoporum defenſionem in ſe ſuſceperint, infallibilitatemque eccleſiæ in quæſtionibus facti, ceu novum prorſus dogma rejecerint, quæ hiſce Cameracenſis Archi-epiſcopus objecit, ceu mera ſophiſmata Noſter explodit. Seqvuntur hinc variæ obſervationes, ad ſcripta quædam tum Cameracenſis Archi-epiſcopi, tum aliorum ad hanc cauſſam ſpectantia, de quibus ut prolixe dicamus, noſtri non permittit inſtituti ratio. *Cap. XXIX ſqq.* *Cap. XXXII.*

Ejusdem fere generis ſunt, quæ in tertio Tomo continentur, qui a cap. *XXXVII* incipit, & ad caput *XLV* progreditur, quo operi huic finis imponitur. Primo namque obſervationes quædam in edictum Archiepiſcopi Cameracenſis apparent, quo ultimam Romani Pontificis conſtitutionem in cauſſa Janſenianæ promulgavit. Hoc namque egiſſe Cameracenſem Præſulem Autor contendit, ut commentario quodam Romani Pontificis conſtitutionem illuſtraret, & cuncta ad invidiam Janſenianis conflandam exaggeraret. Sequitur illuſtratio diſtinctionis inter *factum* & inter *jus*. Hanc excipit examen comparationis, quam Cameracenſis Præſul inſtituit inter adprobationem, qua eccleſia doctrinam Auguſtini adprobavit, & inter condemnationem Janſenii. Janſenianorum namque adverſarii ita inferunt, ut eccleſia doctrinam Auguſtini adprobare potuit, ita & condemnare potuit doctrinam Janſenii, idque quod ad iſtius adprobationem non minus infallibilis eſſe ſupponatur, quam ad hujus condemnationem. Sed non rite hancce comparationem procedere, vel inde evincit Autor, quod in controverſiis a Semi-Pelagianis motis, non de eo quæſtio fuerit, quid Auguſtinus in libris ſuis de gratia docuerit, ſed de eo, an illud, quod docuit, doctrinæ & ſententiæ eccleſiæ fuerit *C. XXXVII.* *C. XXXVIII. XXXIX.*

conforme ? De ipſa doctrina Auguſtini, ſeu eo quod docuerit, nullum fuiſſe dubium, cum contra in cauſa Janſeniſtica res eo redeat, an Janſenius hoc docuerit, quod docuiſſe ab

Cap. XL. adverſariis ſuis perhibetur. Diſputat deinceps Autor, an eccleſia infallibilis ſit in proferenda ſententia, num concilium aliquod pro Oecumenico ſit habendum, ſi forte hac ſuper re dubium aliquod oriatur. Namque & hocce exemplo, qui a Janſenianis diſſentiunt, probare conantur, eccleſiæ infallibile in quæſtionibus facti competere judicium. Hinc Autor contrarium evincit, atque oſtendit, ut concilium aliquod pro œcumenico habeatur, ſi aliunde non conſtet, a ſolo eccleſiæ neutiquam pendere judicio.

Cap. XLI. Sed ne quidquam Cameracenſis Præſul prætermiſiſſe videatur, quo cauſſam ſuam ornet, decretum quoque concilii Tridentini, quo verſio vulgata pro authentica declarata fuit, huc advocat. Id vero perperam ab eo fieri, id quidem eſt, quod Noſter pluribus oſtendit.

Cap. XLII. Unicum denique ſupereſt, quo Janſenianorum adverſarii vel maxime innituntur, argumentum, & quod, vel fatente Autore, pondus aliquod atque momentum trahere videtur. Ita enim rationes ſubducunt: ſi eccleſia in ſcriptis Patrum interpretandis non eſt infallibilis, ſequitur, eam de traditione, quam hæcce Patrum ſcripta continent, certam eſſe non poſſe, nec fidelibus eam certo proponere poſſe. Quod ut declinet telum Autor, primo reſpondet, quæſtionem inter Janſenianos eorumque adverſarios eſſe de interpretatione ſcriptorum particularium, non de factis, quibus traditio eccleſiæ innititur. In his eccleſiam infallibilem eſſe, ſe concedere, minime in illis. Interim an & quousque eccleſia in ſcriptis Patrum interpretandis infallibilis dici queat ? prolixius hac occaſione Autor diſquirit. Subjungit hiſce obſervationes ad

Cap. XLIII, XLIV, XLV. edictum Epiſcopi Carnutenſis, quo ultimam Romani Pontificis conſtitutionem promulgavit: hinc in compendio defenſionem cauſſæ Janſeniſticæ in hocce capite denuo exhibet, & ita operi finem imponit.

A PRA-

A PRACTICAL EXPOSITION OF THE CHURCH-Catechiſm in ſeveral diſcourſes on all the parts of it.

i. e.

EXPLICATIO PRACTICA CATECHISMI Eccleſiaſtici variis ſermonibus, in ſingulas ejus partes inſtitutis, comprehenſa a MATTHAEO HOLE, Theolog. Baccalaureo, quondam Socio Collegii Exonienſis in Acad. Oxon. nunc Vicario Stokegurſienſi in tractu Somerſetenſi.

Londini, apud Henricum Hammond, 1708, 4.

Alphab. 4.

NUlla fuit ætas, quæ, primæ antiquitatis exemplo uſa, de neceſſitate & utilitate inſtitutionis Catecheticæ præclarius & rectius judicaverit, quam quidem noſtra hæc, qua nulla fere religio a Chriſto nomen fert, quæ non in illa, tanquam fundamento certiſſimo ſtructuræ plenioris, nitatur. Quo minus mirum eſt, tot ſcripta in lucem edita eſſe, quæ vel ſtudium hujus doctrinæ in univerſum commendent, vel veram illius tractandæ rationem tradant, vel denique elementa ipſa diſciplinæ Chriſtianæ ita commentando illuſtrent, ut in tironum ac rudium animos eo felicius inſinuari poſſint. Ad poſtremam hanc claſſem merito ſuo refertur Cl. Autor, cujus commentationes Catecheticæ totum Anglicanæ Eccleſiæ Catechiſmum, in tres partes diſtinctum, ita perſequuntur, ut Parte I quæſtiones quasdam procemiales ac doctrinam de Fœdere Baptismali, Parte altera Symbolum Apoſtol. Decalogum ac Orationem Dominicam, tertia denique ſacramenta Novi Fœderis perſpicue tradant. Quod inſtitutum ut ſuam ſecum fert laudem, ita Cl. Autor operam dedit, ut in præmiſſa introductione illius neceſſitatem & utilitatem extra dubium collocaret. Provocat itaque ad exemplum Servatoris & Apoſtolorum ipſi baptismo inſtitutionem hanc præmitten-

mittentium, Matth. XXVIII, 19, 20, atque adeo neceſſariam eam putat, cum ad Confirmationem & Euchariſtiam rectius ſuſcipiendam, tum ad reliqua Chriſtianæ religionis momenta ac officia partim perſpicienda partim præſtanda, & fidelium animos contra errores, hæreſes & ſchiſmata præmuniendos, ac denique ad vitæ flagitioſæ ſordes eo diligentius cavendas. Hæc omnia ut conſequatur Catecheta, Catechiſmum quemcunque *brevem*, *perſpicuum* ac *plenum* eſſe & argumentum exhaurire debere recte affirmat, ut hac ratione & diſcentium memoriæ & diverſis tironum ingeniis, nunc excitatis, nunc tardioribus, ac denique non minus doctrinæ capitibus quam morum & officiorum præceptis ſatisfiat & conſulatur. Hæc ſcopi inſtar Rev. Autor ſibi præfixit, quem ut aſſequeretur, ſingulis quæſtionibus, in Catechiſmo obviis, dictum quoddam Biblicum, ampliori cura exponendum, deſtinavit ex quo germana Eccleſiæ Anglicanæ doctrina imbibi poſſit. Facile itaque intelligitur, noſtri inſtituti rationem non permittere, ut in recenſendo hoc opere longiores ſimus, cum Cl. Autor non tam eruditorum quem rudium cognitionem amplificandam ſibi ſumſerit, quod ita quidem præſtitit, ut, noſtro judicio, perſpicuitate inprimis iis facile ſe commendaturus ſit, qui Anglicanæ Eccleſiæ dogmata ſectantur.

REMARQUES DE MEDICINE SUR DIFFERENS ſujets, par Nicolas Andry.

NICOLAI ANDRY, DOCTORIS REGENTIS Facultatis Medicæ Pariſienſis, Lectoris & Profeſſoris Regii, Annotationes circa varia Medicinæ argumenta, inprimis circa venæſectionem, purgationem, & potum.

Lutetiæ Pariſiorum, apud Laurentium d'Houry, 1710, 12. Conſtat plag. 12.

HIſce Animadverſionibus ut manum admoveret Clariſſimus Andry, cujus *de Vermium generatione* tractatum in

Actis

Actis his Anno 1700 Menſe Novembri pag. 519 recenſuimus, anſam dedit liber, cujus titulus: *Explication Phyſique* &c. i. e. *Explicatio Phyſica & Mechanica effectuum venæſectionis & de potu ægris concedendo, una cum Reſponſione ad ſiniſtrum judicium in Diario Eruditorum Pariſienſi ſuper hanc Explicationem latum.* Cum enim Autor illius, qui ſe *Hecquetum* vocat, priorem Explicationis ſuæ editionem Anno 1706 adornaſſet, nec ab Ephemeridum Gallicarum Collectoribus Tom. XXV pag. 40 omni ex parte probatam obſervaſſet, noviter eam una cum Reſponſione ſua propriis expenſis, & ut clariſſimus Andry in Præfatione perhibet, ſine permiſſu publico literis exprimi nunc curavit; quæ forſan cauſa fuit, quod liber iſte a nobis hactenus nondum viſus fuerit. Quoniam autem Clariſſ. Andry plura advertit loca, in Diario dicto vel prætermiſſa, vel leviter ſaltem tacta, cenſoria tamen virgula digna, iſta in his Annotationibus perſtringere, integrum ei viſum fuit. In tres autem partes eas dividit, in quarum I Explicationem Hecqueti novo ariete adoritur, in II Reſponſionem ejus examinat, in III de quæſtione agit: num ægris potus interdicendus ſit? ad quam hic negative reſponderat. In parte igitur I de venæſectione, de virium conditione in morbis, de pulſus actione in febre, de ſanguinis volumine in ſtatu imminutæ tranſpirationis, de effectibus abſtinentiæ pro ſupplenda tranſpiratione, de uſu & actione purgantium, de elatere partium corporis humani & de tempore ad circulationem ſanguinis integre abſolvendam neceſſario agitur. In Parte II de effectibus, quos nimia ſanguinis profuſio patrat, de vi cordis, de actione vaſorum ſanguiferorum, de circulatione ſanguinis, de purgantium uſu, de viis humorum in abdomine contentorum ad maſſam ſanguineam, de ſudoriferorum uſu, de purgandis ægris in principio morbi, de orgasmo, de modo febribus intermittentibus medendi, & de optima Corticem Peruvianum exhibendi methodo diſſeritur. In III Parte in qualitates aquæ & vini, in uſum Veronicæ & Theæ & in naturam ſanguinis inquiritur.

Der

Der Stadt Braunschweig Kirchen-Historie/ dritter Theil.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ URBIS BRUNSVIGÆ Pars III; Autore PHILIPPO JULIO RETHMETERO, V. D M. Brunsv.

Brunsvigæ, apud Joh. Georg. Zilligerum, 1710, 4. Alph. 5 pl. 13½.

EDidit Autor hujus libri doctissimus anno 1707 duas priores partes Historiæ Ecclesiasticæ inclytæ urbis Brunsvigæ, quarum in *Actis nostris Tomo IV. Supplementorum Sect.* II p. 69 &c. facta est mentio; has excipit tertia, quæ sola priores mole superat, complectens urbis hujus Historiam Reformationis ab A. 1521 usque ad A. 1586. Dum vero de initio & progressu purgatæ ab erroribus Ecclesiæ Brunsvicensis Autor agit, recenset etiam vitas, acta, fata, mortem & scripta eorum, per quos summe necessarium sanctissimumque istud opus promotum fuit. In horum itaque numero delineantur Superintendentes, Coadjutores, Pastores & nonnulli Scholarum Rectores, ut sunt *Godeschalcus Crusius, Henricus Lampius, M. Henricus Winckelius, D. Joh. Bugenhagius, Martinus Gorolitius, D. Nicolaus Medlerus, D. Joach. Mærlinus, D. Mart. Chemnitius* (in cujus describenda vita Autor noster Cap. 8 admodum est prolixus) *M. Andr. Pouchenius, M. Rud. Hildebrandus, Jac. Godofredus & M. Matthias Bergius.* Dicti Capitis octavi Sectione 3 sistit Autor vitam *Julii* Ducis Brunsvic. aque eo institutam Ecclesiæ Reformationem. Sectione sequenti de *Corpore* doctrinæ *Julio* agit, quod Autorem agnoscit dictum modo Ducem Serenissimum. P. 88 seq. describitur *Convivium Charitativum* in Colloquio A. 1529 Brunsvigæ habito circa vesperam ideo institui solitum, quo fraterna inter collocutores istos aleretur firmareturque amicitia. P. 416 sqq. Nostro sermo est de fundatione atque inauguratione Academiæ Helmstadiensis a Sereniss. ejusdem Autore *Juliæ* dictæ, A. 1576 quam solennissime facta, ut & de magna editione *Corporis* doctrinæ *Julii*. P. 438 seqq. recensetur historia *Svevicæ* juxta ac *Saxonicæ Formulæ Concordiæ*, memorata imprimis D. *Chemnitii* circa illam impensa opera. Libro huic adjecta sunt *Epistolæ, Consilia* aliaque Ministerii Brunsvicensis *Documenta*. Ceterum promittit Autor & quartam Historiæ hujus Ecclesiasticæ partem, quam ut mox prodat, enixe rogamus.

* * *

ACTORUM ERUDITORUM, *Quæ Lipsiæ publicantur,* SUPPLEMENTA. *Tom. V Sect. II.*

ELUCIDATIO AUGUSTINIANAE DE DIvina gratia doctrinæ, quæ in libris Janſenii Epiſcopi Iprenſis triplicem eclipſin paſſa eſt in triplici ſtatu humanæ naturæ, innocentis, corruptæ, & reparatæ. Oſtenduntur hujusmodi eclipſes & removentur, Autore LESCIO CRONDERMO. *Accedit* FRANCISCI DIROYSII *Diſſertatio pro juſtificanda condemnatione, qua S. Sedes V Propoſitiones ſub nomine Janſenii, atque in ſenſu ab ipſo intento, proſcripſit.*

Coloniæ, typis Conradi de Einter, 1705, 4. Alphab. 1 pl. 9.

TRibus veluti partibus opus hoc abſolvitur. Primo enim Editor, qui nomen ſuum reticuit, Prolegomena ſatis prolixa præmiſit. Tum Leſcii Crondermi elucidatio Auguſtinianæ de divina gratia doctrinæ ſequitur. Ultimum vero locum tenet Franciſci Diroyſii diſſertatio pro juſtificanda condemnatione, qua Romana ſedes quinque Janſenii propoſitiones, in ſenſu ab ipſo intento, proſcripſit.

In Prolegomenis Editor primo rationes ediſſerit, cur hæcce opuſcula publicæ luci expoſuerit. Quas inter haud ultimum locum tenet, quod plerique, qui in Janſeniſticis controverſiis verſati ſint, ſtudio partium abrepti, adfectibus ſuis *Cap. I.*

nimis indulserint. Hinc licet plurima in hacce causa jam scripta prostent, hæc tamen minime supervacanea fore opuscula credit, in quibus tantum pro veritate, non pro opinionibus scriptoris alicujus, aut certæ cujusdam scholæ pugnetur. Simul tamen ea profutura confidit, ad repellendas illorum calumnias, ut vocat, qui extra Romanæ ecclesiæ communionem, de litibus occasione Jansenii excitatis agunt. Quos inter speciatim Melchiorem Leydeckerum & Petrum Jurieum, ceu admodum, ut tradit, & in ecclesiam Romanam, & in Augustinum injurios, perstringit. Opusculorum nimirum horum scopum esse pronuntiat, Jansenii patronis ostendere, quam infelicem causam protegendam sibi sumpserint, simulque palam facere, quanta calumnia Calvini sequaces affirment, Romanam ecclesiam in Augustinum ensem arripuisse, atque ab ipsa sententias eorum fuisse adoptatas, qui *suum divinæ gratiæ pretium ac dignitatem eripientes, liberum sub tutelæ specie inflant arbitrium.* Ita enim Autori nostro loqui placuit. De historia autem controversiarum Jansenisticarum aliquid præmissurus, duplicem earum esse turmam, qui in Jansenii negotio peccarint, observat. Quosdam enim ad eas contentiones non eam attulisse mentis humilitatem sinceritatemque, quæ in inquirenda veritate exigitur. Indeque factum, ut exquirentibus quidem veritatem, sed viam veritatis non eligentibus, se lumen veritatis absconderit. Alios contra assecutos verum, illius quidem causam egisse, sed tanta irarum acerbitate, artibusque adeo ab evangelica moderatione alienis, ut perdita aut neglecta charitate, ne ipsum quidem *retinuerint meritum veritatis inventæ.* De prioribus dum porro verba facit, variis rationibus evincere annititur, rebus suis male consuluisse, qui Jansenii patrocinium suscepserunt. Indignam enim esse Jansenii causam, cujus quis in se suscipiat patrocinium, cum per eam denuo in scenam producantur multæ sententiæ Michaelis Baii, aut eidem attributæ, & sedi Romanæ improbatæ. Jansenium porro se ipsum suspectum reddere, qui tantopere in vocum invehatur novitatem, nomenque *gratiæ sufficientis* tanquam novum repudiet, cum ipse

ipse contra *indeliberatam delectationem*, *necessitatem violentiæ & coactionis*, & alia ejusdem generis, Augustino ignota, statuat. Accedere, quod Jansenius humani arbitrii libertatem ita describat, ut ejus essentiam prorsus evertere videatur. Sed mittimus reliqua. Finit tandem profitendo, se eum non esse, qui excusatione prorsus indignos arbitretur Iprensis Episcopi patronos; verum ita Jansenii patrocinium suscipere, ut sit opus; tot movere turbas, & ignorantiæ, aut malitiæ, ac tyrannides damnare Pontifices maximos, Cardinales, Episcopos, Romanos Censores, & Reges catholicos, quid aliud, inquit, hoc est, nisi velle pro unius tutela totam evertere Christianorum Rempublicam? Progreditur hinc ad effugia, quæ Jansenii asseclæ quæsiverint, simulque, quid de quæstione facti in Jansenii causa sentiendum, & an errare in factis definiendis ecclesia possit? disquirit. Res omnis autem juxta Autorem eo redit: in factis non revelatis ecclesiam errori obnoxiam esse concedit, si res aut facta definiat extra auctoritatis suæ limites posita, e. g. quæstionem physicam, aut geographicam, aut astronomicam. Quando vero de factis intra ecclesiasticæ autoritatis sphæram constitutis sermo sit, tum distinguendum esse inter facta mera, & facta cum dogmate conjuncta. In factis meris falli ecclesiam posse. Piaculum itaque non esse dicit, palam dubitare de Athanasiani symboli autoritate, de actis tot martyrum & confessorum, de germanis quorundam librorum scriptoribus, de nonnullis miraculis aliisque hujusmodi rebus, quæ in breviariis, in bullis, in jure canonico, in historia ecclesiastica, aut alibi proponuntur. Quod autem ad facta cum dogmate conjuncta attinet, si hæc ita comparata sint, ut necessarium sit, & res ecclesiæ postulent, eorum definitionem proferre, sique ea, quæ debet, diligentia in hujusmodi definitione impensa fuerit, ecclesiæ judicium ab errore immune esse, pronuntiare non dubitat. Huc exempli causa refert, vulgatam utriusque testamenti versionem authenticam esse; concil um aliquod revera esse œcumenicum; hunc vel il'um verum & legitimum esse Pontificem, dogmata fidei, quæ Romana ec-

cleſia profitetur, contineri in antiquis Scripturarum, Conciliorum, ac Patrum libris, aut a traditione deſcendere. Et huc etiam refert definitionem ſenſus recti aut pravi, in libris de religione tractantibus. Et hoc quidem illud ipſum eſt, in quo maxime a reliquis diſſentiunt Janſeniani. Cumque hi adverſariis ſuis nunquam non exemplum Honorii Pontificis objiciant, in œcumenica ſynodo ſexta, quod cum Monotheletis faceret, damnati, cum tamen alii evicerint, innocentem fuiſſe Honorium, & recte de duabus Chriſti voluntatibus ſenſiſſe, Noſter quidem ita hinc ſe expedire conſultum putat, ut dicatur, aut Honorium nequaquam condemnatum, quod ingenioſe Baronius contenderit, quanquam (fatente Autore) doctis viris perſuadere non potuerit, aut ejus negligentiam & conniventiam, non vero doctrinam confixam fuiſſe; aut illum e cathedra ad Sergium litteras non dediſſe. Quibus effugiis an cauſſæ ſuæ ſatis conſulat, aliis arbitrandum relinquimus. Reliqua, ne diutius in Prolegomenis verſemur, quam par eſt, paucis delibabimus. Nimirum cum hactenus rationibus Janſenii aſſeclas ad mentem meliorem perducere alloboraverit, nunc exempla Baji, Janſenii, Auguſtini, qui magnam ſemper erga Romanam ſedem veneratione teſtati ſint, ejusque judicio ſe ſubmiſerint, proponit, iisque diſſentientes ad pacem & humilitatem chriſtianam flectere annititur. Charitatis hinc defectum in Janſenii patronis, eorumque odia & bella in adverſarios notat, & quæ tractandi controverſias ſit ratio, quove loco habendus Auguſtinus, exponit. Offertur hic inter alia Autori occaſio de Blaſii Paſchalis *Epiſtolis*, quas vocat, *provincialibus* verba faciendi, de quibus ita pronuntiat: *quoniam ſtantem Janſenium probare non poterant, præcipua voluptas, ſi probarent & alios cecidiſſe. Amamus tamen verum: non parum utilitatis ex hoc novo bello retulit eccleſia, cum ſimul quorundam opiniones aut erroneæ, aut audaciſſimæ & ſcandaloſæ proſcriptæ fuerint, & reliquorum licentiæ ſalutare aliquod frenum fuerit injectum.* Ad cauſſam Chinenſium, tantopere inter Jeſuitas & Dominicanos agitatam, dum devolvitur, de ea ita pronuntiat:

Cap. III.

nuntiat : *nuper etiam vidimus, & doluimus, agitatam nimio æstu rituum Sinensium controversiam. Tacendum plane non erat in tanto periculo, ac suspicione aborta, ne sacrilegio omnium turpissimo ad creaturas transferretur creatori debitus cultus. Sed cura religionis caussa agenda erat, neque odiis tam ferventibus & contumeliis & calumniis corrumpenda erant accusationis & defensionis jura.* Et ita in reliquis Pontificiorum controversiis nimium utriusque partis fervorem detestatur, ut tamen in Jansenii defensoribus majorem charitatis & modestiæ usum desideret, quam in reliquis. Jesuitarum etiam ac Dominicanorum acerrimus de auxiliis, quæ vocant, gratiæ, contentiones haud obscure improbat, dum, *quod reliquum est*, inquit, *ii non sumus, qui accusemus physicam prædeterminationem, aut scientiam mediam, ignota antiquitati vocabula. Sed ne illas quidem nunc laudare & probare nobis est animus, cum contenti simus sobriis ecclesiæ documentis, prout in sacris conciliis & in ecclesiæ Romanæ sanctionibus continentur.* Sed Prolegomenorum nondum finis est. Prodiit anno MDCC Coloniæ liber, cui titulus : *Augustiniana ecclesiæ Romanæ doctrina a Cardinalis Sfondrati nodo per varios S. Augustini discipulos extricata.* In eo varia continentur opuscula, quorum, ut Autor refert, scopus est, sententias quasdam in *male dissoluto prædestinationis nodo* perpendere, & inter reliqua, Anonymi cujusdam *observationes in excerpta e libro nodi prædestinationis*. Sed in hisce observationibus Editor propositiones quasdam, ceu parum orthodoxas, atro notaverat lapillo, quorum adeo defensionem Autor Prolegomenorum in se suscipit. Hisce autem diutius nunc immorari non licet. *Cap. V, VI, VII, VIII.*

Prolegomena hæcce excipit Crondermi commentatio de divina gratia, in cujus Præfatione id sibi saltem constitutum profitetur, ut ostendat, in doctrina de gratia divina a Jansenio dissentire Augustinum, adeoque & maximopere falli, tum reliquos, tum & speciatim Melchiorem Leydeckerum, qui damnato Jansenio, Augustinum ipsum ab ecclesia Romana damnatum contendant. Hoc ut evincat, primo senten- *Lib. I Cap. I.*

tiam Janſenii de gratia ſtatus naturæ innocentis proponit. Nimirum, ſi Autori fidem adhibemus, Janſenii huc rediit ſententia: in ſtatu integritatis hominem ex liberi arbitrii viribus cuncta peragere potuiſſe, ut divina gratia ad opera bo-
Cap. II. na edenda illi haud quaquam opus fuerit. Ex hacce Janſenii hypotheſi ſequentia deducit conſectanea: juſtam vitam, ſeu juſtitiam, item merita primi hominis & angelorum non fuiſſe ſpecialia dona gratiæ Dei. Interim cum Janſenius ſe gratiam a ſtatu integritatis excludere, videri nolit, quo ſen-
III. ſu bonis operibus & meritis in ſtatu integritatis gratiæ nomen tribuat, Noſter exponit, primo ſcilicet, quod Deus hominibus in ſtatu integritatis totam naturam, & liberum arbitrium omnino gratis conceſſerit, deinde, quia Deus in illo ſtatu etiam bona opera ſuaſerit, juſſeritque, & a peccatis pœnarum metu homines deterruerit, & quæ reliqua ſunt ejusdem generis. Quod ad ſtatum naturæ corruptæ attinet,
IV. docere Janſenium, obſervat, ex naturæ humanæ corruptione vel infirmitate provenire, ut voluntas nihil modo velle aut agere, ſive bonum, ſive malum poſſit, niſi prius aliqua boni aut mali delectatione illecta fuerit. Præterea delectationem mali, cujus voluntas egeat, ut peccet, eſſe indeliberatam, ſeu non liberam. Denique ejusmodi indeliberatam delectationem tantam habere vim movendi voluntatem, ut ad eligendum malum eam determinet, atque in malo fixam ſemper detineat, niſi major delectatio boni, pariter indeliberata, illi prius a Deo infundatur, & per eam ad ample-
V. & VI. ctendum bonum determinetur. Hanc Janſenii mentem eſſe, non tantum prolixius Autor probat, ſed & quo pacto ex Auguſtini teſtimoniis eam deducat, oſtendit, ſimulque varia hujus doctrinæ conſectanea ſubnectit. Quod ſi tandem homo in ſtatu naturæ reparatæ conſideretur, per gratiam Chriſti Janſenium nihil aliud, quam delectationem ſpiritualem intelligere, Autor contendit. Cumque duplex ſit delectatio, aut libera, quæ cum cognitione mentis, liberique arbitrii motu conjuncta eſt, aut indeliberata, quæ mentis cognitionem uſumque rationis antevertit, Janſenium porro ſtatuere,

ere, eam delectationem, in qua ipse rationem & essentiam gratiæ Christi constituit, esse motum & actum desiderii, vel amoris indeliberati, quo voluntas illicitur, trahitur, & determinatur ad deliberatos amores, quibus libere vult & operatur bonum, eo fortius, quo major illa fuerit. Nec hic subsistere Jansenianum, sed ulterius docere, delectationi illi voluntatem resistere non posse; gratiam autem, quæ necessaria sit, ad legem Dei observandam, hominibus etiam justis sæpe deesse, & a Deo subtrahi, etiam antequam peccent. Quo pacto vero & hancce sententiam ex Augustino probare satagat Jansenius, id quidem est, quod fusius Autor ediserit. Et hactenus quidem Jansenii sententiam proposuit.

Nunc vero etiam ad Augustinum se convertit, ostensurus ejus doctrinam cum placitis Jansenii nequaquam convenire. Primo itaque evincit, Augustinum docuisse, primo homini ante peccatum inspiratum a Deo fuisse divinum amorem, non minus quam nunc hominibus inspiretur. Idque ex iis ipsis ejusdem Patris testimoniis, quæ Jansenius adducit & expendit, probare annititur. Cumque Jansenius ipse probe animadverterit, dicta hæcce Augustini suæ obstare sententiæ, ea de bona voluntate & dilectione non actuali, sed habituali intelligenda esse contendit, perperam quidem, si Crondermio nostro credendum, qui hocce Jansenii effugium occludere atque ostendere annititur, aut sibimet ipsi contradicere Jansenium, aut in errorem labi. Hinc vero ipsa Augustini testimonia ordine expendit, demonstraturus, iis sententiam Iprensis Episcopi de gratia primi hominis nullatenus firmari, sed potius everti. Docuerat Jansenius, ut supra jam diximus, hominis voluntatem nihil sine delectatione velle posse, sive bonum sive malum sit, idque ex naturæ humanæ corruptione provenire. Hoc vero est, quod Crondermius negat, quemadmodum nec menti Augustini hoc sit conveniens. Idque vel inde palam esse, quod vel ipso non diffitente Jansenio delectatio, volitio, & amor sint synonyma. Non magis itaque delectationem ex naturæ corruptione derivari posse, quam amorem aut volitionem. Magis adhuc Autori displicet

Lib. II Cap. I.

Cap. II.

III.

IV.

V.

displicet sententia Jansenii, delectatione ista, quam supponit, indeliberata in statu naturæ corruptæ homines ineluctabiliter determinari ad electionem mali, ac semper in detineri, nisi major delectatio boni, itidem indeliberata infundatur. Secus enim se rem habere contendit, concupiscentiamque, ut est indeliberata delectatio mali, nunquam dominari libero hominis arbitrio, ante consensum ejus. Et hanc quoque Augustini mentem esse, evincere conatur. Ut vero ad ea, quæ Jansenius pro sua sententia ex Augustino profert, eo rectius respondeat, terminorum quorundam præ-

Cap. VI. mittit explicationem, & quid nomine *libertatis*, *necessitatis*, & *determinationis*, *servitutis* & *captivitatis*, &c. denotetur, exponit. Atque his ita præmissis Augustini testimonia,

VII. quæ Jansenius affert pro sua sententia de viribus indeliberatæ delectationis in ordine ad determinandam voluntatem ad electionem mali considerat, & ea illi non suffragari ostendit.

VIII. Nec prætermittit doctrinæ Jansenianæ consectanea, sed præmissis nonnullis de triplici genere amoris boni, & aliis huc spectantibus observationibus, Jansenii sententiam de virtutibus & operibus infidelium, ea scilicet peccata proprie sic dicta esse, Augustini testimoniis ab ipso adductis non probari, ostendere annititur. Simulque evincit, certam amoris boni speciem, adeoque & gratiam aliquam interiorem ab Augustino in hominibus, etiam antequam credant, admitti.

X. Denique quod ad statum restitutionis attinet, non equidem negat Autor, tum in sensibus aut inferiore hominis parte, tum etiam in voluntate ipsa, seu in parte superiori excitari posse ac re ipsa quandoque insurgere delectationes, complacentias, desideria, aut amores indeliberatos, eosque, cum ad bonum propendent, a Deo esse, ejusque gratias & dona vocari posse: notionem tamen gratiæ Christi, de qua agebatur cum Pelagianis ab Augustino, non in delectatione aliqua indeliberata, sed in libera seu deliberata dilectione Dei, qua divina lex adimpletur, aut in operatione, qua Deus eandem no-

XI. bis dilectionem inspirat, constitui. Et hancce Augustini esse sententiam, productis ex eo testimoniis comprobat, simulque ea,

ea, quibus contrarium evincere Janſenius voluit, expendit. Et ita in reliquis quoque Janſenii aſſertis, ſupra commemoratis, ſcilicet humanam voluntatem poſt primum Adami peccatum ex ſe non poſſe reſiſtere gratiæ Chriſti, itemque juſtos aliquando ex occulto Dei judicio, absque prævio illorum peccato deſeri, procedit, ut a mente Auguſtini ea prorſus aliena eſſe demonſtret. Ex quibus omnibus tandem colligit, & amplius demonſtrat, juxta doctrinam Auguſtini, gratiam naturæ reparatæ, quatenus eſt principium bonorum operum, ejusdem rationis eſſe cum gratia naturæ innocentis. *Cap. XII, XIII.*

Ultimo tandem loco comparet Franciſci Diroyſii Diſſertatio, pro juſtificanda condemnatione, qua Romana ſedes quinque Propoſitiones ſub nomine Janſenii atque in ſenſu ab ipſo intento proſcripſit, e Gallica in Latinam linguam translata. In præfatione Autor improbat modum, quo nonnulli in doctrina Janſeniana defendenda uſi ſunt, dum oſtendere voluerunt, eum a doctrina Thomiſtica non differre. Exiſtimat, hac ratione omnibus hæreſibus ab eccleſia damnatis præſidium inveniri poſſe, cum facile contingere queat, ut hæreticorum ſententia cum ſententia doctoris privati, & ab eccleſia non damnati, conveniat. Hac ratione etiam doctrinam Proteſtantium in concilio Tridentino damnatam non fuiſſe dici poſſe, cum non defuerint, qui ejus conſenſum cum doctrina Thomiſtica oſtendere conati ſint. Alia itaque methodo ſibi incedendum ratus Diroyſius oſtendere conatur, doctrinam, qvalis in ſcriptis Janſenii deprehenditur, re ipſa contrariam eſſe doctrinæ Eccleſiæ, Scripturæ & Patrum, ſpeciatim Auguſtini: idque ea ratione, ut non unam aut alteram propoſitionem ex operibus Janſenii excerptam exhibeat, ſed ipſam Janſenii doctrinam explicet, referendo generalia principia & fundamentalia dogmata, quæ in univerſo ejus opere regnant, quæ ipſe in pluribus capitibus pluribusque libris ſancit, ac denique quæ ut indubitata ubique ſupponit; tum vero oſtendat, ſenſum Janſenii ſuper quinque propoſitiones explicatum, ſequendo illius principia, eſſe contrarium evi-

denti doctrinæ Scripturæ, Patrum, & Conciliorum, ac maxime Augustini, synodorumque Arausicanæ & Tridentinæ.

Cap. I. Primo itaque principia & dogmata Jansenii refert, quæ relationem habent ad quinque Propositiones damnatas, scilicet, voluntatem indeliberatis delectationibus determinari ad suas omnes actiones; corruptionem voluntatis consistere in dependentia ab ejusmodi delectationibus; libertatem, quæ est essentialis libero arbitrio, in alio non consistere, quam in immunitate & libertate a coactione post usum rationis, gratiam Christi hominibus justis, magis etiam perfectis ad opera bona edenda, denegari, & quæ reliqua sunt ejusdem generis. Deinde, quam justa & naturalis sit horum principiorum ad quinque Propositiones damnatas relatio, ostendit.

II. Hinc principia doctrinæ Ecclesiæ & Patrum, quæ opposita sint dogmatibus Jansenii, affert, scilicet: primam determinationem liberi arbitrii in quolibet statu esse amorem liberum & electionem finis; omne id, quod præcedit illam electionem non necessitare voluntatem; vim amoris etiam magni non impedire voluntatem, quo minus alium illi contrarium for-

III, IV. met, & quæ reliqua sunt ejusdem generis. Ex dictis concludit, & uberius quoque ostendit, doctrinam Jansenii quoad primam propositionem secundum ecclesiæ dogmata jure damnatam esse, simulque evincit, gratiam, de qua agebatur cum Pelagianis, seu inspirationem amoris Dei, quo, quod cognoscimus, bonum facimus, communem esse omnibus justis; immo Jansenium privando justos gratia & inspiratione amoris Dei, eosdem privare bonitate, justitia, adoptione, renovatione & justificatione, quam recipiunt per Jesum Christum juxta omnes ejusdem gratiæ notiones, quas Scriptura & Patres nobis tradunt. Pari ratione, doctrinam Jansenii circa reliquas propositiones damnabilem esse demonstrat, & argumenta, quibus Jansenius suam doctrinam, prout ad quinque Propositiones spectat, confirmat, sub exa-

VII men revocat. Cumque notiones, *gratiæ quæ, gratiæ actionis & voluntatis, inspirationis, complacentiæ, & delectationis,* secundum Patres conveniant gratiæ angelorum & primi hominis,

minis, æque ac gratiæ Christi, de qua agebatur cum Pelagianis, Jansenium ex hujusmodi notionibus gratiæ Christi pessime concludere, non posse illi eodem modo resisti, quo angeli & primus homo restiterunt ei, quam Deus illis inspirabat, & consequenter nunc deesse justis, cum peccant, Autor contendit. Tandem & testimonia, quibus Jansenius suam sententiam firmavit, quoad singulas quinque propositiones, sub examen revocat, & ordine ad ea respondet, & sic finem dissertationi imponit. *Cap. VIII IX.*

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ II A C. N. Sæculi selecta Capita, delineata studio D. THOMÆ ITTIGII.

Lipsiæ apud Joh. Frid. Braunium, 1711, 4. Alph. 2 pl. 20.

IN Actis A. 1711 M. Jul. p. 302 seqv. præter Dissertationem præliminarem caput I hujus Commentationis persecuti sumus, ad reliqua capita summatim percensenda nunc accedemus. Caput II de Conciliis hujus Sæculi exponit, inter quæ primo loco commemorantur ea, quæ de solenni die festi Paschalis celebrandi habita fuerunt, strictim enumerata ab Eusebio H. E. V. 23–25. Cum enim Apostolorum ævo ista festi solennia eodem cum Judæis die celebrarentur, brevi post tempore alii Dominicum diem præferre maluerunt, ex quo sub M. Aurelii Antonini imperio Laodiceæ disputatio suborta, eademque Commodo imperante & Victore Ecclesiam moderante majori animi contentione agitata fuit, cujus sopiendæ causa circa A. 196 Concilia varia celebrata sunt, quæ in eo conspirarunt amice, ut Dominicum diem festo huic definirent. Inter hæc erat Synodus Palæstina, de qua libellus Synodicus Argentinæ A. 1621 editus multa, sed non sine erroribus, quorum specimina quædam afferuntur, commentatus est. Ab hoc decreto discessionem fecerunt Polycrates & alii Episcopi Asiatici in Concilio Ephesino diem mensis Paschali. p. 78. 8

ſchalis quartum & decimum his ſolennibus deſtinantes, quos propterea Victor excommunicandos cenſuit, cujus inſolentiam Ludov. Thomaſſinus in diſſert. I ad Concilia Generalia & Particularia infeliciter defendiſſe oſtenditur, cum ad traditionem Apoſtolicam ad confirmandam Victoris ſententiam perperam & præter hiſtoriæ fidem provocet, aliaque falſa & abſurda, ibidem in cumulum collecta, proferre non vereatur. Alii, nominatim Valeſius ad Euſebium p. 105 & Nat. Alexander ſec. II diſſ. V art. V, cauſæ Victoris diffidentes, excommunicationem hanc factam eſſe negant, & minas tantum agnoſcere malunt, quibus rectius Petrus de Marca & Schelſtratenus adverſantur. Alii itaque eam non quidem negant, ſed legitimam pronunciant, iis præſidiis innixi, quorum vanitas manifeſta eſt. Cordatius controverſiam hanc ediſſeruit Halloixius in notis ad vitam Irenæi Cap. 11, qui Eccleſias Aſiaticas ob innocentiam ſuam ab excommunicationis fulmine illæſas ſtatuit, & Irenæi, Victorem reprehendentis, παῤῥησίαν collaudat. Præter hæc Concilia alia quoque, ſpeciatim Lugdunenſe, Romanum, Hieropolitanum, Achillanum, Gallicanum, Siculum, Pergamenſe, & Orientale a duobus Anonymis Scriptoribus, libelli nempe Synodici Autore, & eo qui ſub Prædeſtinati nomine prodiit, hoc ſæculo ad alias cauſas finiendas habita feruntur, ſed incerta fide: contra Montanum tamen quædam hoc tempore coacta fuiſſe, ex Euſeb. H.E. V. 16 manifeſtum eſt. Sequitur caput III, quod doctrinæ Sæculi hujus cum generatim Sectione I tum ſpeciatim in Sectionibus ſeqq. exponendæ deſtinatur. In eodem argumento verſati ante Noſtrum ſunt Magdeburgenſes Cent. II c. IV p. 37, abſurde a Genebrardo Parte II Chronograph. p. 317 propter nævos, in Patribus reprehenſos, caſtigati, & Bebelius Antiquit. Seculi II art. III & VII. Nævorum iſtorum cauſæ partim ad facilem lapſum in alterum extremum, partim ad ignorantiam Hebr. literarum referuntur. Arnoldus quidem in Hæreſiologia ſua p. 60 audacter ſed falſo pronunciat, hoc ſæculo nullas fidei Confeſſiones exſtitiſſe, nec hæreticos damnatos legi. Sectio II Ignatii doctrinam accuratius examinat.

p. 82 85 87 88 89 90 92

nat. Traditionibus eum adeo faviſſe ſtatuunt Pontificii, ut ex Euſebii III, 36, H. E. evincere conentur, eum ſingulari libro Apoſtolorum traditiones complexum fuiſſe, quod quamvis ex Euſebii loco probari non poſſit, B. Chemnitio tamen p. 85 Part. I Examinis Conc. Trid. non improbabile viſum eſt. Neque Bellarmino adſtipulari neceſſe eſt, traditiones illas in epiſtolis Ignatii collectas ſtatuenti, cum Euſebius Ignatium non ad παραδόσεις, ſed ad παράδοσιν Apoſtolicam h. e. doctrinam, ab Apoſtolis voce vel ſcriptis traditam, ſervandam cohortatum fuiſſe ſuos ſcribat. Non ſatisfaciunt, quæ vel Chamierus vel B. Hulſemannus ad hunc Euſebii locum reſpondent, de quo interpretando alii quoque partim ex noſtratibus, partim ex Reformatis laborarunt. Baronius ex epiſtola Ignatii ad Philadelphienſes traditionum auctoritatem ſtabiliri poſſe falſo ſibi perſuadet, ſicut nec Iſaacus Voſſius ex eo contra Rich. Simonem ſolide evicit, Judæos ante Ignatii ætatem Codd. Hebraicos depravaſſe. Rectius vero ex ea demonſtraveris, Ignatium S. Scripturam magni æſtimaſſe; nec Dallæus cauſam idoneam habuit, cur ex illius cap. V epiſtolas Ignatii in νοθείας ſuſpicionem adduceret. In epiſtola ad Smyrnæos c. III p. 4 verba quædam Chriſti ad Petrum afferuntur, quæ non quidem cum Hieronymo ex Hebr. Nazaræorum Evangelio, neque cum Caſaubono ex traditione quadam, ſed ex Lucæ XXIV, 39 deſumta dici debent. Neminem a Scripturæ lectione arcendum eſſe, patet ex illa ad Smyrnæos ep. c. 7. Judæos verum Deum colere Barlæus, cujus ſcripta de hoc argumento, non ſine aliorum diſſuaſu edita, laudantur, ex variis Ignatii teſtimoniis adſtruere irrito conatu allaboravit, cum pleraqve, ſi duo poſtrema excipias, ex interpolatis ejus epiſtolis ſint petita. Phraſis Ignatii, qua c. 1 ep. ad Smyrn. Chriſtus dicitur filius Dei κατὰ θέλημα καὶ δύναμιν θεοῦ Arianismum ſapere viſa eſt, ſed præter rationem, cum primo quidem lectio hæc incerta ſit, quod Theodoretus in Dial. 1. pro θέλημα legit θεό[ητ]α, deinde vero Ignatius non tam de æterna Filii generatione quam de ejus incarnatione locutus videatur. Idem in ep. ad Epheſcos c. VII Chriſtum

p. 94
95
96
97
99
101
103
104
107

appellat γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, sive, ut alii præter Athanasium de Synodo Arimin. rectius legerunt, γεννητὸν καὶ ἀγέννητον h. e. ut Gelasius vertit, *factum & non factum*, cum ἀγέννητος non factum, quod divinæ Christi naturæ competit, ἀγέννητος autem ingenitum seu omnis principii expertem signi-
p. 111 ficet. In ep. ad Magnesianos interpolata c. 8 Christus dicitur ἐνεργείας θείκης ἁπλᾶ γενητὴ h. e. *operationis divinæ substantia genita*, quo loco, tanquam puritati doctrinæ egregie respondente, Affelmannus Parte I p. 113 ita usus est, ut ostenderet, Patrem gignere Filium non tantum ratione personæ, sed etiam ratione personæ & essentiæ simul; aliis vicissim, ac nominatim Brochmando in Lychno Sermonis Prophetici, Dallæo & Usserio erroris vestigium hic invenientibus, quibus tamen Zanchius & Forbesius contradicunt. Jam
114 quidem non constat, quo sensu interpolator epistolæ illius Φράσιν hanc accipi voluerit, ea tamen in Lutheranis Theologis damnanda non est, cum orthodoxi Patres, Hilarius æque ac Epiphanius, ea usi sint. Adde B. Calovii Conf. Mar-
116 tyr. c. 1 Sect. 13 Th. 6. Socinus male interpretatur Ignatii verba, quando ex ep. ejus ad Tarsenses c. V ostendere conatur, eum de vera Christi Deitate persuasum non fuisse. Vindicarunt hunc locum Tarnov. de Trinit. p. 409 & Becmannus exercit. p. 4 & 5. Scilicet constat, eam jure inter spurias numerari. Non majori jure errorem hunc Ignatio imputat Zwickerus ex ep. ad Ephesios, quippe interpolata, & verba longe alia, quam quæ Zwickerus attulit, exhibente. Quæ c.
VIII ep. ad Magnes. leguntur verba, quibus Filius Dei vo-
118 catur λόγος ἐκ σιγῆς προελθὼν a variis varie explicata, a B. Autore ita accipiuntur, ut Christus ab Ignatio non instar humani verbi, quod post silentium prodit, sed verbum Patri coæternum esse intelligatur. Hanc fuisse Igna-
119 tii sententiam, apparet tum ex initio ep. ad Smyrnæos, tum ex aliis, in quibus Christum diserte Deum vocat. Nec minus veram Christi humanitatem agnovisse censendus est, cum hæreticos, eam negantes, θηρία ἀνθρωπόμορφα & νεκροφόρους appellarit. Vide loca apud Chemnit. de duabus Naturis

turis in Christo c. IX. In sequentibus B. Autor ostendit, quid Ignatius de causa, cur Servator ex virgine desponsata nasci voluerit, de stella Magis prælucente, de anno, quo Christus baptizatus, de hora, qua idem damnatus & crucifixus fuerit, statuerit. Hac occasione commonstratur, quomodo eruditi in conciliandis Marci & Johannis Evangelistarum assertionibus de hora crucifixionis Christi versati sint. Quæ de immissa Judæ a Satana pœnitentia, ut vel sic mors Christi impediretur, in epistola ad Philippenses leguntur, ideo rejiciuntur, quod epistola ipsa suppositia sit. Ignatium Christum pro omnibus mortuum putasse, & fructum mortis ad omnes retulisse, ex ep. ad Smyrn. c. 1 & ad Magnesian. c. 9 patet. Neque idem de descensu Christi ad inferos, & ejusdem carne & sanguine post resurrectionem, ac præsentia in terris dubitavit. Sandius ipsi perperam eam sententiam tribuit, quod animæ a Deo simul creatæ, ante immissionem in corpora peccarint: qui enim adducitur locus, cum ex interpolata ad Trallianos epistola petitus est, tum pro hac sententia non facit. Idem Reformatis non patrocinatur, cum in ep. ad Magnesianos interpolata c. V impios vocat monetam pravam, non a Deo sed a diabolo factam. Iisdem verbis Bellarminus ad stabiliendum Liberum Arbitrium abutitur. De Justificatione per fidem sine operibus optime sensit Ignatius, idque probatur ex ep. ejus ad Philadelph. c. VIII & ad Magnesianos c. X. Nihilominus tamen fidem cum charitate conjunctam esse vult in ep. ad Trallianos c. VIII. Dictum Ignatii *Amor meus crucifixus est*, quod in Ep. ad Roman. c. VII legitur, recte de Christo accipitur, quod, aliis aliter sentientibus, Tenzelius in Selectis Exercit. probavit. Sacramentum Confirmationis ex ep. Ignatii ad Heronem, quæ suppositia est, probare vano conatu instituit Mestræus in not. ad Ignat. p. 84. Realem carnis & sanguinis Christi in S. Cœna præsentiam adstruunt verba epist. ad Smyrnæos, olim quidem in edit. quibusdam non lecta, deinde vero ex Mediceo & aliis exemplaribus ab Usserio & Vossio edita. Cum his conjungi debet alter locus non minus illustris ex ep. ad Philadelph. c. IV. Transsubstan-

pag. 122
135
137
138
147
148
150
153
156
158
159
160
167

pag. 169 ſtantiationem Widefordus ex ep. ejus ad Rom. c. 7 probare fruſtra conatur, cum locus ille de fruitione æternæ beatitatis loquatur. Sic communionem ſub una Jo. Eckius olim
172 abſurde ex ep. ad Epheſ. c. 20 probare aggreſſus eſt, ubi nempe panis Euchariſtici ſine vino mentio fiat. Non melius negotium proceſſit illis, qui vel ex interpolata ep. ad Trallianos, vel ex ep. ad Smyrnæos ſacrificium Miſſæ demonſtrare
174 audent. Hac occaſione ſententia Lightfooti & Tilemanni de
177 agaparum origine examinatur, variique, qui de Agapis ſcripſerunt, commemorantur. Euchariſtiæ adorationem Jac.
181 Boileau ridicule in ep. ad Smyrnæos c. 7 præcipi cenſet, cum diligenda Euchariſtia dicatur ex ejus ſententia, quamvis, ſi locum ipſum inſpicias, de dilectione proximi præcipiat.
182 Catholicam Eccleſiam eſſe, ubi Chriſtus ſit, monet Ignatius ep. ad Smyrn. c. VIII, ex quo efficitur, nomen hoc non demum poſt Novatianorum ſchisma ortum fuiſſe, qvæ ſententia eſt Voſſii diſſ. 1 de Symbol. th. 39. Dodwellus ex Ignatii
184 epiſtolis idonea teſtimonia non attulit, quibus conſtet, hæreticos, in Apoſtolica Eccleſia exortos, non ante annum 116 manifeſtam diſceſſionem ab Eccleſia feciſſe, ceu B. Autor jam in ep. dedicatoria diſſertationi de Hæreſiarchis præfixa monuit, ad quæ nec Hartmannus in tract. de rebus geſtis ſub Apoſtolis c. XXII, nec Arnoldus lib. 1 c. 3 Hæreſiolog. eidem
187 ſententiæ faventes, reſponderunt. Epiſcopi Romani primatum nec in genuina nec in interpolata ad Philadelph. epiſtola,
189 ceu Epiſcopius ſibi perſuaſit, ſtabiliri, evincitur. Quid in epiſtola ad Magneſianos c. III ſit ἡ νεωτερικὴ τάξις, ex variis Scriptoribus exponitur potius, quam definitur, cum, quicunque vocum ſenſus ſit, id negandum B. Viro non videatur, jam Ignatii ævo Epiſcopos a Presbyteris diſtinctos, & ratione
191 ordinis ſuperiores fuiſſe. Ad nuptias ſacerdotali benedictione opus eſſe affirmat Ignat. ep. ad Polyc. c. V. Chiliasmo ille & Seb. Franckio & Peterſenio favere præter rem viſus eſt; nam qui affertur locus, in ep. ad Trallian. interpolata legitur. Sic & alienus fuit a doctrina de æterno Evangelio, quod patet ex ep. ad Epheſ. c. 6, ubi hæreticos εἰς τὸ πῦρ ἄσβεστον

ituros

ituros esse ait. Tam fœcundo calamo Ignatii dogmata, interspersis passim eruditis excursionibus, B. Autor delineavit, quæ diligentius hic commemoravimus, ut, quid de ceteris Sectionibus judicandum sit, Lectori constaret. Cetera in summam arctiorem conferemus.

Scilicet Sectione III *Polycarpi* & Ecclesiæ Smyrn. doctrinam explicat, ac speciatim laudat insignem ejus SS. Trinitatis confessionem, quæ apud Euseb. IV, 5 in oratione, ante martyrium pronunciata, legitur. Veritatem carnis Christi eum asseruisse, vel ex ep. ad Philipp. c. 7 apparet, ubi imitatus est locum 1 Jo. IV, 3, de quo B. Autor nonnulla monet. Ignatius Martyres c. 9 μακαρίους sive beatos vocat, qua occasione notatur Spenerus, qui in Responsis Theolog. Part. I Art. 4 Sect. 24 affirmat, *beatum* hodie nihil nisi *defunctum* denotare. Ab Evangelio æterno Polycarpum abhorruisse, ex responsione ejus ad ignis pœnam, quam Proconsul minatus erat, facile intelligitur. Sect. IV Justini Mart. doctrinam sibi exponendam sumit. Eum de SS. Trinitate recte sensisse præter ceteros probavit Nisanius in Justino veritatis Evangel. teste & confessore c. 3 p. 24. Idem gentiles μετὰ λόγου viventes Christianorum nomine dignos censet, & post eum multi Pontificii, minime vero Lutherus. Angelolatriæ & sanctorum invocationi nunquam patrocinatus est: justificationem vero per solam fidem in ep. ad Diognetum p. 500 adstruxit, ut & baptismi efficaciam in Apolog. II p. 94. Interim nævis non caruit partim dogmaticis partim historicis: neque tamen pœnis damnatorum finem constitutum esse censuit, sicut nec cæteri Patres sæculi II, quod Cl. Frickius in dissert. posteriore de cura Veterum circa hæreses p. 135 sq. ostendisse dicitur.

pag. 194
196
204
205
206
208
210
211

Sect. V Irenæi doctrina continetur. Interpretes LXX cellulis totidem usos esse, juxta cum Patribus aliis, ibi laudatis, lib. III c. 25 tradit. Magdeburgenses Centuriatores nusquam, quod Bullus illis exprobrat, dixerunt, Irenæum nusquam Spiritus S. divinitatem agnovisse; sed negant, eum Spiritum S. diserte Deum appellasse. De statu animarum post mortem minus recte judicavit, & Chiliasmi quoque reus fuit. Rea-

212
215
217

pag. 219 lem tamen Carnis & Sanguinis Christi præsentiam in S. Coena agnovit, non autem sacrificio Missatico patrocinatus est, 223 quod contra Grabium Cl. Buddeus evicit.

Sect. VI *Melitonis* doctrinam persequitur, & observat, in ep. ejus ad Onesimum, apud Euseb. H. E. IV 26, quæ canonem tum receptum exhibet, Apocryphorum librorum mentionem non 224 fieri, & per Sapientiæ librum Salomonis proverbia indicari. In Deo corporei aliquid agnovisse negari non potest. Doctrina 225 *Tatiani* constabit ex Sect. VII. Duplicem Spiritum is statuit in homine, quod ex c. 18 Orat. ad Gr. patet, sicut & c. 21 animam in se mortalem, ac dæmones ex subtiliore materia constare, affir- 227 mat.

Sect. VIII ostendit, *Athenagoram* Prophetas θεοπνεύστους, 229 angelos quondam amoribus virginum captos & Gigantum genitores statuisse, ac secundas nuptias rejecisse. *Theophilus* Antioch. Sect. IX de SS. Trinit. recte judicasse dicitur. *Clemens Alex.* cui Sect. X destinata est, incaute quidem interdum de Filio Dei loquitur, sed alibi tamen, v. c. in Admo- 232 nit. ad gentes, verbum Dei esse re vera Deum manifestissimum profitetur. Ἀπάθειαν Stoicorum approbavit. Baptismi 233 efficaciam agnovit lib. I pædagog. c. 6, & Scripturæ θεοπνευστίαν. Allegavit interdum quædam tanquam in Scriptura S. 234 exstantia, quæ in ea non inveneris, qualia sunt, quæ leguntur lib. I Stromat. *ejiote boni Trapezitæ*, de quibus Noster nonnulla commentatur. 236 *Tertulliani* placita recensentur Sect. XI. De Trinitate recte sensisse eum, ostenderunt Thomasinus T. III Dogmat. Theol. p. 352, 356 & Bullus def. fidei Nic. Sect. II c. 7 & III c. 10. 238 Duo tantum Sacramenta statuit lib. IV adv. Marc. c. 34. De verbis ejus, quibus panem Eucharisticum figuram corporis Christi dixit, variorum sententiæ afferuntur, 239 ac postea varii ejus errores recensentur. Sectione XII Hege- 242 sippi, Dionysii Corinthii, Anacleti & aliorum Pontificum Romanorum doctrinam paucis perstringit, ac denique Sect. XIII in brevi recensione doctrinæ Papiæ, Quadrati, Judæ & Aristidæ acquiescit. De Papia speciatim observatur, eum pleraque sua ex traditione, cujus erat studiosissimus, hausisse,

hausisse, atque multa pro simplicitate sua sibi persuaderi passum fuisse. Caput IV ritus sæculo II receptos ex idoneis monimentis commemorat, ac baptismales quidem ex Justini M. Apolog. II c. 79 peti posse observatur, quæ etiam evincat, unctionem tum temporis nondum receptam fuisse. Baptismus Arenarius perperam ad hoc Sæculum refertur. Infantes etiam fuisse baptizatos, contra Arnoldum id negantem ostenditur. Cum baptismo administratio cœnæ fuit conjuncta, cujus consecrandi jus an Laicis quoque competat, inter Rigaltium affirmantem & Albaspinæum negantem disputatum fuit, occasione loci Tertulliani, de quo etiam Grotius, Salmasius & Petavius inter se disceptarunt. Communionis sub utraque clarissima vestigia exstant: conferatur Dallæus lib. V de cultib. religios. Latin. c. 7. Eucharistia manibus communicantium excepta, & domum ferenda data fuit, quod ab immanissimis persecutionibus ortum merito putatur. Ad celebrandum diem Dominicum cursorum ope vocari solebant Christiani iidemque sacris cum summa attentione interorant. Ad preces fundendas varios ritus habitusque corporis adhibere solebant, qui strictim recensentur, eodemque loco de Luciani ὠδῇ πολυωνύμῳ in Christianis notata, & formula Κύριε ἐλέησον a Gentilibus etiam recepta, cœtibusque antelucanis a Plinio commemoratis disseritur. Jejunia quidem, non tamen Quadragesimale, sed quartæ & sextæ feriæ recepta erant. Claudunt agmen, quæ de Stationibus, Pœnitentiæ disciplina, Confessione Auriculari, tum temporis nondum recepta, oblationibus pro defunctis & crucis signo tunc frequentato moneri poterant. Neque templa, neque aras, quicquid Pontificii statuant, Christianos habuisse constat. Cap. V B. Autor de Gradibus Ministerii & Hierarchia Ecclesiastica disserit, ac speciatim observat, minores ordines nondum hoc sæculo fuisse, sed totum Ministerium Episcopis, Presbyteris & Diaconis constitisse, allatis variis Autoribus, qui de Episcoporum præ Presbyteris prærogativa disputarunt. Hoc sæculo nec Papæ nomen Episcopis Romanis proprium fuit, quorum Primatus etiam tunc nondum

p. 247
248
251
255
256
257
261
264
269
272
273
276

fuit admissus, quamvis id ex eo demonstrare conetur Raynaudus, quoniam Tertullianus de pudicitia c. 1 Episcopum Episcoporum commemoret, quo nomine tamen & Jacobus Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus & alii affecti fuerunt. Cap. VI Persecutiones Sæculi hujus in scenam producit, quæ scilicet sub Tiberio, Hadriano, Antonino Pio & M. A. Antonino acciderunt, quibus tandem vexationes a Judæis coortæ subjunguntur. p. 281 In prima illa Tiberiana Clementem Romanum martyrio defunctum fuisse, verisimilius negatur, quam affirmatur, quam in rem plura B. Autor dixit in diss. de Patribus Apostol. §. 68. Halloixius complures Martyres, sed sine Autore fide digno commemorat in imagine Sæculi II. Sub Hadriano 283 nullum martyrium subiisse, Dodwellus in diss. de paucitate Martyrum §. 28 sq. affirmavit, contrarium solide evincente Mabillonio in Musæo Ital. p. 138 & Ruinarto in præfat. ad Acta Martyrum sincera. Neque tamen negari potest, veris fabulas misceri, ad quas pertinent, quæ de decem millibus in Armenia crucifixis feruntur. 288 Ex Polycarpi, qui sub Antonino Pio in martyres relatus fuit, perfossi latere columba exiisse fertur, quod tamen nuper Th. Smith in not. ad Acta Martyrii ejus ad augendum miraculum confictum putat. Eum sub Empedoclis nomine a Themistio Orat. V p. 70 per- 293 stringi, præter rationem credidit Steph. le Moyne. M. A. Antoninus a furore suo multum remisit, cum Christiani sub ejus vexillis militantes & imbrem desideratum & victoriam precibus suis impetrarent, de quibus ingens sed selecta veterum & recentiorum Scriptorum copia affertur. Caput VII idque ultimum in Hæresibus recensendis occupatur, eo quidem instituto, ut, quæ de hoc argumento in dissertat. de Hæresiarchis Sæc. I & II jam ante aliquot annos dicta a B. Autore erant, variis accessionibus locupletentur.

THE HISTORY OF THE REBELLION AND Civil Wars in England &c.

Volumen II.

Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1703, fol.

HISTOI-

HISTOIRE DE LA REBELLION ET DES Guerres Civiles d' Angleterre &c.

Tomus III & IV.

Hagæ Com. apud Lud. & Henr. van Dole, 1709, 12 maj.

i. e.

HISTORIA REBELLIONIS ET BELLORVM Angliæ Civilium ab A. 1641 usque ad reſtitutionem Caroli II Regis; Autore EDUARDO CLARENDONII COMITE.

Anglica editio conſtat Alph. 6 pl. 8, Verſio autem Gallica Alph. 2 pl. 16.

QUum memorabilem Civilium motuum Anglicanorum, ſuperiori Seculo adulto excitatorum, Hiſtoriæ, a Clarendonii Comite ſumma fide ac diligentia ſingulari conſcriptæ, partem in Actis noſtris A. 1705 Menſ. Apr. p. 145 ſeqq. percenſuerimus, cœptum negotium jam perſequendum, telamque, quam exorſi ſumus, ulterius pertexendam putamus. In præſenti itaque Librorum VI, VII, VIII & IX duobus Tomis III & IV in ed. Gallica, quam ſequemur, comprehenſorum, argumenta potiora ac res obſervatu digniores breviter ſummatimque cum B. L. communicabimus. Enimvero illuſtriſſimus horum Annalium conditor Libro VI inteſtini belli, quod Regem inter & utrumque regni Senatum, quem *Parliamentum* vocant, exoriebatur, initia, ad annum 1642 hujusque menſem Septembrem potiſſimum relata, commemorat, cauſæque juſtitiam a Regiis partibus ſtetiſſe, pronunciat & luculenter confirmat. Principio igitur Regis ad *Parliamentum* literas, repetitis vicibus miſſas, atque ad civiles motus ſedandos, firmandamque rurſus & conſervandam inter Regem & Regni proceres concordiam unice ſpectantes, exhibet, iisdemque *Parliamenti* reſponſiones, paullo duriores, ſtatim

Tom. III p. 1. 16. ſqq.

pag. 33 statim subjungit. Quod negotium cum parum hac via succederet, Rex, Ordinibus ad seditionem paratis, cum exigua militum manu anno 1642 exeunte Salopiam (*Shrewsbury*) se recepit, eodemque tempore Portus Ostium (*Portsmouth*) munitissima Hantoniæ urbs, perfidia præfecti rebellium po-
39 testati se permisit. Londini vero Proceres plurimi, e sacro æque ac politico ordine, Regiis partibus impensius faventes,
42 sqq. *Parliamenti* jussu in custodiam abducti fuerunt. Interea sacerdotes quoque, *Parliamento* addictiores, pro concione in Regem acerrime invecti sunt, nonnulla divinioris Codicis oracula perversissimum in modum interpretati. Documento sint verba Jeremiæ, divini Vatis: *Maledictus*, inquientis, *qui prohibet gladium suum a sanguine. Cap. XLVIII, 10.* Hinc enim quidam ex illis, omnes, qui Regis milites, in prælis captos, vivere paterentur, perstringendi, atque ad cædem hortandi ansam arripiebat. Plura exempla, quorum Autor noster mentionem injecit, cumulare superfedemus.
83, sqq. Progredimur potius ad primam pugnam, in montanis, Anglorum sermone *Edge-Hill* vocatis, atque in ditione seu *Comitatu* Warwicensi sitis, commissam, in qua Regiæ copiæ, nisi equitatus, Duce Roberto, Palatino Principe & Regis ex sorore nepote, longius atque inconsultius paullo fugienti hosti institissent, plenam victoriam reportassent. Hoc enim animadverso, Comes Essexius, qui rebelli exercitui præerat, suorum animos confirmavit, Regisque peditatum, suo longe inferiorem, adortus, magna clade affecit, ipso Rege, cum filiis Carolo & Jacobo, ex hostium manibus ægre
129 dilapso. Vitæ autem discrimine perfunctus, Oxonium petiit, ibique exercitum novis militum accessionibus refecit, Academia Oxoniensi in maxima, qua premebatur, omnium rerum inopia, non mediocri pecuniæ summa ipsum juvan-
134 te. Non multo post res per literas iterum agi cœpit, sed
148 omnes de redintegranda pace susceptі conatus ac labores irriti fuerunt. Namque apud rebelles erat *fides obstinata, misericordia in promptu:* adversus Regem autem *hostile odium*; ut Taciti, Judæorum mores, *Annal. L. V c. 5*, describentis,

verba

verba, paullulum immutata, noſtra faciamus. Qui eo audaciæ tandem pervenerunt, ut Majeſtatem penes ſe ſolos reperiri, Regemque, ab ipſis ſejunctum, ea prorſus deſtitutum eſſe, publica prædicatione teſtificarentur. Rex interim non Scotos ſolum, ſed vicinos etiam Batavos, Gallos, Hiſpanosque ſibi conciliare, atque in partes ſuas pertrahere fruſtra ſtudebat, propterea, quod *Parliamento*, viribus ſuperiori, haud obſcure favebant, neque adverſus ſe concitare illud conſultum putabant. Speciatim vero Hiſpanus omnia Carolo denegabat ſubſidia, ac tumultuantes Hibernos, Romanis ritibus addictos, armis & pecunia ſuſtentabat, graviter ferens, Luſitaniæ Regis legatos in Anglia a Carolo comiter exceptos fuiſſe. Ad Gallos autem quod attinet, Richelius motus in Scotia adverſus Carolum aut excitavit, aut fovit: quippe qui cum Puritanis frequens & perpetuum literarum habuit commercium. Hinc Gallorum quoque ſegatus non Regem ſequebatur, ſed Londini commorabatur, ac pernicioſa & ad perdendum Regem ſpectantia conſilia *Parliamento* ſuggerebat. Anno inſequente 1643 menſe Aprili ad pacis conditiones denuo ventum eſt. Quas cum juſto duriores Regi præſcriberet *Parliamentum*, accipi ab iſto non potuerunt. Inter has autem præcipuæ fuerunt, ut Rex militem ſuum dimitteret, ac ſibi infenſiſſimo Senatui ſe permitteret, Hierarchicum & *Epiſcopalem* Eccleſiæ Anglicanæ ſtatum cum *Presbyteriano* commutari pateretur, ac deinque jusjurandum, Romanenſibus, de condemnandis & abjurandis ſummis Pontificiæ doctrinæ capitibus, de Primatu Papæ, Transſubſtantiationis dogmate, Adoratione & Conſecratione Hoſtiæ, Crucis, Imaginumque, in Anglia deinceps deferendum, ratum haberet juxta confirmaretque. Nihilominus tamen, paucis interjectis ſeptimanis, aliquot dierum induciæ factæ ſunt, quæ nihilo feliciorem ſucceſſum habuerunt; ſed rebellibus Londinum magis magisque communiendi, & lineas circa urbem ducendi occaſionem præbuerunt. Interea Scoti pacis cum *Parliamento* ſanciendæ conciliatores eſſe volunt, quorum opera in hoc negotio utendum

pag. 185
70 ſqq.
Conſ. 156
173
219
221 ſqq.
307, ſqq.
315
345

quo plurimum fiduciæ collocabat Carolus, quicquam ei proderat, sed re infecta ad suos reversus, rebellionis ignem magis aluisse, quam extinxisse, videbatur. Quum igitur Carolus non tantum a subditis contemptui habitum, sed & ab amicis, ac Gallo præsertim, neglectum se videret, nec *Parliamentum* ulla ratione in ordinem redigere posset, omnes ejus Senatores Londino Oxonium ad se, irrito tamen conatu, venire jussit. Porro autem, factis in Hibernia induciis cohortes quasdam, ad augendum exercitum suum, navigiis imponi, atque hinc in Angliam transportari curavit. Quo facto pacem rursus rebellibus obtulit; nihil tamen aliud hac opera effecit, quam ut majores illi spiritus sumerent, audaciusque Regi insultarent. Quibus deinceps se junxerunt Scoti, & principio anni 1644, summa hiemis vehementia, Angliæ terras, Regi adhuc subjectas, invaserunt, regiisque copiis multum negotii facessiverunt. Illius vero animum, his rebus valde perturbatum, non parum recreavit insignis victoria, qua Robertus Palatinus apud *Newark* potitus est; quippe qui hostes obsidionem hujus oppidi solvere, ingenti clade iis illata, coegit. Libro VIII Autor noster tradit, Regem magis magisque ad angustias redactum esse, ejusque copias a *Parliamenti* exercitibus plerumque fusas fugatasque fuisse. Licet autem inter ipsos *Parliamenti* Senatores non mediocria orta essent dissidia, Cromwellio & Mancunii (*Manchester*) Comite, qui in Essexii locum suffectus exercitui præerat, perfidiæ reos sese invicem postulantibus, Regi tamen, omnium fere rerum atque argenti præcipue inopia laboranti, turbæ istæ nihil profuerunt. Sub id tempus *Fanaticorum* nomen in Anglia primum inventum est, atque *Independentes*, quintam exspectantes Monarchiam, quibuscum etiam Cromwellius faciebat, eo insigniti fuerunt. Cujus farinæ homines omnem lapidem moverunt, ut Guilielmus Laudus, Cantuariensis Præsul, antiqua vir fide ac virtute, prout Autori nostro audit, quem IV annis captivum detinuerant, supplicio afficeretur, propterea quod Pontificiam in Angliam introducere voluisset religionem, ipsumque inter &

pag. 167 sqq.
177 sqq.
197
211
266
388
365 sqq.
368
387
391

Pag. 383, 392 Papam mutuum literarum commercium interceſſiſſet. Dum hæc Londini agebantur, Rex Richmundiæ Ducem & Southantunenſem Comitem de inſtaurando pacis negotio ad *Parliamentum* miſit. Inter quos, ſuperatis ingentibus difficultatibus, tandem convenit, ut utriusque partis delegati in Ponte Uxino (*Uxbridge*) de componendis diſſidiis conſultarent. Verum XX dierum, qui huic negotio definiebantur, ſpatio acriter quidem inter eos de ſummis quibusdam capitibus, nominatim de tollenda Hierarchia, cura rei militaris *Parliamento* committenda, ac bello Hibernico, ruptis induciis, continuando, fuſe ab Autore noſtro commemoratis, decertatum fuit. Omnis tamen ſpes pacis obtinendæ, quum *Parliamenti* nomine iniquiſſimæ proponerentur conditiones, evanuit, bellumque majori apparatu, Fairfaxio duce, redintegratum
451 ſqq. fuit. Rex igitur Marchionem Montis Roſarum cum auctoritate militem conſcribendi, exercitumque contra Argylium, ſummæ rerum apud Scotos præfectum, comparandi, in Scotiam miſit; Carolumque filium, & regni heredem, ut vitæ
483 593, 641 ſuæ conſuleret, Briſtolium abire juſſit. Quod eo potiſſimum conſilio factum eſt, ut, deſperatis rebus, fugam capeſſere, atque in Galliam, in quam mater antea ſe receperat, trajicere poſſet. Putabat enim Rex, ſe, filio ſuperſtite, tutum fore, & contra nefarias hoſtium machinationes, vitæ ſuæ inſidias forte ſtructuras, probe munitum: quæ ſpes ipſum magnopere fefellit. Reſtat denique Partis Hiſtoriæ hujus II Liber IX, quo Autor noſter, accurati Hiſtorici partes
484 ſqq. digne expleturus, de Regis ipſius inconſtantia, ſuorum imprudentia, ac diverſarum partium ſtudioſorum perfidia, nil
492 ſqq. quicquam ſe diſſimulaturum eſſe, ultro confitetur. Quo monito, Eſſexium reliquosque duces ac præfectos A. 1645 muneribus ſe abdicaſſe; ſolum vero Cromwellium, Fairfaxio ſuaſore, apud exercitum manſiſſe, ac plerosque deinceps copiarum præfectos, quos Fairfaxio commendaverat,
543 ſqq ſenſim paullatimque obnoxios ſibi reddidiſſe, narrat. Eodem fere tempore Regii exercitus duces parum conſiderate prælium apud Naveſbejam (*Naſeby*) cum Fairfaxio & Cromwellio inierunt,

runt, in quo parum abfuit, quin Rex in hoſtium manus perveniret. Inter illos autem Noſter nominatim perſtringit Goringium & Grenvilium, audaciores nec rei militaris ſatis peritos, qui officio ſuo peſſime perfuncti, ab ipſo Walliæ Principe coerceri haud potuerunt. Quin Robertus Palatinus, fortis magis, quam prudens, Briſtolium, munitiſſimam Regni urbem, *Parliamento*, nulla adactus neceſſitate, dedidit, atque ideo in ſummam ipſius Regis offenſionem incurrit. In Scotia vero *Dævid Leſly* cum Marchione Montis Roſarum, qui Edenburgum, Regni caput, in poteſtatem Regis jam redegerat, prælio conflixit, eundemque in montana ſe recipere coegit. Hiſce rebus factum eſt, ut Regis vires indies ferme imminuerentur, & pax, rebellibus ſubditis denuo oblata, conſtanter ab his repudiaretur. Ad extremum itaque Rex *Independentes*, quos vocant, ſibi conciliare, fruſtra tamen, ſtuduit; neque Gallorum Legatus *Montreüil*, a Galliæ Regina & Mazarino in Angliam profectus, triſtiſſimam infortunati Regis ſortem cum meliori ac lætiori commutavit.

pag. 553 ſq. 606 613, 614 705, ſqq. 710 719.

Atque hæc fere ſunt, quæ in memoratis III & IV Tomis leguntur, ac præ cæteris obſervatu digna eſſe videntur. Ultimam vero hujus Hiſtoriæ Partem, V & VI Tomos complexam, proxime alio in loco recenſendam nobis reſervamus.

ABREGE' DE L'HISTOIRE DES SCAVANS &c.

i. e.

COMPENDIUM HISTORIÆ ERUDITORUM Virorum veterum & recentiorum, una cum Catalogo Scriptorum, qui ad hoc Compendium adhibiti ſunt.

Tomus I.

Pariſiis, 1708, 8.

Conſt. 16 pl.

PRopositum est Autori hujus compendii, non vitas eruditorum Virorum exponere, aut omnia eorum scripta recensere, sed ex utrisque singularia quædam & vulgo minus cognita excerpere, unde cum de ingenio ac moribus, tum de fortuna & conditione eorum judicare liceat. Primus hic Tomus in duas partes distribuitur, quarum altera antiquiores, Græcos puta & Romanos, altera recentiores, qui ex literis famam adepti sunt, complectitur. In priori speciatim occurrunt *Cicero*, *Virgilius*, *Tacitus*, *Q. Curtius*, *Euripides*, *Philetas*, *Prodicus*, *Pericles*, *Plotinus*, *Pythagoras*, *Democritus*, *Stilpon*, *Pyrrhon*, *Diagoras*, *Xenophanes*, *Dionysius Heracleotes*, *Crates & Hypparchia*, *Leucippus*, *Hipponax*, *C. Lucilius*, *Decimus Laberius*, *Priscus Lutorius & Chrysippus*: in posteriori *Cyprianus Leovitius*, *Jo. Antonius Magnus*, *David Herlicius*, *Jo. Bapt. Morinus*, *Gaspar Scioppius*, *Janus Gruterus*, *Ericyus Puteanus*, *Theoph. Raynaudus*, *Jac. Gretserus*, *Jac. Gaffarellus*, *Jac. Golius*, *David Pareus*, *Philippus Pareus*, *Petrus Ramus*, *Th. Dempsterus*, *Ant. Codrus Urceus*, *Domitius Calderinus*, *Ant. Flamminius*, *Huld. Fugger*, *Guil. Cambdenus*, *Hier. Cardanus*, *Gomesius Pereira*, *Daniel Sennertus*, *Jordanus Brunus*, *Paulus Colomesius*, *Jo. Amos Comenius*, *Fridericus Commandinus*, *Desid. Erasmus*, *Ammonius Levinus*, *Papyrius Massonus*, *Nic. Claudius Fabri Peyresc.*, *Franciscus de la Mothe le Vayer*, *& Franc. Guiet.* Quo magis ratio instituti ejus perspiciatur, unum vel alterum exempli causa repetere juvat. Cap. I in Cicerone notatur fractus & prorsus effœminatus dolore animus, quo mortem Tulliæ suæ adeo immoderate tulit, ut nullo solatio erigi posset, & ipse, se in eo sapientem non fuisse, fateretur. Cum mane se in sylvam densam & asperam abstrusisset, non exiit usque ad vesperam, ut fletui liberius indulgeret: quin ita sui oblitus est, ut defunctam inter ipsas Deas referre & non mausoleo sed fano cohonestare destinaret. Cap. II in Virgilio commendatur inprimis modestia, qua ipse de carminibus suis omnium humillime sensit, & hominum digito se monstrantium conspectui sæpe in proximam quamque

domum

domum aufugiendo se subduxit. Cap. III Tacito laudi ducitur, quod præter ceteros nonnulli Pontifices Romani scripta illius deperierint. Nam Paulus III ea relegendo exemplar suum prorsus detrivit: Leo X magna præmia illis proposuit, qui codices veteres e latebris proferrent, unde deperdita ejus restitui possent. Hinc in monasterio Corbeiensi quidam inventus est, ex quo priores V Annalium libri primum editi sunt. Inter Græcos Cap. V Euripides tanto labore ac temporis impendio tragœdias suas scripsisse perhibetur, ut aliquando tribus diebus nonnisi tres versus absolveret, iisque plerumque in sylvis ac terræ cavernis abditus operam daret. Quo factum est, ut a canibus venatoriis tandem discerptus misere periret. Cum malus quidam Poeta, eo præsente, jactaret, se tribus diebus vel trecentos versus scribere, ea quoque, respondit, inter mea & tua carmina differentia intercedit, ut mea ad secula transmittantur, tua vix tres dies durent. Cap. VIII Periclis eloquentia laudatur, cui tanta vis animos, quocunque volebat, flectendi inerat, ut cum Pisistrato compararetur, propterea quod hic armis, ille verbis tyrannidem exerceret. Inter recentiores primo loco commemorantur Mathematici & Astrologi, inter quos præcipue Cap. I Leovitius memorabilis est, qui præter cetera, eventu plerumque destituta, ipsum diem extremum A. 1584 venturum prædixit, tantorum hominum terrore, ut passim & jejunia & supplicationes instituerentur. Cap. V Scioppii cum viris eruditissimis contentiones, in quibus summam animi impotentiam prodidit, sat fuse recensentur. Dum Cap. IX nostri Gretseri mentionem facit, damnat ipse judicium Perronii in nationem Germanicam injurium, quo eum, pro captu Germanorum, satis eruditum fuisse, pronuntiavit. Cap. XXIV Daniel Sennertus Chymiam primus in Academiam Vitembergensem intulisse dicitur, idemque ab ingenii subtilitate commendatur, qua opinionem suam singularem de immaterialitate animæ brutorum defenderit. Cap. XXIX in memorabilibus Desiderii Erasmi ponitur, quod Colloquiorum ejus & Encomii Moriæ quatuor & viginti mil-

lia exempla Parisiis impressa & intra paucos annos divendita fuerint. Cardinalitiam dignitatem ei aliquando oblatam fuisse, ex ipsius pariter ac Pauli III epistolis probatur. De libro contra Lutherum scripto Noster ita judicat, Erasmum exiguam rerum Theologicarum scientiam in eo prodidisse.

RECUEIL DES METHODES DE MR. HELVETIUS.

i. e.

COLLECTIO METHODORUM VARIIS MORbis medendi, HELVETIO, Archiatro Ducis Aurelianensis & Inspectori generali Nosocomiorum in Flandria, usitatarum.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens, 1710, 12. Plag. 16.

METHODE POUR TRAITER LA VEROle par les frictions & par les sueurs, par Mr. Helvetius.

i. e.

METHODUS MEDENDI LUI VENEREÆ per frictiones & sudores; Autore HELVETIO &c.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens, 1710, 12. Plag. 5.

MOrbi, quos curandi ratio in priori opusculo docetur, sunt pleuritis, variolæ, morbilli, febres tam continuæ & malignæ, quam intermittentes, diarrhœa, fluxus sanguineus, dysenteria, hydrops, & scorbutus. Quæcunque enim Autori per longam experientiam in his morbis fuerunt cognita & probata, candide hic communicantur. Hinc modus eos repellendi medicamentorum ope describitur, ipsa quoque remediorum præparatio, eorumque dexter

usus

usus delineatur. Hæcque methodus ea potissimum ex causa in Præfatione commendatur, quod ægri, quibus Medicorum absentia vel res angusta domi illos consulere prohibet, ad sui curationem manu quasi ducantur. Et cum alter Tractatus eadem ratione sit conscriptus, breviter methodum delineabimus, qua Helvetius lue Venerea affectos curare solet. Indicationes, quas sibi formatas sunt; ut salia acida fixa destruantur & evacuentur. Hinc post clysma laxans venæ sectionem imperat, altero die aliud clysma, tertio purgans per os pro primis viis eluendis ordinat, quarto & sequentibus 8 vel 10 diebus balneo uti mane & vesperi jubet ægrum, ut sanguis debitam consistentiam & lympha justam fluiditatem acquirat; hinc ne sudet æger, suadet. Ut autem sal acre miasmatis venerei corrigatur, & particulæ sulphureæ ex massa sanguinea expediantur, ante balneum jusculum ex borragine, buglossa, lactuca &c. vel serum lactis cum syrupo violato hauriendum esse, judicat. Post balnea, venæsectionem & purgationem repetitam emeticum propinat, quod ἄνω καὶ κάτω humores crudos & biliosos evacuando impediat, ne humores fermentescibiles frictionis tempore ad sanguinem ruant. Altero die post hanc evacuationem bolum exhibet, ex Panacea Mercuriali una cum hausta ptisanæ Sassaparillæ, qui post semihorulam repeti debet. Duabus horis post jusculum hauriendum concedit. Hac ratione præparato ægro sub calido regimine Unguentum Mercuriale applicat, quo primo die pedes ad genua usque & brachia usque ad cubitum fricat. Si post reiteratam altero vel tertio die frictionem nulla instantis salivationis signa compareant, tertia vice præter modo nominata extrema, inguina, lumbos, spinam dorsi, axillas & humeros inungit. Finitis hisce frictionis diebus & saliva probe effluente, sudorem excitat ægro semel vel bis de die, idque per 10 vel 12 dies, ut particulæ scilicet virulentæ magis attenuentur & disponantur, quæ possint per colatoria commode evacuari.

DOMINI-

DOMINICI GUILIELMINI, PHILOSOPHI & Medici Bononienſis, in Patavino Lyceo Medicinæ Theoricæ Profeſſ. primarii, Exercitatio de idearum vitiis, correctione & uſu, ad ſtatuendam & inquirendam morborum naturam.

Patavii, apud Joſephum Coronam, 1707, 4.
Conſtat plag. 15.

VEram morbi definitionem praxi reſpondentem dare intendit Celeberrimus Autor, quæ una ad morborum ſpecialium notiones eruendas manuducat. Eum in finem de ideis primum in genere diſſerit & generalia deinde ad ideam morbi ſtatuendam applicat. Obſervat itaque, ſpectatores univerſos de differentia ſpecifica primum ſollicitos fuiſſe & radices diverſitatis recte in iis affectionibus conſtituiſſe, quibus corpus in eſſe ſuo ultimo determinatur. Hinc ortam nominum verborumque ſeu ſermonis neceſſitatem. Dolet vero, quod ſermo varia contraxerit vitia, nempe 1 quod non omnibus vocibus claræ ac diſtinctæ reſpondeant ideæ; 2 quod ob verborum defectum metaphoris ſæpe ac circuitibus utendum; 3 quod non eadem ſemper ſignificatus certitudo tum reſpectu objecti, tum reſpectu ideæ; 4 quod ideas ſæpe ingrediantur paſſiones; 5 quod ideas intellectualium ut plurimum ingrediantur ſenſuum affectiones & mentis operationes. In ſcientiis ideæ, nomina & objecta legitime invicem conſentire debent, ſecus æquivocationes & opinionum monſtra proveniunt. Oſtendit itaque, quomodo veteres, *Platone* inprimis, *Ariſtoteles* & *Galenus*, ideas rectificaverint, proprietatibus in accidentales & eſſentiales, in genericas & ſpecificas diſtinctis, eosque reprehendit, quod ſic naturam non ſibi, ſed hominum imaginationi conformem effinxerint, & præſertim *Ariſtoteles* principia compoſitionis per modum idearum abſtractarum explicaverit, quæ nullam exiſtentiam realem habent. Commendat idearum cum objectis conformationem per meditationem & analyſin proprietatum

tum evidentium, per experimenta, per observationes, per analogias & comparationes &c. Monet, ejusdem objecti varias posse esse ideas, si ad diversos fines comparentur, eodem modo perfectas & suo muneri æque satisfacientes, ut nimirum rem intellectui repræsentent & fundamentum distinctionis ab alia quacunque suggerant. Peccatum vero esse a recentioribus, quod Logicas definitiones ideis vulgaribus innixas pro Physicis assumserint.

Generalibus istis absolutis, ad naturam morbi explicandam descendit: ubi notat, Medicos naturam morbi revelasse, non cum ad leges Logicorum vulgi de eo ideam rectificarunt, aut statum corporis ægrotantis ad modum Physicorum in conspectum produxerunt; sed cum talem ideam composuerunt, quæ ad finem artis, inventionem scilicet opportunam remediorum, manu ducit. Definit vero *sanitatem* per complexum potentiarum secundum naturam; *morbum* contra per eum statum, in quo non omnes ac singulæ potentiæ humani corporis se habent secundum naturam. Brevius: Sanitas est potentia cujuscunque subjecti ad actiones sibi destinatas; morbus vero impotentia ad easdem. Intelligit autem per potentiam & impotentiam non modo virtutem activam & ejus negationem, sed & dispositionem ad patiendum; utramque internam, non externam; proximam, non remotam. Ut igitur morbus in specie appareat, inquirendum esse, quænam sint illæ actiones & quænam iis potentiæ respondeant. Observat, notionem sanitatis in concreto non brevi oratione, sed longa enarratione complecti, quæ totam œconomiam animalem in homine concernunt. Addendas esse causas & conditiones, quibus ad actiones potentia conservatur. Omnem nempe morbum Logice per actiones læsas; Physice per defectum conditionum ad actiones secundum naturam requisitarum exprimendum. Restitisse & restiturum semper in morborum particularium ideis inconstantiam & difformitatem non parum plerumque ab idea generali Physica, non raro etiam a Logica abludentem, multo quidem cum artis detrimento. Distinguendum

esse, quænam se habeant ut effectus, quænam ut causæ, vel superiores, vel inferiores. Ad curationem vero non requiri subtilem disquisitionem ejus inter causas, in quo ratio morbi consistit. Physicam enim morbi definitionem non postulari a Medico, nisi ad sapientiam: definitionem Medicam causæ morbificæ determinationem petere, per quam morbi ad suam quique speciem referuntur. Naturam morbi revelare idem esse ac omnes ejus causas continentes indicare, ut adeo in sensu Medico morbus sit complexus seu tota series causarum continentium, incipiendo a prima & descendendo usque ad postremam, symptomatibus seclusis.

JOSEPHI DONZELINI, ANTONII FILII, Cossentini, Symposium Medicum, sive Quæstio Convivalis de usu Mathematum in Arte Medica.

Venetiis, typis Aloysii Pavini, 1707, 8.

Constat plag. 6.

CUlm hoc ævo de Mathematum in Arte Medica usu non eadem sentiant omnes, Autor doctissimus solenniter in argumenta inquirit, qvæ vel pro eo stabiliendo, vel pro eodem oppugnando afferri solent, ut tanto luculentius appareat, penes quos stet veritas. Fingit itaque varios Medicos in convivio amice ea de re colloquentes animique sui sensa libere exponentes. Quæstio, quæ ventilatur, hæc est: an disciplinæ Mathematicæ ad artem Medicam extensæ aliquam ipsi perfectionem addere possint, ita ut Medico practico artis suæ summam affectanti necessariæ sint? Qui pro affirmativa pugnant, non minus methodi, quam ipsarum doctrinarum Mathematicarum in Medicina usum ostendunt atque commendant. Methodus prodesse judicatur tum ad observationes caute instituendas, tum ad conclusiones per ratiocinia accurate inde deducendas. Mathematicus, qui observandi & demonstrandi habitu pollet, rectius & observabit, & ratiocinabitur illis, qui per omnem vitam veritatem nullam coram intuiti sunt, sed in conjecturalibus

ralibus semper versati. Medicinæ methodus Mathematica convenit. In Matheſi enim ex quibusdam ſuppoſitis alia concluduntur: ſingula quippe theoremata ex hypotheſi & theſi conſtant. Suppoſitiones Mathematicorum ſunt facti determinationes, quæ ſi occurrant, locus eſt demonſtrationi. Iſtiusmodi determinationes facti in Medicina ſunt præſens corporis affecti ſtatus, medicamenti natura aut compoſitio, viſcerum & in univerſum corporis totius ſtructura &c. quas adeo Phyſica, Chymia, Anatomia & obſervationes ſuppeditant: atque ex his inferendæ ſunt theſes, quibus regimen actionum in praxi clinica continetur. Singulæ propoſitiones Mathematicæ dicuntur totidem principia, ſi occaſio tulerit, demonſtrationum Medicarum. Quomodo hæ juvent Phyſiologum, docetur exemplo *Borelli*, cui jungi poterant celeberrimus *Bernoullus*, in ſchediaſmate de motu muſculorum his Actis inſerto & *Pitcarnius* in ſuis diſſertationibus: quomodo Practicum, oſtenditur exemplo *Bellini*, egregiorum tractatuum de pulſibus, ſtimulis, ſanguinis miſſione Autoris, & *Pitcarnii*, qui Matheſeos beneficio veram marmarigmata curandi methodum detexit. Prodeſt Matheſis in Phyſiologia: omnia enim a mole, figura & motu in natura corporea pendent; magnitudinem autem ac figuras Geometria, motum Mechanica evolvit. Immo ſunt nonnulla in Medicina, quæ æque ac alia in Matheſi mixta applicatis Mathematis evidentia fiunt. Talia e. gr. ſunt, quæ de viſione ab Opticis demonſtrantur, Medicinæ etiam practicæ utiliſſima. Prodeſt Matheſis in Pathologia: morbus enim ſemper conſiſtit aut in prava habitudine fluidorum, aut ſolidorum, aut utrorumque inter ſe, quorum perveſtigatio exquiſitior non ab alio, quam a Mechanico exſpectanda. Prodeſt in praxi medica: ad electionem enim medicamentorum non parum facit, ut modus agendi intelligatur, qui tamen ſine Matheſi non diſtincte patet, cum actio in motu efficienter, in figura inſtrumentaliter conſiſtat. Hæc ex mente illorum dicta ſunt, qui Matheſeos in Medicina uſum propugnant. Qui vero eundem impugnant, largiuntur equidem

omnia in machina corporea mechanica ratione peragi, ipsamque medicamentorum operationem a principiis mechanicis pendere; non tamen concedunt, ad praxin felicius absolvendam illa cognitione opus esse. Quemadmodum enim saltator non ideo esse debet Geometra aut Mechanicus, quod ars saltatoria Geometrica sit & Mechanica; ita nec opus esse judicatur, ut Medicus talem personam induat, quod ejus ars per Geometriam & Mechanicam explicari possit. Sufficit Medico remediorum pro quolibet morbo, eorumque administrandorum methodi ac ordinis cognitio, quæ absque ullo scientiarum Mathematicarum subsidio haberi potest. Urgetur ulterius, nullum novum præceptum a Matheſi Medicinæ superadditum; nec ullum a Matheſi provenisse remedium, quo felicius ac antea curentur ægri. Quin immo multa ægrorum millia a Medicis sanari, etiamsi Matheseos prorsus sint ignari. Bonus Anatomicus & Mathematicus pessimus dicitur esse practicus, & per experientiam confirmatur, in Medicina sufficere æstimationem conjecturalem, a legibus prudentiæ, haud quaquam a mensura & proportionibus Mathematicis pendentem. Ad hoc alii varia reponunt, quæ ex superioribus a Lectore attento haud difficulter colliguntur. Ut tamen ea in medium afferamus, quæ ab iis longius recedant; notandum est, exemplis *Fracastorii, Fernelii, Cardani, Plempii* evinci, viros Matheseos peritos etiam in praxi Medica excelluisse, ut adeo absurdum sit, quod Matheſis suopte ingenio Medicinæ adverſetur. Additur, ipsum *Hippocratem*, *Galenum* & *Paracelsum* fuisse Mathematicos, hincque concluditur, a nebulonibus inventum esse illud dicterium: *Bonus Mathematicus & Anatomicus est malus practicus*: qui enim cum delirantibus delirare nolint, eos ludibrio verti. Optime autem observatur, in comparatione duorum Medicorum, quorum unus est Matheseos apprime gnarus, alter vero ignarus, probe dispiciendum esse, utrum praxi Medicæ eandem operam uterque impenderit, nec ne. Quemadmodum nimirum facile conceditur, virum Mathematicum & Anatomicum curando dexteritate destitui, si

nullam

nullam unquam praxi operam dederit ; ita quoque optime defenditur , ſi duo eandem praxi operam navarint, alter vero eorum præterea lumine Mathematico , Phyſico & Anatomico illuſtretur , quod hujus etiam praxis multo inſignior ſit futura praxi alterius. Quale autem ſit illud lumen, quod Matheſis , Phyſica & Anatomia , quam maxime ſubtilis , praxi Medicæ affundit , & ex docta Autoris diſſertatione addiſci, & aliunde evidenter oſtendi poteſt.

KORTE HISTORIE &c.

h. e.

HISTORIA BREVIS CHRISTIANORUM Proteſtantium , qui Mennonitæ vel lingua Belgica DOOPSGEZINDEN vocantur ; Autore HERMANNO SCHYN, Doctore modo nominatorum Chriſtianorum Amſtelodamenſi.

Amſtelodami, apud Jacobum Borſtium, 1711, 8.

Plag. 6.

QVoniam multi ſunt , qui Mennonitis impia illa dogmata Anabaptiſtarum, Münzerianorum & Monaſterienſium tribuunt , eruditus Autor contra has injurias ſectam ſuam hoc libro defendit. Sub initium probare nititur, quod præcipua placita Mennonitarum , quibus ab aliis Chriſtianis diſtinguuntur , nempe baptiſmum impertiendum eſſe adultis, arma detrectanda , & jusjurandum omne vitandum eſſe, jam in Eccleſia Chriſtiana veteri recepta fuerint.

Poſtea diſcrimen oſtendit , quod eſt inter Mennonitas & Anabaptiſtas , horumque nomen illis tribui non poſſe dicit , cum Mennonitæ baptiſmum iterare nunquam ſoleant, ſed eos , qui ad ſectam ipſorum ſe conferant , facta confeſſione fidei , absque ulteriori baptiſmo recipiant. pag. 12 De magiſtratu politico ita eos ſentire : eſſe hunc ordinationem divinam , nec ei , licet malus ſit , eſſe reſiſtendum, ſed humili animo obſequendum , tributa fideliter danda , & pro ſalute 16

ejus Deum assidue & fervide implorandum. Certissimumque omnino esse, nullam reperiri inter religiones Christianas, quæ obedientiam adeo passivam magistratui politico præstandam injungat. Tantum etiam abesse, ut religio ipsorum turbis in Rep. excitandis faveat, ut potius nulla alia eas acrius detestetur. In omnibus enim Ecclesiis Mennonitarum doceri, vindictam omnem esse vitandam, gladio hostibus non esse resistendum, multo minus legitimum magistratum impetendum, sed potius fugam capessendam, & jacturam bonorum patienter ferendam, inimicis vero omnia officia amoris exhibenda. Et si quis inter ipsos contra has regulas peccet, hunc serio primum solere admoneri, sique resipiscere nolit, publice ipsos declarare, hominem hunc non pertinere ad œconomiam peculiarem, quam habeant inter religiones Christianas. Hæc omnia confirmantur testimonio Ordinum Generalium Provinciarum Fœderatarum, quod Mennonitis tribuerunt in litteris ad Bernenses die 15 Martii 1710 scriptis, quarum argumentum hoc est: Rogatos se esse a Mennonitis ditioni suæ subjectis, ut intercessionem suam interponerent pro sociis fidei ipsorum acrem persecutionem in regione Bernensi patientibus, adeo, ut multi eorum in carceres conjecti, & minis de pœna triremium & ipsius mortis infligenda territi fuerint. Nec potuisse se id denegare tam bonis ac fidelibus incolis, quales eos esse, jam a longo tempore experientia docuerit: qui simplicem & tranquillam vitam ducentes & domesticis rebus intenti negotiis reliquis se non immiscerent. Optandum quidem esse, ut hi homines religionem Reformatorum amplecterentur. Sed ad hunc finem consequendum nullo modo usurpanda esse remedia violenta, cum Deus solus Dominus sit conscientiarum. Ipsos Bernenses cum Belgis Fœderatis aliisque statibus Reformatis sæpenumero conquestos esse de persecutionibus, quas Ecclesia reformata pertulerit iis in locis, ubi intolerabilis hierarchia dominatum usurpet: non itaque conveniens esse, ut ipsi eandem viam ingrediantur in persequendis hominibus ex parte ab Ecclesia Reformata dissentientibus, sed nihilominus

pag. 18

25

nus verbum divinum tanquam regulam doctrinæ ac vitæ ſuæ ſequentibus. Durum eſſe, ſi quis ob ſententiam de cultu Divino, a qua ſalutem ſuam dependere exiſtimat, exilio, carcere, triremibus & morte ipſa puniatur. Unicuique hac in re ſententiam ſuam liberam eſſe relinquendam, modo nihil admittat, quod ſaluti Reipublicæ ſit adverſum. Atque quod ad hoc quidem attineat, minus metuendum eſſe a Mennonitis, quam ab ulla alia religione. Percepiſſe ſe, quod de tribus potiſſimum accuſentur, quod doceant, magiſtratum politicum non eſſe a Deo, neque cum religione Chriſtiana conſiſtere poſſe, quod jurare nolint, & quod patriam defendere abnuant. Horum primum aperte pugnare cum confeſſione eorum publica, ex qua appareat, longe aliam ipſorum ſententiam de magiſtratu politico: alteram nihil damni afferre Reipublicæ, cum inter ipſos eadem vis ſit nudæ aſſertionis, quæ jurisjurandi inter ceteros: tertium nimis extendi, cum arma tantum geſtare ſibi non permiſſum ducant, tributis autem & aliis oneribus ferendis neutiquam ſe ſubtrahant. Has ob cauſſas petunt a Bernenſibus, velint captivos Mennonitas dimittere, a pœnis infligendis abſtinere, eos tanquam bonos incolas protegere & locum relinquere regulæ, quæ jubet, ne aliis id faciamus, quod nobis fieri nolumus. Quod ad Fanaticiſmum attinet, qui Mennonitis objici ſolet, Autor aſſerit, hujus inter veros Mennonitas nullos eſſe aſſeclas, ſed ex libris eorum patere, quod potius nimis abjecte, quam nimis honorifice de operationibus Spiritus ſentiant. Nihil itaque eſſe, quod Anabaptiſtæ Münzeriani & Monaſterienſes cum Mennonitis commune habuerint, niſi baptiſmum adultiorum: quem tamen initio multi inter primos reformatores pædobaptiſmo præferendum cenſuerint, nimirum e Reformatis Zuinglius & Oecolampadius, e Lutheranis Wolfgangus Capito, aliique. Si quis itaque Mennonitis, quia circa baptiſmum adultiorum cum Anabaptiſtis idem ſentiunt, reliqua etiam horum dogmata tribuat, eum æque injuſte agere, ac ſi quis illorum, qui pædobaptiſmum ſectantur, eandem in omnibus eſſe mentem aſſerat.

pag. 34

38

pag. 57 rat. Neque unquam factum esse a Luthero, Melanchthone, Zuinglio eorumque asseclis, ut eos, qui baptismum adultiorum sectantur, inter discipulos Münzeri referrent, nisi demum post hujus supplicium. Subjungit Autor, proclive sibi
58 esse ostendere, neque Münzerum neque primos & præcipuos Autores turbarum Monasterienſium ex secta suorum ortos esse, sed absque ullo dubio fuisse filios degeneres sectarum aliarum: nisi amor Christianus & sana ratio vellet, ne quis, quod sibi fieri nolit, id alteri faciat. Ex his concludit, leges Imperii Romano-Germanici contra Anabaptistas latas, non pertinere ad Mennonitas, hosque referendos esse inter primos Protestantes, qui Ecclesiæ Romanæ cum Luthero &
63 Calvino se subtraxerint. Id confirmat autoritate duarum epistolarum Wilhelmi Regis Angliæ ad Johannem Wilhelmum modernum Electorem Palatinum scriptarum, nec non unius scriptæ ab Electore ad Regem, in quibus singulis Mennonitæ Protestantes vocantur.

ISTORIA NATURALE DEL MONTE VESUVIO.

h. e.

HISTORIA NATURALIS MONTIS VESUVII, divisa in duas Partes a CASPARE PARAGALLO, Advocato Neapolitano.

Neapoli, apud Jac. Raillard, 1705, 4.
Alph. 2 pl. 8.

JAm diu est, quod eruditorum industria in tradenda ignivomorum Montium historia ita elaborarit, ut nunc generatim de illis, nunc seorsim de uno alteroque ageretur, quod diligenter a B. Ittigio in singulari tractatu, qui de Montium Incendiis inscriptus est, ostenditur. His accedit nunc Cl. Paragallus, non præter rem arbitratus, supereſſe nonnulla, quæ superiorum Scriptorum curis addi in hoc argumento possint. Atque illud quidem ita tractandum sibi sumsit, ut tota commentatio duabus partibus comprehenderetur, quarum

rum prior hiſtorica magis & Geographica, ad ſitum, formam, qualitatem, proprietates &c. Veſuvii referretur, poſterior autem, eaque magis Philoſophica ſingulorum phœnomenorum rationes exquireret. Omnia hæc momenta idoneis, ubi requiri poſſunt, teſtimoniis confirmantur. Initium ducitur a diverſis Montis nominibus, qui nunc Veſuvius, nunc Mevulus, nunc Vesbius, nunc Lesbius, ſi in Silio Italico & Galeno librarii mendum non eſt cogitandum, nunc Besbius, nunc Veſevus appellatur. Hodie quidem freqventiſſime dicitur *Monte di Somma* h. e. Mons ſummus, ſive quod ceteris montibus circumjectis editior ſit, ut putat Blondus, ſive quod a Plutone, quem Martianus *ſummum Deorum Manium* dixit, Rhodigino interprete, appelletur, ſive, quæ Scotti eſt ſententia, quod vitibus & frugibus maxime abundet. Origo montium impedita admodum eſt, nec ſatis hucdum quamvis varie a variis explicata, adeoque mirum videri non debet, quod nec Montium ignivomorum origo ſatis explorata ſit. De hac tamen ita ſtatuit Autor, quod planities campi, ignibus ſubterraneis ob ſulphuris bituminisque latentis in viſceribus copiam abundantis & motibus repetitis concuſſi materiam ſuccedente tempore prodire & in altitudinem quandam ſenſim excreſcere viderit. Huic conjecturæ fidem facit Autor allatis in medium exemplis montium ejusmodi præter exſpectationem exſurgentium, qualem commemorat Nicephorus apud Majolum de temporibus Theodoſii & Fulgoſus de Saxonia. Sic & Puteolani anno 1538, 29 Sept. viderunt altiſſimum montem ex projectis per terræ motum copioſis arenis, cineribus & lapidibus coaluiſſe, qui urbi ipſorum adhuc imminet, & Eaurus, itemque mons Barbarus appellatur. Hæc cum facile ad Veſuvium accommodari poſſint, cauſa ſimul patet, cur veteres divinitatis aliquid huic monti ſubeſſe voluerint. Sic, ut cetera, quæ Autor hic affert, non commemoremus, Capuæ inventa eſt inſcriptio iſta: JOVI VESUVIO Sac. D. D. Situs, forma & capacitas Veſuvii explicatur cap. III. Varias illi mutationes per temporis intervalla accidiſſe, perſpicitur ex comparatione teſtimoniorum, quæ in variis Scriptoribus, nominatim Strabone

c. I p. 1.

c. II p. 11.

15

20

28

c. IV p. 35

c. V p. 43. bone lib. VI, Xiphilino & recentioribus quibusdam leguntur. Veteres & novæ Vesuvii cavernæ considerantur cap. VI, quas
c. VI p. 49-68 eum olim plures habuisse, luculento Flori loco constat. Fertilitas montis ejusdem partim generatim Scriptorum, ac potissimum Flori testimoniis, partim specialius, commemoratis variis vini generibus, quæ in eo nascantur, deprædicatur. Eadem occasione ostenditur, Falernum non pro Monte solum, quod ex Martiali & Servio colligere poteras, sed, autoribus Plinio Secundo & Polybio, pro campo habendum esse. Neque alia fœcunditatis argumenta v. c. oleæ &c. ne-
68 gliguntur. Cap. VII investigantur hujus fertilitatis causæ. Strabo eam repetit a cineribus hinc inde per campum dispersis, nec discedit Cassiodorus, qui fertiles arenas ejus appellat. Quod eo minus mirum est, quoniam jam pridem a Catone, Columella, Palladio, Dionysio Uticensi, Theophrasto &c.
74-83 cineribus singularis fertilitas adjudicata est. Noster quidem in eandem sententiam ita concedit, ut simul causas ita sentiendi in medium afferat. Monet enim, cineres illos præter salem nitri & particulas sulphureas ac bituminosas abundare sale armoniaco, quod ipsum non potest non cum fertilitate esse conjunctum, cum omne plantarum incrementum a va-
83-112 riorum salium mistura pendeat. Cap. VIII urbes Vesuvio vicinas recensetet, ac primo quidem loco *Viserim* sub radicibus montis olim positam, quam præter rationem de flumine quidam, Cluverius autem & alii rectius de urbe interpretati sunt. Omittimus ceteras urbes, quarum situm & rationem, easque, quas subierunt, mutationes Cl. Autor edisserit. Se-
c. IX p. 112 quuntur proxime aquæ & flumina, quæ Vesuvium præterlabuntur. Inter hæc est Sarnus, a Saro monte dictus, & Dra-
c. X p. 117 gonis etiam nomine interdum appellatus. Explicata sic ipsius montis conditione tractatio ad commemoranda varia Vesuvii incendia provehitur. Primum eorum Sexto Aurelio Victori contigisse dicitur imperante Tito, quod nemo crediderit, qui meminerit, Diodorum Siculum incendium sub Augusto Imperatore factum commemorare, & Strabonem non vana conjectura assequi, eundem montem jam ante Tibe-

rii tempora arsisse. His confectis, observata temporum serie, singulæ, quæ in Scriptorum monimentis leguntur, montis eruptiones enumerantur, allatis & Inscriptionibus variis, & Autorum testimoniis: speciatim vero & diligentius delineatur incendium extremum, quod accidit anno 1694, 6 April. cui totum caput XI destinatur. In capite sequente XII magnitudo, figura & durities glareæ, quæ ex monte projicitur, cum cura delineatur. Hic Autor monet, quasdam illius partes unius, alias duorum, alias trium quatuorve pedum magnitudinem exæquare. Hujusmodi glaream jam antiquissimis temporibus eructatam fuisse, veterum, speciatim Vitruvii, aliorumque testimoniis constat, quæ cap. XIII legi licet. Quidam cavernas & meatus montium ignivomorum, atque adeo Vesuvii, tantæ profunditatis sibi esse persvaserunt, ut illorum beneficio inter Ætnam & insulas Æolias ceterosque montes commercium quoddam intercedere existimarent, quemadmodum Gassendus inprimis hinc rationem reddendam esse censuit illius incendii, quod eodem tempore in monte Æthiopiæ Samo & Vesuvio observabatur. Hoc vero confutat Noster c. XIV ex eo, quod flammæ in cavernis subterraneis ali & foveri non possint, præcipue cum in illis aer admodum compressus statui debeat. Omitto ceteras rationes non minus idoneas, quæ manifestum faciunt, fieri non posse, ut cavitates Vesuvii cum ipsa aqua marina conjungantur, præcipue cum incendium illud simultaneum diversorum montium neget Jo. Alph. Borellus, affirmans, *observatum esse, quibuscunque ventis spirantibus, dum ignes in Ætna arderent, in Vesuvio exstinctos fuisse, & e contra, exstinctis ignibus Ætnæis ferbuisse ignes Æoliarum Insularum.* Hoc præstructo facile intelligitur, falli eos, qui aquas marinas ab ardentibus montibus attrahi & per fauces emitti dixerunt, quod Masculus nominatim anno 1631, cum arderet Vesuvius, accidisse opinatur. Horum itaque sententiam Autor confutat c. XV, ostendens, prorsus in natura non dari vim ejusmodi attractivam. Libro II cap. I Autor Poetarum & aliorum Scriptorum diversas de causis incendii Vesuvii sen-

pag. 138
157
159 sq.
171 sq.
177
178 sq.
169

pag. 204-227 tentias recenſet, quas c. II ſequuntur opiniones & conjecturæ variorum Philoſophorum. Inter hos nonnulli, ut Pythagorici, Platonici & noviſſime Jo. Keplerus, terram putant eſſe animatam; alii ab aquis marinis, ventos in cavernas propellentibus, vel alimentum igni ſubminiſtrantibus, rem repetunt, alii ad alia ſe recipiunt, quorum opiniones ita recenſet Autor, ut plerasque minus probabiles eſſe, Lector intelligere poſſit. Ante autem quam ipſe, quid ſentiat, exponat, cap. III tradit generationem bituminis, ſulphuris, 227 ſalis nitri & aliorum mineralium, quorum copia Veſuvius 256-278 abundat; cap. IV de calore ſubterraneo commentatur, quæ cum brevi recenſione comprehendi non poſſint, ex libro ipſo 279 rectius perſpicientur. His ad liquidum perductis, Cl. Autor c. IV ad explicandam generationem & naturam flammarum ac fumi Veſuvii aggreditur. Materiam flammarum in ſulphure, bitumine, & ſale nitri collocat, quæ mineralia cum ſale acido & materia oleoſa abundent, ad ignem concipiendum maxime idonea ſunt, accedente fermentatione, quæ partim ab internis, partim ab externis quibusdam cauſis pendet, inter quas principem locum tenent particulæ aqueæ, quæ in lapides calcinatos penetrant, & motum fermentatio- 287 nis promovent. Fumum Autor deducit ſimili modo a ſale nitri, bitumine & antimonio, quorum particulæ ſubtiles ope fermentationis a craſſioribus ſeparantur, ut hæ in fu- 290 mum abire poſſint. Strepitus & ſonus vehemens, qui cum 298 incendio conjunctus eſſe ſolet, per cauſas exponitur c. VI, 309 nec minori diligentia c. VII in cauſas terræ motus inquiritur. 318 Lapides ex Veſuvio projecti cap. VIII in conſiderationem vocantur, qui maximæ molis inveniri ſolent. Cap. IX de generatione & conditione arenarum & pumicum, qui præſto 332 eſſe conſueverunt, diſputatur, cap. X glareæ, quam *ghiaja* Itali appellant, generatio exquiritur, quæ quomodo ſe ex 343 Veſuvii faucibus evolvat, ex cap. XI apparet. Glareæ hujus eum inprimis fuiſſe uſum, ut viis ſternendis inſerviret, de- 350-378 monſtratur cap. XIV, cum aliunde, tum luculento Livii teſtimonio, quod ita habet: *Cenſores vias ſternendas ſilice in urbe*

be, glarea extra urbem ſubſtruendas marcinandasque primi omnium locaverunt. Eadem opera Autor multa de ratione vias ſternendi, illisque, quibus hujus rei cura demandata erat, ex Romanorum antiquitate commentatur. Quomodo illa mineralia, quibus Veſuvius abundat, ſubinde creſcant, & augeantur, ex principiis doctrinæ naturalis explicatur cap. XIII. Sequenti autem non exemplis ſolum comprobatur, montes illos ignivomos per aliquot annorum intervalla non arſiſſe, ſed cauſæ etiam afferuntur, cur fieri poſſit, ut flammæ non emittantur. Quoties imminet incendium, certa quædam indicia & ſigna præmitti creduntur, inter quæ numerant terræ commotionem & ſtrepitum ſonitumque vehementiorem: neutrum tamen horum ſemper antecedere ſolere, experientia confirmat. Veteres ex incendiis his auguria quædam cepiſſe, ex eodem capite intelligitur, cui tandem ſuccedit ultimum, in quo Autor parum tribuit illis, qui peſtilentiam ex iisdem conſequi opinantur.

pag. 370
388
cap. XV, 398
409

JOANNIS CHRISTIANI BLVMII, A. M. Jubilæum Theologorum emeritorum.

Lipſiæ, impenſis Hæred. Lanckiſ. 1710, 8. Plag. 1½.

IN promovenda hiſtoria literaria multam hactenus operam certatim viri docti collocarunt, & ad augendam eam magisque illuſtrandam inter alia adjumenta etiam ſpecialiorem rerum ſingularium ac memoratu dignarum ex Eruditorum vitis depromendarum enarrationem conducere animadverterunt. Itaque & Cl. Autor in præſenti commentatione illud potiſſimum egit, ut ſeriem Theologorum, antiquiorum & recentiorum, vel in Eccleſia vel in Academia publico officio per quinquaginta ætatis annos functorum, quocunque inſigniantur honoris titulo, in medium adduceret. Tota tractatio abſolvitur quatuor Capitibus, quorum primum, expenſo antea Jubilæi nomine, varias ejusdem ſpecies tum univerſales tum particulares enumerat, ac Jubilæa in memoriam

ſive religionis', ſive fundationis Academiarum, ſive inventionis Typographiæ, ſive matrimonii, ſive regiminis Principum, ſive honorum Academicorum, ſive demum publicorum munerum, inſtituta ab aliquo tempore fuiſſe, exemplis confirmat. Poſtremum momentum ex inſtituto Autor pertractat, & capite ſecundo de Theologis ſaltem, quos ob plurima in Eccleſiam merita ac diuturnam officiorum adminiſtrationem Emeritos appellat, acturum ſe eſſe indicat, nec tamen reliquorum Eruditorum, JCtorum, Medicorum, & Philoſophorum nomina numero octoginta in aliorum gratiam exhibere omittit. Capite tertio ſenes ejusmodi ultra ducentos proponit, atque nunc ex ſcriptis Moſaicis Noachum, Aaronem, nunc ex Propheticis Danielem, Hoſeam, Michaam, nunc ex novo Fœdere Joannem Evangeliſtam, nunc ex Patribus primitivæ Eccleſiæ Bedam, Irenæum, Macarium, Patricium, Polycarpum, Simonem Styliten commemorat. Majori numero recentiores in ſcenam prodeunt, ubi ex celebrioribus iisdemque Evangelicæ religioni addictis Jo. Avenarium, Luc. Bacmeiſterum, Jo. Brentium, Jo. Bugenhagium, Frid. Ulr. Calixtum, Jo. Deutſchmannum, Esdr. Edzardum, Jac. Martini, Georg. Mœbium, Melch. Nicolai, Gottfr. Olearium, Jo. Pfeffingerum, Sebaſt. Schmidium, ex Pontificiis Paulum Sarpium, ex Reformatis Henr. Bullingerum, Jo. Jac. Grynæum, Petr. Molinæum, Andr. Rivetum, Gisb. Voetium, Jac. Uſſerium, Petr. Werenfelſium, ex hodie viventibus Jo. Gottfr. Olearium, Sup. Arnſtad. quem quidem poſt editum hoc opuſculum deceſſiſſe novimus, & Doctorum Theologiæ Seniorem, Chriſtoph. Dan. Schreiterum, Sup. Wurcenſ. repetimus, ut plures alios ſilentio prætereamus. Capite demum ultimo, hiſtoria ad finem perducta, judicium fert Theologicum, ac indicem rerum præcipuarum ſubjungit.

APPLICATION DE L' ALGEBRE A LA Geometrie &c.

hoc eſt,

APPLICATIO ALGEBRÆ AD GEOMETRIAM, ſeu Methodus demonſtrandi per Algebram theoremata

Ia Geometriæ & resolvendi ac construendi omnia problemata ; Autore GUISNEE, *Academiæ Regiæ Scientiarum Socio, Professore Mathematum Regio & quondam Architecto militari ordinario Regis.*

Parisiis, apud Joh. Boudot & Jac. Quillau, 1705, 4. Constat 1 Alph. 19 plag. & 6 Tabb. æn.

UT Autor nihil supponat, nisi elementa *Euclidea* ; in introductione operi præmissa non modo calculum analyticum in quantitatibus tam rationalibus, quam irrationalibus exponit ; sed & præcipua de proportione quantitatum theoremata analytice demonstrat æquationumque naturam declarat. *Sect. 1* de Algebra ad Geometriam applicanda tum in theorematibus demonstrandis, tum in problematibus indeterminatis ac determinatis resolvendis generatim discurrit. Recte autem monet, non omnia theoremata per analysin demonstrari posse : non tamen recte huc refert Pythagoricum, quod utique per analysin erui potest. Sit enim

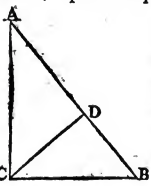

AB=a, AC=b, CB=c, AD=x, erit DB=a—x. Ex elementis constat, esse a : b=b : x adeoque ax=b², item a : c=c : a—x, consequenter a²—ax=c². Habemus itaque a²—ax+ax=b²+c², hoc est, a²=b²+c² sive AB²=AC²+BC² + BC². Q. e. d. In construendis problematibus curvas inferiores superioribus præferendas esse, cum *Cartesio* censet, quem & in distinguendis Curvis Geometricis atque Mechanicis sequitur. Aliter tamen sentire Geometras summos *Isaacum Newtonum* atque *Leibnitium* in Actis A. 1708 p. 525 monuimus. Sectiones subsequentes sunt instar Commentarii primæ. Agit nimirum *Sect. 2* de constructione æquationum primi & secundi gradus. Præcepta exemplis specialibus illustrat, & constructionibus demonstrationes syntheticas more veterum subjungit. Monet,

net, quod eæ lumen majus intellectui affundant quam analyticæ, utut non certiores existant & difficilius inveniantur. *Sect. 3* methodum demonstrandi theoremata ad varia exempla ex Geometria elementari petita; *sect. 4.* ad sectiones Conicas in genere; *sect. 5, 6 & 7* ad parabolam, ellipsin atque hyperbolam applicat. *Sect. 8* problemata indeterminata primi & secundi gradus solvit, hoc est, loca ad rectam, circulum, parabolam, ellipsin & hyperbolam construit. *Sect. 9* methodum *Slusianam* construendi problemata solida determinata per duas æquationes locales variis exemplis specialibus illustrat; *Sect. 10* vero eadem problemata per æquationes determinatas construit. *Sect.* 11 constructionem locorum superiorum & curvarum superiorum descriptionem exhibet: & de construendis æquationibus problematum determinatorum quartum gradum transcendentibus agit. Tandem *Sect. 12* curvas mechanicas seu transcendentibus celebriores *spirales, quadratricem* tam veterem, quam recentiorem *Tschirnhüsii, Cycloidem, Epicycloidem, Logarithmicam, & Logarithmicam Spiralem* describit.

SOLUTIONES VARIORUM ANALYSTARUM problematis Austriaci de Triangulo maximo Orbi litterario in strenam A. 1711 propositi.

Pragæ, 1711, in fol.

Constat pl. $2\frac{1}{2}$.

PRoposuerat nonnemo in Diario *Viennensi* problema: *Super datam rectam AB tanquam basin erigere duo crura inæqualia AC & BC in ratione data m ad n, ita ut area Trianguli ABC fiat omnium possibilium maxima.* Ejus solutiones, quas passim Viri analyseos periti dederunt, junctim reperies in præsente opusculo. Deductæ sunt per methodos communes maximorum, excepta syntheseos eleganti, quam jam olim publicavit *Gallileus.*

* * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. III.

LETTRES, MEMOIRES ET NEGOCIATIONS de Monsieur le COMTE d' ESTRADES &c.

hoc est:

EPISTOLAE ET NEGOTIA COMITIS D' ESTRADES, Regis Christianissimi ad Batavos Legati, ab anno 1663 usque ad annum 1668.

Tomi V.

Bruxellis, apud Henricum le Leune, 1709, 12 maj.

Alph. 4 plag. 11.

IN Præfatione Editor negat, se dicturum, unde has litteras acceperit: ceterum se fidelissime eas ex originali descripsisse, sibique quicquam mutare duxisse religioni, profitetur. Præmittit tractatum de amicitia, confœderatione & commerciis factum inter Regem Galliæ & Ordines generales Hollandiæ Anno 1662. Ad eum enim exequendum pertinent præcipua negotia Comitis d' Estrades. Tractatu illo fœdus defensivum inter Regem Galliæ & Batavos continetur. Editor vero hæc monimenta politica in quinque Tomos dispertitus est. Primus Comitis d' Estrades Legati Gallici atque Aulæ Gallicæ epistolas mutuas ab anno 1663 ad annum 1665, al-

ter usque ad annum 1666, tertius ad annum 1667, quartus ad ultimum diem Julii anni 1668, denique quintus a quinto Augusti die usque ad 17 diem Octobris anni 1668 complectitur.

Tom. I. Sed ut ad ipsas Epistolas accedamus, statim ab initio Tomi I acerrimum Joannis de Wit Pensionarii Hollandiæ studium Gallorum commodis inserviendi sese prodit. Le-

pag. 2. gatus enim Regi scribit, Pensionarium summopere sibi testatum esse suum favorem in Regem Galliæ, seque orasse, ut indicaret ipsi, quid Regi placeret maxime, id quod ipse sit curaturus strenue. Equidem Gallos cupide elaborasse, ut Wittii amicitiam sibi pararent, Wittiumque nullius benevolentiam Principis tam flagranti studio expetivisse, atque Galliæ Regis, ex plurimis paginis, ut 7, 21, 59, 77, 78, 80, 88,

115, 137 101, 115, 118, 122, 123, 136, 141, 167, 180 aliisque, manifestum est. Prudentia quoque & virtutes hominis magnis ornantur laudibus a Ludovico Rege ac Comite d'Estrades. Gallos vero præter Wittium alios quamplurimos in Hollandia amicos habuisse, itidem ex pagina 57, 97, 48, 49 &c. constat. Nec cuiquam mandatum Regis legenti hoc mirum videbitur.

27, 148 Etenim is Comiti d'Estrades sedulo præcepit, ut omnium hominum, qui in Hollandia & Belgio Hispanico aliqua arte doctrinave excellerent, studia, mores, genus atque opes exploraret. Se enim his personis data occasione usurum. Ceterum prolixe describitur diuturnus labor Legati Gallici contendentis, ut Dunquercam, quæ post fœdus in Regis potestatem pervenerat, Batavi eodem modo defendendam contra quosvis Galliæ hostes reciperent, atque ceteras ditionis Gallicæ urbes, quibus fœdere Parisiis A. 1662 facto fuerat cautum. Ex his Epistolis quoque discimus consilia Regis in subi-

132 gendis Belgis. Accedebant quidam ad Pensionarium de Wit dicentes, Flandros decrevisse, se in libertatem vindicare, seque missos ad eum, uti cognoscerent, utrum Hol-

124 &c. landorum hac in re sperare haberent auxilium. Wittius Legato Gallico hoc aperuit, censuitque, e re gentis utriusque fore, si Galli Batavique Flandrorum consilia adjuvarent.

159 &c. Quod si Flandri sententiam liberæ Reipublicæ constituendæ mutarent,

mutarent, debere Gallos Batavosque terras eorum junctis viribus occupare inque portiones æquales dividere. Huic vero dividendi Flandriam consilio cum Amstelodamenses se opponerent, quod commerciis suis crederent officere, Wittius illud reticuit, ac priorem tantum sententiam, Flandros nimirum ad constituendam Rempublicam liberam esse cogendos, proposuit. Wittius quoque monuit Legatum Galli- p. 200 sqq.
cum, ad hoc propositum exequendum opus esse, ut jura, quæ Rex Galliæ in Belgas post mortem Hispaniæ Regis habiturus esset, rationibus quibusdam fulcirentur, ne Batavos ad societatem belli contra jus fasque suscepti impulsisse videretur. Rex vero causæ suæ diffidens, jura sua tam ma- 214 sqq.
ture explicare nolebat, maxime quod verebatur, ut dotem Reginæ solverent, atque sic ratio gravis periret, qua jus suum contra Hispanos posset confirmare. Legatum autem suum jussit, ut tres modo rationes proponeret, neque tamen eas operose explicaret: primum utcunque Regina Galliæ ab Hispanis coacta juri suo renunciaverit, tamen eam rem nullam vim habere, cum sit primogenita regis Hispaniæ filia. Actionem quippe civilem juri naturali non debere officere. Eam quoque non potuisse id promittere, quod sibi liberisque suis noxæ futurum esset. Ad hæc Delphinum ex Regina natum esse, antequam Hispani dotem promissam persolverent; qui simul ac in lucem fuisset editus, jus acquisitum habuisset. Deinde Reginam non renunciasse, nisi ea conditione ac lege, ut pecunia, quam dotis loco debebant Hispani, certis temporis intervallis solveretur. Id quod ab Hispanis fuisset neglectum. Denique approbationem (vulgo ratificationem vocant) promissorum, quibus Regina se jure suo privasse videri possit, neque a se neque a Regina factam; ac Hispanos nec dum eam exposcere fuisse ausos: quos non fugeret, solutionem dotis ante istam approbationem oportere fieri. Porro observamus, Regem, re curatius 319, 321
expensa, nihil prius habuisse, quam ut impediret, ne a Batavis certum tempus huic negotio conficiendo destinaretur. Nam e re sua esse censebat, si sibi liberum foret, quando-

cunque vellet, Belgas in poteſtatem ſuam redigere, ſine
pag. 242, 251 reſtrictione ad certum tempus certasve conditiones. Cum
285 etiam Rex ſignificaret, exemplis quibusdam & inſtitutis majorum probari, poſt mortem Hiſpaniæ Regis ad uxorem ſuam, fratre etiamnum vivente, hereditatem quarundam Flandriæ provinciarum pertinere, cupiditatemque ſuam maturius Flandriam invadendi, quam Batavis commodum eſſet, haud
284, 253, 265 obſcure indicaret, Wittius teſtatus eſt, neque ſe neque alios, hiſtoriarum monimentis de induſtria perveſtigatis, ejusmodi exempla legesve invenire potuiſſe. Tandem vero Wit-
292 &c. tius, ut Gallis morem gereret, valde laboravit, ut formulæ, quæ Regis Galliæ in Belgium Hiſpanicum jura ad certum tempus, mortem videlicet Philippi IV Carolique II, reſtringere viderentur, e Schedula, qua machinationes in Belgium Hiſpanicum continebantur, tollerentur, aliaque verba Regi gratiora reponerentur. Verum Amſtelodamenſis urbs reſtitit;
319 &c. quam deinceps ceteræ urbes ſequebantur. Tum Rex graviſſimum hoc negotium differendum eſſe cenſuit, donec melior
123 136 Batavos in ſententiam ſuam perducendi occaſio enaſceretur. Interim Comes d'Eſtrades Regis hortatu conabatur hanc paradoxam ſententiam Wittii animo imprimere, Regem Galliæ, Regno paterno contentum, parum ſollicitum eſſe de Flan-
263 dria aliisve terris ditioni ſuæ adjungendis. Cum etiam Batavi timerent, ne, Hiſpano e vivis ſublato, in ſocietatem belli a Gallis ad vindicandas Galliæ Regi provincias Belgicas traherentur, idem Rex Wittio perſuadere anniſus eſt, mentem ſuam a bello abhorrere, ſeque paratum ad controverſiam cum Hiſpanis poſt mortem Regis amice æquisque conditionibus tranſigendam. Ceterum fidem Gallorum, laboran-
233 &c. tium, ut Batavos ſocios belli contra Belgium Hiſpanicum haberent, non optimam fuiſſe, (etiamſi Rex eam magnifice
260 prædicet) ex Comitis d'Eſtrades Epiſtola ad Lionnium Scribam Regis data, intelligimus. Ibi dicit, fœdus, quod Galliæ Rex cum Batavis inire vellet ad vindicandos in libertatem Belgas, Galliæ commodis haudquaquam ita adverſari, ut nonnullis viſum eſſet. Libertati quippe Belgarum tum mores

nationis,

nationis, tum privilegia nobilium ac sacerdotum, tum amicos Hispanorum inter eos degentes, ita repugnare, ut plurimis annis opus sit ad formandam hanc liberam Rempublicam. Id quod nemini dubium videri posset, qui reputaret, Batavos auxiliis potentissimorum Principum adjutos, præterea amore libertatis, crudelitate inquisitionis, studioque novæ doctrinæ accensos, non nisi post sexaginta annos veræ libertatis participes factos. Ea igitur, quæ de libera Belgarum Republica in medium allata essent, admodum incerta esse ac vix unquam speranda. Ac licet hæc nova Respublica præter spem incrementa caperet, tantum tamen temporis ad eam firmandam requiri, ut interea Galliæ Rex occasionem habiturus sit immutandi pactum, omnemque laboris fructum ad se transferendi, Batavis, qui eum in tanta re adjuvassent, frustratis ac deceptis. Alia præterea in hoc primo Tomo notatu non indigna occurrunt. Eo tempore, quo pax inter Galliæ Hispaniæque Reges *Fonte rapido* facta est, Ludovicus de Haro sollicitavit Gallum, ut ad Batavos subigendos cum Hispanorum armis sua consociaret. Observamus quoque, in Hollandia licentiam componendi ac typis describendi scripta, quæ Galliæ commodis ac famæ officerent (in quibus primum locum tenebat libellus, qui inscribitur: *Testamentum beati Cardinalis Mazarini*) sublatam precibus Regis ac repressam. Ceterum autoritatem Parliamentorum Galliæ eo tempore imminutam ex eo discimus, quod Rex, cum Batavi vellent, ut tractatus anno 1662 Parisiis factus ab omnibus confirmaretur Parliamentis & in eorum Acta referretur, negavit, se id facturum: sibi enim non moris esse, quæ cum aliis iniret fœdera, ad Parliamenta sua deferre. In Batavis contra Wittius omnem lapidem movebat, ut Hollandiæ autoritas atque amplitudo inter ceteras Fœderatas Provincias emineret. Anno 1664 bellum exortum est inter Anglos Batavosque, cujus causam Anglis tribuit Comes d'Estrades. Aviditate enim Guineam eripiendi Batavis impulsos ad arma fuisse indicat. Tum Batavi a Galliæ Rege ex pacto postulabant, ut sibi succurreret. Gallus, qui

pag. 261

99, 111

296

115

396

nihil prius habebat nihilque antiquius, quam ut eo Batavos redigeret, ut institutum suum in subigendis Belgis adjuvarent, aut saltim non impedirent, dubitabat, Batavos
pag. 434 sq. gratos futuros, etiamsi eis contra Anglos adesset. Præterea Angliæ Regem offendere nolebat. Itaque incertus, utrum Anglorum an Batavorum partes amplecti utilius foret, comi-
440 sqq. te d' Estrades suadente, ut Anglos præferret, Rex opem, quam Batavis ex fœdere debebat, differre cœpit, obtendens,
Tom. II p. 7 explorandum sibi prius, quam tanti belli socius fieret, utrum Batavi an Angli ejus autores essent. Deinde octo menses consumsit, Legatos mittendo in Angliam, qui pacem com-
154, 135 ponerent. Ea tamen pacis negotia irrita fuere, Wittio ejusque amicis iniquas conditiones, quas Angli ferebant, ad-
218 sqq. spernantibus bellumque præferentibus. Wittius quoque ea animi constantia fuit, ut, quum factiones Hispanorum, Anglorum, Arausiacique Principis culpam profligatæ classis, frustraque sperati Gallorum auxilii in eum conjicerent, eique apud populum invidiam facerent, ut Hagæ ab inimicis non satis tutus esset, maluerit se in classem conferre, ac se ipsum belli periculis exponere, quam pacem conditionibus non æquis admittere: provocans ad exemplum Cardinalis Mazarini, ac credens, discessum suum, hostibus devictis, salutem laturum rebus suis desperatis. Ægre tandem ac non nisi multis precibus Legatus Gallicus obtinuit, ut classem re-
193, 354 linqueret. Galli interim, licet suspicarentur, Batavos nullam gratiam relaturos, sibique in bello contra Belgas adversarios fore, tamen statuebant, eis succurrendum esse, ut famæ suæ consulerent atque impedirent, ne Angli Batavis
367 succumbentibus maris imperium ad se transferrent. Itaque Ludovicus quatuor peditum ac duo equitum millia in Hollandiam misit, subsidio adversus Monasterienses Episcopi copias,
400 sqq. quæ terras Batavorum hostiliter vastabant. Suasit præterea Batavis, ut Daniæ Regem data pecunia commoverent ad bellum contra Anglos suscipiendum. Danos enim facile in societatem belli pertrahi posse putabat, secus ac Suecos, quibus moris esset, omnia commodo suo facere. Ac licet Ludovicus

dovicus identidem Batavorum animos falsa spe auxilii contra Anglos fruſtraretur, tamen Comiti d' Eſtrades clam negotium dedit, ut quamprimum audiret, Anglos cum Batavis facturos, ea lege, ut conjunctis deinde contra Galliam dimicarent viribus, (hoc enim Ludovicus haud ſine ratione magnopere metuebat) Batavis ſine ulla mora aperiret; Galliæ Regem decreviſſe Anglos bello perſequi. pag. 426 408 ſq.

Ex tomo III cognoſcimus continuationem belli contra Anglos geſti, novosque belli Socios, quos Batavi habuere. Non enim Ludovicus tantum Hollandorum deſiderio ſatisfecit, ſeque iis adjunxit; (belli denunciatio p. 64 ſeq. extat,) verum Daniæ quoque Rex Fridericus III non dubitavit cum Batavis fœdus contra Anglos facere. Suecorum minæ, qui ſe Danis, niſi hoc fœdus deſererent, bellum illaturos eſſe dicebant, nihil profecere. Capita iſtius fœderis huic inſerta ſunt. Si vero dicendum, quod res eſt, non multum Hollandis Franciæ Daniæque fœdera profuere. Bis claſſis eorum cum hoſte conflixit, ſola tamen, ac nullis Sociorum navibus firmata. Priori pugna Batavi victores fuere. Aſchutus præfectus claſſis regiæ culpam cladis in præfectum Monc conjecit, atque teſtatus eſt, illum viribus diviſis (Principem enim Robertum eum magna claſſis parte ablegavit, præcepitque, ut ſe Gallorum claſſi objiceret,) effeciſſe, ut Batavi victoriam reportarent. Altero prælio claſſis Batavorum profligata eſt. Poſt cladem aliud ingens malum accidit. Tanta contentio exorta eſt inter præfectos claſſis Ruyterum ac Trompium, ut claſſis turbaretur & in duas partes abiret, Ruyterum altera parte, altera Trompium defendente. Nec aliud tanto malo remedium inventum eſt, quam ut Trompius munere ſuo privaretur, Van Gent in ejus locum ſurrogato. Galliæ quidem Rex virtutum Trompii non ignarus, ipſe ejus opera uti volebat: verum civitates Hollandiæ in ea re adverſas habuit. Pacem cum Monaſterienſi Epiſcopo Hollandi Galliæ maxime Regis hortatu maturabant, eaque pacti ſunt, ut Epiſcopus loca ablata redderet, jurique ſuperioritatis (ut vocant) in præfecturam Borckeloam renunciaret, Tom. III. 163 ſq. 90, 115 268 ſq. 280 336 345, 349 360 374 404 176 190 ſq.

ciaret, salvo tamen Imperii jure. De Wittio ex hoc Tomo
pag. 45 nonnulla insuper monebimus. Eum nempe bellum cum Anglis paci prætulisse, eo quod crederet, illud ad conservandam dignitatem suam facere. Priusquam pax cum Monasteriensi Episcopo facta est, idem Wittius quinque provinciis postulantibus, ut Princeps Arausiacus exercitui præficeretur, Turennium e Gallia evocandum, ut copiis Batavorum cum summo imperio præesset, Principem vero Arausiacum omnibus equitum turmis præficiendum putavit, ut auspiciis Turennii rem militarem disceret; Principem tamen non ante tam splendido muneri admovendum, quam consuetudinem & amicitiam cum Anglis deseruisset. Hoc consilium Regis Galliæ animum mirum in modum perturbavit, quippe qui nihil magis commodis suis adversari existimabat, quam si Wittii autoritate labefactata, Arausiacus Princeps ad honores majorum suorum adspirare posset. Wittius igitur, qui non sua sponte sed metu coactus (desperavit enim, factioni Arausiacæ diutius resisti posse) Wilhelmi fortunæ faverat, Legati Gallici incitamento fiduciam amissam ac priores spiritus resumsit. Ac Turennius quidem honores oblatos recusavit, Wittius vero perfecit, ut amici sui exercitui regendo præficerentur, spreto Principe Arausiaco ac rejecto. Familiares quoque ac famuli Wilhelmi pulsi, aliique dati sunt, qui Wittii partes agebant. Imo in Wittii gratiam Proceres Hollandiæ anno 1667 abolendam esse dignitatem, quam Wilhelmi pater majoresque habuere, judicarunt, idque jurejurando firmavere. Characteres Wittii Comes d'Estrades eleganter describit. Primum effert ejus exquisitam prudentiam, constantiam in adversis, ingenium promtum in persuadendis dissentientibus, moderationemque animi, quam tantam esse dicit, nemo ut eum unquam viderit iratum. Deinde pertinaciam ejus in tuendis sententiis, quarum ipse fuisset autor, taxat: rei quoque militaris imperitia autoritatem illius non parum imminutam dicit. Interim eum solum externarum rerum cognitione imbutum fuisse confirmat, nihil ut sine eo gesserint Batavi atque decreverint.

87 sq.
109 sqq.
121
127
156
169, 186, 222
136, Tom. V
306

Ex

Ex tomo IV constat, Wittium fœderi, quod Hispani ad tuendum contra Gallos Belgium identidem cum Batavis facere cupiebant, semper se opposuisse atque illud impedivisse. Occurrunt in eodem Tomo pacis negotia inter Anglos & Batavos eorumque Socios inita. Diu de loco huic rei idoneo disceptatum fuit, tandemque ex sententia Britanniæ Regis Breda delecta est. Ibi interposita Suecorum opera pridie Kal. Augusti pax sancita est. De artibus, quibus usi sunt Plenipotentiarii, conditionibus pacis similibusve nihil monemus, ne nimis prolixi videamur. Ad bellum properamus, quod Galliæ Rex eo tempore contra Belgicas Hispanorum provincias suscepit. Ubi primum observamus, Regem Comiti d' Estrades præcepisse, ut conciliationi Suecorum cum Batavis, quanta posset, impedimenta objiceret. Suecorum vero metu eos contineri volebat, ut ne moliti ones suas turbarent. Simul ac fama emanavit de Regis in Belgas expeditione, Batavorum animi valde perturbati sunt, Wittiusque Regem hortatus est, ut consilia prius agitata de constituenda in Belgio Republica acciperet. Rex vero institutum suum dissimulans, respondit, se Wittii consilium quidem non aspernaturum, nec dum vero tempus adesse deliberandi de tanto negotio, quod Rex Hispaniæ salvus atque validus esset, ac forsan diu posset vivere. Ac paullo post etiam promisit, se nihil in Belgas moliturum, quod Batavis non antea indicasset, atque confessus est, sibi amicam compositionem magis cordi esse quam bellum. Hic denuo Wittii in Gallos amor eminebat, fidem & integritatem Galliæ Regis adversus accusationem Legati Hispani defendentis, solertiamque Isolæ, Cæsaris ad Anglos Legati, qui Regem Angliæ Batavosque ad tuendos contra Gallos Belgas impellebat, impedientis. Interea Rex Galliæ promissorum, uti videbatur, parum memor, Batavis libellum misit, quo justitiam belli in Belgas probare annisus fuerat, eodemque tempore terras Belgarum hostili cum exercitu ingressus est. Ita qui dies hostilia Regis consilia Hollandis aperuit, idem ille in Belgio micantia vidit Gallorum arma. Ea autem re animos Batavorum ipsiusque Wittii

Tom. IV pag. 36
3 seq.
124
187, 385
33 sqq.
77
144
196 sqq.
118 sqq.
193
204 sqq.

tii multum offendit. Igitur quum nihil æque ut Regis tam potentis viciniam timerent, assiduam sedulamque operam
pag. 268 &c. dabant, ut tantam litem componerent; Regemque orare cœperunt, ut indicaret, quibus conditionibus pacem cum Hispanis vellet fieri. Gallus, qui bellum malebat quam pacem, aliquandiu precibus Batavorum aures præbere noluit. Verum ut intellixit, tergiversationi non amplius locum esse, monuit Hollandos, se arma posituram, si Hispani Burgundiæ Comitatum, Ducatum Luceburgicum, Cameracum, agrum
343 Cameracensem, Atrebatum, Fanum Audomari, Montem Hannoniæ, Caroloregium, Tornacum ac Duacum sibi traderent, salvo tamen jure, quod Regina habitura esset, si Hispaniæ Rex decederet, relictis nullis liberis ex legitimo
384 matrimonio procreatis. Hæ conditiones non placebant, maxime quod Ducatus Luceburgicus Hollandiæ nimis vicinus esset. Quocirca Wittius oravit, ut Rex Burgundiæ Comitatu, Cameraco, agro Cameracensi, Fano Audomari, Atrebato, Duaco, Monte Hannoniæ & Furnis contentus esset, Tornacum aliasque, quas cepisset urbes, redderet, Caroloregii vero munimenta funditus everteret. Petiit præterea a Rege, ut per tres menses nihil hostile in Belgas moliretur. Hoc si Regi probaretur, sese Batavos pacto obstricturum, ut Hispanos ad pacem conditionibus memoratis accipiendam compellerent, atque eos armis ac vi cogerent, si intra tres menses eam accipere detractarent.

Tom. V pag. 434 Has conditiones Rex se accepturum promisit, ita tamen ut, si fieri posset, pro Burgundiæ Comitatu Luceburgicum Ducatum ab Hispanis impetraret, utque Batavi Lusitaniæ quoque Regis 75 sqq. causam contra Hispanos defendendam susciperent. Ceterum proceres Hollandiæ in hoc negotio nova consilia suggessere, 103 sqq. quæ Regi ob varias, quas affert rationes, maximopere displicebant. Batavis autem de integro confirmavit, se hanc 113 sqq. conditionem Hispanis ferre, ut optent, utrum malint sibi ea, quæ jam antea postulasset, loca concedere, an vero urbes dare, quas armis suis occupasset: dummodo Batavi reciperent, sese, nisi mense Martio anni subsequentis finito alterutram

utram ex his conditionibus accepiſſent Hiſpani, arma ſua cum Gallorum armis conjuncturos, eosque ad pacem coacturos. Legato vero ſuo præcepit, ut, Batavis Hiſpanos vi ad accipiendam pacem compellere recuſantibus, ſaltim efficeret, quo ſeſe auxiliis Hiſpanorum ex Germania confluentibus opponerent. Interea Batavi valde metuentes, ne Galliæ Rex, Hiſpanis pacis conditiones acceptare detrectantibus, uno impetu totum Belgium Hiſpanicum in poteſtatem ſuam redigeret, eum orare cœperunt, ut relicto modico exercitu ad defendendas, quas jam cepiſſet, urbes, reliquas Belgarum terras miſſas faceret, armaque contra alias Hiſpanorum provincias verteret. Galli contra conſultius eſſe cenſebant, in Belgio Hiſpanos bello perſequi, quam in Ducatu Mediolanenſi aliisve terris. Comitatum Burgundiæ Rex quarto Februarii die adortus, quindecim dierum ſpatio ſubegit, monitis ante hanc expeditionem Batavis, conditionem Hiſpanorum, provincia domita, dummodo conditiones ſupra dictas acciperent, non deteriorem fore. Menſe Januario Angli Batavique Hagæ Comitum pactum fecere, quo conſtitutum eſt, cogendos eſſe Hiſpanos, quo Galliæ Regis poſtulatis ſatisfacerent. Ludovico tamen hæc res non magnopere placuit, quod eadem pactione convenerant, conjunctis viribus eum perſequi, ſi conditionibus, quas ipſe approbaſſet, pacem nollet fieri. Ceterum Electorum Principumque Imperii Legati Coloniæ congregati a Rege petierunt, ut induciis cum Hiſpanis, quas promiſerat ad finem Martii duraturas, prorogaret ad finem Maji, ne interea pacis negotia armorum ſtrepitu rurſus interturbarentur. At Rex, qui a nulla re magis abhorrebat, quam ab his induciis, reſpondit, Hiſpanos conditiones, quas promiſiſſet, averſari, promiſſa eorum, quibus recepiſſent poſtulatis ſuis ſatisfacere, plena eſſe verbis ambiguis atque fallaciis, ut ſatis appareret, illos induciis hiſce tempus quærere convocandi in Belgium undique ſuas ac Germanorum copias. Pollicitus tamen eſt, ſe Hiſpanis, ſi die decimo quinto menſis Maji pacem conditionibus propoſitis accepiſſent, omnia redditurum, quæ ab ultimo

pag. 112

128 ſq. 163 ſ.

177

248

203 ſq.

209 ſq.

231

292 ſq.

298

timo die Martii ad decimum quintum Maji armis suis occupasset. Hoc vero Batavorum animos ita exacerbavit, ut Wittius diceret, se invito rem ad arma deventuram, nisi Rex
pag. 310 seq. inducias faceret. Qua re commotus Ludovicus, pactionem tandem cum Britanniæ Rege Hollandisque fecit, qua se
342 sq. obstrinxit ad prorogandas inducias usque ad finem mensis Maji, ea tamen lege, ut si Hispani intra hoc tempus pacem non accepissent, Britanni Batavique copias suas terra marique Gallis adjungerent, eosque cogerent, ut sibi præter urbes priori æstate a se occupatas Burgundiæ Comitatum, Cameracum atque Cameracensem agrum concederent, aut si
altera conditio supra dicta magis placeret, Luceburgum aut
313 Insulas vel Tornacum adjicerent. Ita enim Galli moram & impedimenta pacis optime removeri posse credebant, si Hispani cognovissent, tergiversationem tantum sibi allaturam esse detrimentum. Nec frustra hoc sperarunt. Secundo enim
351 sqq. Maji mensis die stabilita Aquisgrani pax est. Galli omnia loca, quæ in Belgio occupaverant, retinuere, Hispanis reddito Burgundiæ Comitatu. Post pacem Sueci quoque ad fœ-
269, 376 sqq. dus inter Anglos Batavosque Hagæ sanctum accessere; Gallisque hoc ægre ferentibus, Wittius persuadere laboravit, fœdus hoc non nisi ad tuendam pacem Aquisgrani compositam
366 facere, eisque nihil detrimenti allaturum. Denique desiderium Wittii præterire non possumus, Gallos ad novum contra Anglos fœdus invitantis. Anglorum enim Proceres aversabatur, Hispanos aspernabatur, fidem Suecorum, quos propriis commodis nimium intentos esse ajebat, suspectam habebat. Galliæ vero Regis prudentiam unice mirabatur, adeo, ut in concione Ordinum Hollandiæ diceret, in omnibus Christiani orbis terris non augustiorem Senatum reperiri ac in Gallia, ubi Rector ac Præses Rex esset: id quod secus fieret in aliis Regnis. Atque hæc hactenus visum est citra ullius præjudicium excerpere atque adnotare ex his libris prudentiæ plenissimis. Illud addimus fama nos accepisse, quod, cum in illis quædam occurrerent, quæ aliqui in suum præjudicium scripta crederent, ea ex exemplis jam impressis fuerint diligenter sublata.

HER-

HERMANNI VON DER HARDT LIMEN in Philologiæ & Exegeſeos lucem.

Helmſtadii, apud Hammium, 1711, 8.

Plag. 10.

TRactatus hic Cl. Autoris duabus potiſſimum partibus abſolvitur, quarum prior ex Ezech. XL, 48 *Liminis* nomen accepit, poſterior Sixtini Amama *Supplicem Paræneſin ad Synodos, Epiſcopos & Superintendentes Eccleſiarum Proteſtantium de excitandis SS. Linguarum ſtudiis*, jam ſæpius editam iterum in lucem profert. Utraque eo eſt comparata, ut Linguarum ſtudium, cum ad omne doctrinæ genus felicius tractandum tum ad Exegeſin ſacram rectius & expeditius inſtituendam neceſſarium, tironibus commendetur. Hoc conſilio in Limine ipſo varia rerum argumenta afferuntur, ex quibus infinita, quæ ex Linguis redundant, commoda intelligantur. Inter hæc Germanorum frigus & ſocordia, quam pag. 17
negleƈta nimis vernaculæ linguæ cultura probant, caſtigatur, moneturque, nihil obeſſe, quo minus artes & diſciplinæ, quæ nunc ſolum Latine tradi in Academiis ſolent, Germanice exponantur. Cui aſſertioni fidem facturus Autor, qui ceteroquin linguæ Latinæ ſtudium non prorſus ex ſcholis amoliendum, ſed tantum cum vernacula conjungendum putat, provocat 18
ad Lauſannenſis Academiæ exemplum, cujus Proceres, quod ex nupera Cl. Barbeyraci Orat. *de dignitate & utilitate juris ac hiſtoriarum & utriusque diſciplinæ conjunƈtione* apparet, non Latina ſolum ſed etiam vernacula eaque Gallica dictione Jus explicari voluerunt. Recipit ſe idem ad exemplum Græcorum, itemque Romanorum, nec minus commendat 22
nuperum Academiæ Juliæ inſtitutum, quo, Principum cura annitente, effectum eſt, ut juxta Latinæ linguæ uſum & florem, etiam vernacule in illuſtri & publico loco omnia traderentur ſacra, hic Latine, ibi vernacule. Quo fine Templum Academicum Collegiale ante hos ſeptem annos exſtructum eſt, in quo per omnes doctrinæ divinioris partes ea verna-

culo sermone repeti possent, quæ in aliis scholis Latine perorant. pag. 36 Hinc Cl. Autor ad excolendas Græcas Hebraicasque literas excitat, &, quam parum versionibus tribuendum sit, strictim ostendit, graviterque de fontium in scholis neglectione conqueritur, cujus eam potissimum putat esse causam, quod plerique Græciæ scriptores ob involutum mythologiæ artificium non intelligantur, 43 ad quod majori industria eruendum diligenter cohortatur. Sic & Hebræam linguam curam & solertiam in scholis exposcere, rectissime monet, ut tirones ad Academias admissi non tam elementa haurire, quam ipsam Codicis Hebr. lectionem aggredi possint. Et ne quis ad versiones tanquam ad certissimum præsidium hic se recipere ausit, illustri exemplo Ezech. XL, 48 evincit, 68 versiones ea obscuritatibus non superandis involvere, quæ fontes ipsi in amplissima luce collocant. Inter cetera studii Hebraici impedimenta numerat nimis præclaram de commentariis opinionem, & eorum fata deplorat, qui, novam scriptis sacris lucem affundere allaborantes, contemtionem & convitia præmii loco reportent.

LA SICILIA IN PROSPETTIVA.

h. e.

SICILIA DELINEATA A QUODAM Patre Soc. JESU. Partes II.

Panormi, typis Franc. Cichè, 1708, 4. Alph. 4 pl. 17.

NOva hic sistitur Siciliæ descriptio, duabus Partibus comprehensa, quibus tertiam Autor additurus erat, si per immatura fata, quæ eum anno 1708, 30 Dec. oppresserunt, licuisset. Tractationis capita ita distincta sunt, ut Parte I præter Ætnam, montes ceteri & cavernæ, promontoria item, portus, sinusque, flumina, ut & torrentes cum propriis singulorum nominibus, quæ in Græcis Latinisve Scriptoribus, antiquioris vel recentioris memoriæ, leguntur, & phænome-

nis

nis notitia dignioribus exponantur. Pars II complectitur delineationem urbium, terrarum, munimentorum & locorum non amplius obviorum, eadem ratione inſtructam, quam excipit ſeries urbium &c. & locorum adhuc exſiſtentiam, topographia item littorum, ac denique hiſtoria peninſularum, ſcopulorum & inſularum agmen claudit. Pars III, quam fata cum Autore ipſo interceperunt, deſtinata erat ediſſerendis prærogativis Siciliæ naturalibus, artificialibus, politicis, profanis & ſacris, inter quas non poſtremum locum occupatura erat notitia Scriptorum Siculorum. Singula hæc nomenta ita excutiuntur, ut idoneis muniantur Scriptorum teſtimoniis, quæ ſingulis capitibus ordine ſubſternuntur. Sectio I Partis I in compendium mittit ea, quæ de Ætna unquam perſcripta ſunt, facto initio cap. I ab explicandis variis ejus nominibus, quæ ſunt Ætna, *Gibel* & *Mongibello*. Primi nominis originem alii cum Theocriti Scholiaſta ab Ætna Briarei, aut, ſecundum alios, Cœli & Terræ, Oceanive filia repetendum putant, vel alia fabuloſa afferunt, quibus merito præferuntur, qui cum Briſtio, Cluverio, Blaco, Natali Comite, aliis, ex literis Græcis, ac nominatim voce ἄιθειν i. e. ardere derivant. *Gibelli* nomen Saracenis ſive Mauris debetur, qui montem vernacula lingua Gibel appellant, atque adeo Ætnam κατ' ἐξοχὴν montem dicendum eſſe putarunt. Mongibelli nominis rationes alii alias, ordine recenſitas, dederunt, ex quibus ea recte probatur, quæ vult, nomen hoc ex Arab. voce Gibel & æquipollente Latina *mons*, illuſtrationis cauſa addita, coaluiſſe. Hinc progreditur Autor cap. II ad exponendum ſitum, figuram, altitudinemque Ætnæ. Cap. III tres montis regiones delineat, quarum prior eaque inferior dicitur pedemontana, (*piemonteſe*) altera eaque media ſilvoſa, (*ſelvoſa* aut *li Boſchi*) tertia elegans, (*la neeta* vel *la Scoperta*.) Cap. IV affert teſtimonia veterum, Ætnam Cyclopum ſedem ac domicilium pronunciantium, v. c. Melæ, II, 5, Euſtath. Od. l. 9. Speluncæ Montis enumerantur cap. V, quæ ut multæ ſunt, ita ſuis ſingulæ nominibus deſignantur. Singularis ejus fertilitas pag. 5 13

laudibus

laudibus effertur c. VI, quam Cluverius post alios in Aut. Sicul. l. 8 tantam esse ait, quantam in tota insula non viderit. Compara Philotheum in Topographia Ætnæ & Selvaggium in Coll. de tribus Peregrinis. Singulare fertilitatis argumentum est, quod rami, ex arboribus truncati, & ad sustinendos vites palorum instar adhibiti, refloresçere soleant, quod
pag. 24 tradit Carrera in Memor. Catanens. De animalibus & mineris, quibus mons abundat, cap. VII legi potest. Inter cetera commemoratur piscis Ætnæus, qui singulare castitatis
32 exemplum præbet, celebratum ab Æliano l. 15 de Animal. Oppiano item & Phile de Animalium proprietatibus; ita enim legendum est pro eo, quod per typographi errorem exprimitur *de animi proprietat.* Tantum Ætnæ tribuerunt veteres, ut toti Siciliæ Regioni inde nomen darent, quod apparet ex cap. IIX. Sic Martial. III, 54 epigr. Siciliam vocat *Ætnæa Regna.* Flammæ & nives montis repræsentantur c. IX, quarum conjunctionem mirantur Claudianus lib. 1 de raptu Proserp. Solinus c. 10 & Silius Ital. l. 14 &c. Fauces & crateres, per quos se effundit Ætna, aperiuntur c. X & ipsa incendii vehementia delineatur. Materia & causæ incendii exponuntur c. XI, quas alii a ventis subterraneis cum Apulejo de Mundo & Strabone lib. 6, alii a sulphure cum Pet. Jo. Fabro lib. V Anat. repetendas putant. Cap. XII quædam experimenta afferuntur, quibus natura materiæ incendii Ætnæi explorata est, v. c. quæ tradidit Borellus de incendiis Ætnæ cap. XVIII. Hæc sequuntur cap. XIII effectus incendii admirandi, cap. XIV arenæ, cineres & saxa ignita, strepitus item & mugitus odi soliti. Cap. XV commercium inter incendium Ætnæ insularumque Æoliarum & ipsius Vesuvii intercedere, autore Solino c. XI ac recentioribus quibusdam, Kirchero nominatim in Mundo Subterr. & Borello, affirmatur. Neque tamen largitur Autor communionem, quæ inter Ætnam & ignem infernalem a Philosophis ac inprimis Poetis Gentilibus, præterea que a quibusdam Ecclesiæ veteris Doctoribus intercedere fingitur, quorum loca diligenter afferuntur cap. XVI. Tantum valuit superstitio, ut varia omina & auguria ex flam-

mis

mis Ætnæis caperent homines, ac majori flammarum eruptione facta bella ac clades portendi existimarent, quod ex veteribus testantur Silius l. 14, Appianus lib. 5 Bell. Civ. Claud. lib. 2 de raptu Proserp. & alii: vide c. XVII. Series variorum incendiorum Ætnæ, quæ inde a mundi originibus ad nostram usque ætatem accidisse leguntur, exponitur cap. XVIII p. 67–87. Primum a Beroso narratur accidisse post eluvionem universalem, cum posteri Noachi, novas Colonias quæsituri, Siciliam primum ingrederentur: compara Kircherum T. I. Mundi Subterr. lib. 4 c. 8 Sect. 1. Ultimum accidit A. 1702 die 8 Mart. Quantacunque horum incendiorum vis sit, eam tamen reprimere & coercere posse dicitur velum, quod Agathæ Martyris olim fuisse tradidit antiquitas: vide c. XIX. Flumina & Fontes, qui ex Ætna scaturiunt, prataque, quæ in eodem conspici nihilominus solent, exponuntur cap. XX ex Philothei Topograph. Ætnæ & Borello c. 1 de Incend. Ætnæ. Hac mira rerum conspiciendarum varietate illustres Viri adduci se passi sunt, ut ad montem hunc invisendum iter susciperent. Tales memorantur Plato ab Apulejo de habitu doctr. Platon. Empedocles, Virgilius, Plinius, alii, de quibus vide c. XXI. Digni etiam sunt, qui c. XXII legantur, Poetarum lusus, quibus materiam suppeditavit Ætna. Gentiles a superstitione sibi non caverunt, qui altaribus, templis, victimis & sacrificiis Ætnam demulcendam & conciliandam sibi putarunt, quod apparet ex c. XXIII. Rectius egerunt Christiani, qui varias ædes sacras in honorem divini Numinis sub radicibus hujus montis erigendas curarunt, quas enumeratas legere licet cap. XXIV p. 111–142. Hoc p. 217–272
labore, qui in describenda Ætna versatur, defunctus Autor, ceteros Siciliæ montes ac antra sive cavernas diligentius expendit, ita quidem, ut singulorum nomina secundum literarum seriem recenseat, &, si qua de illis notatu digna legantur, in compendium mittat. Neque silentio prætermittit nomina, quibus a Latinis vel Græcis designari soleant, nec minus in illorum rationem inquirit. Sequens Sectio Promontoriis enarrandis destinatur, ubi eandem tra-

ctandi rationem obſervatam invenias, quæ in priori Sectio-
pag. 275–359 ne Autori ſe probavit. Nec aliam viam ingreditur Sectione
1–160 proxime ſequente, quæ fluminum & torrentum rationem habet. Pars II perſequitur urbes, caſtella, terras & loca Siciliæ, quæ vel injuria temporis perierunt prorſus, vel hodie ignorantur. Inter hæc primo loco occurrit *Abacænum*, quam urbem Diodorus Siculus & Stephanus Byzantius commemorant. Rationem & originem nominis Bochartus in lingua Punica quærit, in qua *Abac* denotat *extollere*. Ptolemæus inter urbes mediterraneas eam numerat, neque improbabilis eſt conjectura Cluverii, qui in ruinis ejus poſtea regionem *di Tripi* exædificatam eſſe opinatur. Simili modo, obſervato literarum ordine, percenſet cetera hujus generis
164–342 loca. Proxime commentatur accurate de urbibus, caſtellis, regionibus & locis, quorum noſtra ætate copia in Sicilia da-
345–417 tur. Hæc denique excipit Topographia Siciliæ, quæ ſitum omnium portuum, ſinuum, promontoriorum &c. delineatum
421–502 ſiſtit. Totum denique opus clauditur recenſione peninſularum, ſcopulorumque & inſularum, quæ Siciliam cingunt.

M. GODOFREDI LVDOVICI, ILL. GYMNAſii Saxo-Henneb. Schleuſingæ Rectoris, Hiſtoria Rectorum & Gymnaſiorum Scholarumque celebriorum.

Pars III.

Lipſiæ, ſumptu Hæred. Lanckiſ. 1711, 8.
Alph. 1 plag. 6.

QUam fidem, cum Partem primam & ſecundam Hiſtoriæ hujus ſcholarum in Supplement. horum Actorum Tom. IV Sect. XII p. 522 ſqq. ſiſteremus, dedimus, eam nunc publice exſolvimus, & Partem etiam tertiam hiſtoriæ hujus paucis hic delineatam damus. Exhibetur igitur hic primo loco vita Viri Clariſſ. Chriſtiani Weiſii, Rectoris Zittavienſis noſtra ætate longe celeberrimi: in quo inprimis ingenii educationisque felicitas, Theologiæ ac Jurisprudentiæ æqua-

le,

le, summum autem Oratoriæ, Politices, Historiæ, Geographiæ studium, maximus animus in pusillo corpusculo, hujusque, si oculorum imbecillitatem excipias, inter continuos labores scholæque tædia ad mortem usque constans firmitas notatur, methodus autem Viri felicissima, dexterrimaque juvenum studia juvandi ratio dignis laudibus extollitur. Omnium præterea scriptorum ejus Catalogus pertexitur, sacrique argumenti VIII, scripta Latina XI, dissertationes Academicæ VI, Gymnasticæ XV, Orationes Latinæ IX, Scripta Germanica XVII, Orationes Germanicæ IV, Dramata varia XXX, jucundiora scripta VI, Epistolæ prolixiores typis exscriptæ II, Programmata, Hymni Odæque sacræ utraque lingua magno numero, præfationes aliorum libris præmissæ IV, libri, sententiæ, versus, Weisio obstretricante recusi IV, libri ὑποβολιμαῖοι V recensentur, singula variis Cl. Grosseri ac Ludovici observationibus ornantur, pluresque, qui Weisii vitam commentati sunt, citantur: & quia Zittavienſis Gymnasii, cui Weisius ultimo præfuerat, Historia parte secunda jam relata erat, vitæ Weisii subjicitur Historia *Illustris Collegii Christian-Ernestini*, quod *Byruthi* floret. In hac refertur p. 44, Gymnasium hoc anno 1664 d. 27 Julii, ipso vigesimo primo natali Marchionis Brandenburgici Christiani Ernesti, instinctu potissimum Domini Casparis a Lilien, solenni ceremonia conditum, eloquentissimaque Oratione Latina e prompta memoria a Dno. Carolo S. R. I. Libero Barone a Stein, Consiliario Baruthino intimo & Cancellario &c. dicta inauguratum esse. Adduntur literæ publicæ Serenissimi Marchionis, in quibus fixum & fundatum est Collegium, scopusque & lectiones, harumque tradendarum methodus declarantur, series denique Directorum Professorumque Gymnasii exhibetur, & quia singuli collegii ac Serenissimi Conditoris sui natales solenni oratione, e constitutione Fundatoris, celebrandi erant, omnium istarum orationum Autores ac argumenta, patriam historiam, potentissimæque Domus Brandenburgicæ merita in rem civilem, militarem ac litterariam illustrantia, luculento syllabo percensentur, nec

ſine voluptate e grata rerum varietate orta leguntur. Coronidis loco ſigillum, Gymnaſii imaginem Principis Muſagetæ ac Statoris cataphractam, dextra gladium tenentis ſiniſtramque galeæ imponentis, referens, ut & alia nonnulla Gymnaſii Biruthini hiſtoriam illuſtrantia adjiciuntur.

Secundum locum *Chriſtianus Daumius* occupat, vix ulli inter Gymnaſiorum Rectores ſecundus A. C. 1612 (quod ipſum nomen ChrIſtIanVs DaVM indicat) hanc in lucem patre Davide, una cum patruo Joanne, ab Imper. Leopoldo in nobilium numerum recepto, editus, belli peſtisque calamitate varie in ſtudiorum curſu turbatus, fidorum tamen Præceptorum, Bohemi, Schuzii, Winteri ac inprimis Zechendorffii opera adjutus, ſuaque potiſſimum induſtria, (quippe in plurimis αὐτοδίδακτος) ſuffultus, ſuperatis, quæ vitam academicam premebant, malis, juvenibus ad humanitatem formandis, ac optimis literis omne tempus tribuit. A. 1642 d. 12 Martii in patrio Athenæo Collega tertius, annoque 1661 d. 21 Julii, deprecatus licet iſtam dignitatem, *Rector* conſtitutus, eamque ſpartam, Profeſſione Academica, quæ A. 1675 ei offerebatur, modeſte recuſata, ad finem usque vitæ, virorum celeberrimorum formator commendatiſſimus ſumma cum laude tuitus eſt, prorſus ut elogium Felleri, genuini ejusdem diſcipuli, iconi ſuæ ſubjectum ſummo jure mereatur:

Talis erat facie Muſarum, Daumius, Hermes,
Vivaque Cygneæ bibliotheca ſuæ.
Nec modo Cygneæ, Clarii ſed totius Orbis,
Et Criticus noſtri temporis absque pari.
Cygnus item, ſeu mentem animi, ſeu carmina ſpectes,
Raraque ſic mundi in gurgite factus avis.

De ſingularibus, quæ de eo affert Autor, quædam nos jam e Crenii Obſervationibus in his Actis A. 1709 M. Febr. ad ſingularem virtutem fataque Daumii pertinentia attulimus. Adjiciuntur alia nonnulla ex Epiſtolis ἀνεκδότοις a ſumme reverendo Gleichio in lucem productis: e quibus difficultates, cum quibus eidem funeſtiſſimæ peſtis temporibus luctandum fuerit, illuſtriſſima nomina, cum quibus in Germania, Belgio,

gio, Gallia, Italia, Suecia, literarum commercium habuerit, Urſinus ac Sandius adverſarii, quibus Cl. Feuſtelius pro Daumio reſponderit, doctiſſimorum Virorum elogia, quibus ipſum cumulatiſſime, nec tamen ultra meritum, ornarint, humanitas ſingularis, qua peregrinos omnes ad litterariæ rei theſauros ſuos admiſerit, linguarum, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ, Turcicæ, Gallicæ, Italicæ, Hiſpanicæ, Bohemicæ, Arabicæque, quam intra octidui ſpatium Zechendorffio doctore didicerat, peritia, qua excelluerit, locupletiſſimæ Bibliothecæ præſtantia, quæ præter incompactos & membranas ultra 10000 compactos, & complurium, velut Lutheri, Melanchthonis, Eraſmi, Manutiorum, Stephanorum, Scaligerorum, Lipſii, Caſaubonorum, Friſchlini, Voſſiorum, Barthii, Rutgerſii, Reineſii, Scriverii αὐτολογεφφα continuerit, cognoſci poſſunt. Subnectitur his uberrimus ſcriptorum a Daumio & editorum librorum index, qui XXVI typis impreſſos, plures quam viginti ineditos raræ induſtriæ ſolidæque eruditionis argumenta complexos doctiſſimisque viris deſideratos recenſet: quem omnem theſaurum Cygneam Bibliothecam publicam, ut & membranas aliosque libros virorum celeberrimorum notis αὐτολογεφφοις conſpicuos, omneque literarium commercium Daumianum, accepiſſe conſtat. Unde ut cum erudito orbe, quæ poſſunt, communicentur, publico nomine obteſtamur. Excipit hæc Zwickavienſis Athenæi, cui Daumius diu præfuerat, Rectorumque ejus ceterorum hiſtoria. Ubi quidem Cygnea Gymnaſii ſedes uti aves Apollini ſacras in inſignibus habet, ita luculentum Muſis iſtarumque Cultoribus hoſpitium multaque eruditionis ſubſidia ac præmia præbet, cujus ad Evangelii doctrinam adductæ hiſtoriam e Seckendorffii Hiſtoria Lutheraniſmi Cl. Autor repetit, & e perveteri hoc Gymnaſio ac parente reliquarum iſtius tractus ſcholarum tanquam ex equo Trojano, inprimisque Daumii diſciplina, viros innumeros omnibus ſtudiis cultiſſimos, e Chronico Cygneo M. Tobiæ Schmidii ac Felleri Cygnei Cygnis quaſi modo genitis Feuſtelii que anathemate notos, prodiiſſe, ſcholamque ipſam ob diſciplinæ ſeveritatem, qua trunci

male dedolati detergebantur, molam polientem die Schleiff-Mühle appellatam esse, ostendit, primaque ejus rudimenta inde a schola circa A. 1350 condita, A. 1387 incendio deleta nec multo post instaurata, anno 1479 autem liberalitate Generosissimi Viri Martini Rœmeri innovata deducit, eamque cum Gymnasio s. Græca schola unitam & in ruderibus aulæ Grunhaynensis collocatam A. 1542, posteaque Græcas & Latinas literas, applaudentibus Agricola, Erasmo doctissimisque per Germaniam Viris aliis, ibi summo studio traditas esse, Virosque doctissimos, etiam Magistros, Doctores ac Sacerdotes, lectionibus publicis interfuisse, anno 1682 tristissimis satis hanc scholam afflictam pestilentiaque, conquerente acerbissime Daumio, vastatam, ditiorum civium ultimis tabulis liberalia pauperibus stipendia constituta, Bosianum etiam alumneum, in quo generosi juvenes, inprimis ex illustri stirpe Bosiana, cum Ephoro sustentandi, constitutum, munificaque Senatus benignitate scholastico ærario bene prospectum esse, docet. Hinc Rectores ac moderatores a primis scholæ Zwickaviensis initiis ad nostra usque tempora succedunt: in quibus celeberrima nomina *Petri Dresdensis*, de quo anno 1678 Jacobus Thomasius noster peculiari dissertatione egit, *M. Valentini* **Strödel** / quo moderatore ad nongentos discipulos interdum numerus crevit, *M. Stephani Ruffi*, qui anno 1528 e Rectore Reip. Zwickaviensis Syndicus, atque bibliothecæ Zwickaviensis Parens factus, *Nalteri*, qui proceritate corporis præstans Collegasque doctos, corporis autem figura infra mediocritatem præditos, nactus, pusillos corporibus doctrina gigantes in contubernio habere dictus est, *M. Petri Plateani*, Brabantini, ad quem ingeniorum famiatorem, qui asperi incultique erant, non minus quam olim insanæ mentis homines Anticyras abire jubebantur, ut morum ac ingeniorum scabrities ad istum cotem lævigaretur ac poliretur, *M. Georgii Thymi*, Melanchthonis discipuli, hymnis Latinis syntaxique Latina ab Erasmo commendatissima aliisque scriptis editis clarissimi, *Eromi Rudingeri*, Melanchthonis & Camerarii amici intimi, hujus etiam generi, florentissimi

mi ingenii fœtibus pluribus celeberrimi, *M. Chriſtophori Balduſii*, cui ipſorummet Melanchthonis & Camerarii judicio par in Schola Portenſi, cui præfuerat, ſucceſſor inveniri haud poterat, *M. Juſti Ludovici Brismanni*, Friderici Wilhelmi Ducis Saxoniæ informatoris & Ephori, ſimulque in Academia Jenenſi Græcæ linguæ Profeſſoris meritiſſimi, *M. Joannis Zechendorffii*, Præceptoris Daumii celebratiſſimi, *M. Danielis Mülleri*, prius Holmenſis, poſtea Portenſis ſcholæ Rectoris, ſtylo methodoque docendi ac diſcipulorum amorem conciliandi feliciſſimi, mariti infeliciſſimi, *M. Davidis Winteri*, Philologi eximii, Fellero ac Schurzfleiſchio cariſſimi, tandemque, ut alios ſua laude vigentes taceamus, viventis adhuc *M. Georgii Andreæ Vinholdi*, Rectoris ſumma induſtria ac pietate, ſcriptis aliquot in uſum juventutis ſcholaſticæ pluribusque ſelectiſſimæ doctrinæ programmatibus editis, & opere majore de ſortitionibus veterum ac recentiorum, enarrationeque Bibliothecæ Cygneæ celebratiſſimæ ſcribendis, vel potius ad colophonem jam deductis, bene meritiſſimi occurrunt. Bibliothecæ Zwickavienſis, in camera arcuata areæ Grunhaynenſis conſtitutæ, Senatusque munificentia ex Cygneſium veterum Monachorum, Plateani item, Rothii ſive Ruffi, Daumiique literaria ſuppellectile multa lautaque adornatæ, cimelia quædam porro referuntur, & præter Manuſcripta complura & membranas, *Bibliaque Germanica* A. 1490 Auguſtæ Vindelicorum per Johannem Schöpsbergerum impreſſa, *Lactantius* in monaſterio Sublacenſi excuſus & officia Ciceronis a Joanne Fauſt A. 1466 membranis impreſſa, quæ a multis primum artis typographicæ opus vocantur, alii libri a primis artis hujus inventoribus erudito orbi communicati ibidem eſſe perhibentur. Tertio loco *Johannis Crauſii* vita comparet, Thumæ oppidulo unius lapidis intervallo Annæberga diſtante anno 1648 ſcholarum commodo nati, poſt abſoluta Jenæ ſtudia plurimaque ibidem habita Collegia, programmata publica nomine Academiæ ſcripta, oblatam ſubſtitutionem Profeſſionis Hiſtoriarum & poſt diſceſſum ipſius Jena Profeſſionem Philoſophiæ practicæ A. 1672 & Hiſtoria-

rum

rum A. 1674, Rectorem Annebergæ A. 1670, biennio post Arnstadii A. 1672 & tandem Cizæ anno 1673 agentis ad annum 1676, quo studiorum laborumque intemperie tabe confectus obiit, qui quas Dissertationes Programmata aliave scripta vivus ediderit, singulari studio Autor recenset. Crausius quia *Gymnasii Cizensis* Rector fuerat, hujus etiam succincta historia subjicitur. Nimirum illud, Cellario in Programmatibus Cizensibus perhibente, jam multis annis officina honestatis, elegantiarum sedes, litterarum domicilium, Musarum ac Gratiarum augustissimum sacrarium fuit. Ante reformationem Scholæ illi Episcopali ad annum usque 1540 Rector præfuit Valentinus Sparbart. Post mortem Episcopi Philippi *Julius Pflug* Episcopus electus ad annum usque 1564 sub doctrinæ Evangelicæ crepusculo hanc scholam ex arce in cœnobium Franciscanorum translatam ritus Lutheranorum observare toleravit. Post Monachorum autem excessum Gymnasium hoc loco continuatum, cœnobiumque anno 1662 a Serenissimo Principe Mauritio Guilielmo splendide redintegratum, schola anno 1663 binis classibus aucta, & anno 1685 Auditorium speciatim primarium renovatum, anno 1705, cum id Auditores non caperet, indulgentissimi Principis jussu novo, recens plane idque amplissimum in usum primæ classis alumnorum magna impensa ædificatum & ceterarum classium auditoria instaurata sunt. Rectores a reformatione ad nostram ætatem a M. Joanne Rivio ad M. Gothofredum Gleitsmannum, Rectorem hodie bene meritissimum, XVII omnino enumerantur, eorumque docti labores fusius recensentur, & vel unius Gleitsmanni LXXXIV Dissertationes ac Programmata utilissimis materiis referta commemorantur, quorum catalogum nos quidem hic brevitatis studium texere prohibet. Hæc enim ad gustum tertiæ hujus Partis Historiæ Scholasticæ satis esse putamus, cum reliqua accurate respondeant, quæ *quarto loco* de vita *Joachimi Kuhnii*, Rectoris primum Oettingensis in Suevia, post Argentorati in Gymnasio superiori Præceptoris Græcæ linguæ, & tandem in Academia ibidem Professoris Græcæ & Hebrææ linguæ publici celeber-

celeberrimi, deque Oettingensis Gymnasii, cui Rector præfuerat, ac doctorum publice ibidem docentium Historia, *quinto loco* de *M. Johannis Friderici Kœberi*, Gymnasii illustris Gerani Rectoris, Philologi celebratissimi, fatis ac scriptis pluribus utilissimis, ut & de ipsius Gerani Gymnasii fundatione, legibus, lectionibus, flore, jubilæo, Rectoribus, Professoribus ac Præceptoribus reliquis, tandemque *sexto loco* de *Gothofredi Voigtii*, S. Th. Licentiati & Gymnasii primo Gustroviensis post Scholæ Johanneæ Hamburgensis Rectoris clarissimi, vitæ ratione scriptisque quamplurimis editis ac ineditis, e Dn. J. Fabricii thysiasteriologia Voigtii anno 1708 edita recensitis, atque de ipsius Gustroviensis Gymnasii ortu, incrementis, Rectoribus atque Collegis accurate commemorantur. Quæ ut summo studio Cl. Autor collegit; ita in tam egregio proprioque ipsi instituto pari industria perrecturum, nominisque adeo mensuram LUDO VICI hac quoque in parte impleturum speramus, verumque adeo Cl. Zimmermanni de ipso omen, quod p. 426 adducitur, futurum confidimus.

DE CONCORDIA IMPERII ET SACERDOTII, sive *DE JURE POTESTATUM SUPREMARUM circa sacra; Autore JOH. WOLFGANGO JÆGERO.*

Tubingæ, apud Joh. Georgium Cottam, 1711, 8. Alph. 1 plag. 1.

NOtissimus est liber Petri de Marca, eundem titulum gerens, in quo cum Pontifici Romano suprema potestas circa sacra tribuatur, Summe Reverendus Autor doctrinam Ecclesiarum Evangelicarum, potestatem hanc magistratui politico vindicantium, illustrare & argumentis dissentientium respondere decrevit. Consulto utitur in titulo verbis *circa sacra*, nam potestatem *in sacris* solis Clericis reservat, cum nullus Princeps peccata valide remittere aut S. Cœnam administrare

nistrare aut similes actus ministeriales exercere possit. Jus
pag. 36 illud supremis potestatibus competens ex ipso jure naturæ, gentium & divino derivandum esse fuse defenditur : neque solum competere circa agenda, sed etiam circa credenda ; in his enim pastorum judicium cœco modo non esse sequendum, quia, si historiæ consulantur, clarum fiat, personas ecclesiasticas æque fallibiles esse in rebus quoque fidei atque
198 alias. De jure ministrorum verbi dum Summe Reverendus Autor agit, graviter de intermissione disciplinæ ecclesiasticæ conqueritur, eamque sibi sedere sententiam profitetur, Ecclesiam Evangelicam non posse non in pejus abire & tandem in cœtum malignantium degenerare, nisi disciplina ecclesiastica serio revocetur. Rigorem quidem illum antiquum seu vigorem potius in jurisdictione spirituali sperari amplius vix posse : at quod ea tota pene extincta sit tanquam supervacanea,
229 id vero merito esse dolendum. De excommunicatione Principum multa notatu digna affert, & inter sententias di-
240 screpantes mediam viam eligit. Multis argumentis probat sententiam illorum, qui indignos admitti ad S. Cœnam a Clerico posse statuunt, modo hic officium suum in reliquis partibus, uti decet, observet. Pro explorato habet, in prima Christi communione nullum Apostolorum fuisse dignum, cum nullus crediderit, quod in ea Cœna verum corpus & sanguinem Christi acciperet. Omnes infectos fuisse carnalissima opinione de regno Christi terreno. Nullum eorum fundamentalem articulum de satisfactione redemtoria per
250 passionem & mortem credidisse. Sæpe hodie pueros quatuordecim annorum plus scire quam tum Apostolos, & tamen a Christo ad participationem sanctissimæ Cœnæ fuisse
256 invitatos. Neminem ergo posse certam ponere legem & mensuram notitiæ, ut quis dignus sit conviva tanti epuli. Postea respondet argumentis illorum, qui statuant, excommunicationem, uti hodie est, esse inventum mere humanum nihilque habere divini : meram esse detorsionem dictorum Scripturæ, cum usus iste clavis ligantis statuitur originis divinæ : in primitiva etiam ecclesia tyrannidem in conscientias

scientias exercitam fuisse per disciplinam ecclesiasticam : e gladio spirituali obtuso esse factum gladium civilem : ministrum non posse denegare absolutionem Principi : in Articulis Smalcaldicis errorem contineri, dum statuatur, quod excommunicatio minor sit pœna spiritualis, cum sit mere civilis. Altero libro Summe Reverendus Autor considerat pag. 261
jura Consistoriorum. Inter præcipua horum officia refert, ut vigilent pro orthodoxa fide conservanda, utque novitates arceant, & imprimis tres periculosissimos scopulos, inter quos navis ecclesiæ navigat, Papismum, Syncretismum & Fanaticismum caveant. Catholicos Romanos in fundamentis fidei ab Evangelicis dissentire & hos tanquam hæreticos pessimos per excommunicationes solennes & anathemata dirissima damnare atque execrari dolet : at cum Dominis Reformatis non esse parem rationem dicit, hos enim nos pro fratribus agnoscere, adeoque ipsos nobis obviam procedere & dextram concordiæ offerre. 274

Appendicis loco subjecit Dissertationem de Simonia curiæ Romanæ, ubi vitia capitum ecclesiæ Romanæ recensetac 279
detestatur, & Sonnenbergio, qui in Nemesi sua Romano-Catholica de B. Luthero tetra multa narraverat, vicem rependit. Addita etiam sunt corollaria quædam, quibus ejusdem Sonnebergii præsumtiones, quas contra Ecclesiam Evangelicam valere opinatus est, refutantur, & aliæ præcautiones contra Romanam militantes afferuntur.

PROSPERI ALPINI, MAROSTICENSIS, Philosophi & Medici, in Gymnasio Patavino medicamentorum simplicium Professoris Ordinarii, de Præsagienda Vita & Morte ægrotantium Libri septem, in quibus ars tota Hippocratica prædicendi in ægrotis vanos morborum eventus, cum ex veterum Medicorum dogmatis, tum ex longa accurataque observatione nova methodo eluceſcit, cum Præfatione HERMANNI BOERHAAVE. Editio nova, singulari cura recensita,

ab infinitis typothetarum mendis expurgata, locupletissimoque capitum & rerum duplici Indice instructa.

Lugduni Batavorum, ex officina Is. Severini, 1710, 4. Alph. 3.

PRomiserat olim Prosper Alpinus, in libris de Medicina Ægyptiorum, se universam de medico præsagio doctrinam, quatuor libris absolutam, in publicam lucem editurum esse, in quorum primo de morbis prævidendis, in secundo de præteritorum symptomatum cognitione, in tertio de longitudine & brevitate morborum, in quarto vero de præsagienda vita & morte ægrotantium agere constituerat. Sed dum postremo perficiendo primo incubuit, reliquis lucem adspicere non licuit. Hos igitur septem de præsagienda vita & morte libros in publicum prodire jussit Venetiis 1601 in forma, quæ quarta dicitur, quam Francofurtenses ob Viri celebritatem & libri usum eodem anno in 8 repetierunt. Attamen cum utraque ἔκδοσις studiosorum manibus pene erepta esset, id egit Vir clarissimus Hermannus Bœrhaavius, qui medicæ rei juvandæ strenuam navat operam, & multa præclara ex suo penu adhuc promittit, ut iterum prelo committeretur. Ita enim recto asseruit judicio, ad condendam medicinam requiri accuratam eventuum historiam, & severum ex illa ratiocinium. De postremo autem, quomodo ex idonea experimentorum copia Disputatione rationis proficere aliquis possit, ipse egit in dissertatione de vi ratiocinii mechanici in Medicina, & de priori, qua ratione experimenta capere liceat, in commendatione studii Hippocratici, in qua laudavit Hippocratem, quod apud illum silva reperiatur observationum omnium, quæ ad artem pertinent, in quibus id solum desiderat, quod justo ordine non digesta sint, quem defectum suppleviſſe ratus est in absolutissimo hoc opere Alpinum nostrum, dignum adeo, qui diligentius artis studiosorum manibus teratur. Cum vero ad manus tantum esset exemplum Francofurtensis editionis, quæ mendis verborum,

verborum, sententiarum & citatorum ita scatebat, ut & sensum Autoris non relinqueret integrum, neque tamen otio abundaret Bœrhaavius, spartam de exstergendis maculis demandavit Rudolpho Dyker (de quo propter egregias animi dotes præclara multa rei medicæ auguratur) qui & felici ausu eam suscepit & ornavit. Præter hæc, duplex in hac editione accessit Index, alter capitum, & rerum alter, typisque adeo nitidis expressa est, ut cum Veneta possit contendere.

DOMINICI GUILIELMI, IN PATAVINO Lyceo Medicinæ Theoricæ Primarii Professoris, de Principio Sulphureo Dissertationes, quibus Mantissæ loco accessit Dissertatio de Æthere. Opus posthumum.

Venetiis, apud Andream Poleti, 1710, 8.

Alph. 1 plag. 4 & 1 Tab. æn.

QVi Autoris celeberrimi Dissertationem de salibus, in Actis A. 1708 p. 72 & sqq. recensitam, perlegerunt; haud difficulter conjicient, qua methodo & quo ingenii acumine Dissertationes de principio Sulphureo sint conscriptæ: ut enim paucis multa dicamus, hæ isti quam simillimæ deprehenduntur. Nimirum *Dissert. 1* ideam Sulphuris investigat & ejus atque sulphureorum definitiones nominales expendit. *Dissert. 2* naturam sulphuris elementaris ex phænomenis determinat, & *Dissert. 3* eam uberius explicat atque confirmat. *Dissert. 4* modum & locum formationis particulæ sulphureæ monstrat: inde ad effectus sulphuris progreditur, nempe *Dissert. 5* de calore; *Dissert. 6* vero de transitu ejus in substantiam decompositorum sulphureorum agit. *Dissert. 7* explicat varios usus sulphurei elementi in mixtis cum naturalibus, tum artificialibus. *Dissert. 8* ignis naturam considerat & tandem *Dissert. 9* recenset, quænam in mixtis a sulphure pendeant.

Distinguit Autor ingeniosus inter *Sulphur Philosophorum & Sulphur Chymicum.* Hoc est substantia defragabilis

per chymiam ex corporibus elicienda : istud est principium hactenus ignotum, a quo Sulphur Chymicum aliaque inflammabilia inflammabilitatem suam habent. De posteriori Autor tractat, idque definit per elementum, quod est primum inflammationis principium. Inter inflammabilia, in quibus sulphur elementare prævalet, refert spiritus inflammabiles ad alkaol naturam evectos, olea ætherea & petroleam seu naphtam, sulphur vulgi & camphoram. Ex eorum consideratione deducit, volatilitatem vel actu, vel potentia sequi gradus deflagrabilitatis & hinc in elemento sulphureo concipiendam esse plurimam volatilitatem, quæ & in deflagratione manifestetur, itemque in fermentatione aliisque naturæ ac artis operibus. Cum volatilitas sit nisus tendendi sursum, in volatili facilem concipi separabilitatem partium & consequenter minimum nexum, adeoque minimum molecularum contactum, qui figuram parvis contactibus aptam arguat. Inde ulterius colligit elementi sulphurei levitatem, & ex hac infert minimam in particula pro ratione molis materiam minorem certe ea, quæ est in particulis mediorum fluidorum. Ut minimus sit contactus, particulas curvis terminationibus donandas esse : quoniam tamen minimum materiæ iisdem inest, plures adesse debere poros atque hiatus mediis quibuslibet, per quæ ascendunt, impervios. Ut elementum sulphureum ignis evadat, alias ex aere particulas accedere debere : quas salinas esse probat, quia corpora, quæ decomposito sulphureo maxime inflammabili abundant, nitrumque conjunctum habent, etiam minorem flammæ citra aeris præsentiam concipiendæ resistentiam habere experimur. Ex ignis phænomenis deducit, particulam Sulphuris esse elasticam & compressibilem, quæ sit causa rarefactionis in corporibus incalescentibus. Eam itaque constare ex partibus, quæ situm variare possunt & consequenter contiguæ tantum, non continuæ sunt. Partium adeo cum patiatur divulsionem, corruptibilem pronunciat : cum partium ad invicem non renuat combinationem, generabilem statuit. Superficiei asperitatem quandam largitur, quod filamentis aliarum

rum ſubſtantiarum implicetur, teſtibus iis corpoibus, quæ calorem diu retinent. Quia denique organum ſenſorium afficit, idcirco eas in diverſos glomerulos coactas hac illac evolare debere. Componi autem elementum Sulphuris ex ſale & æthere, quia non ſummæ, ſed temperatæ volatilitatis exiſtunt. Ex his ſequentem particulæ ſulphureæ definitionem exſtruit: *Particula ſulphurea eſt molecula exiliſſima ex materia partim ætherea, partim ſalina, figuræ Sphæricæ, ſed intus poroſæ & cavernoſæ, in ſuperficie recurvis filamentis donata, compreſſibilis & elaſtica.* Solem ignem eſſe negat, conſequenter nec ſulphureum eſſe concedit, quod ejus radii lucidi quidem ſint, at non calidi, cum minus calefaciant hieme, quam æſtate per lentem cauſticam refracti, utut illo tempore Sol in Perigæo verſetur, nec frigus calorem impediat, teſtibus lentibus cauſticis ex glacie confectis; præterea radii Lunares, qui iidem ſunt cum Solaribus, inſuetæ magnitudinis lente cauſtica excepti, immo a duabus in eandem actionem conſpirantibus coacti in exquiſitiſſimis thermoſcopiis nullum caloris incrementum prodant. Idem de reliquis ſtellis judicat, atque hinc ſulphur in tribus naturæ regnis obvium Telluri indigenum, ex terra in plantas, ex plantis in animantia derivari putat. *Ignis* ipſi *eſt effluvium ſulphureum cum ſalibus vel aereis, vel analogis fermentescens, modo quodam ſenſibili, id eſt, tali, ut & calor intendatur, & lux effulgeat, & virtus combuſtiva ſuſcitetur.* A principio ſulphureo omnem fere vim motricem in mixtis, volatilitatem omnem derivat. Modum internum in mixtis eſſe a ſulphure; idem ſulphur eſſe vinculum mixtionis in mixtis homogeneis, cauſam ductilitatis in heterogeneis, & favere partium organicarum configurationi ſeu, quod idem eſt, compoſitioni ac nutritioni earundem, omnium denique corporum activitatem pendere a ſulphure.

Reſtat, ut de Diſſertatione ultima, cujus argumentum æther eſt, dicamus. Per *atherem* Autor intelligit, quod ſpatia inter ſtellas tam fixas, quam erraticas intermedia replet. Ejus exiſtentiam per diffuſionem luminis probat. Fluiditatem

ditatem cum *Tychone* a transitu cometarum libero probat & ejus causam non a motu, sed cum *Cartesio* a figura sphærica petit: in hoc tamen ab eo dissentit, quod sphærulas statim exactas a Deo creatas & nulli mutationi obnoxias statuat. Fluiditatem a motu esse negat, quod non dentur tot diversi gradus fluiditatis, quot sunt celeritates, luminis enim per ætherem transeuntis non difformem esse refractionem. Motum ætheris vertigini Solis adscribit, quia motus Planetarum periodici proportio refertur ad distantiam a Sole, & Planetæ pro eadem distantia in orbitis suis velocitates mutant, in perihelis quippe velociores, in apheliis tardiores. Operose autem adstruit, quod æther Soli tantundum motus rursus reddat, quantum ab eo accepit, ut scilicet eadem in Sole motus quantitas continuo conservetur. Motum ætheris rectilineum ob plenitudinem & resistentiam ætheris circumpositi fieri circularem: in terra alium esse, quam in cœlo, quod ibi plurima motuum velocitatem imminuant, directionem varient, consequenter vim infringant. Ei tribuit diversarum substantiarum generationes non minus in terræ visceribus, quam in ejus superficie: mutationes enim corporum fieri per partium transpositionem, additionem & detractionem, hoc est, per operationes ætheri congruas. Hinc omnia corpora esse perforata & ætheri pervia, & in omnibus corporibus perennem dari particularum componentium motum, in aliis tardissimum, in aliis velociorem, corpora etiam quævis sua emittere effluvia. Docet tandem, quomodo æther phænomena magnetica & gravitatem corporum producat.

THE BRITISH EMPIRE IN AMERICA.

i. e.

IMPERIUM BRITANNICUM IN AMERICA, seu Historia de earum Americæ partium, quæ Magnæ Britanniæ Regibus subjectæ sunt, inventione ac occupatione: nec non de progressibus & præsenti statu omnium Britannicarum Coloniarum, tam in terra continenti,

tinenti, quam in Insulis Americæ; ubi simul habetur descriptio Regionum, soli, climatis, frugum commerciorumque, additis Mappis Geographicis, ex novissimis observationibus delineatis, studio HERMANNI MOLLII, Geographi.

Volumina II.

Londini, apud Johannem Nicholson, 1708, 8.
Alph. 2 plag. 8.

ANno 1688 Amstelodami liber ejusdem tituli & argumenti in linguam Gallicam translatus prodiit, qui in Eruditorum Actis, Mense Martio sequentis Anni publicatis, brevi compendio exhibetur. Uti autem hicce liber ab autore suo, *Richardo Blomio*, eum in finem primum Anglice conscriptus erat, ut suis civibus pariter ac peregrinis harum longe dissitarum Regionum fœcunditatem & commoda exponeret, eosque simul ad incolendas has Novi Orbis partes alliceret, immo quoque eo trajecturos edoceret de rebus suis ibidem prudenter dextreque constituendis; ita & Noster, eodem consilio, hunc librum publici juris fecisse existimandus est: quod propositum in Præfatione non obscure innuit, in qua, de insigni fructu ac utilitate, in Angliam ex Americanis Coloniis redundante, potissimum verba facit. Cum vero, quæ *Blomius* dixit de harum Regionum situ, cœli temperie, portubus, oppidis, fructibus, leguminibus, frumentis, herbis, radicibus, arboribus, pecoribus, feris, avibus, politia, legibus, moribus, religione, ritibus, numero veterum hodiernorumque incolarum, Noster videatur ita repetiisse, ut stilo tantum prolixiore utatur, rerumque hactenus in hujus novi mundi partibus gestarum peramplam historiam addat, mirari subit, cur nullibi tamen fecerit mentionem *Blomii*, aliis quamvis, e quibus sua hausit, silentio non prorsus prætermissis. Commendandæ vero sunt inprimis mappæ Geographicæ, quas Noster, novissimis observationibus adjutus, summa cura atque industria delineavit. Nam non

ſolum limites cujusvis Regionis accuratiſſime deſcriptos, ſed etiam ſingulas urbes & munimenta, quo facilius ſitus eorum oculis inſpicientium pateret, certis characteribus notata invenias. Præterea Noſter in primo volumine de *Novæ Scotiæ* & *Freto Hudſonis*, in altero vero de Inſulis *Baamæ* & *S. Luciæ*, de quibus nihil habet Blomius, accurate commentatur, cujus ſummam cum benevolo Lectore paucis communicabimus.

Ordiamur igitur de *Nova Scotia*. Hanc regionem Noſter refert partem eſſe *Canadæ*, a Gallis Ludovico XII regnante detectæ. Primus vero Franciſcus I quendam, cui nomen *Verazan*, eo miſit, ut ſuo nomine hujus terræ poſſeſſionem arriperet eamque ſui juris faceret. Sed hoc munere *Verazan* vix defunctus, forte a barbaris intercipitur eorumque fit victima, immo ut aliqui referunt, jentaculum. Hinc vero Angli, quod hanc Canadæ partem, quæ Anglis nunc *Novæ Scotiæ* nomine venit, auſtrum verſus cum *Nova Anglia* ita cohærere exiſtimarent, ut una prorſus ſit regio, eandem in ſuam poteſtatem redigendi conſilium inierunt. Quod tamen feliciſſimis demum *Wilhelmi* & *Mariæ*, Regum, temporibus evenit, quibus *Manavallo*, Præfecto Regis Galliæ, metropolis, quæ *Portus Regius* dicitur, Wilhelmo Philippo ſummam belli adminiſtrante, erepta eſt, qua expugnatione tota hæc provincia in Anglorum poteſtatem venit. Verum mox bello reſtaurato, Angli denuo ejecti ſunt, quæ jactura illis eo gravior accidit, quo majora commoda hæc regio ſpondere videbatur. Nam, ut nihil jam dicamus de *Novæ Scotiæ* cum *Nova Anglia* reliquisque Anglorum in terra continenti conſtitutis Coloniis arctiſſimo nexu, fœcundiſſimum certe hic deprehenditur ſolum, terra inſuper ferarum arborumque, ad naves exſtruendas aptiſſimarum, aer volucrium & aqua varii generis piſcium pleniſſima perhibetur. Incolæ feruntur media ſtatura, elegantī forma, fulvo colore & capillis nigris præditi. Barbam nonniſi Proceribus promittere licet: reliqui ejus pilos evellere tenentur. Et quamvis omnino ſint idololatræ, Diabolum, ut Græci

olim

olim Delphis oraculum, consulentes illud tamen mirum cuiquam videatur, quod in cantilenis suis, diebus festis intonari solitis, sæpissime utantur voce *Halleluja*, Hæbreis alias & Christianis unice cognita.

His de *Nova Scotia* dictis, nunc de *Freto Hudsonis* quædam digna memoratu ex Nostro referamus. Nomen accepit ab *Henrico Hudsone*, qui illud A. 1607 detexisse dicitur, utut alii eundem honorem sibi arrogent. At infelix fuit Hudsoni fatum, qui cum secunda vice ad freti hujus ora appulisset, eum septem sociis in barbarorum manus incidens, occisus est. Circa hoc a partibus occidentis & meridiei *Nova Wallia*, versus orientem *Nova Britannia* sita est, quæ & *Terre de Labrador* appellari solet. In his vero regionibus, tempore hyemis, quæ per quadraginta duas hebdomadas durat, tanta frigoris est vehementia, ut, naturæ vi gelu immanissimissimo tantum non oppressa, terra ubique sterilis & ad producendum frumentum alendaque pecora plane inepta sit. Hyemis finem anseres adventu suo annuntiant, qui inclinante æstate rursus avolant, plurimis quidem in hospitii velut pretium relictis. Indos porro circa fretum illud degentes Noster dicit incredibili barbarie miroque animi stupore laborare; certis provinciis aliquem eorum, quem ætas & experientia rerum gerundarum nobilitet, jus dicendi causa præesse; quemlibet virum duas alere uxores, quæ, mancipiorum instar, ligna scindere, vehicula trahere & hujus generis multa alia sordida ac aspera negotia obire tenerentur, maritis interim nihil nisi venationem curantibus. Ceterum eos agnoscere duos Deos, *Manetaes*, bonum alterum, & alterum malum, illum secundarum, hunc adversarum rerum autorem statuentes. Ceterum vix est, ut e locis illis lucri quicquam præterquam e castoriis aliisque pellibus speretur. Urbes & eleganter exstructas domus Angli hic habent nullas, verum levibus tantum munimentis casas & tuguria contra hostium insultus sepiverunt, quorum tamen, præter *Albani* munimentum, nullum amplius in potestate eorum est, reliquis quippe a Gallis occupatis.

De *Sanctæ Luciæ* Insula, quæ inter *Caribicas* numeratur, nihil ferme est, quod memoremus, nisi quod Insulæ Barbatæ proxime adjacentis gratissimum oculis spectaculum præbet, quæ e duobus altissimis montibus præ reliquis circumjacentibus Insulis eminet, in valles postea, quæ sylvis & fluminibus mirando quodam naturæ artificio distinguuntur, desinentibus. Et cum præterea aer admodum saluber eam permeet, inde fit, ut vicini Barbatæ coloni sæpius animi causa eo naviculis excurrant. Neque tamen adhuc ab Anglis incoli cœpta est, licet soli fertilitate se non parum commendet.

Restat, ut ad Insulas juxta fretum *Baamæ* sitas & ab una earum nomen mutuantes cum Autore pergamus. Harum præcipua est *Providentiæ Insula*, quæ medium fere locum inter quadraginta alias occupat, quarum vero nonnullæ tam exiguæ sunt, ut saltem speciem collis alicujus præ se ferant. Hic Angli non tam mercatura, quam rapinis, haud exiguo gentis suæ dedecore, vivere dicuntur. Etenim non tantum perdita & disjecta naufragiis, ad hujus Insulæ ora frequenter fieri solitis; pro suis habent, sed etiam fluctibus procellisque quassata navigia, ne naufragis quidem exceptis, illis prædæ sunt. Quæ causa fuit, cur *Hispani*, per fretum Baamæ sæpius iter facientes, conjunctis viribus *Gallorum*, hanc prædonum colluviem ex *Providentia* & reliquis receptaculis suis, *Nassovio* expugnato crematoque, ante septennium ejecerint ac ita disperserint, ut huc usque ad spem recipiendæ dominationis erigi non potuerint. Proventus hujus Insulæ sunt exigui; nam, excepto ligno Brasilico & sale, vix invenitur, quod in mercantium commoda cedere possit. Ceti ingentis magnitudinis pretiique circa *Providentiam* in mari vagantur: verum tanta eorum est agilitas & celeritas, ut omnia piscantium studia & labores frustrentur; mortui tamen nonnunquam in littore inventi sunt. Equidem & succinum illic cineritium, sed rarius, deprehenditur. Ceterum hic quædam piscium genera capiuntur, qui si ab hominibus comedantur, per aliquot dies vehementes omnium artuum

tuum cruciatus excitant, canes vero & feles, si devorentur ab illis, enecant.

THE HISTORY OF THE REBELLION and Civil Wars in England &c.

Volumen III.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, 1704, fol.

HISTOIRE DE LA REBELLION ET DES GUERres Civiles d' Angleterre &c.

Tomus V & VI.

Hagæ Com. apud Dolios, 1709, 12 maj.

i. e.

HISTORIA REBELLIONIS ET BELLORUM Angliæ Civilium ab A. 1641 usque ad restitutionem Caroli II Regis; Autore EDUARDO CLARENDONII COMITE.

Anglica editio constat Alph. 7, versio autem Gallica Alph. 2 pl. 17.

QUum in superioribus Historiæ hujus Voluminibus seditiones bellique civilis, quocum Britannia superiori seculo conflictata est, ortus, causæ, deliberationes, conjurationes ac funesti sceleris in Regem commissi eventus fusius expositi fuerint, extremis jam V & VI Tomis institutum suum præclare persecutus est Autor illustrissimus, quæque adhuc restare videbantur, pari fide ac dexteritate explevit. Memorata enim Caroli I, inaudito furore a suis supplicio affecti, cæde, lætiora tradere pergit, ad Caroli II, in paterni possessionem Regni restituti, in Angliam reditum progressus. Quum vero earum rerum, quæ, finito infestino bello, infame parricidium aut proxime antecesserant, aut istud statim consecutæ fuerant, cognitione destitutus esset; vitio ei vertendum non est, quod singulas circumstantias, ad seditiosorum consilia & machinationes eo tempore susce-

ptas ſpectantes, atque ab aliis Scriptoribus, qui illis interfuere, ſigillatim *Edmundo Ludlovio*, repetendas, haud enarrarit. Equidem optandum eſſet, ut de magnanimi optimique Regis perpeſſionibus, tam in carcere & coram Judicibus ſuis, quam ipſa morte exantlatis, diſtinctius quædam memoriæ prodidiſſet. Verum peracerba & vix animo ferenda indigniſſimarum rerum recordatio prohibuiſſe illum videtur, quo minus tantam tragœdiam copioſius exponeret, omnesque calamitates longius commemoraret. Quamobrem id præcipue ſibi agendum eſſe putavit, ut Regiorum Filiorum, præſertim vero Caroli II, cujus indivulſus ubique in exilio comes exſtitit, diverſa, quæ in externis Regionibus, Batavia, Gallia, Germania & Belgio Hiſpanico, aſylum ipſi vix ſatis tutum præbentibus, expertus eſt, fata literis conſignaret. Quod argumentum ſumma cura ac diligentia perſecutus eſt, quandoquidem nihil eorum teſtem oculatum fugere potuit. Speciatim vero fidem nobis fecit, Caroli II, apud exteros degentis, Aulam a factionibus & contentionibus pernicioſis immunem minime fuiſſe, iisque deditos hoc fere curaſſe, ut Regis animum aut ad Romanenſium, aut Presbyterianorum, in religionis negotio, partes pertraherent, noſtrumque Autorem falſis injuſtisque accuſationibus & criminationibus onerarent. Atque hæc generatim de extrema Hiſtoriæ hujus parte monere placuit: nunc more noſtro nonnulla obſervatu digniora tanquam floſculos ex Autore noſtro delibabimus atque in medium afferemus. Principio itaque Libri X cognoſcimus, A. 1645 Carolum, Cambriæ, aliter Walliæ, Principem, in Silurum Inſulis, quo ſe receperat, minus tutum, Cæſaream (*Jerſey*) Anglici juris inſulam petiiſſe, matremque, in Gallia commorantem, ea de re certiorem feciſſe. Hic Patris de non mutanda Religione literas accepit, tandemque repetitis ſæpe Matris precibus gratificaturus, fruſtra obnitentibus Conſiliariis, a Rege ipſi datis, Lutetiam Pariſiorum commigravit. Rex autem, in ſummas anguſtias redactus, Scotis ſe permiſit, qui deteſtanda perfidia ducti, Parliamento Anglicano, poſtulatis & acceptis quadrin-

Tom. V pag. 4

10

43 ſqq. 39 ſqq.

67

quadringentis millibus librarum, eum tradiderunt. Cujus autoritate & jussu in custodiam abductus, variis modis di- pag. 69
vexatus est, neque rebelles exorare potuit, ut Sacerdotibus suis & *Capellanis*, ut vocant, in peragendo cultu religioso sibi uti liceret. Cum autem brevi post exercitum inter & Parliamentum non mediocria orta essent dissidia, Fanaticorum hominum partibus addicti Regem ex arce sua Holmbiensi, duce *Joycio*, *Agitatorum* factioni addicto & sartoriam antea artem professo, in castra deduxerunt, metuentes, ne Curiæ Proceres in gratiam cum illo, Londinum ingresso, redirent. Postea 122 sqq.
cum universo exercitu, a quo detinebatur, Londinum pervenit, & cum liberis suis colloquendi facultatem nactus, Ducem Eboracensem, ut prima quaque occasione in Bataviam trajiceret, hortatus est, reliquisque, Elisabethæ filiæ & Duci Gloecestriæ, filio natu minimo, saluberrima monita impertitus fuit. Sub idem ferme tempus nova seditiosorum hominum 138
secta, Regi potissimum & Proceribus infesta, in Parliamenti exercitu orta est, qui *Complanatores*, Anglorum voce *Levellers*, se vocabant, propterea, quod in administranda Republica æqualem omnium conditionem esse volebant. Ut autem ad Regem revertamur, multorum is rogatu indu- 140
ctus, fugæ rationes iniit, atque Hammondo, Insulæ Vectis 145
(*Wight*) præfecto, & celeberrimi Anglorum ejusdem nominis Theologi nepoti, eidemque Cromwellianarum partium studiosissimo, imprudentius paullo se credidit: quippe qui 157
rem hanc Cromwellio confestim nunciari curavit. Quo cognito, Parliamentum, nunciis ad Regem missis, ab hoc po- 160
stulavit, ut IV decreta, de belli civilis causa effusique sanguinis culpa diserte sibi ascribenda, Hierarchia Ecclesiastica tollenda, militia regni utriusque Senatus arbitrio permittenda, omnibusque, qui fidem ipsi illibatam servaverant, pœnæ subjiciendis, facta, rata haberet suaque manu confirmaret. Quod quum recusaret, in arctiorem custodiam 164
datus est; in qua cum Scotorum delegatis de restituendo se secreto pactus, conditiones, Majestate sua indignas, ne- 184, 188
cessitate tamen coactus, acceptavit. Cromwellius autem

variis

pag. 202 sqq. variis artibus, copiosius a Nostro commemoratis, usus est, ut contrariis partibus studentes sibi conciliaret, atque ad optatum claudestinarum, quas diu meditabatur, molitio-
205 num exitum perveniret: Itaque operam inprimis dedit, ut Scoti, mercenariorum militum numero habiti, dimitterentur, neque Regi reconciliati, conatus suos impedirent, atque hac ratione infamem Regis traditionem, aut proditionem, quæ ad omnem posteritatis memoriam duratura vitio iis vertetur, expiarent. Libro XI funestæ tragœdiæ, quæ cum Rege actæ universum orbem in stuporem atque horro-
234 rem conjecerunt, memorantur. Quum itaque Rex animadverteret, res suas fere desperatas esse, Bamfieldio cuidam mandavit, ut cum Duce Eboracensi fugam ad Batavos maturaret: quod bene feliciterque executus fuit. Enimvero
278 Fairfaxius Cantios, qui duce Norwicensi Comite arma pro
291 Rege liberando ceperant, prostravit. Cromwellius autem, Walliæ Principe cum classe Anglicana, Regias partes amplexa, ad Batavos re infecta proficiscente, Scotos, quibuscum Hamiltonius Angliam armatus ingressus erat, in fugam de-
295 dit, ac, licet numero longe iis inferior esset, plenam de illis victoriam, imperatore ac plurimis copiarum ductoribus captis, reportavit. Eodem ferme tempore durissimas redin-
380 tegrandæ pacis conditiones utriusque Curiæ Senatores Regi per delegatos ultima vice proposuerunt, ipsumque intra anni spatium nec barbam abradi, nec capillos, præcanos in custodia factos, tonderi passum, vehementer immutatum
383 deprehenderunt. Quas, licet nihilo meliores, sed duriores superioribus ac prorsus intolerandæ essent, Rex consensu suo approbavit, ut miseriarum, quibus obrutus erat, finem tandem videret, & exoptatissima pace cum subditis suis fru-
459 eretur. Verum hac spe excidit, neque ante quievere Cromwelliani, quam, constituto summo Justitiæ Tribunali, (*High Court of Justice*) scelerati instar in judicium vocaretur, atque inaudito & ad omnem posteritatis memoriam detestando facinore damnatus capitis supplicio afficeretur. Postquam igitur funestum hunc tragœdiæ exitum Noster,

doloris

doloris impatiens, breviter expoſuit, ad deſcribendum Regis ſui characterem animi progreſſus eſt, ejusque virtutes maximas, juſtitiæ amorem, clementiam, devotionem & pietatem erga Deum infucatam, caſtitatem & temperantiam, aliasque non minores ſummis laudibus ad cœlum extulit, eundemque optimum Regem, optimum Amicum, optimum Maritum, optimum Patrem, optimumque ſuæ ætatis inter Principes Chriſtianum nominavit. Quod uno alterove documento in medium prolato oſtendiſſe, non alienum neque Lectori omnino ingratum fore arbitramur. Quam bene igitur & ſincere erga Deum affectus fuerit, vel ex eo conſtare poterit, quod nunquam, niſi ſolemnibus precibus præeunte ſacerdote ſummo mane peractis, animum ſuum recreaſſe, aut venationi operam dediſſe, perhibeatur. Temulentiæ autem vitium tanto odio proſecutus eſt, ut Comitem quendam, qui alios, ad compotandum ſollicitatos, vicerat, ac ſobrium ſe ex hujusmodi certamine diſceſſiſſe gloriatus fuerat, ſuſpendio dignum judicaret, eumque in conſpectum ſuum venire per complures dies haud pateretur. Interea Europæ Principes, tantum abeſt, ut parricidium iſtud improbarent, aut deteſtarentur, ut Hiſpaniæ Rex, Chriſtiana Suecica, Leopoldus Auſtriacus, Belgii Hiſpanici præfectus, & Mazarinius, pretioſiſſima Regis ſupellectile, picturis, gemmis & numiſmatibus, ingenti pecuniæ ſumma a Cromwellio redemta, nec deinceps Carolo II reddita, nefarium haud obſcure ſibi conciliare uſurpatorem certatim conarentur. Quamobrem Autor noſter prudentiſſimi Romanæ Hiſtoriæ Scriptoris Taciti, de Domitiani temporibus loquentis, verba ad calamitoſum, qui tunc erat, Angliæ ſtatum accommodavit, quæ ita habent: *Sicut vetus ætas vidit, quid ultimum in libertate eſſet; ita nos, quid in ſervitute.* Et paucis interjectis: *Is habitus animorum fuit, ut peſſimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.* Libro XII Noſter infelicem Caroli II, accepto de cruenta Patris morte nuncio, ſtatum & conditionem expoſuit, ac nonnullos Scotorum Proceres, qui Regem eum ſalutabant,

pag. 466 470 466 469 479 497 500

pag. 502 atque ut secum in Scotiam ad capessendas Regni habenas proficisceretur, invitabant, Hagam Comitum pervenisse, memoravit. Quum vero iniquioribus conditionibus sibi propositis acquiescere non posset, alia ratione rebus suis
546 consulere studuit, Autoremque nostrum & Cottingtonium
601 Legatos in Hispaniam se conferre jussit. Quam legationem solemniorem, quum unica fuerit Caroli in exilio viventis nomine administrata, omnesque ejus circumstantias memoratu digniores longius descripsit Autor, ac sigillatim
605 Ludovici de Haro, potentiæ & graviorum negotiorum ad-
632 ministri, characterem animi accurate repræsentavit. Quo facto expeditionis infaustæ, a Marchione Montis Rosarum altera vice in Scotiam susceptæ, mentionem fecit, nefandam Argylii, Præfecti, & Parliamenti crudelitatem, qua in illum, intemerata in Regem suum fide conspicuum, sævierant, diroque supplicio excruciatum necaverunt, pro eo,
Tom. VI ac par est, detestatus. Libro XIII legimus, Carolum II, sol-
p. 2 licitantibus acriterque urgentibus Scotorum Proceribus, in Scotiam trajecisse, atque omnium fere consensu Regem so-
56 lemni ritu renunciatum fuisse. Quo audito, Cromwellius,
18 in locum Fairfaxii, supremi exercitus Ducis, suffectus, in Scotos, recens creato Regi addictos, movit, magnaque eo-
22 rum strage edita, Edenburgum, caput regni, in potestatem suam redegit. Scoti autem refectis copiis suis Regem ipsum
56 præesse desiderarunt, quas ille novum cum Cromwellio præ-
60 lium declinaturus, elapsis aliquot a prima pugna mensibus, in Angliam ducere, Anglosque absente Tyranno sibi conci-
63 liare, consultum putavit. Qua re non parum commotus parricida fuit, & Monkio Scoticis rebus præfecto, Regem summa diligentia ac festinatione insecutus est, ejusque uni-
80 versum exercitum altero ad Wigorniam (*Worcester*) prælio
89, sqq. profligavit ac in fugam conjecit. Rex igitur, ex hostium manibus ægerrime dilapsus, in vicina silva annosam & densissimis frondibus munitam quercum conscendens, tam diu latuit, donec a nobili quodam Carelio, de loco in locum summa cum difficultate deductus, atque in abditis

&c

& a conſortio hominum frequentiori remotis pagis ac villis per aliquot menſes miraculoſe ſervatus, incolumis, & a rebellium, qui ingenti ſe pecuniæ ſumma vivum aut mortuum redemturos eſſe, publice ſignificaverant, furore tutus, exeunte anno 1650 Rhotomagum in Galliam perveniret. Quæ omnia, prout ab ipſo Rege accepit, Noſter accurate tradidit, & qua ratione fidelium Anglorum, Pontificiis præſertim ſacris initiatorum, opera ſalvus, in ſummo vitæ diſcrimine conſtitutus, evaſerit, copioſius enarravit, & præter multa alia lectu digniſſima, Regem vitam ſuam Benedictinorum familiæ addictis, immunitatibus exinde multis ac privilegiis ab ipſo ideo auctis, magna ex parte debuiſſe, ſcriptum reliquit. pag. 117

Cæterum rebus Hibernicis, pro Rege haud felicius geſtis, pluribus hic percenſendis non immorabimur, neque bellum, Anglos inter & Batavos non multo poſt de commerciis ortum, maximoque cum horum damno & innumerabilium navium jactura aliquantiſper continuatum, curabimus, ad alia ſtrictim repetenda progredientes. 118 172

Libro itaque XIV perſpicimus, Cromwellium, qui hucusque omnia Parliamenti nomine egiſſe viſus erat, mutata, quam ſuſtinuerat, perſona, illi aperte ac palam ſeſe oppoſuiſſe, idemque tandem A. 1653 autoritate ſua exautoraſſe ac diſſolviſſe. 260

Quibus artibus effecit, ut ſumma rerum ipſi deferretur, &, quod de Pompejo M. memoriæ prodidit Seneca, *Salus* in Britannia *eſſe non poſſet, niſi beneficio ſervitutis.* 211

Etenim ipſe & aſſeclæ ejus centum fere homines maximam partem ex infima plebe & opificum officinis elegerunt, qui Parliamenti honore ac titulo ſummæ rerum apud Anglos in poſterum præeſſent. 212

Quod informe & monſtroſum Parliamentum, Anglorum ſermone *Praiſe God Barebone*, a coriario, id nomen habente ejusdemque Senatore, per ludibrium cognominatum fuit. 213

Quum vero civilium rerum imperitiſſimi homines Regni habenas moderari neſcirent, ſummo magiſtratu ultro ſe abdicarunt, & Cromwellium, Patronum & Promotorem ipſorum, omnium copiarum imperatorem, triumque Regnorum, Angliæ, Scotiæ 217 ſqq.

tiæ & Hiberniæ, anno 1653 die XXVI Decembr. Protectorem, *Celſitudinis* titulo mactatum, publice renunciarunt. Cujus auſpiciis Angli cum Batavis ſemel iterumque claſſibus pugna-
pag. 222 runt, & fortiſſimo ac belli navalis peritiſſimo Trompio, imperatore horum, interfecto, victoriam non incruentam reportarunt. Inferioribus itaque Batavis leges pacis, quas voluit, Crom-
226 wellius præſcripſit. Quarum præcipuæ fuerunt, ne Carolum II aſſeclasve ejus in ditiones ſuas reciperent; Principem vero Arauſionenſem, Caroli II ex ſorore nepotem, Guilielmum III, Anglicanæ libertatis poſtea vindicem, maximumque Regem, Fœderati Belgii præfectura in perpetuum privatum publico
227 ſcripto declararent. Dehinc Luſitanos eo adegit, ut Legatum ad ſe mitterent, omniaque, quæ ab illis poſtulabat, ſine mora exequerentur. Galli etiam, Hiſpani, Danique omni opera allaborarunt, ut amicitiæ fœdus cum eo inirent. Domi vero, ſup-
238 pliciis de ſibi ſubjectis civibus crudeliter ſumptis, formidoloſum ſe reddidit, & complures exploratores aut delatores aluit, qui ſecretas aliorum cogitationes omnibus in locis & conventibus expiſcabantur. Interea Carolus II ab omnibus neglectus, Pariſiis vixit, nec multo poſt arctiſſima amicitia Cromwel-
290 lium inter & Mazarinium, cujus fœdiſſimam avaritiam falſe
302 perſtrinxit Noſter, contracta, anno 1654 e Gallia exceſſit.
314 Hinc Aquisgranum ſe contulit, & quum aer hic minus ſa-
321 lubris eſſet, Coloniam Ubiorum commigravit. In qua urbe, ex parte dimidia a ſacri ordinis viris, Monachis & Sacerdotibus, habitata, per biennium, & quod excurrit, com-
322 moratus, omni honoris obſequiique genere, laudante Autore noſtro, a Magiſtratu affectus eſt, atque a Germaniæ Princi-
312, 327 pibus Ordinibusque pecuniæ ſubſidia, Menſium Romanorum nomine conceſſa, ipſique data, accepit. Quum vero
335, 337 Neoburgici Ducis, apud quem diverterat, hortatu a Romano Pontifice, ut certa pecuniæ ſumma ſibi ſubveniret, imprudentius peteret, idem reſponſum, quod antea ab Innocentio X acceperat, tulit: *ſe ſalva conſcientia de Patrimonio Petri nihil in Hæretici Principis uſus erogare poſſe.* Libro XV, quæ ab A. 1655 usque ad Cromwellii mortem, quæ incidit

dit in D. XIII Sept. A. 1658, gesta fuerunt, comprehenduntur.
Coercitis igitur in Africa Algerianis & Tunetanis piratis, item- pag. 389, 390
que Jamaica, Americæ Insula, Hispanis erepta, Parliamentum
A. 1656 congregatum Regis titulum Cromwellio obtulit, 406
quem is sive modestia, sive prudentia, sive, quod verisimilius 418, 419
est, metu ductus, deprecatus est, Protectoris honore, publico
scripto magis magisque & solenni *Inaugurationis* ritu confir- 423
mato, contentus. Quo facto Fanatici, Anabaptistæ, Indepen- 473 sqq.
dentes & Quakeri dicti, odio Vatiniano prosequi eum cœpe-
runt, missisque ad Regem literis, in quibus *Cromwellium Impo-* 481
storem magnum, simulatorem pessimum, proditorem detestandum, Naturæ portentum & generis humani opprobrium vocarunt, operam illi in summovendo necandoque Tyranno obtulerunt, simulque ridiculas & insulsas conditiones proposuerunt. In his autem literis istorum hominum ingenia, mores, studia ac sermonis, quo uti consueverunt, genus mirum pulcherrime exprimuntur. Rex igitur illorum consilia, parum sibi profutura, haud curavit, aliamque rebus suis prospiciendi occasionem exspectare maluit, quam fortunatiorem Protectoris obitus ipsi suppeditavit. Operæ vero pretium fuerit, Cromwellium propi- 516
us novisse, ac singulares eius animi dotes pariter ac vitia, magna diligentia ab Autore nostro literis consignata, cognita perspectaque habuisse. Summa enim judicii, prudentiæ, fortitudi- 517
nis, industriæ & alacritatis laude floruit, eorum numero habendus, *quos vituperare ne inimici quidem possunt, nisi ut simul Laudent.* Quibus virtutibus si destitutus fuisset, tantas res, abominandas æque ac admirandas, neque moliri, neque perficere unquam potuisset. *Ausus* enim *est*, quod memorabile Cinnæ, Romani Consulis & Imperatoris, elogium est, *quæ nemo auderet bonus: perfecit, quæ a nullo nisi fortissimo perfici potuissent.* In 518
proposito firmiter perseverabat, auctoritatis suæ tenacissimus, nec quenquam sibi vehementius contradicere facile patiebatur. Obsequium ab invitis quoque & regnantibus extorquebat, & parere tergiversantes severissimis pœnis coercebat. Leges venerabatur & servari curabat, iustitiæ ceteroquin stu- 521
diosissimus, neminique injuriam inferri patiens, nisi vitæ suæ

ſalus aut autoritas ſua periclitari videretur. De patrocinio ejus ſollicitos, totosque ſe ipſi permittentes, beneficiis fovit & ſingulari benevolentia atque amore complexus fuit. Præpotentibus vero Europæ Regibus & Rebuspublicis adeo metuendus erat, ut cum ſibi conciliare, ejusque amicitiam quocunque pretio redimere laborarent. Quod uno altero-que exemplo comprobaſſe, non alienum a noſtro inſtituto erit. Etenim quum Sabaudus Vallis Lucernenſis incolas, vulgo Valdenſes, qui arma adverſus ipſum ceperant, Romani Præſulis Italiæque Principum ſuaſu, ad internecionem trucidare conſueviſſet, per Legatum ab illo minis ſuis impetravit, ut omnia, quibus hucusque gaviſi fuiſſent, privilegia & im-
pag. 522 munitates iis confirmaret. Pontificem vero, cunctis, Romanis ſacris in Magna Britannia & Hibernia imbutis, exitium minatus, in tantas anguſtias redegit, ut, quo ſe verteret, neſciret. Ei enim nunciari curavit, ſe formidoloſam claſſem in Mare Mediterraneum miſſurum eſſe, quæ Centumcellas
524 infeſtaret & tormentis ita affligeret, ut horum ſonitus Romæ audiretur. Tum Nemauſienſes Reformatos, qui ſua culpa in ſummam Regis offenſionem incurrerant atque in præſentiſſimo vitæ diſcrimine verſabantur, in tutelam recepit, omni-
525 que apud Mazarinium autoritate ſua uſus, Regi ſuo haud difficulter reconciliavit. Quo beneficio meruit, ut memoria
526 ejus Nemauſi & in vicinia diu culta fuerit, atque ad poſteros propagata. Ceterum non minora illius flagitia fuerunt, inter quæ Noſter ſigillatim profundiſſimam animi malitiam, crudelitatem, omnisque religionis pariter atque honeſtatis contemptum ipſi exprobravit. Quamobrem paucis multa complexus, excellentiſſimi juxta malitioſiſſimique viri nomine, ad omnem poſteritatis memoriam conſervando, inſignivit. Fatendum autem nobis eſt, Autorem noſtrum parricidam, fortuna, quam jure, meliorem, vivis coloribus expreſſiſſe, bonique hiſtorici, qui virtutem etiam in hoſte laudat, partes accurate & dextre expleviſſe. Nihil enim hic odio dedit, ſed eadem ferme, quæ Edmundus Ludlow, qui cum Cromwellio conjunctiſſime vixit, & omnium arcanorum ejus particeps fuit,

fuit, de eo memoriæ prodidit, commemoravit. Libro denique XVI & ultimo breviſſimum Richardi, Cromwellii filii natu majoris, quem Pater ſucceſſorem ſuum teſtamento reliquerat, regnum, & Caroli II Regis, in integrum reſtituti, in Angliam reditus, Monkii potiſſimum induſtria ac fide paratus, continentur. Richardus enim, paternæ quidem dignitatis, non autem virtutis heres, uno fere momento negligentia, ſocordia, animi imbecillitate & timiditate ſua omnia perdidit, quæ longo temporis intervallo Parens prudentia, fortitudine, induſtria ac vigilantia ſibi compararat. Hinc cum, relicta, metu creditorum potius quam Regis, Anglia, in Gallia lateret, & Coloniam Allobrogum, per Occitaniam itinere facto, petiturus, Principem Contium, provinciæ hujus præfectum, conveniret, hic ignarus, quocum ſermonem miſceret, in Cromwellios, Patrem & Filium, acriter invectus eſt, ac virtutibus Oliverii imperatore dignis minime diſſimulatis, Richardum hominem ſtolidum, nullius pretii, ignavum, *Sot, Coquin, Poltron*, omniumque contemptu digniſſimum appellavit. Quo exautorato, Monkius belli dux, ſingulari artificio & prudentia uſus, cuncta ita diſpoſuit, ut novum Parliamentum convocaretur, hujusque conſenſu & approbatione Carolus II in priſtinam dignitatem reſtitueretur. Quod negotium ſumma fide & dexteritate perfecit, immortaliter de Rege ſuo promeritus, propterea quod titulum & autoritatem Regis, ultro ipſi oblatam, magno conſtantique animo recuſavit. Rex itaque præter omnem ſpem & opinionem a gentibus ſuis, ad obſequium redeuntibus, incredibili lætitia & plauſu exceptus eſt, & de calamitatibus, in duodecenni exilio toleratis, ampliſſime honeſtiſſimeque triumphans, die VIII Jun. A. 1660 Londinum intravit. Quibus percenſitis, Noſter Hiſtoriæ ſuæ finem imponit.

pag. 536

541, 542

667 ſqq.

703
738

De reliquo licet non negemus, quædam in hiſce Commentariis adhuc deſiderari poſſe; certum tamen nobis exploratumque eſt, Illuſtriſſimum Autorem quam plurimas res, ut veriſſimas, ita notatu digniſſimas, quarum memoria ceteroquin

quin obſcurata fuiſſet, ac prorſus evanuiſſet, literis conſignaſſe, atque ex hoc capite univerſum, qua literis cultior eſt, orbem omnemque poſteritatem majorem in modum ſibi devinxiſſe.

TRAITE' HISTORIQUE DE LA MOUvance de la Bretagne, &c.

h. e.

TRACTATUS HISTORICUS DE SUBJECtione Britanniæ, in quo defenditur, provinciam hanc inde ab initio Regni Francici ſemper illi jure clientelari fuiſſe obſtrictam: atque adeo reſpondetur ad ea, quæ hac de re R. P. LOBINEAU in Hiſtoria ſua recentiori Britanniæ ſcripſit.

Pariſiis, anno 1710, 8.
Plag. 15.

MAgno conſenſu tradunt rerum Normannicarum Scriptores, Carolum Simplicem, Regem Franciæ Occidentalis, A. poſt C. N. 912 Rolloni Normannorum Duci, præter eam Neuſtriæ partem, quæ a novis hiſce colonis Normannia dicta eſt, Britannia quoque finitima tali conditione ceſſiſſe, ut Comites ejus Ducibus Normanniæ, iſti vero Regi Franciæ jure clientelari eſſent obnoxii. Hanc ſententiam impugnavit Cl. Lobineau in Diſſertatione Tomo II Hiſtoriæ ſuæ Britannicæ (de qua in Actis A. 1710 p. 17 diximus) inſerta, & a Noſtro p. 103 ſqq. repetita, ubi probari contendit, nunquam Rolloni Britanniam traditam fuiſſe, ſed fabulam iſtam Dudoni Decano Fani S. Quintini originem debere, cujus auctoritatem reliqui omnes ſecuti ſint. Id ipſum libro, quem recenſemus, occaſionem dedit, in quo non ſolum communis ſententia contra Lobinovium aſſeritur, ſed & ſimul, Britanniam inde a Clodovæi tempore Regibus Franco-Galliæ ſemper ſubjectam fuiſſe, demonſtratur. Pars I de Regibus Merovingicis & Carolingicis usque ad Carolum Simplicem

Simplicem id confirmat. Pars II ad Lobinovii objectiones respondet, & Britannos per CCC fere annos Rolloni & successoribus ejus Normanniæ Ducibus, atque adeo Regibus Francicis saltem mediate parendi lege obstrictos fuisse, probat. Pars III eaque ultima Dudonis auctoritatem vindicat, licet iste non solus sit, cujus testimonio obligatio illa Britannica nitatur. Sub finem denique literæ ac monimenta publica ad eam confirmandam pertinentia proferuntur.

ELEMENTA PHYSICES METHODO MAthematica demonstrata, quibus accedunt Dissertationes duæ: prior de causa soliditatis corporum: posterior de causa resistentiæ fluidorum. Autore WYTERO GULIELMO MUYS, Med. D. in illustri Frisiorum Academia Mathes. Prof. Ord. & Reg. Scient. Societ. quæ Berolini est, membro.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1711, 4. Alph. 5 plag. 13.

REcensuimus nuper in Actis A. 1711 M. Sept. p. 390 generalia, quæ ad evolvendas primas rerum naturalium notiones adduxit Cl. Autor; nunc ut fidem datam liberemus, de duabus quoque Dissertationibus, quas operi inseruit, edisserendum. Prior illorum de causa soliditatis corporum; posterior de causa resistentiæ fluidorum agit. In priore *Malebranchii* atque *Jacobi Bernoulli* hypothesin magis evolvit, a pressione ætheris ambientis cohæsionem molecularum derivantium. Eum in finem supponit, 1 dari fluidum omnis soliditatis expers, cujus partes nulla vi cohæreant, sed rapidissime agitatæ quaquaversum moveri nitantur, quam *æthe-rem* appellat: 2 ei immersas esse moleculas, quarum partes ex se nulla vi cohæreant, attamen inter se quiescant, nisi quatenus ab ambiente æthere moveantur: 3 ætherem cum ipsis pressionem suam communicare per lineas ad earum su-

perficies in quovis puncto impulsus perpendiculares : 4 molecularum partes, si undique æquali vi non urgeantur, quoniam pressionibus ætheris resistendi vim nullam habent, eo cedere, ubi minus premuntur. Hinc deducit, moleculas illas figuram sphæricam induere debere, cum pressiones fluidi se mutuo æquilibrare aliter nequeant : id quod etiam experimentis corroborat & contra *Franciscum Bayle* disputat, in Institutionibus Physicis cohæsionem partium in guttis alio modo per materiæ subtilis actionem quandam explicantem. Contendit ulterius, massulas suas sphæricas esse corpora vere solida seu mutationi figuræ ac divisioni resistere vi majore, quam quæ a partium quiete provenit, quia fluidi pressio mutationi figuræ sphæricæ contranititur, qua sine nulla fieri potest divisio ; atque omnem soliditatem corporibus accidentalem pronunciat, quia a causis externis tota pendet. Ut jam ostendat, quomodo ex istis sphærulis solida nostra sensibilia componantur ; multus in eo est, ut probet, si duæ sphærulæ æquales ad se invicem comprimantur, ita ut pars superficiei, qua se invicem tangunt, sit utrinque complanata, nec ulla alia vi quam fluidi pressione urgeantur, eas neque in unam sphæram confluere, nec se invicem repellere, sed ita cohærere atque divisioni solam resistere, si vis dividens agat secundum lineam ad planum contactus perpendicularem vel obliquam. Ex pluribus sphærulis eodem modo junctis moleculas majores quotlibet gradibus soliditatis inter se diversas ex his rursus alias adhuc majores componi arbitratur, donec corporum in universo diversitas prodeat. Etsi autem unicum tantum explicet modum, quo sphærulæ portionibus superficiei suæ complanatis junguntur ; plures tamen dari ultro largitur. Totam nempe diversitatem corporum pendere ait tum a superficierum complanatarum magnitudine, tum a diverso modo combinationis, tum a majore minoreve copia sphærularum sub eodem volumine junctarum. Corporum igitur elementa esse corpuscula sphærica contendit atque hinc Cartesii particulas striatas & tertium elementum rejicit, objectioni-

ctionibus una respondens, quas Anonymus contra *Malebranchium* in litteris Philosophicis, idiomate Gallico Trevoltii 1703 impressis, urget. His obstare videntur Cl. Autori, quæ Vir summus, *Isaacus Newtonus*, in Latina Optices editione de vi quadam attractrice particularum prodidit, & eandem impugnaturus ostendere conatur, admissa tali vi, guttas majores superficiei duræ incumbentes in ima sui parte magis complanari, quam guttulas minores, & guttam unam aliam ab ea aliquantulum dissitam attrahere debere: id quod tamen experientiæ repugnet. Enimvero cum Vir perspicacissimus in Optica laudata p. 322 diserte scribat: *Qua causa efficiente hæ attractiones peragantur, in id vero hic non inquiro. Quam ego attractionem appello, fieri sane potest, ut ea efficiatur* impulsu *vel alio aliquo modo nobis ignoto. Hanc vocem attractionis ita hic accipi velim, ut in universum solummodo vim aliquam significare intelligatur, qua corpora ad se mutuo tendant, cuicunque demum causæ attribuenda sit:* satis superque apparet, ipsum nondum definivisse, utrum cohærentia partium a causa intrinseca, num ab extrinseca proficiscatur, neque dubium est fore, ut ambabus amplectatur manibus demonstrationem principiis firmis nitentem & a paralogismis liberam, qua evincetur, fluido ambienti has partes deberi. Nimirum dudum in Præfatione ad Principia Philosophiæ naturalis Mathematica monuit Philosophus summus, *omnis Philosophiæ difficultatem in eo versari, ut a phænomenis motuum investigemus vires Naturæ, deinde ab his viribus demonstremus phænomena reliqua.* Et in Optica loc. cit. addit: *Ex phænomenis Naturæ illud nos prius edoctos oportet, quænam corpora se invicem attrahant & quænam sint leges & proprietates istius attractionis; quam in id inquirere par sit, quanam efficiente causa peragatur attractio.* Ceterum Noster accuratius disquirit, quale sit illud fluidum, unde cohæsio molecularum pendet. Probat, illud esse 1 aere subtilius, quia guttæ figuram rotundam etiam in vacuo conservant per experimenta *Florentinorum* ab ipso cum *Serrurierio* repetita; 2 ab æthere diversum, quia æther utpote corpus ab-

ſolute fluidum ex nullis poris excludi poteſt, ipſo judice, fluidum vero guttas rotundans ex earum poris excluditur; 3 diverſum quoque a fluido gravitatem producente, quoniam veretur, fore alias aquam & Mercurium corpora æque ponderoſa ac aurum; immo 4 aliud quam materiam lucis, quia hæc poros aquæ penetrat; & 5 diſtinctum a materia magnetica, quia magnes interpoſita aqua ferrum trahit. Hic ſimul rationem reddit phænomeni extraordinarii a *Brunckero* primum obſervati, quod Mercurius ab aere purgatus ad 40, 50, 60, immo 72 digitorum altitudinem in tubo immoto ſuſpenſus hæreat. Cauſam ſcilicet conjicit in preſſionem fluidi alterius ab aere diſtincti, quod quidem poros vitri penetret, in ſuperficiem tamen Mercurii in tubo contenti ex parte ſolum gravitet, quatenus particulæ Mercuriales in hac ſuperficie conſtitutæ tubi vitrei poris expoſitæ ſunt. Eandem rationem allegat, cur eodem tempore eodem in loco diverſa ſit Mercurii in tubis diverſis altitudo. Differentiam vero fluidorum maſſulas rotundantium ulterius inde concludit, quod guttæ Mercurii & aquæ ejusdem molis ſuperficiei duræ incumbentes a gravitate fere æqualiter in parte ſui ima complanentur.

Leges reſiſtentiæ fluidorum *Leibnitius* atque *Newtonus* invenerunt, quorum inventa promovere ſtuduit *Varignonius*. Sed cum illi eas Geometrice demonſtrarint; Noſter idem argumentum per rationes Phyſicas explicare intendit & in pleriſque diverſa ab iis tradit. Duo autem lemmata fundamenti loco ſubſternit; nempe 1 ſi globus ſolidus in fluido æthereo totum univerſum occupante progrediatur, partes ejus, in quas impingit, lateraliter expelli & verſus ſpatium a parte poſtica relictum cedere, aliis remotioribus minime commotis: 2 ſi eidem fluido corpuſcula ſolida interſperſa ſint, ea a globo in directum propelli, quatenus rigida ſunt atque hinc, ſi non prorſus rigida fuerint, partim in directum progrediendo, partim lateraliter diffluendo globo cedere. Tanto autem minorem ſtatuit vim in directum progrediendi, quanto diffluxus lateralis major. Utrumque lemma non minus

nus rationibus, quam experimentis confirmat: quo facto conſiderat motum corporum 1 in medio abſolute fluido, 2 in medio conſtante ex corpuſculis ſphæricis plane rigidis, 3 in medio compoſito ex corpuſculis nec perfecte mollibus, nec perfecte rigidis, & denique 4 reſiſtentiam ex attritu particularum ortam expendit. In medio abſolute fluido reſiſtentiam nullam concedit, quia corpori idem motus a rergo ſtatim redditur, qui particulis fluidi anterioribus ſola quiete reſiſtentibus inprimitur. In medio ſecundo reſiſtentiam eſſe infinitam, cum globus prorſus nequeat moveri, particulis fluidi non cedentibus. In fluido tertio reſiſtentiam fore tanto majorem minoremve, prout corpuſculorum fluidi rigiditas major minorve fuerit, quoniam ſcilicet pars illius motus, quo corpuſcula fluidi anterius propelluntur, utpote per illorum rigiditatem amiſſa, poſterius corpori moto non redditur: neque enim ſolum corpuſcula ſolido immediate contigua impelli, ſed & ab eorum motu antico & attritu remotiora & in ambitu ſita commoveri. Defendit autem, eo ſolum exceſſu lateraliter extrudi corpuſcula, quo vires comprimentes fluidum oppoſitam cohæſionis vim ſuperant, & in eadem ratione, qua aucta corpuſculorum fluidi rigiditate augetur ratio motus corporis ad illorum motum, pariter augeri rationem motus deperditi ad illorum motum lateralem.

Denique reſiſtentiam ab attritu ortam a ſoliditate corpuſculorum fluidi unice pendere arbitratur, eaque ſublata tolli: unde tanto majorem eſſe ait, quo corpuſculorum rigiditas major. Veriſimile autem ipſi videtur, reſiſtentiam priorem, quæ fit absque attritu, quam proxime eſſe in ratione duplicata velocitatis, eodemque modo ſe rem habere cum poſteriore, quæ ex attritu prodit. Concludit itaque, omnem in fluido quocunque reſiſtentiam a ſoliditate corpuſculorum illa componentium oriri, & hinc hallucinari ipſi videtur Philſophus profundus *Newtonus*, dum reſiſtentiam, quæ eſt in ratione duplicata velocitatis, a ſola vi inertiæ derivat, & fluidorum reſiſtendi vires prope eſſe ut eo-

rum denſitates demonſtrat. Erroris quoque arguit *Carteſium*, agitationem corpuſculorum terreſtrium in igne, flamma, fermentationibus ab impulſu fluidi ætherei deducentem.

HISTORIA RERUM GERMANICARUM, ſub tribus Imperatoribus Romano-Germanicis Ottone I Magno, Ottone II & Ottone III geſtarum, ex monimentis antiquis & MStis fide dignis concinnata a JOH. PHILIPPO A VORBURG, Præpoſito Monaſterii Grandis-Vallis, & Conſiliario Moguntino & Herbipolenſi &c. nunc primum in lucem protracta a FRID. KNOCHIO, Bibliopola.

Francofurti ad Mœnum, A. 1709, fol.
Conſtat Alph. 1 plag. 21.

Autor hujus libri, qui totam fere ætatem in evolvenda ſcribendave hiſtoria Germanica conſumpſit, jam XII Tomos ſuo ſumptu imprimendos curaverat, cum morte præventus pulcerrimum opus inchoatum relinquere cogeretur. Ex iſto, ab heredibus per 60 amplius annos inter ſitus & ſqualores neglecto, tandemque mercatoribus & cupidinariis divendito, ſupra laudatus Bibliopola hanc quaſi tabulam, a ſimili interitu conſervatam, nunc demum in lucem protulit. Complectitur illa res Germanicas & externas quasdam iis conjunctas juxta ordinem annorum, in quos incidunt, digeſtas, optimorumque Autorum teſtimoniis ac monimentis publicis confirmatas, ab initio imperii Ottonis I usque ad obitum Ottonis III. Ut unum vel alterum exempli cauſa excerpamus, ad annum 962 Imperium non modo jam ante Ottonem M. ad Germanos delatum fuiſſe, ſed & Conradum ac Henricum, proximos Ottonis I in regno Germanico anteceſſores, non ſine juſta cauſa ab Aventino, Cuſpiniano, Cranzio aliisque inter Cæſares numerari, cum aliis rationibus, tum Italorum ſcriptorum conſenſu confirmatur.

matur. Ad annum 984 refertur origo sacerdotum missaticorum pro defunctorum animabus sacra facientium. Cum enim h. t. Romæ sodalitas aliquot sacerdotum ea potissimum lege instituta esset, ut si quis ex iis decederet, reliqui omnes ad animam ejus expiandam XL missas canerent, mos iste per totam Europam manavit, ut vix aliqua urbs paullo celebrior sit, in qua non expiatoria hujusmodi sodalitas reperiatur. Cujus rei publicum monimentum in templo DD. Cosmæ & Damiani tabulæ marmoreæ incisum p. 116 exhibetur. Ad annum 996 satis luculenter confutatur fabula a Gotfrido Viterbiensi primum tradita, & a Sigonio, Cuspiniano, Cranzio, reliquis repetita, de Maria Aragonica, Ottonis III conjuge, adulterii damnata, & Imperatorem hunc nunquam matrimonium contraxisse ostenditur, etsi Helena Imperatoris CPtani Filia, quæ postea Vlodomiro Russiæ Principi nupsit & sacra Christiana in ditionem Russicam intulit, ipsi desponsata fuerit. Ad annum 999 Autor vulgarem illam de origine Electorum, ab Ottonis III constitutione repetenda, opinionem rejicit, & singularem librum de hoc argumento, Gewoldi rationibus opponendum, pollicetur. Sed hunc non minus ac alia præclara ingenii ejus monimenta intercidisse, dolemus.

MEDITATIONES AD INSTRUMENTUM Pacis Cæsareo-Svecicum. Specimina IX.

Spec. I A. 1706, II, III, 1707, IV, V, 1708, VI, VII, 1709, VIII, 1710, IX, 1711.

Alph. 9 plag. 12.

INstrumentum Pacis Westphalicæ illustrarunt multi: argumentum pro dignitate hactenus absolvit nemo. Plerisque præter obscuram aut inficetam dictionem, judicandi imperitiam, Actorum publicorum usum modicum vel plane nullum, in ipsa tractatione vitium est. Norunt omnes, quam superficiarie ac frigide hic versati sint Schützius ac Fritschius; quam compendiose Obrechtus; quantum partium studiis scindan-

ſcindantur Oldenburgerus ac Bukishius, ille in Pontificios, hic in Proteſtantes injurius. Occupavit ergo materiam Illuſtris Autor, qui, etſi nec nomen appoſuerit, nec impreſſionis locum addiderit, non potuit tamen ita latere, quin pleriſque creditus fuerit doctiſſimus & in publicis Imperii comitiis plurium annorum experientia exercitatiſſimus Heinricus Henniges, qui, cum nuper in ipſa novi Imperatoris electione Potentiſſimi Boruſſiæ Regis nomine Legationem ſecundo loco obiret, ſubita paralyſi rebus humanis ereptus eſt. Edidit is intra aliquot annorum ſpatium novem hæc Specimina, neutiquam ad formam priorum Commentariorum ſcripta, quibus in univerſum Pacis Weſtphalicæ inſtrumentum pulcre atque accurate commentatus eſt. Acta enim publica inſpexit, libros optimos, quos indicat Præfatio, diligenter ſcriptioni adhibuit, nunquam partium ſtudio, ex animo ſemper judicavit, denique res ſcitu digniſſimas ſtylo, quem admittebat argumentum, commendavit. Hæc inſtituti ratio eſt: quid in ipſa tractatione præſtitum, exemplis doceri hoc loco commode non poterit, ne, quæ conjunctim ſumta ac ſuo ordine lecta probabuntur omnibus, diviſa lecturis minus placeant. Juvabit potius adnotaſſe, additas eſſe Speciminibus Mantiſſas, in quibus uberior eorum, quæ in Commentario, ne nimis excreſceret aut diſtraheret Lectorem, attingi tantum poterant, datur explicatio. Pars major Capitulationes ac Inſtrumenta exhibet; reliquæ Mantiſſæ de ſtatibus Imperii, de ſuperioritate territoriali, de Judicii aulici nævis & defectibus, ac id genus aliis copioſe ac docte agunt. Deeſt integro operi unicus Executionis Noribergenſis Receſſus, ab Illuſtri Autore Corollarii quondam loco deſtinatus. Sed & hic forte poſthac e ſchedis ejus, cum aliis, quæ prelo parata habuit, proditurus eſt. Ceterum monemus, prodiiſſe & nuperrime Anonymi Meditationes in Capitulationem Joſephi, quæ eundem Autorem agnoſcere viſæ ſunt. Verum de his æque ac de Cl. Nitzſchii Commentario in eandem Capitulationem, nuper vulgato, alia occaſione dicemus.

* * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. IV.

JO. ERNESTI GRABII S. T. P. DISSERTATIO de variis vitiis LXX Interpretum Verſioni ante B. Origenis ævum illatis.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, ſumpt. Henr. Clementis, 1710, 4. Plag. 16.

IN LXXI Interpretum, perinde ac Novi Teſt. Codicibus quibusdam jam olim per ſupinam Librariorum negligentiam partim, partim per imperitam ac valde temerariam quandoque diligentiam, ſingula verba vel commata integra non ſolum mutata ſæpius ſed & addita paſſim alia, alia detruncata fuiſſe, diſertis verbis teſtatur Origenes in *Commentariis* in Matthæum T. I Operum Græco-Latin. p. 381. Ac iſti quidem, quos Origenis ætas tulit, LXX Interpretum Codices longo inde ævo ſive temporum ſive hominum injuria perierunt, adeo ut nullus jam eorum ſit ſuperſtes. Quamvis enim Græci de antiquiſſimo *Geneſeos* libro in Bibliotheca Cottoniana aſſervato, quem Philippis in Angliam ſecum tulerunt duo Græcorum Epiſcopi tempore Henrici VIII, eique dono obtulerunt, ex antiqua traditione perhibuerint, *quod olim dominum agnoverit B. Origenem*, quam aſſertionem *Richardus Jameſius*, dictæ Bibliothecæ olim Cuſtos, in fronte Illius Codicis ſua manu notavit; a ſe tamen impetrare non poteſt eruditiſſimus Grabius, ut illi traditioni protinus ſubſcribat, li-

Cap. I. pag. 1.

2.

cet laudatum Codicem cunctorum totius Angliæ, ac omnis forte Europæ, vetuſtiſſimum eſſe credat. Neque neceſſe eſſe exiſtimat, ex illo vitia verſioni τῶν ὁ illata oſtendere, cum ex ipſis *Origenis*, & Patrum eo antiquiorum, imo antiquiſſimi *Philonis* Judæi ſcriptis plura θſcitantiæ, imperitiæ & temeritatis priſcorum Scribarum in mutandis, mutilandis, interpolandis ac translocandis Scripturæ textibus exempla, in plures mox codices, indeque ad ſeram poſteritatem ac noſtram usque ætatem transmiſſa, colligi queant. Illa igitur, quorum in editis Adamantii libris eorumque fragmentis expreſſa facta eſt mentio, præ reliquis in primo hujus Diſſertationis *Capite* recenſet, deinde & alia quædam ex monimentis
p. 3. ipſo vetuſtioribus ſubjungit: non modo ut iſta, quæ in noſtris Codicibus etiamnum reperiuntur, errata devitare poſſimus, ſed & clare perſpiciamus, quam ſalutaris Eccleſiæ, ac prope neceſſaria fuerit medica manus, quam *Origenes* his malis adhibuit. Sic, ut unicum duntaxat afferamus exemplum, magnam deſcriptorum temeritatem in illo ſacri textus
25. augmento, non ad illuſtrandum ſed corrumpendum eum compoſito, conſpici cenſet, quod Geneſeos Cap. XI, 12 & 13 exſtat & Cainanem alterum nobis ſiſtit. Hæc autem lacinia, in *Hebræo* & *Samaritano* Codice non habetur, nec agnoſcitur a *Beroſo* Chaldaicæ Hiſtoriæ Scriptore apud Joſephum, neque a primævis Chriſtianis Patribus, *Theophilo* nempe Lib. III ad Autolycum & *Julio Africano* in Chronographia apud Georgium Syncellum, nec ab ipſo etiam *Origene*. Attamen iam ante Origenis ævum iſtud augmentum verſioni τῶν ὁ inſertum fuiſſe, vel ex eo patere putat Cl. Grabius, quod
26. is obelo iſtud notaverit, teſte non modo MS. Codice Arabico Laud. 146 in Bibliotheca Bodleiana, ſed & *Procopio*, qui ad hunc locum ait: Ἐν τῷ Ἑβραικῷ ἔχει ὡς Ἀρφαξὰδ τὸν Σαλὰ γεννᾷ, καὶ τὸ μέσον ῥητὸν ὠβέλισται. Imo iam ante ipſius Servatoris tempora hanc de Cainane interpretationem a
40. manu Helleniſtæ cujuspiam profectam eſſe, exinde colligit, quod eam ante Servatorem natum agnovit *Demetrius*, quem *Alexander Polyhiſtor*, ut hunc *Euſebius* Libr. IX Præp. Evangel. cap.

cap. 21, allegavit. Cum vero Demetrius ſub Ptolemæo IV ſive Philopatore vixerit, ut ex *Clementis Alex.* Libr. I Strom. p. 337, D. apparet, colligit Noſter, dimidio circiter poſt factam iſtam verſionem ſeculo textum hunc *Cainane* iſto jam interpolatum fuiſſe. Ipſis enim interpretibus hoc additamentum propterea non adſcribit, quia *Beroſus*, τῶν ὁ æqualis, Abrahamum δεκάτῃ γενεᾷ poſt diluvium e patria exiiſſe memorans apud Joſephum Libr. I Ant. Cap. 8, Cainanem eo ipſo excludit, id quod & *Eupolemus* fecit, teſte *Alexandro* Polyhiſtore, cujus verba allegavit *Euſebius* Libr. IX Præp. Evangel. c. 17 p. 418, D. ac poſt illum *Origenes* Commentario in Johannem p. 287, D. Ne vero quis miretur, quod ad probandam hujus interpolationis antiquitatem non adduxerit ipſius S. Lucæ Evangeliſtæ auctoritatem, utpote qui in Servatoris noſtri Genealogia, Cap. III v. 36 τοῦ Καϊνᾶν mentionem fecit, libere profitetur Cl. Autor, ſibi in S. Lucæ textu aquam hærere, neque rationes deeſſe, quæ inſertum in eo τοῦ Καϊνᾶν nomen valde ſuſpectum ſibi reddant, quas orbi erudito alibi oblaturus erat conſiderandas, niſi mors ipſum nuper præveniſſet.

Enarratis ita per integrum *Caput primum* interpolationibus, defectibus, transpoſitionibus ac corruptionibus, verſioni LXXvirali ante Origenis ac ipſius Servatoris tempora illatis, commemoratisque vitiorum iſtorum cauſis, *Cap. ſecundo* agit de emendata LXX Interpretum editione, in qua ſummus Eccleſiæ Doctor *Origenes* vulneribus ſanandis remedia adhibuit. Unde enatum eſt celebre illud *Tetraplorum*, & celebrius adhuc *Hexaplorum* opus, quorum αὐτόγραφα ipſius *Origenis* manu deſcripta, vel ſaltim correcta, *Euſebii* & *Hieronymi* ætate in Cæſarienſi Bibliotheca adhuc aſſervabantur. *Tetrapla* quatuor Græcas Vet. Teſt. verſiones, primo *Aquilæ*, deinde *Symmachi*, hinc *LXX Interpretum*, denique *Theodotionis*, diſtinctis columnis, atque e regione ſibi invicem oppoſitas exhibebant: *Hexapla* autem *quinta* inſuper & *ſexta* columna, quæ literis ε & ϛ notatæ erant, in quibusdam libris adjunctas habebant duas alias verſiones Græ-

Cap. II. pag. 49.

65.

51.

cas, inde dictas *Quintam* & *Sextam*, Jerichunte alteram, alteram Nicopoli in æneis doliis abſconditis ab *Origine* inventam; præfixa omnibus hiſce duplici columna, quarum prior Hebræum textum Hebraicis literis, poſterior eundem propter Judaicorum elementorum prorſus ignaros, Græcis expreſſum continebat. Atque hinc *Octaplorum* etiam vel Ὀκταστελίδι nomen exortum, & *Hexaplis* ob additas duas Hebræas columnas a nonnullis inditum fuit, uti Πενταστελίδι appellatio nata eſt e quibusdam *Tetraplorum* exemplaribus, quibus una columna, textum Hebræum Græcis literis exhibens, præfixa erat. Ceterum eo conſilio *Tetrapla* atque *Hexapla*, de quibus poſt doctiſſimos Eccleſiæ Antiſtites
pag. 52. *Uſſerium* & *Huetium*, prolixius egit *Cl. Hodius*, compoſuit *Origenes*, ut Lectores, interpretatione τῶν ὁ cum reliquis verſionibus Græcis cumque authentico textu Hebræo collata, illius ab hiſce deſcrepantias & ſive interpolationes ſive defectus perſpicere, hosque inde ſupplere poſſent. Qua vero methodo in emendando textu Adamantius uſus ſit, ipſe non ſolum in *Epiſtola* ad Julium Africanum p. 226 & citato in Matthæum *Commentario* p. 381 indicat, ſed Grabius noſter diſtinctius declarat, deſcriptisque emendationum ſignis, *obelo*, *hypolemniſco*, *lemniſco*, *aſteriſco*, eorum oſtendit uſum, & exemplis cuncta illuſtrat. Scilicet *Origenes*, ubi diſcrepantes in vulgaribus LXX Interpretum Codicibus invenit le-
53. ctiones, meliores ex melioribus elegit, ac iſtam, quæ reliquis Interpretibus ipſique Hebraicæ veritati congrua erat, præ aliis retinuit. Ubi autem in omnibus vel plurimis Græcis. τῶν ὁ exemplaribus aliqua addita deprehendit, quæ ab Hebræo textu aberant, ea *obelo* notavit, non vero auſus eſt prorſus expungere, ne ſcilicet cum LXX Interpretum vel
55. ſequiorum Libratiorum additamentis expungeret forte aliqua genuina verba vel commata, quæ in illorum quidem exemplari extiterant, licet in iis, quibus *Adamantius* utebatur, non occurrerent; neve ſimplicioribus fratribus Chriſtianis offendiculum præberet, & ſacra Biblia decurtaſſe diceretur. Atque *obelus* vocabatur veru talis figuræ —— vel paulo inflexum

flexum hoc modo ~ ; in *Maſii* autem Codice Syriaco & duobus Arabicis Bodlejanis punctum ſemper fere eſt ſubſcriptum, ita ut Hypolemniſci ~̣ ab *Epiphanio* aliisque dicti figuram habeat ; imo in membranis Colbertinis & Voſſianis perſæpe, nec non in Codice Rupefucaldino duo ſubjecta ſunt puncta ~̣. Ceterum quod tria hæc ſigna ~ ~̣ ~̣ æquipolleant, e collatione modo laudatorum Codicum Grabius intellexit, in quibus promiſcue uſurpantur, adeo pag. 56. ut ſæpe idem verbum eodem loco in uno illorum ~ in altero ~̣ in tertio ~̣ præfixum habeat. Accedit, quod tam ipſe *Origenes* locis citatis, quam *Hieronymus* in Epiſt. ad Suniam & Fretelam aliisque in locis unius duntaxat *obeli*, nullam vero *hypolemniſci* fecerit mentionem. *Hypolemniſcos* igitur aut prorſus non adhibitos eſſe ab *Origene*, vel ab *obelis* haud diverſos fuiſſe, Grabius exiſtimat. Aut ſi vel ipſe Adamantius vel Librarii diverſum quid duobus iſtis ſignis denotarunt, ſe differentiam iſtam prorſus ignorare ingenue fatetur potius, quam ut cum *Epiphanio* aliisque recentioribus Viris doctis vel prorſus falſa vel incerta ſaltim in medium proferat. Figura *Lemniſci* talis erat ÷ vel ~̣ quem 57. idcirco ὀβελὸν περιεστιγμένον *Laertius* in vita *Platonis* vocat. Eum obeli loco ſæpe in Tomis Codicis Alexandrini a ſe editis exprimi curavit Cl. Autor, Codices quosdam, quibus utebatur, in eo ſecutus. Nunc autem accuratius re perſpecta triplicem hujus ſigni uſum invenit. Primo ubi ad interpretationem τῶν ὁ, aliqua ex parte mancam, addendum aliquid erat, quod cum illorum textu absque mutatione aliqua non bene conſtrui poſſet, ibi tam verbum mutandum, quam quod ejus loco ſubſtituebatur, *lemniſcis* notatum cernere eſt. Similiter quando τῶν LXX interpretatio haud accurata, ideoque alia melior verſio apponenda videbatur, tunc illi *lemniſci*, huic autem *aſteriſci* ſigna in Codice Regio hinc inde appoſita reperiuntur. Frequentiſſime demum *lemniſcus* adhibitus oc- p. 58. currit, tanquam nota variæ in diverſis LXX Interpretum exemplaribus lectionis, etſi dubium ſit, an *lemniſcus* ab ipſo *Origene* in annotandis variis LXX Interpretum lectionibus fuerit

erit adhibitus, cum ipse nullam istius signi fecerit mentionem; an vero ab *Eusebio* vel *Pamphilo* appositus sit ejusmodi variis τῶν ὁ lectionibus, quas ipsi e collatione Tetraplorum atque Hexaplorum forte collegerunt. Res enim absque inspectione ipsorum autographorum, quæ jam periisse videntur, vix definiri potest. Tandem ea, quæ *Origenes* ad
pag. 60. supplendam τῶν ὁ Versionem ex aliis Interpretibus juxta Hebraicam veritatem addidit, *asteriscis* hujus figuræ ※ quemadmodum ab Epiphanio & in MSS. Codicibus depinguntur, notavit, eo consilio, ut si quando cum Judæis disputarent Christiani, proferrent ipsis ex Græca versione ea, quæ exstant in exemplaribus eorum Hebraicis. Ut autem pateret, quousque supplementa ista, juxta Hebræum inserta, pertingerent, hæc perinde ut ὠβελισμένα signo finali ⊢ vel: terminavit, et, si pluribus, illa constarent lineis vel versibus, *asteriscos* usque ad postremum στίχον in margine continuavit,
61. vel Librarii saltim diligentes id sæpius fecere. Cum autem *Chalcenterus* in genere ἐκ τῶν λοιπῶν ἐκδόσεων c reliquis *Editionibus* sive versionibus *juxta Hebræum* se addidisse dicat, quæ LXX vel Scribæ potius omiserant, *Hieronymus* observavit, *Origenem* de *Theodotionis* translatione, quæ sermonis simplicitate a LXX Interpretibus non discordabat, *plurima accepisse, & signum posuisse asteriscum*, id est, *stellulam, quæ, quod prius absconditum videbatur, illuminet, & in medium proferat.* Hæc etiam causa fuit illius ordinis in *Tetraplis* atque *Hexaplis* observati, quo LXX Interpretum
62. & *Theodotionis* versiones sibi invicem junctæ fuere, *Aquilæ* & *Symmacho*, e quibus pauciora supplementa *Origenes* sumsit, proxime Hebræum textum ibi sequentibus. Quoniam uterque, & *Aquila* & *Symmachus*, relicta τῶν ὁ versione, Hebræum tantum textum exprimere sategerunt, ille quoad verba, hic quoad sensum, sicut *Hieronymus* in *Proœmio* Chronici Eusebiani notavit. Atqui ex istis Tetraplorum atque Hexaplorum Origenianorum Autographis paulo post Apographa quædam ab aliis exarata fuisse, vix dubitari posse Grabius existimat. Certe seculo *quarto* incunte Pamphilus Mar-
66.

tyr

tyr atque Eusebius junctis studiis Origenianam LXX Interpretum Editionem, ex ipsius Adamantii Autographo emendatam, Palæstinis Christianis tradiderunt. Hac sub Asteriscis & Obelis editione Græci non solum, sed & Latini quidam Patres usi sunt, ut ex *Hilario* & *Ambrosio* Autor noster collegit. Ut vero clarissime pateret, quam utilis Ecclesiæ Origenis opera fuerit, mancorum *Jeremiæ* locorum supplementa e MSS. Codice Regio, Asteriscis hinc inde insignito, descripta, & ex altero MS. exemplari Collegii Novi Oxoniensis, quod tamen signis istis ubique caret, nec non e *Theodoreto* & *Chrysostomo*, qui Hexaplari Editione usi sunt, vel etiam per conjecturam, debite emendata, speciminis loco adjunxit. Quemadmodum vero nihil ex omni parte beatum est, ita & elaborata ab Adamantio LXX Interpretum Editio non solum aliquos retinuit nævos, sed & præter necessaria defectuum supplementa quasdam insuper interpolationes ex aliis Versionibus male contraxit. Ac licet sphalmata haud pauca sequioribus Librariis, in describenda Hexaplari Editione κοινὴν, quæ in ipsorum manibus ac memoria erat, potius sequendam temere existimantibus, aut per negligentiam errantibus, adscribenda sint: aliqua tamen interpretationi τῶν ὁ pridem illata vitia, ab ipso *Adamantio* intacta relicta fuisse, evinci posse credit ex Græcis exemplaribus fere authenticis ac vetustissimis versionibus, Latina, Syriaca, & Arabica, ex illis translatis. p. 67. 68 95 96.

Tandem *Cap. III* de reliquiis Hexaplaris LXX Interpretum Editionis acturus, Græcos non modo, sed & Latinos, Syros atque Arabes reprehendit, quod nullum Editionis Hexaplaris exemplar integrum in Bibliothecis suis nobis conservarint. Divina tamen providentia factum esse prædicat, ut aliquæ laudatæ Editionis partes, velut e naufragio tabulæ, in diversis eruditi Orbis oris sint relictæ. Quibus in unum colligendis, indeque excudendæ accuratæ, & perfectæ, quoad ejus fieri potest, τῶν ὁ interpretationi, haud exiguum laborem nec parvos sumptus hucusque impendit. Et de *Octateuchi* quidem Codicibus MSS. juxta exemplar Origenia- p. 97

nianum in Prolegomenis ad *Octateuchum* prolixe agit. Ubi inter alios Græca quædam folia cum asteriſcis & obelis, quæ olim ad *Claudium Saravium*, in Parliamento Pariſienſi Conſiliarium Regium, ſpectarunt, jam vero inter libros *Iſaaci Voſſii* in Bibliotheca Lugduno-Batava aſſervantur, recenſet, horumque poſtremam partem a Cap. XVI libri *Judicum* verſu 29 primordium capere dicit, ſicut ex illorum Apographo, ſive variis lectionibus, a *Th. Richardſono* & *Roberto Canono* excerptis, collegit. Aſt aliud ejusmodi Apographum, quod *Patricius Junius* quondam a Rev. *Uſſerio*, hic vero ab ipſo *Claudio Saravio* accepit, quodque poſt editum *Octateuchum* Celeberrimus Vir *Richardus Bentlejus* inter ſchedas ſuas reperit, & cum *Grabio* noſtro perbenevole communicavit, a verſu 3 Capitis XV *Judicum* incipit. Unde juxta computum in Octateuchi *Prolegomenis* ex comparatione paginarum iſtius Manuſcripti ac ſui typis impreſſi exemplaris factum colligit, alia quatuor folia *Claudium Saravium* poſſediſſe, quæ ad manus *Iſaaci Voſſii* haud pervenerunt, quæque ubi jam lateant, Grabius ignorabat. Ut vero quatuor iſtorum foliorum *Saravianorum* uſum percipiant Viri eruditi, præſertim Lectores ſuæ τῶν ὁ Editionis, nec non Epiſtolæ ad Cl. *Millium*, qua probavit, Libri *Judicum* genuinam LXX Interpretum verſionem membranis *Alexandrinis* contineri, *Romanum* autem exemplar *Heſychianum* ac ab illa prorſus diverſum eſſe, idcirco verba *primum* Capitis XV & XVI *Judicum* lemniſcis ibi circumſcripta, quia in Hebræo non exſtant, hic recenſet, quo ſignum iſtud una cum nota finali in Grabii Editione calamo appingi queat: *deinde* demonſtrationem prærogativæ Codicis *Alexandrini* præ *Vaticano*, quoad dicta capita, pleniorem in ſupplementum iſtius Epiſtolæ, exhibet. Reliquos Veteris Teſtamenti libros Hiſtoricos, ſecundum editionem Origenianam cum Aſteriſcis & Obelis, in ſolo Syriaco *Maſii* Codice conſervatos extare, alibi jam monuit, ubi etiam de *Hexaplari* Davidis *Pſalterio*, & *Jobi* libro ab *Hieronymo* in Latinum ſermonem verſis diſputavit. Prophetarum vero *quatuor* Codices Hexaplares cum *Aſteriſcis* & *Obelis* in diverſis Biblio-

pag. 98.

103.

104.

108.

bliothecis exſtare hoc loco obſervat. Quale exemplar illud eſt, quod olim ad Nobilem in Gallia Virum, *Renatum Marchalum* ſpectavit, poſtea vero in Cardinalis *Rupefucaldii* Bibliothecam translatum, nunc demum inter libros *Collegii Claromontani* Pariſiis aſſervatur. *Duo* alii Prophetici Codices Romæ aſſervantur, duorum ſcilicet eminentiſſ. Cardinalium, *Barberini* & *Chigii*, quo poſtremo ante tria vel quatuor luſtra defuncto, alter jam in Bibliotheca Illuſtr. Principis *Chigii* exſtat. *Quartus* denique Codex in Sereniſſimæ Reginæ M. Britanniæ Bibliotheca cuſtoditur, ſeculo XI vel XII ſcriptus, omnes Prophetas complectens, ac ipſi *Rupefucaldino*, uti eruditiſſimo *Grabio* videtur, præferendus. Hos Prophetarum Codices, ſatis prolixe ſub finem hujus Diſſertationis deſcriptos, in *Prolegomenis Tomi Tertii* Editionis ſuæ ϛῶν ὁ, additis aliis, prolixius recenſere voluit, cum autem e vivis nunc ſit ſublatus, hoc ejus ultimo in labore contentos nos eſſe oportet, rogantes Galliæ & Romæ eruditos, ut vel ipſi, quicquid poſſunt, ad illuſtrandos, quos poſſident, Codices conferant, vel uſum eorum aliis in hoc ſtudio exercitatis permittant. p. 115 118.

AN ESSAY UPON THE EPISTLES OF Ignatius.

h. e.

TENTAMEN DE EPISTOLIS IGNATII; Autore GULIELMO WHISTONO, M. A. Mathematum in Academia Cantabrigienſi Profeſſore.

Londini, impenſis Benj. Tooke, 1710, 8.

Plag. 3.

PRimum producimus nunc Schediaſma, quo animum, magis magisque a receptæ hactenus in Eccleſia Chriſtiana de Myſterio S. Trinitatis doctrinæ tenore fideque diſcedentem, ac in omnia alia abeuntem, publice eſt profeſſus Vir Clar. Guil. Whiſtonus. Viſum tamen ipſi fuit non ſtatim ab initio de ſumma rerum diſceptare, remque omnem uno ictu conficere,

sed præmissa leviore quadam velitatione vires pariter experiri, ac, quæ novis Tentaminibus suis in Orbe Christiano eruditoque exspectanda sint fata, explorare. Eo igitur animo editus est ab illo hic Tractatus, in ipsa fronte paradoxam, ut ipsius verbis utamur, cum maxime, sed neque minoris momenti, Propositionem, quam probandam sibi sumsit, gerens. Ea vero sequentis est tenoris: *Epistolæ Ignatii prolixiores, quas ab aliquo tempore vulgo interpolatas diximus, sunt, eaque, solæ, verus, genuinus atque authenticus Patris hujus fœtus: breviores, quas hactenus pro genuinis habuimus, non sunt, nisi Epitome nonnullarum ex prolixioribus, compositâ circiter sub medium Seculi IV vel post illud.* Ea vero Propositio sub prolixiorum Epistolarum nomine comprehendit etiam, ut ipse statim monet, tres hactenus pro spuriis habitas ad Tar-
pag. 4. senses, ad Antiochenum, & ad Heronem Diaconum, easdemque genuinas itidem esse contendit, non obstante Eusebii de iis silentio, suadente vero id, ut illi videtur, styli indolisque cum reliquis septem similitudine, doctrinæ ac notationis temporum convenientia, denique eorum, quibus inscriptæ sunt, cum ipso Martyre arctissima necessitudine. *Primum* ipsi ad integræ Propositionis probationem argumentum petitur ab internis τῆς νοθείας in brevioribus Epistolis occurren-
6. tibus documentis. Sunt illa primum quidem Servatoris
ad Eph. Sect. VII nostri nomine τὸ ἀγεννήτῳ compellati *inaudita*, ut Viro docto videtur, isto tempore, atque adeo per tria secula *insolentia*, quod dum asseruit, non recordatus est Vir Cl. loci Tertulliani de Carne Christi Cap. V, quo ille diserte profitetur, utriusque substantiæ sensu Christum hominem & Deum fuisse exhibitum, hinc natum, *inde non natum*. Quo modo & alterum illud Viro docto excidit, quando inter νοθείας documenta secundo loco refert titulum ἀϊδίῳ Christo ab Ignatio in breviori ad Magnes. Epist. Sect. VIII tributum, quem a
7. nemine Christiano ante quartum Seculum tribui ipsi audacter contendit, immemor Clementis Alexandrini, hoc ipsum ἀϊδίῳ nomen bis in uno loco Protrept. p. m. 74 & 75 de Chri-
7, 8. sto prædicantis. Tertium ipsi argumentum est notissimus il-

le

le aries, quo nemo non Ignatiana scripta impetivit, ex verbis Epist. ad Magnes. ductus, quibus ὁ λόγ῾ος dicitur ἀπὸ σιγῆς προελθών, manifesto, ut volunt, indicio, supposita hæc esse post Valentini ætatem, cujus hic delirium tam aperte innuatur. Mirum tamen est, Virum Cl. dum hoc argumentum renovat, ex iis, quæ prolixissime contra id excepit Pearsonus in Vindiciis Ignatianis, non nisi Chronologicas Observationes impetivisse, reliquis, quæ firmiori talo niti videntur, penitus prætermissis. Ultimum ipsi est ex loco Epistolæ ad Smyrn. Sect. VII, quo memorantur Hæretici, Eucharistiæ usu abstinentes, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθοῦσαν. p. 8, 9.

Isti vero hæretici, inquit Vir Cl. toto Ecclesiasticæ Historiæ corpore inauditi, satis arguunt ineptam seramque interpolatoris cujuscunque manum, certe ætatem ab Ignatii seculo longe remotam produnt, quam tamen, si hoc liceat addere, doctissimum Patrem Theodoretum, dum hunc locum citat, non animadvertisse certum est. *Succedunt* ejus argumenta interna ἀυθενλίας in prolixioribus, inter quæ primo numerat styli plani, pii, hellenistici simplicitatem Apostolico ævo unice propriam, Clementis & Polycarpi stylo simillimam, & ab omni miscela Philosophiæ paulo post a Justino invectæ immunem, ubi tamen videtur oblitus fuisse, φιλοσοφικωτάτως in prolixiore ad Magnes. Sect. VIII dicti, quo Servator dicitur ὁ λόγ῾ος θεὸς ἀρήτος ἀλλ᾽ ἐνσιωδὴς, & statim, ἐνεργείας θείκης ἰδία γεννητή, ut alia taceamus. Urget deinde, non alios nisi indubitatos Scripturæ libros in Epistolis his prolixioribus citari: urget, hæreticos in illis nominatos omnes esse Apostolicos, non excepto ipso *Theodoto*, in prolixiore ad Trall. Sect. XI nominato, quem eundem cum eo, cujus habemus ἐκλογὰς ad calcem Clementis Alexandrini, & Valentino priorem fuisse, contendit. Urget alia quoque, doctrinæ & regularum praxeos primævam puritatem, factorumque, quæ in iis referuntur, veritatem & cum circumstantiis Ignatii convenientiam, quæ tamen omnia non minus bene brevioribus conveniunt. *Tertium* est Caput, 9, 10. 12.

quo Vir Cl. contendit, Eusebii descriptionem Epistolarum Ignatii multo magis in prolixiores, quam in strictiores quadrare. Sane, cum Eusebius Hist. Eccl. L. III C. 36 memoret,
pag. 14. martyrem in illis, ad quas pertigerat in itinere, urbibus, ταῖς διὰ λόγων ὁμιλίας τε ἐν προτροπαῖς ἐπιῤῥωννύσι, ἐν πρώτοις μάλιστα προφυλάττεσθαι τὰς αἱρέσεις ἀεὶ τότε πρῶτον ἀναφυείσας καὶ σπουδολαζούσας παρεινηκέναι, προτρέπουσα ἀπερίξ ἔχεσθαι τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως, καὶ ἐγγεφύρως, ἤδη μαρτυρόμενον, διατυπώσθαι ἀναγκαῖον ἡγήσθαι, hinc Vir Cl. extorquet, has Epistolas primo fuisse *homilias* h. e. sermones sacros, postea scripto traditas, deinde oppositas *hæreticis nomine appellatis*, denique ex *traditiva Apostolorum Doctrina*, h. e. *Constitutionibus Apostolicis*, quas παραδόσεις fuisse Apostolorum Vir Cl. credit, potissimum decerptas, hæcque omnia inde mire exsculpta unice prolixioribus Epistolis convenire contendit, argumento neutiquam profecto invidendo. Addit & alterum ex Eusebii c. Marcellum L. I C. 4 p. 19, 20 argu-
15, 16. mentum, quo ille pro Asterio, Origene, aliisque contra orthodoxam doctrinam urget *Epistolas* Patrum Origene antiquiorum, eandem de Christi divinitate cum Origene prodentes fidem, claro, inquit Vir Cl. indicio, cum reliqua Patrum Ante-Nicænorum scripta, tum Ignatii quoque Epistolas, quippe in hoc scriptorum genere potissimas, hicque adeo Eusebio potissimum memorandas, fecisse pro Arianis contra Athanasium. Cujus argumenti occasione cum multa possent moneri, partim ad illius vim infringendam, partim ad corruptissimos Eusebii contra Marcellum libros emendandos, ea tamen, cum hujus loci non sint, hic silentio præterimus. *Quartum* Caput generalibus argumentis absolvitur, quibus urgetur, pro-
17. lixiores ad ætatem usque paulo nostra superiorem pro genuinis ab omnibus fuisse habitas, eaque ipsa MSCta, quibus breviores continentur, addere tamen tres illas prolixiores ad Tarsenses, Antiochenos, & Heronem, imo plura prolixiorum, quam alterarum, supersesse MSCta, quod non credibile sit, factum fuisse eo ævo, quo omnia Arianisimo faventia exstinguebantur, nisi compertum fuisset, has ipsas Epistolas, quan-

quam

quam Arianis maxime patrocinantes, tamen esse genuinas. Urgetur & insolens esse, quod supponitur a Viris doctis, Epistolas ita fuisse amplificatas & interpolatas, ut aliquot earum altera vice longiores sint iis, quas genuinas esse volumus, ejusque rei vix dari posse simile exemplum, at pronum esse, quod a Viro Cl. supponitur, & mille exemplis comprobandum, prolixiores in epitomen fuisse contractas. *Quintum* p. 20. locum obtinent citationes Epistolarum harum a Patribus primorum trium quatuorve seculorum factæ, quas & ipsas prolixioribus magis favere contendit. Ex septem vero illis, quæ adducuntur, quatuor fatetur utrique exemplari æque esse consentaneas, Irenæi nempe, Origenis, Pseudo-Dionysii Areopagitæ, & Chrysostomi. Trium reliquarum prima est Eusebii 21. citatio prolixa ex Epistolis ad Romanos & Smyrnæos, in qua si quæ sint minores diversitates, eas plerumque cum suo exemplari magis convenire vult, nisi quod diffiteri non possit, Eusebium omisisse in ista Epistolæ ad Smyrnæos lacinia loca Scripturæ, quæ in brevioribus desiderentur, cum in prolixioribus addantur, quo tamen vim argumenti sui non imminui existimat. Altera est Athanasii citatio, qua in de Synodis 22. Tractatu locum Ignatii ex Epist. ad Ephes. de Filio Dei γεννητῷ καὶ ἀγεννήτῳ producit, circa quam fuse occupatur, eamque cum Theodoreti & Gelasii, eundem locum citantium, lectionibus comparando, pluribusque aliis suspicionibus cumulando, notham, ab Athanasio ipso fictam, prolixiorum vero lectionem unice veram, neque ipsi forte Athanasio ignotam, quod ex additis verbis: ὁ γὰρ Χριστὸς σαρξ ἐγένετο suspicatur, probare contendit. Tertia eaque maximi momenti ipsi 27. visa citatio est Hieronymi adversus Helvid. C. 9, qua ille *Ignatium*, Polycarpum, Irenæum, Justinum Martyrem, multosque alios Apostolicos & eloquentes Viros memorat, qui adversus *Hebionem* & *Theodotum* hæc eadem sentientes plena sapientiæ volumina conscripserunt. Hic vero, inquit Vir Cl. manifestum est, Hieronymum eas Epistolas Ignatii habuisse, in quibus nomina Ebionis & Theodoti comparent, quæ non sunt aliæ nisi prolixiores, cum in brevioribus id nominum

p. 29. plane non habeatur. Unde concludit, citationes antiquissimas magis convenire illis, quam his, *sextoque* jam loco Allusiones, quibus alii Scriptores Ecclesiastici obscure ad prolixiores respexisse videntur, plerasque ab Usserio & Cotelerio jam ad ista loca observatas, argumentorum loco adducit, graviter conquestus, tantopere apud Duumviros istos præjudicia adversus Arianismum valuisse, ut iis præpediti non agnoverint vim argumenti ex allusionibus istis ad autoritatem prolixiorum probandam petendi. Quamobrem ex his omnibus *septimo* 38. deducitur Conclusio, breviores Epistolas non esse nisi Epitomas prolixiorum, easque Orthodoxiæ, ut inquit, ab Athanasio fabricatæ sustentandæ destinatas. Certe in brevio- 40. ribus queritur identidem loco aliorum Christo Servatori in prolixioribus tributorum nominum tribui ipsi τῷ Θεῷ nomen ac inprimis quidem in ea ad Ephes. αἷμα Θεοῦ dici, quod sane eodem modo, quo similis lectio vulgaris Act. XX, 27 primum ab Athanasio (ut ex Millio docet) producta, hanc falsatricem manum arguat. Ita indignatur, quod simpliciter in prolixiori ad Magnes. Sect. 19 Χριστὸν ὑποδεχῆναι τῷ Παιδὶ (haud dubie, inquit, secundum divinam Naturam, quæ erat indubitata eo tempore doctrina fidesque) dicebatur, id corrumpi in breviori, addito, κατὰ σάρκα, ne scilicet quic- 41. quam decederet Orthodoxiæ Athanasianæ. Eodemque modo Epist. ad Philadelph. Sectionem IX ab Epitomatore, simili ratione ducto, ita male fuisse habitam, ut omnia permista sint, ac nomen ἀρχιερέως in brevioribus eodem loco modo de Episcopo, modo de Christo prædicetur, in qua quidem accusatione insigniter falli Virum doctum dicere non dubitaverimus, sed, ut id nunc probetur, loci ratio non patitur. Porro monet, prolixas istas ex Corpore Apostolicarum Constitutionum citationes in amplioribus obvias in brevioribus ὑποθέσεως ejusdem causa esse omissas. Cumprimis vero antiquissimam Doxologiæ Formulam ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, Orthodoxis adeo invisam, ex hac ipsa ratione quoque in brevioribus ter esse omissam queritur, manifesto indicio manus orthodoxæ falsatricis, quam querelam tamen imprimis omni destitui

funda-

fundamento discet, qui loca illa adducta ad Eph. Sect. XXI, ad Rom. Sect. VIII, ad Philadelph. Sect. XI voluerit conferre. Tandem Vir Clarissimus totam, quæ ipsi quidem Epitomes hujus videtur, originem pandit, ex verbis istis brevioris ad Magnes. quibus λόγος dicitur ἀπὸ σιγῆς προελθών, deducens, hanc Epitomen factam fuisse vel a Marcello vel ab Athanasio, vel ab alterutrius sequace nonnemine, incrustandæ & palliandæ Hæresi Marcelli, qui & ipse, teste Eusebio Eccles. Theol. L. 2 C. 9 p. 114, σιγὴν καὶ θεὸν conjunxerit ante mundi creationem. Eam tamen hæresin quomodo excusare videri Viro Clar. possit is, qui disertis verbis negat, Christum ἀπὸ σιγῆς προελθεῖν, id quidem difficile capias. Addit vero Vir eruditus, certum sibi esse, non differre ab ista hæresi Marcelli ea, quæ hodierni Fidei Nicenæ defensores de *æternitate Filii Dei ante realem*, (utor enim Viri Cl. verbis,) *ejus generationem ad creandum mundum* asserant, ac si qua sit inter ea diversitas, eam ut sibi demonstrent Viri doctissimi & hujus doctrinæ maximi promachi, Celeberr. Caveus & Grabius, provocat. Sub finem operis monet, Joh. Morinum, teste Pearsonio, idem sensisse de his Epistolis, concluditque, se, quemadmodum certo sit persuasus, prolixiores esse genuinas, indeque summopere in autoritatis sacræ ac divinæ Constitutionum Apostolicarum, earumque ab omni interpolatione hæretica immunitatis, fide roboretur, ita obtestari solemniter Eruditos omnes, ut in re tam magni momenti respondeant sibi, si possint, evidenterque ἀυθεντίαν breviorum demonstrent. En locum iteratis Ignatii vindiciis factum, quas cum nemo hactenus in Britannia susceperit, poterat sane a nobis multo plus, quam hic monitum est, ad eas spectans adduci, quin etiam ex instituto illæ tentari, argumento inprimis non tentato hactenus, ex nexu & scopo Epistolarum Ignatii evidenter interpolatarum absurdam νοθείαν detegente, breviorum autoritatem asserente, nisi id esset ab hoc loco alienum, sperandumque, non defuturam esse occasionem, qua ista opera emendandi, explicandi ac vindicandi Ignatii detur defungi. Ceterum nunc adhuc memoranda est Appendix a Vi-

p. 42

44

45, 46

ro

ro Cl. tractatui huic annexa. Nempe adducta inter alia blasphemiæ exempla ab Henr. Sacheverello in Defensione coram supremo Britanniæ Senatu fuerant, quæ in Sermonibus & Tractatibus suis, (quorum Excerpta data sunt in Actis Suppl. T. IV p. 369) Whistonus asseruerat, Scripturæ phrasin, qua unum Deum memorat, solum Patrem innuere audacter affirmans, & Doxologiam, qua Patrem cum Filio & Spiritu S. veneratus fuerat, in Erratis ad calcem Libri additis corrigens. Ea in hac Appendice vindicat Whistonus a blasphemiæ culpa, ita se de illis certum esse ferens, ut non prius ea quam ipsum Christianissimum vocare possit in dubium, provocansque cum Sacheverello omnes Eruditos solenniter, ut vel *unum disertum Testimonium* proferant Scriptoris cujuscunque Christiani & Catholici ante Athanasium, (excepto Tertulliano, qui neque Catholicus sit, nec nisi una vel duabus vicibus ita sit locutus,) qui *Tres Personas* dixerit *unum Deum*, vel asseruerit eas esse *unum illum verum Deum*. Cum e contrario spondeat, plus quam centum diserta testimonia sibi esse in promtu, quæ doceant, hunc *unum Deum* non alium fuisse, nisi *Deum Patrem*. Quare & in Doxologia docet τὸ σὺν & ἁγίῳ, antea sibi non suspecta, nunc prorsus comperta sibi esse & convicta νοθείας, substituendasque proinde ubique genuinas voces διὰ & ἐν, id quod in Erratis Libri, cujus impressioni ipse non interesse potuerit, non omittendum esse existimaverit.

E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI, IC. ad J. B. M.

Duo occurrunt in Consultissimi Viri D. Martini Schraderi libro de Causis fori Ecclesiastici, in Actis A. 1712 M. Febr. p. 89 memorato, loca, quæ accuratius inspicienda. Nam in Concilio Milevitano circa annum 402 hanc praxin, quod Causæ Ecclesiasticæ sint mixti fori, primum ait fuisse observatam, cum Ecclesiastici ipsimet petierint, ut sibi personæ politicæ adjungerentur in ecclesiasticis, p. 5. Canon iste extat

in

in Codice Can. Ecclesiæ Africanæ Christophori Justelli, neque tamen sub rubrica Concilii Milevitani 402, sed Carthaginensis 407, in Biblioth. Jur. Can. Veter. fol. 383 Tom. I: *ἵνα αἰτήσωσιν ἀπὸ τῶν βασιλέων, ὥστε δοθῆναι ἀδειαν, τὸ καταστῆσαι ἐκδίκους σχολαστικούς, — καὶ ἵνα, ὡς ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας, εὐχερῶς δυνηθῶσιν — ἀναφέρειν τὰ ἀναγκαῖα, καὶ ὡς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων εἰσιέναι, ut petant ab Imperatoribus, ut dent facultatem defensores scholasticos constituendi, & ut more sacerdotum provinciæ iidem habeant facultatem necessaria suggerendi atque ingrediendi etiam secreta judicum.* Apud Beveregium Tom. I Synod. idem Canon Carthaginensis iterum deprehenditur fol. 634, ubi Zonaras in scholio officium illorum dicit esse *σχολάζειν καὶ ἐπιτήδευμα ἔχειν, ἤγουν ἔργον καὶ λειτούργημα, ἤτοι δικαίαν, τὴν ἐκδικεῖν τὰ πράγματα·* ita ut tueantur, quæ quidem ipsi poterant, reliqua referant ad judicia, ibique exponant. Alexius Aristenus ibidem, *δύνασθαι τῷ βασιλεῖ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, καὶ ἐκεῖθεν τὴν ἐπισύστασιν δέχεσθαι, ut facile Imperatori ea referre possent, & illinc accipere conspirationem*, malim, *auxilium & assistentiam.* Justellus in observationibus optime, *defensores scholasticos*, id est, advocatos. Obtinuitque etiam Ecclesia Africana ab iisdem Impp. quod hic postulabat in *L. 36 C. Theod. de Episcopis.* Indecens enim videbatur, Clericos ipsos ad defensionem ecclesiarum, & in negotiis per se secularibus, sistere se civilibus judiciis, iisque se implicare. Ergo non adjungebantur Advocati personis Ecclesiasticis ceu Assessores fori ecclesiastici, neque causæ spirituales per hoc fiebant ab ea ætate mixti fori. Nam Advocati illi & defensores adhuc erant obnoxii Sacerdotio. *L. 46 C. Theod de Decurionib.* Vidit hæc Dionysius Petavius ad Epiphan. Hæres. LXXII, Tom. 2 fol. 305. Sed tamen non opinor, Cyriacum eum, qui apud Epiphanium expositionem fidei Marcelli confessoribus ultimo loco obtulit, *καὶ προστάτης Κυριακός*, fuisse ex hoc ordine defensorum. *Tom. I fol. 842.* Patet id ex singulorum subscriptione, qui Ancyranam Ecclesiam hactenus repræsentare tunc volebant. Sicut enim Presbyteri illorum primo loco, deinde

Diaconus & Subdiaconus, ita quoque Lector & πρωτοσάτης illius Ecclesiæ, formulam confessionis omnes ex ordine Clericorum uniformiter subsignabant, ἐγὼ ὕτω πιστεύω καὶ φρονῶ, ὡς πεγράγγραπται, *ego ita credo & sentio, uti hic scriptum est.* Apologiam vero talem fidei ex tenore officii, quale diximus, fluere nemo dixerit. Sic enim pene videretur Advocatus adjunctus esse pari jure personis Ecclesiasticis, & forum fieri mixtum. Exhibebatur autem ibi non qualiscunque assertio religiosa, sed ἔκθεσις ὁμολογίας περὶ πίστεως ἀπολογεμένης. Cumque ipse Epiphanius, valde adhuc dubitaverit, εἰ δύναται ἐκ καλλίστην ὑπάρχειν, εἰ δὲ καὶ ἐκείσε πάλιν, διὰ τῆς ἐν αὐτῇ τῇ ἀπολογίᾳ διαλογῆς, ἔσφαλταί τινα τὰ ἧκ ἐρθὰ ὑπάρχοντα, nemo Advocatum, qua talem, ad sublimiora illa defendenda adstringere poterat. Æque autem repugnat illum vocare *Præsidem*, qui Lectore est inferior. Differunt enim πρωτοσάτης, & πρεσάτης. Et passim in Ecclesia Græca ψάλται Lectoribus junguntur. *Can. Laodicen. 22, 23,* ibique tres *Scholiastæ*, *apud Bevereg. Tom. I fol. 463.* Paulo difficilior est adhuc alter locus, Socratis scilicet *Histor. Eccles. L. 4 c. 31,* quem D. Schraderus attulit p. 118. Non recitabo verba singula; sermo autem est de Severa & Justina, uxoribus Valentiniani I Imperatoris Romani. Hic *verum est*, ait Baronius ad annum 370 fol. 233 Edit. Antwerp. 1594 Tom. 4, *Imperatorem duxisse Justinam*, *sed post Severæ obitum.* Utrum Justina tunc virgo adhuc fuerit & nemini antea nupta, an vero Magnentium habuerit primum maritum, anceps. Certe Severam persuasisse Valentiniano, Justi filiam virginem esse, ac post patris cædem illibatam & superstitem mansisse, fultus fide dignis testimoniis affirmat Socrates. Zosimus autem, qui illius Historiam cognitam habuisse videtur, bis annotavit, viduam Magnentii, cujus facta turbida recensuit lib. 2, eam extitisse. Quod non debebat decipere doctissimum Valesium, ad Marcellin. p. 413. Nihil enim hoc ad summam rei. Primus omnium Scriptorum, qui extant, asseruit Socrates, eoque fidem illorum, quos secutus est, deferendam non judicavit, ὁ δὲ βασιλεὺς ταμευσάμενος τὸν

τὸν τῆς γυναικὸς, Σευήρας, λόγου, ἀγαγέσθαι τὴν Ιϐστίναν ἐβουλεύσατο, μὴ ἐκβαλὼν τὴν Σευήραν· νόμον ἂν ὑπαγορεύσας, δημοσίᾳ προτίθησι κατὰ πόλεις· καὶ ὁ μὲν νόμος περὶ ἐκείτο. ὁ δὲ ἄγεται τὴν Ιϐστίναν, ζώσης αὐτῇ τῆς προτέρας γυναικός. Zosimus cum hæc legeret, totidem verbis singula non descripsit. Tenet tamen, Valentinianum eo adductum διὰ καλλος ὑπερβολήν. In reliquis sufficerit, eum Socrati non contradixisse. Facturus id haud dubie, si de iis perinde, uti de Magnentii conjugio, contraria præsto erant rerum documenta. Uterque vixit non ita multo post Valentinianum, uterque scripsit in loco illustri, sed diverso proposito. Socrates longe aberat ab omni maledicentia, & credulitatis labe in iis, quæ fabulam saperent. Cognita ei erant, ceu juris Romani perito, studia moresque Christianorum illius seculi; quibus Lex divina de sanctitate & integritate conjugiorum æque adhuc videbatur difficilis, ac Gentilibus sub Imperio Valentiniani tunc degentibus. Frequentissima erant repudia, citra causas a Deo exceptas, etiam inter privatos. Sciens igitur, Valentinianum procul abhorruisse a repudio, annotavit, eum ex Severa habuisse filium Gratianum, & hunc paulo ante nuncupasse Augustum. Sciens porro, etiam inter privatos tunc obtinuisse, ut consensu & bona gratia diverterent, ἠρώθη, inquit, ἡ Σευήρα τὸ κάλλος τῆς παρθενίας· καὶ πρὸς τὸν βασιλέα διεξῆει περὶ αὐτῆς. Forte enim non habuit Severa spem prolis amplius: quum natus ex ea Gratianus unicus esset jam ante imperium patris, pater autem anno 364 eo aspirasset. Incidit ergo conjugium hoc secundum in annum 371 & mors Valentiniani I in annum 375. Nec difficile erat conjicere, in grandævitate Gratiani parum fore præsidii. Docuitque eventus, eum anno ætatis XXV nulla relicta sobole obiisse. Sed novitas tamen exempli Valentinianum sollicita habuit, cepitque adeo consilium, *ne quid contra legem feciſſe videretur*. Recte hanc mentem Imperatoris fuisse vidit D. Schraderus. Tum vero Zosimus erat Comes & Advocatus Fisci in aula Theodosii junioris, nec putabat se errare, si viventi Justinæ & Gallæ quodammodo parceret. Ne-

que vero mores temporum illorum penetrabant in interiora mentis divinæ de conservanda integritate conjugiorum etiam apud Christianos. Et hæc est illa labes, de qua quæsti sunt toties sanctissimi Patres, quorum loca congessit Jacobus Gothofredus *ad L. 1 & 2. C. Theod. de repudiis*, Gregorius, inquam, Nazianzenus, Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, Lactantius, tum vero Asterius Amassenus Episcopus. Cujus Homilia, *an liceat homini dimittere uxorem, quacunque ex causa?* tota est pulchra, & clavis eorum temporum. Ἀκέσατε δὲ νῦν οἱ τῶν κάπηλοι, καὶ ταὶς γυναῖκας ὡς ἱμάτια εὐκόλως μετενδυόμενοι, & quæ sequuntur. Discrimen porro Legis Divinæ & Romanæ urget Scriptor plane coævus, εἰ δὲ καὶ τοῖς ὁμοις Ῥωμαίων τινες προσέχοντες, ἀνεύθυνον τὴν πορνείαν εἶναι νομίζουσι, δεινὴν πλανῶνται πλάνην, οὐκ εἰδότες, ὡς ἄλλως, Θεὸς νομοθετεῖ, καὶ ἑτέρως ἄνθρωποι δογματίζουσιν. Ita vero strinxit non modo L. 2 C. Theod. de repud. sed & Edictum perpetuum Salvii Juliani, a Gentilibus adhuc Impp. in *L. 18 C. ad L. Jul. de adult.* & *L. 2 C. de incest. nupt.* utcunque repetitam. Zosimus contra non poterat, ceu Scriptor itidem profanus, Valentiniano vel Edictum illud vel alias Leges ei superstructas exprobrare. Sed neque novam ei Legem exprobravit, qui τῆς ὀρθῆς οὐδὲ τῆς περὶ τὰ θεῖα τροπεὶς eo ipso videbatur, quod fidem Christianorum elegisset. *L. 4 c. 36.* Quod si sub Anastasio scripsisse Zosimum contendas, nota fuit ei Lex illa Anastasiana de communi consensu, *L. 9 C. de repud.* quæ ex anteriori lege Theodosii II & Valentiniani III desumpta, *L. 8 C. d. t.* atque ab ipso Justiniano *L. un. C. de rei uxor. act.* suo modo firmatur. Deinde Ammianus Marcellinus scripsit equidem ante Socratem, & in Aula Gratiani, Valentiniani II & Theodosii M. gratia Principum floruit, ac multa etiam Valentiniani I recensuit, cetera vero miles, neque Legum, uti Zosimus, gnarus & profanæ religionis tenax. Ergo nec huic oportunum videbatur, abstrusam tunc litem de connubiis & Principibus odiosam suam facere; adeo ut laudaverit potius Imperatorem nostrum, quod in ter religionum (Christianarum arbitror) diversitates medius

medius steterit, neque imperaverit, quomodo Valens, ut hoc coleretur aut illud, sed intemeratas reliquerit has partes, uti receperat *Lib. 30.* Quæ autem peccaverat idem Valentinianus contra reliquas artes regnandi, multa instructus lectione Ethnicorum Scriptorum, Marcellinus congrue satis delineavit. His enim dijudicandis, dummodo tenuisset in excursionibus modum, par erat Historicus, nulla quamvis diviniore sapientia tinctus. Venisse tamen ad ejus notitiam cuncta, quæ Socrates perscripsit, non ambigas. Nam & quadrimum fuisse Valentinianum II in funere patris, & sexto adeo die post illius obitum, expedito consilio Justiniæ matris, more solenni nuncupatum Augustum, accurata habita temporum ratione consignavit. Poterat igitur & Legem illam & cætera adjicere, si ita rebatur, quæ sola omissio Valesium dubium reddidit, *ad Socrat. fol. 58.* Et quum in laude etiam posuerit Marcellinus, *omni pudicitiæ cultu domi castum & foris* fuisse nostrum Valentinianum, *nihil inceptum, nullo contagio conscientiæ violatum obscœnæ*, promptum est, intactam fuisse Marcellino melioris scholæ castitatem, atque omnem ab ipso pudicitiam in hoc collocatam, quod Valentinianus non fuerit Heliogabalus. Grande postulatum. Sozomenum vero atque Theodoretum non totidem verbis attigisse, quæ sciebant a Socrate paulo ante hic tradita, non miremur. Falsum enim est, illos eodem modo ac filo res gestas Nostri per omnia prosecutos. Sozomenus certe totus est in enarrandis dissensionibus Ecclesiasticis, ex Civili autem historia Lib. 6 c. 10 satis habuit, & Gratiani & Valentiniani II, quum hic nasceretur, verbo meminisse, ita, ut nec Severam nec Justinam nominaret. Altera deinceps mentio occurrit c. 36 post obitum Valentiniani I. Et hæc sunt, quæ de rebus Nostri is quidem commemorare voluit. Qui si apud Socratem fabulosi quidpiam deprehendisset, sinceritatem fidei historicæ & innocentiam aulæ Imperatoriæ utique purgaturus erat, *μάλιστα τῆς ἀληθείας ἐπιμελεῖσθαι χρεὼν διὰ τὸ τῆς ἱστορίας ἀκίβδηλον, L. I c. 1.* Theodoretus autem adhuc strictius *Lib. 4 c. 6* initia imperii tetigit, ac post mortem illius

demum *Lib. 5. c. 12 & 13* Justinæ & filii meminit: jam ante professus *Lib. I c. 1*, non nisi τὰ λειπόμενα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας se perscripturum. Quum itaque non raro correxerit tecto nomine errores, a Socrate & Sozomeno in quibusdam historiæ partibus admissos, in nostra autem parte nihil tale correxerit, habemus utique eum consentientem. Ecquis porro persuasit Baronio, Severum Sulpitium, Paulum & Orosium scripsisse res Valentiniani? Tuto ergo illos præteribimus. Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, singula hujus rei momenta habuisse percognita, ac publice privatimque fecisse quod debebant, idque jam ante Historiam a Socrate conditam, nemo dubitet. Nullum autem inde testimonium ad posteros dimanasse, quod quidem extet, veritati rerum parum afferre potuit præjudicii. Certe Ambrosius cum eadem illa Justina, conjuge Valentiniani I, certamina uno plura sustinuit post mortem Imperatoris, & ex epistola illius XXXIII ad Marcellinam sororem Lib. V mores, ac genius istius aulæ, tum vero judicium Ambrosii abunde pellucent. Ex epistola XLIX Hieronymi vero, sive septima libri tertii ex recensione Petri Canisii, nihil concludet Baronius adversus veritatem Socraticæ historiæ. Accusat ibi Consularem, non Cæsarem, accusat ritus judiciorum Romanorum & quæstiones utplurimum truculentas atque tumultuarias etiam. Neque pugnant hæc, si quis dicat, sub imperio Nostri complures virgines & nuptas nobiles suppliciis affectas obtentu criminum, & eundem sibi indulsisse quædam, cum sollicitus esset de firmamentis domus suæ atque imperii. Si fabulosa hæc ultima ideo sunt, quia primus ea narravit Socrates, quantum nobis constat, fabulosa est etiam narratio Hieronymi de muliere septies icta, in eadem illa epistola. Quid Damasus senserit, quum hæc peragerentur, pro indole istius Seculi, frustra disquiritur. Neque ideo totus commovendus erat orbis Catholicus. Dictum est enim, legem a Valentiniano non eo animo promulgatam, ut serio turbarentur thalami, sed tantum ne ipse videretur sibi soli vivere. Mollescunt autem illa sophismata, quoties aura popularis quodammodo captatur.

Sed

Sed ne hoc quidem dixit Socrates, voce præconis in unaquaque civitate totius Romani Imperii proclamatam fuisse legem novam. Nam κατὰ πόλεις in præsenti argumento recte exponitur *per civitates*, non item *per singulas civitates*. Sic κατὰ θάλατταν, *per mare*, non per singula maria. Aristophanes Πλοῦτ. τὸ βλέμμα αὐτὸ κατὰ χώραν, *aspectus idem & immobilis in uno loco*, v. 367. Neque aliud voluit Socrates, quum bis idem poneret, νόμον ἓν ὑπαγορέυσας δημοσίᾳ προτίθησι, & statim, καὶ ὁ μὲν νόμος προέκειτο. Hoc est, lata lex quidem, sed non id agebatur serio, quod videbatur agi. Itaque nemo vel nobilium vel aliorum arbitrabatur, impune huic posse legi pareri, sed ignem subesse cineri. Baronius autem cum fateatur, non concitatum fuisse per universum Romanum Imperium tumultum, cum abrogaretur lex illa a successoribus Imperatoribus, par est intelligi, sub ipso mox Valentiniano eam iterum evanuisse, re adhuc integra, & citra invidiam consummata. Natus etiam mox ex Justina est Valentinianus II & Galla, filia, cum duabus aliis. Et Gallam hanc ἐξαισίῳ διαφέρουσαν κάλλει, ipse Theodosius M. a Gratiano jam anno 379 in Consortium Imperii evectus, post obitum uxoris suæ Placillæ, ipsiusque Gratiani, circa annum 387 vel ipso 388 matrimonio sibi junxit. Minime ergo execratus est Theodosius M. consilium Valentiniani I, qui nosset, ne Constantino M. quidem, fundatori melioris cultus ac disciplinæ, licuisse simul & semel atque inter ipsa initia, sanctiorem illam Jurisprudentiam in solido collocare, quæ menti divinæ per omnia conformis sit. Caroli Sigonii censuram, contractas has nuptias esse jam ante biennium, Honorio & Evodio COSS. secundum Chronicon Comitis Marcellini, non moramur *de Imp. Occid. Lib. 9.* Nam isto anno 386 Justina ab invasione Maximi parum erat sollicita, nec cogitabat de auxiliis Theodosii. Sequente autem anno 387 Valentiniano & Eutropio COSS. irrupit Maximus in Italiam, ubi Justina & Galla fuga sibi consulebant in Orientem mense Septembri. Itaque paulo ante illam Theodosii expeditionem, quæ fiebat anno 388 Cynegio Collega in Consu-

latu,

latu, confectum est istud negotium. Et ex isto etiam connubio nata fuit Theodosio M. Placidia, uxor primum Aitulphi Visigothorum Regis, deinde Constantii, (quem Honorius Collegam Imperii assumpserat,) & ex eo marito mater Imperatoris Valentiniani III. Mira fatorum & latentia studia: quibus & illud postremo adjicias, quod Valentinianus hic III iterum Theodosii II filiam, Eudociam, uxorem habuit, curaque Dei erga rem Romanam, post Severam statim haud exiguis gradibus enituit. Ita vero factum est, ut post Valentinianum I ne in aula Imperatoria quidem extaret aliud exemplum similis connubii, & Theodosius M. anno 393 pacata re tota, solis adhuc Judæis interdiceret cumulationem uxoriam, *L. 7 C. de Judæis.* Theodosius autem II ne hanc quidem avi sui legem Codici suo inserendam judicavit, fitque adeo incertum, ubi eam repererit Justinianus, & num ad mentem Ecclesiæ sit intelligenda, quam exponit Justellus *in not. ad Can. Eccles. Univers. f. 84.* Sed & illud præterea fuit insecutum, ut seculo sexto non dubitaret Jornandes, libro de *regnorum & temporum successione*, denuo firmare veritatem Historiæ Socraticæ, procul ira studioque. Idem postea fecit seculo octavo Paulus Diaconus in Historia Miscella; etiam cum augmento, quod apud Socratem non extat. Ut recte hinc conjicias, Paulum non habendum pro plagiario Socratis, quod quidem Baronio visum; sed præter Socratem etiam alios eum habuisse autores consentientes, quibus nos quidem destituimur hodie. Nam & Joannes Zonares, Scriptor Seculi duodecimi, qui tamen diserte monuit, se fuisse ὀκ πολλῶν βίβλων τας ἱστορίας ἐυανισάμενον, (an ἐπανισάμενον,) Socrati adstipulatur Tom. III Annalium, ἔτι περιὼσης καὶ τῆς προτέρας. Ἰκεῖνα ἦν ἡ δευτέρα. Et de Theodosio M. θανάσης δὲ τῆς Πλακίλλας, ἔγημε Γάλλαν τὴν τὸ μεγάλῳ ϐαλεντινιανὸ ϑυγατέρα. Quod si contrarias hac in re Historicorum narrationes deprehendisset, omisisset eas plane. Sic enim constitutum sibi esse innuit initio operis, εἰ μή τι πῶν ἄγαν εἴη σπυδαίων, καὶ ὁ παραλειπόμενον περὶ τὰ καίρια, λυμανῆται τῇ συγγραφῇ. Dicendum ergo est,

aut

ut nullam occurriſſe Zonaræ narrationem Socrati contrarium, aut Socratis fidem fuiſſe apud ſe maximi momenti; ita ut ipſa hiſtoriæ integritas & contextus temporum, deſtructa illa, vacillaſſet. Omnes autem illi in ampliori verſabantur campo, quam Sozomenus & Theodoretus. Conſtat etiam aliunde, non paucos adhuc alios extitiſſe Hiſtoricos ævi Conſtantinianei, qui nobis vix nomine noti adhuc ſunt: qualis Philippus Sidetes, Sabinus, alii. In iis fuit etiam Eunapius & Philoſtorgius. Quorum Hiſtoriam integram habuit Photius, ſolam autem Philoſtorgii mereri cenſuit, quæ levi brachio manuque non transmitteretur. Ex iisdem Photii excerptis autem intelligas, Philoſtorgium nihil horum inſuper habuiſſe, quæ nunc in controverſiam veniunt. Sed quandoquidem Photio integrum non erat, totum Philoſtorgium deſcribere, fragmentis fames noſtra quocunque modo ſedabitur. *Lib. 9 c. 16* & *Lib. 10 c. 7.* Idem tamen Photius, ſi quidquam execrabile inveniſſet in vita Valentiniani I aut a maledicentia ortum, utique diſtinxiſſet, ceu alibi fecit toties, γνήσια & ψευδεπίγραφα. Quumque nihil horum factum hic ab eo ſit, bene ſe habent libri noſtri. Utrum Nicephori teſtimonium pro cauſa, Socratis allegandum mihi ſit, nec ne, diu anceps hærebam; Ejusque rei cauſæ ſunt ſatis obviæ. Si tamen verum eſt, potuiſſe ſaltem integrum Philoſtorgii opus in ea Bibliotheca Conſtantinopolitana, quæ erat Nicephori tempore adhuc in templo S. Sophiæ, reperiri, ſicuti eo uſus olim fuerat Photius ibidem, utique fides Nicephori hactenus tranſit cum fide Philoſtorgii, cum eaque in noſtro quidem negotio facit paria. Illud enim extra controverſiam poſitum eſt, Nicephorum plurima habere e Philoſtorgio. Quod ſi ſola Photii epitoma uſus eſſet, quod Jacobus Gothofredus etiam cenſuit in prolegomenis, non poterat Socrati in iis capitibus, de quibus loquimur, ſuppetias ferre. Nam ea omiſſa a Photio diximus. Ac ſi ſequi voluit judicium Photii, monachus inquam Patriarcham, rejecit aliorum Hiſtoricorum quascunque figuras. Ergo & de Nicephori teſtimonio bene hic ſperandum eſt. Mens Photii, Epitomato-

ris Philoſtorgiani, dubia viſa fuit Jacobo noſtro L. 10 c. 7. *Arianam*, inquit, *facit Gallam, quod alibi non reperio, niſi de Juſtina matre*, p. 417. Γάλλαν αὐτῷ Ἰουστίνα ἐγέννατο. Jam nota diſtingui alteram ab altera: Αὕτη δὲ Ἰουστίνα, τὰ Ἀρείᾳ ἔστεργεν· ἐξ αὐτῆς δὲ, *ex Galla autem nata eſt Theodoſio filia Placidia.* Bene omnia.

DUPLEX LAVACRUM IN COENA DOMINI fidelibus exhibitum, alterum ex Chriſti mandato de ſacra pedum lotione, alterum ex veteri Eccleſiæ diſciplina de expiandis altaribus. Autore FRANCISCO ORLENDO, Ord. Prædicatorum, S. Theol. Magiſtro, & in Univerſitate Piſana publico Theologiæ Dogmaticæ Profeſſore.

Florentiæ, typis Neſteni & Borghigiani, 1710, 4. Alph. 1.

DE duobus ritibus Eccleſiæ Romanæ, feria quinta hebdomadæ majoris peragi ſolitis, qua nimirum & tredecim pauperum pedes abluuntur, & altaria quibusdam in locis primo nudantur, tum aqua vinoque abluuntur, Autor diſſerit. Hinc in duas partes opus diviſit, quarum priore *Cap. I* exemplis aliquot, quorum quidem primum e ſæculo IV eſt, reliquis multo junioribus, probat, lotionem pedum quovis anni tempore primum factam eſſe ad teſtificandam animi demiſſionem Chriſtumque imitandum. Deinde oſtendit, Gregorium M. & Sergium I Papas legem tuliſſe de ritu hoc in S. Cœna obſervando, nondum tamen definito abluendorum numero. *Cap. II* tradit, olim baptizandorum pedes lavari conſueſſe, inprimis in Eccleſia Mediolanenſi. *Cap. III* exponit myſticas cauſas, cur baptizandorum pedes loti fuerint, nempe (1) ut ſacerdotes humilitatem ſuam hoc ipſo declararent: (2) ut hac pedum lotione leviores culpæ diſpungerentur: (3) ut, quemadmodum pedes ultima ſunt & infima pars corporis, ſic homo admoneatur pœnitentia deſcendere

dere ad infimas & ultimas conſcientiæ ſuæ partes. *Cap. IV* fatetur, olim non fuiſſe certum lavandorum numerum, ac primum Cœleſtinum III Papam ſub finem ſeculi XII duodecim clericis & tredecim pauperibus lavaſſe pedes legi. Apud Græcos autem, Codino teſte, Imperator feria V majoris hebdomadæ duodecim pauperibus pedes abluere ſolitus eſt: quem ritum Noſter deſcribit pluribus. Illud notatu dignum, duodecim illos in Græca Eccleſia repræſentaſſe eosdem, quos Chriſtus lavit, Apoſtolos, Iudæque proditoris perſonam ſemper ſuſtinendam fuiſſe Oſtiario. Cum vero hæc perſona riſum ſpectantibus moveret, eamque gerenti Judæ appellatio per omnem vitam maneret, hinc ſorte illa perſona alicui deferebatur. *Cap. V* docet, Papas Rom. a multis retro ſeculis tredecim pauperum & duodecim clericorum pedes feſto illo die lavaſſe: eiusque rei primam fieri mentionem ſeculo duodecimo, ſed ita, ut appareat, illud jam antea fuiſſe in uſu. *Cap. VI* meminit libri Lucæ A. 1709 ab Anonymo editi, & ita inſcripti: *Pedilavium, ſive de numero pauperum, quibus lavandi ſunt pedes Fer. 5 majoris hebdomadæ.* In quo cum Autor contenderit, tertium decimum abluendorum repræſentare patrem familias domus illius, in qua ultimam cœnam Chriſtus habuit, Noſter hanc opinionem refutat partim ex ſilentio Evangeliſtarum, qui non meminerint, hoſpitem illum huic cœnæ interfuiſſe: partim ex contraria plane eorum relatione: partim denique ex autoritate Patrum, qui quemquam præter Apoſtolos huic cœnæ adfuiſſe vno ore negent. *Cap. VII.* eorum recenſetur opinio, qui a decimo tertio repræſentari putant Matthiam Apoſtolum: quam Noſter non improbabilem cenſet, dummodo, Juda expulſo, Matthiæ etiam Paulus adjungatur. Nam hunc conſtat in Eccleſia ſemper ſummo honore dignum eſſe judicatum. Unde Pauli & Petri reliquiæ eodem clauduntur tumulo: amborum memoria eodem die celebratur: in baſilicis, iconibus & diplomatibus ambo comites ſemper occurrunt. *Cap. VIII* proponitur ſententia eorum, qui Chriſtum a decimo tertio illo credunt repræſentari. Ubi quidem non omnes idem ſentiunt.

Alii namque ſimpliciter ſtatuunt, cum hæc lotio repræſentet lotionem Apoſtolorum a Chriſto factam, Eccleſiam adjeciſſe ipſum Chriſtum, ut & huic pedes lavarentur. Alii, duce Pompejo Sarnellio, cujus opinionem a Nobis quoque A. 1687 p. 178 recenſeri meminimus, & quam nuper Vir doctiſſimus Philippus Bonannus amplexus eſt, ſubtilius id explicant. Dicunt ſcilicet, olim duabus vicibus hanc lotionem peractam eſſe: ſemel, cum a Canonicis abluerentur pedes pauperum, ad repræſentandum Magdalenæ factum Chriſti pedes ſuis rigantis lacrymis: iterum, cum ab Epiſcopo lavarentur Canonicorum pedes, ad exprimendam humilitatem Chriſti, diſcipulorum abluentis pedes. Utramque lotionem ſecutis temporibus fuiſſe conjunctam, ut idem Epiſcopus tredecim pauperum pedes abluerit, quorum primus Chriſtum a Magdalena, reliqui duodecim Apoſtolos a Chriſto lotos repræſentarent. Hanc tamen ſententiam Noſter *Cap. IX* & ſequentibus duobus refellit: eorum quoque *Cap. XII* refutata opinione, qui hujus ritus originem ab eo derivant, quod Gregorio M. aliquando accidiſſe fertur, ut, cum ſæpius duodecim pauperes ad prandium invitaret, aliquando angelus aliquis inter hos comparuerit locum occupans decimum tertium. *Cap. XIII* ea defenditur ſententia, quæ Paulo Apoſtolo tertium decimum locum aſſignat: & *Cap. XIV* ea, quæ locum iſtum tribuit Chriſto: quam ſententiam priore etiam verosimiliorem cenſet. Si nobis, quid ſentiamus, addere licet, arbitramur, eo tempore, quo duplex adhuc lotio peragebatur, primo tredecim pauperum, deinde duodecim Clericorum, primum factum eſſe imitatione Gregorii M. & ex hiſtoriola de eodem jam allata additum eſſe decimum tertium, qui angeli perſonam ſuſtineret: alterum imitatione Chriſti Apoſtolos lavantis. Poſtea putamus imitationem Gregorii M. ſublatam eſſe, retenta ſola imitatione Chriſti illi tempori conveniente: ita tamen, ut, excluſo Juda, quod fatetur Noſter *Cap. XIII* §. *6, 7, 8*, nempe ob contumeliam ei perferendam, qui ejus ſuſtinebat perſonam, ſubſtitutus ſit Matthias atque Paulus. Ex quo & colligi poteſt, ritum hunc a Græcis ad Latinos translatum eſſe.

Par-

Parte altera de ablutione altarium agitur. In cujus proœmio Noſter fatetur, jam A. 1702 Romæ conjunctim prodiiſſe Jo. Chriſtophori Battelli, & Joſephi Mariæ Suareſii de eodem argumento opuſcula. Sed cum librum ſuum ante abſolverit, quam id reſciſceret, eum quoque evulgare non dubitavit. *Cap. I* ex Eligio, Alcuino, aliisque docet, templorum pavimenta olim in Cœna Domini abluta fuiſſe, declaratis hujus ritus myſteriis: eumque ritum ad ſeculum usque decimum quartum duraſſe, ex Beletho ac Durando probat: a quo tempore plane interciderit. *Cap. II* Alcuino, Amalario, aliisque teſtibus demonſtrat, olim in Cœna Domini denudari ſolita eſſe altaria: ejusque rei myſticas exponit cauſas. *Cap. III* agit de ablutione altarium eodem die facta, cujus antiquiſſima eſt apud Græcos mentio. Unde & hanc conſuetudinem Latinos a Græca eccleſia accepiſſe, nobis fit veroſimile. *Cap. IV* reliquas illius ablutionis circumſtantias ediſſerit, additis & hic myſticis ſignificationibus. *Cap. V* agit de voce *Oenanthe*. Nam in *Typico S. Sabæ* dicuntur altaria apud Græcos ablui *aqua tepida, cui Oenanthe & aqua roſacea admixta ſint*. Hic Noſter Simeonis Theſſalonicenſis ſequens ſententiam per id intelligit vinum fragrans ſeu odoratum. *Cap. VI* docet, eundem morem lavandi altaria feria V in Cœna Domini, in Latina Eccleſia viguiſſe ante ſeculum ſeptimum, eamque lotionem aqua & vino perfectam eſſe: quod hodienum Romæ fiat in Baſilica S. Petri, cujus ritus deſcribuntur ex Battello. *Cap. VII* recenſet monumenta, quæ ritum hunc in Gallia olim fuiſſe & adhuc eſſe uſitatum teſtantur. Quod idem perſequitur *Cap. VIII* de Eccleſiis Hiſpaniæ, ubi olim: Belgii, Germaniæ & Poloniæ, ubi etiamnum quibusdam in locis id moris retineatur. *Cap. IX* agit de ritu Ordinis Prædicatorum abluendi altaria aqua & vino in Cœna Domini: quem & aliis monachorum ordinibus receptum eſſe oſtendit. *Cap. X* docet, hanc altarium ablutionem quibusdam locis ipſa Paraſceves die: in plerisque vero feria quinta majoris hebdomadæ factam eſſe. *Cap. XI* origo ablutionis altarium inveſtigatur, ac refertur ad purificatio-

nes legis Mosaicæ, ex qua complures ritus in Ecclesiam derivatos esse, Noster non diffitetur. *Cap. XII & XIII* mysteria hujus ablutionis enarrat. Denique *Cap. XIV* causam indagat, cur præ ceteris ecclesiis Romana S. Petri basilica & Dominicanorum templa hunc ritum semper servarint. Si recte conjicit Autor noster, hæc quidem hujus rei causa est. Nimirum per vinum significatur Dei verbum, per aquam populi. Cum igitur Romana Ecclesia populos ad Christi fidem perducat, fas omnino erat, Basilicam illam, omnium ecclesiarum matrem, eum ritum perenni observatione tenere, quo susceptorum fidei sacramentorum mysteria recoluntur. Porro cum Petrus S. Dominico apparens, ei tradiderit potestatem omnes populos convertendi, hinc merito Dominicani ritum, quo id adumbratur, tenacissime retinent. En summam totius operis, cujus priori parte Cap. 1, 2 & 3, quod obiter notamus, Cypriano liber de unctione chrismatis, Ambrosio vero libri de sacramentis, & de initiandis tribuuntur tanquam veris autoribus: quæ scripta ψευδεπίγραφα esse, doctiores jamdudum probarunt.

Glückwünsche und Freuden-Bezeugungen ꝛc.

id est:

GRATULATIONES PUBLICÆ ET VOTA solemnia de servata per L. annos dignitate senatoria in jubilæo HAUNOLDIANO anno MDCCX. facta.

Vratislaviæ, apud Christ. Brachvogel, 1710, 4. Alph. 1 pl. 4.

RAra & posteris omnino memoranda est ea felicitas, si quis mortalium dignitatem senatoriam amplissimam supra quinquaginta annos servaverit, & cum civium totiusque Reipublicæ suæ adplausu communi ornaverit. Obtigit ista felicitas, prorsus singularis, nostra ætate Duumviris valde illustribus, *HENRICO ESCHERO*, & *JO. SIGISMVNDO* ab

HAV-

HAVNOLD: illi Reipublicæ Tigurinæ Consuli Seniori; huic autem S. Cæs. Maj. Consiliario & Reipublicæ Vratislavienſis Præſidi illuſtri. Uterque, meritis ſuis & ſenio onuſtus, fatis haut ita pridem conceſſit. Sed cum meritis *HAVNOLDI*, cujus gens illuſtris ſupra 367 annos Reipublicæ Vratislavienſi ſenatores ampliſſimos dedit, hic honos fuerit habitus, ut dum ille annum ætatis 75 ſupergreſſus, & præſidis munere per 19 annos jam functus, annum ſenatoriæ dignitatis 51 die quinto Martii 1710 ingrederetur, eodem die ſingulare *Jubilæum ſenatorium* Vratislaviæ publico decreto fuerit celebratum & vota ſolemnia Haunoldo facta, juxta cum imaginibus numismatum, in memoriam hujus ſolemnitatis cuſorum aut æri inciſorum, in præſentem faſciculum collecta fuerint: rei iſtius memoriam in his etiam Actis ad poſteritatem transferri pii cives voluere. Siſtitur autem in hoc faſciculo, poſt Præſidis illuſtris effigiem, editorisque præfamen, primo loco *Samuelis de Kanigsdorff*, Reip. Vratisl. Syndici ſupremi, oratio pergravis, acuminibusque plena, quam, argumento a laude ſenectutis, cum dignitate ſenatoria & diuturna rerum experientia ac prudentia conjunctæ, deprompto, ex decreto Senatus in conſeſſu publico ad *HAVNOLDVM*, Præſidem, prædicto die habuit, quaque finita eidem nomine Senatus numisma mnemonicum exhibuit. Pars anterior numismatis hujus Rempublicam Vratislavienſem repræſentat ſub imagine feminæ ſedentis, corona murali caput cinctæ, & dextra inſignia urbis Vratislavienſis tenentis. Ad ſiniſtram vero hujus feminæ urna aqualis, aquam effundens, Viadram notat fluvium, Vratislaviam alluentem. Supra caput feminæ leguntur verba: *JOSEPHI ſub imperio*; ad pedes autem ejusdem feminæ: *S. P. Q. Wratislavienſis M D CC X, III Non. Mart.* Frontiſpicium partis poſticæ exhibet inſignia gentis illuſtris Haunoldianæ, juxta cum duabus ad utrumque latus coronis quercinis; quibus ſubjecta eſt hæc inſcriptio: *Johann. Sigismundo ab Haunold, S. Cæſ. Maj. Conſiliario, Reipubl. Wratislav. Præſidi, quod novo exemplo anno ætatis LXXVI, ſenatoriæ dignitatis L, in communem utilitatem ſuperſtes nobis relictus, ſolemnia*

TAB. I Fig. I.

pro

pro eo concipientes vota gratulamur. Kœnigsdorffii eloquentissimi, cujusque vis dicendi masçula & vere senatoria, ex panegyrico, in obitum divi *LEOPOLDI*, Imperatoris, autoritate Senatus Vratislavienſis olim habito, orbi literario jam etiam innotuit, orationi ſuccedit alia, quam *Daniel a Riemer* & *Riemberg*, Reip. Vratisl. Syndicus, nomine Syndicorum & Secretariorum ad eundem Præſidem illuſtrem multo cum rerum adparatu publice habuit. Hanc excipit oratio *Guilielmi Petri Schræeri*, J. V. D. qui materiam dicendi ex inſignibus Reip. Vratislavienſis, beneficiisque divinis ei hactenus exhibitis, nactus, nomine Scabinorum reliquorumque Senatus membrorum Haunoldo, Præſidi, jubilæum ſuum ſemi-ſeculare & ſenatorium eodem die publice eſt gratulatus. Die proximo Jovis, qui erat ſextus Martii, autoritate Senatus Vratisl. in gymnaſio Eliſabethano, moderante *Gottlob Krantzio*, Rectore & Bibliothecario, in Actu dramatico adplauſus ſemiſecularis eidem Præſidi factus eſt, cujus programma invitatorium & Syntheſis, juxta cum odis decantatis, integre itidem in hoc faſciculo exhibetur. Die veneris Præſidi pluries laudato Collegium mercatorum, quod Vratislaviæ floret, per *Jo. Rudolphum a Schreyvogel*, ſocietatis ſuæ ſeniorem, congratulationem & vota ſua in curia expoſuit, oblato ſimul in lance argentea, munere numismatis mnemonici, ex auro & argento, numero ſat multi fabricati. Poſtremum die dominica quadrageſimæ, qui erat nonus Martii, in templo Vratislavienſium Eliſabethano *Caſpar Neumann*, Eccleſiarum & Scholarum Vratislavienſium Inſpector venerandus, concionem ſuam ordinariam cum excitatione ſolemni & pia ad laudem divini nominis, e felicitate jubilæi ſenatorii Haunoldiani amplificandam, finivit; & a meridie ejusdem dominicæ Chorus Muſicus Eliſabethanus ſolemni veſpera ſuavique concentu toti jubilæo colophonem gratum & devotum impoſuit. Omnes actuum horum panegyres & vota ſolemnia, una cum privatorum multorum gratulationibus in faſciculo hocce exhibentur. Additæ iisdem ſunt delineationes ſex numiſmatum, in memoriam jubilæi Senatorio-Haunoldiani

ni vel in auro & argento percussorum, vel æri inciſorum; quæ inter quartum numero effigiem Præſidis illuſtris ſiſtit baſi cuidam quadratæ innixam. Ad dextram effigiei & baſeos Aſtræa, cui a tergo tempus adſtat, coronam civicam; ad ſiniſtram vero Prudentia, quæ Senectutem a tergo habet, coronam lauream Haunoldo noſtro porrigit. Supra effigiem relucent verba: *Vir ſecula Troica dignus.* Baſis autem ipſa hanc epigraphen ſuſtinet: *Johann. Sigism. ab Haunold & Rumberg, Reip. Wratisl. Præſes.* In pede baſeos: *A. M D CC X ætat. LXXVI.* Sub baſi: *Elect. Senator A. M D C LX. Præſes factus A. M D C XCI.* In poſtica numismatis parte ſeptem circumpoſitæ ſunt arbores, cum adpenſis totidem armis gentilitiis Præſidum Vratislavienſium. In medio autem harum octava quædam arbor, ſuper reliquas omnes eminens, adpenſum oſtentat inſigne Haunoldianum, cum hoc lemmate: *Tantum caput extulit una.* Ad radicem arboris appoſita ſunt hæc verba: *vot. V decennal.* In margine totius numiſmatis hæc exſcripta leguntur verba: *Quinquaginta annos geſti monumenta Senatus.* Sed lubet numos omnes oculis repræſentare, quos prolixius hoc loco deſcribere ſupersedemus. TAB. I. Fig. 4. Fig. 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Sonderbare und Curieuſe Magen-Börſte.

h. e.

PENICVLVS VENTRICVLI SINGVLARIS, quo nempe ventriculus detergitur & expurgatur.

Lipſiæ, apud Joh. Theodorum Boëtium, 1711, 8.
Conſtat Plag. 1.

MEchanicum ſiſtimus ventriculum a pituita aliisque fæcibus purgandi remedium: quo non ſine ſucceſſu uſos eſſe complures ipſimet teſtamur. Quandonam & a quo inventum fuerit, non ſatis conſtat, nec a quo primum evulgatum ſit, novimus. Conſtructio vero talis eſt. Stylus ACB ex ſtillo orichalceo duplicato & ſatis ſpiſſo, poſtquam candefactus TAB. I. Fig. 7.

calorem lente expiravit, contorquetur, ita ut diametrum culmi adæquet. Longitudo ejus 26 digitorum. Et ne gulam aut ventriculum ullo modo lædat, non modo filum orichalceum in A incurvatur; sed alio etiam filo sericeo obvolvitur. Ipse autem peniculus DEFG sub initium ex pilis ex barba caprarum evulsis, dein ex setis equinis paratur, ubi ventriculo familiaris evasit. Antequam gulæ immittitur, aliquid vini cremati, præsertim Gallici, hauritur, cui haustus largior aquæ fontanæ accedere debet, & hac etiam peniculus imbuitur. Gulæ immissum ubi agitaveris, ventriculus aquam cum omnibus fæcibus per eam ejiciet.

BIBLIOTHEQUE CURIEUSE ET INstructive &c.

hoc est

BIBLIOTHECA CURIOSA, IN QVA AGItur de diversis operibus veterum & recentiorum, de litteratura & de artibus.

Tomi II.

Trevoltii, apud Joannem Boudot, 1704, 12. Plag. 17½.

NOn ignotæ sunt eruditis *Memoriæ Trevoltienses* singulis mensibus edi solitæ eodem consilio, quo a nobis hæc *Acta Eruditorum* triginta jam per annos publicantur. Illas autoritate & auspiciis Serenissimi Principis *de Dombes* scribi coeptas esse, præsentis Bibliothecæ Autor (quem Claudium Menestrerium esse creditum est, cujus & morte paulo post interruptam hujus Bibliothecæ continuationem putant) certiores nos facit, cum in Dedicatione isti Principi facta, tum in exordio libri *p.* 1 & 2. Addit, eundem voluisse, ut & hæc *Bibliotheca curiosa* ederetur eorum in gratiam, qui non ex professo, quod ajunt, litterarum studiis operam dant, & tamen notitiam rei litterariæ nonnullam desiderant, qua uti queant cum doctis viris colloquentes. Etsi vero non eruditis,

tis, ſed rudibus conſultum ire videri vult Autor: fatendum tamen nobis eſt, doctis quoque hominibus hujus libri lectionem haud fore inutilem, ut ex ejus recenſione, quæ jam ſequitur, elucebit.

Toto primo Tomo Autor quidem nihil aliud agit, quam ut inſtituti ſui rationem explicet, capitaque, de quibus in ſequentibus tomis acturus ſit, deſcribat ac recenſeat. Attamen & hic multa ſunt immixta rei litterariæ ſtudioſos oblectatura. Nam *p. 14 ſqq.* agit de iis, qui libros ediderunt ſub titulo *Bibliothecæ*. *P. 20, ſq.* libros de inſtruenda ordinandaque bibliotheca ſcriptos affert. *P. 22 ſqq.* libros de illuſtrioribus bibliothecis editos recenſet. *P. 27 ſqq.* ſcriptores ejus generis adducit, qui catalogos dedere librorum, in variis diſciplinis, vel a certæ nationis aut profeſſionis hominibus ſcriptorum: ubi tamen exiſtimat, hujusmodi libros rectius Nomenclatores, quam Bibliothecas inſcribi. *P. 25 ſqq.* permultos libros rariores enumerat. *P. 96 ſqq.* de Muſæis agit, in quibus rariores res antiquæ, novæ aſſervantur, deque libris ea deſcribentibus.

Tomus II in duodecim capita diſtinctus eſt, quorum *primo* generatim diſſerit de variis librorum generibus, eosque in certas refert claſſes. *Cap. II* regulas quindecim tradit, quibus obſervatis majores fieri in ſtudiis poſſe progreſſus cenſet. Inter alia jubet ſelectum facere librorum ac nonniſi optimos quosque legere: in quavis diſciplina præſtantiſſimum habere ſcriptorem, eumque ſibi reddere familiariſſimum: frequenter intereſſe colloquiis eruditorum: quotidie ſemihorulam impendere ad ſingula, quæ per diem legeris audierisve, memoria repetenda. *Cap. III* de linguarum notitia comparanda agit. Ubi *p. 29* ſuadet lectoribus ſuis, ut addiſcant linguam Italicam & Hiſpanicam, *cum hæ duæ nationes ſint politiſſimæ & ingenioſiſſimæ totius Europæ*. *P. 31 ſqq.* præſcribit generales aliquot easque utiliſſimas obſervationes, ad duas illas linguas facilius cognoſcendas. *Cap. IV* de peregrinatione erudita inſtituenda præcipit. Hic in primis lectu digna eſt Idea peregrinationis per Italiam ſuſcipiendæ,

quæ p. 48--78 proponitur. *Cap. V* de Manuscriptis vulgaria tradens, ineditam epistolam producit *p. 89 sqq.* qua historia coronationis Caroli VII, Galliæ Regis, exponitur: unde refutari posse ait multos historicorum errores. *Cap. VI* de colloquiis eruditis agens, prædicat utilitatem Academiarum, seu doctarum illarum societatum, quarum maximus est in Italia numerus. Hac occasione *p. 128* commendat lectionem epistolarum eruditarum, quippe quæ sint doctorum absentium colloquia. *Cap. VII* agit de Versionibus, Commentariis, Paraphrasibus, & de librorum editionumque collationibus. Qua occasione recenset *p. 129--140* præstantissimorum autorum versiones Gallicas. *Cap. VIII* agit de Compendiis. Ubi *p. 146* compendia historica non laudat, quippe cum potissimas circumstantias omittant. Ceterum capitum summaria & analyses valde judicat utiles esse ad eorum, quæ didicimus, facilem repetitionem. *Cap. IX* de collectionibus variarum rerum differit, id est, de operibus, in quibus multa collecta exhibentur, e. g. Diariis Eruditorum, Sammarthani Gallia Christiana, Ughelli Italia sacra &c. *Cap. X* agit de studiorum inter plures partitione: eaque occasione *p. 153, sq.* recenset Autores omnes notarum in libros in Delphini usum editos, inter quos hunc laborem dispertitus erat, qui tum Delphini teneram ætatem regebat, Dux Montausierius. Pari modo in Gallia Historia Romana per numismata & inscriptiones illustranda suscipiebatur: recensenturque a Nostro *p. 156, 157 & 158* pensa singula, virique docti, quibus ea fuerant assignata. Sed interveniente bello consilium hoc successu caruit. *Cap. XI* differit de exercitatione memoriæ. *Cap. XII* agit de principiis scientiarum & artium in formam ludorum dispositis. Hic multa memorabilia exponit de ludorum antiquitatibus, maxime chartarum lusoriarum, quas tribus abhinc sæculis in Gallia repertas esse conjicit. *P. 186* refert, Thomam Murnerum, monachum Argentoratensem, primum fuisse, qui scientias docuerit disci posse per usum chartarum lusoriarum, meminitque *p. 189* libri A. 1629 Parisiis editi sub hoc titulo: *Chartiludium Logicæ seu Logica poëtica vel memorativa*

morativa R. P. Thomæ Murner, Argent. Ordin. Minorum. Opus, quod centum amplius annis in tenebris latuit, erutum & in apertam ſæculi hujusce curioſi lucem productum, opera, notis & conjecturis Joannis Balesdens, in Senatu Gallico Advocati. Recenſet & alios hujus generis Scriptores *p. 189 ſqq.* Ipſe tamen *p. 194* judicat, ad ſtudiorum profectum non magnopere utiles eſſe hujuscemodi libros.

JOANIS FRANCISCI BVDDEI, D. ET P. P. Analecta Hiſtoriæ Philoſophicæ.

Halæ Saxonum, ſumptibus Orphanotrophii, 1706, 8. Alph. 1 pl. 10.

DElineationi hiſtoriæ Philoſophicæ, quam celeberrimus Autor alibi tradidit, in nonnullis inſtar commentarii & uberioris explicationis inſervire poſſunt undecim μελετήματα, quæ antehac in Academiis tum Salana tum Fridericiana publico examini expoſita fuerunt, & in hoc opere collecta junctim comparent. Primum agit de peregrinationibus Pythagoræ, ubi enarratis ejus itineribus in Phœniciam, Ægygyptum & Babyloniam ſuſceptis, de patria Philoſophi, præceptoribus, Nazarato inprimis, quem nonnulli cum Ezechiele unum eundemque faciunt, circumciſione, captivitate diſſeritur, & adverſus Marshamum, Voſſium patrem, ac Huetium diſputatur. In ſecundo φιλόσοφος φιλόμυθος ſecundum Ariſtotelem lib I Metaph. cap. 1 delineatus ſiſtitur, & conſuetudinem fabulis occultandi veritatem ab Ægyptiis, Mercurio præcipue, ortam, inde ad Chinenſes, Syros, Arabes aliasque gentes, Græcorum pariter ac Romanorum, propagatam eſſe probatur. Quatuor ſequentia errores Stoicorum in philoſophia morali detegunt, ſeptimum vero Scepticiſmum moralem proponit, cujus arguuntur, vel qui ſummam hominis felicitatem in ἐποχῇ conſtituunt, vel qui jus naturæ, turpisque & honeſti diſcrimen tollunt, vel qui diſciplinis moralibus certitudinem denegant, vel qui ex conſenſu gentium honeſtatis fontem accerſunt, vel qui recte fieri ajunt, quæ-

cunque ex probabili opinione fiunt, vel demum qui in moralibus alias opiniones ad ſcepticiſmum ducentes fovent. In octavo de ſuperſtitioſo mortuorum apud Chinenſes cultu judicium fertur, eaque occaſione hiſtoria controverſiarum, quæ partim inter Jeſuitas & Dominicanos, partim inter Jurieum & Arnaldum interceſſere, commemoratur. Nonum repræſentat Spinoziſmum ante Spinozam, & poſt recenſitam doctrinæ Spinozianæ ſummam ex antiquis Philoſophis Stratonem Lampſacenum, Xenophanem Colophonium, plerorumque Eleaticorum cohortem, Dinantii præceptorem Almaricum & plures alios Spinoziſmo patrocinari docet. In decimo de καθάρσει Pythagoræo-Platonica, ac in ultimo denique de ἀσκήσει Philoſophica ſive exercitatione ad majorem virtutis gradum acquirendum comparata, qua præcipue Philoſophi, ut cæteris virtute præſtarent, uti ſolebant, nonnulla afferuntur. Huic autem collectioni clariſſimus Autor more ſuo Præfationem præmittit, ac in illa occaſione primi μελετήμα]Θ· rationes chronologicas, quas antea non attigerat, Henricum Dodwellum, magni nominis Chronologum ſecutus, potiſſimum enumerat. Circa ſecundum monet, ex Jeſuitarum ordine P. Tournemine, quem præcipuum *Memoriarum Trevoltienſium* Autorem eſſe conſtat, magno animo aggreſſum eſſe, ut origines fabularum, in quibus detegendis tot viri eruditi ſtudioſe elaborarunt, exploratas redderet. Opiniones ejus in compendium mittit, quidve in iis vel admittendum vel rejiciendum ſit, libere exponit, nec hiſtoriam controverſiæ, de Confucii apud Chinenſes cultu Jeſuitas inter & Dominicanos agitatæ, quam in octava exercitatione exorſus fuerat, pertexere omittit.

AUGUSTANA CONFESSIO BREVIBVS Aphoriſmis illuſtrata, per CHRISTIANUM SPECHTIUM, Cœnobii Riddageshuſani Abbatem.

Brunſvigæ, literis Zilligerianis, in 4. Alphab. 1 plag. 15.

Eni

ETsi perdoctæ plurimorum Theologorum, Mylii sigillatim, Mentzeri, Graueri, Hulsemanni, Carpzovii, Calovii, Pfeifferi, Alberti, aliorumque lucubrationes in Augustanam Confessionem exstent, nec his doctorum Virorum laboribus quidquam derogatum velit Summe Reverendus Autor, nihilo tamen secius sibi etiam aliquid tentandum esse ratus, ad illustrandos sanctissimi symboli articulos animum adjecit. In quo instituto ita se gessit, ut textum imprimis ad emendatissima, quibus in Guelpherbytana & Rudolphina Bibliothecis potiri potuit, exempla, & ad binos præcipue codices exigeret ac recensseret, quorum alter in forma octavi ordinis, alter in forma quadruplicata A. 1531 prodiit. Deinde cum plerique, qui *invariatæ* Aug. Confess. subscribant, *variatam* Confessionem nunquam viderint, nec satis cognitum habeant, quid inter variatam & invariatam discriminis intersit, ex Georgii Mylii *Augustana Confessione* partim, partim vero ex ipsius Melanchthonis scriptis variationes, quæ in Mylio, ad septem abusus quod attinet, desiderantur, addidit, & de iisdem, ubi opus fuit, Mylii judicium subjunxit. Ipsos articulos idoneis Scripturæ testimoniis confirmatos minutissima quasi anatome in certos Aphorismos distinxit, & articulorum scopo pressius inhærens, necessaria nec omisit, nec aliena admiscuit, omniaque ita confecit, ut colloquiis publicis inter Antistites & Pastores Diœcesanos in Ducatu Guelpherbytano, jussu & autoritate Serenissimorum Principum quotannis instituendis, inservire possint. Ceterum ut specimina ex hoc opere producamus, prorsus putamus supervacaneum.

M. JUNIANI JUSTINI EX TROGO POMPEJO libri XLIV MSS. Codd. collatione recogniti, annotationibusque illustrati.

Oxonii, e Theatro Sheldon. 1705, 8.

Plag. 20.

Qui

QVi jampridem induſtriam ſuam eo retulit, V. C. Thomas Hearne, ut beneficio Codicum MSS. inſtituta accurata collatione veteres Scriptores priſtinæ integritati partim ipſe vindicaret, partim aliis idem tentandi copiam, varietatibus lectionum ſedulo annotatis, faceret; idem novum hujus inſtituti exemplum dedit, recognita hac Juſtini editione. In ea enim adornanda non ſolum præſtantiſſimas quasque, quæ ſuperioribus annis lucem viderunt, editiones conſuluit, ſed exaratos manu codices, quotquot Oxonium ſuppeditat, ad partes vocavit, ac, optima lectione in textum recepta, ceteras contextui in inferiori ora ſubjecit, & inter eas ſuæ lectionis plerumque cauſam reddidit, atque ſubinde ad aliorum Virorum doctorum autoritatem provocavit. Ad exteriorem paginæ oram Guilielmi Loydii, Præſulis Vigornienſis, Chronologiam, ex Annalibus Uſſerianis concinnatam, collocavit, in calce vero libri Prologos a Cl. Bongarſio editos exſtare voluit. Hos ſequuntur notæ, numero paucæ, ſed dignæ quæ legantur, cum partim ad illuſtrandum, partim ad emendandum Scriptorem pertineant. Sic p. 289 vel Trogum vel Juſtinum memoria lapſum eſſe oſtenditur, quando alteruter vel forte uterque Byzantium a Pauſania primum exſtructam refert, cujus originem Byzanti deberi, præter cetera argumenta, vel Byzantinorum numi ſatis probant, quorum alterum latus ſenile caput galeatum cum nomine ΒΥΖΑΣ repræſentat. Ibidem caſtigatur Scriptor ἀνώνυμος isque ἀνέκδοτος, qui ante tempora Trojana urbem hanc exſtructam ſibi perſuaſit. De Sole, Perſarum Deo, nonnulla p. 290 erudita monentur. Specimen quoddam vitæ Alexandri M. Latine deſcriptæ, quæ inter Codices Laudinos H. 39 exſtat, legitur p. 192, & videtur eadem eſſe cum ea, quam Sylveſter Gyraldus, Caſpar Barthius & Franciſcus Juretus laudarunt. Nihil addimus, præterquam quod rogamus doctiſſimum Editorem, ut de vetuſtis Scriptoribus ita bene mereri pergat.

* * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. V.

HISTOIRE DU REGNE DE LOUIS XIII
Roi de France &c.

i. e.

HISTORIA LUDOVICI XIII, GALLIÆ REGIS RES gestas ejus ab A. 1610 usque ad A. 1643 complexa; Autore MICHAELE LE VASSOR.

Tomi X.

Amstelodami, apud Petrum Brunellum, T. I, II, III, 1701, IV, 1702, V, 1703, VI, 1704, VII, 1705, VIII, 1707, IX, 1708, X, 1711, 12 maj.
Constat Alph. 17 & icon. plurimis.

AUtor noster, gente Gallus, Reformatis Sacris innutritus, relicta religionis causa Patria, in Angliam profectus, Vice-Comiti a Woodstock, celebratissimi Portlandiæ Comitis filio, cui & Historiam hanc sacram esse voluit, a studiis Historicis, ad scribendam memorabilem Historiæ Gallicanæ partem animum appulit, Ludovici XIII, cognomine Iusti insignis, res gestas, conquisitis undique singularibus ac fide dignis monimentis, L Libris, in X Volumina redactis, accurate diligenterque complexus. Diu autem multumque in exornando perpoliendoque hoc Opere elaboravit, nec minori fide quam studio ac labore usus, il-

lud perfecit. Quum vero ipse in erudita ac luculenta, quam ei præfigendam curavit, Præfatione, instituti sui rationem edisserat, operæ pretium fuerit, nonnulla hinc delibare, atque in rem nostram conferre. Quod eo cumprimis spectabit, ut B. L. intelligat, quem usum fructumque ex lectione ejus percipere queat. Principio itaque bene sapienterque monet, Historiam, si cum cura & judicio legatur, optima excolendi animum hominumque actiones moderandi subsidia atque adminicula suppeditare, iis præsertim, qui in summo aut ab hoc proximis locis constituti, rebus belli pacisque tempore administrandis præficiantur. Quemadmodum vero peregrinantibus usu venire solet, ut plurimi, non ad formandos mores, animumque virtutibus excolendum, sed ad liberius vivendum, ac voluptatibus indulgendum, varias regiones peragrent, ac celebriores in iis urbes adeant: ita major hominum pars oblectandi se temporisque fallendi causa Historicorum veterum ac recentiorum monimenta pervolvit, ex infinita exemplorum in iis occurrentium multitudine vix quicquam proficiens, neque eo se adigi facile patiens, ut misso vitiis graphice in iis descriptis nuncio, virtuti atque honestati operari discat. Quo in antecessum observato de antiquioribus, Græcis Latinisque Scriptoribus, *Herodoto*, *Xenophonte*, cujus *Cyropædiam*, boni justique Principis ideam exhibentem, illius elegantissimi quidem sed fabulosi Autoris *Novem Musas* multis modis antecellere putat, *Thucydide*, *Polybio*, cordatissimis ac veritatis studiosissimis, *Tito Livio*, *Sallustio* ac *Tacito*, Romanæ Historiæ Triumviris celeberrimis, judicium fert, quave fide ac dexteritate in condendis Historiis suis usi fuerint, sedulo percenset. Semetipsum autem, Livii Tacitique exemplum secutum, posthabitis rarioribus reconditisque, quas vocant, *Relationibus* ac *Memoriis*, omnis generis libros, ac melioris notæ Commentarios, in lucem jam emissos, quorum in Anglia copiam habere potuerit, magno studio conquisivisse, atque ad horum ductum Historiam rerum a Ludovico XIII, Galliarum Rege gestarum continua serie perduc-

ctam

ctam atque abſolutam eum in finem literis mandaſſe, fidem nobis facit, ut Lectorum commodo atque utilitati quovis modo ac ratione, quantum in ipſo eſſet, conſuleret, neque incertis rumoribus eos falleret, aut lepidis fabellis detineret. Inprimis autem Taciti, qui ſummo judicio Annales ſuos conſignavit, veſtigiis inſiſtere voluit, ſcopi potius & argumenti, quam ſtyli ac myſteria affectantis, ut ipſi quidem videtur, ſcribendi generis ratione habita, ſigillatim oſtenſurus, quomodo, poſt interfectum Henricum IV libertas, qua *Galli* ex parte adhuc gaudebant, prorſus ſublata, Ordines Regni, Sacerdotes, Nobiles ac Populus oppreſſi, ſummaque & nullis limitibus circumſcripta totique adeo Europæ noſtra ætate formidoloſa Regum poteſtas fundata fuerit, captisque majoribus incrementis firmata. Obteſtatur vero, ſe a partium ſtudio alienum nihil gratiæ aut invidiæ odioque daturum, ſed boni Hiſtorici officio fungentem, exactam veritatis, aut, ubi hanc aſſequi non licebit, veriſimilitudinis rationem habiturum, ac maxime Richelium, qui tantis laudibus a Politicorum vulgo exceptus ſit, Patriæ libertatem, & univerſæ Europæ tranquillitatem abominandæ ambitioni ſuæ ſacrificantem, quem ceteroquin ſummis ingenii animique dotibus conſpicuum fuiſſe, haud inficiatur, vivis coloribus eſſe repræſentaturum. Ac fatendum omnino eſt, Autorem noſtrum idoneis harum rerum arbitris ſe non ſolum candoris ac fidei ſed & prudentiæ atq; accurationis nomine probaturum facile eſſe: quippe qui ex hoc capite jure quodam ſuo promereri videtur, ut cum præſtantiſſimis ſuperiorum temporum Hiſtoricis, Sleidanis, Thuanis & Buchananis horumque ſimilibus conferatur. Unde Ammiani Marcellini, magnæ fidei ſcriptoris, de Hiſtoria a ſe confecta loquentis verba, quæ libro ejus XXXI extantia, apud Auctorem noſtrum in fronte Tomi X leguntur, & ita habent: *Opus veritatem profeſſum nunquam, ut arbitror, ſciens ſilentio auſus corrumpere, vel mendacio: ſcribant reliqua potiores, ætate doctrinisque florentes*; ſua quodammodo facere, atque ad præſentem Hiſtoriam accommodare, non

dubitavit. Etenim popularium suorum facinora, si res ita fert, magna cum libertate animi reprehendit ac detestatur, neque eos ceteras Nationes, quæ plerorumque Gallorum ridenda & explodenda opinio est, multum antecellere, ingenue fatetur. Quid? quod Gentes, quas Galli, cultioris ingenii, solidioris judicii morumque elegantiæ laudem vel principatum temere sibi vindicantes, simplicium, incultarum ac male moratarum nomine traducunt, vera sæpissime prudentia, subacto judicio, laudabili constantia magnaque morum probitate longe multumque Gallos superare, aperte ac palam profitetur. Ne vero quis forte existimaverit, odio quodam ac simultate in Patriam & populares ipsum flagrare, propterea quod de Gallia ac hodierna Reipublicæ hujus forma data occasione minus honorifice senserit; fidem suam interponit, sese, utut apud exteros degentem, optime nihilominus erga natale solum affectum esse, nihilque magis in votis habere, quam ut status ejus quondam felicissimus florentissimusque postliminio restituatur. Interea Regum, Machiavellisticæ disciplinæ alumnorum, ambitionem inauditam, tyrannidemque, quam in subditos contra jus fasque divinum æque ac humanum exercere cœperint, maximopere detestatur, Galliamque multo feliciorem fore prædicat, si vicinos res suas sibi habere patiatur, neque alienis provinciis inhiare pergat. Regis itaque gloriam & potentiam nullis legum vinculis adstrictam, atque a Pseudo-Politicorum vulgo miris laudum præconiis celebratam, non nodo improbat, sed & eundem, in subditos eorumque bona pro libidine sua grassantem, summaque imis miscentem, in Tyrannorum numerum referre non obscure videtur. Præfatione denique extrema subjungit, seorsim se singula Historiæ suæ Volumina, quam junctim, publici juris fieri maluisse, partim ut Lectorum, a vastæ molis operibus perolutandis fere abhorrentium, tædio fastidiove occurreret; partim vero, ut ex aliorum monitis, benevole secum communicatis, nonnulla addendi emendandive facultatem nanciscereturur. Ceterum cum editis aliquot Tomis quidam non admo-

admodum magnifice de hoc opere censuissent, imprimisque Autor Gallus *De S. Remi* ejusque occasione Diarii Trevoltiensis Autores acrius in Nostrum invecti essent, causam suam præmissa Tomo VI nova Præfatione masculè egit; quam iis, quorum interest, evolvendam relinquimus.

Ad ipsam potius Historiam convertimur, in qua principe quidem loco res Gallicanæ, ab ineuntis Sæculi XVII anno X usque ad annum ejusdem XLIII, in quem Ludovici XIII Regis mors incidit, gestæ continentur. Nihilominus tamen aliorum quoque Europæ Imperiorum, Regnorum ac Rerumpublicarum Historia, ad meliorem Gallicarum rerum intelligentiam cum his conferenda & consocianda, a Nostro subministratur; atque hinc Historiæ universalis elogium ac titulum tueri facile potest. Perspicimus itaque ex luculenta hac superioris sæculi ineuntis adultique Historia, ac veluti coram intuemur, Imperium Romano-Germanicum diuturno bello, Religionis præcipue causa moto, ac varia fortuna gesto, gravissime afflictum, & ad incitas fere redactum, subsecuta deinceps pace Monasteriensi novam quodammodo faciem conditionemque induisse. Deinde initia & causas debilitatæ ac fractæ potentiæ Hispanicæ, vicinis suis olim vehementer metuendæ, observare licet. Porro Galliæ, caput extollentis atque arte potissimum & industria Cardinalis Richelii, gravioris potentiæ & negotiorum Administri, emergentis, fortunam admirari poterimus. Purpuratus enim iste, callidæ & violentæ Politicæ præceptionibus usus, Regem suum domi, coercendo atque in ordinem redigendo regii sanguinis Principes Regnique proceres, potentem reddidit; foris autem, initis cum Suecorum Rege & Fœderati Belgii Ordinibus fœderibus, formidolosum effecit. Qua in re non parum adjutus fuit ab Arausionensium Principe bellicosissimo, Friderico Henrico, quocum Richelius diligens literarum commercium instituit, ac frequentavit. Singulare autem prudentissimi Principis hujus effatum, aut potius de præpotentibus in Europa Austriorum ac Burboniorum familiis Imperatoriis Regiisque vaticinium

nium extitit, dignumque, cui locum hic asſignemus. Ille enim morti vicinus, poſteros ſuos eadem ratione Gallicanæ potentiæ obicem aliquando poſituros, qua ipſe Auſtriorum ambitionem fregiſſet, vaſtiſſimasque Hiſpanorum ſpes in fumum abire feciſſet, pronunciaſſe fertur. Quod ſapientiſſimum effatum noſtra ætate in glorioſiſſimo & æternæ memoriæ Anglorum Rege, Guilelmo Magno, hujus nominis III, quem liberatorem Europæ invictiſſimum grata ſemper, ſi quæ futura eſt, poſteritas ſalutabit, complementum ſuum invenit. Tum vero legimus, Suecos, initio re nulla fere alia commemorabili, quam bellis, cum Danis, Polonis Moſchisque actis, ac ſingularibus quibusdam in religionis in regnum ſuum introductæ ac defenſæ negotio factis & eventibus notos; poſtea autem, duce Guſtavo Adolpho, Rege ſcientiæ militaris peritiſſimo, e Septentrione moviſſe, atque ad liberandam Germaniam, tuendamque & conſervandam in ea emendatiorem rituum doctrinam, cum exigua militum manu feſtinaſſe, noſtramque Patriam a Ferdinando II Imp. Rom. graviter læſam ac conculcatam, & propemodum ſub jugum, quod paullo liberalius Noſter affirmare videtur, miſſam, victricibus armis brevi peragraſſe, atque a Mari Codano ad Rhenum usque victoriarum, ab hoſtibus Proteſtantium cœtui infenſiſſimis reportatarum, curſum protendiſſe. Fuſius quoque explicatur, qua occaſione Fœderatum Belgium, ductu Mauritii ac Friderici Henrici, Arauſiæ Principum, ac fortiſſimorum ſua ætate belli ducum reliquosque facile omnes, ſi ab Ambroſio Spinola, incomparabili Hiſpanorum in Belgio Imperatore, diſceſſerimus, ſcientia rei militaris ſuperantium, Hiſpanis ereptum, magnoque animo & ſucceſſu prorſus admirando in libertatem fuerit aſſertum. Neque hæc ſola Hiſpaniæ fuit calamitas, quum & Catalaunia jugi, ſuaſu Olivarii violatis privilegiis atque immunitatibus antiquitus ſibi datis conceſisque, impoſiti impatiens, arma ceperit, Regique Gallorum ultro ſe ſubjecerit; ac denique Luſitania, in provinciæ formam, pereunte in expeditione Africana Sebaſtiano, a Philippo II redacta,

cta, dominatum Hiſpanorum excuſſerit, Ducemque Brigantiæ, Joannem IV, e veteri Portugalliæ Regum familia oriundum, omnium ſuffragiis in Regem elegerit, ſolennique ritu coronatum renunciarit. Ex Anglicanis præterea rebus diſcimus, Jacobum I Theologorum certaminibus, de religionis capitibus motis, ſeſe immiſcere, moxque *Contraremonſtrantibus*, mox *Remonſtrantibus*, ſive *Arminianis*, apud Batavos inclareſcentibus, haud obſcure favere, ſuumque ipſius calamum adverſus Ignatianos Patres, nominatim Bellarminum, R. S. Purpuratum, ſtringere, quam Regni negotia tractare, & de reſtituendo genero Septemviro Palatino ſerio cogitare maluiſſe: filium autem ejusdem & Regni hæredem, Carolum, uxoris Gallicæ miræ ſuperſtitionis feminæ, cui emancipatus, & Jeſuitarum vehementioribus conſiliis abreptum, omnia perdidiſſe, vitæque tandem diſcrimen ſibimet ipſi acceleraſſe. Quæ licet paullo aliter a Clarendonio Comite, cujus Hiſtoriam nuper recenſuimus, referantur, præſtabit tamen, Noſtrum cum eo contuliſſe, propterea quod illuſtrium documentorum fide nitatur; ille autem nonnunquam gratiæ prolixiſſimoque in Regem affectui quid tribuiſſe videatur. Denique quoad converſiones Septentrionis, Sigismundum Auguſtum, recens electum Polonorum Regem, deſertis emendatæ religionis ſacris, violatisque Ordinum Sveciæ privilegiis, ſuperſtitionis Romanorum in patria iterum ſtabiliendæ haud temere ſuſpectum, avito Regno pulſum, illudque patruo ejus Carolo datum, ac Pſeudo-Demetrios, a Polonis fultos, in Ruſſia interfectos eſſe, aliaque hujus generis, ſuo loco & tempore doctiſſimus Autor, perpetuo ſynchroniſmo, quem vocant, uſus, copioſe accurateque exponit. De reliquo curſim monemus, Bohemicas etiam, Ungaricas, Tranſylvanicas ac Turcicas res, Auſtriis Imperatoribus ſæpe exitioſas, minime hic prætermiſſas fuiſſe. Sigillatim vero Hiſtoria hæc eum uſum præſtat, ut civilia juxta externaque Gallorum bella, prælia cruenta, munitiſſimas urbes, partim oppugnatas, partim vero mira conſtantia ac fortitudine defenſas, ac Proteſtantes

ſtantes in Gallia quidem oppreſſos, in Ungaria tamen, Germania, & Fœderato Belgio fultos animadvertamus, ac præſertim in Gallia, quæ *Parliamenta* vulgo dicere conſueverunt, Nobiles, Clericosque cum univerſo populo ſervitii jugum ſubiiſſe, Regem, moderandis negotiis imparem, Miniſtrorum arbitrio totum ſe permiſiſſe, neceſſariisque, Matri, Conjugi ac Fratri, omnibus infenſiorem, hunc ad conciliandos ſibi domi ordines quosdam & quærenda foris pro defenſione ſua hoſtium Galliæ auxilia vel invitum adegiſſe, Principes ac Proceres regni, adminiſtratam, Rege infra legitimæ ætatis annos adhuc conſtituto, a Regina matre Rempublicam, nimiamque Richelii autoritatem ægerrime ferentes, ſpecioſo ſalutis publicæ conſervandæ titulo motus exciaſſe, atque Reformatos, violatis & abrogatis edictis ac diplomatibus, in quibus de religionis ſecuritate cautum ipſis fuerat, pro tuenda conſcientiæ libertate ac ſalute ſua arma tandem capeſſiviſſe, rectius diſtinctiusve intelligamus. Accedit, quod virtutum vitiorumque exempla magno hic numero ſuppeditentur. Videmus enim ac dolemus, nequiſſimos amplisſimis ſæpe compenſari præmiis, ſummas dignitates peſſimorum atque enormium flagitiorum fieri mercedem, multos vitam ac bona ſua indigniſſime redimere, & Cardinalis Richelii, ambitionis non minus quam vindictæ miſerrimi mancipii, gratiam ac favorem exemplo ad omnem poſteritatis memoriam infami aucupari. Ex contraria autem parte gaudemus & lætamur, virtutis ac meritorum aliquando, etſi rarius, rationem haberi, maximosque honores a quibusdam, religionis ſanctitate pariter ac morum probitate ductis, ſemel iterumque negligi & generoſo animo contemni, eosdemque ignominioſiſſimæ mortis admirabili ac prorſus heroica conſtantia ſubire ſupplicium, nec ullis minis præmiisque eo adduci poſſe, ut amicos turpiter trahant aut ſuperbiſſimo Miniſtro obſequantur. Iſtud vero ſingulare, ac laude inprimis dignum in Autore noſtro reputamus, quod Scriptorum, quos conſuluerit, mentionem ingenue, prout bonum virum decet, fecerit, atque ut eo majorem dictis viris

Lector

Lector habeat, fontes, e quibus hortulos suos irrigaverit, studioſe indicarit, variorum Autorum nominibus ac monimentis in ora libri accurate adſcriptis. Ac ne ullum præſtantiſſimo operi ornamentum deeſſet, lectiſſimis atque in æs elegantiſſime inciſis Imperatorum, Regum, Principum, belli ducum, aliorumq; ſummorum Virorum, de quibus ſermonem inſtituit, imaginibus & figuris ornari ac locupletari librum curavit. His itaque generatim obſervatis, acquieſcere nunc & copioſiori ſingularium rerum factorumque enumeratione ſuperſedere poſſemus. Ne vero hac etiam in parte officio noſtro plane defuiſſe videamur, diſtinctius quædam annotabimus atque huc transferemus, ut Lectori B. facilius perſuadeamus, ipſum in conſulenda ac perlegenda memorata Hiſtoria oleum & operam, quod ajunt, nequaquam eſſe perditurum. Hiſtoriæ igitur Eccleſiaſticæ ſtudioſi Loiolitarum artes & pernicioſas opiniones paſſim hic legent, & *Marianæ*, Hiſpani Jeſuitæ, librum *de Rege & Regis Inſtitutione* inſcriptum, plurimaque in ſummorum Principum, ac nominatim Henrici III, G. R. a Monacho necati, majeſtatem injurioſa atque execranda dicta complexum, & *Probabiliſm.i* monſtrum incruſtantem, juſſu Pariſienſis Senatus publico in loco a carnifice igni ſubjectum; Bellarmini autem fœtum ingenii, de *Romani Pontificis in Rebus Temporalibus Poteſtate*, adverſus Jacobum Britanniæ Regem ſcriptum, in Galliæ Regno divulgari, auctoritate publica prohibitum fuiſſe, deprehendent. De Reformatorum quoque Conventibus, religionis cauſa inſtitui ſolitis, ac *Synodis Nationalibus*, quarum pleniorem & omnibus numeris abſolutam Hiſtoriam B. ITTIGIUS noſter ex *Actis* & documentis *authenticis* conſignare voluit, multa ſingularia & notatu digna in medium proferuntur, quantasque turbas doctiſſimus *Philippi Mornæi* de *Myſterio Iniquitatis*, ſive *Hiſtoria Papatus*, libellus in Romanenſium cœtu excitarit, utque a Theologis Sorbonicis acri cenſura notatus fuerit, longius percenſetur. Mornæus autem invidendis laudum præconiis a Noſtro ornatur, judiciique, candoris, prudentiæ, variæ doctrinæ, divinioris humanioris-

Tom. I. p. 46, 47.

92, 93.

153 ſqq.

548.

morisque elogio celebratus, cum præstantissimis quibusque Græciæ ac veteris Romæ Heroibus, qui virtutibus suis sempiternam nominis memoriam consecuti sunt, diserte com-
p. 561. paratur, ipsumque Aristidem & Catonem, at quantos viros, justitia ac probitate morumque gravitate longe multumque superasse, perhibetur. Qui vero in Gallia a Pontificiis graviter vexabantur Reformati, apud Batavos, orto memo-
221 sqq. rabili hodieque durante *Arminianos* inter & *Gomaristas*
439 sqq. de nonnullis maximi in Religione momenti capitibus, acerrime se invicem oppugnare cœperunt. Cujus *Schismatis* initia atque incrementa, *Remonstrantiumque* & *Contra-Remonstrantium* contentiones ac machinationes a Nostro Jacobi Arminii & asseclarum moderationem animi insignem non mediocriter laudante, Francisci autem Gomari ac sociorum vehementiam, ac simultates minime dissimulante, non
224. indiligenter exponuntur. Cujus controversiæ arbitrum sese præbiturus Jacobus I Angliæ Rex, præpotentes Fœderati Belgii Ordines per Legatum suum monuit pariter atque hortatus est, ut Arminianos, novæ Sectæ conditores, mature coercerent, Academiamque Leidensem, in qua complures Angli studiorum causa degerent, ab iis purgarent. Scriptis enim ad ordines literis, Arminium *hostem Dei*; Vorstium autem, Sociniani veneni haud obscure suspectum, & Remonstrantium commendatione fultum, qui, Sueinfurto accersitus, in Arminii locum sufficiendus erat, *Atheum* conceptis verbis nuncupabat, hujusque libros publice prostantes Londini,
235. Oxonii & Cantabrigiæ in ignem conjiciendos curabat. Ad extremum etiam, nisi Vorstium, pernicioſissimorum errorum, quorum, ex scriptis ejus sua manu collectorum, catalogum suppeditabat, propugnatorem, rursus ex Academia & terris suis expellerent, ab *Ecclesiæ* ipsorum *Communione* se recessurum esse, comminabatur.

Politicarum rerum cupidi potissimum observare poterunt,
245, sq. Sigismundum Augustum, recens tum creatum Sarmatarum Regem, acceptæ coronæ Polonicæ, plus splendoris quam potestatis habentis, mox pertæsum, Henrici III Galliæ Regis exemplo

exemplo, in paternum Sueciæ Regnum perlibenter redire voluisse, si per Polonos id integrum ipsi extitisset. Britannos autem præmaturus Henrici, Jacobi Regis filii majoris, non sine veneni suspicione interfecti, obitus maximo mœrore affecit, propterea quod Principem hunc juventutis, tanquam alterum Germanicum, Amorem & Delicias suas salutarent. Etenim Protestantium Sacris addictissimus, summo Romanenses odio prosequebatur, populumque Anglicanum, se Rege, privilegiis ac libertatibus suis ex animi sententia gavisurum esse, indiciis minime fallentibus testatum faciebat. Itaque omnes, virtutes ejus vere regias maximopere suspicientes, veterum Angliæ Regum, subditos suos impense amantium, quam Scotorum, suique ipsius Parentis, avaritiæ vitio nimium dediti, similiorem futurum fuisse, palam atque aperte profitebantur. Memoratu vero inprimis dignum est, quod generoso animo præditus, assentatorem, ad recuperandum extincto Henrico IV Galliæ Regnum, hujusque filio, annis adhuc minori, eripiendum, hortantem durius exceperit, seque Ludovicum XIII adhuc puerum adversus omnes aggressores, facta sibi potestate, defensurum esse, raro moderationis ac justitiæ exemplo pronunciarit. Accedit, quod funestum memorati Henrici, qui sacro lavacro ablutum eum susceperat, ex hac vita discessum etiam atque etiam defleverit, alterum sese Parentem, sub cujus auspiciis scientiam militarem discere voluisset, amisisse, confessus. p. 346 sqq. 314. 350.

Atque hæc fere sunt, quæ ex primo luculentæ hujus Historiæ Volumine speciminis loco in medium afferenda duximus. Reliqua autem non minorem rerum observatu dignissimarum copiam B. L. subministrabunt. Ex ultimo tantum Tomo cursim vel unicum illud annotare lubet, quod Anna Guevara, prudentissima fœmina, suasu hortatuque Reginæ, Philippum Hispanorum Regem, cujus nutrix fuerat, miserrimum, Olivario summæ rerum præfecto, Regni sui statum conditionemque, quod nemo Consiliariorum metu Comitis ante illam ausus erat, palam & aperte edocuerit. Quod felicissimo cum successu præsti- T. X P. II. p. 741 sqq.

tit, atque ex hoc capite promeruit, ut Thecoenſi mulieri, cujus diviniores Annales II Sam. XIV mentionem fecerunt, multo ſapientiſſimæ æquipararetur.

C. A. H. UBERIOR ILLUSTRATIO VOCIS διχοτομεῖν ex Matth. XXIV, 51.

Cum hujus Anni MDCCXII M. Jan. p. 26 & 27, confutata Martianæi opinione, meam expoſuiſſem iſthoc de loco ſententiam, Vir doctus neſcio quis, ἀνωνύμως miſſa ad Virum quendam Cl. diſſertatiuncula, diſſenſum ſuum ſignificavit, additis, cur mihi non adſtipuletur, rationibus. Ad quas cum reſponſio firma eſſet in promptu, majorem illi loco lucem inferendam & ut compendium fieret ex diſſertatiuncula, objectiones bona fide excerpendas, exiſtimavi.

Anonymo videtur τὸ τέμνειν apud Arrianum & Homerum ſignificare graviorem, quam ſervilem illam flagelli pœnam. Vellem id probaſſet. Nam Arriani locum plane miſſum facit: ab Homero autem ait *induci Ulyſſem tanquam valde iratum mulieri peſſima quæque minantem.* Provocat ad noſtratem linguam, qua ira perciti dicant: ego te fruſtillatim diſcerpam. Addo, Latinos quoque ita loqui. Vide Curtium VI, 11, 8. Sed ab Homeri quidem loco id alienum eſt. Neque enim Ulyſſes ait: *Ego te ſecabo*; ſed *herus te tuus ſecabit.* Præterea probandum erat, τέμνειν ſignificare *diſcerpere.* Hoc nec probavit Anonymus, nec probabit. Ego vero probavi, τέμνειν aliquando ſignificare *flagello aliquem verberare.* Ille quidem me ſatis id probatum dediſſe negat. Sed miror, oculos ejus effugiſſe loca Cypriani ac Prudentii a me adducta, quibus manifeſto dicitur *ſcindere & ſecare aliquem flagello*, hoc eſt, τέμνειν. Producam nunc plura loca, idque eo libentius, quo rarior eſt ſignificatus ille. Ovidius in Ibin v. 185: *Sic tibi de furiis SCINDAT latus una FLAGELLO.* Vis ſcire, quid ſit *ſcindere latus flagello?* Audi eundem ipſum Faſtor. II, 695: *Qui mihi crudeli laceravit verbere terga.* Alter teſtis accedat Tibullus,

bullus, lib. I eleg. 10 v. 22 ſcribens: *Intorto verbere tergæ SECA.* Per *intorta verbera* denotat flagellum. Sic eleg. 7 v. 52 dixerat: *verbera torta timet.* Qua occaſione obiter noto, apud Ovidium carmine citato v. 161 pro *verbera tortæ* male reponi a nonnullis SÆVA. Nam, quid ſint *verbera torta*, jam conſtat ex Tibullo. Tertium autorem cito Silium Italicum, quij lib. I v. 35 *verbera lacerum ſcindentia corpus* dixit. Prorſus idem hujus vocis uſus eſt, cum glacies dicitur *ſecare* pedes, id eſt, dilacerare, vulnerare: item, cum vepres *ſecare* dicuntur corpora tranſeuntium pecorum. Utrumque Virgilius habet: & quidem Georg. III, 444 exſtat: *Hirſuti ſecuerunt corpora* (ovium) *vepres*, & ecl. X, 49 *glacies aſpera ſecare plantas* dicitur, id eſt, pedes dilacerare, vulnerare, ut recte exponit Minellius. Unum addo, noſtrates etiam τὸ τέμνειν uſurpare de verberibus, cum dicunt: **Der Schulmeiſter hat den Jungen wacker zerhauen.** Atque ita ſatis probari ſignificatum vocis *ſecare* & τέμνειν de verberibus, atque adeo etiam de flagellorum pœna, quæ ſervorum erat propria.

Annonymum tamen prævideo his probationibus nondum acquieturum. Nam *ut largiar*, inquit, *denotare τὸ τέμνειν utroque in loco* (Arriani & Homeri) *ſervilem iſtam flagellorum pœnam: inde tamen neutiquam ſequitur, compoſitum* διχοτομεῖν *idem ſignificare. Hoc enim denotat aliquid in duas æquales partes ſecare, cum* τέμνειν *tantummodo notet ſecare.* Sed hoc certe leve eſt. Etenim τέμνειν & διχοτομεῖν propterea ſint ſynonyma oportet, quod omnis ſectio ſit διχοτομία, hoc eſt, diviſio in duas partes. Unde & noſtrates dicunt **in zwey ſchneiden / in zwey hauen / in zwey ſpalten / in zwey reißen /** etiam cum non eſt ſermo de partibus æqualibus. At Anonymus, fortaſſe ſequens autoritatem Henrici Stephani, (in Theſ. L. Gr.) putat, διχοτομίαν eſſe ſolam diſſectionem in duas partes *æquales*. Sed unde id confirmabitur? Δίχα diviſionem ſignificat, ſed non neceſſario diviſionem in partes æquales. Imo Heſychius & Phavorinus in Lexicis aperte contradicunt, διχοτομήματα &

τα & τμήματα conjungentes pro ſynonymis. Pollux quoque meminit, quatuor anteriores dentes, ſcilicet molares, Græcis dici διχαστῆρας ὀδόντας. Jam vero dentes cibum haud ſane ſcindunt in æquales partes. Imo δίχα notare quamvis diviſionem in partes, adeoque διχοτομεῖν & τέμνειν poſſe eſſe ſynonyma, ex eo patet, quod Pollux eosdem dentes, qui διχαστῆρες appellantur, dici etiam refert τομεῖς. Illud vero facile largior, emphaſeos quiddam ineſſe in διχοτομεῖν, ut ſenſus ſit, *toto corpore lacerare aliquem verberibus*, ut loquitur Juſtinus Hiſt. lib. 1 cap. 10 n. 15, qui idem *laceratum verberibus corpus* dixit II, 8, 7. Nec aliud inter τέμνειν & διχοτομεῖν intercedit diſcrimen, quam inter *lacerare* & *dilacerare Rempublicam*, quorum utrumque eſt in Cicerone. Atque hæc eadem emphaſis ineſt Homeri verbis: ἵνα σ' ἄνδρι διαμελεΐζι τάμησιν. Eſt enim hoc per tmeſin Poetis frequentiſſimam poſitum pro μελεΐζι διατάμησιν, id eſt, ut toto corpore per omnia membra te flagello laceret.

Anonymus pergit, ajens, ſi vel maxime probari a me poſſet, τέμνειν ſignificare aliquando *flagellis aliquem cædere*, ac τέμνειν & διχοτομεῖν eſſe poſſe ſynonyma: tamen *non optime huc quadrare meam interpretationem; eo quod nullam prorſus cum ea, quam Chriſtus per hanc ſimilitudinem intendit, impiorum pœna haberet proportionem. Sane profecto* (ita pergit) *non ita clementer cum iis, quos incautos judicium opprimet extremum, agetur, utpote qui ad inferos detrûſi exquiſitiſſimis cruciatibus æternum excarnificabuntur.* Vellem, ſui magis memor fuiſſet Vir doctus. Ita non incidiſſet in eundem errorem, quem ipſe merito in Martianæo reprehendit. Initio enim ſuæ diſſertatiunculæ recte monet, hunc aliosque complures *ad id ſolummodo, quod hac ſimilitudine Chriſtus innuit, oculos intendiſſe.* Chriſtus enim per τὸ διχοτομεῖν non deſcribit pœnam æternam impiorum, ſed pœnam ab hero inflictam infideli ſervo. Quemadmodum talis ab hero flagello cæditur: ſic Deus improbos aliquando non quidem flagellis, ſed aliis graviſſimis pœnis afficiet. Vulgatum eſt illud: *Simile non extendendum*

dum ultra tertium comparationis. Fortaſſe in hunc errorem Anonymum induxit mentio ſtridoris dentium, qui a multis refertur ad deſcriptionem æternæ pœnæ. Sed id potius pertinet ad pœnam maleferiati ſervi, qui in frigidum & caliginoſum conjectus carcerem, dentium ſtridorem ſentiat neceſſe eſt. Pari modo Matth. XXII, 13 & VIII, 12 improbi homines in externas tenebras conjecti leguntur, ſtridorem dentium ejulatui miſcentes: quod accurate interpretatur Hieronymus, ad Matth. VIII, 12 ſcribens: *quia, qui a domino foras expellitur,* (addo, *& in carcerem conjicitur tenebriosum*) *lumen relinquit, idcirco exteriores tenebræ appellatæ ſunt.* Adi Clericum Art. Crit. P. I c. 1 §. 3 n. 2, ubi eundem in modum *externas tenebras* exponit: & Bibl. ſel. T. XIX p. 422 ſq. ubi contra Cl. Burmanni cenſuram recte tuetur ſuam ſententiam.

Hactenus ſatis pro mea mihi ſententia dixiſſe videor. Ceterum Anonymus ſuam quoque de iſthoc loco ſubjecit opinionem. Judicat nimirum, *eſſe hic ſynecdochen ſpeciei, Chriſtumque tam crudelis ſupplicii ſpeciem nominantem indicare graviſſimam pœnam, qua herus ſceleratum ſervum ſit interfecturus.* Facile ſuam cuique ſententiam relinquo. Sed cum non ſit boni interpretis, ad tam violentam expoſitionem confugere, niſi forte ea ex locis parallelis confirmari queat, vel aliæ eam rationes perſuadeant, vereor, ut multi ſuam faciant Anonymi ſententiam. Locus enim, quem affert ex Hiſtoria Suſannæ v. 55 & 59, huc non facit. Fit enim ibi alluſio ad nomina arborum, quæ hoc genus pœnæ memorandi cauſam præbuere. Nec ad ſeria trahi debet nugatorius ille literarum luſus, profectus quippe ab homine Judæo, eoque ſatis inepto & vervecum in patria nato. Ad poſtremum Viro docto gratias ago, quod lucidius exponendæ ſententiæ meæ, tenebrarumque, quæ & aliis Lectoribus oboriri poterant, diſſipandarum occaſionem mihi ſuppeditavit. Illud unum de Arriani loco, ſupra p. 27 recitato, addiderim, *τὸ ἔτεμεν* a Scheggio, cujus totam Arriani verſionem magnorum nævorum accuſat Caſaubonus Epiſt.

9 p. 11, (edit Græv.) male redditum esse *medium dividet*. Debebat vertere *secabit* vel *dissecabit*, si verbo inhærere voluisset: sin sensum exprimere, *verberibus cadet*.

AN HISTORICAL PREFACE.

i. e.

PRÆFATIO HISTORICA CHRISTIANISMO PRIMÆVO resuscitato præmissa: cum Appendice, qua continetur actionis Autori in Academia Cantabrigiensi intentatæ, ejusdemque ex ea expulsionis Historia; Autore GUILIELMO WHISTON, A. M.

Londini, impensis Autoris, 1711, 8.
Plag. 18.

UT prolixam, quam exhibemus, Præfationem Operis novi, quod sub *primævi Christianismi resuscitati* nomine molitur, Editioni præmitteret V. Cl. Gvil. Whistonus, duæ ipsi persuasere rationes. Altera quidem, ut Reverendissimo Cantuariensium Archiepiscopo ceterisque ejusdem Provinciæ Episcopis Clericisque in Synodo Provinciali (Convocationem vocant) tum congregatis, quibus libellus hic inscriptus est, causæ suæ operisque, quod meditatur, examen serio commendaret. Altera, ut Lectores majoris operis hac veluti apologetica narratione præpararet, & quomodo ad ea paradoxa, in quibus asserendis laborat, invenienda ac defendenda pervenerit, explicaret. Primam itaque in doctri-
p. 2. næ de S. S. Trinitate momenta curatius inquirendi occasionem sibi datam esse refert, cum A. 1708 ad amicorum desideria Methodum studii Theologici, ex parte publici juris factam inter Sermones & Conatus (de quibus diximus Supplem. T. IV Sect. IX p. 369) scripto componeret. Nempe cum in eo pariter scripto & inter colloquia amicorum, quæ ipsi jam tum suboluerat, hodiernæ de Trinitate fidei a trisecularis primitivæ Ecclesiæ doctrina insignem diversitatem libere pertrinxisset,

xisset, & quantos ad motus ea res spectaret, liquido intellexisset, tum quidem, inquit, visum sibi esse, omni studio in id incumbendum, ut de tota re ex antiquitate Ecclesiastica divinaque quicquid possit haberi lucis, sibi compararet. Enimvero non in modernis Controversiarum libris, (*magna ista*, ipsius sunt verba, *impostura Christiano Orbi fieri solita methodo,*) eam quærendam esse ratus, bis perlecto p. 3.
Novo Fœdere, relectisque cum cura omnibus, qui supersunt, Scriptorum Catholicorum usque ad finem secundi Seculi libris fragmentisque, quicquid ullo modo ad hanc doctrinam spectans invenerat, excerptum separatimque descriptum collegit. Quin, ne quicquam, quod modernis doctrinis favere videretur, ipsi elabi posset, percurrere *Defensionem Fidei Nicænæ Georgii Bulli*, ejusque testimonia cum ipso Patrum textu collata excerpere non gravatus est. Quæ dum agit V. Cl. novam ac valde insolentem fert sibi occurrisse
alicubi assertionem, qua *Christum humanam vel rationalem* 5. 6.
animam a λόγῳ distinctam habuisse negaretur, quamque postea compererit, ut notum est, Arianis olim ac Apollinari in singularibus fuisse. Eam quidem doctrinam novitate ipsa placuisse V. Cl. verisimile est, cui proinde si quid non dissimile in Ecclesiasticis monimentis invenerat, id diligenter se notasse, atque in ea mirum in modum confirmatum se fuisse fatetur. Etenim subito visus est Viro docto omnia ista destruere *Justini Martyris* locus Apolog. II, vulgo Ima, p. 48, qua diserte ille docet, τὸν Φανέντα δι' ἡμᾶς Χριστὸν γεγονέναι καὶ σῶμα καὶ λόγον καὶ ψυχήν. Istam vero dubitationem, inquit, sustulit examen rei illius accuratius, quo comperisse se ait, *semper antiquorum eam fuisse sententiam, hominem tribus constare partibus, præter σῶμα, & ejus ψυχὴν sive animam sensitivam, instructum etiam πνεύματι, quæ sit anima rationalis & τὸ ἡγεμονικὸν reliquorum.* Hancque ipsam hominis in tres partes divisionem ipsi Justino fuisse pro vera agnitam, persuasit sibi Vir doctus ex fragmento Martyris e libro de resurrectione, quod exhibuit Grabius Spicileg. T. II p. 192, ubi σῶμα, ψυχὴ καὶ πνεῦμα in re-

surrectione hominis memorat. At vellemus hac in re, ut hoc monere liceat, non nimis facilem fuisse fidem Viro docto, qui si verba Justini adspexisset cum cura, statim videre poterat, Martyrem non loqui de hominibus universis, sed de iis tantum, qui per fidem Dei Spiritum accepere ac retinuere. Verba enim sunt: οἶκος γὰρ τὸ σῶμα ψυχῆς, πνεῦμα δὲ ψυχῆς οἶκος. Τὰ τρία ταῦτα τοῖς ΕΛΠΙΔΑ ΕΙΛΙΚΡΙΝΗ ΚΑΙ ΠΙΣΤΙΝ ΑΔΙΑΚΡΙΤΟΝ ΕΝ ΤΩΙ ΘΕΩΙ ΕΧΟΥΣΙ σωθήσεται. Atque his solis regeneratis, non vero reprobis Spiritum præter σῶμα καὶ ψυχὴν unice tributum fuisse a Patribus primævis, docere poterat Virum doctissimum Irenæus illustri loco L. II adv. Hær. C. LXII, ubi postquam dixisset: πάντες οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς ζωὴν αἰωνίσονται, ἴδιαν ἔχοντες σώματα καὶ ἰδίας ἔχοντες ψυχάς, καὶ ἴδια ΠΝΕΥΜΑΤΑ, ΕΝ ΟΙΣ ΕΥΗΡΕΣΤΗΣΑΝ τῷ Θεῷ, atque ita Sanctis Spiritum vindicasset, mox de reprobis, nulla Spiritus mentione facta, οἱ δὲ τῆς κολάσεως ἄξιοι, subjungit, ἀπελεύσονται εἰς τὴν αὐτὴν καὶ αὐτοὶ ἰδίας ἔχοντες ψυχὰς καὶ ἴδια σώματα, ἐν οἷς ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος. Quam in rem conferre poterat V. Cl. eundem Irenæum L. V C. VII, VIII, IX, XII prolixe hæc eadem edisserentem. Nisi forte satius visum est V. Cl. stare Clementis Alexandrini autoritate, qui primus, quantum meminimus, inter Ecclesiasticos δύο πνεύματα, τό τε ἡγεμονικὸν καὶ τὸ ὑποκείμενον in homine admisit, eaque ipsa a τῷ ἁγίῳ πνεύματι τῷ διὰ τῆς πίστεως περιγινομένῳ distinxit Strom. L. VI p. 681 A. Quanquam & hæc in allegorica dictione Clemens inseruerit, & præterea ipsa verba ejus videantur innuere, non ut diversa principia vel partes Hominis, sed ut diversas Facultates ejusdem partis, quæ ψυχὴ in universum est, considerasse illa duo Clementem, quomodo sane in Philosophia Platonica compertum est, Homine non nisi in Corpus & Animam diviso, Animæ duas facultates τὸ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ παθητικὸν tributas fuisse. Interea de istius sententiæ Arianæ certitudine persuasus V. Cl. eamque in interpolatis Ignatii Epistolis deosculatus, imo in Athanasii de Incarnatione Verbi libro

libro inveniſſe eam ſibi viſus, nimium quantum de re tanti momenti detecta ſibi ipſi ſe eſſe gratulatum prodit. Atque adeo porro progreſſus in Scrutinio ſuo circa idem tempus bene multas Quæſtiones Virorum doctorum meditationi proponendas collegit, quas hic inſerit; nos præcipuas hic obſervabimus. Sunt illæ: Ubi Pater, Filius, & Spiritus S. vocantur *unus Deus* in Scripturis, vel primitivis maxime Patribus? Ubi Chriſtus *proprie æqualis Patri Deus, ſupremus, Creator, omnipotens*, μέγας Θεὸς, Θεὸς ἀληθινὸς, εὐλογητὸς Θεὸς, Θεὸς αἰώνιος, μόνος Θεὸς, Θεὸς ζῶν, Θεὸς ἐπὶ πάντων, in iiſdem dicitur? Ubi in iisdem quicquam de ſubſtantia vel eſſentia Dei habetur, vel de τῷ ὁμοουσίῳ Filii, & qua nova revelatione nixi vocem ὁμοούσιος conſecrarunt Patres Nicæni, quam rejecerant diſerte antea Patres Antiocheni? Quomodo æqualitas Filii & Patris, quæ tempore Origenis (c. Celſ. L. VIII p. 387) error erat ex paucorum incogitantia ortus, & æterna generatio Filii, ipſi etiam Synodo Nicænæ incognita, hodie fundamentis Fidei accenſentur? Quomodo hæreſis Cerinthi, negantis, divinam Chriſti naturam paſſam eſſe, hodie orthodoxiæ nomine venit? Ubi Spiritus S. directe vocatur *Deus* vel *Dominus* in Scriptura, vel maxime primævis Patribus? Quis unquam Chriſtianorum ante Synodum Nicænam auſus eſt *invocare* Spiritum Sanctum? Quomodo Symbolum, Athanaſio vulgo adſcriptum, temporibus regnantis Anti-Chriſti compoſitum, adhuc apud Proteſtantes eſt norma fidei? Cur Socinianos querimur humanas ratiocinationes diſertis teſtimoniis opponere, qui fidem de Filii æqualitate itidem mere humanis ratiociniis contra æque diſerta teſtimonia Joh XIV,28, Matth. XXIV,36 fulcimus? Cur Polemici moderni nunquam recte diſpexere de notionibus vocum Θεὸς, υἱὸς μονογενὴς, ἀΐδιος, αἰώνιος, ψυχὴ, κλίζειν, κλίσμα, ποιεῖν, ποίημα, γεννᾶν, &c. nec eas hodie eodem ſenſu accipiunt, quo in primis Eccleſiæ patribus eas acceptas fuiſſe conſtat? His ita propoſitis, incidit V. Cl. in Novatiani de Trinitate libellum, cumque ille mire ipſum, ut ait, in ſententia confirmaſſet, tum vero id multo lucu-

p. 9, 10, 11.

lentisſime factum, inquit, ubi circa id tempus nunquam antea ipſi viſæ Conſtitutiones, quæ vocantur Apoſtolicæ, in manus illius pervenere. Certe nunquam ſe ita attonitum fuiſſe,
p. 13. donec vixit, ait Whiſtonus, quam cum illas plenas characterum Canonicæ autoritatis, & nihilominus tamen tantopere orbi Chriſtiano ignoratas, legeret, ſibique ipſi vehementer ſuccenſuiſſe, qui jam dudum Ordinibus Sacris initiatus inæſtimabilem librum ne vidiſſet quidem, nedum manibus triviſſet. Per has itaque ultra omnem dubitationem plane confirmatus, rem ad binos Archiepiſcopos deferre conſtituit, quorum utrique, datis Cantabrigiæ 17 Julii 1708
15. eodem exemplo, quod libello huic inſeruit, literis, generatim ſuum diſſenſum a moderna doctrina, ſuumque candorem probare, ac de commodiſſima rem ad publicum Eccleſiæ judicium deferendi methodo conſilium explorare conatus eſt. Utriusque reſponſa ſequuntur, quibus breviter, at
18 19. ſumma cum humanitate dehortantur ab inſtituto Virum doctum, θεοσεβείας φερωνίδας commendant, novitatis nimium ſtudium natura ipſi inſitum ut caveat, monent, ac cumprimis, quicquid collegerit de hac doctrina, ſibi communicari
31 ſqq. rogant. His Vir Clariſſ. ſubjungit, quæ ipſi interceſſere de hoc argumento cum doctiſſimo ſene Gvil. Lloyd Epiſcopo Wigornienſi, Literas, a quo Whiſtonus d. 30 Jul. 1708 de rumoribus Socinianiſmi ab ipſo adoptati ſollicitatus, mox reſpondit, alteraque vice 8 Sept. 1708 ab eodem admoni-
26 27 28. tus, Literas valde, ut ipſe V. Cl. fatetur, acuminatas reposuit, probroſum eſſe Proteſtantium Eccleſiis Symboli, Athanaſium præ ſe ferentis, rectius Vigilio Tapſenſi adſcribendi, ſub Anti Chriſti dominio compilati, uſum conqueſtus, multa ſimul de autoritate Conſtitutionum Apoſtolicarum prædicans, ac Epiſcopo averſum a tam eximio opere animum non ſine acerbitate exprobrans. Quibus quas regeſſit venerandus Senex menſe Aprili 1709 literas, illæ quidem & pietatem & amorem & humanitatem & eruditionem doctiſſimi Præſu-
34. lis affatim loquuntur, ſuntque copioſæ ac prolixæ. In quibus præter ea, quæ de invocatione Spiritus S. ex 2 Cor. XIII,

14 erudite urgentur, id potiſſimum obſervari meretur, quod de κακοπλαςίᾳ mangonis illius, qui nobis Conſtitutiones Apoſtolicas formavit, ſingulari exemplo fuſe demonſtrat. Cum enim in illis L. V C. XIV introducatur Joannes paſſionis Chriſti hiſtoriam enarrans, hæc cum Joannis Evangelio collata ab hoc mirum quantum ac perſæpe non ſine ἀτοπίᾳ diſcedere oſtendit. Neque minoris momenti eſt, quæ ſequitur, reſponſoria Cl. Whiſtoni 14 April. 1709 data. In ea enim præter alia habes Ideam Operis, quod Vir doctus de autoritate Conſtitutionum Apoſtolicarum conſcripſit, præloque paratum habet. Eas quidem circa initium A. D. 64 in ſecundo Apoſtolorum Concilio generali Clementi dictatas, ac per eum ad 19 Epiſcopos totidem Eccleſiarum Apoſtolicarum, *ſecreti ac ſacri fidei cultus & diſciplinæ Chriſtianæ Canonis inſtar*, miſſas eaque ratione per omnes ætates usque ad Seculum XI agnitas citatasque, ſeculo demum XI a Papa vel ejus Legato abrogatas, ab Athanaſio corruptas, & in miſeram epitomen, qua fraudem fecerit Æthiopicæ Eccleſiæ, quæ eam pro Sacra adhuc habet, contractas, medio Seculi IV, quousque in ſecretis per diſciplinam arcani latuerant, ad redarguendas novitates tum in Eccleſia obortas, demum publici juris factas, eſſe ſemperque fuiſſe in Canone Librorum Sacrorum, reliquisque æquiparatas, ac in Occidente hinc & inde interpolatas & mutatas ὑποθέσεως ſtudio, cum in Oriente vera lectio utplurimum ſervata ſit, hæc inquam omnia ſe brevi *irrefragabili prorſus* argumentorum vi demonſtraturum recipit. Ac ſi qua ſit in corpore iſto τῶν διαλαγῶν interpolatio, inquit, illa non magis poteſt irritam reddere earum autoritatem, quam *craſſa illa*, verba ejus ſunt, *interpolatio Cap. V* prioris *Epiſtolæ Johannis* v. 7, absque omni Codicum Græcorum præſidio, absque omni citatione Cypriano antiquiore, cujus & citatio, ait, dubia eſt, admiſſa contra omnem reliquorum teſtimoniorum fideique antiquæ analogiam. Subjungit his alia magis privata, narrationem nempe de iis, quæ inter Cl. Grabium & ſe interceſſerant, tum etiam Literas D. Sam. Bradford, Miniſtri Eccleſ. Londinenſis, ad ſe & ſuas

p. 36 ſqq.

47.

48.

51-66.

ad illum ultro citroque datas. Quas ſtatim excipit exemplum ſecundæ V. Cl. ad utrumque Archi-Epiſcopum cum Collectaneis ſuis ſub initium anni 1709 miſſæ Epiſtolæ, qua, quod viventem tum adhuc Epiſcopum Aſaphenſem Georg. Bullum perſæpe in Commentariis ſuis πρεσβύτης reum egerit, excuſat, duo vero ab Archi-Epiſcopis graviſſime contendit, primum ut collectanea iſta ſerio & ab affectibus libero examini judicioque omnium doctorum commendentur, alterum ut uſus Symboli, quod dicitur, Athanaſiani in Liturgia Anglicana abrogetur, a nemine, ut ait, ſine *dubitante*, ſi non prorſus *renitente conſcientia* pronunciandi, imo inter præcipua Anti-Chriſtianæ Eccleſiæ βδελύγματα referendi. Ea Epiſtola reſponſo caruit, Collectanea vero, ab Archi-Epiſcopis ad Wigornienſem Præſulem, ad Grabium, Potterum, Clarkium, Bradfordium, aliosque Theologos Anglos delata, per biennium tamen ne minima quidem in re ab iis fuiſſe refutata, inquit, ex quo conſtet, re vera iis, reſponderi quod poſſit, prorſus non inveniri. Interea medio anni 1709 accuſatum ſe fuiſſe narrat V. Cl. a Miniſtro Eccleſiæ Parochialis Cantabrigienſis, in qua Catecheticam Lectionem pomeridianam Whiſtono commiſerat Reverend. Epiſcopus Elienſis, quod & doceret ea, quæ Catechiſmo recepto adverſarentur, & nuper in prælegenda, quæ vocatur, Litania publice invocationem Spiritus S. & glorioſæ Trinitatis prorſus omiſerit. Hæc vera ſibi impingi crimina faſſus Whiſtonus, binis Epiſcopum Elienſem adit Literis, quibus, præterquam quod ipſe munere modo nominato evitandi ſcandali ergo ſe abdicat, id præcipue notabile eſt, quod *hac veluti Chirographa*, verba ſunt ipſius, *ſolenniter profiteatur, ſpondeatque, ſi vel decima pars ejus numeri teſtimoniorum, quem ipſe pro Arianismo paratum habeat, adduci poſſit pro fide hodie recepta, ſe crematurum infelices chartas ſuas, neque unquam Eccleſiam Chriſtianam iis eſſe turbaturum.* His Epiſtolis ſubjuncta habes, quæ ſpectant ad breve de Epiſtolis Ignatii Tentamen, Suppl. T. V Sect. IV p. 159 recenſitum, cum Epiſtola Whiſtoni ad Academiæ Cantabrigienſis Procancellarium, qua rem Viris doctis in

p. 67 ſqq.

7173.

75 ſqq.

78.

81 ſqq.

iſta

ista Academia examinandam diligenter commendat. Sequitur p. 89 sqq.
inde Forma Baptismi administrandi a Viro docto ex Constitutt. Apost. L. III C. 17, 18, L. VI C. 15, L. VII C. 22, 39--45 collecta & ab ipso, ut retulimus jam Anno superiore p. 558, in infante suo baptizando adhibita, aliorumque imitationi hic integra proposita. Eodem tempore V. Cl. lecta Athanasii 98 sqq.
Vita, quæ a Bernhardo de Montfaucon operibus ejus est addita, suspicionum adversus Athanasium Capita collegit, quorum, ne nimis simus prolixi, præcipua tantum memorabimus. Nempe eum, qui parti uni mordicus addictum, imo partis caput in tanta controversia se gesserit, qui Meletianæ hæreseos originem ex odio prorsus aliter, quam Epiphanius, tradiderit, qui sanam doctrinam a se ipso in Libris contra Gentes & de Incarnatione, ante controversias scriptis, traditam sciens mutaverit, qui fabulosissima calumnia Arsenium denigraverit, qui novitatibus suis autoritatem fictis Antonii miraculis conciliare quæsiverit, qui Arii mortem horrendam finxerit, qui testimonia Origenis, Dionysii Alexandrini, Theopompi prorsus subolestæ fidei suspectissima, & ea quidem sola, pro sua doctrina produxerit, qui Antiochenam Synodum cum Nicæna de τῷ ὁμοουσίῳ consensisse impudenter asserverit, Hosii moribundi resipiscentiam & talia innumera confinxerit, eum Athanasium nullam fidem mereri apud honestos Viros, contendit. Paulo post supervenit ipsi cum Ministris Cantabrigiensibus circa mutandas in Psalmis poetice expressis & ad usum 109 sqq.
Scholarum adaptatis doxologias contentio, cujus Historiam hic subjungit, tandemque tertiæ ad Archi-Episcopos Epistolæ exemplum superaddit. Ea vero Epistola absolvisse se, quicquid ad reformandam Ecclesiæ fidem spectet, profitetur, ac quandoquidem toties frustra ab Archi-Episcopis flagitatum 113.
publicum istius rei & honestum examen per metum, ut ait, & placendi hominibus studium non obtentum fuerit, nec deinceps obtineri posse videatur, non posse se aliter cum conscientia sua transigere, quam ut libros & veritates Christianismi hactenus incognitas a se detectas publici juris faciat. Præterea non posse se aliter vel suæ existimationi vel Ecclesiæ commodo

do consulere, quam publicatis suis ad Archi-Episcopos aliosque literis eorumque responsis. Denique, ne ullo modo περιπέτειας reus esse possit, quam primo omnium conscripserat, Hypotyposin primitivæ fidei, *Account of the primitive Faith*, ultimo loco in publicatione Operis se reservaturum, ut, si quidem obtineri possit interea examinis opportunitas, res adhuc sit in integro. Cum vero neq; ad has literas quicquam responsi acciperet V. Cl. tum se existimavit & conscientiæ & paci Ecclesiæ, quantum in se erat, ita consuluisse, ut cum libertate jam posset publicare, quæ paraverat. Ante tamen
p. 115. quam id effectum daret, mense Septembri anni 1710 Oxonium profectus cum Viro Arabismi peritissimo, magnum itineris hujus fructum se cepisse arbitratur. Præter ea enim quæ minoris sunt momenti, testimonia, pro Constitutionibus Apostolicis Autoris antiquissimi & forte Θεοπνεύστου, inquit, *Libri secundi Esdræ*, in Arabico MS. istic obvii eoque & correcti & confirmati, inventa, cumprimis (verba ipsius repetimus) rem inæstimabilem sibi visam, duo MSta Arabica vetusti illius sacrique fidei nostræ libri, qui *Doctrinæ Apostolorum* nomine venit, & Eusebii tempore cum Barnaba, Herma, imo & Apocalypsi eodem numero habitus, ab Origene tanquam Apostolicus citatus, sed his ætatibus in Occidente deperditus fuit, se reperisse existimat. Eum librum cum διαταγαῖς collatum inquit se comperisse excerptum esse ex his, utplurimum verbotenus, & in Præfatione Apostolos ipsos aperte significare, quod antea sibi jam aliunde suboluisse dicit, διδαγὰς non nisi in quibusdam Ecclesiis repositas, neque publicatas fuisse, at hanc διδαχὴν, tanquam Epitomen authenticam pro ædificatione omnium fidelium omnibus Ecclesiis fuisse traditam. Et huc usque quidem, hoc est ad finem Octobris anni 1710, Historiæ hoc filum perduxit Vir doctissimus, cui adjuncta est appendicis loco Narratio Expulsionis V. Cl. ex Academia Cantabrigiensi. Citatus nempe ille d. 22 Octob. 1710 coram Magistratu Academico, & de Doctrinis Ecclesiæ Anglicanæ fidei contrariis publice in Lectionibus Catecheticis anni 1708, nec non in pri-

privatis ſermonibus ſparſis admonitus, ut vi ſtatuti Academici XLV, de Concionibus, vel recantaret, vel excluſionem ab Academia Cantabrigienſi ſubiret, multa non tam circa rem ipſam, quam circa modum actionis ſibi intentatæ iniqvum monuit, iterum iterumque Academiam univerſam ad Collationem amicam invitavit, denique, ſi quid fuerit a ſe anno 1708, ad quem omnia teſtimonia accuſatorum potiſſimum ſpectabant, admiſſum, id omne Reginæ mandato, quo univerſalem veniam criminum A. 1709 promulgari fecerat, ad actionem juris ſuſtinendam irritum redditum eſſe contendit. Quæ tamen non obſtitere, quo minus Whiſtonus d. 30 Octobr. 1710, Magiſtratus Academici decreto ſolenni, iſto corpore exulare juberetur. Acta omnia integra inſeruit V. Cl. quibus acerbam de ſtatu Eccleſiæ Anglicanæ querelam ſubjungit, ſuamque & conſcientiam & pacis ſtudium ſatis ſed fruſtra ſe probaſſe, in Epilogo additis votis contendit.

A PARAPHRASE AND NOTES &c.

i. e.

PARAPHRASIS ET NOTÆ IN EPISTOLAS PAULI ad Galatas, utramque ad Corinthios, ad Romanos & ad Epheſios. Præfixus eſt Tractatus de methodo intelligendi Epiſtolas Pauli conſultando ipſum Apoſtolum.

Londini, apud Joh. Churchill, 1709, 4.
Alph. 2 plag. 7.

PRodiere hæ Paraphraſes quidem jam A. 1706 & 1707 ſeparatim, quæ hac ſecunda Editione conjunctæ exhibentur, viſum tamen eſt, etſi ſerius ad nos pervenerint, eas non penitus præterire, cum quod minus cognitæ ſint interciſmarinos, tum quod Autoris celeberrimi, de quo ſæpius in Actis his dictum eſt, Johannis Lockii ſint fœtus poſtremus. In præliminari, qui præfixus eſt, Tractatu Autor Cl. ante omnia inquirit in cauſas obſcuritatis, quæ eſt in Epiſtolis Pauli, inter quas internis accenſentur ipſa ratio Epiſtoli-

ci ſtyli, circumſtantiarum, cum qua conflictamur, ignorantia, ſtyli in N. T. Græci ſingularitas, ipſius Pauli naturalis temperies & animi indoles fervida & meditationibus abundans, frequens perſonæ loquentis mutatio, denique objectionum & reſponſionum inter ſe combinatio. Externæ cauſæ duæ memorantur, altera diviſio earum in capita & verſus inconvenientiſſima, & accommodata plerumque huic diviſioni & lectio & interpretatio dictorum Apoſtoli, altera ab ipſa juventute nemini non tradita omnium dictorum ad unius cujusque Sectæ placita detorſio. His obſcuritatibus ut lucem fœneraretur Lockius, quam viam inierit, docet. Primo non ſeparatim Capita ſingula Epiſtolæ perlegi debere ſatis perſuaſus, nulla habita ullius diſtinctionis ratione, uno ſpiritu unamqvamque totam a capite ad calcem perlegit, omni ſtudio ſcopum ſcribentis & ſcopi proſecutionem obſervans, eamque lectionem multoties ita repetens. Qua occaſione refutat eos, quibus neſcio quo fato nimis eſt perſuaſum, Epiſtolas Pauli non eſſe niſi diſcurſus vagos nulloque nexu præditos, neque ibi argumentationes cohærentes, aut filum ratiocinationis continuæ eſſe quærendum. Sane id non convenire cum ſcopo Dei, qui eum elegerat, ut prædicaret apud gentes, non cum educatione ipſius in omni eruditione ſacra pariter & profana, non denique cum ipſis orationibus ejus, quas habemus in Actis, plenas argumentationibus & nexu rerum, docet. Equidem πιθανὸς λόγος, politam nempe dictionem, ſtylum quæſitum, phraſeologiæ ſtudium, periodos ad amuſim exactas, tranſitiones artificioſas, & valde methodicam ſcrupuloſamque partium diſpoſitionem, non inveniri in illis Epiſtolis, at certe cohærentiam ſermonis & directam partium ejus omnium ad ſcopum ultimum collineationem eminentiſſime in iſtis ſeſe exerere contendit. Quare eam obſervatam in pleriſque locis ambiguis indubitato fere ſenſum verum demonſtrare probat, non tamen ita, ut non hinc & inde per phraſes obſcuras, opiniones iſtorum temporum nobis ignotas, alluſiones ad ritus hodie deperditos & alia, quædam loca

prorſus

prorſus remaneant dubia, in quibus nihil certi valeas definire. Alterum, quod obſervat, medium intelligendi ſcripta Paulina omnia, plurium locorum, quibus de una eademque re agitur, ſedula, attenta & præjudiciis ſectarum vacua collatio, qua fere nunquam non vel obſcuriſſime dictis lux veluti nova poſſit affundi. Hac methodo uſus, quicquid a ſe inventum hic tradit, ſine ulla ἀναμαρτησίας opinione, animo ſincero & veritatis ubique amante ad communem ædificationem ſe conſecrare ſignificat. Ipſa Paraphraſis in diverſas Sectiones ab Autore diviſa eſt, quoties videbatur filum ſingularum argumentationum ad metam eſſe perductum, præmiſſa ubique Synopſi totius Epiſtolæ, qua de occaſione & ſcopo cujusque diſſeritur, & adſperſis ubique notis. Nos exempli loco ex omnibus quædam ſpecimina delibabimus. Epiſtola ad Galatas eo fine a Paulo ſcripta eſt, ut Auditores hos ſuos a ſubeundo legis Moſaicæ jugo graviter dehortaretur. Cap. I v. 4 τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα πονηρὸν accipit pro Judaica natione in eo ſtatu, in quo tum erat conſtituta, qui erat πονηρὸς, quatenus ea opponitur τῷ αἰῶνι τῷ μέλλονλι, ſtatimque v. 6 per τὸν καλέσανλα ὑμᾶς ἐν χάριλι Χριςῦ, intelligi vult ipſum Paulum. Ibidem v. 10 πείθειν reddit, *(to make his Court to one,)* aſſentari, vel arrepere favori cujusdam, & comparat hoc cum Act. XII, 20, ubi dicitur: πείσανλες Βλάςον. Cap. II v. 14 obſervat, τὴν ἀλήθειαν τῦ εὐαγγελίυ ſumi hic & per totam Epiſtolam pro libertate a Legis Moſaicæ jugo per Evangelium prædicata. Cap. III v. 16 egregie oſtenditur, quæ ſit vis argumentationis Apoſtoli, cum dicit, promiſſionem factam eſſe non τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, nempe duobus forte ſeminibus, quorum alterum ſit ὁκ πίςεως, alterum ὁκ νόμυ, ſed unice τῷ σπέρμαλί συ, ſemini, quod ſit ex fide in Chriſtum. Ibidem v. 20 difficillimum locum: μεσίτης ἑνὸς ὐκ ἔςιν, ὁ δὲ Θεὸς εἷς ἐςιν, ita explicat: Apoſtolus in eo verſatur, ut demonſtret, fœdus cum Abrahamo factum non potuiſſe reſcindi per legem, quippe ea, inquit, data eſt per Moſen mediatorem inter Deum & Iſraelitas tantum. Hic Deus tan-

tum una pars erat in fœdere Abrahamitico pangendo, at altera pars, semen scilicet Abrahami, non aderat, quippe quod constaret ex omnibus Gentibus, cum hic tantum Israelitæ adessent, & eorum tantum nomine ageret Moses. Enimvero cum Mediator unius partis non esse possit, nisi consentiente tota parte altera, Deus vero tantum adesset in promulganda Lege, tanquam pars una, ab altera vero parte tota nihil esset Mosi in mandatis datum, non potuit hæc ejus mediatio ullo modo spectare ad abrogandam promissionem. Versu 27 in phrasi: χριστὸν ἐνεδύσασθε singularem elegantiam observat, respiciendo ad v. 16, ubi τὸ σπέρμα dicitur esse ὁ χριστός. Nam, inquit, ut hoc eo facilius intelligerent, monet eos, quod profitendo fidem Christianam, veluti vestimentum induerint Christum, ut Deus eos jam respiciens, nihil nisi Christum videat, quo undique velut sint operti, quomodo homo vestimentis tegitur, sintque omnes εἷς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. Cap. IV monet, probe observandas esse in sermone Apostoli diversitates personarum, quibus diversos quoque status partim Judæorum partim Gentium ante tempus υἱοθεσίας completum describi docet. Nempe a v. 1-5 uti Apostolum voce ἡμεῖς, de suo quippe & Judæorum omnium statu pupillari sub Lege loquentem, inde vero a v. 7-9 ὑμεῖς dicere, ut ostendat se de Gentium nunc, ut v. 6 docet, adoptatarum, sed temporibus ἀνοχῆς itidem Lege impuberum, sub servitute habitis ea omnia asserere. V. 18 ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, de persona esse accipiendum, *bonum est amare fervide Virum bonum*, (qualem me antea habuistis v. 15) *semper*, *non tantum*, *ubi præsens sit*, ex contextu docet. Ad priorem ad Corinthios progredimur, quam A. D. 57 scriptam duabus primariis partibus consistere ait, quarum altera defendit Apostolus suam existimationem doctrinamq; contra obtrectationes Pseudo-Apostoli Judæi, altera ad Quæstiones diversas Ecclesiæ ipsius respondeat, monstratur. Ut vero de indole Notarum constet, pauca iterum exempli loco adducemus. Cap. I v. 28 per τὰ μὴ ὄντα intelligi vult gentiles, qui quemadmodum Populus Dei non erant, ita quasi μὴ ὄντες censebantur a Judæis, qui tanquam ὄντες γε gloriabantur, quos vero

vero Deus κατήργησεν. Ita Cap. II v. 6 viciſſim per τὰς ἀρχοντας τῦ αἰῶνος τύτυ notari cenſet Principes, Doctores, Optimatesque nationis Judaicæ, cum αἰῶν ὅτος ſæpe hoc ſenſu opponatur לעולם הבא quod eſt Novum Teſtamentum, ſcopusque Apoſtoli ſit, ut gloriationem Corinthiorum de Pſeudo-Apoſtolo Judæo inanem redderet, monſtrando, tantum abeſſe, ut inflata iſta Judæorum ſcientia in cognitionem myſteriorum N. T. eos deducat, ut potius ipſi ἄρχοντες eorum Chriſtum cruci affixerint, jamque in eo ſint, ut brevi dicantur οἱ καταργεμένοι. Ad C. III v. 17 monet, illum Pſeudo-apoſtolum, quem redarguit, haut dubie patrocinatum fuiſſe ſceleri fornicationis, de quo deinde dicit, quo reſpiciat grave hoc judicium denunciatum τῷ φθείροντι, *contaminanti & profananti* Templum Dei. Idemque adhuc magis probabile reddit ad Cap. V, conjicitque, eum ejusque aſſeclas forte jactaſſe, ſpectare diſquiſitionem inceſtus iſtius ad magiſtratus Politici, non vero ad Eccleſiæ judicium, forte etiam ad illud rem ipſam jam detuliſſe, quo ſpectat gravis iſta objurgatio a Cap. V v. 13 ad VI v. 8, imo, quod majus, jactaſſe, rem eſſe iſtam indifferentem, eodem modo, quo licita ſit uniuscujusque cibi manducatio, quam quidem profanam licentiam refutet Apoſtolus C. VI, 12 ſqq. Caſum ipſum hunc fuiſſe exiſtimat, mulierem deſeruiſſe & divortium feciſſe a marito, quæ res apud Corinthios non inſolens fuerit, tum vero *more prorſus inſolito* eam a Filio mariti prioris ductam fuiſſe, quo refert Noſter Ciceronis illud pro Cluentio: *Nubit genero ſocrus, &c. O ſcelus mulieris incredibile, & præter hanc unam in omni vita inauditum!* Cap. VII v. 36, 37 inſolita quidem, ut ipſe fatetur Autor, ſed ob textus circumſtantias phraſesque neceſſaria fere acceptione. παρθένον non pro perſona virginis, ſed pro virginitatis ſtatu ſumendam eſſe exiſtimat, eoque ſenſu admiſſo, v. 38 cum nonnullis MSctis pro ἐγαμίζων legendum eſſe γαμίζων. Cap. X v. 2 ad *Baptismum Nubis* notatur, Iſraelitas per nubem fuiſſe ſimul pluvia irrigatos, non improbabiliter colligi ex Pſal. LXVII, 10. Cap. XI v. 3 ſqq. per *mulieres precantes & prophetantes* non alias poſſe, intelligi proli-

lixe probat, nisi in publicis conventibus Ecclesiasticis, afflatu extraordinario Spiritus S. vel vaticinia vel preces proferentes, (non obstante C. XIV v. 34, 35 & 1 Tim. II, 11, 12, ubi de ordinaria disciplina agatur, non de extraordinariis donis Spiritus S. mulieribus itidem diserte apud Joelem promissis,) quæ cum & ipsæ, forte imitatione sacrarum apud Gentes mulierum, tentarent detecto capite hæc facere, hoc mandato Apostoli ad modestiam & pudorem componantur. Eodem Cap. v. 27, quid hic præcipue sit, τὸ ἀναξίως ἐσθίειν, Cap. XII v. 8, 9, quæ sit inter σοφίαν, γνῶσιν & πίστιν diversitas, & Cap. XIV v. 6, quid inter ἀποκαλυψιν, γνῶσιν, προφῆτειαν & διδαχὴν intersit, eleganter monstratur. Ad Cap. XV non improbabile judicat, Pseudo-Apostolum Judæum ipsum quoque esse, quem ob negatam resurrectionem mortuorum Paulus redarguat, siquidem forte is fuisset olim ex Sadducæorum secta. Deinde prolixe probat, quicquid in hoc Capite habetur, non spectare nisi resurrectionem fidelium, de impiorum resurrectionis modo autem nihil ex eo posse aut debere deduci. Epistolæ ad Corinthios posterioris, eodem anno eodemque fere scopo cum priore scriptæ, Cap. III apologiam Apostoli pro ea, qua in docendo Evangelio utebatur, παῤῥησίᾳ eleganter habes declaratam, ubi monetur, v. 13 supplendas esse ex sensu voces has: τίθησιν ὁ ἡμεῖς κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον, sequentia vero usque ad initium v. 18 spectare ad refutandam objectionem contra doctrinam Pauli, quod illa quidem a Judæis non agnoscereturcujus rei causam non in se suaque doctrina, sed in Judæorum πωρώσει positam esse ostendat Apostolus; eaque omnia parenthesi esse includenda. Tum vero v. 18 initium ἡμεῖς δὲ, respondere his: ὁ δὲ καθάπερ Μωσῆς. Ceterum ibidem κατοπτριζόμενοι non esse vertendum, *in speculo videntes*, sed, *tanquam specula reflectentes*; & τὸ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν idem esse ac continuum influxum gloriæ, oppositum τῇ δόξῃ τῇ καταργουμένῃ, quæ sit non continua sed fluxa & transitoria. Cap. V v. 9, εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες, non ad τὸν Κύριον, sed ad τὸ σῶμα referri debere probatur, eodemque Cap.

V,

V, quomodo v. 17, 18 cum ſcopo Apoſtoli, Καύχημα σαρκικὸν Eccleſiæ Corinthiacæ de Pſeudo-Apoſtolo *Judaizante*, abolere conantis, conveniant, oppido accurate monſtratur. Cap. VIII v. 8, τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων, vertendum eſſe oſtendit: *argumentum & documentum veſtræ ſinceræ charitatis a vobis eliciens.* Cap. X, v. 4, τὰ ὅπλα σαρκικὰ & τὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ illuſtrantur ex collatione 1 Cor. I, 23, 24, II, 1, 2, 4, 5, 12, 13 & 2 Cor. IV, 2, 6 & XI, 2, 3, & quomodo ἐλ ἀνδρὶ, & ἡ ἁπλότης ἡ εἰς τὸν Χριστὸν egregie ſibi invicem reſpondeant, obſervatur. Cap. XIII, v. 1 verba: ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, non reſpici ad Devt. XVII, 6, ubi de admonitione peccantis, qui heic eſt caſus, ſermo eſt, & δύο μάρτυρας eſſe duas has Pauli Epiſtolas, oſtenditur. Et paulo poſt v. 5, 6, 7 ἀδόκιμοι non eſſe vertendum *reprobi*, ſed *facultate demonſtrandi modo extraordinario virtutem Chriſti deſtituti*, ſiquidem de eo loquatur Apoſtolus v. 3 ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε &c. qui cum his arcte cohæret. Omnia vero hæc induſtria & ſtudio in Epiſtolam ad Romanos collocato videtur ſuperaſſe Autor, de qua jam in Synopſi Epiſtolæ ad Galatas monuerat, eam in multis cum hac convenire, niſi quod ad Galatas vehementius & cum majore autoritatis demonſtratione, tanquam ad diſcipulos ſuos, ad Romanos vero majore cum modeſtia & minore familiaritate, tanquam ad peregrinos, ſcribat. Totam vero Epiſtolam eo ſpectare, ut demonſtretur Evangelii ad Gentes pariter & Judæos nulla diverſitate pertinentis κοινότης, prolixe in Synopſi probat. Tractationem orditur a Cap. I. v. 16, & v. ſeq. τὸ ἐκ πίστεως εἰς πίστιν ita explicat: *ut undiquaque ab uno extremo ad alterum juſtitia Dei non niſi in fide ſit fundata*, ſimili phraſi Rom. VI, 19, 11, Cor. III, 18, rem illuſtrans. Cap. I v. 32 lectionem Codicis Claromontani & plurimorum Patrum, a Millio quoque pro veriſſima habitam, ἐκ ἐνόησαν, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες &c. ipſe etiam Lockius adoptat, & quam appoſita hic inter τὸ συνευδοκεῖν Gentilium, & τὸ κρίνειν Judæorum, de quo v. 1 Cap. II, oppoſitio & comparatio, quamque juſta illatio

per

per particulam διὸ, ingenioſe declarat. Eodem Cap. II v.]26 integram habes] digreſſionem de ſenſu vocis δικαίωμα, quam ubique in Scriptura ſacra pro *Regula* quadam ſumi, *quæ obſervata perſonam vel rem, ad quam ſpectat, juſtam ſive perfectam reddit*, eamque vocis hujus ſignificationem omnibus locis N. T. in quibus illa legitur, accurate applicat, ſimulque de τῷ νόμῳ monet, eam vocem, niſi ſit ſine articulo poſita, Apoſtolo, præcipue in hac Epiſtola, fere ſemper notare *Legem Moſaicam*, certe *Legem poſitivam addita ſanctione pœnæ*, hicque adeo eleganter dici ab Apoſtolo, Gentes ποιεῖν τὰ δικαιώμα]α τοῦ νόμου, non νόμον ſeu legem ipſam, quam non habeant, ſed δικαιώματα ejus, ea quæ vel ipſa Lege poſitiva ſublata tamen per ſe juris regulæque vim habeant. Cap. III v. 26, ἱλαστήριον non *propitiationem*, ſed *propitiatorium* vertendum eſſe, & mox v. 26, πάρεσιν τῶν πεπραγμένων ἁμαρτιῶν non de ſingularum perſonarum peccatis, ſed de totius corporis populi Judaici delictis, (quæ ὑπερεῖδεν & transmiſit Deus, τῇ προφοῥῇ αὐτοῦ ita, ut non abjiceret eos ante hoc tempus a participatione privilegiorum populi Dei, imo ut his peccatis omnibus non obſtantibus, mitteret eis Chriſtum, tanquam ἱλαστήριον, tum demum juſtitiam ſuam in reprobando populo incredulo demonſtraturus,) accipiendam arbitratur. Cap. IV v. 11, 12, ubi de Filiis Abrahami ex fide loquitur Apoſtolus, ſenſum verborum vix ſatis hactenus perceptum ita declarat Autor: *Accepit Abrahamus ſignum Circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei, quam habebat nondum circumciſus, ut eſſet Pater tum omnium fidelium, etſi non circumciſorum, ut illis quoque imputaretur juſtitia, tum* (ut eſſet) *Pater* etiam *circumciſionis*, (ut imputaretur juſtitia etiam) *iis, qui eſſent ex circumciſione, ſed non ea tantum niterentur, verum qui ſequerentur veſtigia fidei Abrahami.* Eodem Cap. v. 23 ſeqq. & C. V usque ad v. 11 per ἡμεῖς ſemper intelligere Apoſtolum Gentiles non ſingulos, ſed in corpore ſpectatos, atque oppoſitos Judæis itidem in tota natione conſideratis, quo reſpectu hi erant populus Dei, illi ἀσθενεῖς, ἀσεβεῖς, v. 6, ἁμαρτωλοὶ v. 8, ἐχθροὶ v. 10, probe demon-

monſtrat. Ubi non eſt prætermittenda oppido elegans obſervatio Autoris, in tota hac Epiſtola difficultatum plerarumque reſolvendarum expeditiſſimam eſſe methodum, ſi meminerimus, Paulum ad finem usque Capitis X loqui ubique non perſonaliter de ſingulis hominibus, ſed de Judæis & Gentilibus ſub integræ Nationis reſpectu conſideratis. Quæ deinde a Cap. V v. 12 usque ad finem Cap. VII prolixe & accurate deducit, ea ſi vel maxima brevitate a nobis recenſerentur, explicationibus locorum tantum difficilium obſervatis, limites noſtros excederent. Suffecerit itaque iſtius periochæ partes & cum ſcopo Apoſtoli nexum ex mente Autoris delibare, qui iſte eſt, ut probaret Paulus, Gentes pariter & Judæos idem jus ad juſtitiam fidei in Evangelio prædicatam habere, utque id recte declararet, quatuor diſtincte docet: I. Gratiam Chriſti tam late patere, quam patet Adami transgreſſio, at hac omnes factos eſſe peccatores, illa itaque omnes iterum conſtitui juſtos. Cap. V, 12—19. II. Per Legem Moſaicam multo magis transgreſſionem apud Judæos creviſſe, ut proinde non alia niſi in Chriſto gratia ipſis ſpes vitæ eſſe poſſit. Cap. V v. 20. 21. III. Etſi Gentes nunc non ſubjiciantur Legi, eas tamen non licentiam peccandi a gratia Chriſti eſſe adeptas. Cap. VI toto. IV. Etſi Judæi ſubjecti ſint Legi, ab ea tamen ejusque maledictione & perpetuo, dum vivimus, inevitabilis transgreſſionis pœna morte liberari eos per gratiam Chriſti. Cap. VII toto. Tum Cap. VIII v. 11 fuſe demonſtrat, non agi ibi de ζωοποιήσει corporali mortuorum in fine mundi, ſed de ſpirituali ad vitam juſtitiæ atque ſanctitatis ipſis quoque corporibus noſtris per ſpiritum vitæ obtingente. Eodem autem Cap. v. 19 ſqq. neſcio an multos ſit habiturus aſſentientes, cum κτίσιν de toto genere humano accipit, & v. 20 ita ματαιότητι: *Etenim genus humanum, in meliori conditione creatum, factum fuit obnoxium vanitati fluxæ hujus & calamitoſæ vitæ, non ex propria electione, ſed aſtu Diaboli, qui ſibi ſubjecit genus humanum, atque ad hunc ſtatum mortalem redegit.* De Cap. IX quid ſentiat Autor, ex ejus obſervatione ſupra ad Cap.

V notata patet, quippe hic omnia non de singulis hominibus, sed de tota Natione, neque de electione ad vitam æternam, sed ad bona (liceat ita dicere) nationalia & potissimum temporalia agere probat. Et ita eodem modo Cap. XI v. 26 verba ista: καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, non de singulorum salute æterna, sed de totius populi ad statum gratiæ & privilegia populi Dei iterata admissione accipienda esse monet. De reliquis Capitibus, in quibus morum doctrina urgetur, neque tantum est difficultatis, ne nimis prolixi simus, dicere supersedemus. Restat vero Epistola ad Ephesios, de qua in synopsi id potissimum observat, scriptam quidem eam esse eo fine, ut præmunirentur Ephesii a Judaizantium corruptionibus, at scriptam esse ad eos tanquam firmos in fide. Quare, inquit, nullus hic locus argumentationi & formalibus ratiociniis in Epistola, scriptæ veluti per continuas ἐκτάσεις, stylo multum superiore plana ac didactica methodo, quo non quasi quicquam docens eos utitur, sed quicquid clam veluti insinuare volebat illorum mentibus, velat quasi εὐχαριστίαις & precibus, quæ quidem majorem libertatem & ὕψος meditationibus phrasibusque fœnerantur. Hæc, pergit, obscuriorem redderent Epistolam, nisi adessent Epistolæ ad Colossenses & Philippenses, quarum non modo illa, sed etiam hæc ut sunt eodem fere tempore scriptæ, ita si recte attendas, eodem quoque veluti spiritu eodemque scopo exaratæ esse apparent. In paraphrasi & notis ad Cap. I v. 10 fuse persequitur vocem ἀνακεφαλαιώσασθαι, ostendens, quomodo ab initio inde creationis omnia subjecta fuerint Christo tanquam capiti, Col. I, 15, 16, 17, Heb. I, 8, quomodo porro magnus Angelorum numerus, nec non totus fere Orbis, saltim Gentilis, ab hoc dominio se subtraxerit, quomodo id a Christo in plenitudine temporis fuerit instauratum, devictoque Satana & ejus assecelis, redemptis vero hominibus, jam omnia iterum sub uno capite sint constituta Christo, cui data omnis ἐξουσία, Matth. XXVIII, 18, coram quo omnia in cœlo, terra & sub terra genu flectant. Phil. II, 9, 10. Ibidem v. 11 ἐυλη-

ρώθιμεν

ρώθημεν vertit: *Facti sumus ipsius possessio & hereditas*, non, ut vulgo: *Hereditatem accepimus.* Non minus notari merentur, quæ ad v. 15 & v. 20, ac imprimis, quæ de nexu v. 1 Cap. II cum v. 20 egregie commentatur. Qualia sunt & illa quæ ad Cap. II v. 15 de abolitione Legis Mosaicæ per Christum, ejusque modo pariter, cum illa nusquam disertis verbis ab eo fuerit abrogata, item de ejus causa, prolixe & eleganter disquirit. Cap. III v. 10 per ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας quid intelligendum sit, sibi ipsi dubium esse fatetur, judicat tamen, quod per eas denotentur Principes & Seniores gentis Judaicæ, ignari σοφίας πολυποικίλου Dei, quippe quam uni tantum methodo alligabant, quæ vero νῦν *nunc demum* ipsis patefiat ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, in regno cœlorum a Christo constituto per Ecclesiam. Verba v. 15 ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ὀνομάζεται, non ad Christum, sed ad Patrem referenda esse docet, & πλήρωμα Θεοῦ accipit pro affluxu omnium donorum gratiæ Dei. Capite IV v. 19 & Cap. V v. 2 πλεονεξίαν cum Hammondo accipit pro specie impuritatis, & postremo quidem loco πορνείαν, ἀκαθαρσίαν & πλεονεξίαν ad explicationem alterius unumquodque spectare, tanquam synonymum, existimat, qua occasione monetur, πορνείαν in N. T. non modo fornicationem notare, sed quamvis impuritatem, eoque sensu accipiendam eam vocem esse Act. XV, 28, ubi πορνεία non jungitur prohibitioni suffocati & idolothyti, tanquam res pariter indifferens, ut quidam male feriati inde concludunt, sed quod impuritas venerea inter præcipua documenta idololatriæ & characteres gentilium locum haberet, eo loco potissimum Apostolis memoranda, quo id agebant, ut a conversis gentilibus omnia ea amoverent, quæ abominationi potissimum erant Judæis. Plura nunc non addimus, neque forte necessarium est, ut moneamus, Autorem hic quoque in nonnullis ἰδίας δόξας, de quibus ipsi controversia sæpe in Anglia mota fuit, sequi videri, quale quid deprehendisse nobis videmur in notis ad Gal. V v. 16, 17, 1 Cor. XV v. 24 & in paraphrasi Rom. IX v. 5. Quicquid vero in eis admissum est ab ipso,

id certe abunde accurata ἐξευρέσει & enodatione locorum difficillimorum est emendatum, quibus accedit modestia Autoris, qua professus est se ista omnia ita velle orbi expositа, ut probentur omnia, quod bonum est, teneatur.

JUS CAPITULI, SEU TRACTATUS NOVUS ET absolutus de Potestate Capituli Sede Episcopali vacante, in quinque partes distributus, cum adjecta Illustrissimorum Episcoporum Posnanienſium Historicæ Synopsi, per NICOLAUM ZALASZOWSKI, J. U. Doctorem, Archi-Diaconum Posnanienſem.

Typis Academiæ Posnanienſis, 1706, 4. Plag. 15.

OPus posthumum est, quod hic exhibemus, a maxime Reverendo Autore, dum viveret, in Tomo primo Juris Regni Poloniæ, quem in his Actis A. 1702 p. 162 exhibuimus, promissum, post ipsius vero mortem a Collegio Pontificio Lubranſciano Posnanienſi, ut inscriptio docet, D. Stanislao a Bogusławice Sierakowski, J. U. D. in Eccleſia Cathedrali Posnan. Archi-Diacono Sremenſi, Gnesnenſi Canonico, ac ejusdem vacante Sede Generali Administratori dicatum. In quinque partes illud distributum est: subjectis
p. 1. ad calcem vitis Episcoporum Posnanienſium. Earum *prima* agit de potestate generali Capituli sede Episcopali non solum mortuo Episcopo alicujus Diœceſis, sed etiam per translationem ad alium Episcopatum, vacante, ubi controversiam Doctorum, an omnis Jurisdictio transferatur in Capitulum Ca-
2 thedrale sede Episcopi vacante? ita decidit, ut Capitulum succedat in omnibus, quæ jurisdictionem ordinariam Epiſcopalem ex jure communi concernunt: eamque concluſionem variis, ut solent Canoniſtæ, ampliationibus & ſubam-
10 pliationibus probat. Fundamentum vero ſententiæ hujus in communione, quæ est inter Episcopum & Capitulum, haut obscure collocat, cum ea velut unum corpus sint & dignitas

ac

ac jura Ecclesiæ pariter posſideantur per Epiſcopum & Capitulum. Parte *ſecunda* caſus ſpeciales iſtius ſucceſſionis exhibet, numero quinquaginta, quos ſingulos recenſere nimis prolixum foret. In caſu decimo ſexto illud notabile deprehendimus, quod ex nova diſpoſitione Concilii Tridentini *cap. 10 ſeſſ. 7 tit. de Reform.* Capitulum poſſit infra annum a die vacationis ſedis Epiſcopalis dare licentiam ſubditis Diœceſis vacantis ſuſcipiendi ordines a quovis Antiſtite, ſed tamen non omnibus, niſi arctatis reſpectu beneficii recepti vel recipiendi: id quod ante Concilium Tridentinum abſolute licuiſſe Capitulo, fatetur Autor, eaque occaſione, qui ſint arctati ratione beneficii recipiendi vel jam ſuſcepti, luculenter explicat & variis exemplis illuſtrat. Ex eodem Concilii Tridentini capite monet, Capitulum hac in re contraveniens Eccleſiaſtico interdicto ſubjacere, & ſic ordinatos ad minores ordines nullo privilegio clericali, præſertim in caſus criminalibus, gaudere, ad majores vero ordines promotos ab exercitio ſeu executione eorundem ordinum ſuſceptorum ad beneplacitum futuri Epiſcopi ipſo jure ſuſpenſos eſſe. Parte *tertia* caſus ſpeciales adfert, numero triginta quatuor, in quibus Capitulum Eccleſiæ Cathedralis, ſede Epiſcopali vacante, non ſuccedit Epiſcopo in jurisdictione: in quorum prioribus licet fere omnium beneficiorum præſentatio, collatio, electio & proviſio Capitulo denegetur, ita ut neque ea, quæ de jure communi vel conſvetudine ad collationem, proviſionem, electionem ſolius Epiſcopi ſpectant, nec quæ generaliter vel ſpecialiter reſervata ſunt Summo Pontifici, neque etiam curata ad collationem ſolius Epiſcopi vel aliorum Patronorum ſpiritualium ſpectantia commendare vel conferre poſſit: nihilominus doctrina Piaſecii probatur, quod ſcilicet Capitulum ſede vacante Epiſcopali beneficium ſpectans ad collationem Epiſcopi poſſit commendare ad tempus certum, donec proviſum fuerit ab eo, cujus eſt collatio: non quidem aliam ob rationem, niſi quod neceſſitas id ſuadeat tam in adminiſtratione Sacramentorum, quam œconomia in bonis temporalibus. Pars *quarta* eſt de electione, officio & poteſtate Vicarii

p. 15. 24 25 27 35 73 76 77 78 97

seu, juxta ipsos, Administratoris sede Episcopali vacante: potissimum vero de iis, quæ a Jure communi & Concilio Tridentino circa materiam hanc disposita sunt. Et quantum quidem ad Jus antiqvum, ex Felino demonstratur, Capitulum Cathedrale hoc casu potuisse per se ipsum administrare bona Episcopalia & exercere jurisdictionem, nec ad constituendum Vicarium fuisse obligatum: aliter vero jam obtinere per
p. 98. Concilium Tridentinum, docetur ex ipsius *cap. 16 sess. 24 de Reform.* in cujus genuina sententia, rationibus item & praxi Ecclesiastica tradenda per totam isthanc partem occupatus est
105 Autor, discussis egregie quæstionibus: An capitulum facta electione & confirmatione Vicarii possit illum ad libitum revo-
107 care & ex quibus causis? An talis Vicarius posit alium in sui
108 locum substituere? An, si Vicarius capitularis vigore facultatis a Capitulo sibi datæ substituerit alium, mortuo Vicario ex-
109 piret jurisdictio ab eo substituti? An capitulum, constituto
118 Vicario, possit aliquam causam alteri delegare? & aliis compluribus; sub finem quoque formam constituendi Vicarii talis ex Quaranta & Barbosa subjicit, quam ipse securiorem
120 esse judicat. Denique parte *quinta* propius ad Jura suarum Ecclesiarum accedens, de ejusmodi Vicarii sive Administratoris electione, potestate & officio, ex mente Constitutionum Provincialium Gnesnensium tractat: & quidem primo loco provocat ad Constitutionem Johannis Sproski, Archi-Episcopi Gnesnensis &c. in Synodo Provinciali Lancicensi Anno 1459 editam, postmodum vero ab ejus successore, Zbigneo de Olesnica, confirmatam, ex *constit. Provinc. Gnesnens. lib. I*
121 *fol. 33*, quidque peream obtineat ostendit: mox ista clarius explicat ex Petri Gamrati, Archi-Episcopi itidem Gnesnensis, Synodo Provinciali de anno 1541, *Constit. Provinc. Gnesnens.*
123 *lib. III fol. 181*, & singula distinctius ex ipsa praxi tradit: formam quoque literarum Cridæ, h. e. convocationis ad eli-
125 gendum Administratorem sede Metropolitana vel Episcopali vacante exhibet, nec non formulam juramenti a Dominis de Capitulo, antequam ad constitutionem Administratoris accedunt, præstandi, & alia in dicta Constitutione Sproviana conten-

tenta. Ea tamen hiſce temporibus in uſu non amplius eſſe monet, & varia, quæ per recentiores Conſtitutiones Provinciales, Gembicianam, We,zykovianam &c. mutata fuerint, recenſet, deductis ubique ex ipſis fontibus argumentis. Similiter ex Concilii Tridentini *cap. 16 ſeſſ. 24 de Reform.* notat, quod, licet ex ejus mente capitulum poſt mortem Epiſcopi ſui unum vel plures Oeconomos fideles conſtituere debeat, qui rerum eccleſiaſticarum & proventuum curam gerant, & præterea Officialem ſeu Vicarium intra octo dies facere vel exiſtentem confirmare, nihilominus hæc conſtitutio in Diœceſi Posnanienſi non ſervetur, ſed Adminiſtrator eligatur, qui & curam proventuum gerat & jurisdictionem judicialem exerceat. Quantum ad ſingularia, quæ in Tractatu hoc continentur, merito ad ea refertur formula Innoteſcentialium Adminiſtratoris, ſive literarum, quibus electionem ſui in Adminiſtratorem per totam Diœceſin notam faciat, nec non Proceſſus ratione Sepulturæ Epiſcopi defuncti, itidem ab Adminiſtratore conſtituto edendi, item ut pro anima defuncti miſſæ & divina officia peragantur, &c. literæ etiam diſtributionum clavium Epiſcopalium per Adminiſtratorem ſede Epiſcopali vacante dari ſolitæ, ac denique formula conſtituendi Officialem Varſavienſem pro Magno Ducatu Maſoviæ, qui præter Adminiſtratorem bonorum Epiſcopalium & Vicarium ſ. Officialem generalem conſtitutum a Capitulo, in Diœceſi Posnanienſi deprehenditur. Sequuntur *Vitæ Epiſcoporum Posnanienſium* inde ab A. 996, quo Epiſcopatus ille a Miecislao Rege Poloniarum fundatus eſt. Primus eorum Jordanus, Italus, e familia Urſinorum, a Stephano Papa VII ad Eccleſiam Posnanienſem pronunciatus & inſtitutus: reliqui numero 68, inter quos ultimus Nicolaus II in Swie,cice Swie,cicki. Ceterum ex hac ipſa Epiſcoporum Posnanienſium hiſtoria confirmatur ſententia B. Autoris in ſupradicto Tomo I Juris Regni Poloniæ, quod, cum omnes Poloniæ Epiſcopatus a Sereniſſimis Regibus fundati & dotati ſint, Jus Patronatus ac Epiſcopatuum collationes ad ipſos quoque pertineant,&, licet alias Pontifex Romanus Juri Patronatus in Laico ſe derogare poſſe

p. 138.

139

140

142

145

147

posse existimet, attamen in Polonia jure isto non utatur: quanquam enim id in Episcopatu Posnanensi remotioribus seculis aliquoties usurpasse deprehendatur, propinquioribus tamen temporibus plerosque omnes Episcopos a Regibus nominatos fuisse reperimus. Ceterum ejusdem Autoris Tomum II Juris Regni Poloniæ, nondum nobis memoratum, proxima Sectione recensebimus.

MEMORIARUM HAMBURGENSIUM Volumen Tertium, cui præmittuntur PETRI LAMBECII Orationes & Programmata, curante JO. ALBERTO FABRICIO, D. & Prof. Publ. Scholeque Rectore.

Hamburgi, sumptu Christiani Liebezeit, 1711, 8. Alph. 1 plag. 17.

TErtium Memoriarum Hamburgensium Volumen prodit, cui *Petri Lambecii* V. C. Programmata & Orationes, quas scripsit & publicavit, cum Professorem Historiarum & Rectorem Gymnasii Hamburgensis ageret, Celeberr. Editor propterea præfigendas esse duxit, quod in tabernis librariis dudum desiderarentur, earumque argumentum ab instituto suo haud alienum esse existimaret. In quibus ut varii argumenti res erudite pertractavit *Lambecius*, ita Gymnasii imprimis Hamburgensis origines singulari oratione perjucunde enarravit, cum A. 1660 d. XII Januarii munus Rectoris, legitime sibi oblatum, susciperet. In communem nimirum juventutis Hamburgensis usum fundata fuit Schola Joannæa A. 1529, quæ exiguo temporis spatio adeo florere cœpit, ut *Philippus Melanchthon* disertis testetur verbis, in toto Oceani Germanici litore nullam ætate sua frequentiorem fuisse Scholam, & gaudere se scribat, Hamburgenses, propter egregium amorem erga studia literarum, veterem laudis possessionem retinere. Cum vero lapsu disciplinæ & legum ipsa Schola labi inciperet, præclarorum aliquot Virorum auctoritate res tandem eo deducta est, ut in publico Senatus civiumque conventu, A. 1611 septimo Iduum Novembris celebrato, non tantum decretum fuerit, ut adhibita diligenti re-

forma-

formatione, Schola in priſtinum reſtitueretur ſtatum, verum etiam Gymnaſium aliquod erigeretur, in quo more Academico publicæ haberentur prælectiones, & eruditæ ingeniorum exercitationes inſtituerentur. Hoc Gymnaſii condendi conſilium *M. Jacobus Reneccius*, Eccleſiæ S. Catharinæ Paſtor, non tantum omni ſtudio contentioneque animi adjuvit, ſed primus etiam ejus Inſpector ab Ampliſſimo Senatu fuit renunciatus. Anno 1615 poſt feſtum Paſchale leges ſunt publicatæ, & anno proximo 1616, cum *Jacobus Fabricius*, Eccleſiæ S. Jacobi Paſtor, cui poſt exceſſum *Reneccii* munus Inſpectoris delatum fuerat, in aulam Ser. Holſatiæ Principis evocaretur, Ampliſſimus Senatus Gymnaſii faſces & curam, quæ hucdum penes unum fuerat, duobus commiſit, videlicet *Petro Laurembergio*, & *Henrico Rumpio*, qui pari poteſtate, & quod in ſocietate regiminis rarum eſt, ſumma animorum conſenſione præfuerunt, usque ad anni 1620 tertium Idus Julii, quo die *Zacharias Schefterus* ex ill. Gymnaſio Coburgenſi, cujus Directorem egerat, accerſitus, primus omnium ſimul & Gymnaſii & Scholæ S. Joannis Rector renunciabatur. Cui A. 1626 defuncto ſucceſſit A. 1627 magnum patriæ ornamentum & ætatis ſuæ decus, *Joannes Huswedelius*, Hamburgenſis, ex Academia Roſtochienſi, ubi Philoſophiam morum & Græcas literas docuerat, accerſitus, poſt cujus voluntariam abdicationem conſulatus tam Gymnaſii, quam Scholæ, Anno 1629 *Joachimo Jungio* demandatus eſt decimo quarto Calendas Aprilis, quod utrumque munus adminiſtravit usque ad decimum ſeptimum Calendas Auguſti anni quadrageſimi, quo propter graviſſimas cauſas inſpectione Scholæ ita ſe abdicavit, ut, quoad deinceps vixit, regimen duntaxat Gymnaſii cum Phyſices & Logices profeſſione retineret. Poſt ejus obitum Gymnaſii magiſtratus, qui per biennium vacaverat, avulſo Scholæ Joannitanæ regimine, *Petro Lambecio*, publico Hiſtoriarum Doctori, eſt oblatus.

Poſt *Lambecii* Programmata primo loco comparet ſcriptum Euchariſticum, quod Germanice A. 1640 editum auctorem habet *Jacobum Fabricium*, qui licet eo tempore, quo

illud edebat, Hamburgi non vixerit, sed Serenissimo Principi Holsatiæ Friderico fuerit a sacris summusque Ecclesiarum Slesvicensium Præsul, tamen inferendum censuit Geleb. Editor huic Volumini, quia ante id tempus de re scholastica & Ecclesia Hamburgensi præclare meritus erat. Ipsum libelli argumentum lectu dignum & idoneum est, ad confirmandos animos & ad fiduciam in Deum inflammandos. Narrat quippe, se anno 1623, ætatis suæ tertio & sexagesimo, correptum esse gravissimo morbo, ita ut de vita ipsi Medici desperarent. In hoc discrimine ægrotus vitæ sibi prorogandæ desiderio flagrans, omni fiducia in Deum vitæ auctorem posita, ardentissime eum Hiskiæ exemplo rogavit, nec aliter quam Hiskias exauditus est. Refert quippe, se in ipso illo precationis ardore ita exhilaratum esse, & tam certa fiducia opis divinæ & obtinendorum adhuc quindecim annorum vitæ a precibus surrexisse, ac si ex ore Dei ipsius fidem ejus rei accepisset. Mox etiam levari morbus, ægrotus vires colligere ac convalescere cœpit. Obstrinxit inde se voto Vir tam provectæ ætatis, & tribus jam annis major sexagenario, se publico scripto divinum hoc beneficium celebraturum, quando annos illos quindecim, quos a Deo precatus erat, exegisset. Hos igitur cum vivendo postea non attigisset modo, sed etiam superasset, illum ipsum libellum, quem hic habes, vernaculo sermone in lucem edidit, atque ita soluto, quod nuncuparat, voto, paullo post eodem anno 1640 d. V Novembr. Slesvici placide obdormivit.

Hunc libellum excipiunt vitæ *Jacobi Werenbergii*, Pastoris ad Mariæ Magdal. & Professoris Publ. ab *Henrico Vagetio* scripta, *M. Jacobi Grossoni*, *M. Nicolai Staphorstii*, aliorumque Hamburgensis Ecclesiæ Sacerdotum, inter quos *D. Jo. Mulleri*, Pastoris ad S. Petri, memoria, a *D. Sam. Benedicto Carpzovio* eleganti oratione celebrata, exstat. *Nicolaos* vero, *Sluteros*, *Dedekennos*, *Rumpios*, *Reiseros*, *Hinckelmannos*, aliosque de industria prætermisit Editor, quia vitæ eorum in Summe Rev. *Pippingii* ac *Goezii* voluminibus enarrantur. Eandem ob causam vitæ Clarissimorum Professorum *Jungii*, *Lambecii*, *Capelli*, *Anckelmanni*, *Placcii* desiderantur, quia alibi jam sun

obviæ

obviæ. Ceterum non dissimulat Cel. Editor, superesse spicilegium sive supplementum, alii Volumini destinatum, quando eorum, qui nullis muneribus publicis Hamburgi functi, in patria, vel extra patriam Hamburgum alibi locorum ingenii laude vel scriptis claruerunt, memorias persequetur, & monumenta typis edita tradet.

THEATRUM LATINITATIS UNIVERSÆ REYHERO-JUNCKERIANUM recognitum & auctum.

Lipsiæ & Francofurti, sumptibus Jo. Heroldi Klosii, 1712, f. Alph. 13 plag. 18.

PRodit nunc tandem ex latebris suis, cujus spes præclara jam per aliquot annos facta fuit, publice *Theatrum linguæ Romanæ Germanico-Græcum*, cujus fundamenta prima *Andreas Reyherus*, Gymnasii Gothani Rector quondam meritissimus, elapso seculo jecit, sed quod nunc cura & solertia prorsus singulari *Christiani Junckeri*, Gymnasii Isenacensis Rectoris, viri de re literaria præclare itidem meriti, recognitum, eo cum habitu & ornatu orbi literario sistitur, ut plane novum videri haberique possit. Ultimam huic operi manum Reyherus ipse A. 1668 attulit, quo tempore quid præstitum fuerit, postrema ejus docet præfatio, editioni in 8 præmissa. Anno autem 1686, cum filii ejus amplissimi, Samuel Andreas & Salomo, novam editionem in se suscepissent, Christophori Cellarii, viri celeberrimi, consilium simul adhibitum, & exoratum, sed opera præcipua a Jo. Friderici, viro clarissimo, fuit præstita, quod ipse Cellarius eodem tempore suum in emendando Basilii Fabri Thesauro linguæ Latinæ studium collocasset. Nunc cum de nova editione sollicitus esset Bibliopola Lipsiensis, & Viros aliquos scientia rei literariæ præstantes de redigendo in meliorem formam Thesauro hocce in consilium vocasset: demum ante septennium omnis labor laudato antea Junckero nostro fuit traditus, qui librum totum vel sexies relegit, emendavit, auxit. Continentur autem in eo Latinarum vocum quarumvis origines, genera, flexiones, significationes variæ, &

appellationes earundem tum Germanicæ, tum Græcæ. Et additæ quoque ſunt formulæ loquendi præſtantiores, ſententiæ, & locutiones facultatum ſcientiarumve peculiares, nec non artium variarum vocabula tum vetera, tum nova; idque omne ordine vocabulorum nativo & alphabetico. Quo ipſo id effectum, ut a Fabri Theſauro, per Buchnerum, Cellarium, Stubeliumque inſigniter nuper itidem aucto, longe noſter diſtet, quod in illo vocum primitivarum maxima habeatur ratio, & primæ vocum radices ſtatim cum ſurculis ſuis ibi inveſtigentur. Adjecta itidem ſunt vocabula & proverbia tum Oratoribus, Philoſophis & Mathematicis, tum maxime etiam Medicis, Juris-Conſultis & Theologis familiariora; qua in re itidem a Fabri aliorumque Lexicis noſtrum multum differt. Neque omiſſa ſunt ævi medii vocabula, ad rei diplomaticæ & ævi iſtius ſcriptores rectius intelligendos ſcitu perneceſſaria; quam in rem Caroli du Fresne Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis uſum ſe monet Editor. Pariter & Græcas Latinarum vocum expoſitiones, antea Reyhero neglectas, ex conſilio & voluntate quorundam adjecit; & in interpretatione Germanica puriorem loquendi conſuetudinem, quæ Miſnica eſt, ſervavit, ſimul tamen & ad eas ſermonis formulas attendit, quibus, qui relationes de re publica ſcribunt, ſolent delectari. Et cum in priori editione pleraque loca auctorum plane non allegata ſint, aut omiſſo eorum nomine ſola librorum appellatio eaque mutila adjecta: nunc in altera hacce, quæ in folio prodit, editione defectus ille laudanda opera ſuppletus, eademque occaſione ultra mille vocabula, ceu Cl. Editor perhibet, in Lexicon hocce illata ſunt, quæ in aliis fruſtra quæſiveris. Præcipuum autem tum augmentum tum ornamentum, quod ſua ſe etiam neceſſitate & utilitate commendat, editioni huic acceſſit ex appoſitis ubique *Notis Criticis*, quibus voces obſoletæ, barbaræ, novæ, Theologicæ, Philoſophicæ, fictæ, Poeticæ, dubiæ & medii ævi, ab iis, quæ ſunt purioris Latinitatis, poſſint ab evolventibus illico diſcerni; quod commodum peregregium cum nullo alio Lexicorum Theatrum hocce noſtrum commune habet. Uſus eſt hunc in finem Editor Cl. ſingularibus

ribus literis, ita ut litera B. voci appoſita vocabula barbara, id eſt, talia ſignificet, quæ vel mere Græca ſunt, vel ex linguis peregrinis e.g. Ebræa, Gallica &c. in Latinam inducta quidem, non donata tamen civitate Romana; D. vocabula dubia, quorum auctoritas non eſt ſatis certa; Fi. vocabula ficta, quorum non pauca in Plauto reperiuntur; M. vocabula medii ævi, quorum numero Tertullianus etiam eſt adſcriptus; N. vocabula nova, quæ recentioris ſunt inventi, a ſeculo XI ad noſtra usque tempora & O. vocabula obſoleta notat. P. vocabula Poetica; Ph. vocabula Philoſophica; R. vocabula rara, quorum plane infrequens in antiquis ſcriptoribus ſit mentio; & Th. vocabula Theologica & Eccleſiaſtica indicat. Qui fini operis adnexus eſt Index vocum Germanicarum ampliſſimus, non locupletatus eſt ſolum inſigniter, ſed in eo ab antiquo Reyheri inſtituto etiam recedit, quod expoſitio Latina omiſſa ſit, ne partim pigritiæ juvenum faveatur, partim ne neceſſe foret, jam dicta per otium repetere ſine fructu. Syllabarum pronuntiationi ita etiam in gratiam imperitiorum & minus exercitatorum proſpectum, ut lineola ſuperimpoſita genuinam pronuntiandi normam ubivis indigitet. Id unicum fortaſſe deſiderari poterat, quod in tradendis illuſtrium ex rebus geſtis Romanorum Urbium aut Provinciarum nominibus juſto parcius eſſe videatur Lexicon hocce Reyhero-Junckerianum; qua in re eidem, nec invitis ejus Editoribus, Fabri Cellariique Theſaurus palmam facile præripit.

ELOGIUM JOANNIS WERLHOFII.

AMiſit ſuperiori anno Academia Julia *Joannem Werlhoſium*, juris omnis, naturalis, gentium, publici privatique, elegantiorum item litterarum, hiſtoriæ civilis pariter ac eccleſiaſticæ, philoſophiæ verioris, immo rerum divinarum etiam longe peritiſſimum. Prognatus ille in libera imperii civitate Lubeca anno cIↃ IↃc LX die XII Martii, florentiſſimis majoribus. Patrem habuit *Joannem Werlhoſium*, virum probitate morum & meritis in rem publicam patriam inſignem, ſtudiisque, inprimis hiſtoricis & politicis, haud leviter excultum. Mater fuit *Dorothea Eliſabetha Meibomia*, ex cele-

bratiſſima litterarumque gloria eminente *Meibomiorum* familia oriunda. Naſcenti puero avunculus *Henricus Meibomius*, nemini inter litteratos ignotus, genethliacon Aureliæ cecinit, fauſtiſſimo omine futuram pueri in litteris præſtantiam prædicens. Nec irritum fuit doctiſſimi Vatis præſagium, ſed mox in puero vis ingenii præcocis ſeſe ita prodidit, ut non modo vix duodecim annorum, omnes in paterna Bibliotheca exſtantes bonos auctores & veteris recentiorisque ævi hiſtoricos propria induſtria perluſtraret, ſed etiam, quod mireris, quatuordecim circiter annos natus, hiſtoriam Danicam adhuc ſuperſtitem, nec publica forſan luce prorſus indignam, ab origine gentis ad noſtra tempora concinnaret. Maturus itaque decimo quinto ætatis anno judicatus, qui altioribus ſtudiis imbueretur, Juliam Academiam petiit, ibique excellentium in omni doctrinæ genere Virorum, præſertim avunculi ſui Meibomii & ſummi Conringii, ductu ſtudia inſtituit: & ſumma diligentia ad naturales ingenii dotes accedente, tales fecit progreſſus, ut vigeſimo ætatis anno diſſertationem vel libellum potius *de maritimis commerciis* ea ipſe accuratione componeret, ut limatiſſimi judicii præſes Conringius in Epiſtola Diſputationi præmiſſa publice teſtaretur, talem eſſe, *qualem ſoli multum adulti & longo rerum uſu exercitati, nec niſi raro, exhibuerint*; & *ejusmodi hactenus inter academica exercitia nunquam comparuiſſe.* Relicta hinc Julia Argentoratum ſe contulit, ubi præſertim incomparabilis Obrechti ductu majorem indies eruditionis copiam ſibi comparavit, quam deinde, facto per Helvetiam, Galliam, Belgiumque itinere, longe auctiorem reddidit; in quo itinere non modo amicitiam cum celeberrimis per orbem Viris contraxit, ſed & Aureliæ *Poſitiones miſcellaneas*, pro licentia ſummos in utroque jure honores impetrandi, publice defendit. Redditus patriæ anno cIↃ IↃC LXXXIIII, poſtquam biennium in ea eſſet commoratus, oblatis ſed non acceptis variis muneribus publicis, tandem Helmſtadium, doctori ſuo Conringio ut in civilis Philoſophiæ Profeſſione ſuccederet, eſt vocatus; habitaque *de civilium ſtudiorum ſobria & ad genium ſæculi adcommodata cultura* oratione, dictam Profeſſionem auſpicatus eſt, variisque dein *de electione & ſucceſſione in regnis,*

de

de genuinis fontibus rectè decidendi controversias publicas & illustres, de pactis liberarum gentium, de potestate legislatoris civilis circa ea quæ sunt juris naturæ, de usu juris Romani aliarumque privatorum jurium in decidendis controversiis liberarum gentium, de alienatione & concessione jurium quæ vocari solent regalia, de præscriptione inter gentes liberas, Disputationibus eruditionem publico ostendere cœpit. Muneri huic maximo cum plausu præfuit, usque dum Jureconsultus celeberrimus Joannes Henricus Böttticherus decederet; cui ipse anno cIↃ IↃC XC VI sufrectus, publice *de arctissimo Juris prudentiæ & civilium studiorum nexu* disseruit. Tandem postquam singulis partibus Juris ordine fuisset admotus, Codicis primaria Professione, in ordine suo simul senior, est potitus, Consiliarii etiam aulici dignatione splendide a Serenissimo Duce Antonio Ulrico ornatus. Responsa, quæ de jure consultus composuit, tum publico ordinis, tum proprio nomine, in materiis etiam illustribus, mira accuratione omnia elaborata fuere, immo quædam eorum coram Judicio Imperiali Aulico producta non exiguam illi gloriam peperernnt. Præsertim autem *matrimonialia responsa*, quorum non exiguum ipse numerum confecerat, edere in animo habebat, sed hoc propositum una cum alio, de seligendis ex variis celeberrimorum Virorum voluminibus melioribus rariorisque argumenti responsis, perpetui ejus labores non permisere. Iidem etiam prohibuere, quominus & alia, quorum vel conficiendorum vel edendorum cura animum ejus subiit, perficere vel publicare potuerit. *Notitiam imperii, Jus publicum, Jus Germanicum*, quorum saltem specimina quædam exstant, si ulterius continuare illi licuisset, non parum inde commodi in publicum, gloriæ in auctorem redundasset. Ut taceamus quæ ad illustrandas varias antiquitatis & juris ecclesiastici partes publicæ luci daturus erat, quorum specimen in *Programmate canonem XXXV synodi Laodicenæ illustrante* superest. Item illa quæ ad sanctionem criminalem, ad naturalis æquitatis rationes eam examinando, commentatus est, non ultra articulum XXVI progressus. Verum omnia superatura erant ea, quæ ad Grotii illustre opus de Jure belli & pacis meditabatur. Editurus enim illud

illud erat, præmissa Autoris vita, additis locis scriptorum Grotiana illustrantibus, paraphrasi itidem notisque ad loca difficiliora, vel ab interpretibus intacta, vel male intellecta, subjunctis medii & recentis ævi cultiorum gentium exemplis. Supersunt quidem horum fragmenta, sed ab auctore longe accuratius & limatius in lucem proferenda. Memoranda etiam *de nobilioribus Sæculi XVII Pacificationibus commentatio*, oratione primum publica recitata, dein sub calamum revocata, atque notis aucta. Quæ quidem notæ ultra Pragensem pacem non pertingunt, multa tamen complectuntur memorabilia, circa scriptores historicos, monumenta & acta publica, quorum ipse ingentem numerum possidebat, immo ipsa commentatio pragmaticam sæculi illius historiam præclare exhibet. Sed hæc forsan luci publicæ olim exponenda erit. Pariter ac ejus dissertationes, orationes & programmata varii argumenti, quæ ipse tanta accuratione conscripsit, quantam alii magnis vix voluminibus impendunt. Carmina etiam, in quibus pangendis incredibili pollebat felicitate, collecta filii natu maximi cura in lucem propediem prodibunt, quibus forsan etiam prolixior vitæ ejus descriptio erit addenda. Translatus est ad cœlestes sedes die XXV Aprilis cIↃ IↃ ccXI, gloria eruditionis quam annis maturior.

A BODY OF PRESCRIPTS: SEU PHARMACOPOEIA Extemporanea, Autore THOMA FULLERO, M. D.

Londini, apud Benjaminum Walford, 1710, 8 Alphab 1 plag. 6.

QVis scopus fuerit Autori Clarissimo in Pharmacopœia hac Extemporanea edenda, quis ordo, quæve methodus, abunde a nobis indicatum est, cum in Actis his Anno 1702, Mense Junio pag. 258 primam ejus editionem Latinam commendaremus. Novam hanc adornavit ipse Autor, & Anglica lingva ornavit librum, postquam is eo inscio aliquoties hactenus fuerat recusus. Præscriptorum ordo hic immutatus est, Anglico scilicet idiomati adaptatus; pluraque addita sunt, quæ in prioribus desiderantur.

ERRATUM.

In Suppl. T. V p. 99 lin. 13 *legendum*: verebatur, ne quis, si hoc faceret, Hispanos moneret, ut dotem &c.

):(o):(

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. VI.

I CESARI IN ARGENTO DA ADRIANO fino a Caracalla e Geta.

Item

I CESARI IN ARGENTO DA MACRINO fino a Eraclio.

i. e.

IMPERATORES IN NUMIS ARGENTEIS, ab Hadriano usque ad Caracallam & Getam, collecti in Museo Sereniss. Ducis Parmensis, cumque commentariis in lucem editi a P. PAULO PEDRUSIO, Soc. Jesu.

Tomus III.

Parmæ, e typographia Ducali, 1703, f.

EJUSDEM IMPERATORES IN NUMIS argenteis a Macrino usque ad Heraclium.

Tomus IV.

Parmæ, e typogr. Duc. 1704, f.

Constat T. III Alph. 4 & Tabb. æn. 24.

T. IV Alph. 3 pl. 3 & Tabb. æn. 29.

DE duobus hisce Operis præstantissimi Tomis, qui post miram jactationem nuper demum ad nos, liberalitate quidem

dem doctissimi Autoris, pervenere, conjunctim dicemus, cum & Autori animus initio fuerit una cum secundo in lucem producere uno volumine comprehensos, prout monuimus, cum primum & secundum Tomum in Acta nostra A. 1696 p. 57 & A. 1706 p. 428 referremus. Sed mutavit consilium dicendorum multitudine deterritus, non ægre utiq; ferentibus eruditis, plus eum, quam promisit, exsolvere. Rei enim litterariæ interest, pretiosa cimelia, quæ Serenissimus Dux Parmensis Museo suo complectitur, omnia diligentius exponi, ut Principis in exemplum ceteris nati virtutes remotioribus etiam innotescant celebrenturque gentibus, neque studiosis rei nummariæ desit occasio, qua scientiam pulcherrimam æque ac utilissimam vel hauriant primum vel haustam emendent, ubi opus, ac perficiant. Sane quicquid sive ex antiquitatibus sive historia subsidiorum peti ad monimenta ista illustranda potest, id omne ita adhibitum in hoc Opere, ut nemini Lectorum sit facile tædii quicquam ac satietatis metuendum. Vel obiter instituta unius alteriusve perlustratio paginæ fidem nostram liberabit; nos more nostro exempla quædam afferemus, ex quibus judicium quodammodo ferre harum deliciarum arbitris liceat.

TAB. II Fig. 1. In Tab. VII n. XII Imperator Hadrianus in substructione sedet congiarium distributurus. Adscriptum est LIBERALITAS AVGusti III. Ex numis ejus observat Clariss. Vaillantius, septem eum populo congiaria obtulisse, sed nullius frequentius occurrere liberalitatis memoriam quam tertiæ, prout & heic notatur, utpote quæ duplex fuerit. Spartianus, congiarium, inquit, duplex præsens populo dedit, ternis jam per singulos aureis se absente divisis. Factum id, cum ex Sarmatia rediret anno DCCCLXXIV. Eadem Tabula numero statim I aversa sistit figuram in genua provolutam, quæ siniſtra spicas tenet, proindeque non incommode ad Siciliam transfertur ab Autore nostro, qui supplet, quæ in inscriptione vetustas obliteravit, legendo: RESTITVTOri Siciliæ. Tab. X n. X in altera numi facie expressus est Antoninus, in altera idem ille sedens in globo cum cornu Amaltheæ & diademate turrito. Ubi Autor sententiam, quæ statuit, respicere nu-

Fig. 2.

Fig 3.

mum

num ad imperium consulere, quod ante gesserit Antoninus, quam acceperit Imperium, appellationibus AVGVSTI PII P.P. minime consentaneam, ita emendat, ut cusum forte esse dicat Hadriano jam morbi vi consumto atque adeo titulis summæ majestatis in Antoninum jam translatis, ad ejus imperii memoriam renovandam. Ipse tamen existimat, potius Italiam TAB. II. Fig. 4. heic celebrare Augusti sui mite ac felix dominium. Tab. XIIX n. III proponitur numus argentus rarissimus, quem gemmam appellat Autor, qui sistit Didiam Claram filiam Didii Juliani, atque in aversa Hilaritatem, dextra palmam, cornu copiæ sinistra tenentem. Verba adjecta sunt: *Hilaritas temporum.* Huic non cedit VI numus in eadem Tab. qui altera Fig. 5. sui parte Pescennium, altera tropheum ex armis & loricis compositum exhibet. Epigraphe habet: *Invicto Imperatori.* Tab. XIX n. 13 occurrit in aversa Jupiter cum hasta & fulmine, Fig. 6. juxta quem duæ minusculæ consistunt figuræ nudæ. Ubi conjicit Auctor, supplices heic proponi Britannos, quos Septimium ad obsequium redegisse constat. Tradunt enim historiarum monimenta, eos, si quid magni Deos suos rogassent, conjuges & nurus nudas & succo herbarum delibutas ad templa duxisse & supplicasse. In Tab. XXIII n. XI aversam occupat Fig. 7. imago Solis gubernantis quadrigam, qua vehi volupe Caracallæ erat, qui telle etiam Xiphilino in Epitom. Dionis dicebat, se in agitandis curribus Solem imitari, eaque in re maxime gloriabatur. Præterea & Cl. Autor recte illud eo referri posse statuit, quod debellator voluerit Orientis haberi.

In Tomo IV Tab. VII n. X ostentat majoris moduli numus in altera sui facie Philippum, in altera Æquitatem, quam exhibent tres figuræ, quarum unaquæque dextra bilancem, sinistra cornu copiæ gerit; duabus aræ suæ sunt positæ, tertiæ surculus palmæ, id quod ad leges optimas alludit, quas Philippus tulit. Fig. 8. Tab. IX n. I aversam Dacia ornat, ut honores Decii, quippe devicta ab eo amplificet, figura muliebri more vestita, quæ dextra hastam tenet, cui infixum caput asini, quod cum absonum videri possit, in medium multa Autor affert, unde patet, asinum symbolum præbere militi posse, ob laboris imprimis Fig. 9.

patientiam, quæ & causa videtur Nostro, cur Homerus Ajacem asino æquiparaverit. In Tab. XVI n. XIII, XIV numos duos Magniæ adducit, quæ vero cujus conjux Principis fuerit, nihil prorsus definit, quod optime variis sententiis excussis feciſſe videtur Cl. Genebrerius in Diſſert. de Magnia Urbica, quæ Gallice primum A. 1704 Pariſiis prodiit in 8, inſerta poſtea Latine Electis rei numariæ a Cl. Wolterecko Hamburgi haud ita pridem vulgatis, p. 215. Sed ſufficere hæc poſſunt, ut in Lectoribus deſiderium excitetur ipſum Auctorem evolvendi, quod fortaſſis plures facerent, ſi Auctor Latina quam vernacula lingua uti maluiſſet. Adjecti ſunt in fine T. IV numi quidam cum Græca inſcriptione, de quibus tamen, cum pauci ſint, dicere non attinet.

TAB. II. Fig. 10, 11.

THE WORKS OF MR. WILLIAM ALLEN, &c.

i. e.

OPERA WILHELMI ALLENI, QVÆ COMPLECTUNTUR tredecim Tractatus varii argumenti, una cum concione funebri ejusdem, ab Epiſcopo KIDDERO dicta, & Indicibus locorum Scripturæ & materiarum. Acceſſit Præfatio JOHANNIS, Epiſcopi Ciceſtrienſis, de Autore & ſcriptis ejus.

Londini, apud Gualterum Kettelby & rel. 1707, fol. Alph. 10 plag. 20.

QVæ Virorum doctiſſimorum ſcriptis, ſeorſim diverſis temporibus excuſis, ſæpe fruſtra ſperatur felicitas, ut conjunctim prodeant in lucem; ea Auctor præſens perfruitur, qui vitæ genere mercator, neque eruditarum gnarus linguarum, multis haud dubie ſubſidiis caruit, quibus ad æternitatem effingi ſcripta ac parari ſolent. Gravis natura fuit & ad ſeveriorem religionis chriſtianæ diſciplinam ſemper proclivis; proinde factum, ut nondum confirmata ætate facilius adhæſerit diſſeminatis longe lateque in Anglia erroribus, quod pulchram

chram speciem obtenderent. Antinomorum nempe laqueis irretitus est, quorum pernicioſis doctrinis libera Dei gratia & meritum Servatoris noſtri extolli videbatur. Liberatus inde Independentium, quos vocant, partes ſequi non intermiſit, quorum errores novos pepererunt deinceps, eumq; in Anabaptiſtarum caſſes præcipitem dederunt, adeo ut Paſtoris inter eos munia ſuſceperit. Sed mentem ei meliorem ſubjecit Deus, ut agnoverit periculoſum, quo incederet, iter, deſertumque in Eccleſiam Anglicanam ſe receperit. Quod facturus, librum, quo cauſas explicavit conſilii ſui, compoſuit, ſed quem nanciſci non licuit editionem hanc Operum parantibus. Alio etiam ſcripto, quod illis inſertum octavum locum occupat, adverſus Nonconformiſtas, quos appellant, nihil temere, nihil ſine conſilio prævio abs ſe factum, declaravit. Confutare illud aggreſſus eſt ex contra ſentientibus celeberrimus vir Richardus Baxterus, ſed neque Autorem noſtrum, quod reponeret, deficere potuit. Intercidit tamen & hoc reſponſum, ut illud in his Operibus fruſtra quæratur. Quantum ad iſta, nemo negaverit, digna ſatis eſſe, quæ legantur, vel eam ob cauſam, quod a præjudiciis liberior ad materiarum, de quibus egit, tractationem acceſſiſſe Autor videtur. Neque vim argumentorum neque perſpicuitatem deſiderabunt Lectores, multo minus ſtyli calamiſtris offendentur, quo plano, ſimplici, nec inepto tamen utitur. Scilicet inciderat olim juvenis in Rhetorices atque Logices præcepta vernaculo ſcripta ſermone, quorum e lectione non parum adjumenti ſenſit. Scripta, quæ hoc Volumine continentur, ſunt I Diſcurſus de natura, finibus & diſcrimine utriusque fœderis, II Diſcurſus de fide, III Conſideratio doctrinæ de Juſtificatione, item animadverſiones ad partem libri Roberti Ferguſon, cui titulus: Quæ rationis partes in religione, quæ agit de Juſtificatione, ad modum Epiſtolæ, IV Chriſtianorum Juſtificatio ſtabilita, V Diſcurſus de divino auxilio & ejus methodo, VI Practicus diſcurſus de Humilitate, VII Hortatio ad pacem & Concordiam inter Chriſtianos, IIX Gravis & amica allocutio ad Nonconformiſtas ſpeciatim Anabaptiſtas, IX Catholiciſmus ſeu

variæ disquisitiones de natura & extensione visibilis Ecclesiæ & communionis, X πρῶτον ψεῦδος Quakerorum detectum & confutatum, XI Mysterium iniquitatis expositum, XII de statu Ecclesiæ futurorum temporum, XIII de natura, serie atque ordine rerum in Apocal. cap. XI prædictarum; quibus additur sermo in funere Autoris dictus.

MELCHIORIS LEYDEKKERI, DOCTORIS & Profess. Theologi, de vario Reipublicæ Hebræorum Statu Libri IX Theologici, Philosophici, Historici; sive Tomus II Operis de Republica Hebræorum.

Amstelod. apud Isaacum Stockmans, 1710, fol. Alph. 3 pl. 13.

Liberat nunc fidem Cl. Autor publico datam, serius quidem, quam ipse, ut in Præfatione testatur, animo præceperat, sed cum cura tamen & industria. Secundus enim hic Tomus est egregii operis, cujus Tomum primum in Actis nostris A. 1705 p. 97, ut par erat, commemoravimus. Decurrit is inde ab excessu Salomonis ad Servatoris fere ætatem, & eadem ratione, qua primus, momenta Reip. Judaicæ potiora Libris novem persequitur, & in elegantiora quoque argumenta partim Historica exotica & aliarum gentium, partim Philologica evagatur. Liber I *de regno Israelis* exponit, octo capitibus comprehensus, quorum I Schisma X Tribuum considerat, quo effectum est, ut Respublica Judaica in duo regna divideretur, quorum alterum erat *Israelis*, alterum *Judæ & Benjaminis*. Occasio nascebatur ex *Rehabeami* superbia, impudentia, & stolida severitate, ducem defectionis agebat *Jeroboam*, quem Ahias Propheta, superstite adhuc Salomone, imperium in X tribus sperare jusserat. Hæc summa sunt capitis 1 momenta, quæ in subjectis animadversionibus fuse & erudite illustrantur. Sic v. c. variis exemplis ex temporum memoria repetitis ostenditur, nimium tributorum onus sæpe turbis & rebus novis materiem suppeditasse. Porro explicatur, quam multum

p. 7

9

tum Regis interſit, ſenioribus potius & judicii maturitate valentibus, quam junioribus rerum adminiſtris & conſiliariis uti. Nec deſunt meditamenta Philologica, quando e.g. diſquirit p. 13
exRabbinorum & aliorum monimentis, quid ſibi velint שלומים
& עקרבים quæ commemorat Rehabeam. Exploditur et- 19
iam fabula Judæorum de tumulo *Adorami*, Miniſtri Regii, quem anno 1480 Sagunti detectum finxerunt, quemadmodum alias Judæi in his rebus multum fabulis indulgent. Cap. II de Jeroboamo primo X Tribuum Rege diſſerit, qui ex tribu Ephraim ortus in rebus agendis ſolertem ſe præſtitit, Salomoni æſtimatus, in imperio, quod per tumultum nactus erat, tyranni ad inſtar verſatus, in religione varius ac ſuperſtitioſus, in bellis infelix, in vivendi ratione impius. In Animadverſionibus 23
Cl. Autor quædam commentatur de urbe Sichem ex Cotovici Itinere Hieroſol. p. 338, ut cetera taceamus. Cap. III mutatam 27
per Jeroboamum religionem ſiſtit, qui non ſolum, invito ſummo Numine, ſacella duo, alterum *Bethele*, alterum *Dane*, exſtrui curavit, ſed etiam vitulos aureos colendos publice ſtatuit, & ad ſacrum munus obeundum ſe convertit. Incidit hoc negotium in annum a M. C. M M M XXX ante C. N. 29
D CCCG LXX. In animadverſionibus monetur, exemplo Jeroboami, vim religioni factam ſæpe noſtra & ſuperiori memoria in tyrannidem exiſſe. Cap. IV Reges X Tribuum usque ad Regem Jehu, cap. V Reges Iſraelis inde ad excidium usque per Aſſyrios repræſentat. In notis contra Jeſuitas, ſcientiam 57
Dei mediam ex 2 Reg. XI, 11 adſtruentes, diſputat Cl. Autor ſtrictim, quod propterea monemus, ut intelligatur, idem ſæpius alibi fieri, quamvis non ex inſtituto. Cap. VI de ſtatu X tribuum Eccleſiaſtico diſquirit, ubi obſervatur ingens mutatio, priſtinæ religioni, per adorationem Dei ſub vitulorum ſpecie, per loca, feſta, perſonas ſacras & actiones itidem mutatas illata. Quamvis igitur Autor hanc cultus rationem p. 20 pro vera Dei profeſſione habeat, non tamen negat, eandem & religioni a Deo inſtitutæ oppoſitam eſſe, & manifeſtum ἀποστασίας, per injuſtiſſimum ſchiſma exercitæ, argumentum ſecum ferre. Hæc itaque ſacra nova ad finem regni Iſraelitici perſtiterunt, quibus

quibus Achabus cultum Baalis addidit, donec rerum ſtatus ſub Joramo emendari nonnihil videretur, qui melior adhuc erat ſub Rege Jehu, Baaliticæ idololatriæ finem imponente. Quo facto Iſraelitæ meliores erant Judæis in idololatriam Gentilem prolapſis, & ſemper exſtiterunt, qui avitam religionem vel privatim tuerentur. Neque deerant Prophetæ & Scholæ, optima purioris doctrinæ præſidia. Nihilo minus tamen omnes ſordes amoveri non poterant, quod Reges omnes, politicis rationibus adducti, Jeroboami conſilium approbarent. Cum vero hoc modo corrupta doctrina mores inquinatos pareret, fieri non poterat, quin ſummum Numen Regno huic per Aſſyrios exitium afferret. p. 65 In notis Cl. Auctor id cum cura agit, ut oſtendat, Iſraelitas ſub vitulis, tanquam ſymbolis divinitatis, 68 verum Deum colere voluiſſe. Sic etiam de Baale & ejus cultu commentatur. Cap. VII Prophetas, qui hoc tempore inter Iſraelitas exſtiterunt, conſiderat, atque in univerſum θεοπνευςίαν eorum adſtruit, deinde vero ſingulos, nominatim *Achiam*, *Jehu*, *Eliam Thisbitem*, *Eliſam*, *Odedum*, *Hoſeam*, *Amoſum*, *Jonam*, *Micham* in ſcenam producit, ac 73 denique de falſis Prophetis quædam annectit. In notis Cl. Autor actiones Spiritus S. Prophetas excitantis recenſet, & contra Spinoſam, ingenii vim & imaginationem huc perperam advocantem, diſputat, denique Judæorum de Prophetis & Pro- 76 phetia opinionem in ſummam confert. De Elia multa partim ex Scriptura, partim ex Judæorum ſcriptis, addita ἐπικρίσει, commentatur, fabulam Pontificiorum de Ordine Carmelitarum ab eo inſtituto explodit, de epiſtola vero ad Joramum 80 ſcripta ita ſtatuit, quod vel ante raptum Eliæ manu ſcripta, vel ſaltem ad ejus præſcriptum a Propheta quodam exarata ſit. 82 Ubi de Eliſa exponit, inprimis de verbis diſputat, quibus Nahamanem, veniam petentem, ut templum Rimmonis, Syrorum Dei, impune ingredi ſibi liceret, dimiſit. Monet itaque, Nahamanem politicam tantum genuflexionem, ex neceſſitate obeundi muneris præſtandam, liberam ſibi eſſe voluiſſe, Eliſæ etiam verba *abi in pace* non tam *permittentis* eſſe, quam *volentis* & *optantis*, ut Deus illi pacem largiatur, ne conſcientiæ

entiae nullam habeat rationem. Nihil itaque præſidii hic illis relinquitur, qui hoc loco ad hypocriſin & indifferentiſmum abutuntur. Conferri præterea vult Cl. Autor Bochartum in epp. & Phaleg p. 892, Schotanum ad Sulpicium Severum, Saubertum in Opp. poſthumis & Meyerum in notis ad Seder Olam. In calce notarum ad hoc caput confutantur illi, qui Oracula meris Sacerdotum fraudibus abſolvi, nullasq; Satanæ in iis partes fuiſſe ſibi perſuadent. p. 87

Cap. VIII *Statum Regni Iſraelis Politicum* delineat, qui ſemper fuit infelix. Plerique Reges, excepto Jeroboamo II, non diu imperio præfuerunt, præter hos autem Magiſtratus, Seniores, Nobiles, Judices, Tribuum præfecti, Ducesque in bello rerum erant adminiſtri, quorum plerique peſſimi erant, & vitiis maxime indulgebant. Oeconomia non minus erat depravata, Reſpublica ipſa continuis bellis vel inferendis nunc tribui Judae, nunc aliis nationibus, vel propulſandis diſtringebatur. In notis hiſtoria Naboti, tanquam illuſtre calamitatis illorum temporum exemplum, graviter & diſerte ob oculos ponitur. 92

Occaſione cladis, quæ Israelitis ita illata legitur, ut CCCC millia caderent, eruditus Autor varia ex antiqua & recenti memoria exempla affert, quæ parem in præliis militum ſtragem editam eſſe evincunt. Hæc ex Libro I fuſius repetere placuit, ut in ceteris nobis liceret eſſe brevioribus, cum hæc ſpeciminis loco eſſe poſſint, ex quo de ratione tractandi Autori recepta fiat judicium. 94

Reliquos itaque libros ſummatim perſtringemus. Libri II cap. I res geſtas Rehabeami, primi Judae Regis poſt ſeceſſionem X Tribuum, explicat. Hic inter multas, quas habuit, uxores, tres potiſſimum coluit, *Machalath*, *Abihail* & *Mahacha*. 100

Regni initiis, quæ videbantur bona, non reſpondebat progreſſus, ſed in Eccleſiaſticis idololatria, in civilibus bella, dominabantur, inter quæ illud, quod cum Rege Ægyptio Siſako geſtum eſt, urbem ſanctam & templum direptioni expoſuit, quæ contigit anno XLII a jacto templi fundamento. Regni ejus finem fecit annus XVII.

Cap. II de Regibus Judæ, *Abia*, *Aſa*, *Joſaphat*, *Joram*, *Achaſia* itemque *Athalia*, Cap. III de *Joazo*, *Amatzia*, *Vzzia*, *Jo-*

thamo & *Achaſo*, Cap. IV de Rege *Ezechia* commentatur, qui peſſimi Patris filius fuit optimus, & religionis res ſumma diligentia reſtituit ac vindicavit. Hic multus eſt Autor in ediſſerendo bello cum Sennacherib feliciter goſto. Cap. V Reges Manaſſe, Ammonem, Joſiam, Joachazum, Jojakimum, Jojachimum & Zedekiam repræſentat. Cap. VI ſtatum regni Judæ Eccleſiaſticum delineat, & oſtendit, religionem templo alligatam fuiſſe, quod ſubinde afflictum a piis Regibus reparatum fuit, quamvis & illi exceſſa admitterent. Status itaque Eccleſiæ nunc infelix fuit ex tolerata ab impiis Regibus idololatria, nunc felix a reducta per pios Reges doctrinæ & cultus puritate. Idololatria utplurimum per Mulieres, quæ blanditiis ſuis ſe in animos Regum inſinuabant, & introducta & amplificata fuit. Ex idololatria improbi & corrupti naſcebantur mores, ut Judæi tandem ipſos Iſraelitas profligata vivendi ratione ſuperarent. In notis excurrit Cl. Autor in illud argumentum, quod
p. 185 ad vindicandum Regum & Principum in aſſerenda doctrina, a Pontificiorum ſordibus repurgata, ſtudium pertinet, id quod
187 in ipſis Iudæorum Regibus exemplum invenit. Commentatur idem de Synedriis Eccleſiaſticis, & de idololatriæ Gentilis impuritate. Cap. VII ordinarios ſacrorum Miniſtros, Sacerdo-
190 tes & Levitas conſiderat, ac ſpeciatim continuam Sacerdotum
200 Magnorum, qui Sacerdotibus ceteris præerant, ſeriem, hiſtoria eorum ex monimentis ſacris ſummatim propoſita, ob oculos ponit. Horum Miniſtrorum Sacrorum varia fuit ſors & conditio, prout Reges nunc ſibi vitiis magis indulgebant, nunc Divinum cultum magis provehebant. Cap. IIX de extraordinariis Eccleſiæ Miniſtris, Prophetis, commentationem ingreditur. Hi erant vel anonymi, vel proprio nomine deſignati, iique aut concionatores, aut ſcriptores. Conciones plerumque irritæ fuerunt, & ſcopo ſuo exciderunt, quæ res ipſius quoque excidii cauſa non ultima merito habetur. In
210 Annotationibus multa legas de Prophetis, ſpeciatim Jeſaia, Jeremia & Ezechiele, de quorum genuina explicatione dum ſolicitus eſt Cl. Auctor, operam ſimul dat, ut in Coccejanam in-
217 terpretandi rationem animadvertat. Cap. IX ſtatum Regni

Judæ

Judæ Politicum considerat, qui Monarchicus fuisse videtur, cum Aristocratia & Democratia quadam conjunctus, sub Theocratia temperatus. Collapsam Rempublicam Asa ac præsertim Josaphat restituit, institutis ubique δικαστηρίοις. Paulo post tamen res in pejus relapsæ sunt, ut Prophetæ non minus de impiis Regibus quam Judicibus corruptis & depravata familiarum conditione conquererentur. Tandem finem Regnum invenit in deportatione populi a Chaldæis facta. Synedrii M. autoritas, a Judæis tantopere celebrata, nulla fuit, cum in libris Regum & Chronicorum nihil ejusmodi legatur, ex quo id deduci possit, quod disertius explicat Autor in notis. Cap. X synchronismum Regum Judæ & Israelis in- p. 225
stituit, ubi id fundamenti loco præstruitur, tempora Imperii Regum Judæ, non Israelis, pro basi Chronologiæ habenda esse, quamvis vel sic occurrant dubia prorsus ἄλυτα; neque enim omnia expediuntur, si vel maxime, quod recte ab Interpretibus monetur, 1 considerentur anni completi & incompleti, 2 interregna, 3 nonnulli Reges vel cum Patribus, ut socii, vel deinde soli regnasse statuantur, ac 4 tempus observetur Regni turbati initio vel pacati. Cap. XI synchronismum Judæ & Israelis cum exteris nationibus ad liquidum deducit, ubi præter Ægyptios, Idumæos, Philistæos, Moabitas &c. res Phœnicum, Pœnorum, Græcorum, Romanorum, inprimis autem Assyriorum & Chaldæorum, ad calculum revocantur, quod argumentum ut impeditum est & obscurum, ita illustre præsidium ad Scripturæ interpretationem afferre merito existimatur.

Liber III Israelitas X tribuum per Assyrios victos & de- 259
portatos contemplatur, adeoque cap. I in Assyriorum regnum & ejus antiquitatem inquirit, cap. II reliquias Israelitarum aliquas in Terra Sancta observat, quibus idololatræ, Sennacheribi auspiciis, permixti, effecerunt, ut turpissima religionum mixtura, Samaritanismus oriretur. Cap. IV statum deportati in Assyriam Israelis depingit, & observat, nonnullos Israelitas cum Judæis, a Nebucadnezare, Assyriæ victore, in Chaldæam translatis, in Terram Sanctam, ad edictum Cyri, rediisse. Errant enim ex Christianis & Judæis illi, qui X tribus nunquam an-

tea rediisse, & ne quidem sub Messiæ regno ab exilio reversuros existimant. Nec magis vero est simile, quod de fluvio Sabbathione, nusquam locorum existente, commenti sunt Judæi; sicut & illi fallunt, qui Tartaros Judaicæ originis esse affirmant, aut cum Judæis quibusdam Israelitas in America quærunt. Lib. IV Judæos a Nebucadnezare in Chaldæam abductos dicendo persequitur, quo consilio cap. I ipsum *Chaldæorum Regnum* describit, Regesque ejus omnes, cum rebus a singulis gestis, in memoriam legenti revocat. Cap. II de excidio regni Judæ & Templi, cap. III de reliquiis Judæorum in Terra Sancta, cap. IV de statu Judæorum in exilio Babylonico ad captam a Persis Babylonem, cap. V de statu Judæorum in exilio Babylonico sub Dario Medo usque ad egressum, eademque opera de Daniele & ejus Prophetia, cap. VI de beneficiis Judæorum in exilio Babylonico Ecclesiasticis & Politicis ea tradit, quæ ex fabulis sacris hauriuntur. Cap. VII destinatur synchronismis aliarum gentium, tempore exilii Babylonici, ubi de rebus Syrorum, Ammonitarum, Moabitarum, Idumæorum & Arabum, Phœnicum item, Philistæorum, Tyriorum, Ægyptiorum, Medorum, Persarum, Lydorum, Græcorum & Romanorum ita exponitur, ut cum Judæorum statu, temporum serie observata, comparentur.

p. 326. Liber V restitutioni Reipubl. Hebræorum, eorumque ex Babylone egressui explicatius tradendo impenditur. Videas itaque cap. I Persarum gentem, originem, sedem, religionem & mores. In calce capitis ea, quæ Thomas Hyde in libro de religione veterum Persarum ex fide Arabum de Zoroastre, tanquam religionis antiquioris correctore, commemoravit, fidem non mereri dicuntur, nec præter rationem in figmenti suspicionem adducuntur, quamvis de cetero Hydii commentationi multum se debere Autor profiteatur. Cap. II de Regno & Regibus Persarum, Dario Medo, Cyro & Cambyse: cap. III de Dario Hystaspide & ceteris ad finem usque Monarchiæ Persicæ, commentatur. Cap. IV Persicæ Monarchiæ durationem scrutatur, de qua & Christiani nascentis Ecclesiæ & ipsi quoque Gentiles dubii fuerunt. Illi quidem rectissime

rebus

rebus ſuis conſulunt, qui Scripturam ſequuntur ducem, & neglectis tantiſper, quæ ex profana hiſtoria obverti ſolent, objectionibus non ultra duo Sæcula imperii Perſici terminos protendunt. Cap. V Babylonem per Darium & Cyrum captam contemplatur, atque in calce urbem hanc typum Myſticæ Babylonis, tempore novi Fœderis aliquando deſtruendæ, fuiſſe oſtendit. Cap. VI explicat edictum Cyri, & Israelitarum ex Babylone egreſſum, ubi id etiam agitur §. V, ut appareat, non ſolum ex tribu Judæ & Benjaminis, ſed etiam ex aliis X tribubus, licet non tanto numero, egreſſos fuiſſe, de quo argumento legi vult Cl. Autor Wilhelmii librum ſub titulo : διασπορὰ δικάφυλος. Cap. VII Hebdomades LXX Danieli revelatas ſub examen revocat, quod argumentum continuatur cap. VIII, ubi variæ Chriſtianorum de illarum hebdomadum initio & fine ſententiæ enarrantur, ex quibus eam opinionem ſequitur Cl. Auctor, quæ initium hebdomadum collocat in edicto Cyri, quod vel ut *primum emanans*, vel ut deinde a Dario Hyſtaſpide *firmatum* conſiderari poteſt. Scaligeri ſententia eadem opera confutatur.

Liber VI ſtatum Reipubl. reſtitutæ usque ad Alexandrum M. repræſentat, & cap. I reſtaurationem Templi II & urbium in Terra Sancta, cap. II formam & gloriam Templi ſecundi, cap. III ſecundum Israelitarum egreſſum, Duce Ezra, cap. IV negotia Nehemiæ circa Rempubl. Judæorum & ſpeciatim Hieroſolymæ muros, cap. V Ahaſveri & Eſtheræ hiſtoriam, cap. VII ſtatum Reipubl. reſtitutæ Politicum, cap. VII ſtatum novæ Reipubl. Eccleſiaſticum delineat. Cap. VIII uni Synagogæ M. ejusque auſpice Ezra circa religionem & Codicem Sacrum negotiis ediſſerendis impenditur. De illa Synagoga multa tradunt Judæi falſo, quæ ex re & uſu ſuo eſſe putant, non temere credenda, inter quæ numerat Auctor conſtitutionem Canonis, quam ipſe a Prophetis & Ezra repetendam judicat, Maſoræ tamen inventæ laudem Synagogæ Viris relinquens. Cap. IX ea confutat, quæ falſo Synagogæ M. tribuuntur, v. c. lex oralis & ejus confirmatio, inſtituta quædam morum, formula exſecrationis adverſus Samaritanos pronuncianda, &c. In obſervationibus oſtendi- p. 417.

tur fuſe, Samaritanas literas non eſſe antiquiſſimas illas Hebræorum, ſed illas potius, quibus hodie Sacer Codex eſt exaratus. Cap. X ſynchroniſmos apud Gentes cum hiſtoria Judaica comparat.

p. 530 Liber VII Statum Reipubl. Hebr. a tempore Alexandri M. usque ad Haſmonæos exhibet, & c. I expeditionem Alexandri M. ortumque Græcæ Monarchiæ, cap. II hujus Monarchiæ diviſionem, cap. III Rempublicam Judæorum Alexandro M. ſubjectam, cap. IV Samaritaniſmum novum ex Schiſmate Manasſis, cap. V ſtatum Judæorum ſub Ptolemæo Lagi, Philadelpho, & Philopatore, cap. VI eorundem conditionem ſub Seleuco Nicanore & Antiocho M. cap. VII afflictas eorum res ſub Seleuco Philopatore & Antiocho Epiphane expendit. Sequitur capite VIII ſtatus Reipubl. Politicus inde ab Alexandro M. usque ad Haſmonæos, cap. IX ſtatus Eccleſiaſticus intra idem temporis intervallum, ac tandem cap. X ſynchroniſmus aliarum gentium ſubjicitur.

579 Lib. IIX in ſtatu Reip. Hebr. ſub Hasmonæis usque ad Romanam Monarchiam deſcribendo occupatur. Cap. I Remp. per Haſmonæos libertati vindicatam proponit, atque ea occaſione cap. II Joannem Hyrcanum, Ariſtobulum, Alexandrum Jannæum & Alexandram Reginam celebrat. Cap. III diſſidia inter Principes Hasmonæos, cap. IV ſtatum Hebr. Politicum ſub Haſmonæis, cap. V ſtatum Eccleſiaſticum, cap. VI Synedrii M. hoc tempore ex mente Iudæorum conditionem exquirit, ac denique cap. VII de ſynchroniſmo aliarum gentium illuſtrando laborat.

Lib. IX Judæos extra Terram Sanctam ubique diſperſos, & quidem cap. I Judæos Ægyptienſes, cap. II Judæos Syrios ſub ſtylum vocat. Cap. III Templum Oniæ Heliopolitanum, cap. IV Judæos Babylonienſes, Parthos, Medosque, cap. VI Judæos Idumæos, Arabas, Moabitas, & Phœnicas, Cap. VII Judæos Aſiaticos, & VIII Græcos cum induſtria perſequitur. His ſuccedunt Indices, qui toti tractationi finem imponunt. In præfatione Cl. Autor alios ejusdem operis Tomos ſperare jubet Lectorem, quibus hiſtoria Judæorum per varias ſortis vicisſi-

vicissitudines a tempore, in quo nunc perstitit, usque ad nostram ætatem deducatur, cui labori, longo omnino sed perutili sustinendo idoneas animi corporisque vires ipsi merito apprecamur.

CHRONICON MELLICENSE, SEV ANNALES Monasterii Mellicensis, Auctore P. ANSELMO SCHRAMB, Ordinis S. Benedicti dictique Monasterii Professo & Bibliothecario.

Viennæ Austriæ, literis Jo. Ge. Schlegelii, 1702, fol. Alph. 11 pl. 4.

AD exemplum Annalium Fuldensium, fastorum Colmariensium, Trithemiique Hirsaugiensis ac Spanheimensis Chronici, non modo in domesticis hærentium, sed ad Imperii statum, regnorum rerumque vicissitudines se diffundentium, Autor solertissimus in Annalibus his Mellicensibus res Austriacas enarrare, ac adeo utrumque statum conjungere prudenti consilio decrevit. Id enim instituto suo vel maxime congruum esse putavit, ut ante omnia Austriæ regionem cum successione Principum, regimine, prærogativis & rebus memorabilibus a prima mundi ætate usque ad annum secularem septingentesimum supra millesimum delinearet, ac deinceps monasterium Mellicense Ordinis S. Benedicti ex vetustissimis monumentis ac codicibus MStis ex instituto describeret. Totum opus divisit in decem partes, in quibus etsi satis multa, quæ memoratu digna forent, deprehenduntur, nobis pauca saltem delibasse suffecerit. Sic refert de Julio Cæsare, eum aliquando in Castro ferreo. Melck hodie dicto, sedem fixisse, & cognita loci illius amœnitate in hæc verba interdum prorupisse: *Mea dilecta*, ex quibus nomen *Medelick* & postea cursim *Melck* fluxisse existimetur. Alii tamen originem ducunt a fluvio *Melck*, qui monasterium alluit, & rursus alii ad vocabula *Mel & Lac* ac notissimam Scripturæ phrasin, qua tellus melle & lacte affluens innuitur, respiciunt, atque inde *Mellack*, postmodum *Melck* enatum esse opinantur. De Leopoldo, primo Marchione p. 10.

Marchione Austriæ, commemorat, eum Mellicii, simul ac hujus loci potitus fuisset, Ecclesiam Collegiatam, quam vocant, fundasse, ibidemq; commorari, mori ac sepeliri voluisse.

p. 23 S. *Colomanni* quoque, natione Scoti, cujus corpus in monasterium Mellicense delatum esse credunt, historiam exhibet, prout ab Erchenfrido Abbate olim scripta fuerit. Marchionum

38 Austriæ, Alberti Victorioſi & Ernesti Strenui, munificentiam laudat, quorum alter sanctam crucem, alter lanceam S. Mauritii crateremque S. Udalrici Mellicensibus dono dedit. Abbates quinquaginta duos, qui monasterio inde ab ejus fundatione præfuerunt, enumerat, & Bertholdum mense Novembri anni M DCC electum adjungit; nec tamen plura de illis in medium afferre, aut unius alteriusve merita, quæ Mellicenses sibi vendicare possunt, repetere necesse ducimus, saltem opus historiæ Austriacæ cupidis apprime commendamus.

DIVINE ESSAYS.

h. e.

CONATUS SACRI DE VARIIS ARGUMENTIS A SAMUELE WALKERO, A. M. Vicario Crostonsi in Comitatu Lincolnienſi.

Cantabrigiæ, apud Rich. Thurlbourne, 1709, 8. Plag. 19.

CUm Conatus hi a Cl. Auctore ad provehendam vitæ Christianæ sanctitatem unice referrentur, idem consultum putavit, quædam in universum de necessitate vitæ sanctioris in Præfatione monere, & pro illa demonstranda duo potissimum argumenta afferre, quorum alterum urget, nullum esse vitæ genus, quod a tentationibus liberum præstet, alterum vero manifestum facit, singulos Christianos non solum ad virtutis studium sed etiam ad illius incrementa sibi comparanda obstrictos esse. In Conatu primo *de Lectione Scripturæ S.* sententiam dicit, ac in prima sectione argumenta illam commendantia affert, inter quæ numeratur

p. 2 1 singulare beneficii genus, quod Deus, ab orali traditione homines liberaturus, præcepta sua literis signata, ac in vulgares linguas translata, nobis-

nobiscum communicavit, 2 ipsius Autoris dignitas, 3 scopus ejus, qui ad erudiendos homines refertur, & 4 majestas attentionem inprimis & curam legentis desiderans. Sectio II commoda ex lectione redundantia exponit, quæ anima percipit, dum 1 naturam Divini Numinis, 2 divinæ Providentiæ rationem, 3 humani generis Redemtionem, 4 mundi & futuri status conditionem inde perspicit. Sect. III lectionem illam ad vitam spiritualem requiri ostendit, cum Scriptura cogitationibus nostris, linguæ, vitæ usui, devotioni, regulas præscribat, ac præterea rationes & vires in his persistendi suppeditet. Sectio IV monita ad lectionem Scripturæ S. cum commodo instituendam facientia complectitur. Præcipit itaque, ut Codex divinior 1 frequenter, 2 cum cura, 3 sine studio partium, 4 habita momentorum ad salutem omnino necessariorum ratione, legatur, & 5 caveatur, ne loci obscuriores perspicuis præferantur, aut perspicui præ obscurioribus negligantur. Conatus II de Meditatione, ejusque Sectio I de natura, præsentia & necessitate illius generatim præcipit. In universum de Meditatione ita statuit Cl. Autor, ut eam dicat esse serium actum intellectus, quo argumenta examinantur, variæque res comparatis inter se rationibus excutiuntur. Hujus facultatis, quæ hominibus in universum, quamvis alteri magis, alteri minus, naturæ beneficio, communis est, præstantia manifesta est partim ex ipsius conditione, partim ex eo, quod bruta, quibus ceteroquin principium actionum materiali superius omnino relinquendum est, illa destituantur. *Necessitas* ejus tanta est, ut sine ea felicem vitam agere non possimus, quia tam diversa objecta sensus nostros ac per eos intelligendi facultatem feriunt, ut, nisi per meditationem selectum habere possimus, facillime decipiamur. Sect. II naturam & præstantiam Meditationis Christiano propriæ delineat, quæ ex præstantia objecti divinioris, præstantioris & utilioris satis elucet. Sect. III commoda ex meditatione ad vitam spiritualem & sanctiorem redundantia in eo collocat, quod per eam veritates rectius perspiciantur, & ad usum vitæ accommodentur, sicut vicissim meditationis ne-

p. 6 — 18 — 29 — 41 — 43 — 46 — 48 — 52 — 55

p. 63 glectio præcipua impietatis causa merito habetur, sine qua mors & judicium, cœlum & infernus animo non recte obversantur. Sequitur Conatus III cum totidem aliis, quorum summa tantum capita ob brevitatis studium persequemur, cum dubium non sit, ex iis, quæ hucdum fusius de prioribus
85 dicta sunt, de Cl. Autoris ingenio & candore judicium ferri posse. Conatus III itaque primo naturam & indolem *explorationis sui ipsius* exponit, deinde vero generales quasdam præceptiones subministrat. Conatus IV *privatas preces* ita commendat, ut Sect. I agat de natura precum generatim, Sect. II de argumentis ad illas cum cura instituendas permoventibus, Sect. III de commodis precum copiosis, Sect. IV de Servatoris præcepto, Sect. V de singulari precum privatim factarum præstantia, Sect. VI de earum necessitate, Sect. VII de cavendis battologiis, Sect. VIII de habendis precandi formulis, Sect. IX de brevitate in precibus observanda, Sect. X de difficultate in eodem objecto sine mentis distractione persistendi, Sect. XI de remediis, menti in precando evaganti opponendis, Sect. XII de applicatione eorum, quæ de mente precantis distracta
197 dicta erant, ad homines partim profanos & rerum suarum incuriosos, partim ad cordatos & pios facienda, quibus tandem Sect. XIII formulas quasdam precandi adjungit. Conatus V *publicum Dei cultum* describit, ac Sect. I officium Deum solemni cultu prosequendi homini impositum esse præcipit, Sect. II morem certos locos cultui huic celebrando de-
231 stinandi vindicat, Sect. III, quo sensu illi loci *domus Dei* vocentur, aperit, ac denique Sect. IV examinat, quæ debeat eorum esse conditio, qui in his locis se Deo sistere aggrediuntur.
262 Conatus VI & ultimus *Cœnam Domini* accuratiori examine ita metitur, ut Sect. I ipsius Institutionis verba explicentur & Sect. II inde conclusiones quædam deducantur. Hinc Sect. III diligentius disputatur de eo, cur Corinthii ad S. Cœnam indigne accedere dicantur a Paulo, cujus rei rationem *in confusione odii & luxuriæ plena*, quæ in agapis eorum se exserebat, quærendam putat. Sect. IV Anglorum Ecclesiam in idem crimen incidere non posse, atque adeo timorem, ne indigni sint convivæ, mi-

nus

nus fundatum esse monet. Cum tamen varii alii sint modi, secundum quos aliquis indignum se Cœna Sacra reddere possit, Sect. Vnaturam & periculum indignitatis hujus exponit. Neque tamen timor hic idoneam causam suppeditat, quam ad excusandam ab ea abstinentiam aliquis afferre possit, quod Sect. VI ad liquidum deducit. Finem tractationi imponit Sect. VII eria exhortatione ad frequentem & legitimum S. Cœnæ usum.

ORIGINES ECCLESIASTICAE, OR, the Antiquities of the Christian Church.

h. e.

ANTIQVITATES ECCLESIAE CHRISTIANE. Volumen III, in duas Partes distinctum a JOSEPHO BINGHAM, Rectore Headbornae-Worthensi.

Londini, apud R. Knaplock, 1711, 8.

Alphab. 1 pl. 14.

VOlumen hoc III est eximii Operis, idque in tres libros divisum, quorum primus Ascetarum rationem, qualis illa in nascente Ecclesia fuit, describit. Cap. I Ascetas a Monachis maxime distinctos esse evincit. Ascetarum enim etiam in tribus primis Sæculis mentio fit, cum IV demum Sæculo Monasticæ vitæ institutum originem suam debeat, quo etiam tempore Ascetarum & Monachorum nomina confundi cœperunt. Hanc differentiam intellexit Valesius in notis ad Euseb. II, 17 & Pagius in Critica Baron. an. 62 n. 4. Ascetæ itaque erant illi, qui abstinentiæ magis indulgebant, & jejunio præ ceteris operam dabant. Tales memorat Origenes cont. Celsi. lib. V p. 264, Irenæus ap. Euseb. V, 24 & alii. Iidem in precibus & contemtione sæculi diligentiores se præstabant, nec minus Ascetarum numero adscribebantur, qui religionis causa cœlibem aut asperiorem vitam agebant. Has vitæ rationes omnis generis & sortis homines libere, nulla necessitate aut legibus coacti, adoptare solebant: Monasticæ autem vitæ nec nomen nec ratio ante Sæc. IV innotuit. Propterea illius originem Pagius in Critic. Baron. an. 318 n. 12, Holstenii & Pa- P. 3 4 5 9

pebrochii teſtimoniis uſus, ad Conſtantini M. tempora re-
p. 11 fert. Aſcetæ itaque a Monachis differunt, 1 quod hi vel in cellis vel in Monaſteriis ab aliorum hominum ſocietate remoti latebant, illi vero cum ceteris in civitate vivebant, majori tamen habita virtutis exercendæ ratione, 2 quod Monachi ſecundum primam inſtitutionem Laici tantum erant, Aſcetæ vero ex Clericis æque ac Laicis conſtabant, 3 quod Monachi certis inſtitutis & legibus adſtringi deberent, quibus Aſcetæ liberi non aliis quam Evangelicis præſcriptis audientes erant.
11 Primi illi Aſcetæ dicebantur etiam σπεδαῖοι ab Euſebio, & ἐκλε-
12 κτῶν ἐκλεκτότεροι a Clemente Alex. Cap. II eruditiſſimus Autor varia Monachorum genera, & diverſa vivendi inſtituta explicat. Quidam enim eorum Anachoretæ, Cœnobitæ alii vel Synoditæ, alii Saraibaitæ aut Remboth, alii Stylitæ dicebantur. His accedebant Monachi Sæculares, qui in conjugio quidem, ſed non ſine quadam vitæ auſteritate, ad Aſcetarum veterum exemplum, vivebant, quos deſcribit Spalatenſis de
17 Republ. lib. 2 c. 11 n. 22. Quod ad primam Monachorum originem ſpectat, non alii quam Laici iſti vitæ generi accom-
19 modati & idonei erant, nihilominus tamen fieri certo modo poterat, ut Clerici etiam in Monachorum ordinem cooptarentur, cum v. c. Monaſteria ab Eccleſia tanto locorum intervallo ſejungerentur, ut Monachi Clericorum officiis tam expedite non uti poſſent. In ſequentibus Autor de variis Monachorum Ordinibus ſive familiis, nominatim de Canonicis Regularibus, Acœmetis, Βοσκοῖς, de Benedictinis & Gyrovagis in Italia, de Apoſtolicis in Britannia & Hibernia, de Heſychaſtis, Continentibus, Silentiariis, Renunciantibus, Philotheis, Therapevtis & Cellulanis, obſcuris maximam partem in antiquitate nominibus, commentatur. Cap. III diſpicit Cl. Autor de antiquis Vitæ Monaſticæ legibus & inſtitutis, inprimis illis, quæ
36 Cœnobitis dicta erant. In illis cavetur, ne Curiales in familias Monachorum recipiantur, nec ſervi, ſine dominorum conſenſu, nec mariti aut uxores ſine mutuo conſenſu, nec liberi, inſciis aut invitis parentibus. Hæ atque plures aliæ leges ordine ita exponuntur, ut non deſint idonea ex antiquitate teſtimonia.

ſtimonia. Cap. IV de virginibus & viduis veteris Eccleſiæ exponit, & virgines quidem ſub initium non videntur perpetuæ virginitatis votum ſuſcepiſſe, ſed pro arbitrio mentem & ſententiam mutaſſe, quod oſtendit Fellus in notis ad ep. IV Cypriani. p. 81

Sequenti autem ætate, quod apparet ex Concil. Augr. can. 19 & aliis, per leges certis pœnis illæ ſubjiciebantur, quæ votum cœlibatus irritum reddebant. Neque tamen unquam virginum ejusmodi profeſſarum conjugia canonibus Eccleſiaſt. prohibentur, ſed potius permittuntur, ſi ante 40 ætatis annum ſacratæ fuerint. Poſt hæc Cl. Autor quædam de habitu formaque conſecrandi, de privilegiis item per publicas leges concesſis, ut & de nomine νονὶς & Nonna in medium affert. Liber VIII deſtinatus eſt conſiderationi Templorum veteris Eccleſiæ. Cap. I templorum nomina, quæ ſunt Eccleſia & ἐκκλησιαστήριον, Dominicum, κυριακὸν, domus Dei, domus divina, domus Eccleſiæ, oratoria, προσευχαὶ, Baſilicæ, Ἀνάκτορα, Templa, Synodi, Concilia, Conciliabula, Conventicula, Martyria, Memoriæ, Apoſtolæa, Propheteia, Cœmiteria, Menſæ, Areæ, Caſæ, Trophæa, Tituli ex antiquitate explicantur, ut appareat, quæ ſingulorum nominum ſit ratio, quo reſpectu Templa ita appellentur, & cui tempori origo ſingulorum ſit referenda accepta. Scriptores Eccleſiaſtici ſolent etiam commemorare Eccleſiam Matricem & Diœceſanam, quæ quomodo a ſe diſtinguantur, Cl. Auctor in eodem capite diſputat, ac deinde idoneis teſtimoniis veterum Scriptorum demonſtrat, per tres primas Eccleſiæ naſcentis Centurias templa cultui divino deſtinata exſtitiſſe. Illa teſtimonia debere ſe profitetur Joſ. Medo, cujus ſingularis de hoc argumento commentatio exſtat. Tandem reſpondetur ad exceptiones, ex Arnobio & Lactantio in contrariam ſententiam afferri ſolitas. Cap. II differentiam inter Templa Eccleſiæ antiquioris & recentioris intercedentem, & morem Gentilium templa & Judæorum Synagogas celebrandis Chriſti ſacris dedicandi tradit. Cap. III de exteriore Templi narthece, cap. IV de interiore & diverſis utriusque partibus, cap. V de ναῷ, Cap. VI de Bemate, cap. VII de Baptiſteriis & Exedris, cap. IIX de Donariis & 97 121 137 148, 158 162, 177 217, 241

p.262, 273 Anathematibus, cap. IX de Templorum Conſecratione, cap. X
291 de veneratione adverſus templa, cap. XI de aſylis & Eccleſiæ
308 Vet. circa ea legibus erudite & fuſe diſquirit. Liber IX Geographiam Eccleſiaſticam comprehendens, cap. I conſtitutionem & diviſionem Romani Imperii ideo ſiſtit, ut rectius intelligatur, Eccleſiam ad ejus exemplum in certas partes & di-
344 œceſes diſtinctam fuiſſe: Cap. II de ratione & amplitudine Diœceſium ſive Eccleſiarum Epiſcopalium in Africa, Ægypto, Arabia, Palæſtina, Syria, Phœnicia & aliis Orientis provinciis
394 diligentius præcipit. Cap. III idem argumentum tractat, quod
419 ad provincias Aſiæ Minoris perſequitur. Cap. IV eandem operam provinciis in Thracia, Macedonia, Græcia, Illyrico &c.
431 præſtat. Cap. V ſeptendecim provincias Romanæ & Italicæ Diœceſium cum Epiſcopalibus earum Diœceſibus conſiderat.
463 Cap. VI Diœceſes Galliæ, Hiſpaniæ & Britanniæ perſequitur. Cap. VII exhibet Notitiam Epiſcopatuum veteris Eccleſiæ, prout illi primum auſpiciis Leonis Sapientis Sæc. IX in ſummam relati ſunt. Cap. VIII de diſtinctione Diœceſium in Pa-
533 rochias commentatur. In Appendice legitur Catalogus Diœceſium, quæ ſex provinciis Africæ continentur, & a Carolo a S. Paulo ac Holſtenio cum cura collectæ ſunt.

QVADRATVRA CIRCVLI ET HYPERBOLÆ per infinitas Hyperbolas & Parabolas quadrabiles Geometrice exhibita & demonſtrata; Autore D. GUIDONE GRANDO, Monacho Camaldulenſi, in Piſana Vniverſitate Publ. Phil. Profeſſ. Reg. Celſ. M. D. Etruriæ Theologo & Mathematico, & Regiæ Societatis Britannicæ Sodali.

Piſis, ex typographia Franciſci Bindi, 1710, 4.
Conſtat plag. 20.

ELegantes ſunt ſeries, quas in Actis A. 1682 p. 41 & ſeqq. pro circulo & hyperbola dedit Illuſtris *Leibnitius*. Earum demonſtrationes varias hactenus exhibuerunt varii. Cl. *Grandus* more veterum Syntheticam huc usque deſideratam a ſe ſuperaddi profitetur, eamque geminam, alteram nempe

per

per infinitas Parabolas, alteram per infinitas hyperbolas: quod tanto gratius accidit, cum hodie perpauci sint, qui methodum demonstrandi veterum syntheticam cum recentiorum analytica conjungunt. Dum vero in parte priore prop. 7 ad demonstrandam circuli quadraturam per infinitas parabolas viam sternit; cor. 3 hoc paradoxum infert, eandem lineam vel quantitatem infinities positam & infinities subtractam relinquere sui medietatem. Quodsi objicias, ex infinitis nullitatibus non posse aggregari quantitatem datam; eam infiniti vim agnoscendam reponit, ut etiam quod per se nullum est, multiplicando in aliquid commutet & hinc creationem rerum ex nihilo illustrare conatur. Simili sequente rem illustrat. *Titius* & *Mævius* hæreditatem patris inter se ex æquo dividentes de unico pretiosissimo lapide immensi valoris, quem a familia alienari in testamento vetat pater, sic tandem conveniunt, ut alternis diebus in alterutrius musæo collocetur. In hoc casu quantitatem eandem infinities positam & infinities subtractam æquivalere dimidio sui arbitratur Autor, cum gemmæ indivisæ possessio inter utrumque fratrem dimidietur. Infert autem suum paradoxum inde, quod, si b_1A, b_2A, b_3A &c. fuerint infinitæ parabolæ circa eandem axem bI, sit ubique $yG - G_1 + G_2 - G_3 + G_4 - G_5$ &c. in infinitum $= GD$. Inde nimirum consequi arbitratur etiam $bV - bV + bV - bV + bV - bV$ &c. in infinitum æquari ipsi VS, quam in antecedentibus, ostendit $\frac{1}{2}bV$ æqualem: quia scilicet hæc æquatio casus ultimus prioris seu casus evanescentiæ, cum omnia puncta y, 1, 2, 3, 4, 5 &c. cadant in b. Circa hoc paradoxum equidem moneri nonnulla poterant; sed præstat ipsum *calculi infinitesimalis* autorem, *scientiæ infiniti* maximum propagatorem, Illustrem *Leibnitium*, in epistola ad Celeb. *Wolfium* nostrum, Matheseos alterum in Germania cum Leibnitio lumen, data, quam mox subjiciemus, de illo differentem audire. Addit in secunda hac editione (prior enim anni 1703 ad nos minime pervenit) demonstrationem tetragonismi circuli, ex infinita serie quorundam rectangulorum a *Carteſio* in posthumis deducti, & e propria penu eidem sub-

TAB. II. Fig. 12.

subjungit alium *conchoidi Nicomedeæ* innixum. *Sit*, inquit, *semicirculus HCA & per ejus centrum B ducta linea BN ad diametrum AH perpendiculari, describatur polo A regula BN intervallo BH* conchois Nicomedea *HGFE: item centro A, radio AH quadrans circuli HMDO, sitque angulus HAC semirectus, quem bifariam dividat recta AK & residuum KAH item bifariam secet recta AL & sic deinceps. Erit quadratum inscriptum circulo ad circulum in ratione composita ex AC ad AD, AK ad AI, AL ad AM, & sic deinceps ex aliis chordis bisecantibus residuos angulos ad radios circuli AD & AH: circulus vero ad quadratum circumscriptum erit in ratione composita ex AD ad AE, AI ad AF, AM ad AG, & sic deinceps aliis radiis bisecantibus residuos angulos ad correspondentes ramos conchoidis: quæ rationes componentes post aliquas bisectiones fere in rationem æqualitatis degenerant.* Agit etiam in schol. 2 prop 4 de intensionum luminis gradibus determinandis: cumque Vir illustris *Leibnitius* in litteris responsoriis d.21 Julii 1705 datis ipsum monuisset, scalam intensionum luminis etiam ad gradus sollicitationum gravitatis inservire, in schol. 3 prop. cit. comparationi lucis & gravitatis indulget. Pro hyperbola affert primum seriem a *Leibnitiana* diversam. Demonstrat nimirum, si parallelogrammum hyperbolæ inscriptum fuerit 1, spatium hyperbolicum fore $\frac{1}{1,2}+\frac{1}{2.4}+\frac{1}{3.8}+\frac{1}{4.16}+\frac{1}{5.32}$ &c, Postea seriei hujus consensum cum *Leibnitiana* per calculum *Leibnitianum* demonstrat. Addit demonstrationem aliam *Gabrielis Manfredi* per eundem calculum & *Eustachii Manfredi*, in Archigymnasio Bononiensi Mathematum Professoris (qui *Gabrielis* frater natu major) Tractatum de Curvis Planetariis *Cassinianis* publico promittit. Motum tractorium primus in Geometriam introduxit Illustris *Leibnitius* & omnes quadraturas eodem absolvi posse, postquam dudum (occasione problematis a *Claudio Perralto* ipsi Parisiis propositi, quod ad quadraturam Hyperbolæ per

TAB. II Fig. 13

tractoriam

tractoriam redibat) repererat, docuit in Actis A. 1693 p. 385 & seqq. *Hugenius* ad quadrandam hyperbolam tractoria post ipsum usus est in Actis ejusdem Anni p. 476. Cl. *Grandus* similiter in theorematum *Hugenianorum* circa Logisticam demonstratione quadraturam hyperbolæ per tractoriam absolvit, uti docuimus in Actis A. 1706 p. 151. Eandem denuo proponit & nova ratione demonstrat.

Sequuntur in nova hac editione appendices. In prima seriem proponit generalem pro rectificandis infinitis parabolis & ex *Manfredii* litteris ejus analysin per calculum differentialem satis notam adducit. In altera solutionem problematis *Bernoulliani* de transformandis curvis in alias æquales, sed diversæ speciei tentat, Illustri *Leibnitio* in dictis litteris suadente, ne scilicet acta tantum agerentur. In eandem vero incidit, quam Cl. *Craigius* dedit in Transactionibus Anglicanis A. 1708 p. 64, & in his ipsis Actis, A. 1710 p. 352, & quæ, notante dudum celeberrimo *Bernoullio* in epistola ad Dn. *Burnetum*, Illustris Episcopi Sarisberiensis filium, data 9 Jan. 1709, (legitur in Miscellaneis Berolinensibus p. 184 & 185, uti jam monuimus in Actis A. 1711 p. 6) scopum non assequitur, quia nonnisi eandem curvam ad alium duntaxat axem translatam exhibet. Sed aliam longe methodum, quæ vere exhibet curvas quotlibet diversæ datæ curvæ æquales, *Leibnitius* statim invenit & cum *Bernoullio* communicavit, ceu liquet ex Actis A. 1705 p. 349. Videntur etiam nostro Autori non satis probari motus reptorii, quibus in solvendo problemate usus est subtilissimus *Bernoullius*, aliter tamen sentientibus summis in re Geometrica arbitris *Leibnitio* atque *Newtono*. Quare colophonis loco docet, quomodo Geometrice determinari queant puncta singula curvarum motu obreptorio vel subreptorio genitarum. *Esto*, inquit, *curva data AMD, cujus extremæ tangentes AC & DC in punctum C conveniant. Positæ ipsi DC=CO jungatur DO secans curvam in P & portionis PMD vertex sit in Q (in quem scilicet incideret maxima ordinata curvæ ad positione datam DP) eritque tangens GQB ipsi DP parallela, adeoque ad priores tangentes æqualiter inclinata.* TAB. II. Fig. 14.

Ordinetur jam BE parallela AC, longitudine æqualis ipsi RB: mox rursus ducta quavis alia curvæ tangente MR ad punctum M ipsis A & Q interpositum, ponatur similiter DR=RH & junctæ DH secet curvam in K, tum portionis DQK determinetur vertex I sitque IL tangens curvæ in I, quæ ad utramque tangentem DR, MR æque inclinabitur, & facta tangentis alterius portione MS=IL ordinetur parallela eidem AC rectæ SF=LD. Eademque methodo alia similia puncta determinentur. Erit ADE curva reptoria. Circa historiam calculi differentialis inventi, de qua Autor in præfatione aliquid habet, notandum est ex *Leibnitiano* invento eam fuisse in his Actis editam, antequam ulla ejus specimina ab alio data vel ipsi illi inventori, vel aliis innotuissent.

EPISTOLA G. G. L. AD V. CL. CHRISTIANVM WOLFIVM, Professorem Matheseos Halensem, circa scientiam infiniti.

QVæris a me, Vir Celeberrime, quid de Quæstione nuper a Cl. *Guidone Grandio* renovata sentiam, utrum $1-1+1-1+1-1+$ &c. in infinitum sit $\frac{1}{2}$; & quomodo absurditas evitari possit, quæ intali enuntiatione se ostendere videtur. Nam cum infinities occurrere videatur $1-1=0$, non apparet quomodo ex veris nihilis infinities repetitis possit fieri $\frac{1}{2}$. Intelligo, Dn. Grandium hanc vim infinito tribuere, ut ex nihilo faciat aliquid, & hinc non ineleganter illustrare velle creationem rerum, quæ ex nihilo fit per divinam omnipotentiam. Sed Creatio non est simplex repetitio Nihilorum, continetque realitatem novam & positivam superadditam. Audio etiam Cl. *Marchettum* Professorem Matheseos Pisanum Grandianæ sententiæ contradixisse, quanquam rationes ejus ad me non pervenerint. Sed rem, cum jucundæ sit disquisitionis, & inprimis ad *Scientiam infiniti* (hactenus nondum pro dignitate tractatam) illustrandam faciat; paulo altius repetere & ad fontes suos revocare operæ pretium erit, quod ipsi Cl. Grandio non ingratum fore confido, cujus primariam hic conclusionem confirmamus, etsi nonnullas ejus ratiocinationes

nes & consequentias animadversione indigere putemus, ne quid scientia detrimenti capiat.

Ostensum est dudum ab iis qui summam terminorum progressionis Geometricæ (post magni Archimedis exhibitum in quadratura parabolæ specimen) dederunt, sed inprimis a Gregorio a S. Vicentio, esse $\frac{1}{1-X} = 1 + x + xx + x^3 + x^4$ &c. in infinitum, si scilicet ponatur X esse quantitas minor unitate. Hoc Nicolaus Mercator Holsatus transtulit ad $\frac{1}{1+x} = 1 - x + xx - x^3 + x^4 - x^5 +$ &c. in infinitum, quod (una cum priore) ostendit ex continuata quadam divisione; quanquam hoc etiam ex priore sequatur, pro $-x$ ponendo $+x$. Idem primus in edita a se Logarithmotechnia docuit hoc applicare ad Quadraturam per seriem infinitam, atque hoc modo Quadraturam Hyperbolæ Arithmeticam nobis dedit, eamque ad Logarithmos adhibuit. Ego exemplo ipsius excitatus feliciter inveni, non solum quadraturam Areæ, cujus ordinata est $\frac{1}{1-xx}$, inservire ad Quadraturam Hyperbolæ; sed etiam similiter Tetragonismo Arithmetico Circuli inservire $\frac{1}{1+xx}$. Cum enim (loco x ponendo xx) $\frac{1}{1+xx}$ sit $1 - xx + x^4 - x^6 + x^8 - x^{10} +$ &c. in infinit. hinc sequebatur $\int \frac{dx}{1+xx}$ (quæ summa dat quadraturam sectoris Circuli, ut singulari quadam methodo detexeram) fore $\int dx - \int xxdx + \int x^4 dx - \int x^6 dx +$ &c. seu (ex nota Quadratura Paraboloeidum) $\frac{x}{1} - \frac{x^3}{3} + \frac{x^5}{5} - \frac{x^7}{7} +$ &c. Unde in eo casu quo $x = 1$. prodit $\frac{1}{1} - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7} +$ &c. in infinit. quæ series infinita est ad unitatem, ut area Circuli ad quadratum Diametri. Hoc multo ante repertum in primo Anno Actorum Reipublicæ Literariæ Lipsiensium

publicavi. Postea autem in iisdem Actis generalem expressionem dedi, quæ Quadraturam sectoris Conicæ cujuscunque centrum habentis uno theoremate complectitur. Atque hæc Cl. Grandius suo more ad captum eorum, qui minus in calculo generali versati sunt, per lineas demonstrare non spernendo consilio voluit, ut res magis imaginationi subjiciatur, quod ego ipse juvenis olim (sed cum multis aliis cognatis inventis) cum Parisiis agerem, in publicum dare constitueram, simulque aperire originem inventionum, quæ fortasse ne nunc quidem satis patet. Sed ad alia postea vocatus intermisi. Sane facilius multo est inventionum dare demonstrationem, quam originem, quæ auget ipsam inveniendi artem.

Nunc omissa quadratura redeamus ad seriem ex terminis progressionis Geometricæ (qua sola ad scopum nostrum nunc indigemus) qualis est $\frac{1}{1+x} = 1 - x + xx - x^3 +$ &c. in infinit. vel $\frac{1}{1+xx} = 1 - xx + x^4 - x^6 +$ &c. in infinit. consideremusque, quid fiat, si sit $x = 1$: ibi vero prodit, non sine admiratione considerantis, $\frac{1}{1+1}$ seu $\frac{1}{2} = 1 - 1 + 1 - 1 +$ &c. in

TAB. II. Fig. 12. infinit. Idque oculis quodammodo admovet figura a Dn. Grandio adhibita. Sit enim quadratum bIAV; ducatur recta diagonalis Ab, vel A1b, ducantur & infinitæ parabolæ vel paraboloeides, A2b, A3b, A4b, A5b &c. ita ut latus quadrati appellando unitatem & abscissam AG vocando x, & ducendo rectam yG, ad AG normalem quæ secet diagonalem & paraboloides in 1, 2, 3, 4, 5, &c. tunc ordinata, Gy, G1, G2, G3, G4, G5 &c. respective futuræ sint, 1, x, xx, x^3, x^4, x^5, &c. ut proinde rectæ Gy, G1, G2, G3, G4, &c. sint progressionis Geometricæ. His positis, producatur bV usque in B, ita ut BV sit = bV; & yG usque in D, ita ut GD sit aggregatum harum ordinatarum alternis per additionem & subtractionem conjunctarum seu ut GD sit Gy − G1 + G2 − G3 + &c. vel quod (per supra ostensa) eodem redit, ut GD sit = $\frac{1}{VA+AG}$

= $\frac{1}{I+AG}$

$= \frac{1}{1+AG}$ & completo quadrato BVAH describatur curva SDH, transiens per quæcunque puncta ut D, & occurrens ipsi AH, in H, & ipsi BV in S: patet in casu quo fit AG=VA=1 fore $GD=\frac{1}{1+xx}=\frac{1}{2}=VS$ seu $GD=\frac{1}{2}$ BV, & proinde in eo casu, quippe quo G cadit in V & D in S, fore $VS=\frac{1}{2}BV$ vel $\frac{1}{2}$ AV. Et quia in eo casu omnia puncta 1, 2, 3, 4, 5, &c. coincidunt in unum idemque punctum B, hinc G_1, G_2, G_3, G_4 &c. fiunt Gy, vel BV, & postremo ex $Gy \rightarrow G_1 + G_2 - G_3 +$ &c. fiet BV—BV+BV—BV+ &c. $=\frac{1}{2}$ BV.

Atque hoc consentaneum est *Legi Continuitatis*, a me olim in Novellis Literariis Bælianis primum propositæ & Legibus Motus applicatæ: unde fit, *ut in continuis extremum excludens tractari possit ut includens*; & ita ultimus casus, licet tota natura diversus, lateat in generali lege cæterorum, simulque paradoxa quadam ratione, & ut sic dicam, *Figura Philosophico-rhetorica* punctum in linea, quies in motu, specialis casus in generali contradistincto comprehensus intelligi possit; tanquam punctum sit linea infinite parva seu evanescens, aut quies sit motus evanescens; aliaque id genus, quæ *Joachimus Jungius*, Vir profundissimus, *toleranter vera* appellasset, & quæ inserviunt plurimum ad inveniendi artem, etsi meo judicio aliquid fictionis & imaginarii complectantur, quod tamen reductione ad expressiones ordinarias ita facile rectificatur, ut error intervenire non possit: & alioqui natura ordinatim semper, non per saltus procedens, legem continuitatis violare nequit.

Verum enim vero hic ostendit se difficultas & a Te, Vir Clarissime, & a Cl. Marchetto merito objecta. Cum enim BV—BV, vel 1—1 sit 0; nonne sequitur B V—B V+B V—BV+BV—BV+ &c. in infinitum, vel 1—1+1—1+1—1+ &c. in inf. nihil aliud esse quam 0+0+0+ &c? quod quomodo facere possit $\frac{1}{2}$, non apparet. Cl. Grandius difficultatem simili quodam ingenioso tollere conatur. Fingit, duos fratres in familia herciscunda occupatos invenire in paterna

hæreditate immensi pretii gemmam, eamque alienare testamento prohiberi; itaque ita convenisse inter se, ut alternis annis in alterutrius museo collocetur. Itaque si in æternum hæc lex inter hæredes servari ponatur, alterutram fratrum lineam, cui infinities detur, & infinities adimatur gemma, dimidium juris in ea recte habituram.

Sed re accuratius considerata, similitudo hic nimis claudicat, & *primum* quidem quia in casu nostro (ipso sentiente Cl. Grandio) res pendet a privilegio infiniti, quod, secundum ipsum, repetitione ex Nihilo Aliquid faciat. At in casu isto familiæ herciscundæ res æque locum habet, licet finitus sit annorum numerus. Finge enim, duobus gemmam non ex hæreditate paterna, sed legato amici, obvenisse, nec proprietatem relictam in perpetuum, sed usum tantum in centum annos; patet eodem modo jura eorum salva fore, si alternis eam annis possideant. At vero in casu nostro, si centies ponantur unitates, alternis addendo & subtrahendo, seu si quinquagies ponatur 1—1, imo quingenties millies, semper prodibit 0.

Et *secundo* ipsa ratio differentiæ in eo consistit, quod in casu communis juris duorum, alternis possidentium, id quod datur & tollitur, non est totum jus in re, sed usus unius anni, & non nisi totius juris particula: & toto jure in annos distributo, usuque in centum annos concesso, patet usum unius anni non esse nisi centesimam partem juris integri; & ita cum unusquisque hoc modo obtineat quinquaginta centesimas, patet unumquemque totius juris dimidium habere. Sed in casu nostro ipsa unitas, ipsum totum (non particula) nunc datur, nunc adimitur. Itaque similitudo illa, etsi speciosa, si accuratius intueare, nihil ad rem facit.

Nunc ergo veram, & fortasse inexpectatam, certe singularem, *ænigmatis* solutionem, & *paradoxi* rationem afferamus; redeundo ad seriem finitam, & deinde transeundo ad infinitam. Considerandum est nempe, casus seriei infinitæ mira quadam ratione confundi. Nempe *series finita* 1—1+1—1+ &c. dupliciter explicari potest, vel enim constat ex *numero membrorum pari* & terminatur per— veluti

1—1

1—1, aut 1—1+1—1, aut 1—1+1—1+1—1,
aut quousque tandem progrediare; quibus casibus semper prodit 0: vel *numero membrorum impari*, & terminatur per +, veluti

1 aut 1—1+1, aut 1—1+1—1+1,
aut quousque tandem progrediare; quibus casibus semper prodit 1. At cum *Series* est *infinita*, nempe 1—1+1—1+1—1+ &c. in infinitum, ita ut excedat numerum quemcunque; tunc evanescente natura numeri, evanescit etiam paris aut imparis assignabilitas: & cum ratio nulla sit pro paritate magis aut imparitate, adeoque pro prodeunte 0 magis quam pro 1, fit admirabili naturæ ingenio, ut transitu a finito ad infinitum simul fiat transitus a disjunctivo (jam cessante) ad unum (quod supereſt) positivum, inter disjunctiva medium. Et quoniam ab iis qui de æstimatione scripsere, ostensum est, cum medium inter duas quantitates pari ratione nitentes sumendum est, sumi debere medium Arithmeticum, quod est dimidium summæ; itaque natura rerum eandem hic observat *justitiæ legem*; & proinde cum 1—1+1—1+1—1+ &c. in casu finito numeri membrorum paris sit 0, at in casu finito numeri terminorum imparis sit 1; sequitur evanescente utroque in casum membrorum multitudine infinitorum, ubi paris imparisque jura confunduntur & tantundem rationis pro utroque est; prodire $\frac{0+1}{2} = \frac{1}{2}$ quod proponebatur.

Porro hoc argumentandi genus, etsi Metaphysicum magis quam Mathematicum videatur, tamen firmum est: & aliqui Canonum *Veræ Metaphysicæ* (quæ ultra vocabulorum nomenclaturas procedit) major est usus in Matheſi, in Analysi, in ipsa Geometria, quam vulgo putatur. Hoc loco autem aliunde, ratione scilicet initio posita (cum quævis ordinata GD sit $\frac{1}{1:AG}$, adeoque cum AG fit AV, vel 1, fiat VS, $\frac{1}{1+1}$) scimus VS esse $\frac{1}{2}$ BV; & possemus etiam ostendere, sumendo G quantum libet vicinum ipsi V, fore etiam GD quantum libet vicinum ipsi $\frac{1}{2}$ BV, ita ut differentia reddi possit minor data quavis

vis quantitate; unde, Archimedeo inferendi more, etiam sequitur VS esse $\frac{1}{2}$ BV. Interim ex ipsa serierum & infiniti natura idem colligi, non jucundum tantum, sed etiam ad accuratas de infinito ratiocinationes instituendas recludendosque magis magisque novæ doctrinæ fontes, utilissimum futurum est. Simul cavebitur, ne scientia nova per paradoxa minime defendenda infametur. Itaque ad objectionem, quod ex nullitatibus quotcunque minime fieri possit aliquid, non respondendum erat distinguendo inter finitum & infinitum, quasi regula in infinito fallat; sed concessa generaliter regula, ostendendum erat, uti nunc factum est, applicationem ejus hic cessare.

HENRICI ERNESTI KESTNERI, DISCVRSus Præliminaris de Principiis Jurisprudentiæ modernæ in paucula capita redigendis.

Rintelii, sumptibus Hermanni Augustini Enax, 1710, 4. Plag. 8.

IN hoc specimine Clarissimus Autor brevibus thesibus capita præcipua Juris Civilis exhibet, in quibus tamen praxin ac mores nostros non ubique sequitur, sed ea, quæ duriora aut tricas nimias parientia ipsi visa sunt, emollit aut prorsus resecat: adeoque synopsin juris non constituti ac recepti, sed ex ipsius sententia reformandi ac melius constituendi sistit. Subjunctum est lingua vernacula specimen Ordinationis Processus tam in prima quam secunda instantia intra annum finiendi, a Jurisconsulto anonymo conscriptum. In fine addita est Epistola Illustris Leibnitii ad Clarissimum Kestnerum anno 1708 data, in qua jurisprudentiam nostram magna reformatione indigere erudite ostendit. Jus Romanum multa obscura, perplexa, inutiliaque continere & ipsa sua magnitudine laborare, difficillimum etiam esse dijudicatu, quid ejus abrogatum sit, vel potius non admissum. Neque tamen, mutata penitus Republica moribusque, ad veteres Germanicarum gentium leges, in quibus multa sunt barbariei vestigia, redeundum esse: id

id enim nihil aliud fore, quam, inventa fruge, glandibus vesci. Esse quidem alicubi patrias leges exiguis voluminibus comprehensas, & breviores quidem ibi esse decisiones, sed sæpe deteriores, quando nec volumina illa satis ad normam æquitatis exasciata, & plerumq; etiam in comprehendenda casuum varietate valde hiulca sunt. Ordinem Processus reformari non difficulter posse, saltem in Principis ditione, qui id vellet: neque enim aliud esse Processum judiciarium, quam quandam Logicæ artis accommodationem ad causas, mistam cum cogendi potestate. Sed juris incertitudini mederi difficilius esse. Refert deinde, se aliquando Tabulas quasdam brevissimarum legum concepisse animo, ad speciem Decemviralium Romanarum, in quibus simul eluceret æquitas & comprehensio, omni casuum varietate per rationum amplitudines, tanquam indagine, cincta, ut nullum esset allegationis, id est actionis, exceptionis, replicationisque cujuscunque caput, cujus fundamentum in iis, tanquam in albo prætoris, digito monstrari non posset. Spem facit Vir illustris, fore, ut has tabulas aliquando perficiat, quæ sint specimen futuræ ad posteros, quo excitari ad meliora possint: cujus operis cum manifesta sit & latissime pateat utilitas, optandum est, ut ad illud exigendum otio ac prospera valetudine fruatur.

HENRICI ERNESTI KESTNERI, DISCURSUS de Jurisprudentia Papizante.

Rintelii, apud Henr. Aug. Enax, 1711, 4.

Plag. 12.

STatum confusum Jurisprudentiæ nostræ Clarissimus Autor inde potissimum oriri sentit, quod papizet. Est autem ipsi Jurisprudentia Papizans, doctrina corrupta, sive ex Papismo, sive ex superstitione fluens, quando circa genuina jurisprudentiæ principia aliud statuimus, aliudque inferimus, quam quod recta ratio & vera legum natura exigunt. Multas adducit leges, in quibus papizans aliquid aut deprehendit aut deprehendisse sibi videtur: qua in re principiis celebrium Virorum p. 14

rum, Strykii, Thomasii, Titii multum se debere, horumque verbis & sententiis sæpe usum esse non diffitetur.

M. JO. CASPARIS ZEUMERI VITÆ PROfessorum Jenensium, una cum scriptis a quolibet editis, cum Præfatione M. CHRISTOPHORI WEISENBORNI.

Jenæ, impensis Jo. Felicis Bielckii, 1711, 8.
Alphab. 2. plag. 12.

HAs Jenensium Theologorum, JCtorum, Medicorum, & Philosophorum vitas, qui ab illustris Academiæ fundatione ad nostra usque tempora in ea docuerunt, & adhuc docent, quatuor classibus, secundum ordines eorum recensitas, pro singulari suo rem literariam juvandi studio, ac memorabili gratum animum Jenæ, benigniori per septennium studiorum suorum altrici, comprobandi ardore, amicorumque vasu adductus B. Autor adornavit. Ansam huic labori dedit *Syllabus Rectorum & Professorum Jenensium*, autore, quoad viveret, Clarissimo *M. ADRIANO BEIERO*, Archidiacono, ordinisque, qui Jenæ floret, Philosophici adsessore, editus. Quem quoniam saltim ad annum MDCLIX continuavit, multaque notatu digna compendii causa omisit, telam a Venerando Beiero cœptam Autor noster pertexere adgressus est. Quemadmodum vero Academia Jenensis, anno M D XLVIII d. XIX Mart. a *JOANNE FRIDERICO* Magnanimo, constante veritatis confessore ac defensore, condita, *Nicolao ab Amsdorff* & *Gregorio Pontano*, Cancellario, maximam suæ felicitatis partem acceptam refert, cum quia *Jenam* ob loci amœnitatem aerisq; salubritatem Serenissimo Fundatori literarum officinæ aptam commendarunt, tum quod ipsius inaugurationi præfuerunt: ita utrinsq; etiam in suæ classis fronte enarratur vita. De *Jo. Michaele Dillherro* vero, Historiarum quondam, Eloquentiæ & Poeseos Professore in Academia Jenensi, postea Concionatore Sebaldino & Bibliothecæ Præfecto apud Norimbergenses, multa imprimis memoratu digna

gna tradit. Natus fuit *Themaræ*, Comitatus Hennebergensis oppido, d. XIV Octobr. A. Ch. M DC IV, patre *Joanne Dillherro*, JCto nobilissimo & Regiminis *Saxo-Meinungensis* Consiliario, matre *Regina Gœtzia*, quæ morti vicina filio suo his verbis bene precata est: *Pro te, chare Michael, non sum solicita, qui passim in orbe parentes invenies, sed oportet te fieri Theologum. Et licet multa mala tibi perpetienda sint, solatium tamen a Deo accipies.* Cum in Gymnasio Schleusingensi quidam ex Præceptoribus eum sæpius sine caussa male tractasset, & Dillherrus de deserendis studiis cogitaret, Pro-Rector Gymnasii, vaticinanti similis, his eum verbis aliquando affatus est: *Fer ad tempus has injurias, mi fili, nam intra paucos annos Præceptores tuos superabis.* Post obitum *D. Jo. Gerhardi* Professor Theologiæ extra ordinem constitutus M DC XL, uno eodemque tempore in Jenæ novo exemplo quatuor Professionum spartam gessit, egregieque ornavit. Ibidem musei sui foribus hæc verba inscripsit: *Sta, hospes, nec pulsa, nec turba, nisi major vis cogat. Horas promeridianas Deo meo & demandatis officii mei consecratas scito. Si quid tamen est, quod aliquam pretiosi temporis jacturam mereatur, tuum esto pomeridianum, ita tamen ut scias reddendam Deo rationem singularum horarum.* Anno M DC LVIII d. VII Aug. Imperatorem Rom. *LEOPOLDVM*, Bibliothecam Norimbergensem ingressurum, ad portam stans *Dillherrus* hoc Epigrammate excepit:

Salve, Progenies Divum, salve, inclyte Cæsar,
A summo summum Numine culmen habens.
Dum Templum ingrederis Musarum, ostendis amorem
In Musas, quarum Tutor & Altor eris.
Hæ scribent gratæ æternis Tua Nomina fastis,
Vt vigeas seclis innumerabilibus.

Tunc ostensis raris, & variarum linguarum libris, interrogatus ab Imperatore, *num eosdem legere posset? Quidni*, respondit, *& intelligere?* specimenque edidit. Inde conversus ad sacrificulos, quos secum habuit, Imperator, *Ecquid vos*, inquit, *scitis?* In prandio quoque honorificam ejus fecit men-

tionem, quod in omnibus sibi ex asse satisfeciſſet. Paulo post Vienna munus ab Imperatore *LEOPOLDO* missum accepit, catenam auream magni pretii cum appenso nummo iconico, cujusmodi donaria ab aliis quoque Magnatibus sæpius ei transmissa fuerunt. Ceterum oculorum inflammatione sæpe afflictus, quibus catarrhi frequentes & dolores calculi interdum accesserunt, viribusq; sensim exhaustus, obdormivit d. VI Nov. A. C. M DC LXIV. In *Matthæo Wesenbecio*, JCto Jenensi & postea Vitembergensi, Antwerpiæ nato M D XXXI d. XXV Octobr. præter eruditionem, & peritiam juris, summa prædicatur pietas, ut *Jurisperitorum Christianissimus, & Christianorum Jurisperitissimus* non immerito censeatur, siquidem non minore studio sacros Bibliorum codices, quam juris evolvit, adeo ut ætate jam provecta in addiscenda lingua Hebræa haut leviter sese exerceret. Ab ineunte ætate strenuus assertor fuit Evangelicæ religionis, quam adolescens, divina gratia ipsum ad ovile Christi vocante, amplexus est. Ita autem est vocatus. Cum *Lovanii* operam daret Jurisprudentiæ, necdum Pontificiis liberatus tenebris, erat ibidem sartor quidam, utroque lumine orbus, qui invisere solebat ægrotos, ut ex S. Scripturæ dictis, quæ didicerat, eos solaretur, quod officium pii homines caseis & pane remunerabantur. Is a Pontificiis hæreseos, quam vocant, Lutheranæ insimulatus in carcerem detruditur, in pomœrio urbis exstructum, ita ut cuilibet ad illum pateret aditus. Hunc cœcum in ergastulo Psalmos *D. Lutheri* elata voce canentem *Wesenbecius*, cum alii studiosi pila lusoria in illo loco se exercerent, non citra periculum attentissimo animo sæpe audivit. Itaq; hoc pietatis & constantiæ exemplo tandem motus, cœpit Biblia diligenter evolvere, adjuncta lectione librorum a *Luthero* aliisque emendatæ doctrinæ assertoribus editorum, quorum tunc temporis copiam habere potuit. Hausta igitur solidiori Verbi Divini cognitione, nil magis urgebat, quam pietatis studium. Precibus dicendis singulis plerumque diebus *quinque* horas, *matutinam* nempe, quando cubitu surrexerat, *nonam* prandium antecedentem, *quartam* pomeridianam, quum illa lectione vacabat, & *horas ambas*

bas usque ad *octavam* cœnam subsequentes, impendere consueverat. Obiit Vitembergæ M D LXXXVI d. V Jun. cum in exilio terreno fuisset annos LV.

THE HISTORY OF THE REVOLUTION in England &c.

i. e.

HISTORIA CONVERSIONVM IN ANGLIA sub Stuartorum Familia ab Anno 1603 usque ad Annum 1690 factarum; Auctore JOSEPHO AURELIANENSI, e S. J.

Londini, apud E. Curll & R. Gosling, 1711, 8 maj. Alph. 1 pl. 4.

MEmorabilem hanc Conversionum Anglicanarum, in superius Sæculum incidentium, Historiam, Parisiis A. 1695 Gallice publici juris factam, in Actis A. 1696 p. 362 recensuimus, cujus Partem III in Anglicam sermonem fideliter & integre translatam hic sistimus. Præmissa est vero huic versioni Admonitio ad Lectorem non inelegans, quam perlustrare paucis non gravabimur. Principio Patrem Ignatianum vehementer laudat Autor, eumque non modo Virum summum, & singulari eruditione præditum, verum etiam magna industria ac dexteritate Historiam hanc conscripsisse, ingenue fatetur. Quum enim ex Stuartorum familia IV Regum, Jacobi I Caroli I & II ac denique Jacobi II vitam & res gestas, mediocri satis volumine persequantur, insignes utique mirandasque in universa Anglicana Historia mutationes ac conversiones, postremis XVII a C. N. Sæculi quinquaginta annis factas, quibus similes in Anglorum monimentis, quingentorum, & quod excurrit, annorum Historiam complectentibus, non extant, diligenter accurateque tradiderit, populariibus suis, Gallicum scriptum Angelice reddendo, operam haud pœnitendam navaturum se esse existimavit. Sigillatim vero perspicuitatis ac brevitatis laude Librum hunc commendat, ac varios, eosdemque egre-

gios animorum characteres, pulcherrimas observationes, notatu dignissimas sententias, non minus jucundas quam fructuosas magno numero in illo deprehendi, fidem facit. Interea tamen monet, Scriptorem hunc cum judicio legendum esse, propterea quod non solum in Regem suum more gentis propensior, sed & Romanensibus sacris addictissimus, verusque ac germanus Lojolita, omniumque adeo Protestantium hostis infensissimus fuisse facile videatur. Itaque a partium studio non prorsus immunis, mixtam Anglorum Monarchiam improbat, atque in hodiernum Ecclesiæ Anglicanæ statum, ejusque constitutionem diserte ac palam invectus, de *Episcopatibus* invidiose ac contemptim loquitur, eorumque doctrinam pernicioſis pessimi cujusque Sectariorum, quibus Magna Britannia abundat, opinionibus haud meliorem esse, non obscure profitetur. Quibus generatim observatis, Aurelianensis Jacobi I ingenium ac mores vivis coloribus expressisse, omnesque Anglorum Scriptores in hac re superasse Anglico Interpreti videtur. De cujus religione quæ memoriæ prodiderit, curiosa ac verisimilia dicuntur, quum Rex animum, ad Pontificiorum ritus procliviorem, variis minimeque fallentibus indiciis, postremis maxime vitæ annis, fuerit testatus. Quicquid vero hujus sit, eundem morti vicinum filio ac regni heredi mandasse, ut uxorem, non religionem hujus, diligeret; ex Rushwortho, Collect. Lib. I p. 115, constat. Porro autem intelligimus, Carolum I a Papistini suspicione a Jesuita recte liberatum esse, cum animo & professione Reformatus ac a Romanensibus alienior fuerit, ac ritus Episcopalis tenacissimus quoddam Anglicanæ Ecclesiæ propugnaculum vocari mereatur. Atque hæc causa fuit, cur ejus supplicium Romanæ Curiæ tam gratum extitit & acceptum. Quæ deinceps de celebri Regique Carolo I attributo libro, Εικὼν Βασιλικὴ dicto, apud Scriptorem Gallum habentur, *Admonitor* examini subjicit, Lectoremque, de germano libelli Auctore erudiri amantem, ad *Wagstaffium* hujusque *Responsonem*, *ad Tolandi Amyntorem* datam, & in lucem emissam, ablegat. Præterea autem Caroli I errores ac nævos Gallum libere exposuisse,

posuisse, illumque non rigore nimio aut pertinacia ac potestate regna nullis legibus circumscripta fruendi desiderio, & tyrannide, quod hostes ejus invidiose & maledice criminati sint; sed indulgentia, ac quidlibet dandi ac concedendi facilitate, atque superstitiosa humani sanguinis fundendi abstinentia, præposteraque clementia usum, exitium sibi acceleravisse, Interpres ultro cum eodem confitetur. Infortunatissimus itaque hic Princeps, virtutem in medio consistere debere, Regique exitiosum esse, si nimiopere benignitati studeat, funesto suo exemplo comprobavit. Qua in re Autor noster eo majorem fidem promeretur, quo luculentior ceterorum Scriptorum, Clarendonii inprimis & Bristolii, Regi alioquin minime faventis, Comitum, consensus & conspiratio invenitur. Præterea vero breviores quidem, sed longe accuratissimi, qui in Historia hac passim leguntur, personarum, nominatim *Laudi*, Archiepiscopi Cantuariensis, *Straffordiæ Comitis*, Buckinghamii, characteres mirifice laudantur, ac *Cromvellii* inprimis & *Monkii* vitia virtutesque ex actibus propriis atque negotiis ita declarata esse dicuntur, ut quasi imago & exemplar exactum in iis extet. Vltimam denique Anglicanarum rerum imperante Jacobo II conversionem magno cum judicio legendam Noster monet, propterea quod Autor Gallus, manifesto partium studio ductus, eam consignavit. Ceterum verosimilia & observatu digna judicantur, quæ de Caroli II religione scripta reliquit. Tradidit enim, ipsum vita quidem ac moribus, Christiano Principe dignis minime, præditum, Pontificiis tamen sacris animitus fuisse addictum, suamque iis constantiam jamjam moriturum confirmasse; genio autem indulgentem ac voluptatibus impense deditum publice eadem profiteri, consultum non putasse. Ad extremum vero ad Jacobum II, quem in matrimonium Guilielmi, Arausionensis Principis, postea Magnæ Britanniæ Regis, ejus nominis III, cum filia sua Maria ineundum, minime consensisse, retulerat, quod obtinet, hujus *Apologiam* tanto artificio atque accuratione adornasse perhibetur, ut ipsos Anglorum Scriptores, pro ipso Iacobo acriter propugnantes, facile omnes superasse videatur.

Quam-

Quamobrem hac præcipue in parte fidem ei temere haud adhibendam multaque affectui tribuenda & condonanda esse, Interpres noster censet, propterea quod hunc qualemcunque defectum egregiis atque alibi vix occurrentibus rebus & observationibus innumeris, lectuque dignissimis, satis superque compensarit. Ceterum accessit quoque sub finem hujus editionis Dissertatio, in Gallica non comparens, qua Stuartorum familia a quorundam injuriis, qui eam ex illegitimo concubitu natam criminantur, solide vindicatur.

HERMANNI HARDTII RANÆ OVIDII.

Helmstadii, apud Hammium, 1711, 8.

Pl. 6.

VSum Mythologiæ insignem varii iidemque doctissimi Viri semel iterumque & sæpius demonstrare copiosis voluminibus allaborarunt. Quorum quidem numerum in præsenti inire haud juvat; reliquorum tamen in hoc genere industriam Scriptor incertus, qui *Historicas Fabularum Explanationes* cum erudito Orbe novissime communicavit, superasse videtur. Simile quid nuper tentavit celeberrimus Hardtius, qui multiplicem, qui ex erudita Poetarum Græcorum Latinorumque lectione percipiatur, fructum luculento quodam exemplo comprobaturus, *Ranis Ovidii*, quarum in hujus Metamorphos. Lib. VI Fab. 4 mentio injicitur, egregiam lucem fœneravit, ac singulare Poetæ, quo præcipue in memorato libro usus est, artificium commendavit. De promovendis autem atque amplificandis Philologiæ & humaniorum literarum studiis laudabiliter solicitus, complura hujus generis opuscula in lucem proferre meditatur, de *Ranis Homeri cum Muribus dimicantibus*, *Oceano & Ponto Poetarum*, *Ogygio*, *Neptuno*, *Thetye*, *Amphitrite*, *Phorco*, *Glauco*, *Gorgonibus*, *Tritonibus*, ac *Capite Medusæ* pari ingenii felicitate commentaturus. Quæ simul ac publicam lucem aspexerint, harum rerum peritis facile se probabunt, atque a nobis suo loco & tempore commemorabuntur.

* * * * * *
* * * * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. VII.

CONSIDERATIONI ET ESPERIENZE d' Antonio Vallisnieri &c.

i. e.

ANTONII VALLISNERII COGITATA ET Experimenta circa opinatum cerebrum petrefactum atque vermium ordinariorum in corpore humano generationem.

Patavii, apud Johannem Manfré, 1707, 4.
Plag. 29 Fig. Tab. 14.

QVæ de boum nonnullorum cerebro, pro petrefacto a Du Verney juniori aliisque venditato, *Autoris* experientissimi, Medicinam Patavii publice profitentis, sententia sit, in *Actis hujus Anni 1712 Mense Julio* ex priori ejus patuit Epistola: in posteriori autem, ad reverendissimum Antonium Borromæum data & nunc recensenda, Galli alterius, nempe *Andry* de vermium corporis humani generatione librum ea ille examinat ratione, ut aliorum quoque Recentiorum cogitata, de ordinariorum corporis humani vermium tam exortu in genere, quam natura in specie, virgula censoria non modo notet, sed & ipse suam eadem de re mentem candide aperiat. Laudatum *Andry* librum, quem in Actis nostris A. 1700 *Mense Novembri* p. 519, æque ac ejus dilucidationem A. 1705 *Mense*

Auguſto p. 345 excerpſimus, in multis, ceu a multis merito commendatum, mire approbat, in variis autem diſſenſum ſuum aperte ſignificat, omnes erroris poſtulans, qui de aliqua vermium ſpecie judicium laturi haud omnem exacte calleant ordinem, quem natura in producendis, conſervandis, multiplicandis cunctis inſectis ſoleat ſervare. Veritatem quippe rerum naturalium non ſolo detegi ingenio, nec ſolis libris, ſed naturam ipſam patienter ac ſerio cum methodo & animo a præjudiciis libero conſulendo ac inquirendo, inque mirabili ejus catena inviſibili ne minimum articulum negligendo. Circa vermium in corpore noſtro ordinariorum, videlicet inteſtinalium, primordia in genere, nunc *Andry* & Recentiores generatim, nunc *Blancardum*, *Grandi*, *Dolæum*, *Leuwenhœckium*, *Bidloo*, *Horderum* & *Valentini* ſpeciatim prius ſimul perſtringit, quam propriam de ipſis opinionem exponat. *Andry* namq; & alii Recentiores quamvis inſectorum pariter ac omnium animalium ortum ab ovulo recte petant, in hoc tamen omnes generatim deficere cenſet, quod de hominum aliorumque viventium vermibus agentes ipſam ovulorum ſpeciem haud indigitent, unde illi prodeant, ſed omnia ovulis, & viſibilibus, & inviſibilibus, imprægnari, hæcque a nobis, vel cum eſculentis & potulentis deglutiri, vel cum aere ipſo hauriri unice contendant, quaſi ovula diverſarum ſpecierum inter ſe confundere minus cum vera pugnaret philoſophia, quam viventium quorundam originem cum Veteribus in putredinem referre, nec a ſimili ſimile generari perpetua naturæ lex haberetur. Unde ex ſpecifica vermium externorum a noſtris inteſtinalibus differentia ſub initio demonſtrat, ovula illorum, quoties cum alimentis aſſumere nobis contingat, aut fœtum non excludere, aut, ſi excludant, vermiculos natos mox alimenti proprii, nidi proportionati & aeris defectu perire, vel a calore quoque noſtro & fermentis ſumme activis occidi, ſique vermiculos etiam tales commode in nobis ad debitam magnitudinem nutriri ſupponat, aptum nihilominus deeſſe locum, ubi pro vitalitate conſervanda primum in aurelias ſive nymphas, hinc in volatilia convectantur, prout fructuum, aquarum

aquarum, herbarum, ciborumq; vermibus tantum non cunctis ſolenne ſit cum tempore in volatilia transformari. Speciatim *Blancardus* duobus in paſſibus labitur, primum ſiquidem in aeris calidi & ſicci in inteſtinis abſentiam, humoris vero præſentiam, fruſtra culpam rejicit, quo minus in corpore noſtro vermes in nymphas mutentur, cum varii proſtent vermes, tum in aquis ipſis tum in locis humidis ejusmodi mutationem tuto ſubeuntes. Neque vermes noſtri inteſtinales ſponte tunc nidum ſuum, ne pereant, deprehenduntur relinquere, more aliorum, qui locum præciſe ſiccum & aere libero perflatum ad ſui transformationem expetunt, a *Noſtro* in *Dialogo primo de curioſa multorum inſectorum origine, Muſæo Minervæ Venetæ Tom. I Part. 10* inſerto, uberius annotati, manifeſto indicio, vermes noſtros ordinarios inſtar Juliorum, Scolopendrarum, Millepedum, Lumbricorum terreſtrium aliorumque nunquam in volatilia converti. Deinde *Blancardus* vermes noſtros, quos a muſcarum cumprimis ovulis deducit, ante ſui transformationem ob maturitatem falſo adſtruit aptos ad ſeſe propagandos, quaſi non omnia animalia tum demum matura dicerentur, quando cuncta eorum membra, potiſſimum generationis negotio deſtinata, fuerunt patefacta & expanſa, id quod haud in muſcarum vermiculis & erucis, ſed in eorum nymphis fieri ſolet, ita ut tales vermiculi & erucæ ſub vermiculorum & erucarum forma nunquam coire Swammerdammio recte obſerventur. Quomodo interim alia inſecta ab ipſis erucis, muſcis, earumque aureliis ſæpius propullulent, variisque ab inſectis carnivoris ovula ſupra & intra alia inſecta deponantur, *Autor* in laudato dialogo primo, non minus ac in ſecundo, *Muſæi Minervæ Tomo III Parte 9 & 11* exhibito, accuratius enodavit, quam *Redi*, *Swammerdammius*, *Diarium Trevoltienſe* atque *Sedilo*, utpote qui circa inſectorum in inſectis generationem haud leviter erraſſe oſtendantur. *Jacobus* hinc *Grandi* duplicem itidem errat errorem, dum partim pueros æſtivo tempore ob ovula cum fructibus copioſius ingeſta magis, quam alio, verminare ſcribit, partim ſerpentem in gallinæ ovo repertum in ſerpentem vivum ejusve

ovum, a gallina prius deglutitum, rejicit. A fructibus enim horariis assumtis vermes in infantibus non tam progignuntur, quam præsentes commoventur atque ad exitum cum torminibus impelluntur, uberiorque vermium humanorum proventus autumno potius ab Hippocrate & Galeno notatur. In ovo autem dicto lumbricus magis intestinalis delituit serpentiformis, quam serpens verus, quia serpentes ovulis excluſi semper pedunculum cerasi vel filum crassius excedant, nec ullatenus pateat, cur & quomodo serpentulus in gallina ex intestinis ad ovarium, oviductum aut uterum secundum citius transierit, quam foras eruperit, gallina præterea serpentes vix vivos deglutiat, eorumque ova vix integra devoret, potentiorque demum in gallinarum ventriculo advertatur digestio, quam quæ assumtum serpentis ovum non subegisset & destruxisset. Qua occasione varia variorum commenta de serpentibus cum ovis, urina & per vulnera excretis, de dracone alato cum urina reddita, de serpentibus in corde vel ventriculo genitis, de fele in ovo aut ventriculo, de catulorum vomitu, de embryone, pisce, ranis & bufonibus in ventriculo natis, similiaque ab *Autore* non solummodo jure explodunter, sed & edocetur, qualia pleraque eorum fuerint, & quomodo tales fallaciæ solicite debeant evitari ac manifestari. Quo certius autem ipse *Andry* cognovit, singulis vegetabilium partibus suos peculiares esse vermes, non nisi ab illis nutriendos, eo minus *Noster* vel ab eodem, vel ab aliis, sibi unquam persuaderi patietur, vermiculos eorumque ovula cum fructibus & herbis assumta in nobis, ceu in alio mundo, cum cibo & conditionibus prorsus diversis nasci posse, vivere ac crescere. Porro tamen *Dolaus* vermes intestinorum ab ovulis muscarum cum alimentis deglutitis unice derivans, vermiculorum vero muscarum nec a nostris lumbricis ratione magnitudinis & figuræ diversitatem, nec necessariam in novas muscas transformationem satis trutinans, gravius reliquis hallucinatur, qui fontem nostrorum vermium, vel promiscue ab omnibus alimentorum ovulis, vel saltem ab iis vermibus, qui majorem cum nostris habere videntur similitudinem, puta

puta a lumbricis aquarum, uti *Leeuwenhœckius & Bidloo*, vel a lumbricis terreſtribus, quemadmodum *Harderus*, malunt deſumere. Verum & hoſce a vero aberrare, omnes haud difficulter fatebuntur, qui non quamcunque ſimilitudinem, ſed exactam ſtructuræ conformitatem hic requiri perſpectum habent: ſicuti namque vermes aquarum a noſtrorum verm ium conformatione omnino recedunt, ita & per anatomen in lumbricis terreſtribus atque in noſtris viſcerum ſitus ac figura evidentiſſime deteguntur diſcrepantes. Adhæc ovula ipſorum lumbricorum terreſtrium non ſub herbis, ſed ſub terra in locis pinguibus abſconduntur, neque ex igne, ſed inſtar ſeminis panici lucidiſſima & majora habentur, quam quæ vel inopinato deglutiri, vel, ex *Harderi* ſententia, per ſubtiliora plantarum vaſcula cum ſucco horum nutritio deferri queant. Supereſt *Valentini*, cui ovula inſectorum cum alimentis ingeſta adeo placent, ut vermes etiam vaccarum ſubcutaneos pro comedonibus venditet, eosque ab ejusmodi ovulis cum vegetabilibus devoratis & cum proprio alimento ad cutem transportatis falſo arceſſat, veluti ab *Autore* noſtro ovulis, quæ tabanus ſive aſilus ad cutem vaccarum ſoleat deponere, per experientiam verius adſcriptos. Atque prima ſic vermium noſtrorum domeſticorum ſcaturigine repudiata, nec altera, quam *Andry* ab inſectorum ovulis cum aere hauſtis depromit, facile admittitur, cum maxime dubium ſit, an ulla per aerem ovula talia volitent, vel, ſi volitent, an ipſa vermibus noſtris producendis exiſtant proportionata. Tanto magis ſiquidem *Autor* de ovulis inſectorum per aera volitantibus dubitat, quanto certius obſervavit, quælibet inſecta variis modis indigitatis ovula ſua accuratiſſime alibi deponere atque a ventorum ordinariorum animaliumque injuriis ſtudioſe abſcondere, quantoque minorem *Oligerio Jacobæo* fidem habet, piſcium ova, veluti materia viſcida & ponderoſa obvoluta, per aerem volitare. Sique ovula ejusmodi ab aere etiam excipiuntur, ea inſenſibilia adeoque minora longe forent, quam ex quibus vermes noſtri, aliorum inſectorum intuitu, omnino majores poſſent gigni, dum eos inter ſirones, ſcabiem excitantes, ovula nudo etiam oculo viſibilia ſolent excludere.

Noſter proin exacte perpendens, quod vegetabilia ſuis, non animalium, vermibus, & animalia ſuis itidem, haud vegetabilium, vermibus, unice nutriendis, a natura ſint dicata, ne ulla eorum contingat confuſio, quodque vermes animalium non minus patres habeant, qui ovula ſua, qui ſupra & intra illa deponunt, ac vegetabilium aliorumque corporum naturalium vermes, certiſſimus inde colligit, vermium noſtrorum inteſtinalium fontem non extra, ſed intra noſtra corpora, eſſe quærenda, hosque, qui in & cum nobis propagantur & nutriuntur, in nobis pariter naſci. Ignorat quidem, in quem finem illi Protoplaſtis noſtris fuerint concreati, novit tamen, ipſos in his æque nidos inveniſſe, ac nullam unquam ſpeciem periiſſe, & quemadmodum certo nunc conſtat, pulices, pediculos, cimices, ſirones aliaque animalcula, ſanguinem humanum exſugentia, ex ovulo naſci ac per ſolum contactum, ipſo *Andry* annuente, propagari, ita conſimilem prorſus ludum a noſtris internis ludi vermibus. Neque Hippocratem olim latuit, vermes noſtros in nobismet ipſis naſci, in hoc ſolummodo qui defecit, quod ortum eorum a lacte & ſanguine putreſcentibus petierit, cum humores iſti non niſi ut nidus & pabulum dictorum vermium a *Noſtro* rectius conſiderentur, poſtquam univerſorum animalium originem ex ovo, non ex putredine, in *Muſei Minervæ Tomo quinto & ſexto* ſtrenue propugnavit & ab objectionibus vindicavit, ſimulque ſemen & flores lentis paluſtris, ſemen algæ marinæ & ovula anguillæ a ſe inventa propalavit. Fœtus nempe nunc in utero cum lacte abſorbet ovula vermium vel ipſos vermiculos, ceu quorum utraque toto geſtationis tempore in matris inteſtinis forſan producta, chylo puriori admiſceri & per vias conſuetas intra fœtus membranas valuerunt deferri, nunc autem ſine vermibus in lucem editus horum poſtea ſeminium a matre vel nutrice promte ſugit cum lacte, tanquam chylo puriori, per inteſtina transcolatum & per eandem viam ad mammas transmiſſum. Etenim & infantes, qui ſolo lacte nutriuntur, aliquando a vermibus torqueri, exemplo ejusmodi teneIli, ex cujus ore multi prodierint vermes, comprobatur, præter-

præterquam quod *Dolæus* poſt Hippocratem, fœtum in utero a vermibus haud vivere immunem, pariter obſervavit. Ab ipſo autem patre tempore conceptionis lumbricorum noſtrorum, ſive latorum, ſive aliorum, ſeminium cum ſemine maſculino ad embryonem transferri poſſe, præter alias rationes adverſus *Andry* non ſolum ideo negatur & pernegatur, quod ovula eorum longe majora eſſe debeant, quam ab *Andry* ſupponuntur, ſique etiam non minora eſſent ſironum ovulis viſibilibus, nunquam tamen per ſubtiliſſimos teſticulorum canaliculos inveniant tranſitum, ſed & omnis generatio ſeminis maſculini vermiculis adjudicata variis modis exagitatur. Haud comprehendenti itaque *Autori*, quomodo fœtus ipſo conceptionis actu verminoſus evadat, probabilius videtur, eundem tunc talem reddi, quando per os ille nutriri incipit ac inteſtina capaciora exiſtunt ejusmodi ſeminium recipiendi & conſervandi. Sed a domeſticorum vermium noſtrorum incunabulis in genere Autor ad eorundem naturam, texturam indolemque in ſpecie declarandam accedens, latius de vermibus latis, ceu rarioribus obſcuriusque deſcriptis, quam de aſcuridibus & teretibus notioribus, diſſerit, &, quo omnem Autorum diſſenſum, circa vermium latorum cum nomina propria, tum genium, facilius eluctetur, proprias de vermibus cucurbitinis atque tæniis præmittit obſervationes. Ebræa nempe quædam faciei pallidæ & conſtitutionis teneræ, ſed corporis optime nutriti, Finalii Mutinenſis, quoties utero gerebat, a vermibus adeo ſolebat excruciari, ut tertio vel quarto menſe inde abortiret, plurimosque eorum, tam invicem connexos, quam ſeparatos, per ſuperius & inferius guttur excerneret. Hanc Noſter cum P. Torquato Valliſnerio paulo poſt inviſens, cum laudatum *Andry* librum a Domino Ceſtoni dono transmiſſum accepiſſet, commodam nanciſcebatur occaſionem longiſſimam vermium cucurbitinorum catenam, cum multis aliis ſolitariis per alvum tunc fortuito redditam, exactius obſervandi & examinandi. Catenam iſtam mox cum Solio ab *Andry* depicto conferenti, mira illius cum hac ratione colli, pectoris, ventris & portionis caudæ apparebat conformitas, caput ſaltem

tem deficiebat, multos autem opinatos articulos manu ſine multa violentia dividens, divellendum inter firmiorem eorum circa latera, quam in medio, notabat unionem. Omnes æqualiter ex materia membranea, molli, alba, lucida, flexili & lubrica efformabantur, ac quilibet eorum in parte ſuperiori anguſtior exiſtebat, quam in inferiori, ibique una utrinque prodibat eminentia, quæ digito compreſſa ſpiculas nonnullas incurvas juxta alios breviores adſtantes emittebat, in tenaci cum articulo antecedenti cohæſione a peculiaribus ſinuoſitatibus partis vermis inferioris latioris receptas. Per longitudinem dorſi ac ventris ſingulorum ſex numerabantur plicæ, partes vero laterales aliquantum rugoſæ cernebantur, ex quarum altera veluti papilla egrediebatur, in medio ſenſibili foramine pertuſa, ex quo ſæpe chylus albus, nunc ſerum bilioſum, evacuabatur. In multis poſt aliquot horas mortuis & ſupra vitrum expanſis vel nudo oculo evidentiſſimæ patebant ramificationes candidiſſimorum vaſculorum per univerſum corpuſculum tenerum ſparſorum ac pellucidorum remanentium. Tales ab uno trunco, tanquam canali thoracico per medium dorſum lato, reſultabant, canaliculi autem minores, ab hujus latere varia ratione & incerto numero ad limbos externos excurrentes, nunquam ad hos pertingebant. Omnes in linea veluti recta prope margines extremos inſtar inteſtinulorum rectorum terminabantur, ipſeque pariter in medio truncus citius ſemper deſinebat, quam ad extrema perveniret. Num vaſcula ejusmodi cum papillæ foramine communicent, obſervari haud poterat, etiamſi chylus aut ſerum ex hoc ſæpius effluereat: omnis interim candida ramorum iſtorum lacteorum ſylva, nec in recens excretis, nec in ſpiritu vini aliquamdiu aſſervatis, nec in exſiccatis, ſed eo tantum advertebatur tempore, quo neque nimis humidi illi erant, neque nimis ſicci. Die tertio tempore frigido aut temperato ſupra tabulam incipiebant exſiccari, papilla evaneſcere & tota eorum moles imminui, paucis vaſis lacteis ex nimium ſaturatis remanentibus, qualia vaſcula Malpighius alias in tænia cum ſuo trunco legitur obſervaſſe. In multis inciſis microſcopii auxilio

tum

tum infinitus ovulorum deprehendebatur numerus, filo tenui appensorum, tum quodlibet granulum ex multis aliis, ab eodem pendentibus ramo, compositum. Quam primum talis catena longa vermiformis excreta esset, instar vermis alicujus longi & solius modo incurvabatur, modo extendebatur, modo in serpentinos gyros contorquebatur. Misera interim Ebræa multis aliis liberabatur, quorum alii erant solitarii, alii ex duobus, tribus, quinque &c. uniti, qui attentius considerati ipsissimi videbantur, qui vermem longissimum constituebant, ac tabulæ impositi more aliorum vermium progrediebantur. Multi aquæ injecti diversis agitabantur motionibus, ac iisdem plane, qui in articulis suppositi solii notabantur, inter multos adhuc unitos nonnulli ad aquæ frigidæ contactum subito unionem deserebant, alii adhuc connexi peribant, omnes per horam in aqua relicti longe tenuiores evadebant, quam exsiccati. Spiritui vini inditi excernebant materiam illam albam & paulo post moriebantur, in oleo olivarum diutius vivebant, in petroleo autem citius enecabantur, quam in celebri illo oleo Habacuci anthelmintico. Insequenti die post acerbas punctiones & rosiones multi alii cum excrementis rejiciebantur bile tincti, qui tabulæ impositi in progrediendo instar limacum viam materia designabant mucosa, quæ paulo post exsiccata instar visci poterat abradi. In reptatu suo vix spithamam unam cum dimidia emetiebantur, cum mox languidi quiescerent. Aliquis subito e corpore prorumpens in modum arcus contrahebatur, & materia lactea per papillam ejecta moriebatur: atque in his pariter iidem canaliculi lactei, qui in articulis opinatis solii, notabantur. Inter quamplurimos autem tunc lustratos duo notatu digna occurrebant: primum in aliquo ejusmodi vermium ab utroque latere papilla in medio perforata cernebatur, sive monstrum ille esset, sive tumore præternaturali affectus, sive peculiaris vermis cucurbitini species; deinde tres inveniebantur uniti, sed incurvi, adeo tamen arcte cohærentes, ut sine laceratione dividi haud potuerint, figuris æque ac canaliculi lactei cum vermibus cucurbitinis aliis, tam solitariis, quam connexis, expressi. De vehementioribus torminibus

bus quemadmodum Ebræa conquerebatur, quando ſolitarii parabant exitum, quam in longam catenam uniti, ita aliquando portionem longiſſimam inteſtini ſine dolore, cum majori autem ſtupore, eliminabat, quæ inſtar duplicatæ & ubique clauſæ faſciæ ex craſſa, lubrica, lucida, transparente & mucilaginoſa membrana erat contexta, duos pollices amplitudine & duosulnas longitudine excedens, intus in forma ſiphonis concava, ſed in ſe ipſam collapſa, flexilis & tincta. In cavitate ſua quam plurimos vermes cucurbitinos, non tamen unitos, magnitudinis variæ, omnes viventes ſeque moventes, continebat. Aquæ impoſita ſupernatabat, diutiusque vermes in lubrico hoc carcere vivebant. Ex vaſorum ſanguiferorum abſentia aliisque ſignis facile judicabatur, tubulum talem nullum eſſe inteſtinum, imprimis quod ægra ab hoc corpore excreto multum perſentiſceret levamen. Nec diu poſt nova occaſio Autori emergebat ſimile ſpectaculum in ſua patria, quam Regium Lepidi agnoſcit, apud Ebræam aliam, itidem pinguem & pallidam, cernendi. Ipſa Ebræa Finalenſis a vermibus liberari percupida quam plurimis utebatur medicamentis, ſed fruſtra, quod miro eorum numero ejecto, nonnulli ſemper in rugoſis inteſtinorum cellulis reſtitarent, qui ſeſe multiplicabant illamque ingravidationis tempore vexabant; ſimiles tamen lumbricorum catenæ, *Andry* ſolium experimentes, Autori poſtmodum partim aliunde transmittebantur, partim Patavii & Regii obſervandæ dabantur. E diverſo tænias, non tam ab hominibus, quam a canibus excretas Noſtro concedebatur examinare: a cane quippe ipſius venatico poſt tormina lumbricus eliminabatur ſpithamam unam cum dimidia longus, albicans & multis ſectionibus in modum graminis geniculati vel herbæ centinodiæ interſtinctus, cute conſtans duriori & poſt exſiccationem venis diaphanis. Agiliter ille conſtringebatur & elongabatur, annulis annulos veluti ſubintrantibus, qui plani erant, haud rotundi, læves, luciditſimi, non æque molles & humidi, ac in lumbricorum cucurbitariorum catena. Papilla omnis aberat, aderat vero caput diſtinctum, in oris cavo denticulis incurvis, & ſupra os, duobus eminentibus globulis, veluti oculis

culis, præditum. Annuli sine laceratione a se invicem divelli haud poterant cavitasque omnibus erat communis, dum ab uno ad alterum longus progrediebatur canalis alimentorum, prout in omnibus lumbricis, præterea alia non minus vascula in quovis annulo confuse patebant, tenuitas autem eorum vix permittebat aliquid certi de usu ipsorum asserendi, cumprimis an vascula generationis extiterint, in lumbricis teretibus humanis a Redi annotata, in caudam demum, non subtilem sed crassiorem, desinebat. Quælem lumbricum etiamsi *Andry* plane non descripserit, *Autor* nihilosecius pro vera tænia habere non veretur, quod in animalium intestinis alium verum vermem planum & longum invenire haud potuerit, similemque etiam tæniam ab aliis canibus excretam, tum ab amico acceperit, a *Morgagni* in Epistola commemoratam, tum Jacobus Viscardi observarit. Atque ex his, quæ *Autor* circa vermes cucurbitinos humanos & tænias caninas annotavit ipse, *Andry* sine negotio circa solium & tæniam variorum convincitur errorum, inde potissimum enatorum, quod vermes cucurbitinos propriis oculis viderit nunquam, in ipsis autem describendis perversæ Aldrovandi & Spigelii de iisdem figuræ facilli us crediderit. Falso namq; *Andry* lumbricum latum, quem cum Spigelio & Sennerto in specie Solium nominat, pro uno venditat verme, immeritoque ad horum exemplum Fernelium, Perdulcem, Benevenium & Gabucinium refellit, qui post Taddeum Florentinum, Nicolaum Florentinum, Mesuen ac Savonarolam, eundem verius ex multis cucurbitinis contextum asseruere. Falso e contra, quam alii vermium cucurbitinorum catenam dixerunt, pro ovorum tantum solii unitorum congerie, vitæ omnis experte, reputat, quasi ea, quæ cohærent, ovorum etiam figuram rotundam vel ovalem obtinerent, motuque progressivo & parentum forma destituerentur, i.e. veri vermes cucurbitini haud existerent. Tæniæ proprie dictæ motum omnem caputq; figuratum falso non minus denegat, ac papillas in solio suo tum respirare, tum ovula eliminare erronee asseverat, dum nullum animal per pulmones parit, inæqualis autem papillarum situs notabilem earum a tracheis & orificiis pul-

monum in erucis ac bombycibus satis prodit discrepantiam. Quando autem alter ovulorum exitus, quem *Andry* per fissuram quandam sub articulationum annulis conjicit, admittitur, vel eo ipso ille coarguitur, solium non unum, sed plures & totidem esse debere vermes, quot occurrant annuli, quoniam de nullo animali constat, cujus uterus plura externa obtineret orificia. Quam partem alias rotundam pro rudi capite adumbravit, ea mucilaginosa magis videtur portio uncinulis vermium adhærescens, veri capitis nomine ob oris defectum indigna. Ne *Andry* plura circa solium errata transscribamus, neque adducamus alia, quæ circa tæniam, a Malpighio, & vermem latum, a Tysone & Borrichio descriptos, monentur, ad differentiam properantes, quæ *Nostro* inter vermem latum, fasciam, solium & tæniam videatur intercedere. Confusionis siquidem omnis evitandæ ergo per vermem latum intelligi posthac cupit omnem vermem planum, ejusdem a capite ad finem haud crassitiei, ac sub eo comprehendi cucurbitinos, blattas sive vermes vasorum biliferorum aliosque memoratæ figuræ. Fasciæ titulo admittit omnia illa corpora longa, lubrica, mucilaginosa & cava, quæ cucurbitinos plerumque vermes continent atque Lancisio in duabus Epistolis polypi intestinorum audiunt. Solium non nisi vermium latorum sive cucurbitinorum catena habebitur, quale in genere solum existimatur, quia subinde omnis ejusmodi turba invicem colligata una vice exiens ægrum haud difficulter a vermibus rodentibus simul & semel liberat. Tænia denique, cum in canibus, tum secundum Redi etiam in hominibus reperiunda, unus erit vermis planus, instar ligulæ sive institæ, cum capite, collo, ventre longo & cauda, instructus canali alimentorum longissimo aliisque vasis necessariis, spithamæ saltem longitudine. Potiora demum de verme lato epilogi vice explanans, os vermibus cucurbitinis & blattis vasorum bilariorum in superiori parte magis angusta esse cum Malpighio observat, papillæ autem laterali officium excrementis liberum egressum concedendi assignat, dum per ejus canalem crudus emittitur chylus. Ipsos vermes latos

ovulorum

ovulorum medio propagari nullus dubitat, quamvis relinquat in medio, num ſexu diſtincto gaudeant, an limacum aliorumque inſectorum adinſtar hermaphroditi exiſtant. Vermes tamen cucurbitinos in tam longam catenam invicem tunc articulari conjicit, quando in inteſtinis ſuccum aliquem ipſis inimicum percipientes alter pone alterum capita pro ſe occultandis & defendendis, & illo fugiendo abſcondunt, more multorum animalium in anguſtiis & metu mortis caput occultantium. Lumbrici quidem teretes eo in caſu inteſtina ſæpe perforantes ea egrediuntur, lati autem non capite acuto, ſed veluti quadrato gaudentes meliorem nidum haud inveniunt, quam in ſuorum conſimilium parte poſtrema. Lumbrici nihilominus cucurbitini ſeparati pariter occurrunt & ſolitarii, quoniam naturale ipſis eſt, æque ac aliis animalibus, ſeorſim vivere & non niſi in certos fines connecti. Dum autem ſeparati liberius per inteſtinorum plicas vagari, ſuoque capite libero ac ſpinulis deſcriptis fibras membranoſas ſenſibilius ſtimulare valent, nemo miretur, cur Ebræa de majoribus conqueſta fuerit doloribus, ubi ſolitarii exirent, quam uniti, uniti enim orificia ſua ſub aliis recondentes & ſpinulas incuneatas habentes, non niſi limbis ob papillas inæqualibus laceſſere queunt. E diverſo ne minimum infligunt dolorem, quoties longo canali mucilaginoſo incluſi per lubrica inteſtina ſine horum roſione moliuntur exitum; polypus autem talis fiſtuloſus non modo ex lympha glandularum inteſtinalium, ſed & ex humore glutinoſo, ovula ipſa concomitante, quemadmodum in piſcibus, ranis, bufonibus, ſalamandris aquaticis & ſimilibus, haud ægre potuit condenſari. Ægri interim poſtquam longam vermium cucurbitinorum catenam rejecere, vix ab omnibus eorum moleſtiis impoſterum degent immunes, niſi omnes, quotquot in ventre ſunt, invicem juncti juxta ſuperius dicta fuerint, id quod haud ſemper evenire, Ebræam triſtis docuit experientia. Aliquando tamen omnibus inteſtinorum vermibus excluſis nullos alios denuo generari, (ſicut fieri deberet, ſi ab inſectorum ovulis cum alimentis ingeſtis illi provenirent,) notabili ancillæ domeſticæ

exemplo ab Autore confirmatur, quæ a vermibus inteſtinalibus multum vexata trium vel quatuor guttularum Petrolei aſſumptione aſcenſum eorum per gulam ſolebat reprimere, aliquo autem tempore hujus moleſtiæ pertæſa notabilem dicti olei quantitatem eo effectu hauriebat, ut in febrim ardentiſſimam cum vomitibus, torminibus, ac diverſarum materiarum, innumerorum imprimis vermium, & vivorum, & mortuorum, rejectione incideret ac poſtea ab omnibus lumbricis ſalva & libera perſiſteret. Tam late latorum vermium indoles obſcurior erat dilucidanda, cum de aſcaridibus & lumbricis teretibus pauciora reſtitent. Circa aſcarides *Joh. Bapt. Contoli* cumprimis refellitur, quod in peculiari de iisdem Epiſtola, Romæ A. 1701 edita, e vermium numero illos eximere ac in lampretarum vel murænarum ſpeciem non ex aliis evehere rationibus voluerit, quam quia non ſe torquendo verterent & ita reptarent, nec fibras exhiberent transverſas, quarum auxilio pro lubitu contraherentur, expanderentur & in ſe ipſos intumeſcerent, ſed unice more anguillarum & murænarum in dimidium circulum intorquerentur ſeque jacularentur. Verum ſi aſcarides in dimidium circulum intorqueri ac ſeſe jaculari admittuntur, vel eo ipſo conceditur, eos ſeſe torquendo vertere atque ita reptare, adeoque veros exiſtere vermes, ſique transverſæ aſcaridum fibræ ob ſubtilitatem oculis non cernuntur, ex tali nihilominus motione ſatis colligi, vel in exſiccatis etiam adverti queunt. Neque ſoli aſcarides in dimidium circulum ſe inflectendo jaculantur, ſed idem pariter præſtant, tum vermiculi culicum aquæ innatantes, tum vermiculi caſei, quos inter murænas & anguillas velle referre, transformatio ipſorum in cryſalides & muſcas, ab *Autore* obſervata, impedit. Adhæc veritate non ſatis nititur, quod ſubjungit *Contoli*, vermes mortuos & corruptos in corpuſcula ejusdem naturæ diſſolvi cum illo corpore, in quo fuere geniti & nutriti, prout vermes ex pane nutriti in particulas reſolverentur, quæ farinam referrent, vermesque plantarum preſſi ſuccum herbarum eructarent, cum e diverſo ex aſcaridibus preſſis ſuccus emittatur candidus denſiorque inſtar ceræ,

indicio

indicio manifesto, eos non esse vermes. Quomodo enim resoluti eandem monstrabunt naturam corporis, in quo generati & inde nutriti fuerunt, postquam nutrimentum a vermibus assumtum easdem sustinet mutationes & alterationes, quas cibi in omnibus animalibus experiuntur, sique ab erucis & vermibus pressis primum elicitur, quod de herbis deglutierunt, paulo tamen post non succus amplius herbæ, sed aliud quid expellitur. Et quid succus tenax lacteus ab ascaridibus expressus aliud est, quam lympha intestinorum ab ipsis hausta & interveniente acido atque calore inspissatus? Ut taceamus lumbricos cucurbitinos & teretes a nemine accenseri anguillis & murænis, etiamsi album aliquando succum emittant. Ascarides alias ex ovulis itidem nascuntur, quæ satis copiosa in iis conquassatis vel incisis microscopio deteguntur; figuræ autem, quibus *Contoli* & *Redi* eosdem per microscopium visos repræsentant, admodum videntur diversæ, in quantum prior ascarides vivos, glabros & sine rugis, posterior autem eos mortuos, rugas contrahentes, depingi forsan curavit. Tandem circa lumbricos teretes omnibus notissimos duo eorum canales, alimentorum alter, alter generationis, ceu a Dno. *Redi* optime descripti & cum ipso verme depicti, tum innuuntur, tum ovula adjiciuntur a Petronio quodam non ita pridem in verme ejusmodi tereti feliciter detecta & ad Autorem in epistola quadam perscripta. Ii autem susque deque habentur, qui lumbricos humanos pulverisatos verentur propinare, ne novi exinde propullulent vermes, quasi hi ex putredine sive corruptione prodirent, qui per congressum simili ratione, ac lumbrici terrestres, haud dubie solent propagari. Posthæc duæ aliæ Epistolæ ab *Autore* jubentur expectari, in quorum altera sicuti vermium nostri corporis peregrinorum, i. e. talium, qui per naturæ errorem aliquando in nobis occurrunt, cum multis falsissimis historiis, ostendetur origo, & in tertia medela vermium excutietur, ita utrobique aliæ itidem Dni *Andry* examinabuntur opiniones, quæ cum veritate, ac imprimis historia naturali, minus videntur convenire. Ceterum Pacchioni, Bianciardi, Lancisii, Morgagni

gagni & Petronii epistolæ, quarum potiorum mentio hinc inde fuit injecta, sub calce indici rerum præmittuntur.

THE HISTORY OF THE LIFE AND Acts of Edmund Grindal. &c.

h. e.

HISTORIA VITÆ ET RERVM GESTARVM EDMVNDI GRINDALI, primi Londinensis Episcopi, secundi Eboracensis & Cantuariensis Archiepiscopi, tempore Reginæ Elisabethæ. Libri II. Addita est Appendix authenticorum monimentorum ex MSCtis & Archivis fideliter transscriptorum, ad hanc Historiam spectantium; Autore JOHANNE STRYPE, A. M.

Londini, apud Joh. Wyat & Joh. Hartley, 1710, in fol. Alph. 5.

TAnto magis maturandam esse hujus Operis editionem, tantoque opportunius illud proditurum esse existimavit Clarissimus Autor, quanto majore duobus abhinc annis omnium Anglorum animi flagrabant cupiditate, penitius quam hactenus res Præsulis hujus Reverendissimi vitamque cognoscendi. Postquam enim Henr. Sacheverellus S. T. D. in Sermone A. 1709 d. 5 Novembris habito, quem tot turbas in Anglia suscitasse meminimus, non dubitasset Viri hujus venerandi cineres sollicitare, memoriamque ejus aterrimis coloribus denigrare, *spurium Ecclesiæ Anglicanæ filium, perfidumque Præsulem, a quo Reginæ Elisabetha delusa, Genevensem disciplinam tolerare cœperit*, aperte Grindalum appellando, eaque in Virum injuria ab inferiori Parliamenti curia inter crimina Sacheverelli Articulo II esset relata; nemo facile inter Anglos fuit, qui non ad intimiorem historiæ ac vitæ Grindali cognitionem aditum fieri impense optaret. Quam hujus scriptionis rationem non tam edisserit, quam innuit Cl. Strype in præfixa Operi ad Reverendiss. Thomam Cantuarien-

tuarienſem Archi-Epiſcopum Dedicatione profeſſus, non e recentiorum Scriptorum lacunis, ſed ex ipſis ejus temporis monimentis, eique ævo ſcriptoribus proximis deſumta ſibi eſſe, quæ ad laudes & juſtam defenſionem præclare de Eccleſia meriti Præſulis pertineant. Quo in opere etſi tanta non abundavit monimentorum copia ad curatius perſequendum hiſtoriæ filum, quanta ipſi in ſcribenda Matthæi Parkeri vita, de qua in Actis A. 1712 M. Oct. ſuppetebat, ſunt tamen & hic cum in Hiſtoria, tum in Appendice haud profecto pauca, quæ legentis curioſitati non ſine jucunditate ac fructu abunde ſatisfacient. Nos pro more pauca delibabimus. Liber prior continet vitam noſtri ab ineunte ætate ad translationem usque ejus ad ſedem Eboracenſem. Natus vero eſt Grindalus A. 1519 in Cumbria, parte Angliæ ſeptentrionali, cumque Cantabrigiæ & ſtudiis operam navaſſet, & brevi tempore magna eruditionis fama inclaruiſſet, A. 1550, ut a ſacris Nicolao Ridley, Londinenſi Epiſcopo, eſſet, eligebatur, mox & Regis Eduardi ſacris adjunctus, præſidio Aulæ Pembrokianæ apud Cantabrigienſes, & Canonicatu ad D. Pauli Londini a Ridlejo donatus, ac, niſi obſtitiſſent alia, ad Dunelmenſem Epiſcopatum qui promoveretur, jam tum dignus exiſtimatus. Certe, qua apud Bucerum exiſtimatione, quo amore florverit, docent Viri iſtius magni literæ ad noſtrum, quibus natam ſibi cum Jungio quodam Cantabrigiæ de bonis operibus controverſiam noſtro exponit, & ut ad Ridlejum eam referat, fraterne ac amantiſſime rogat, ſervatæ in Appendice p. 1. At paulo poſt, cum exemto rebus humanis Eduardo VI ſpes omnis Eccleſiæ purioris in Anglia decollare videretur, noſtro patria relicta in Germania exilii ſedem quærere viſum eſt, quam invenit potiſſimum Argentinæ, & Francofurti ad Mœnum, eaq;, quod inſolens in Anglis eſt, Germanicæ linguæ facultate brevi polluiſſe dicitur, *ut vox ejus etiam in Germanicis Eccleſiis audiri potuiſſet.* Quo in exilio potiſſimum id ſibi datum eſſe exiſtimavit, ut & cum Nic. Ridlejo, donec martyrium iſte ſubiret, commercium aliquod literarium ſervaret, & imprimis Joh. Foxium in compilando Martyrologii opere, quan-

L. I C. I.

C. II.

tum posset, adjuvaret, quanquam non penitus nullæ fuerint partes ejus etiam in componendis, quæ Francofurti inter Anglos exules circa Liturgiæ formam tum oriebantur, dissidiis.

Cap. III. Redux in patriam A. 1559, post alia in reformationis negotio præstita, statim nominatus est noster, qui sedem Londinensem a Boneri exauctoratione vacuam repleret, quam vocationem quo minus extemplo admitteret, obstabant ipsi eum ritus varii ordinationis & vestimentorum Episcopalium e Papatu superstites, tum quæ imminere credebatur ab Aula, maxima redituum diminutio, quibus de rebus, quos habebat, scrupulos libere Petro Martyri, veteri amico suo, detectos & ab eo remotos tandem ita superabat, ut Episcopatum non detrectaret, consecratus mense Decembri anni modo memorati. Cum vero tunc temporis Episcopo Londinensi Ecclesiarum a peregrinis Londini institutarum, Belgicæ Gallicæque, inspectio simul incumberet, noster Grindalus

C. V. *Superintendentis* Ecclesiarum istarum nomen ita non recusabat, ut potius, & titulo & munere isto usum eum esse quam libentissime, appareat. Statim enim A. 1560, cum in Ecclesia Belgica late spargerentur ab Hadriano Hamstedio errores Anabaptistici, noster & in eam rem inquisivit, & Hamstedio revo-

Append. p. 4. cationis formulam præscripsit, qua inter alia fateretur, *quod præscriptorum errorum monitores utriusque Ecclesiæ ministros contempserit, atque ipsum adeo Reverendum Episcopum Londinensem, utriusque peregrinorum Ecclesiæ Superintendentem*, cui tamen ille subscribere renuebat. Quo nomine & apud Se-

C. VI. natum Mœno-Francofurtensem pro exulibus Flandris, qui sedes ibi fixerant, ac imminentem sibi ejectionem metuebant, graviter sed cum gratissima humanitatis ab ista civitate Anglis exulibus exhibitæ commemoratione intercessit. Præterimus nunc alia ab Episcopo gesta, cum in rebus ecclesiasticis, tum politicis, & imprimis circa instituendam mercatorum Anglorum Societatem Emdæ in Frisia Orientali; ut magis theologica memoremus. Quale est, quod *Justus Velsius*, Hagæ Com. natus, A. 1564 turbas Londini dederit, publicata & dispersa scheda, quam inscripserat: *Christiani hominis Norma, ad quam se explorare perpetuo quivis debet.* Tota illa

ta illa servata est in Appendice p. 13, cognoscique potest ejus indoles ex initio statim, ubi ita Velsius: *Quisnam est Christianus? Qui, quod Christus per se & natura exstitit & est, id participatione & gratia est redditus & reddendus. Quidnam per se & natura exstitit Christus & est? Primum Deus in Homine, deinde & Homo Deus.* Probe, quæ in istis lateant errorum semina, monuit Grindalus, cujus Observationes ad hanc schedam ibidem Autor noster conservavit. C. XI. XII.

Eodem vero anno fatales de rituum conformitate contentiones nostrum quoque exercebant, quas tamen & magna cum moderatione ipse agitabat, & quid in iis agendum sit, perpetuo per literas in Appendice conservatas a Theodoro Beza, Bullingero & Zanchio explorabat. Ubi legi quoque merentur Belgicæ apud Londinenses Ecclesiæ Articuli Ecclesiastici, post multas controversias tandem producti, ac a Grindalo, nec non ab Ecclesia Genevensi approbati, præter nonnulla, quæ in iis vel monita fuere vel emendata. p. 19-24. p. 45 sqq.

Reliquis, quæ potissimum ad Schismaticorum ob rituum diversitatem persecutionem spectant, enarrandis supersedemus, properantes ad Librum II, qui a nostri Grindali ad Archiepiscopatum Eboracensem promotione inchoatur. Pervenit ad eum noster A. 1570, successoremque in sede Londinensi habuit Edwinum Sandys, hactenus Wigorniensem Episcopum. L. II. C. I.

Quæ vero fuerit in istis partibus Ecclesiæ facies, docent Literæ Grindali eo anno ad Guil. Cæcilium datæ, quibus queritur, tantum hic esse dissimilitudinis ac diversitatis a meridionali Angliæ parte, ut in aliam Ecclesiam, non in ejusdem Ecclesiæ partem delatus sibi videatur, ac tria hæc inter plebem istam regnare, ignorantiam profundissimam, magnam in admittenda institutione stupiditatem & hebetudinem, ac deniq; pronam ad pristinos errores relabendi cupiditatem & contumaciam. Accedebat in his expugnandis occupato non minor a Separatistis difficultas, quibus tamen omnibus ea cura obviam tendebat, ut brevi Papistarum multum in istis partibus diminueretur, Ministrorum vero insigniter augeretur numerus, ac puritati suæ cultus divinus magis magisque restitueretur. C. V.

Enimvero, vacua post Matth. Parkeri obitum

ſede Cantuarienſi, noſter, nequaquam id vel ſperans vel optans, datus ipſi eſt ſucceſſor, & in eam dignitatem immiſſus A. 1576 menſe Februario, ſtatimque præſidium Synodi tum convocatæ in ſe ſuſcepit, in qua compoſiti Articuli de admiſſione idoneorum Eccleſiæ miniſtrorum aliisque ad bonum in Eccleſia ordinem ſpectantibus ab Autore exhibentur in Appendice p 59 ſqq. Cujusmodi alia lubentes præterimus, ut negotium quoddam Præſuli noſtro fatale diligentius enarrare liceat.

C. VIII.

Invaluerat eo tempore in compluribus Angliæ partibus, Epiſcopis non modo connivantibus, ſed & probantibus & jubentibus, exercitium aliquod ſacrum inter Eccleſiæ Miniſtros, ad melius inſtruendos rudiores ex illorum numero, exercendos peritiores inſtitutum. In eo ſemel per menſem, vel per duarum hebdomadum ſpatium, die non Dominico, ſed alio ab Epiſcopo indicto, plerique Eccleſiæ Miniſtri in Templo oppidano eum in uſum ſelecto congregati, præſentibus, ſed ſilentibus, ſi qui vellent conventui intereſſe, Laicis, textui cuidam Scripturæ S. interpretando per bihorium ita vacabant, ut primo occaſionem dicti, inde ſcopum, tum verum ſenſum, emphaſes vocum, nec non loca parallela, loca item ἐναντιοφανῆ, inde argumenta in textu comprehenſa, virtutes vel vitia eo ſpectantia, deinceps, ſi opus eſſet, ψευδεξηγήσεις ejusdem, denique doctrinas fidei & morum inde deductas, præparati, unusquisque ut ordo ferebat, enarrarent. Ac, ne quicquam ἀταξίας hic interveniret, duo vel tres graviſſimorum Presbyterorum, ab Epiſcopo Moderatores hujus exercitii nominati, cavebant, ne quis ſine Epiſcopi indultu hic verba facere poſſet, neque controverſiæ illius temporis odioſe moverentur, ne quisquam alterum aperte vel tecte verbis impeteret, aut immodeſte ſe gereret, ac imprimis, ne cuiquam Laicorum unquam liceret in his conventibus loqui, cavebant quoque, ut ſi quis minus aſſecutus eſſet ſenſum dicti, privatim eum vel ipſi vel alii miniſtri eâ de re monerent. Id exercitii genus, quod Paulina phraſi ex 1 Cor. XIV, 29 *Prophetiam* omnium aptiſime ſibi appellare videbantur, & cum Scholis Prophetarum V. T. quodammodo comparabant, præter inſignem fructum, quem Epiſcopi plerique

rique omnes in miniſtrorum antea fere rudium inſigni ſcientiæ incremento deprehendebant, ita Laicis quoque arridebat, ut magno confluxu ad id audiendum ſe conferrent, nec qua in re illi minus ordinate ſe geſſerint, ſatis apparebat. At certe Regina, dubium, quâ de cauſa, his *prophetandi* exercitiis infenſa, Archiepiſcopo præſenti non ſine rigore imperabat, ut ea deinceps penitus inhiberet, palam profeſſa, potius e re Eccleſiæ eſſe, ſi pauci tantum eſſent miniſtri ſermonibus habendis apti, ac tres vel quatuor ejusmodi integro Comitatui ſuffecturos, publicarumque Homiliarum lectionem ad plebem inſtruendam utique ſufficere, quare, ut & numerus miniſtrorum diminueretur, & exercitia iſta prorſus ceſſare juberentur, noſtro ſeveriſſime injungebat. Grindalus, Regina ipſum præſentem audire recuſante, Literis eam compellebat longe graviſſimis & conſervatione dignisſimis, datis d. 20 Dec. 1576. In his poſt multam honoris debiti præfationem, cum omni modeſtia, at graviter tamen miram Reginæ de emolumento ad Eccleſiam a paucitate miniſtrorum redundaturo opinionem e Scriptura, ipſaque experientia luculentiſſime revincit; homilias publica autoritate conſtitutas eo non eſſe, ut ſermonibus præferrentur, ſed in eorum defectu adhiberentur; multoq; majorem eſſe fructum ſermonum ad temporis & audientium rationes accommodatorum, quam jejunæ generalium homiliarum lectionis; denique, quod *prophetandi* exercitia attinet, in iis abuſus lubentisſime ſe emendaturum, ſed, ut prorſus ea, cum tanto fructu Eccleſiæ conjuncta, aboleat, id omni cum humilitate deprecatur, quippe quod a conſcientia ſua impetrare non valeat, nec habeat facultatem ad deſtruendum, ſed unice ad ædificandum, neque quicquam poſſit contra veritatem committere. Quæ poſtquam ediſſeruit, ſe, ſi vel maxime dignitate ſua eapropter excidat, non ægre laturum teſtatur, at monet Reginam, ut Eccleſiaſtica hujusmodi malit in Eccleſia ſeu Synodo, quam in Palatio decidere. Deinde *per viſcera Chriſti* rogat, ut in ſacris *non quaſi ex autoritate* agere velit, ſed Deo ſe cum maxime tradere, ut Dei voluntas, non Reginæ fiat. Enimvero ſurdis hæc narrabantur auribus. Regina miſſo ſingulis Epiſcopis mandato

Append. p. 74-85.

dato ſeveriſſimo *prophetandi* exercitia prohibebat,& noſtrum
C. IX. p.236. ſuſpenſione ab officio ad ſemeſtre tempus mulctabat. Quæ ſuſpenſio ut tolleretur deinceps, Regina nec literis Præſulis noſtri ad Conſilii intimi Aſſeſſores, quibus ipſorum interceſſionem exorabat,nec Synodi A.1581 præſide Jo. Aylmero Londinenſi Epiſcopo convocatæ ſupplicibus literis poterat adduci. Quanquam vel in iſta etiam Synodo non ceſſavit Grin-
C. XI. p.257. p.260. dalus conſiliis ſaltem optimis Eccleſiæ uſibus invigilare, cum imprimis in ea gravis atque difficilis de pœnitentiæ publicæ & excommunicationis Eccleſiaſticæ reformatione materia agitaretur. Neque aliis muneris ſui partibus prorſus deeſſe potuit, vel ipſa Aula ita jubente, imprimis in iis, quæ non ad provinciam, ſed ad diœceſin tantum Cantuarienſem ſpectabant. Tandem circa initium anni 1582, cum reliquorum Angliæ Præſulum exemplo ſatisfactum ſuæ conſcientiæ exiſtimaret noſter, ac Reginæ favori ſe iterato ſubmitteret, abſolutus eſt a ſuſpenſione, ac libertate agendi iterum donatus, qua tamen uti eum mox prohibebat oculorum, quæ ipſi ſupervenerat, ac brevi præter omnem reſtitutionis
C. XIV. ſpem invaluerat, cæcitas. Inde noſter, quod antea a Regina nunquam potuerat obtinere, ut liceret ſibi Epiſcopatu ſe abdicare, cum intellexiſſet,nunc quidem id per Reginam eſſe integrum, ſtatim ab initio A.1583 ea de re cogitavit,& in eo erat, ut d. 25 Martii eo onere ſe ipſum levaret. Cum autem nihilominus non pauca conſilii hujus executioni intercederent,
C.XV. fata viam viſa ſunt invenire, ac propriam Præſulis abdicationem occupare, quæ adhuc dignitate ſua fruentem ad aliam vitam evocarunt d. 6 Julii A. 1583, ætatis 63, cœlibem per omnem ætatem. Ceterum Autori noſtro Clariſſ. ut vindicaret eum ab adſperſionibus recentiorum quorundam, qui Puritaniſmo eum nimium faviſſe calumniantur, viſum eſt ad-
C. XVI. dere obſervationes nonnullas, quæ eo ſpectarent. Nimirum
p. 298. exercitium *prophetandi* tantum abeſſe a Puritaniſmo docet,ut Rex Scotiæ Jacobus VI A.1584 eodem Parliamenti Decreto, quo Epiſcopatus in Eccleſia Scotica reſtaurabatur, ſimul decreverit, ut omni modo *Exercitium prophetandi* in incre-

mentum

mentum ſcientiæ Theologicæ inter miniſtros obſervaretur atque retineretur. Quin etiam Sandium Eboracenſem medio iſto tempore, quo noſter ob eam rem ſuſpenſus erat ab officio, ſimile exercitium libere & ſine ulla accuſatione in ſua provincia inſtituiſſe docetur. Puritanos nullo modo tolerâſſe noſtrum, at Proteſtantes e Gallia & Belgio exules vel conſcientiæ & honeſtatis habita ratione non fovere & admittere non potuiſſe, qui ipſe olim exul fuiſſet, merito obſervatur. Sane eum exilii ſui nunquam oblitum fuiſſe, gratamque erga omnes, qui tum temporis Anglos exules ſublevaverant, recordationem perpetuo ſervaſſe, docent in hac Hiſtoria complura affectus tenerrimi erga alios ejusdem ſortis & ad eos ſublevandos promtiſſimi documenta. Patrium oppidum, nec non Collegia partim Oxoniæ partim Cantabrigiæ, moriens inſigni ac Chriſtiana munificentia ditavit. Scriptum non niſi unicum, idque ἀνωνύμως ſub titulo *Dialogi inter Confvetudinem & Veritatem,* adverſus Transſubſtantiationis dogma conſcriptum, Joh. Foxii Monimentis & Actis p. 1263 inſertum prodire paſſus eſt, Eccleſiæ potius commodis, quam propriæ famæ velificatus.

p. 299

C. XVII. p. 133.

JOANNIS CHRYSOSTOMI DE SACERDOtio Libri VI. Acceſſere Diſſertationes proœmiales de dignitate ſacerdotali, item Chryſoſtomi Vita ex Cl. Cavei Hiſt. Litt. deſumpta. Editionem adornavit IOANNES HUGHES, A. M. Collegii Jeſu apud Cantabrigienſes Socius.

Cantabrigiæ, impenſis Edm. Jeffery, 1710, 8. Alph. 1 pl. 6½.

QUos jam producimus Chryſoſtomi de Sacerdotio libros, ſæpius quidem ſeorſim excuſos eſſe, conſtat: præſenti autem editioni occaſionem dedit liber Anonymi (qui creditur eſſe Tindalius, Juris civilis Doctor) *de Eccleſia Chriſtiana jure &*

re & auctoritate, quo omnis ecclesiastica potestas civili tribuitur magistratui. Equidem contra hunc jam strinxere calamos clarissimi Angliæ Theologi, Georgius Hickesius, Guil. Wottonus, & Jo. Turnerus, libris patria lingua scriptis & Londini A. 1707 editis. Hos A. 1708 excepit Sam. Hillius: ut omittamus Anonymos duos, qui Londini A. 1709 adversus eundem librum prodierunt in publicum. Meminit etiam Cl. Hughesius in Præfatione Potteri & Hoadleji contra illum ipsum librum scripta. Quæ cum nobis ignota sint, aliis inquirendum relinquimus, an hi forte duorum ἀνωνύμως vulgatorum librorum, quæ modo memoravimus, sint autores. Nec vero tot tantique in hoc studio præcursores Cl. Hughesium absterruere, quo minus & ipse pro Episcoporum dignitate & auctoritate strenue propugnaret, præmissis Chrysostomo Dissertationibus aliquot. Quas hic in compendium redigere animus est, hinc ut liqueat non modo Episcopalium in Anglia de regimine Ecclesiastico sententia, sed & ejus præsidia, quæ more nostro ponderanda relinquimus Lectori a partium studio immuni, civilisque pariter disciplinæ ac S. Scripturæ intelligenti. Quæ igitur Noster sibi demonstranda sumsit, hæc sunt: (1) Ecclesiam esse veram & propriam societatem, ab omnibus hujus mundi societatibus distinctam, extra quam non detur salus: (2) hujus societatis regimen Apostolos commisisse Episcopis cum potestate ordinandi ministros ecclesiæ: (3) hanc societatem inde a Constantini M. ævo nequaquam cum societate civili coaluisse, sed semper mansisse integram & separatam: (4) jus excommunicationis de jure divino competere ecclesiæ: (5) eucharistiam consecrandi potestatem solum ad sacerdotes ab Episcopis rite ordinatos pertinere: (6) plebem Christianam in electionibus Clericorum nulla propria habuisse suffragia. *Primam* thesin probat (a) ex nominibus Ecclesiæ, quippe quæ vocetur regnum & domus Dei: (b) ex iis S. Scripturæ locis, ubi omnes Christiani jubentur baptizari, eucharistiam recipere, item ubi pastores ordinantur, quorum munus est sacramenta administrare, preces pro populo ad Deum fundere, & censuras ecclesiasticas

p. 14. 16.

sticas exercere. Hic simul agit de natura schismatis, quam consistere putat in separatione a veritatis principio. Unitatis autem principium in solo esse Episcopo positum, sine cujus autoritate nihil in ecclesia fieri possit, scribit p. 32. (c) ex testimonio Patrum, S. Clementis, Ignatii, Cypriani. Quod autem societas ecclesiastica sit ab aliis hujus mundi societatibus distincta, probare nititur ex harum societatum principiis, natura, fine, quæ omnia inter se discrepent. *Secundæ* theseos priorem partem comprobat (α) ex eo, quod, cum Christus in sacramentis baptismi & eucharistiæ institutiones Judaicas imitatus sit, probabile etiam sit, ipsum in stabiliendo regimine ecclesiastico formam Judaicam præ oculis habuisse, & ad ejus modulum efformasse suam ecclesiam. Quemadmodum itaque in V. T. tres sacerdotum ordines erant, Levitæ, Sacerdotes, & Pontifex maximus: sic & in N. T. tres esse debere Nostro videntur ordines, ita ut Levitis respondeant Diaconi, Sacerdotibus Presbyteri, Pontifici max. Episcopus. (β) ex exemplo Timothei ac Titi, quos Paulus ipse olim ordinarit Episcopos: (γ) ex Patrum denique testimoniis. Alteram secundæ theseos partem, quod scilicet Ordinatio ad solos Episcopos pertineat, probat (1) exinde, quod in libris N. T. soli Apostoli legantur ordinasse ecclesiasticos: (2) ex praxi ecclesiæ primævæ: (3) ex judicio ac testimonio Patrum. *Tertiam* thesin probari posse putat (1) ex ipsa societatis natura. Cum enim Christus Episcopos constituerit rectores societatis ecclesiasticæ, hinc liquere judicat, magistratum civilem gubernationem ecclesiæ sibi arrogare non posse. (2) ex ipsis Imperatorum concessionibus, quas repetit ex historia. (3) ex variis inter Imperatores Arianos & Episcopos Catholicos contentionibus. *Quartam* thesin firmat (1) ex ipsa societatis natura. Omnem enim societatem habere jus dignos ad se recipiendi, indignos ejiciendi. (2) ex eo, quod, si Apostoli & Episcopi habent jus ad baptismum admittendi vel ab eo arcendi, quos dignos judicant indignosve, sequatur, eosdem habere potestatem, admissos, si quidem sint immorigeri, rursus expellendi. (3) ex dicto Christi Matth. XVI, 19, quo

p. 24. 25 sqq. 34. 45. 46. 50. 57. 60, 68. 66, 75. 85. 95. 99. 103. 104.

p. 107. tradit Apoſtolis claves ligandi ſolvendique. (4) ex praxi & teſtimoniis primitivæ eccleſiæ. *Quintam* theſin probat (1) ex inſtitutione Chriſti, qui eccleſiam ſuam regendam commiſerit certo hominum ordini. (2) ex teſtimoniis Patrum & primitivæ praxi eccleſiæ. *Sextam* denique theſin probat (1) ex inſtitutione Chriſti, dum certum ordinem deſignavit gubernandæ eccleſiæ, hoc ipſo excludentis laicos: (2) ex primitivæ eccleſiæ praxi. Hactenus Cl. Hugheſius. Sequuntur Chryſoſtomi libri, quibus oſtendit, partim quam arduum ac difficile munus ſit ſacerdotium, partim quas virtutes ineſſe oporteat in ſacerdote. Non eſt noſtri moris, ex libris jam notis excerpta dare. Tamen nonnulla enotabimus publice ſalutaria. Libro II *p. 49* & *53* docet, nullam vim hominibus adhibendam eſſe religionis cauſa, ſed ſvadere tantum licere. Lib. IV cap. 2 declarat, qui indignos ad ſacerdotium promoveant, graviſſimo ſe ſcelere obſtringere, eosque manere pœnam graviſſimam. Ibidem cap. 4 in ſacerdote requirit, ut eximia ſit præditus doctrina, quo & ſententias probare ſuas, & refutare poſſit adverſarias. Libro V cap. 1 & 3 contendit, ſermones ſacerdotis, quos ad populum habent, ſingulari ſtudio elaboratos eſſe oportere, adeoque eum valere debere eloquentia. Subnexæ ſunt a Cl. Editore Notæ & Emendationes in hoſce libros, decem comprehenſæ foliis. Ex his duas ſolum attingemus, quarum una de ipſo Chryſoſtomo, altera de Baſilio, quem his libris ſecum colloquentem induxit Chryſoſtomus, agitur. Cum enim ſtatim capite 1 libri I Chryſoſtomus teſtetur, ſe ante, quam ad ſacram vitæ rationem ſe contuliſſet, *aſſediſſe tribunali*, atque ſpectandis comœdiis oblectatum fuiſſe: hinc Editor ſatis patere judicat, Chryſoſtomum *inter cauſidicos aliquandiu militaſſe. Fruſtra itaque* (ita pergit,) *Socrates & Sozomenus cauſidicinam illum nunquam exercuiſſe volunt.* Nimirum Sozomenus lib. VIII cap. 2 ſcribit, eum, cum cauſas acturus atque id genus vitæ ſectaturus crederetur, conſtituiſſe ſacris ſe dare litteris ſacræque philoſophiæ. Socrates lib. VI cap. 3 cauſam hujus rei adjicit. *Cum cauſas*, inquit, *agere pararet, videns, quam laborioſum*

131.
135.
144.
145.

Laboriosum & iniquum esset vivendi genus eorum, qui in foro versantur, tranquilliorem vitam sequi maluit. Ad quem locum Valesius quoque annotavit, ex initio Libri primi de sacerdotio apparere, *Chrysostomum inter causidicos aliquandiu militasse:* eoque Socratem notat & Sozomenum, *Chrysostomum causidicinam non exercuisse*, scribentes. Ex quo apparet, Cl. Hugheſium Valesii, licet non nominatim laudati, autoritate permotum ita sentire. Verum si Chrysostomi verba attentius consideremus, fortasse nihil erit causæ, cur a Socrate & Sozomeno dissentiamus. Meminit quippe Chrysostomus, *se assedisse tribunali, atque scenæ oblectamenta sectatum esse.* Quid obstat, quo minus hinc colligamus, eum, scholasticis declamationibus Libanio duce satis exercitatum, sæpius in foro versatum fuisse, non ut ipse causas ageret, sed ut acturus olim antea videret & audiret, quæ in foro agerentur & quo modo, ne deinceps in forum veniens putaret, se in alium terrarum orbem delatum, ut Petronii verbis utamur. Ac sicut ex posterioribus verbis nemo statuerit, eum comœdias aliquo tempore egisse: quibus eo consilio crebrius interfuisse videtur, ut futurus orator fori disceret convenientissimos gestus, quod & de Cicerone legimus: sic nec ex prioribus sequitur, eum egisse causas in foro. *Assedit* scilicet comœdiis: *assedit* etiam tribunali: utrobique spectator solum & auditor. Neque loquendi ratio ferre videtur, ut, qui causis agendis operam suam locat, eum dicamus *assidere tribunali.* Certe modestior est hæc vox, quam pro turbulento clamosoq; ,quod vocant Poetæ, foro. Ac Socrates ipse innuit, Chrysostomum in foro fuisse versatum, licet nondum ageret causas. Scribit enim, eum ab hac vitæ ratione absterritum esse, cum *viderit*, quam laboriosum & iniquum esset vitæ genus Advocatorum. Altera quæstio est, quis fuerit Basilius ille, quocum his in libris Chrysostomus colloquitur. A Socrate intellectum fuisse Basilium M. Cæsareæ Episcopum, Baronius & Valesius, cumque iis Cl. Hugheſius scribit. Verum id quidem Socrates nequaquam dicit: tantum refert, eum cum Basilio illo olim familiariter vixisse. Photius Basilium Seleu- p. 285

cienſem Epiſcopum innui putavit. Sed & hujus opinio Baronio pariter & Valeſio infirma videtur, ſtatuentibus, intelligi vel Baſilium Epiſcopum Raphaneæ, vel Baſilium Epiſcopum Rybli, quos æquales Chryſoſtomi fuiſſe, pateat ex ſubſcriptione Concilii Conſtantinopolitani. Editor noſter Coleb. Caveum ſecutus rem in medio relinquit. Nobis, Chryſoſtomum per aliquot paginas collocutorem ſuum ſine mentione nominis deſcribere, atque adeo ejus proferre nomen non audere, animadvertentibus in mentem venit conjectura, quam eruditiorum examini permittimus. Nempe videtur nobis fictum hoc loco eſſe nomen Baſilii, ſub eoque occultatus Evagrius, Epiſcopus Antiochenus. Chryſoſtomus namque initio Libri primi refert, ſe ſuumque collocutorem earundem diſciplinarum ſacris initiatum fuiſſe, tum etiam iisdem præceptoribus operam dediſſe, eandem nactos eſſe patriam, illum vero priorem amplexum eſſe vitam ſeveriorem, cujus exemplum ipſe deinde ſit ſecutus. Eadem hæc de Evagrio teſtatur Socrates citato loco, qui & addit, Chryſoſtomum ab Evagrio Epiſcopo ordinatum fuiſſe presbyterum: id quod & priſtinæ amicitiæ cauſa & grati animi inſtinctu feciſſe merito videri poteſt Evagrius. Quo facit, quod, Socrate teſte, libri hi a Chryſoſtomo adhuc Diacono conſcripti ſunt. Hieronymus quoque in Catal. ſcript. eccleſ. cap. *125* & *129* teſtis eſt, eodem tempore Evagrium fuiſſe Antiochiæ Epiſcopum, & Joannem Chryſoſtomum ibidem Presbyterum. Cur autem nomine Evagrii abſtinuerit Chryſoſtomus, ſuppoſito alieno, facile reddi poteſt ratio. Nimirum decori obſervans noluit, Evagrio in os laudato, ſubire turpis aſſentationis affectatæque hinc remunerationis ſuſpicionem.

DIATRIBA DE ANNO ET MENSE Natali Jeſu Chriſti; Autore PETRO ALLIX, *S. T. P.*

Londini, 1710, 8. Pl. 10.

QVantum ſit inter Theologos ac Chronologos de Servatoris noſtri natali diſſenſio, inter omnes conſtat, nec juvat

juvat eorum, qui de hoc argumento scripsere, longum pertexere catalogum, cum Cl. Allixius, cujus *Considerationes in V libros Mosis ad stabiliendam religionis Christianæ veritatem* in his Actis A.1688 p.238 & A.1689 p.397 & 445, *Historiam antiquarum Pedemontii Ecclesiarum* A.1691 p.254, *Historiam Albigensium* A.1693 p.169 & libros alios alibi recensuimus, unus esse instar omnium videatur. Illud unum prætermittere nolumus, Gennadium Massilienſem in libro *de scriptoribus Ecclesiasticis* cap.58 meminisse Timothei cujusdam Episcopi, qui (fortasse primus) librum composuit de nativitate Domini secundum carnem, in eoque statuit, factam eam esse in Epiphania. Videamus jam, quid videatur Cl. Allixio. Is Cap. I notat ex Scriptura S. tres characteres chronologicos nativitatis Christi, (1) ætatem Joannis Baptistæ, (2) censum Augusti Imp. (3) infanticidium Herodis. Queritur autem, Theologos pariter & Chronologos partim neglexisse istos characteres, partim pervertisse, atque (en ipsius verba!) *ita hanc partem Evangelica historiæ confudisse & perturbasse, ut illam in meras tenebras conjecerint.* Hinc recensetvarias de Christi anno ac mense natali sententias, erroneamque esse paucis docet eorum opinionem, qui Christum natum esse credunt d.25 Decembris. Ubi recordamur, eundem errorem singulari libello, cujus mentionem A.1709 p.103 injecimus, a R.S. confutatum esse. Noster quoque Cap.II præfatus, jam a Scaligero solide demonstratum esse, quod hyeme Christus natus non sit, huic sententiæ his potissimum argumentis fidem adstruit, quod (1) non sit credibile, Quirinium media hyeme censum habuisse, ut multi ægri aut mulieres gravidæ cogerentur iter facere longum ad danda sua nomina: (2) mense Decembri ob frigus & pluvias non potuerint pastores noctu in agris agere cum pecoribus: (3) antiquissimi Christum verno tempore fuisse natum crediderint, Clemente Alex. teste: (4) vulgaris sententia de d.25 Decemb. orta sit ex crasso illo errore, quo Zacharias pater Joannis Baptistæ fuisse creditur summus Pontifex. Suæ hinc sententiæ fundamenta præstructurus Cap.III probat, primo, non alium fuisse illum censum, sub quo Christus natus

eſt, ab eo, cujus hiſtoriam exhibet Joſephus *Antiq. lib. XVII cap. 3*. Deinde, hunc cenſum factum fuiſſe vernis menſibus anni V. C. 749. Prius affirmat collatione Joſephi cum Luca: utrumque enim tradere, eam fuiſſe totius gentis deſcriptionem eandemque primam. Poſterius ex eo probat, quod hic cenſus abſolutus fuerit (id quod rurſus variis contendit rationibus,) ante conventum Berytenſem, medio Majo habitum in cauſa Alexandri atque Ariſtobuli, Herodis ex Mariamne filiorum, A. V. 749. Cap. IV agit de rebus Herode regnante in Judæa geſtis ante cenſum a Quirinio actum, notatque errorem Noriſii & Pagii, duos diverſos conventus Berytenſes confundentium. Cap. V obiter de Quirinio agit, Bucheriumque refutat, qui Taciti verbis male intellectis ſtatuerat, Quirinium ſtatim a conſulatu ſuo miſſum ab Auguſto fuiſſe in Ciliciam. Cap. VI ſuam de Chriſto verno tempore nato ſententiam defendit Tertulliani teſtimonio, ſcribentis, cenſum illum actum eſſe Saturnino præſide. Atqui certum eſt, inquit, Saturninum paulo poſt Berytenſem conventum, verno tempore A. V. 749 habitum, Syria deceſſiſſe eamque provinciam ſucceſſori reliquiſſe. Disjicit ſimul nebulas, ab aliis huic argumento offundi ſolitas. Cap. VII agit de Herodis infanticidio, ubi probat, Magos poſt diem 41, quo Chriſtus ſecundum legem in templo oblatus eſt, veniſſe Hieroſolymam : Auguſtumque Imp. dicentem, malle ſe porcum Herodis eſſe, quam filium, non reſpexiſſe ad cædem Antipatri, filii Herodis, ſed ad cædem Alexandri & Ariſtobuli, ejusdem filiorum, quæ contigit decem menſibus ante mortem Antipatri. Cap. VIII Scaligeri & Bucherii opinionem de natali Joannis Baptiſtæ & Chriſti convellit, cum Lydiato ſtatuens, Chriſtum Aprili menſe natum eſſe. Hac occaſione explicat locum Lucæ I, 26, ſcribentis, menſe ſexto miſſum fuiſſe Gabrielem angelum ad Mariam. Nimirum errare putat interpretes, qui per ſextum hunc menſem intelligunt illum, qui ſextus fluxit a conceptione Joannis Baptiſtæ: ſtatuitque, Lucam deſignare ſextum anni Judaici menſem, qui dictus eſt Elul. Ex quo deducit, Chriſtum fuiſſe menſe Elul conceptum, atque adeo natum menſe Niſan. Cap. IX verſatur in eo, ut conciliet Lucam, cap. III, 23 narrantem,

tem, Christum, quo tempore baptizatus est, fuisse ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, cum ipso Luca, cap. III, 1 scribente, Joannem Baptistam ad prædicandum missum esse anno XV imperii Tiberii, procuratore Pontio Pilato. Statuit Noster, illud ὡσεὶ latius esse interpretandum, ut Christus eo tempore jan. annos 32 aut 33 vivendo supergressus sit: atque ostendit, Scaligerum, Pagium, Norisium & Usserium, cum strictiore sensu istam particulam cepissent, in difficultates inextricabiles conjectos misere perturbasse chronologiam. Cap. X Evangelicam historiam circa Christi annum & mensem natalem componit cum historia Herodis Magni: quo facto docet, gravissime errare, qui volunt, Magos non prius venisse Hierosolymam, quam Christus esset bimulus: itemque eos, qui statuunt, Magos venisse Bethlehemum ante Christi oblationem in templo factam: eos denique, qui docent, Josephum post oblationem illam statim revertisse Nazaretham. Postremos hosce in errorem inductos judicat per locum Lucæ II, 25 & 39. Sed, inquit Noster, cum Lucas nihil de fuga in Ægyptum habeat, hinc patet, Lucam compendiose ad reditum ex Ægypto Nazaretham factum transiviſſe, cum ex Matthæo liquido constet, non Nazaretha in Ægyptum, sed Bethlehemo translatum fuisse Jesum. Hinc historiæ Herodis, initio hujus capitis in ordinem redactæ, seriem sequens pronunciat, Christi nativitatem Aprili mense contigisse: oblationem Christi in templo factam esse, dum Hierosolymis abesset Herodes, scilicet quo tempore habitus est conventus Berytensis in causa filiorum Herodis post Quirinii discessum: rediisse Herodem Hierosolymam ab illo conventu, & in Magos incidisse: missos ab Herode Magos Bethlehemum, rediisse in patriam: Christum Bethlehemo translatum fuisse in Ægyptum: Herodem excidisse infantes Bethlehemi vicinorumque pagorum, eodemque tempore jussisse suos filios Alexandrum & Aristobulum necari, quod factum respexerit Augustus Imp. dicto supra memorato. Capitibus sequentibus ad finem usque defendit ac pugnat, vera scripsisse Josephum historicum de Herode Magno, adeoque ejus relationes nullo jure sollicitari a Chronologis. Primum igitur Cap. XI agit de

de Herodis illius anno natali, &, cum Joſephi Græcus textus habeat, Herodem a patre factum Galilææ ducem natum fuiſſe annos ιε, id eſt, 15, Noſter contendit, reſcribendum eſſe κε, id eſt, 25, ut adeo Herodes natus ſit A. V. 680, (typographi vitio hic p. 78 legitur 690) & mortuus A. V. 750 menſe Martio propemodum ſeptuagenarius. Deinde Cap. XII inveſtigat annum fatalem Herodis, probatque, eum incidere in annum Jul. 42 ſive A. V. 750 circa Paſcha, multis refellens Scaligerum, contendentem, Herodis mortem A. Jul. 44 accidiſſe. Qua in re cum aſſenſus eſſet Scaligero Jungmannus ſuo in Danielem commentario, hunc quoque refutat Cap. XIII: cumque idem Jungmannus falſi accuſaſſet Joſephum in conſtituendo regni Herodis initio, Noſter contra eum probat, omnino duplex eſſe initium regni Herodis, primum, quo A. V. 714 in Senatu Romæ Rex declaratus eſt: alterum, quo A. V. 717 Hieroſolymam occupavit. Rurſus Cap. XIV & XV Joſephi ſuſcipit patrocinium adverſus Noriſium, cujus ſententiam circa ſecundum regni Herodis initium docte evertit. Cap. XVI eodemque ultimo Uſſerium ceterosque confutat, qui Herodis mortem alia anni tempeſtate contigiſſe volunt, quam quæ fuit deſignata a Joſepho.

JO. ALBERTI FABRICII S. S. THEOL. D. & Prof. Publ. Bibliothecæ Græcæ Lib. IV.

Hamburgi, ſumtu Chriſt. Libezeit, 1708, 4.

Alphab. 3 pl. 20

Siſtitur hic Pars prior Libri IV Operis elaboratiſſimi, quod inde ab aliquot annis Cl. & diligentiſſimo Auctori debere cœpit literatus Orbis. Exponit illa de Scriptoribus, quorum ætas inter Chriſtum Servatorem natum, & Conſtantinum M. interjecta eſt, non quidem omnibus, ſed illis tantum, quos hæc pars capere poterat. Primum locum cap. I tuetur *Strabo*, quem præter rationem, & repugnantibus Codd. omnibus, *Stratonem* appellandum eſſe Franc. Patricius opinatus eſt. Patriam habuit is Abameam, Cappadociæ urbem, Auguſtique & Ti-

& Tiberii inprimis ætate floruit, multisque itineribus confectis, animum ad libros XVII *Geographiæ* scribendos cum laude convertit, qui tanto applausu sunt excepti, ut *Geographi* nomen Scriptori pepererint. Hujus operis exstat epitome repetitis vicibus, & ultimo loco cum opere ipso a Cl. Almelovenio edita. Hic enim post alios multos, quorum hic diligens fit mentio, novam curam ad Strabonem attulit, eumque ad fidem edit. Paris. emendatiorem tamen variis in locis, cum integris Casauboni aliorumque notis & animadversionibus ex variorum commentationibus selectis in lucem denuo produxit. Præter hæc scripsit & alia Strabo, quæ ætatem non tulerunt, a Cl. Autore vero cum ὁμωνύμοις ejus & Indice Scriptorum commemorantur. Nos hic monemus, in instructissima Bibliotheca Amplissi. Senatus Lipsiensis exstare Latinam versionem Geographiæ inde a lib. XI usque ad finem operis. Cap. II *Dionysium Periegetem* & alios Geographos, v. c. *Scylacem*, *Anonymum quendam*, *Isidorum Characenum*, *Scymnum Chium*, *Martianum Heracleotem*, *Agathemerem*, *Stephanum Byzantinum*, *Autorem expositionis totius Mundi*, a Gothofredo editum, cum cura recenset, ac denique Collectionem Geographicam Leonis Allatii, & similе Syntagma, quod paravit olim Lucas Holstenius, persequitur, adjecta Geographorum quorundam partim non editorum, partim deperditorum notitia. In notis, quibus passim eruditissimus Autor in alia digreditur, observes p. 38 excursionem de vestigiis tabularum Geographicarum in antiquitate, & p. 85 aliam de Notitiis Episcopatuum veterum per varias regiones. Cap. III p. 88 *Dioscoridis* meminit, eumque *Pedanium* potius quam *Pedacium*, ut vulgo fit, appellandum esse, cum Lambecio affirmat, postea cognomines ejus recenset & diligenter distinguit, variisque editionibus, Interpretibus, interpolatoribus & MSS. Codd. laudatis, de *Aretæo* Cappadoce & *Rufo* Ephesio commentatur. Cap. IV p. 104 sq. integrum destinatum est *Philoni Judæo*, quem Platonicum fuisse contra Jo. Jansium Cl. Autor strictim monet, quod singulari dissertatione idem olim fusius ostenderat. Postea subjicitur oculis recensio

omnium ſcriptorum Philonis, quorum novam editionem, a Cotelerio jampridem exoptatam, parare dicitur Cl. *Ericus Benzelius*, Bibliothecæ Upſalienſi præfectus. Occaſione ipſorum ſcriptorum Philonis varia monentur, v. c. quid de Therapevtis ſtatuendum ſit, quos Judæos fuiſſe ſtatuit Autor p. 115. Philones alii p. 118 ſq. ordine recenſentur. Hinc tranſitus fit ad cap. V, quod de ſacris Novi Inſtrumenti Scriptoribus tradit, atq; adeo expoſita, ex mente Millii potiſſimum, Tabula librorum N. T. Chronologica, de ſingulis & Evangeliis & Epiſtolis, earumque Scriptoribus ea commemorat, quæ maximam partem aliorum induſtriam effugerunt. Hinc §. XIV ſcripta Apocrypha Servatoris, Mariæ & Apoſtolorum nominibus perperam notata ex Codice Apocrypho N. T. aliquot abhinc annis a Cl. Autore edito breviter repetuntur & obſervationibus novis illuſtrantur. Adjunguntur his Epiſtolæ Barnabæ & Clementis cum editionibus earum & verſionibus variis, proximeque recenſentur Scriptores varii, qui de Canone N. T. diſputarunt. Excipit hæc §. 16 recenſio MSS. præcipuorum, §. 17 editionum potiorum, §. 18 verſionum diverſarum, §. 19 commentariorum, qui vel a veteribus vel a recentioribus nunc in Codicem N. T. nunc in aliquot ejus libros prodierunt. Harmoniarum Evangelicarum Scriptores utriusque ætatis §. 20 ſibi recenſendos ſumit, quibus jungi poſſunt ea, quæ Cl. Serpilius nuper de eodem argumento vernacula lingua commentatus eſt. Tandem §. 21 diſtinctio librorum N. T. in capita & verſiculos, & §. 22 ſtylus N. T. & lingua Halleniſtica ſub examen vocatur, recenſitis Scriptoribus, quorum diligentia in utroque argumento elaboravit. Cap. VI ad Flavium Joſephum defertur, cujus & vita & ſcripta repræſentantur, ex quibus adhuc præter ceteros ſuperſunt Libri 7 de Bello Judaico & Antiquit. Judaic. Libri XX. Hac occaſione §. 4 fides Joſephi contra æſtimatores parum æquos ſtrictim vindicatur, neque tamen negatur, paſſim occurrere talia, quæ & minus veri ſint ſimilia, & hiſtoriæ quoque Sacræ contradicant. Hinc de teſtimonio Joſephi, quod de Chriſto tulit, ea in compendium mittit Auctor, quæ hucdum ab eruditis diſputata fuere; his

nunc

nunc addi possunt, quæ B. Ittigius noster in Selectis Capp. H. E. Sec. I erudite in hanc rem commentatus est. Post recensionem libb. 2 de antiquitate gentis Judaicæ & sermonis in laudem 7 Maccabæorum, §. 8 scripta deperdita enarrantur, & tum accessus fit ad editt. partim Græc. partim Lat. partim Græco-Lat. tum versiones, quæ in vernaculis linguis exstant, & promissas editt. enumerandas. Cumque Josephus hic cum Josepho Pseudo-Gorionide confundi soleat, quamvis ipse Josephus noster se a filio Gorionis lib. V c. 1 de B. Jud. diserte distingvat, illius mentio §. 15 injicitur, quibus omnibus tandem subjicitur series aliorum Josephorum & catalogus Scriptorum deperditorum, qui res Judaicas literis mundaruut, ac denique Index Scriptorum a Josepho allegatorum. Cap. VII Epicteti vitam & scripta illustrat. Hunc Christianum fuisse negat Cl. Autor, in quam sententiam disputavit erudite Cl. Michael Rossal in commentatione singulari de Christianismo Epicteti, quæ Groningæ lucem vidit postea, quam hæc a Nostro scriberentur. Enchiridion Epicteti ab Arriano ex ejus dogmatibus collectum fuisse, testatur Simplicius: illius ut variæ exstant editt. & versiones, ita cum cura hic recensentur, quibus addere poteris, quæ superiore anno Cl. Relandi cura Ultrajecti lucem vidit in 4, cum nova vers. M. Meibomii, hujusque & Salmasii notis antea non editis. Exstant etiam editiones Enchiridii cum Paraphrasi Græca Christiani Scriptoris, quem Noster p. 265 Ascetam V a Christo nato seculi fuisse suspicatur. Cl. Relandus p. 7 præfat. ad edit. modo laudatam testatur, se in Nic. Heinsii ad M. Meibomium epistola MS. legisse, Emericum Bigotium ex vetustis Codd. hujus παραφράσεως animadvertisse, quod illa rectissime *Nilo* tribuatur. Ultimo loco recensentur dicta quædam Epicteti, quæ nec in Enchiridio, nec in Arriani dissertatt. Epicteteis leguntur. Cap. VIII Flavium Arrianum Epicteto jungit, statimque in notis commemorat alios ὁμωνύμους, ac deinde libros ejus singulos cum variis iisque eruditis observationibus interspersis recenset, ac speciatim de dissertatt. Epicteteis observat, eos libros, qui hodie supersint, esse quatuor priores ex

octo illis, quos Arrianus conſcripſit. Vtinam vero prodiret aliquando in lucem illa, quam Cl. Autor a ſe recognitam editionem ſperare olim juſſit. Cap. IX Scriptoribus Proverbiorum enumerandis impenditur, ubi §. 1 exſtat catalogus Scriptorum deperditorum, §. 2 Plutarchi, §. 3 Zenobii, §. 4 Diogeniani, §. 5 Appendicis Vaticanæ, §. 6 editionis Aldinæ, §. 7 Heſychii, §. 8 Suidæ, §. 9 Michaelis Apoſtolii, §. 10 Gregorii Cyprii & Hermodori Rhegii Proverbia commemorantur, quibus ſaccedit Index Scriptorum a Paræmiographis iſtis laudatorum. Claudit hoc caput recenſio Scriptorum recentiorum, qui Proverbia collegerunt. Cap. X ſibi vendicat *Dionem Chryſoſtomum & Dionem Caſſium*, Scriptorem utrumque nobiliſſimum: prioris orationes & diſſertationes nominatim recenſitæ obſervationibus quibusdam illuſtrantur; poſterioris vero opus hiſtoricum una cum epitome *Jo. Xiphilini*, excerptisque *Theodoſii*, & variis editionibus recenſetur, obiterque de vita Alexandri Severi, quæ a Th. Elioto tanquam ex Græco Anglice converſa prodiit, agitur. Cap. XI de Plutarcho ita exponit, ut poſt Lampriæ de ejus ſcriptis libellum integrum, vitæ ejus parallelæ, ſcripta Moralia omnia, deperdita item & editiones variæ, tum ὁμώνυμοι quidam ac denique Index Scriptorum a Plutarcho allegatorum conſpiciantur. Cap. XII *Appianum Alexandrinum* ſiſtit, nec contemnenda de nova Appiani editione conſilia ſuppeditat. Cap. XIII *Phlegontem*, *Artemidorum*, *Aſtrampſychum*, *Achmetem*, Scriptoresque de ſomniis alios conſiderat, & poſt Phlegontis ſcripta teſtimonium ejus, quod de eclipſi, perpeſſionem Servatoris noſtri comitata, tulit, ſtrictim commemorat. Cap. XIV *Claudii Ptolemæi* rationem habet, & partem priorem libelli ejus *de apparentiis fixarum ſtellarum*, quem *Frid. Bonaventura* olim Lat. cum notis edidit, Græce exhibet, qualem Summe Rev. *Jo. Frid. Winckler*us, nunc Paſtor ad D. Nicolai Hamburg. ex Saviliano Codice deſcripſerat. Pars poſterior propterea omiſſa eſt, quod illa in Petavii Uranologia exſtet, quæ cum a MS. Saviliano paſſim diſſentiat, variantes lectiones cum cura annotatæ inveniuntur. In capite extremo

de

de aliis Ptolemæis ac præterea de ſphæris globisque cœleſtibus veterum diſſeritur. Cap. XV in *Pauſaniæ* & *Polyæni* ſcripta inquirit. Cap. XVI eandem operam præſtat *Luciano* Samoſatenſi, expoſita primum per notas vita ejus, quam Bourdelotio debemus, deinde vero commemoratis variis editt. cum ὁμωνύμοις decem. In calce aperitur occaſio erroris, a quo ſibi non caverunt, qui Philoſtrati libros de Vita Apollonii Luciano tribuendos cenſuerunt. Hæc ex eo repetitur, quod in Antiquis editt. Græcis quædam Philoſtrati ſcripta Luciano ſubjiciuntur. Cap. XVII Claudii Galeni vitam & ſcripta perſequitur, atque adeo primo loco exhibet Elogium ejus Chronologicum a Phil. Labbeo olim Pariſ. 1660 editum, deinde ſcripta ſingula ordine non ſine interjectis obſervationibus proponuntur, variis operum ejus editt. inter ſe comparatis, tum vero mentio fit deperditorum ejus Scriptorum, editionum diverſarum, ac tandem Scriptorum, qui a Galeno allegantur. Cap. XVIII *Sextum Empiricum* in ſcenam producit, & præter Pyrrhonias Hypotypoſes ac libros contra Mathemat. ſcripta deperdita cum catalogo Scriptorum ab eo allegatorum exhibet. Idem olim plura Cl. Auctori debebit, ubi in lucem prodierit nova, quam molitur, Operum ejus editio. Cap. XIX *Diogeni Laertio* ſacrum eſt, de cujus ætate & patria, librisque & eorum editt. cenſuris item eruditorum ad ſtylum ejus pertinentibus &c. diſſeritur, Indice Scriptorum, quorum ipſe meminit, in calcem capitis rejecto. Cap. XX *Oppianum* atque *Athenæum* conjungit, & utriusque ſcripta eadem cura, qua ceterorum, recenſet, Indicemque Autorum, ab Athenæo laudatorum, bene longum annectit. Cap. XXI Fragmen claudit *Claudius Ælianus*, cujus ὁμώνυμοι in limine notarum recenſentur: tum ſequuntur ſcripta ordine, inter quæ cum a nonnullis Τακτικὰ numerari ſoleant, Cl. Autor cum Tillemontio & Perizonio ea alii, iique integro fere Seculo antiquiori, Scriptori vindicanda cenſuit.

OBSERVATIONES SELECTÆ IN VARIA LOCA Novi Teſt. cum Tabulis æneis & præmiſſa Præfatione JO. ALB. FABRICII, SS. Theol. D. & Prof.

Hamburgi, sumtu Christ. Liebezeit, 1712, 8. Alphab. 2 Pl. 12.

Laudem, quam sensim sibi vindicant Viri de re literaria bene merentes, ut vel propriis scriptis, vel alienis in lucem proferendis illam amplificare conentur, utramque Cl. Editor in se transfert, qui iterum iterumque præter commentationes, ingenio & industria partas, scripta aliorum lectu digna ad prelum revocat. Cuius generis novum exemplum hæc Observatt. Selectarum in N. T. collectio exhibet, quæ præter *Laur. Ramiresii de Prado Pentecontarchum, Notas Alexandri Mori in Novum Fœdus & Petri Possini Spicilegium Evangelicum* comprehendit, quorum scriptorum exempla adeo rara erant & minus obvia, ut pauci nossent, pauciores legendi copiam, quam doctiores maxime desiderabant, nanciscerentur. De singulis his quædam præfatur Cl. Editor, ac de *Ramiresio* quidem, cujus typhum cum Gatakero improbat, ea repetit, quæ Nicolaus Antonius Tomo II Bibl. Hisp. Novæ p. 7 diligenter de vita & scriptis ejus ad posteritatem retulit. *Alexander Morus* in Castro Occitaniæ oppido A. 1616 patre Scoto natus, & Genevæ, Middelburgi, Amstelodami & Parisiis variis muneribus cum laude defunctus, obiit 1670, 28 Sept. in cujus vita recensenda multus est Pet. Bælius in Dictionario Historico & Critico. Hujus notæ & breves utplurimum sunt, & selectæ, nec minus eruditæ, potissimum vero variis fragmentis, quæ ex ineditis & in Bibl. Medicea obviis Græcis Scriptoribus subinde deliba-vit, jam pridem commendatæ. *Petrus Possinus*, Ignatiani Ordinis quondam socius, Narbonensis patria, A. 1686 2 Febr. æt. 77 catarrho exstinctus, variis scriptis a Nathan. Sotvello recensitis, nominis famam sibi comparavit. Hic Spicilegium notarum in quatuor Evangelia olim Catenæ Græcorum Patrum in Marcum subjunxerat, idq; non præter rationem Cl. Editori dignum visum est, quod ex libro rariori quasi in publicum reduceretur. Tabulæ æneæ ad Pentecontarchum Ramiresii illustrandum pertinent, quibus ipse Autor lucem illi affundere conatus erat: & hujus liber lucem primum viderat Antw. A. 1612, 4. Mori vero notæ Parisiis 1668, 8 prodierant.

Vltimo

Vltimo loco Cl. Editori & otium liberale & vires idoneas apprecamur, quibus instructus ea in lucem proferre possit, quæ ipse ad illustrandum Novum Fœdus in promtu habet, & quorum spem in limine Præfationis Lectori fecit.

PROBLEMATIS A PRÆSTANTISSIMO Geometra Anglo Matheseos practicæ studiosis propositi solutio duplex. Aut. F. D. C. ABB. VALL.

QVæ scitu facilia videntur, non ideo despicienda, imo quædam notatione digna censenda sunt, quoties aliquid, quantulumcunque sit, aut ad ingenii exercitationem aut ad utilitatem conferre queunt. Cujus generis est subsequens Longimetriæ problema.

Metiri altitudinem profundi ac præcipitis loci, dato solum temporis intervallo, quod inter inchoatum alicujus gravissimi ponderis lapsum & auditum obicis in fundo ab isto pondere percussi sonum sedulo observetur.

Ad solutionem maxime generalem, qua involvitur hæc quam dico *primam* (denominatis, tam secundorum horariorum, quæ temporis observati intervallo continentur, multitudine, t; quam certo, cujus ope spatia a gravibus cadentibus & a sonis transmissis pari tempore decursa conferri inter se possunt, numero, n; tum etiam multiplicanda per 15 pedes vel per $\frac{1}{2}$ hexapedas altitudinis quæsitæ mensura, x) invenio, nulla resistentis aeris habita ratione, $x = \frac{1}{2}n + nt - \frac{1}{2}n\sqrt{(nn+4nt)}$ (*A*) ubi, quod ad usum attinet, in locum litteræ n substituendus est numerus 72, quemadmodum mox ostendam supposito de sonorum propagatione experimento, ex quo sonum uno minuto secundo per spatium hexapedarum 180, seu pedum Gallicorum 1080, transferri sat præcise compertum est: Quo eodem minuto secundo pondus per aerem decidens (cujus aeris omne removeatur impedimentum) pedes conficeret quindecim accelerato motu; cum quo descenderet per spatium triplum minutis secundis duobus, per quintuplum

tuplum minutis ſecundis tribus, & ſic deinceps ſervata numerorum imparium ſerie ex hypotheſi Galileana, cui eo magis experimenta cõnſentiunt, quo major datur ponderis cadentis gravitas. Interea dum ſonus editus, ſic motu per aerem æquabili progrederetur, ut ſpatium perageret duplum tempore duplo, triplum tempore triplo, atque ita deinceps ſecundum ſeriem numerorum naturalium, hoc eſt, radicum ex omnibus quadratis per continuam horum imparium additionem genitis. Adeo ut ſi conferantur inter ſe ſpatia, quæ temporibus æqualibus per medium liberum a pondere verticaliter delapſo & a ſono recta propagato transmitterentur, liquido appareat 1° poſt certum tempus certo ſpatio (*1*) aut per pedes aut per hexapedas menſo quod gravia deorſum percurrerent, aliud reſpondere ſpatium (*n*) ex iisdem conſtans menſuris, quod ſoni quoquoverſus trajicerent; 2do poſt duplum tempus aucto gravium ſpatio $1+3=4$ (quadrato ex 2) reſpondere auctum quoq; ſonorum ſpatium $n+n=2n$ (multiplex ipſius 2) 3° poſt triplum tempus aucto adhuc gravium ſpatio $1+3+5=9$ (quadrato ex 3) reſpondere auctum etiam adhuc ſonorum ſpatium $n+n+n=3n$ (multiplex ipſius 3) & ſic conſequenter; hoc eſt in genere poſt tempus quodcunque. $\sqrt{x}$ ſecundum Galilæi hypotheſin, omni gravium ſpatio x (quadrato ex $\sqrt{x}$) reſpondere certum ſonorum ſpatium $n\sqrt{x}$ (multiplex ipſius $\sqrt{x}$).

Quibus perſpectis, & quoniam motus ſonum deferens æquabilis eſt proindeque ſpatiorum, quæ decurrit, & temporum, quibus durat, eadem habetur ratio; neceſſarie concluditur hæc analogia: Sicut a ſono emenſum tempore $\sqrt{x}$ ſpatium $n\sqrt{x}$ eſt ad peractum tempore quæſito ſpatium x, ita idem tempus $\sqrt{x}$ eſt ad illud tempus quæſitum nempe $x:n$. Hoc itaque tempore $x:n$ (ſoni a pondere lapſo producti atq; ex profundo auditi) & tempore $\sqrt{x}$ (ponderis altitudine cognoſcenda libere cadentis) in unam ſummam collectis fit, per propoſitum problema, $x:n+\sqrt{x}=t$; & inde per notas Algebræ regulas prodit æquatio 2di gradus $x^2 \left.\begin{matrix}-nn\\-nt\end{matrix}\right\} x+nnt=0$ unde extractam

tractam radicem x supra exhibuimus nota (A) insignitam, ut facilius discernatur. Quæ quidem radix ambarum minor hic assumitur; quandoquidem pondere descendente, & sono subinde ascendente per idem spatium verticale x, tempus solius descensus $\sqrt{x}$ tempore tam ejusdem descensus anterioris quam ascensus posterioris conjunctim t brevius necessario est.

En autem quo modo quantitati indeterminatæ n (generali expressione designatæ, quatenus refertur ad omne de motu soni experimentum, quod accuratius fieri unquam possit) subrogandus invenitur numerus, quem recentiores observationes, Robervallianis, Mersennianis ac Newtonianis ob adhibitam in explorando subtilitatem præferendæ, admittant. Sonum, uti jam diximus, progredi ad distantiam hexapedarum $90=540$ ped. Parisin. tempore semiscrupuli secundi; hexapedarum $180=1080$ ped. tempore unius scrupuli secundi; hexapedarum $360=2160$ ped. tempore duorum scrupulorum secundorum; & ita semper velocitate æquabili, nupera experientia docuit. Dividantur autem numeri 90, 180, 360, &c. per $\frac{5}{2}$ ex una parte, & ex altera numeri 540, 1080, 2160, *&c. per* 15: prodibunt iidem pariter quotientes $72\sqrt{\frac{x}{4}}$, $72\sqrt{1}$, $72\sqrt{4}$ &c. id est in genere $72\sqrt{x}=n\sqrt{x}$: Ergo secundum posteriora ipsaque certiora experimenta datur $n=72$. Hinc per formulam (A) superius expositam facta substitutione 72 in locum literæ n obtinetur quantitas $x=1296+36(36+2t)-432\sqrt{(36+2t)}$ (B) æquivalens numero 144 ducto in $18+\frac{2t}{4}-3\sqrt{(36+2x)}$, quæ multiplicanda est ad libitum aut per 15 (numerum pedum Parisinorum) aut per $\frac{5}{2}$ (numerum hexapedarum Gallicarum.) Et hæc est specifica problematis propositi solutio *prima*, secluso nempe medii aerii renixu, positaq; Galilei de descensu gravium theoria. *Specificam* porro dicimus; quia si diligentiori adhuc exploratione velocitas transmissi per aerem soni investigaretur, & aliquid postremis observationibus corrigendum deprehenderetur; tunc mutata spatii quantitate mutandus quoque

foret numerus n. Statuatur, exempli causa, hujusce spatii mensura non quidem 90 sed vel 100 vel 80 hexapedarum esse tempore dimidii minuti secundi; jam n fieret vel 80 vel 64 loco numeri 72: Divisis quippe 100 vel 200 vel 400, & 80 vel 160 vel 320 per $\frac{5}{2}$, prodeunt quotientes $80\sqrt{\frac{1}{4}}$ vel $80\sqrt{1}$ vel $40\sqrt{4}$, & $64\sqrt{\frac{1}{4}}$ vel $64\sqrt{1}$ vel $64\sqrt{4}$, ubi $\sqrt{\frac{1}{4}}$, sicut $\sqrt{1}$, $\sqrt{4}$, &c. est numerus temporis ad secunda horaria revocati. Idem de similibus intellige. At stantes observatis, quorum proprium esse $n=72$ ostendimus; præcedentem solutionem, per quam loci profundi altitudo ex temporibus ab initio gravissimi ponderis lapsu usque ad auditum soli percussi sonum observatis innotescit, aliquot illustremus exemplis.

I. Diligentissime facta & attentissime iterata temporis observatione, ex quo grave manu dimissum impetuque naturali præceps imo præcipitio impactum est, & sonus percussione editus aures observatoris perculit; numeratæ supponuntur, exempli causa, viginti duæ penduli novem pollicibus cum duabus lineis longi vibrationes, quarum singula unum semisecundum horarium metitur. Ergo $28=21$; quo casu $\sqrt{(36+21)}$ fit $\sqrt{64}=8$. Hic numerus 8 ejusque quadratus 64 substituti in valore quantitatis x supra invento (B) præstant $x=1296+2304-3456=3600-3456=144$; cujus producto per 15 dante 2160 pedes, sive producto per $\frac{5}{2}$ efficiente 360 hexapedas, habetur mensura quæsitæ altitudinis ex qua pondus (sic grave ut resistentis aeris impedimentum negligi in calculo sine notabili errore queat) primum descendisset tempore secundorum $\sqrt{x}=12$; & ad quam deinde percussionis sonus tempore secundorum $x:n=\frac{144}{72}=2$ ascendisset. Manifeste enim $x:n+\sqrt{x}=2+12=14$ est semissis t numeri semisecundorum observatorum $28=21$. Quod problematis propositi beneficio erat inveniendum.

Qui autem simili observatione scrupula penduli oscillantis semisecunda numerasset duntaxat $13=21$, quæsitam præcipitis loci altitudinem esse tantummodo hexapedarum 90 sive pedum 540 inveniisset per æquivalentem ejusdem formulæ

mulæ (*B*) expressionem. Etenim tunc darentur $\sqrt{(36+2t)} = \sqrt{49} = 7 \& x =$ numero 144 ducto in $18+\frac{13}{4} - 3\sqrt{49} = 144 \frac{x}{4} = 36$. Vnde consequitur fieri $36\frac{x}{2} = 90$ hexap. & $36.15 = 540$ ped. nec non $\frac{x}{72} = \frac{3}{72} = \frac{1}{2}''$, $\sqrt{x} = \sqrt{36} = 6.''$ & $t = \frac{1}{2} + 6 = \frac{13}{2}''$.

Generaliter sumto $t = 12a + 12aa$ secund. horar. fierent $\sqrt{(36+2t)} = 6 + 2a$ & $x = 144aa$; hinc facta per $\frac{x}{2}$ multiplicatione perpendicularem præcipitii depressionem adæquare $360aa$ hexapedas, quæ a pondere in imum delapso intra secundorum numerum $\sqrt{x} = 12a$ & a sono collisus audito intra parium scrupulorum numerum $x : 72 = 2aa$ peragrarentur, observator certo concluderet.

II. Dum jussu Regis Christianissimi, anno 1674, D. Picard Regiæ scientiarum Academiæ socius & in Observatorio Regio Astronomus, subtilissimis ope instrumenti, quod *Libellam* vocant, observationibus vacabat; inter alia quæ ad susceptam operam utilia ipsi videbantur, accuratiore opus habuit mensura altitudinis turrium, quæ Parisiis in atrio Templi B. V. Mariæ, vulgo Notre-Dame, ad utrumque portæ latus extructæ sunt. Ambarum itaque illam quæ Meridiem spectat, a pavimento ad superum usque loricæ muro impositæ limbum summa cura dimensus, altam esse 34 hexapedes sive 204 pedes Parisinos præcise deprehendit. Tanta erat, qua solebat uti in observando diligentia, ut isti mensuræ, quam statuit, stare tuto possimus. Experiamur jam quid hic prima nostra solutio problematis a Doctissimo Geometra Anglo excogitati præstare queat.

Constat apud Mechanicos mobile, cujus perpendiculariter cadentis urgente pondere fic superaretur resistentis aeris impedimentum, ut sensu percipi non posset, ex altitudine pedum 204 descendere sensibili tempore in subduplicata ratione numeri $\frac{204}{15}$, id est, intervallo secundorum horariorum $\sqrt{13\frac{3}{5}}$, notum est etiam, æquabilem soni motum qui secundum certiorem experientiam pedes 180 intra sextam partem scru-

puli ſecundi horarii, proindeque 24 pedes intra $\frac{1}{45}$ ejusdem ſcrupuli particulam, percurreret, debere conſequenter intra unius ſecundi partes $\frac{17}{90}=\frac{1}{6}+\frac{1}{45}$ ſpatium pedum $204=180+24$ conficere. Si quis ergo conſtitutus in ſuprema parte turris, quæ Lutetiæ ad latus meridionale Ædis B. V. Mariæ ædificata eſt, e ſublimiore fulcri circum erecti limbo globum plumbeum, molis ad aerem quam libere permeandum aptæ, dimitteret perpendiculari in ſubjectum atrii pavimentum lapſu; is attentam aurem præbens, editum hujus globi hujusque pavimenti colliſu ſonum poſt breve tempus audiret. At ex datis paucum illud tempus minuta ſecunda adæquaret plura quidem quam $3\frac{1}{2}$, pauciora vero quam 4, præciſe autem $\frac{17}{90}+r\,13\frac{3}{5}$. Hujus porro numeri duplus $\frac{17}{45}+2r\,13\frac{3}{5}$ ſcribatur pro $2t$ in formula ſuperius denotata (B) emanabunt inde $1^o.\,36(36+2t)=1296+\frac{68}{5}+72r\,13\frac{3}{5}$, $2^o.\,r(36+2t)=r(36+\frac{17}{45}+2r\,13\frac{3}{5})=6+\frac{1}{6}r\,13\frac{3}{5}$, tandemque $x=1296+1296+\frac{68}{5}+72r\,13\frac{3}{5}-2592-72r\,13\frac{3}{5}=\frac{68}{5}$. Atqui 15 pedes in $\frac{68}{5}$ ducti faciunt 204 pro menſura altitudinis propoſita tali omnino, qualem dimenſa ipſa turre fuiſſe repertam, ex Tractatus D. Picard de Libellæ uſu (*du Nivellement*) pagina 148 diſcimus. Recte igitur ſe habet calculus noſter primæ ſolutionis; ſed accurata veri temporis obſervatio remotis medii impedimentis cardo eſt præcipuus, circa quem difficultas Problematis, ſicut mox oſtendam, verſatur.

III. Vltimum eſto nobis hujusce generis exemplum una ex obſervationibus de gravium deſcenſu & completa velocitate, quas D. Mariotte e Regia ſcientiarum Academia ſagax & expers Phyſicus, adſcitis peritiſſimis adjutoribus, ſumma ſedulitate a ſe factas, ſuo de percuſſione (*De la percuſſion ou choc des Corps*) ſcripto mandavit. Legantur, ſi placet, ipſius rem ſingulatim enarrantis verba a pagina 407 usque ad 410 editionis tertiæ Ann. 1684 Pariſiis: Qua in narratione ea potiſſimum attendantur, quæ ad noſtrum exemplum attinent; nempe 1°. quod illa experimenta facta fuere intra cavum

nu-

nucleum ſcalarum, quæ, cochleæ in modum, ad deſcendendum in ſubterranea Obſervatorii regii loca ſtructæ ſunt: Ita ut per mediam hujus nuclei vacui cavitatem, directo & adæquate reſpondentem tot circularibus tripedalis diametri aperturis, quot inſunt huic ædificio contabulationes, globi plumbei demittebantur perpendiculari lapſu e ſtrato toti ſtructuræ ſuperimpoſito, in ſubjectam tabulam ligneam, quæ ab ipſis Obſervatoribus ſitu horizontali poſita dimidio pede ab imo ſolo diſtabat: 2°. Quod inter fundum ejusmodi putealis cavi & pavimentum areæ in ſummo ædificio conſtructæ, diſtantia erat pedum Pariſinorum $163\frac{1}{2}$ accurate dimenſa; a tabula autem lignea horizonti parallela usque ad Obſervatoris globos deorſum dimittentis manum tripedali intervallo ſupra illud pavimentum elatam & circinatæ in eo aperturæ imminentem, intermedia dabatur eorundem pedum præciſe $166\frac{1}{2}$ altitudo: 3°. Quod is, qui præcipuam experientiæ operam dabat, tum ſphærulam penduli per ſemiſecunda horaria oſcillationes ſuas abſolventis, tum globum plumbeum caſu ſuo tabulæ infra poſitæ illidendum eadem manu tenebat; hunc pollice ac digito medio, illam pollice ac digito indice premens: Tunc intentis aſtantium adjutorum oculis attentisque auribus, ſubito dilatans manum ſphæram utramque proprio ponderi ſimul permittebat. Altera libera in præceps agebatur; altera ſuſpenſa in latus agitabatur; Nec mora, numerabantur oſcillationes donec ſonus a tabula ictu globi incidentis concuſſa productus audiebatur: Denique quod repetita ſæpenumero experientia, ope globorum plumbeorum diametro duntaxat ſemipollicari; nunc plura nunc pauciora ſemiſecundorum intervalla numerata ſunt, ſic nimirum præter propter computata ut temporis inter caſum globi inchoatum & ſonum tabulæ auditum conſumpti quantitatem Obſervatores æſtimaverint ſemiſecundorum $7\frac{1}{2}$, hoc eſt, ſecundorum integrorum $3\frac{3}{4}$.

Porro in obſervatione toties & tam attente habita illud inevitabile *plus minusve* argumento eſt præciſum, quod quærebatur, tempus a ſeptem ſemiſecundis differre quadam ſemiſecundi particula, quæ nec oculis in pendulum vibratum defi-

xis nec auribus ad ictum globi audiendum arrectis certo observari poterat, ad solam proinde æstimationem revocanda. Quare quum verissimum sit, quod in eodem Tractatu de percussione (*pag. 415*) D. Mariotte sæpe rem expertus monet, nempe in his experimentis nihil difficilius esse quam tempus accurate observare, quia in errorem octavæ aut decimæ partis minuti secundi pene impossibile est non deferri; haud dubitemus quin hic error, a quo diligentia vel maxima cavere nequit, paulum ultra octantem minuti secundi quandoque evadat, dum tempus experientiæ per semisecundorum intervalla vibrationibus penduli sat promptis designata observatur: Faciamusque ideo $21 = 6\frac{1}{8}\frac{5}{6}$ semisecundis, id est, æquale duplo secundorum $3\frac{3}{4} - \frac{1}{72}$, qui numerus (ob mediocrem assumpti ab Observatoribus ponderis gravitatem impedimentum aeris trajiciendi non satis prompte removentem) hic ponitur paulo minor quam medius ille $3\frac{3}{4}$ ex Observatorum æstimatione collectus. Hinc habemus $\overline{r}(36+21) = \overline{r}\,42\frac{3}{8}\frac{5}{6}$ quod est quam proxime $6\frac{2}{4}\frac{3}{3}\frac{2}{2}\frac{9}{0}$, cujus productum per 432 nempe $2831\frac{72}{80}$, simulque productum 1547 factum multiplicatione ipsius $42\frac{3}{8}\frac{5}{6}$ per 36 præstant ope formulæ supra designatæ (B) numerum $x = 1296 + 1547 - 2831 - \frac{2}{20} = 11\frac{2}{20}$ qui ductus in 15 pedes producit pedum numerum $166\frac{1}{2}$ pro altitudinis de qua agitur mensura præcise tali qualem in Observatorio regio ipse D. Moriotte ad facienda sua de descensu & completa celeritate gravium experimenta accuratissime mensus est. Quod autem motum soni a tabula ictu globi tremefacta editi spectat, ex eadem solutione concludimus, tempus ejus fuisse $x : 72 = \frac{1}{72}\frac{1}{0} = \frac{1}{6} - \frac{1}{80}$ minuti secundi sicut convenit. De differentia vero $\frac{1}{72}$.'' qua temporis in experimento consumti æstimatio una alteram excedit, judicandum videtur, veluti jam innuimus, ipsam ex eo præsertim oriri, quod obstaculum medii aerii cadentia gravia minus ponderosa magis retardantis negligitur totum in calculo, at in experientia nullum non fuit durationemque paululum produxit.

SCHO-

SCHOLIUM I.

His patet exemplis, tres problematis propositi casus, si primæ solutionis usus attendatur, esse distinguendos. Primus quum, impedimento aeris per gravitatem molis in profundum locum demissæ ita superato ut sensu percipi nequeat, vera mensura temporis impensi in descensu ponderis subjectum solum percussuri & in ascensu soni percussione producti datur rotundo expressa semisecundorum numero, qui quadrato *36* additus alium quadratum perfectum constituat. Tunc semper quantitas x formulæ resolventis (*B*) præcise cognosceretur; sed vix ullus problematis usus in hoc casu foret: Generali quippe primi trium exemplorum præcedentium solutione palam fit præcipitia tunc requiri alta tot hexapedas quot unitates continet quantitas $360aa$ (ubi a omnem naturalem numerum significat) sive quæ profunda sint multis ad perpendiculum leucis quarum singula ex *2000* Parisinis hexapedis constet. Assumatur enim $a=3$ verbi gratia; inde fit $\frac{1}{2}x=360aa=3240$ hexapedis pro altitudine loci præcipitis: Atqui in Terrestri superficie, quam inhabitamus, locum perpendiculariter *160* hexapedis seu *960* pedibus excelsum difficillime quisquam invenerit.

In 2° casu expressio temporis præcisi, quo experientia duraret, numerus quidem esset semisecundorum horariorum integer, at una cum quadrato *36* alium perfectum quadratum non efficeret; summa ex illis collecta quantitas foret commensurabilis, sed cujus radix quadrata non haberetur nisi prope accedens proinde major aut minor quam vera. Quapropter ad calculum sine errore notabili ineundum non pauca attentione opus esset, ut per numerum, rationalem radici quadratæ $\sqrt{(36+2x)}$ penissime æqualem ad verum quæsitæ x quam proxime accedere liceret valorem; in quo si quis errare vel decima quinta parte unitatis non caveret, in altitudine dimetienda non minus quam uno Parisino pede erraret.

Tertius denique casus is est, in quo dum observatio accu-

accuratiſſime haberetur & attentiſſime repeteretur, nunc plura nunc pauciora numerarentur penduli oſcillantis ſemiſecunda; certiſſimum indicium temporis intra duo, penultimum nempe & ultimum, ſemiſecunda deſinentis: Quod idcirco tempus aliquis numerus aut fractionarius aut irrationalis, particula ſui vel fracta vel ſurda incognitus, exprimeret. Unde neceſſe foret uſum problematis tunc eſſe errori maxime obnoxium. Error namque (niſi diligenter caveatur, æſtimationibus requiſitis ſagaciſſime factis) parvi forſan momenti in zt, ſæpe eſſet magni in $\sqrt{(36+2t)}$, majoris in x, & maximi in $\frac{5}{2}x$ hexaped. vel in $15x$ ped. altitudinis ex obſervato tempore zt primaque problematis ſolutione cognoſcendæ. Adde quod caſus iſte difficilior ſeſe frequentius offerret; ad mediocres quippe altitudines pertinet, quæ circa Terram haud difficulter reperiuntur. Fac, in primo exemplo noſtro generaliter expreſſo, $a=\frac{2}{3}$ vel $=\frac{1}{4}$ &c. Erunt inde tibi fractionaria temporis intervalla $zt=24a+4aa=8\frac{4}{9}$ vel $=6\frac{1}{4}$ &c. ſemiſec. horari. & mediocres altitudines $\frac{5}{2}x=360aa=40$ vel $=22\frac{1}{4}$ &c. hexaped. Atque ita de ſimilibus.

Alteram Autoris ſolutionem vide Suppl. Tomo V Sect. IIX.

* * * *

UT, *quod reliquum eſt, ſpatium repleatur, monendum hac occaſione duximus, Invictiſſ. Cæſaris* LEOPOLDI *Viduam, nuper Auſtriacarum provinciarum Gubernatricem feliciſſimam, A. 1700 Librum vernaculum ſeptem plagulis edidiſſe hoc titulo:* Chriſtliche Gedancken auf alle Tage des Monaths aus dem Frantzöſiſchen in das Teutſche treulich und zierlich überſetzt, von der Allerdurchlauchtigſten Frau ELEONORA MAGDALENA THERESIA, Römiſchen Käyſerin &c.&c. gebohrnen Pfaltz-Gräfin bey Rhein, &c.&c. mit Zuſatz Geiſtl. Senff-Körnleins, auff ebenfalls ieglichen Tag des Monaths, um den Schlag ewigen Todes ab zu wenden, fruchtbarlich zugebrauchen, zum Nutz aller ihrer Seeligkeit befliſſenen Chriſtgläubigen dienſtreich verfertigt. Gedruckt, bey Joh. Georg. Schlegel, Anno 1700, 12.

* * * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipſiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. IIX.

MISCELLANEA DECISIONUM SEU Reſolutionum, Autore STEPHANO RANCHINO, Jurium Publ. Prof. in Univ. Monspel. & in ſupr. Generalium Curia Senatore; quæ variis mendis repurgata & ordine Alphabetico ſecundum materias Juris digeſta, utiliſſimis Annotationibus & Diſſertationibus illuſtrata &c. opera & ſtudio PHILIPPI BORNERII, Regis Conſil. & in Præfectura & Curia Præſidiali Monspel. Pro-Prætoris Honorarii.

Genevæ, ſumtibus Fabri & Barrillot, 1709, in fol. Alph. 3 plag. 9.

CElebre dudum inter JCtos Ranchini nomen fuit, quod non ſolum illius Notæ ad Guidonem Papam, ſed &, quas iſte edidit, Deciſiones, magno applauſu exceptæ, comprobarunt. Sed & dudum eſt, quod Deciſiones ſive Reſolutiones illæ deſiderari cœperunt, omnibus pridem exemplis priorum Editionum diſtractis. Itaque non tam de gente ſua, qua Ranchinum attingit, quam de Republica literaria ac Jurisprudentia univerſa præclare meritus Philippus Bornerius novam editionem adornavit, in qua alio ordine diſperſas Quæſtionum Reſolutiones diſpoſuit, & Parentis ſui, qui hunc librum adornare ſuſceperat, Annotationibus auxit & illuſtravit. Ut autem minus tædii afferrent il-

lis, qui iisdem in variis Juris partibus uti vellent, ordine Alphabetico sub certos titulos eas redegit. Hinc itaq; instar Lexici Realis quivis titulus materias eo pertinentes accurate sistit. Accedit, ne quid prætermissum esse videatur, Ranchini Conclusionum & Bornerii Notarum Index uberrimus. Sunt vero Conclusiones hæ concise & succincte conscriptæ, allegationibusque nimiis non oneratæ, optimis tamen & recentioribus Scriptoribus inprimis adjectis. Nullam Autor Juris partem reliquit intactam & diligenter emodavit, quatenus Jura Civilia, Feudalia & Canonica cum Constitutionibus Ludovici Magni conveniant, aut ab iisdem recedant. Quo & de Italico Jure inter omnes constaret, non postrema cura est adhibita, ut, data occasione, quid Rota Romana & Genuensis, hac in parte, in Decisionibus suis decernendum esse existimaverint, appareret. Cujus rei exempla, quoad Jura
p. 142 Gallica, ex Part. 5 Concluf. 116 desumere licet. Ubi agit de Quæstione: utrum donatio a milite vel a Doctore facta aut ab Advocato vel a Clerico concubinæ aut mulieri conjugatæ aut viduæ, de qua erat siniſtra suspicio, valeat? Quam reprobat l. 2 C. d. donat. int. Vir. & Ux. & quanquam ab Ulpiano asseratur, tales donationes non esse prohibitas, dictum tamen id esse ex mera Ethnicorum prudentia Civili monet, secundum quam concubinatus permissus erat. Verum aliud generaliter in Gallia receptum esse ostenditur. Part. 4
462 Concluf. 328 tractat de comparatione literarum ita facta, ut plenam fidem mereatur. Hæc ut recte suscipiatur, requirit peritos in arte, jurejurando adstrictos examinatosque præsente Judice, nec non literas similes, quodsi in aliqua parte deprehendatur dissimilitudo, fidem tali comparationi derogat. Id quod confirmatur per novas Constitutiones Ludovici Magni de A. 1667 tit. 12 *des compulsoires & collations des pieces* art. 7 & seqq. Multas etiam Decisiones summi Parlamenti Tolosani suffragio corroboratas adducit, v. g.
141 Part. 4 Concl. 358 naturalibus liberis per subsequens matrimonium legitimatis tribuit jus revocandi donationem factam ab eorum Patre, quamvis donationis tempore illi jam

nat

nati fuerint, nondum tamen legitimati. Cum talis donatio, ſicuti per ſupervenientes liberos, ita & per intercedentem legitimationem mediante matrimonio, cui tribuitur beneficium retrotractionis ad nativitatis tempus, revocetur; eodemque modo judicatum eſſe a Senatu Toloſano probat. Jus Italicum ſi ſpectemus, plurima Rotæ Romanæ præjudiciis illuſtrat. Sic Part. 5 Concl. 123 tradit: attentata non reparari, p. 39. quando ſententia executioni mandatur poſt tempus datum ad appellandum, etiamſi demum impetratæ fuerint literæ reſtitutionis in integrum, adverſus lapſum fatalium. Nam quando petitur reſtitutio in integrum, poſt executionem jam factam, illa impedit quidem inpoſterum, ne fieri poſſit executio, ſed jam antea ſuſceptam non revocat: quam ſententiam Rotæ judicium quoque confirmavit. In Part. 4 Concl. 41 293 Autor noſter refert, quod, licet in aliquibus caſibus privatio beneficii ipſo jure contingat, non propterea illico beneficium illud vacet, quinimo ſententia declaratoria requiratur & ablatio poſſeſſionis, cui opinioni Rota Romana etiam ſubſcripſit. Rotæ Genuenſis placita adducit in Part. 2 Concluſ. 128, quo loco perhibet, confeſſionem factam extra 78. judicium ſine cauſa non inducere obligationem, cum non valeat ad obligandum talis confeſſio, imo nec valeat ad fidem plenæ probationis, inducat tamen ſemiplenam, ſive facta ſit cum ſcriptura ſive ſine ſcriptura, & ad eum effectum, ut talis confeſſio probet, allegandam eſſe monet cauſam obligationis, qua ratione valida reddatur confeſſio, quæ alias eſſet inanis: idque Rotæ Genuenſis Deciſione 37 comprobatur. Præterea quædam notatu præ ceteris digna huc afferre incongruum haud duximus, ut quid de quovis materiarum genere nobis polliceri queamus, quisque brevi perſpiciat. Quod artifex aut Bibliopola poſſit vicinum prohibere, ne ejus officina ſimilis ſuæ ſit, quæ prope eam conſtituta eſt, illuſtratur placito Senatus Pariſienſis de A. 1612. Ubi Lutetiæ in eodem vico vicinus aromatarius, cujus domus aromatarii alterius domum pariete intermedio attingebat, inſigne parvæ crucis rubeæ ædibus ſuis appendere voluit, cum vicinus alter

eruce eadem rubea officinam ſuam ſignatam totaque regione porticuum notiſſimam ab annis pluribus haberet, ita ut ad æmulationem ſuique commercii detrimentum id factum vi-
p. 38 deretur, atque hoc ex Part. 3 Concl. 14 cognoſcimus. Quoniam Gabella intuitu contractus præſtanda venit, eam in loco contractus, licet conditio contractui adjecta in alio loco purificetur, aut traditio ex celebrata conventione alibi fiat, of-
240 ferendam eſſe oſtendit Part. 5 Concl. 290. Idem, cum ex transactionis cauſa res transfertur in alium, certo æſtimata pretio, accipientem a laudemii præſtatione non eſſe immu-
293 nem, tuetur; at a laudemio abſolvit iſtum, penes quem, accepta pecuniæ ſumma, res controverſa relinquitur Part. 5 Concl. 29. Reliqua, quæ ipſa utiliſſimi hujus laboris evolutio Lectorem benevolum edocebit, ejus curioſitati reliquiſſe quam eundem plura exempla depromendo fatigaſſe ſatius erit.

VITÆ ANIMALIS MORBUS ET MEDICINA ſuæ vindicata origini diſquiſitione Phyſico-Medica, qua ſimul Mechaniſmi & Spinoſismi deliramenta funditus deteguntur, & mathematica evidentia ex ſanationis circulo deturbantur, & integrum univerſi motus ſyſtema concinnis vinculis nectitur; Autore

CHRISTIANO DEMOCRITO, M. D.

Lugduni Batavorum, ex officina Luchtmanniana, 1711, in 8.

Conſtat plag. 10.

PRincipia rerum naturalium adhuc latere, in Actis A. 1711 p. 391 monuimus, neque enim per ea ſatisfacere licet difficultatibus circa diviſionem continui, cohæſionem moleculorum, productionem, continuationem & communicationem motus, nec non circa commercium mentis cum corpore, quæ ab omni tempore præſtantiſſimorum Virorum ingenia incaſſum dafatigarunt. Nec facile, multo minus cujusvis

jusvis est supplere hunc defectum. Certe Sceptici de solutione nodorum istorum prorsus desperantes, nonnisi phænomena admiserunt, corpora vero realia esse pernegarunt: neque inventus est in hunc usque diem, qui eos solide refellerit. Etenim quod *Cartesius* in Meditationibus suis a veracitate Dei petit argumentum & *Malebranchius* in Dialogis Metaphysicis Dialog. 6 fusius deducit, non multam vim habet ad persuadendum corporum existentiam. Alii nodos Gordiano intricatiores gladio dissecantes ad precaria confugerunt & vel Deo immediate, vel spiritui creato tribuerunt, quorum rationem reddere non poterant. Ex horum numero est *Dippelius*, qui sub *Democriti* persona hactenus fidem orthodoxam risit, nunc *Mechanismum* Physicorum ridet. Quodlibet enim extensorum cum spiritu quodam modificante, omnium diversarum qualitatum corporis autore, immo ipsius corporis compactore, nexu indissolubili cohærere defendit: quasi vero ita intelligatur, quomodo moleculæ cohærere, motus produci, continuari & communicari possit, cum potius difficultatibus prioribus novæ addantur, de influxu nimirum reali spirituum in res corporeas, quem nemo hactenus concipere ac aliis explicare valuit. Hinc capite primo, quo naturam vitæ in genere declarandam sibi proponit, non modo animæ rationali functiones vitales in machina animali subdit, eique explosa dudum scholæ battologia formationem proprii corporis in utero materno adscribit; verum etiam vegetabilibus, mineralibus ac lapidibus non minus, quam brutis animam intelligentem ac sentientem judicio mathematico exquisitissime præditam tribuit. Immo corporum particulas cohærere asserit actu vitali & immobili cujusdam Spiritus a particulis independentis easque intra sphæram activitatis suæ continentis ac coarctantis, totumque globum nostrum terraqueum constare, cohærere ac versari actu vitæ generalis cujusdam & agitatores Planetarum animas esse. Generationis æquivocæ causam vivum & spiritualiter activum ex defunctis insectorum myridiabus residuum assignat: metempsychosin tamen non admittit, licet ejus fau-

tores, quos hodie numero quam plurimos esse ait, mechanismi fabricatoribus præferat, sed animarum per traducem propagationem propugnat. Inter alia generationum æquivocarum exempla refert, quod ex scobe corticum quercus mictu per incuriam servorum subinde adsperſa tantam pulicum copiam processisse expertus fuerit, ut incolæ domus atque vicini deserendarum ædium consilio angerentur. Capite secundo in genuinam morbi & medicinæ originem inquirens affirmat, morbos ex sensatione vitæ pendere. Lædi animam & morborum sensu corripi per objecta externa in sensus animæ ad exteriora reflexos incurrentia. Duplicem nimirum morborum occasionem statuit, alteram dum anima per reflexos ad extra sensus vitæ suæ proprios; alteram dum per descendentia mentis præsidentis confusa phantasmata læditur. Primarium objectorum externorum & causarum morborum occasionalium esse machinam corporis humani, animæ domicilium. Hinc animam sui ipsius medicatricem optimam prædicat; Medici artem in eo saltem versari pronuntiat, ut blandioribus & congruis objectis vitam turbatam demulceat ac sedate ita rursus sensus infesti impetu eandem ad resarciendum damnum illatum & redintegrandum officinæ ordinem invitet ac excitet. Animam ad functiones corporis obeundas hujus organis ceu instrumentis uti. Dari in ventriculo ignem flammantem, quod sit præcipuum concoctionis instrumentum, quia spiritus vini nimium hausti inflammatur, cum tamen carbonibus sine flamma candentibus impositus tantum evaporetur. Flammulam quoque cordis defendit. Morbidorum affectuum animæ occasiones pronunciat nimiam humorum resolutionem & orgasmum atque nimiam coagulationem & circulum impeditum. Cumque bilis & succus pancreaticus præcipua animæ instrumenta chymica ipsi videantur, quibus alimenta assumta alterat; ab illorum vitiis morborum causas propinquas petit: ac Anatomiam Chirurgiæ quidem aliquod, Medicinæ autem nihil lucis attulisse affirmat. Morbi resolutivi originem refert ad concitatiorem per ignem culinarem & suffusum bilis resolventis

oleum

oleum circulum & inde subsequentem partium disgregationem: coagulantes & tartareos ad succum pancreaticum balsamum bilis infringentem, immo prorsus destruentem. Quamvis autem in generalibus plerumque cum Cl. *Stahlio*, Medico Halensi, consentiat; in specialibus tamen, theoria præsertim febrium, adeo ab eo alienus, ut (quod *Stahlius* ex *Sydenhamio* inculcat) ridiculum affirmet, bona naturæ crisi per aliquod tempus posse grassari febrem, nec illico sisti debere. Ex ejus enim sententia noxam humoribus infert, non in iisdem invenit. Commendat contra hunc morbum medicamentum a se inventum, cujus unica dosis eum curat. Est istud „ oleum destillatum & separatum a fuo sale ex animalis parti„ bus quibuscunque ex cornuta sine ullius rei additione eo us„ que rectificatum, donec nil adustarum fæcum nigrarum am„ plius in fundo relinquat, quod vel quindecim ad minimum „ repetitionibus obtinetur. Istud oleum 30 vel 40 guttarum „ pondere ante paroxysmū exhibitum somno dulci, per quin„ decim interdum horas protracto & de nulla narcosi suspecto „ febres sepelit. „ Cetērum obiter notamus ex Autore nostro, Amstelodami adhuc vivere Senem octogenario majorem, qui per 30 fere annos bene semper esuriens & pastus bene cibis solidis prospera usus est valetudine in corpore macilento, sed apmodum agili, nunquam nisi ordinarie 20 diebus, aliquando etiam 30 elapsis aliquid fæcum alvinarum deponens. Denique capite tertio mechanismi naturæ nullitatem ostendere nititur, quod per eam gravitas, soliditas, durities ac motus explicari nequeant. Ait autem cum Mathematicis sibi potissimum rem esse, qui ab antiquo suis erroribus physicas veritates ludibrio exposuerint & simul Dei vestigia veraque religionis semina ex animis mortalium eradicare allaborarint. Quasi vero in Matheſi doceatur, extensionem uniformem & in infinitesimas divisibilem esse corporis essentiam & leges motus per extensionem solam explicari posse. Agnoscunt enim Matheseos apprime periti in ratiociniis Geometrarum circa extensum aliquid imaginarii, nec mathematicam in infinitesimas divisionem pro reali habent seu naturæ genio congrua,

grua, uti jam aliquoties monuimus in his Actis. Dudum etiam in iisdem docuit *Leibnitius*, leges motus ex ſola extenſione non conſequi, ſed altius quoddam principium ſupponere. Tolle Mathematicorum ex Phyſica inventa, nec quicquam ſolidi ac certi reſtabit, niſi quæ Anatomicorum & Chymicorum induſtriæ debentur. Nihil e. gr. conſtabit de vero ſyſtemate mundi, de natura corporum cœleſtium eorumque affectionibus, de legibus motus, de proprietatibus aeris, de iride, de legibus gravitationis, aliisque ſimilibus argumentis. Immo Vir ſummus *Leibnitius* in ſua Theodicæa non demonſtraſſet exiſtentiam Dei iſtiusmodi, qualem Chriſtiani veneramur (quod ante ipſum invictis rationibus præſtitit nemo,) niſi mathematicis meditationibus intellectus acumen perfeciſſet. Quæ Autor phyſices principia tradit, ex *Jacobi Bœhmii* ſutoris ſcriptis deſumta ipſe fatetur: unde opus non eſt, ut imaginariis recenſendis immoremur. Etſi denique Autor confidat, ſe vera phyſicæ & medicinæ principia mathematica evidentia demonſtraſſe; nulla tamen veſtigia deprehendet, qui ex Matheſi perſuaſus, nihil pronuntiandum niſi explicatum, nihilque admittendum niſi probatum.

JO. ALBERTI FABRICII, SS. THEOL. D. & Prof. Publ. Bibliothecæ Græcæ Libri IV Pars altera.

Hamburgi, apud Chriſtianum Liebezeit, 1711, 4. Alph. 3 pl. 8.

VRget inſtitutum laude digniſſimum Cl. Autor, pro eo, quo valet, doctrinæ apparatu, & animo, quo in amplificandam rem Græcorum literariam maximopere fertur. Siſtit enim hic Partem alteram libri IV, qua præter Scriptores de doctrina Numerorum, Philoſophos quosdam, & Rhetoras ac Sophiſtas quosdam commemorat, qui in Lexicis Græcis conficiendis olim elaborarunt. Inter Scriptores itaque Arithmeticos cap. XXII primum locum tuetur *Nicomachus Geraſenus*, cujus qui exſtant cognomines in veterum ſcriptis, illorum

rum ſuccincta ſeries ſimul exhibetur. Hujus Nicomachi libri 2 Ἀριθμητικῆς Εἰσαγωγῆς & totidem libri ἐγχειριδίου Ἁρμονικῆς ætatem tulerunt, & variorum Scriptorum mentionem faciunt, quorum Index una cum recenſione Scriptorum Nicomachi deperditorum ſubjicitur. Proximus illi jungitur liber Græcus incerti Scriptoris ſub tit. Θεολογούμενα Ἀριθμητικῆς, de iis exponens, quæ veteres de numeris Theologice vel Philoſophice meditati ſunt. Sequitur *Diophantus Alexandrinus*, ex cujus libris XIII Problematum Arithmeticorum, ſex tantum injuriam temporum effugerunt, & non una vice editi leguntur. Hac occaſione alii etiam Diophanti, quorum memoria ſupereſt, recenſentur, totique capiti finis imponitur recenſione Scriptorum de numeris partim editorum, partim ineditorum & in MSS. adhuc latentium, partim deperditorum. Proximum cap. XXIII *Aurelii Antonini* ætatem, Præceptores, Scriptores de vita, libros XII ad ſe ipſum, editiones, indicem Scriptorum ab eo memoratorum, verſiones vernaculas, editt. promiſſas, & alia ſcripta expendit, atque eorum ſententiam confutat, qui cum Barthio, Xylandro & Jonſio non integros ejus XII libros, ſed eorum tantum fragmenta hodie exſtare opinantur. Poſt hunc *Maximus Tyrius* in cenſum venit, cujus ætas & cognomines, διαλέξεις item & earum variæ editiones ac verſiones cum Indice Scriptorum in iis allegatorum recenſentur; agmen vero claudit *Alcinous* Platonicus, cujus ætas in initium Sæculi a C. N. II incidere plerisque putatur. Hujus exſtat Introductio in Platonis doctrinam, cujus editiones pariter & verſiones variæ recenſentur. Cap. XXIV de Philoſtratis, Calliſtratis, ut & Apollonio Tyanenſi exponit, ubi in ſcenam producitur Flavius Philoſtratus Philoſtrati F. Veri nepos, ſcriptor vitæ Apollonii, Iconum & libb. 2 de Sophiſtis, Heroicorum, epp. & epigrammatum. Notari hic par eſt, Cl. Autorem cum aliis libros *de Sophiſtis* olim Philoſtrato juniori vindicandos cenſuiſſe, nunc vero Cl. Olearii, nuperi illorum ſcriptorum Editoris, qui & ipſe in notis p. 391 de juniore cogitaverat, argumentis adductum, antiquiori illi relin-

quere. Scripta hæc omnia ſigillatim conſiderantur, & deperdita quædam enarrantur, deinde vero ad Philoſtratum Nerbiani F. juniorem, cujus liber ſingularis Iconum exſtat, cura transfertur, & recenſitis utriusque editionibus variis, aliorum Philoſtratorum diligens mentio injicitur. Latus claudit *Calliſtratus*, cujus exſtant ἐκφράσεις ſive *deſcriptiones 14 imaginum*, deinde cognomines huic XII cum obſervationibus variis perſtringuntur. Capiti huic finem facit *Apollonius Tyanæus*, cujus epiſtolæ hodienum leguntur, reliquis ſcriptis, quorum itidem fit mentio, calamitate temporum ſubductis. Cap. XXV *Alexandri Aphrodiſienſis* ætatem, Præceptores & placita quædam, tum vero ſcripta edita, inedita & deperdita, cum Indice Scriptorum, ab Aphrodiſeo paſſim laudatorum, recitat. Cap. XXVI *Plotino* Philoſopho ejusque Præceptori *Ammonio* deſtinatum eſt, ac primo quidem conſpectum Chronologicum Vitæ Plotini accuratum, cum ejusdem Vita a Porphyrio ſcripta & a Marſilio Ficino Latine converſa, ac Cl. Auctoris notulis paſſim illuſtrata. Hinc varia de Plotino, ejus apud veteres auctoritate, obſcuritate, genio, Spinoſiſmo, a Bælio & aliis præter rationem ipſi imputato, dogmate de SS. Trinitate, cenſuris in eum latis, ſcriptisque, afferuntur, cum Indice Auctorum in iis laudatorum. Plotino diſcipulo jungitur Præceptor *Ammonius Alexandrinus*, *Saccas* cognominis loco dictus, qui Chriſtianis natus Parentibus, adultus ad Gentiles acceſſit, interque eos Philoſophiæ laude illuſtris cum alios diſcipulos, tum potiſſimum Origenem Adamantium habuit. Ab hoc Cl. Autor diſtinguit Ammonium Chriſtianum, III Sæculi ſcriptorem, Ammonium Peripateticum, & *Ammonium, Hermeæ F.* de quo eo diligentius agitur, quod varia ejus ſcripta ad nos pervenerunt. Illa itaque recenſentur, annectiturque Index ſcriptorum in commentariis ejus allegatorum, & ſeries aliorum, qui idem nomen ferunt. Cap. XXVII *Porphyrium Philoſophum*, quod ad ætatem, ſcriptaque tam edita, quam non edita, & deperdita, cum Indice Autorum a Porphyrio laudatorum Lectori ſiſtit, totamque illam tractationem

nem rarissimus Luxæ Holstenii de vita & scriptis Porphyrii libellus claudit. Cap. XXVIII *Jamblichus Chalcidensis* occupat, cujus vitam strictius persequitur Cl. Autor, quod eam diligentius in notis ad vitam ejus ab Eunapio scriptam consideravit, atque adeo hoc loco scripta tam edita quam non edita & deperdita cum Indice Autorum recenset. Ab hoc Jamblicho §. II distinguit alium ejusdem nominis juniorem, ad quem exstant Juliani & Libanii epistolæ, Syrum, quem a Chalcidensi sejungit itidem Tillemontius T. IV Histor. Impp. p. 481, 926. *Hortationem ejus ad Philosophiam* ab Arcerio minus feliciter conversam, nova versione donatam & notis illustratam publico destinasse se, p. 288 testatur Autor eruditissimus, qui nunc Cl. Hemsterhusio hanc lampada tradidit. Cap. XXIX habet insigne *Anatolii*, quem Jamblichus præceptorem habuit, & *Democriti* fragmentum περὶ συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, utrumque ab Amplissi. *Godofr. Christiano Gœtzio* ex quadam Italiæ Bibliotheca descriptum, & a Cl. *Joanne Rendtorfio* versione Lat. ac notis eruditis illustratum. Ex Rhetoribus cap. XXX *Polemon, Herodes Atticus, Aristides Adrianensis, Adrianus, Himerius* & pauci quidam alii in theatrum procedunt. *Antonius Polemo*, Laodicenus, in magna gratia apud Imp. Trajanum, Adrianum & Antoninum Pium fuit. Duo ejus λόγοι ἐπιτάφιοι ab Henr. Stephano cum Himerii & aliis quibusdam declamationibus editi sunt 1567; ceterarum ejus orationum memoria ex Philostrato supersest. *Herodes Atticus* sub *Antoninis Pio*, & *Philosopho* itemq; *Vero* præter cetera varias orationes scripsit, ex quibus tantum una supersest περὶ πολιτείας Græce cum aliis Oratoribus Venet. 1513 fol. & alibi edita. *Ælius Aristides*, Polemonis discipulus, Sophista apud Smyrnenses disertus, sub Adriano & Antonino Pio floruit, cujus varia scripta adhuc leguntur, diligenter a Cl. Autore, post vitam summatim expositam, recensita, quibus annectitur catalogus deperditorum, & aliorum Scriptorum ab Aristide citatorum. *Adrianus* Phœnix, Herodis Attici discipulus & Aristidis æmulus, magnum inter Sophistas nomen sibi paravit, ut nonnullis γόης videretur, au-

tore Philostrato p. 590. Illius nonnulla cum versione sua Leo Allatius in Excerptis Variis Græcorum Sophistarum & Rhetorum Rom. 1641, 8 (quæ hac occasione strictim recensentur) edidit, non tam integras declamationes, quam selecta ex illis excerpta. Aristidis imitator *Himerius*, Bithynus, isque Anatolii & Proæresii æmulus Orationes & declamationes varias habuit, quarum fragmenta & notitiam ex Photii Bibliotheca Stephanus 1567, 4 cum 2 oratt. Polemoniacis seorsim edidit. Est vero quidam ex Collegis nostris, qui plura a Photio vel omissa, vel obiter commemorata, & ex Codd. Anglicanis descripta, cum versione Latina in lucem proferre parat. *Demades* Athenienſis, naturæ, non doctrinæ beneficio, Rhetor eloquentissimus, cujus Plutarchus passim meminit, plures orationes habuit, quarum unica tantum inter Oratores Aldinos exstat, ab aliis etiam edita. Nec felicior fuit *Lesbonax*, qui, Tiberio imperante, Romæ Sophistam egit: hujus enim Orationes XVI Photius laudat, quamvis duæ tantum ab Aldo, & postea ab aliis vulgatæ hodie leguntur. Cap. XXXI telam eandem pertexit, & de *Demetrio*, *Hermogene*, *Longino*, aliisque commentatur. Cumque in novissima Longini περὶ ὕψους editione a Cl. Hudsono Oxoniæ curata fragmentum quoddam libri ejusdem περὶ μίμεσεων ex Bibl. Vatic. depromtum legatur, consultum putavit Cl. Autor, illud totum huic capiti inserere. Sequuntur *Aphthonius*, Sophista Antiochenus, & *Theon* Alexandrinus cum recensione Rhetorum, qui Collectione Aldina Venet. 1508 fol. & alia minore Thomæ Galei continentur. Ibidem legas Indicem Scriptorum ab Alexandro Rhetore, Phœbammone & Minuciano ut & in commentariis ad Hermogenem allegatorum. Cap. XXXII exstat Elenchus Oratorum, Rhetorumque celebriorum ac Sophistarum apud veteres commemoratorum, secundum literarum seriem dispositus, & eruditis observationibus destinatus. Ex Lexicographis Græcis cap. XXXIII *Julius Pollux* primo loco occurrit, cujus editiones variæ & Index Scriptorum ab eo laudatorum cum designatione aliorum cognominum enarrantur. Post illum *Ptolemæus*

us Aſcalonita laudatur, cujus περὶ διαφορᾶς λέξεων commentatio huedum non edita ex MS. Gudiano producitur non quidem integra, ſed quod ad eam partem, ſecundum quam a ſimili Ammonii libro, cum quo plerumque conſentit, diſceſſiſſe videtur. Cap. XXXIV non ſolum *Phrynichum* & alios vocum Atticarum Collectores, ſed & illos qui ceterarum dialectorum dictiones interpretati ſunt, recenſet. Inter non editos hujus generis Scriptores locum tuetur *Mœridis* libellus, qui tum temporis, cum hæc ſcriberet Cl. Autor, lucem nondum viderat, nunc vero ex ſchedis Spanhemianis, Cl. Hudſoni cura, in publicum editus proſtat. Præter *Phrynichum* ex editis mentio fit *Thomæ Magiſtri*, (a quo qui laudantur Scriptores, illorum index accedit) *Emanuelis Moſchopuli*, & *Georgii Lecapeni*, cujus Lexicon vocum Atticarum ἀνέκδοτον eſt, mentio fit. Hos ſequuntur illi, qui ceterarum dialectorum rationem in Lexicis habuerunt. Cap. XXXV Lexica Biblica Philonis, Origenis, Euſebii, Cyrillique perſtringit, ac fuſius de Heſychio Alexandrino, Lexici ejus uſu & defectibus, editionibus promiſſis, & induſtria eruditorum Virorum, in eo emendando poſita, diſſerit, ac inprimis Io. Viti Pergeri in Heſychium notas quantivis pretii non editas, quas Cl. Autor poſſidet, commendat. Ultimo loco additur Index in Scriptores ab Heſychio laudatos, a Io. Pricaeo confectus & paſſim auctus. Cap. XXXVI Lexica & Gloſſaria, quæ ad ſcripta Theologorum, JCtorum, Medicorum, Philoſophorum ac Rhetorum Græcorum intelligenda faciunt, comprehendit, inter quæ præcipua ſunt, quæ *Erotiano* & *Harpocrationi* debentur, quorum utrique Index Scriptorum allegatorum ſubjicitur.

ALTERA PROBLEMATIS SUPPLEMENtorum Tomo V Sectione VII propoſiti Solutio.

ETſi rebus facilibus immorari plerumque tædet, nihilominus ab incœpto deſiſtere qui dimidium facti jam habent

minime decet. Quæſtionem propoſitam de altitudine loci profundi inveſtiganda per ſonum colliſu ponderis in ima delapſi editum ſurſumque aſcendentem, haud difficile fuit ſolvere ſecluſo aeris impedimento. Sed hoc ſuſceptæ opellæ pars prima tantum eſt; hic in re facili hærere, nec cœptum perſequi dedeceret. Supereſt ut effectu aeris gravibus permeantibus obſtantis non neglecto problema, quoad ejus fieri poteſt, reſolvatur. Rem itaque, quantum licebit per experientiam, cujus D. Mariotte ſedulus explorator fuit, exſequamur.

Sciendum eſt, corpora ſolida, quorum nec figuræ nec moles hic nobis conſiderandæ ſunt, utpote quas inter ſe non comparamus, merſa & mota in fluidis, velut in aere, urgere & impellere certa vi obvias ſibi eorum fluidorum particulas, quæ transmeandum certo tempore ſpatium replentes intercludunt. Hæc autem mobilia ſolida has fluidas particulas impellunt, donec propulſæ loco cedant; quod fieri nequit niſi tanta cum velocitate ſingulæ recedant, quanta cum celeritate depellens mobile proximæ illarum cedenti ſuccedit. Quantitas ergo motus tam ad dimovendum quam ad decedendum de certo ſpatio determinato requiſita æquatur producto hujusce ſpatii per datam velocitatem: diciturque nobis tum vis corporis ſolidi, qua ſibi viam per fluidum aperit, tum corporis fluidi impedimentum, quo ſolidi motus retardatur. At ſi mobilium velocitates arithmetice creſcunt, quales gravium libere cadentium intelliguntur; liquet, non per primam ſeu enaſcentem velocitatem, quippe quæ minima eſt, nec per ultimam ſive totalem, utpote maximam, multiplicandum eſſe ſpatium toti accelerationis tempori reſpondens, ſed per velocitatem arithmetice mediam, quæ æqualis dimidio ambarum extremarum aggregato nec parva nec magna nimium eſt. His animadverſis, eſto ponderis caſum in aere inchoantis prima velocitas $=1$, ſiquidem quantulacunque ſupponatur, non eſt zero: ſitque $\sqrt{x}$ ultima velocitas, quam adipiſceretur ex aliquapiam altitudine intra aeris ſphæram deſcendens: erit velocitas media arithmetica $=\frac{1}{2}+\frac{1}{2}\sqrt{x}$.

Quo-

Quoniam autem grave, quod aerem deorsum permeat, plus motus ad descendendum habet quam impendit ad istum aerem de via dimovendum ; hic intelligimus numeri x unitates repræsentare spatii particulas, quæ singulæ sint minores, quando hujus numeri radix quadrata $\sqrt{x}$ nobis significat velocitatum variarum, cum quibus aer per hæc spatiola diffusus accelerato gravi decedere posset, quam quum eadem radix quadrata $\sqrt{x}$ maximam ejusdem gravis velocitatem ultimo descensus per medium vacuum momento acquisitam exprimeret. Secundum hypothesin Galilei, ratio altitudinum, unde gravia in medio libero descenderent, non alia datur quam quadratorum x factorum ex numeris $\sqrt{x}$ velocitates ultimo instanti acquisitas sive tempora illas acquirendo insumpta exprimentibus: At habitis ea de re observationibus compertum est singulas hujusce quadrati x ad spatium relati unitates adæquare quindecim pedes Parisinos, quoties unaquæque unitas $\sqrt{x}$ ad tempus relati pro uno horario secundo assumitur. Dum ergo de sola aeris cadentibus ponderibus obvii expulsione quæstio est, quantitas x debet concipi ex unitatibus composita minoribus, quarum scilicet singula ad spatium relata pedes valeat non 15 sed $1:m$, ubi m significet tum unum de numeris fractis ab $1\frac{1}{2}$ usque ad $\frac{1}{1}$, tum aliquem omnium supra unitatem numerorum integrorum. Fit itaque nobis $\frac{x.15}{m}$, seu $\frac{x}{m}$ expressio, semper minor quam $15x$, multiplicanda per $\frac{1+\sqrt{x}}{2}$, ut producatur quantitas $(x+x\sqrt{x}):2m$ suis unitatibus tam ad spatium uti ad effectum quam ad motum uti ad causam relativa: Si ad motum referre velis, exprimet quantitatem motus a gravibus aeri imprimendam, ut sibi suapte vi descendentibus de loco decedat; si referas ad spatium, quum effectus suis causis sint proportionales, erit expressio spatii per pedes mensi quod (propter amissam in pondere deorsum moto & impressam aeri demovendo motus partem) demitur majori spatio pedum $15x$ per quod intra medium vacuum seu omnimode liberum idem pondus tempore per

scrupula

ſcrupula ſecunda computato deſcenderet. Hinc habemus $(15x-x-x\sqrt{x}):2m=(30mx-x-x\sqrt{x}):2m$ (C) numerum pedum, quos loci profundi altitudo ſecundis horariis numero $\sqrt{x}$ transmittenda continet. Ex qua altitudine pondus proprię gravitati permiſſum ſi caderet, pedes duntaxat $15-\frac{1}{m}$ ob aeris impedimentum in primo deſcenſus ſecundo horario conficeret. Poſito enim $\sqrt{x}=1$ & conſequenter $x=1$, reſultat $(x+x\sqrt{x}):2m=(1+1):2m=1:m$: quæ quidem ſpatii per pedes dimenſi, initio lapſus dempta, pars linearis nec generaliter nota nec conſtans eſt, ſed experimentis peculiaribus exploranda pro tali pondere in tali fluido, videlicet pro globo ſemipollicaris diametri aerem deorſum permeante, ut inde numerus m proprius innoteſcat.

Hæc hactenus animadverſa nunc ad ſolutionem propoſiti problematis alteram accommodemus. Fiat itaque 1°. Sicut 1080 (numerus pedum Pariſinorum quos ſonus in aere recta percurrit unius ſecundi horarii intervallo) eſt ad 1, ita $(30mx-x-x\sqrt{x}):2m$ (numerus parium pedum ex quo quæſita præcipitii altitudo conſtat) ſeſe habet ad quartum proportionalem nempe $(30mx-x-x\sqrt{x}):2160m$ (numerum ſecundorum horariorum quæ ſonus ictu ponderis in ima præcipitis editus ad eandem altitudinem quæſitam aſcendendo inſumit.) 2°. Statuatur (ſecundum expoſitas ſuperius quæſtionis conditiones) $(30mx-x-x\sqrt{x}):2160m+\sqrt{x}=t$; unde per notas Algebræ reductiones elicitur trium dimenſionum æquatio

$$\left.\begin{matrix} -900mm \\ x^3 \ -4260m \\ -1 \end{matrix}\right\} x^2 \left\{\begin{matrix} +466600mm \\ +129600mmt \\ -4320mt \end{matrix}\right\} x-466600mmtt$$

$=0$ (D) quæ ſupponit, ut patet, numericas quantitates per m & per t deſignatas ſpeciatim determinari; quod ab experientia, quemadmodum diximus, accurate habita pendet.

Si quis ergo loci ad perpendiculum profundi depreſſionem dimiſſo in præceps pondere auditoque obicis in fundo percuſſi ſono dimenſurus, globos plumbeos diametro ſex linearum ac pendulum novem pollicibus cum duabus lineis longum

longum ſibi comparaſſet; hiſque ad experimentum problematis ſedulo uſus, ſemiſecunda horaria nunc quatuor nunc quinque, ſed 4 paulo citius & 5 aliquanto tardius quam ſonus ad aures pervenerit, numeraſſet; ita ut facta quam accuratiſſime potuerit æſtimatione verum obſervationis tempus $2t$ eſſe $4\frac{1}{10}$ ſemiſec. inferret: is in æquatione præcedente (D) numerum $2\frac{1}{20}$ pro litera t ſcribendum reſervaret. Deinde fidem habens verbis D. Mariotte, Phyſici dum vixit apprime experientis, ſtatueret, quod in Tractatu de percuſſione (pag. 387 editionis tertiæ) experimentis penisſime præciſis conſtare notatur, nimirum Sphæram plumbeam diametro ſex linearum in aere propria gravitate deſcendentem, pedes quatuordecim uno ſecundo horario percurrere, quo quindecim conficeret ſi per medium vacuum delaberetur. Poſitis itaque $\sqrt{x}=t$ propter unius ſecundi tempus, conſequenter $x=t$, & hinc $(x+x\sqrt{x}):2m=1:m$ quod exprimit ſpatium impedimento aeris demptum; tunc $15-\frac{1}{m}$ evaderet $=14$ ped. unde obſervator colligens $m=1$, unitatem in locum litteræ m in æquatione ſuperius inſignita (D) ſubſtitueret; quæ ſic mutaretur in aliam pro plumbeo diametri ſemipollicaris globo in qualibet problematis per tempus $2t$ facta obſervatione ſpecificam $x^3-5161x^2+4665600\\+125280t\}x-4665600tt=0$ (E) ubi ille ſcribens pro charactere t reſervatum numerum $2\frac{1}{30}$, obtineret demum æquationem caſus particularis propriam $x^3-5161x^2+4922424x-19607184=0$; quæ quum reſolvatur in $x^2-5157x+4901796=0$ & $x-4=0$, radicem quæſtioni facientem ſatis ipſam eſſe $x=4$ oſtendit: Inde enim emanant $\sqrt{x}=2''$. pro tempore deſcenſus globi, & $(30mx-x-x\sqrt{x}):2160m=(29x-x\sqrt{x}):2160=\frac{108}{2160}=\frac{1}{20}''$. pro tempore aſcenſus ſoni; quorum aggregatum eſt evidenter $t=2\frac{1}{20}''$. pro noto obſervationis tempore. Ergo datur $(30mx-x-x\sqrt{x}):2m=(29x-x\sqrt{x}):2=\frac{108}{2}=54$ ped. pro invenienda præcipitii altitudine, minore quam $15x=15.4=60$ pedibus,

quos idem globus eodem ſecundorum 2 intervallo per medium ab aere aliove fluido demovendo vacuum transmitteret ſua gravitate præceps.

Simili modo, ab inſtanti quo par globus in profundum ex alto dimitteretur usque ad momentum, quo ictus ipſius in fundum ruentis audiretur, ſunto ſemiſecunda penduli numerata nunc 12, nunc 13, ſed ſæpius 13 quam 12; adeo ut accuratiori æſtimatione $12\frac{33}{60}$ ſtatuenda ſint $=21$. Unde ſcribendo $6\frac{33}{60}$ pro littera t in æquatione ſuperius indicata (E) ad globos diametrum ſex linearum habentes pertinente prodit alterius hujusce caſus propria $x^3 - 5161x^2 + 5465304x - 19010\,8044 = 0$, reducibilis per $x^2 - 5125x^2 + 5280804 = 0$ ad $x - 36 = 0$ ſeu $x = 36$. Quod patefacit tunc eſſe tempus motus globi deorſum $\sqrt{x} = 6.''$, tempus motus ſoni ſurſum $(29x - x\sqrt{x}) : 2160 = \frac{4}{1080} = \frac{33}{60}.''$, horum ſummam bis ſumptam $12\frac{33}{60} = 21$ numero ſemiſecundorum obſervationis, & altitudinem loci profundi cognoſcendam $(29x - x\sqrt{x}) : 2 = \frac{1044 - 216}{2} = 414$ ped. quæ in medio vacuo, pari ſecundorum 6 intervallo, ad $15x = 15.36 = 540$ ped. usque ſeſe extenderet.

Denique, ſi forte unquam hoc Longimetriæ problema uſui eſſet; tabula nullo negotio conſtrui poſſet; quæ in duas columnas, alteram ſiniſtram alteram dextram, diſtributa complecteretur in earum prima ſingulos ſemiſecundorum horariorum numeros $(21 = (29x - x\sqrt{x}) : 1080 + 2\sqrt{x})$ quibus obſervationes duraſſe ſupponerentur, & contineret in earundem columnarum ſecunda totidem e regione poſitos pedum numeros $\frac{(26x - x\sqrt{x})}{2}$ ex quibus altitudines cognoſcendæ conſtarent. Ad conſtructionem enim tantummodo requiritur, ut pro $\sqrt{x}$ omnes ordinati numeri naturales, & pro x omnes eorum quadrati ſcriberentur. Quod autem ad reliquos caſus in hac tabula non comprehenſos attinet, ſtatim ejus ſubſidio prævideretur quasnam inter duas proximas altitudines quæſita occurreret, quæ ſic magna ex parte jam innote-

noteſceret poſt habitam ſedulo temporis zz obſervationem. Exempli cauſa, ſit tempus inter lapſum ponderis & auditionem ſoni æquale ſeptem præciſe ſemiſecundis: Tabula extemplo oſtenderet, dato illo tempore longiore quam $6\frac{1}{6}\frac{5}{6}$ ſemiſecundorum intervallum, & breviore quam $8\frac{1}{2}\frac{9}{4}$, altitudinem inveniendam excedere pedes $(261-37):z=117$ (qui caſus eſt ipſius $\surd x=3$ & $x=9$) eſſe vero minorem quam pedum $(464-64):z=200$ (qui caſus ad $\surd x=4$ & $x=16$ pertinet.

Deinde quando peculiaris æquatio ex ſpecifica præcedente (E) ope dimidii numeri ſemiſecundorum obſervatorum t diducta (velut hic $x^3-516x^2+51040x-5715360=0$ propter $t=\frac{1}{2}$) non eſſet algebraice reducibilis; en quo modo ad verum ipſius x valorem propior tentaretur acceſſus.

Ex Tabula, de qua nunc agitur, caſus problematis quem proponimus, reperiretur inter numeros 3 & 4; qui tanquam duo quantitatis variabilis $\surd x$ valores proxime diverſi primum ſtatuerentur. Dein conſiderandum foret $4-3=1$; qua differentia bipartita poneretur $3\frac{1}{2}=\surd x$; qui appareret multo major quam par eſt, quoniam cum ſuo quadrato $x=10\frac{9}{16}$ facit $zz=65\frac{1}{6}\frac{9}{9}\frac{6}{1}\frac{7}{2}\frac{7}{0}$ quod nimio defectu ab eodem numero 7 differt. Simili ordine ſumerentur $3\frac{1}{2}-\frac{1}{4}=\frac{1}{4}$; $3\frac{3}{8}=\surd x$; & $11\frac{2}{6}\frac{5}{4}=x$; und fit $zz=7\frac{8}{4}\frac{3}{0}\frac{5}{6}$ haud tanti exceſſus ſupra eundem obſervatum 7: Quapropter e formula altitudinum ſuperius quoque exhibita eliciatur altitudo ſuppoſita, quæ $=145\frac{9}{1}\frac{9}{0}\frac{6}{2}\frac{5}{4}$ ped. veram non multum exſuperat. Itidem continuata operatione obtinerentur $3\frac{3}{8}-\frac{1}{4}=\frac{1}{8}$; $3\frac{3}{8}-\frac{1}{8}\frac{5}{6}=\frac{1}{6}$; $3\frac{3}{8}-\frac{1}{3}\frac{1}{2}=\frac{1}{32}$; $3\frac{23}{64}=\surd x$, & $11\frac{1}{4}\frac{6}{0}\frac{9}{9}\frac{2}{6}=x$: Hinc colligitur $zz=\frac{5046075}{18374368}$ non tam magnæ infra datum numerum 7 differentiæ; quamobrem altitudo reſpondens ab eadem formula altitudinum deducatur quæ $=144\frac{193653}{524288}$ ped. a vera quæſita paululum ſuperatur. Hæc igitur vera (partita bifariam majoris ac minoris differentia)

esset quam proxime $144\frac{3128197}{4194304}$ pedum, major quidem quam 144, at minor quam 145. Atque ita de aliis similibus.

His porro ostensis probandum restat, quod si quis primam solvendi problematis methodum, globo plumbeo diametri tantum semipollicaris ad experientiam usus, adhiberet; non parum discrepantem quæsitæ altitudinis mensuram inveniret, proindeque satis notabiliter a vero propter neglectum prorsus in calculo aeris impedimentum erraret. Sufficit autem si præcedentis exempli habita ratione demonstremus, pondus requiri ita grave, ut altitudinem pedes 144 excedentem & 145 non adæquantem percurreret citius quam globus ille, hoc est, ut tempus experientiæ daretur brevius intervallo septem semisecundorum. In formula (B) supra, qua numerus 144 ducendus est in $18+\frac{2t}{4}-3r(36+2t)$, scribatur pro $2t$ valor $\frac{29}{108}+2r9\frac{2}{3}$ exprimens summam temporum cujusdam ponderis deorsum moti & soni sursum subinde transmissi. Fiet $r(36+2t)=r(36+\frac{29}{108}+2r9\frac{2}{3})=6+\frac{1}{6}r9\frac{2}{5}$ præcise; $\frac{2t}{4}=\frac{29}{432}+\frac{1}{2}r9\frac{2}{3}$; & $18+\frac{29}{432}+\frac{1}{2}r9\frac{2}{3}-18-\frac{1}{2}r9\frac{2}{3}=\frac{29}{432}$, in quem ducto 144, si productum $\frac{2}{3}9$ multiplices per 15 ped. habebis 145 pedum altitudinem quæsita majorem. Insuper ponatur pro $2t$ in eadem solutionis 1 formula alius valor $\frac{4}{15}+2r9\frac{3}{5}$; evadent inde $r(36+2t)=6+\frac{1}{6}r9\frac{3}{5}$ præcise, $\frac{2t}{4}=\frac{1}{15}+\frac{1}{2}r9\frac{3}{5}$, & $18+\frac{1}{15}-3r(36+2t)=\frac{1}{15}$ in quem ductus 144 producit $9\frac{3}{5}$, cujus per 15 pedes multiplicatio dat 144 pedum altitudinem invenienda minorem. Atqui duorum temporum, quæ primam solutionem problematis ad has mensuras non omnino congruentes redigunt, utrumque a tempore observato semisecundorum $7=\frac{84}{108}+2r(9\frac{2}{3}+8\frac{1}{1})=\frac{12}{15}+2r(9\frac{3}{5}+$

$+\frac{x}{100}$) superari patet. Ergo tempus descensus ponderis ascensusque soni huic primæ solutioni ad inveniendam altitudinem, cujus mensuram inter *145* & *144* pedes cadere ostendimus, conveniens; quum medium quoddam inter ista duo tempora necessario teneat; brevius quoque eodem observato 7 semisec. tempore esse debet: Nec per consequens sine aliquo errore æquale ipsi in hac nostra solutione 1 ponneretur; ad nimiam quippe altitudinis quæsitæ mensuram perduceret. Graviora certe quam est globus plumbeus diametri sex linearum calculo secundæ solutionis commodus, pondera requirit usus calculi solutionis primæ medium aerium penitus liberum supponens.

Ceterum hic operæ pretium est determinare aut in prima solvendi problematis methodo talem ponderosi globi diametrum, ut illi cadenti aer obvius quam minimum obstet; aut in secunda methodo aliquam imminutionem motus ab initio descensus sensibilem ob aerem demotum, data globi mole cujus in ima ruentis ictu inflicto sufficiens sonus producatur. Quid in hac quæstione satis abstrusa calculus algebraicus noster Physici nostratis sæpe laudati tentamine & experimentis nixus audeat, sequenti scholio liceat exponere.

Scholium II.

Sunto, quemadmodum supra suo loco diximus,

1°. $\sqrt{x}$ quilibet secundorum horariorum numerus;

2°. *m* vel pedis Parisini pars, vel pedum Parisinorum numerus minor quam 15 illi pedes qui per medium vacuum sive omnimode liberum a gravibus deorsum motis perpendiculariter conficerentur unius secundi horarii intervallo. Quæ quidem spatii verticalis quantitas propter impressum aeri depulso motum eodem tempore amitteretur.

3°. $(30mx - x - x\sqrt{x}) : 2m$ (C) verticalia spatia quæ intra tempus per minuta secunda computatum $\sqrt{x}$ a ponderibus cadentibus transmitterentur minora in medio aerio quam in vacuo.

4°. $(30m - 2 - \sqrt{x}) : 2m + x + 2\sqrt{x}$ esse similia spatia

intra tempus uno ſecundo addito ſumptum majus $1+\gamma x$, motu continuato ab iisdem ponderibus in aere deorſum peragrata manifeſte conſequitur.

5°. $(30m-2-3x+(60m-5)\gamma x) : 2m$ (L) ſunt ergo intervalla intra unum ſecundum horarium decurſa, quibus ab invicem differunt ſpatia in Articulis præcedentibus 4 & 3 expreſſa. Illorum autem intervallorum ſemper maximum dari, poſt certum motus deorſum continuati tempus, Regula de maximis & minimis beneficio calculi differentialis ſeu quantitatum indefinite exiguarum proprii adhibita ſic demonſtrat.

Duo termini formulæ præcedentis (L) variabiles $-3x+(60m-5)\gamma x$ mutentur in differentiales $-3x'.\overset{-1}{\cdot}+(60m-5)'x^{\frac{1}{2}\overset{-1}{\cdot}}$, id eſt $-3+(60m-5)2\gamma x$; quibus poſitis $\overset{2}{=}0$ quoniam maximi nulla eſt a majori altero differentia, reſultat $\gamma x = (60m-5):6 = 10m-\frac{5}{6}$ (N) pro numero ſecundorum horariorum queis ab exordio deſcenſus elapſis grave, ad perpendiculum cadens, intra ſecundum horæ continuo ſubſequens percurreret maximum ſpatii verticalis incrementum. Illo numero in locum γx ejusque quadrato in locum x ſubrogatis in eadem formula (L) obtinetur hujus incrementi maximi menſura $= ((60m-5)^2.+360m-24):24m = (60m-5).^2:24m-1:m+15$ (P).

Nota maximum illud incrementum ſpatii a gravibus aerem permeantibus deorſum confecti certum eſſe terminum quem ultra nec uſui problematis propoſiti nec calculo 2dæ ſolutionis noſtræ ullus eſt locus; ut ex ſequentibus patebit.

Ad explorandam alicujus præcipitii depreſſionem, quo modo in hoc problemate præſcribitur, haud conſentaneum videtur pondera globo plumbeo diametri ſemipollicaris minora in profundum demittere; ea ſiquidem requiruntur quæ obſtantem aerem facile vincant, & vehementi impetu fundum feriant ut ſonus fiat intentior. At talis globus, qui pro minimo aptorum ad hujusmodi experimenta haben-

habendus est, si perpendiculariter in aere decidens transiret spatium non minus quam 973 pedum tunc ad maximum ejus incrementum perveniret. Teste enim experientia a D. Mariotte accuratissime quam fieri potuit habita, globus ille ex quindecim pedibus in vacuo transmittendis initio casus sui unum amitteret in aere: Unde, sicut jam diximus, $\frac{1}{m}$ facto $= 1$ sequitur $1 = m$; quo datur $10m - \frac{5}{6} = 10 - \frac{5}{6} = 9\frac{1}{6}$ scrup. secund. horariis pro tempore γx descensus ad maximum usque spatii verticalis incrementum uno secundo peragendum, nempe ex formula (P) æquale pedum quantitati $\frac{3025}{24} - 1 + 15 = 140\frac{1}{24}$ ped. Verum quia perpendicularis 950 pedum altitudo circa Terram habitabilem difficillime inveniretur, & formula superius notata (C) numeris $9\frac{1}{6}$ & $84\frac{1}{36}$ in locum γx & x substitutis præstat $1260 + \frac{5}{18} - 427 - \frac{1}{432} = 833\frac{119}{432}$ cujus cum $140\frac{21}{24}$ summa est æqualis $973\frac{133}{432}$ pedibus; liquido constat tale spatium verticale inter altitudines quæ ad problematis propositi usum calculumq; secundum attinent, nullatenus comprehendendum esse: quanto magis earum numero excludenda sunt ejusmodi spatia a plumbeis majorum diametrorum globis peragranda.

Nota etiam, idem spatii ad horizontem perpendicularis maximum incrementum esse quiddam comparationis medium; quo, globis plumbeis quarumcunque diametrorum collatis cum globo diametrum sex linearum habente, determinari sat præcise queunt, aut datis eorum diametris quantitas $1:m$ demenda ob aeris impedimentum spatio 15 pedum quod primo descensus verticalis minuto secundo globi illi per vacuum decidentes transirent, aut data ista quantitate ipsorum diametri: donec experientia rem explorare commodum fit. Quæ quidem comparatio hoc nititur principio, quod ejusdem materiei globis intra idem fluidum movendis resistitur in ratione quadratorum (d^2, δ^2) ex illorum diametris (d, δ) nec resisti posset sine aliquo impulsu, ideoque nisi cum certis velocitatibus (u, v) per quædam spatia (e, s) determinato tempore, id est cum conatu quodam (eu

dd, $\varepsilon\nu$ $\delta\delta$) qui quum eo tendat ut fluidi volumina soliditatibus globorum immersorum æqualia in ratione d^3 ad δ^3. de loco dimoveat, æquipollet quantitatibus seu designari potest expressionibus d^3, δ^3. quare habetur eudd $=$ d^3, $\varepsilon\nu\delta\delta$ $=$ δ^3. Præterea spatia verticalia (e, ε) de quibus sermo nunc nobis est, respondentia, utpote omnium similium maxima, certis velocitatibus (u, ν) quæ non crescunt amplius, ipsas velocitates constantes æqualibus temporibus (exemp. caus. iisdem genere ac numero scrupulis horariis) metiuntur. Licet ergo tunc analogice in locum expressionum u, ν expressiones e, ε substituere; quod dat eu $=$ e e, $\varepsilon\nu$ $=$ $\varepsilon\varepsilon$, ac consequenter eedd $=$ d^3, $\varepsilon\varepsilon\delta\delta$ $=$ δ^3 hoc est reductione facta ee $=$ d, $\varepsilon\varepsilon$ $=$ δ; unde tandem colligimus e $=$ $\sqrt{}$d, ε $=$ $\sqrt{\delta}$ quantitates quarum eadem ratio est atque horum spatiorum, quæ unius secundi tempore per medium vacuum Sphæræ homogeneæ (quales sunt duo globi plumbei diversorum diametrorum 6. lin. & d. lin.) deorsum proprio pondere motæ conficerent maximis velocitatibus acquisitis. Secundum itaque principium istud poneretur analogia $\sqrt{}$6 | $\sqrt{}$d || 140 $\frac{1}{24}$ | $(60m-5) : 24m-1 : m+15$, ex qua eliceretur 1°. $3361\sqrt{\frac{1}{6}}$ $d = 3600m + 1 : m - 240$ (G) ubi per litteram d quæsita globi plumbei diameter in partibus unius pollicis duodecimis seu certo linearum numero exprimitur; at per litteram m nihil aliud significatur quam numerus, qui ex nota vel data $1 : m$ pedum aut partium pedis infra 15 quantitate resultat quemadmodum superius explicavimus:

$$m^2 \quad \left.\begin{matrix} 2^{\circ}. & -\frac{33}{3600}\sqrt{\frac{1}{6}}d \\ & -\frac{1}{15} \end{matrix}\right\} m + \frac{1}{3600} = 0 \ (H)$$

in qua æquatione secundi gradus, suppositis brevitatis causa $3361\sqrt{\frac{1}{6}}$ $d = q$ & $3600 = r$, habetur $m = \frac{1}{30} + \frac{q}{21} + \sqrt{\left(\left(\frac{1}{30} + \frac{q}{21}\right)^2 - \frac{1}{r}\right)}$; estque d notus numerus linearum aut partium lineæ diametrum globi dati constituentium, massa ex plumbo conflata.

Exemp. Quæritur, cujusnam diametri esse debet plumbea sphæra, ut in primo verticalis casus secundo horario, pro-

propter aeris impedimentum, ex 15 pedibus in vacuo conficiendis tres amitteret; sive ut per aerem propria gravitate perpendiculariter præceps, 12 tantum pedes Gallicos prima primi minuti horarii parte sexagesima percurreret. Statuatur $\frac{1}{m} = 3$; sit $m = \frac{1}{3}$, quo subrogato in præcedente æquatione specifica (G) emergit particularis $3361 \sqrt{\frac{1}{6}} d = 1200 + 3 - 240$, id est $\sqrt{\frac{1}{6}} d = \frac{96}{3361}$: Hinc Sphæræ propositæ diameter invenienda cognoscitur esse $d = \frac{55648}{1296}\frac{14}{3361}$ unius lineæ; paulo plus quam pars ejus tertia, & aliquanto minus quam dimidia.

Eadem methodo sed diverso prorsus exemplo inveniendum sit, quam haberet diametrum globus plumbeus, cujus suopte pondere aerem permeantis motus sic ab initio retardaretur, ut prima primi minuti horarii sexagesima spatium una tantummodo centesima pedis parte a pedum quindecim longitudine differens pertransiret. Propter datum hic $1 : m = \frac{1}{100}$, scribens numerum 100 pro littera m, æquationem specificam supra affectam nota (G) mutabis in peculiarem $3361 \sqrt{\frac{1}{6}} d = 360000 + \frac{1}{100} - 240 = 359760 \frac{1}{100}$, unde colliguntur $\sqrt{\frac{1}{6}} d = 107 \frac{1}{3361}$ & $d = 68744 \frac{46489736003}{56481605000}$ lineis, quæsitæ diametri mensura notatu digna, quippe quæ hexapedas 79, pedes 3, pollices 4, & lineas $8\frac{46489736003}{56481605000}$ adæquaret. Certe globus plumbeus hujusce diametri ea mole foret, ut ad usum problematis propositi, non magis, imo multo minus quam primus supra inventus diametrum dimidia linea minorem habens, accommodari posset. Hic enim enormi crassitie, ille nimia exilitate prorsus esset inutilis. At hic considerare ambos licet tanquam extremos, quos ultra citraque nullus datur globus materiei præter aurum ponderosissimæ huic Longimetriæ experimento idoneus. Etenim molem habeat non tantum portatu facilem verum etiam ad ictum valide infligendum aptam, cui præterea decidenti medium aerium quam parum obstet, necesse est. Si quos ergo experientiæ convenientes reperire est, medii inter illos duos, ut competere videbitur, assumendi sunt.

At sufficiat hic nobis nostri calculi beneficio ostendere, pro globis plumbeis aut pollices duos præcise aut pollices quatuor auctos uno semisse longam habentibus, spatii segmentum non minus quam vel semissem vel trientem unius pedis ob aeris impedimenta demendum esse spatio verticali quod propria gravitate præcipites primo casus sui scrupulo secundo percurrerent.

Detur 1°. diametri quantitas $d=2$ poll. $=24$ lin. Fiet $\sqrt{\frac{1}{6}}d=\sqrt{\frac{24}{6}}=2$; qui numerus æquationem superius affectam nota (H) mutat in $m^2-\frac{3481}{10000}m+\frac{1}{36000}=0$; unde concluditur $m=(3481+\sqrt{12113761}):3600$; cujus præcisus valor inter $1\frac{3361}{3600}$ & $1\frac{3362}{3600}$ cadens, paululum superat numerum $1\frac{4}{5}$ paululumque superatur a numero 2: Quadratus enim perfectus *12117361* ex radice *3481* est major, perfectus vero *12110400* ex radice *3480* est minor quam imperfectus *12113761*. Ita ut hoc casu imminutio $\frac{1}{m}$ unum pedis semissem paulisper excederet. 2°. autem ponamus $d=4\frac{1}{2}$ poll. $=54$ lin. tunc habebimus $\sqrt{\frac{1}{6}}d=\sqrt{\frac{54}{6}}=3$, atque inde eandem æquationem (H) supra generaliter inventam reducemus ad particularem $m^2-\frac{4401}{12000}m+\frac{1}{36000}=0$ quæ resolvitur in $m=(3441+\sqrt{11838881}):2400$ valoris inter $2\frac{2081}{2400}$ & $2\frac{2082}{2400}$ positi, id est, majorem quam $2\frac{1}{15}$ ac minorem quam 3; quandoquidem quadratum imperfectum 11838881 perfectus 11840481 ex radice 3441 factus superat, & ab eodem imperfecto perfectus 11833600 ex radice 3440 genitus superatur. Pari modo de reliquis similibus, si opus sit, inquiri poterit; quorum moles multo magis augeri quam impedimentum aeris minui deprehendet qui requiret: Quod profecto ad usum problematis propositi promovendum minime confert.

Quapropter omnibus perpensis hocce Longimetriæ problema physico-mathematica subtilitate potius quam physico-mechanica utilitate notabile mihi videtur: Et facile adducor ut credam, illud a doctissimo Autore libri cui titulus est *Philosophiæ naturalis principia mathematica*, Geometris propositum fuisse, ob eam præcipue causam, quod in

suo

ſuo genere, non minus quam alia non pauca, Naturam, etſi plerumque ſagacisſimis hominum inveſtigationibus inacceſſam, Geometricam eſſe manifeſte oſtendat.

Menſe Majo Anno 1711.

JACOBI PERIZONII ORIGINES BABYLONICÆ & Ægyptiacæ Tomis II. Quorum Prior Babylonica & Turris in Terra Sinear exſtructæ, ac diſperſionis hominum ex ea rationem ac hiſtoriam continet.

Lugduni Bat. apud Joannem van der Linden, Jun. 1711, 8. Alph. 2 plag. 14.

Diu jam eſt, quod Babylonicas has origines Cl. Autor Diſſertationibus aliquot Academicis per partes edidit. Quum vero perplacuerint Lectoribus, & ex officina omnes brevi fuiſſent diſtractæ jamque dudum haberi amplius non poſſent, multorum rogatu in unum collectas, & hic illic variis accesſionibus auctas, in publicum dedit. Sed dum in rebus antiquiſſimi temporis inveſtigandis, quæ ſpisſis undiquaque tenebris ſunt obſitæ, nec idoneis ſemper teſtibus probari poſſunt, verſatus eſt, accidit ſane, ut, dum omnia diligenti meditatione, & ſecundis, ac ſæpe tertiis curis, circumſpexit, multa mutaret, nec ſpernendam addendorum ſegetem extremo libri adjiceret.

Originem igitur & antiquitatem inveſtigans Urbis Babylonicæ, quam a Nimrodo conditam eſſe cenſet, obſervat, Calliſthenianam annorum CIↃ. ICCCCIII ſummam, qua obſervationes ſiderum Babylone factæ, & a Philoſopho Calliſthene, in iſta Chaldæorum urbe inventæ, continebantur, S. Scripturæ belle congruere, Chaldæorum vero immenſæ antiquitatis oſtentationem vaniſsimam eſſe. Locum Plinii H. N. L. VII, 56, ubi Babylonii 480 duntaxat annorum obſervationes ſiderum habuiſſe dicuntur, mendoſum, & adjecta numeri millenarii nota, quæ facile excidere potuerit, emen- Cap. I. p. 5. 6.

p. 13. dandum esse censet. Cap. II hanc sententiam contra Mars-
17. hamum & Dodwellum, tum Stanlejum & Clericum, qui Callisthenianam annorum summam aspernantur & rejiciunt, atque falsam illam Berosi ex corrupto Plinii loco unice recipiunt, uberius confirmat. Cumque Marshamus Callis-
30. sthenianam summam propterea rejiciat, ut exinde confirmet suam de recentissima Babylonis origine sententiam, qua ad Nabonossari ætatem, qui vixit ultimorum Israelis Regum tempore, eam deprimit, Cl. Perizonius Cap. III ostendit, Babylonis Urbis & Regni mentionem in S. Scriptura dudum
33. ante Nabonassarum fieri Genes. X, 11, ubi Babel dicitur *Regnum Nimrodi*, vel principium regni ejus, h. e. prima urbs. Quem locum Cap. IV ex professo explicat, ostenditque,
39. *Assur* istic filium Semi, Assyriaci nominis & gentis conditorem, non terram notare. Mosen enim, cum per parenthesin quandam & prol- sin retulisset Babelis regnum, & conditorem ejus Nimrodum, opportunissima parenthesi subjecisse
45. continuo Niniven quoque, & ejus conditorem Assurem Semitam, ut cum initiis regni Babylonici & Babelis conjungeret initia regni Assyriaci, & Ninives, urbis fama & po-
53. 36. tentia Babeli in eodem terrarum tractu æqualis. Cap. V profanos enarrat scriptores, qui Babylonem vel a Semiramide, vel a Belo, scilicet Babylonico, conditam dicunt. Multi
58. enim & diversarum gentium fuerunt Beli, quos veterum & recentiorum plerique male confundunt. Cap. VI locum Es. XXIII, 13 contra Marshami expositionem prolixe vindi-
64. 84. cat. Tandem Cap. VII sententiam Dicæarchi apud Stephanum Bizantinum in voce Χαλδαῖος de origine Babylonis ex-
87. 89. aminat, docetque, eam non esse conditam a Semiramide sed forsan ornatam & ampliatam, conditam autem esse potius secundum plerosque, & fide digniores scriptores a Belo antiquissimo, seu Babylonio, quem ipsum Nimrodum esse, Cl. Autor noster opinatur. Eadem enim magna ex parte de
94. Belo hoc retulit Alexander Polyhistor apud Eusebium Præp. Ev. IX, 18, quæ de Nimrodo tradit S. Scriptura, & quæ veram occasionem rationemque conditæ sive Urbis, sive Arcis

cis & Turris, ubertim exſequitur Geneſ. XI, 1-9, quam Moſaicæ hiſtoriæ laciniam eruditiſſimus Perizonius Cap. VIII fuſe interpretatur. Ubi per כל הארץ omnes omnino homines deſignari putat, qui tunc exſtabant, pariter in terra Sinear habitantes in unius gentis aut populi ſpeciem, & male ex illa multitudine ædificantium excludi Semum & Heberum cum Noacho, licet hi forſan cum voluntatis divinæ denunciatione diſſenſerint, & Canaan atque Nimrodus in exſtruenda turri, contra conſilium & ſententiam Noachi, præcipui fuerint autores, ita ut hic ab iſta rebellione dictus fuerit Nimrodus. Credit enim doctiſſimus Autor, hoc infauſti ſenſus malique ominis nomen filio recens nato a Parentibus non fuiſſe impoſitum, ſed hominem hunc utpote ferocem venatorem & ſodalium comitatu ſuccinctum ſemper in ore habuiſſe & ingeminaſſe, ad reliquos ad rebellionem excitandos, illud נמרוד נמרוד *rebellemus rebellemus*, atque inde poſtea ab aliis, etiam ab ipſo Moſe, hoc vocabulo tanquam proprio nomine deſignatum. Cujus rei ex ſacris & profanis litteris varia exempla profert, ut oſtendat, ſcriptores ſæpe cognomen, alicui ex caſu quodam impoſitum, pro priſtino, & proprio ejus nomine uſurpare. Nec præterea illam hominum diſperſionem in familias & ſocietates ingentis pœnæ loco habendam, ſed ſimpliciter eſſe effectum voluntatis divinæ. Idem etiam affirmat de linguæ priſtinæ mutatione. Cap. IX contra Philonem Judæum, qui hiſtoriam turris exſtruendæ allegorice expoſuit, & contra Hermannum von der Hardt, qui a Philone non longe abſcedit, probat, illam literaliter & hiſtorice accipiendam eſſe, idque confirmat ex ſtylo, & ex Scriptoris conſilio, atque ex hiſtorica facti veritate. Cap. X in conſilia Noachidarum inquirit, & in cauſſam, cur *facere ſibi* voluerint *nomen, ne diſpergerentur in ſuperficiem omnis terræ*, inveſtigat, quale intelligatur nomen, quod idoneum ſit, ad cavendam talem diſperſionem hominum tunc viventium. Tandem confutatis aliorum interpretum ſententiis Cap. XI ſuam exponit, cenſetque, שם hic ſignificare non *Nomen*, ſed *ſignum, mo-*

96.

21. 122.

123.

125. 127. 233. 135. 136.

137. 139. 161.

168.

193.

numentum, *indicium*. Et turrim cœptam esse exstrui, ut
190. esset signum & quasi Pharus pastoribus per longinqua errantibus redeundi ad suam urbem. Cum vero, ipso id fatente
202. Autore, vix ullum in S. Scriptura reperiatur exemplum, præterquam in hoc Geneseos loco, ubi שם pro *signo* fuerit positum, Vir doctissimus in ea significatione probanda eademque ex etymologia, lingua Græca, aliisque fontibus eruenda totus est, contenditque, Σῆμα Græcorum idem plane es-
214. se, quod Hebræorum שם. Tandem Cap. XII ostendit,
231. quam opportuna huic Geneseos loco sit hæc interpretatio, & quam pulcre per eam omnia cohæreant, quæ ceteroqui nullam plane habebant connexionem. Nimirum turri exstruenda, homines istos feciſſe sibi Σῆμα, quod eum habebat usum, ut eminus conspectum pastores in longinquis locis securius jam cum pecoribus suis errantes, facile semper reduceret ad sua, & ita caveret, ne illi hisce erroribus, in pascendis pecoribus usu venire solitis, in perpetuum ab se invicem divellerentur ac dispergerentur, quod evenire facillime, in isto præsertim tempore & regione ista, poterat, si minus exstructa hæc turris fuisset. Ea itaque gratia turrin hanc dici *cacumen* habituram *in cælo*, hoc est altis-
224. simam futuram, nempe ut undique e longinquo maxime spatio conspici posset in terra illa æquabili & quaqua versum plana. Prorsus uti Pharos, turris item altissima, exstructa fuerit in insula cognomine, Alexandriæ opposita, ut lumen ex ea præberetur navigantibus. Istam igitur turrim e longinquo conspectam impediviſſe putat, ne homines nimium ab urbe aberrarent, & præda fierent ferarum, quæ olim homines & armenta valde infestabant. Nec dubitat, quin
230. Nimrodus eo tempore venando & conficiendo feras bestias summam inter istos homines potentiam & autoritatem Regiam sit consecutus, quia Genes. X, 9 dicitur fuisse
232. 239. תבור ציד לפני יהוה *potens venatione coram Deo*, id est, quam maxime potens, perinde ac de Græcis Heroibus constat, eos per venationem & cædem ferarum evasisse illustres.
234. Cap. XIII dubia, quæ contra hanc sententiam moveri poterant,

terant, amolitur & בעקה, quod Junius vertit *convallem*, de æquabili terræ planitie exponit, contenditque, in exſtructione turris nihil vitii hæſiſſe, peccaſſe tamen Noachidas, quia contra voluntatem Dei & præcepta Noachi voluerint conjuncti manere & diſperſionem impedire, & inde eſſe rebellionem Nimrodi. *Confuſionem labii* non fuiſſe pœnam, ſed inſtrumentum, quo Deus, pios ab impiis ſegregare volens, homines ab ſe invicem coegerit ſecedere. Porro nequaquam fuiſſe ſubitam complurium novarum linguarum productionem cum veteris oblivione, ſed veram & propriam ſermonis confuſionem, quacunque demum ratione illa exſtiterit, nec perpetuam ſed ad tempus duntaxat adhibitam, ut homines ad ſecedendum cogeret. Ultimo tandem Capite XIV oſtendit, quo tempore hæc diſperſio vel ſucceſſio acciderit, aliaque quæ huc pertinent, confutatis diſſentientium argumentis, docte ornateque exponit. Ita vero Nimrodus in terra Sinear manſit, & regnum ibi condidit, ſuisque ſucceſſoribus reliquit. Hoc præter Scripturam S. Joſephum & Aben Eſram, affirmat Syncellus p. 42, memoratque p. 90, 92 *Chronograph.* ex Africano & Alexandro Polyhiſt. primos poſt diluvium Babyloniorum Reges ſeptem numero, quorum princeps Evechous, qui in Scriptura dicatur *Nimrod.* Quibus *ſeptem* dein ſucceſſerint in Chaldaico hoc regno *ſex* Arabum Reges, quorum ultimus victus & principatu dejectus fuerit a Nino Aſſyrio. Hanc ſententiam Cl. Autor contra Salianum, qui hos Reges inter Nimrodum & Ninum interjectos rejicit, Ninumque ſtatuit Nimrodi filium, uberius confirmat. Ceterum Arabibus illis debellatis Babylonem ſibi ſubjeciſſe Aſſyrios. Aſt horum illam jugum rurſus excuſſiſſe, incertum quando. Certum illud ex Epocha Nabonaſſarea, habuiſſe eam urbem circa initia Olympiadum Chronologicarum, aut Romæ conditæ, proprios iterum Reges, quod ipſum liquet ex Merodacho Baladanis F. qui ad Ezechiam legatos miſit 2 Reg. XX, 12, Eſ. XXXIX, 1. Verum hi Reges non adeo diu adverſus invaleſcentem tunc maxime Aſſyriorum potentiam tueri ſe potuerunt. Nam jam

250, 251
258.
260.
262.
263.
269.
274.
275.
280.
325.
325.
326.
328.

tem-

tempore Manaſſis, qui Ezechiæ fuit filius, Eſarhaddon, Rex Aſſyriorum, Babylona iterum occupavit. At mox Medis, qui tandem Aſſyrios debellarunt, & Niniven deſtruxerunt, junxere ſe Babylonii, inſtinctu & ductu Nabopolaſſari, & ſic jugum Aſſyriorum denuo abjecerunt, ſed & imperium illorum cum Medis quaſi diviſerunt, & relicto his omni tractu Aſiæ verſus Orientem, ipſi omnia, quæ Aſſyrii tenuerant in Occidentali parte Aſiæ, ſibi vindicarunt. Ita vero ad Medos tunc & Babylonios validiſſima illa Aſſyriorum monarchia tranſiit. Sed ut mundus non poteſt ferre duos Soles, ita ne-
p. 129. que duo illa imperia diu ferre potuit una Aſia, quin inter ſe colliderentur. Tum vero Babylon, expugnata a Medis & Perſis, in horum dein poteſtate manſit, usque dum una cum iis in ditionem Alexandri M. concesſit. Poſt quem a Seleuco, condita Seleucia, & ſpoliis Babylonis ornata, ac a ſucceſſoribus ejus, Regibus Syriæ, prorſus eſt neglecta & exhauſta, & ſic deinceps in ſolitudinem ac vaſtitatem paulatim redacta, in qua ad hæc usque tempora manſit, oſtentans tantum antiqui ſplendoris reliquias, rudera, & muros. Nam quæ nunc vulgo Babylon dicitur, *Bagdad* eſt, ab Almanſore, Arabum ſeu Saracenorum Principe, condita anno Chriſtianorum DCCLXII. Hæc de Cl. Autoris *Originibus Babylonicis:* de ejusdem *Originibus Ægyptiacis* proxime in Actis dicemus.

SECRET MEMOIRS OF ROBERT DUDLEY, Earl of Leiceſter.

h. e.

HISTORIA ARCANA ROBERTI DUDLEI, LEICESTRIÆ Comitis, ex MS. edita, cum Præfatione IO. DRAKII.

Londini, apud B. Braggium, 1706, 8.

Plag. 17.

COmmentarii hi, Leiceſtriæ Comitis, qui princeps ſtatus Miniſter ſumma apud Eliſabetham, Angliæ Reginam, gratia

gratia valuit, mores & res gestas arcaniores, in unum duntaxat alterumve annum incidentes, complexi, atque ipso adhuc superstite & nondum ad præfecturæ Batavæ dignitatem evecto, literis consignati, nostro demum seculo, obstetricias manus admovente Cl. Drakio, in publicam lucem prodierunt. Hic enim ad fidem antiqui codicis, manu exarati, eos descripsit, suaque Præfatione locupletavit. Plurima omnino memoratu digna, nec alibi facile obvia, de Comitis nostri ambitione intolerabili, fatis, machinationibus, clandestinisque consiliis, potentia maxima, nimio Reginæ erga eum favore, atque hinc resultantibus periculosissimis rebus in illis tradita atque ab oblivione vindicata fuerunt. Quum vero Autorem libelli hujus a partium studio minime alienum, sed juratum Dudlei hostem fuisse, manifestissimis indiciis constet, doctissimus Drakius in luculenta, quam Præfationis loco subjunxit, Epistola æquissimi partes arbitri explendas, Comitemque ab injuriis & maledictis, temere ac præter meritum a nonnullis Scriptoribus haud raro in illum conjectis, aliqua ex parte vindicandum duxit. Initio itaque Hugonem Grotium & Famianum Stradam, Annalium Belgicorum conditores non incelebres, illum quidem Batavis, hunc vero Hispanis obnoxium, violatæ fidei historicæ palam accusat, eosdemque Comitis, & Anglorum, quibus ab Elisabetha novæ Batavorum Reipublicæ in subsidium missis hic præerat, militum in Fœderati Belgii ordines merita non mediocria astute & invidiose sæpius reticuisse, acriter conqueritur. Sigillatim vero Illustris Grotius, Anglicæ nationi infensior, ac popularium suorum ingrati erga Anglos animi crimen variis coloribus, Drakio judice, palliare studens, Dudleium *egregium* nuncupavit *virtutum simulatorem, qui invisos suæ gentis spiritus haud ingratæ comitate velarit.* Paullo iniquius autem de eo judicavit Strada, Lojolitarum ordini adscriptus, ac venalem Hispanis calamum commodasse non injuria visus, qui, *versatilem* Comitis *solertiam, qua fuerit histrio multarum partium, facile ad aliorum mores, & vota, fallitium ingenium circumflexisse*, scriptum reliquit.

quit. Utriusque igitur judicia a partium ſtudio profecta Cl. Drakio audiunt, propterea, quod Leiceſtriæ Comes, compluribus ac ſingularibus virtutibus conſpicuus, politicarum rerum callentiſſimus fuerit, non male de Batavis, quorum præfectus recens creatus erat, promeritus. Inerat enim, ipſe Grotio diffiteri non auſo, vultui ſermonique amœna quædam majeſtas, qua animos hominum mirifice ſibi conciliavit, atque inprimis Fœderati Belgii populum univerſum, cum ſacri ordinis hominibus, in partes ſuas pertrahere novit. Quorum favore ſuffultus, fœderatum Belgium, Hiſpanici jugi pertæſum, in poteſtatem ſuam facile redigere potuiſſet, ſi per Reginam ſuam, in tanto faſtigio Comitem collocari haud paſſam, integrum hoc ipſi fuiſſet. Cujus rei varias rationes affert Cl. Drakius, quarum præcipua hæc eſt, quod Regina Imperium in Batavos ingenti animo recuſaſſet, nec Angliam, illis in clientelam receptis, difficili ac diuturno bello cum Hiſpanis gerendo exponere voluiſſet. Grotium autem, *Eliſabetham quorundam non effugiſſe ſuſpiciones, quaſi conſenſu publico delatum honorem, & recuſatum, plebis ac militum ſeditionibus debere maluiſſet*, ſcribentem refutat, & diverſum luculenter demonſtrat. Quicquid hujus ſit, Eliſabetha, ſi Drakio credimus, Leiceſtriæ Comitem ſummæ rerum in Batavia præeſſe noluit, ne ex ſubdito princeps factus ſpem conjugii ſecum ineundi, de quo diu cogitaverat, aleret aut ſuſtentaret. Fatetur enim, omnes hiſtoricos, tam exteros, quam domeſticos, in eo conſentire, quod Regina uxore potiundi ſpe fretus Comes, varia crimina, quæ copioſius in hiſce commentariis percenſentur, perpetrare non dubitarit. Quæ inter præcipua extiterunt cædes uxoris ſuæ & Eſſexiæ Comitis, ingenti ſævitia peractæ. Illam enim cruenta morte interemptam ambitioni; hunc vero veneno ſublatum libidini ſacrificavit. Tum vero Simierum, Alenconii Principis Franciſci ad Eliſabetham legatum, qui matrimonium ejus, cum Eſſexii vidua, nefarii facinoris conſcia, ſecreto initum, Reginæ manifeſtaverat, per ſicarios interficiendum curavit: quod a Mezerao quoque, quocum Commentarii noſtri

noſtri MSS. communicati eſſe videntur, in vita Leiceſtriæ Comitis obſervatum fuit. Ceterum alios, magno numero a Commentariorum conditore, ſcriptore incerto, & implacabili erga Comitem odio flagrante, adductos, pariter a Dudleo interfectos fuiſſe, Drakius negat, nec contemnendas Comitis Leiceſtriæ vindicias ſubminiſtrat. Chatillioneum enim, Romanæ Sedis purpuratum, non Dudlei inſidiis, ſed Aulæ Gallicæ juſſu, ſive ad minimum Ligiſticæ factionis artibus, necatum fuiſſe, pertendit. Autorem vero libri hujus maximopere commendat, nec ſtili ſolum elegantiam ac perſpicuitatem, quanta eo tempore exſpectari poterat, ſed rationum quoque pondus, judicii acumen, obſervationum præſtantiam, ac vaticiniorum veritatem in eo prædicat vehementerque laudat. Interea non parum miratur, de tantis facinoribus, ab Anonymo memoratis, Anglicorum Annalium ſcriptores nullam mentionem injeciſſe, cujus perpetui ſilentii principem cauſam allegat, quod Dudleus, veriſimus literarum ſtator, eruditos homines impenſe foverit, ſibiq; tam obæratos fecerit, ut memoriam ejus apud poſteros inquinare, religioni duxerint. Deinde vero putat, neminem de Leiceſtriæ Comite minus honorifice ſcribendo, nepotem hujus, Philippum Sidneum, ab omnibus ſumma veneratione cultum obſervatumque, irritare auſum. Interim non omittendum, quod Drakius noſter de pervetuſto quodam Anglorum libro, Germanis quoque ſatis noto, qui Hiſtoria Reinardi Vulpis, *Hiſtory of Reynard the Fox*, inſcribitur, commemorat. Exiſtimat enim, hunc librum nihil aliud, quam Leiceſtriæ Comitis ejusque Familiæ Hiſtoriam αἰνιγματωδῶς & obſcure deſcriptam comprehendere, additque, multum lucis ex noſtris Commentariis nominatæ Hiſtoriæ, ſi diligentius paullo cum ea conferantur, conciliari poſſe. Rara ceteroquin Comiti noſtro hæc contigit felicitas, quod perpetua apud Reginam gratia floruerit, atque invidenda auctoritate præditus, vitam cum morte commutarit. Scite enim eleganterque Mezeræus Gallus ait, omnes ſplendidiſſimis totius regni muneribus præfectos ipſi tanquam Promotori ac

benefactori suo adhæsisse, ipsamque Elisabetham, quam Vulcani instar occultis retibus captam tenuerit, in arcta velut custodia ab eo servatam fuisse. Singulari itaque ejus prudentiæ ac dexteritati adscripsit Drakius, quod inter tot graviorum negotiorum administros solus fere fortunam semper habuerit faventissimam, quum plurimi in tanta dignitate olim constituti ingloria & cruenta morte perierint. Quod non solum ex Anglicana Historia domesticis Gavestoni, Spencerorum, Thomæ Wolsei aliorumque exemplis; verum etiam ex Gallorum annalibus, Ancrei deplorando ac tristissimo ex hac vita exitu, ab eruditissimo Le Vassor, quem merito Drakius dilaudat, novissime in Historia sua descripto, confirmat, ac tragico hoc casu, ad ductum Vassoris memorato, Præfationi finem imponit.

Operæ autem pretium fuerit, libellum ipsum cursim perlustrasse, ac nonnulla ex eo in usus nostros transtulisse. Autor itaque illius, Dudlei characterem daturus, hominem
p. 17. Deo hominibusque invisum, ac conspirationibus adversus regium sanguinem factis infamem vocat, quem Deus, justo judicio Anglorum peccata puniturus, superstitem esse voluerit. Deinde unicum Henrici VIII filium, Eduardum Regem, Dudlei scelere vitam amisisse, haud obscure prodit. In
30, 31. necandis autem & subtili veneno e medio tollendis adversariis suis, ac pulcherrimarum mulierum, quas deperire solebat, maritis, Itali cujusdam, præsignis miscendorum venenorum artificis, opera usum fuisse, ipsumque sævitia & libidine non Sardanapalum modo, & Neronem, sed Heliogabalum, Darii nomen propter luxuriam adeptum, quoque
41. longe multumque superasse, refert. Fidem enim facit, in explenda venere illum neque affinitatis, neque consanguinitatis, neque religionis, neque famæ, neque honestatis rationem habuisse, sed filiorum, cognatorum & amicorum uxores aut filias corrumpere non dubitasse, ratum, matrem pariter filiasque amare, idem esse, ac gallina ejusque pullis vesci. Quamobrem, Nostro arbitro, promeruit epitaphium, Heliogabalo post mortem poni jussum, quod ita habet:

Hic

Hic projectus est indomitæ & rapidæ libidinis catulus. De p. 40.
Comitis potentia nimia, atque autoritate, qua pollucrit, lo- 56.
quutus, Angliæ regnum illo vivo Leiceſtrenſem Rempubli-
cam commodum appellari potuiſſe, confirmat. Academiæ 86.
Oxonienſi Cancellarii nomine cum ſumma ac regiam exæ-
quante poteſtate præfectus Leiceſtriæ Comes, ſumma imis
miſcuiſſe, tyrannidemque cujusdam Phalaridis, aut Tarta-
rorum principis, exercuiſſe perhibetur. Naturali enim qua-
dam animi propenſione in homicidia, proditiones, crude-
litatem, ambitionem, immenſum, ſi Autori credimus, fere- 97.
batur. Ad extremum, ut vitiis horrendis prorſus obrutum
Comitem fuiſſe evincat, perditiſſimos quoſque homines, 86.
Atheos, excogitandarum peſſimarum artium artifices, Italos
Judæosque, venenorum parandorum peritiſſimos, & leno-
nes denique lenasque, in procurandis abortibus & corrum-
pendis fomoſiſſimis mulierculis exercitatiſſimas, immenſis
ſumptibus conductos, operas ſuas ipſi addixiſſe, memoriæ
prodit. Ab his autem reliqua non multum abeunt, quorum
commemoratione longiori jam ſupersedemus. Ex memo-
ratis enim B. L. facile perſpiciet, Autoris inſtitutum eo cum-
primis ſpectaſſe, ut ne minima virtutum, quibus alioquin
Dudleus non deſtituebatur, mentione facta, non tam Hiſto-
riam, quam Invectivam, omni conviciorum genere refer-
tam, Orationem in Leiceſtriæ Comitem, quem Vatiniano
odio proſequutus eſt, literis conſignaret.

JOANNIS GEORGII ECCARDI, HISTOR. in Acad. Julia Prof. Hiſtoria Studii Etymologici linguæ Germanicæ hactenus impenſi.

Hanoveræ, apud Nicolaum Fœrſterum, 1711, 8.

Plag. 21.

QVum origines atque antiquitates linguæ Germanicæ magno opere ſive Lexico Etymologico illuſtrare ſibi

propoſuerit celeberrimus Eccardus, qui jam olim uſum & præſtantiam etymologicæ rei peculiari diſſertatione demonſtravit, brevem hanc tractationem præmittendam arbitratus eſt, in qua, ordine temporis utcumque obſervato, plerosque recenſeret auctores, qui etymologo Germanico utiles eſſe poſſint. Et capite quidem primo in originem ſtudii etymologici apud Germanos inquirens, etymologias vocum a Germanis & Gallis non ante peculiari ſtudio inveſtigatas fuiſſe oſtendit, quam Nominalium ſecta invaluerit, & in conſideratione vocum operæ pretium poſuerit. Sed miſere eos & hic hallucinatos exemplis quibusdam probat, inde ſub finem XV & XVI ſeculi, Rudolphi Agricolæ & Daleburgii, Wormatienſis præſulis, cura meliorem quodammodo ſtudii hujus conditionem factam, arctamque linguæ Germanicæ cum Græca cognationem tum agnoſci cœpiſſe, capite II refert, eaque occaſione de iis, qui linguam Germanicam cum aliis compararunt, agit, Megiſerique inprimis theſaurum polyglottum commendat. Simulque Rudbeckium juniorem in epiſtola ad Wallisium 1703 ſcripta Lexicon polyglottum promiſiſſe, in quo variarum linguarum cum Hebræa convenientiam ſibi demonſtrandam ſumſerit, narrat. Eaque occaſione eorum, qui vel omnia ex Hebræis, vel Germanica ex Græcis deducere conantur, ſententiam, & Eduardi Bernardi, qui Septentrionales linguas ex Slavonico Armenioque idiomate ortas ſibi imaginatur, errorem tangit. Hinc capite III Hermannum Comitem Nuenarium celebrat, & cap. IV eos, qui nomina Germanorum propria expoſuere, recenſet, Aventinique, Lutheri, Geſneri, (cujus opus MScr. cum aliis reliquiis Goldaſti in Bremenſi Bibliotheca adſervari notat,) aliorumque complurium labores commendat: conficique a ſolerti critico ad talium nominum ductum perfecta veterum Teutonum ethica poſſe arbitratur, cum pleraque ad animi corporisque aut patriæ communis gentisque felicitatem reſpiciant, non vero, ſecundum nuperi cujusdem Autoris perſonati ſententiam, ab urſis, apris, lupis & ſimilibus deſcendant, quamvis tamen ſuper-

ſuperſtitioſe nomina illa cum Hebraicis, Græcis & Latinis commutata eſſe doleat. Cap. V de Beati Rhenani extantibus, Aventini deperditis laboribus, & occaſione Viti Amerbachii (cujus cum Occonibus commercium literarium, circa antiquitates & numos fere occupatum, ſe apud Jo. Nicolai Profeſſorem Tubingenſem vidiſſe refert) de variis legum & capitularium veterum editoribus, unde magnam lucem res Germanorum etymologica accepit, diſſerit, ubique Morhofii, nullum Pithœi gloſſarium prodiiſſe putantis, errorem monſtrat, deque Friſonum legibus quædam notatu digna profert; & minus accuratam ſpeculi Saxonici verſionem a Zobelio procuratam reprehendit; denique illuſtrem Eybenium jam in eo eſſe nunciat, ut corpus conſtitutionum & legum fundamentalium Imperii Romano-Germanici in publicum edat. Cap. VI eorum notitiam exhibet, qui Gothorum linguam illuſtrarunt, atq; argentei codicis Evangeliorum hiſtoriam tradit. Cap. VII illos exponit, qui Gallicam linguam Germanicæ originis eſſe oſtenderunt, atque ſimul demonſtrat, quomodo contemtus linguæ noſtræ in exteris ſeſe vindicet. Cap. VIII de Joachimi Vadiani ſcriptis huc pertinentibus diſſerit, additis quoque iis ſcriptoribus, qui de migrationibus gentium Germanicarum, nec non de diverſitate linguarum & dialectorum ſcripſerunt, ubi Lazium, quamvis multoties errarit, varia tamen admiſcuiſſe, egregie rem etymologicam juvantia, refert, Pezronium vero, Abbatem Gallum alias non indoctum, nimio gentis ſuæ amore abreptum, & Celtarum nomine nonniſi Gallos ſuos venire ſtatuentem, linguarumque Septentrionalium ignarum, non magni admodum momenti rem præſtitiſſe, ibidem monet, atque illuſtris Leibnitii circa migrationes gentium laborum meminit, quorum nuper ſpecimen Berolinenſibus Miſcellaneis inſertum eſt. Cap. IX Otfridi Evangeliorum fata, atque Diderici de Stade in ea labores recenſet. Cap. X Anglo-Saxonicæ dialecti illuſtratores memorat, Lindenbrogiique gloſſarii mſc. Anglo-Saxonico-Latini, Hamburgi in bibliotheca Joannea extantis, meminit. Hickeſium vero, quem præ reliquis hic com-

commendat, in eo errasse monet, quod monumenta Francica diversorum temporum, e. g. Otfridi & Willerami stylum unius Grammaticæ legibus adstrinxerit. Denique de contemtu linguæ Saxonicæ inferioris (*der platdeutſchen Sprache*) conqueritur, deque hujus contemtus injustitia Bernhardi Raupachii dissertationem commendat, atque Gerhardi Meieri, Theologi olim Bremensis, & Justi Joannis Kelpii, Ottersbergæ quondam in Ducatu Bremensi præfecti, nunc Canonici Rameslovienſis, glossariorum mss. mentionem facit, optatque, ut ministri ecclesiarum in pagis præfectique, quæ in agro audirent vocabula, una cum significatione propria adnotare ac secum communicare velint. Cap. XI Becani & Serickii, quorum ille linguam Belgarum esse omnium primam, hic vero linguam Celticam Latinæ, Græcæ & Chaldaicæ originem præbuisse statuit, sententias exhibet, ceterosque, qui in origines linguæ Belgicæ inquisiverunt, recenset, præsertim autem Cornelii Kiliani dictionarium Teutonico-Latinum prædicat, doletque hunc eximium thesaurum in editionibus posterioribus mutilatum & corruptum esse. Cap. XII de peregrinis vocibus in lingua Germanica, & de societatibus eruditis variis, quæ purgandæ linguæ Germanicæ causa institutæ fuerunt, disserit. Hinc Cap. XIII ad eos pergit, qui præterea sub finem sæculi XVI de originibus nostræ linguæ solliciti fuerunt, & Cap. XIV de editione paraphraseos Teutonicæ in Canticum canticorum, quæ Willeramum autorem habet, agit, eaque occasione varias lectiones ex msc. P. Scriverii inscrit, atq; Paraphrasin Cantici Latinam in membrana exaratam, inter codices Gudianos, Guelpherbytanæ nuper bibliothecæ additos, reperiri, addit. Cap. XV Helvigii, Freheri, Henischii, Zinzerlingii, Jungii, & Suiceri studia, originibus lexicisque Germanicis colligendis impensa laudat, ac Freherum in notis mss. ad codicem legum Heroldinum sæpius commentarium suum de veteri Germanica lingua vel origine ejusdem, & in notis ad Chronicon quoddam ineditum volumen duodecimum diplomatum a se collectorum allegare adnotat, ibidemq; ex epistola Felleri fata Glossarii Freheriani

heriani refert. Cap. XVI de Cluveri & Pontani scriptis, eaque occasione de prisca Britannorum & Gallorum lingua, de Broweri item libris huc spectantibus quædam adfert, atque se Cæsarii monachi Heisterbacensis & Ex-abbatis Prumiensis glossarium msc. a Browero passim citatum adservare scribit. Cap. XVII de Lexicis & libris Juridicis Germanorum verba obscuriora explicantibus agit, atque optat, ut viri eruditi majorem imposterum curam statutis provinciarum civitatumque Germanicarum impendant, Giseberti tamen Periculum harmoniæ Statutorum practicæ, & Deuteronomium harmonicum, quod ineditum adhuc latere itidem autumat, in lucem jam prodiisse abunde constat. Cap. XVIII de editoribus glossariorum Latinorum & Græcorum agit, atque præcipue desiderat, ut Cangii labores vir quidam doctus revideat, corrigat & augeat. Cap. XIX de Goldasti libris origines Linguæ Germanicæ inquirenti utilibus, atque de ejusdem veteribus mss. quæ hodienum Bremæ adservantur, præsertim de volumine carmina Imperatoris Henrici variorumque Imperii Principum continente, item de Glossario veteri in Bedæ artem metricam, quædam in medium profert. Cap. XX de lingua veteri Cantabrica, Cap. XXI de iis, qui vetera monumenta Danica, Islandica & Norvagica ediderunt, quique harum dialectorum linguæ Germanicæ origines quæsiverunt, agit. Ibidemque, ut celeberrimus Rostgaardus etymologico Danico manus admoveat, quippe qui insignem apparatum congesserit, optat, & monumenta quædam mss. ab illo adservata recenset, atque catalogum monumentorum Islandicorum impressorum & mss. ex Thormodi Torfæi serie Regum Daniæ inserit. Cap. XXII de antiquitatibus Suecicis earumque illustratoribus, de Suecicæ item, Finnonicæ & Lapponicæ linguæ expositoribus, præsertim de Stiernhielmii & Rudbekii laboribus disserit, atque illustrem Leibnitium contra hos doctissima sed adhuc inedita dissertatione demonstrasse, Germanicam linguam Suecicæ parentem esse, docet. Cap. XXIII de iis, qui Persicam linguam Germanicæ adfinem dixerunt, Cap. XXIV de scri-

ptis Spitii, Grotii, Harsdorferi & Vredii, origines linguæ noſtræ explicantibus, Cap. XXV de Boxhornio, Europæas linguas e Scythica derivante, Cap. XXVI de Bellini, Tſcherningii & Schottelii ſcriptis criticis, nonnulla affert. Cap. XXVII Claubergii ſpecimen & regulas etymologicas (quas & hic inſeruit) mirifice commendat, atque ejusdem de cauſis linguæ Germanicæ & de ſibilo Germanorum libros non prodiiſſe, dolet. Cap. XXVIII de Vorſtii, Scheidii, Junii, Cæſii, Lambecii, Cap. XXIX de Voigti & Kempii ſcriptis criticis, inque Acta Sanctorum Commentatoribus disquirit. Cap. XXX de Morhofii, Arnoldi, Hachenbergii & Kirchmaieri, Cap. XXXI de Praſchii & Daumii conaminibus etymologicis agit, hujusque tractatum de cauſis deperditarum radicum ſecundis curis auctum, & bene longum catalogum radicum Græcarum a ſe manuſcriptum adſervari tradit. Cap. XXXII Bœdikeri & Grubelii labores criticos prædicat. Cap. XXXIII de Caſparis Stileri (*des Spaten*) Lexico Germanico agit. Cap. XXXIV Gravii, Buſſingii & Ill. Thomaſii ſententiam, quod ſcientiæ aptius lingua Germanica doceantur, examinat. Cap. XXXV de Slavonicæ linguæ dialectis in Germania ſuperſtitibus, & de ſcriptoribus huc ſpectantibus diſſerit, ibidemque narrat, gentem Venedicam hodienum in Ducatus Luneburgici præfecturis Luchovienſi & Dannebergenſi lingua Slavonica uti, cujus uſus etſi illis quondam interdictus fuerit, a Sereniſſimo tamen Electore Georgio Ludovico denuo conceſſum addit, & Hennigenium Eccleſiæ Wuſtrovienſis miniſtrum gloſſarium Germanico-Venedicum congeſſiſſe refert, cujus ſpecimen Cl. Eccardus hic inſeruit, pariter ac Vocabularium Venedicum, quod a Cl. Pfeffingero accepit. Cap. XXXVI Eggelingii ſcripta critica, Cap. XXXVII Schilteri circa origines Linguæ noſtræ ſtudia prædicat, ejusdemque theſauri antiquitatum Teutonicarum brevem deſignationem exhibet. Hinc Cap. XXXVIII Friſchii, Meisneri, Palthenii & Hertii labores enarrat, atque varias lectiones ad Iſidori Hiſpalenſis de nativitate Domini fragmentum ex alio apographo ſubjicit. Capite

pite demum XXXIX proprium de Lexico linguæ Germanicæ etymologico, quod edere constituit, consilium, methodumque in illo concinnando observatam exponit. Digessit nempe omnia Germanicæ linguæ vocabula usitatiora, quorum radices investigandæ, secundum ordinem, quem vocant, alphabeticum, adjunxitque ex editis & mss. codicibus diversam eorum scripturam, dialectosque varias, interspersa rerum selectissimarum ex historiæ antiquæ & mediæ penu depromtarum copia. Ut adeo nihil magis optandum sit, quam ut Autor celeb. post librum de Germanorum veterum Diis, & Poetarum Germanorum historiam, quæ prius adhuc quam ipsum Lexicon nos expectare jubet, opus a tot eruditissimis Viris inchoatum sed non absolutum, propediem conficiat atque luci publicæ committat.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE HISTORIQUE ET Chronologique des principaux Auteurs du Droit Civil, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA NOVA HISTORICA ET Chronologica potiorum Autorum & Interpretum Civilis, Canonici & Provincialium Jurium inde a temporibus IRNERII, in qua simul indoles ipsorum & judicia de eorundem scriptis exhibentur. Adjecta est Idea boni Judicis & Dissertatio de Moribus; Autore DIONTSIO SIMONE, Tribunalis Mareschallatus Bellovacensis Assessore.

Tomi II.

Parisiis, apud Robertum Pepie, 1692 & 1695, 12.

QVi hactenus Bibliothecas Juris concinnare aggressi sunt, id ferme omnes egerunt, ut rem juxta materiarum ordinem distribuerent, & quid quisque Autorum in ea

præſtiterit, breviter annotarent. Viam hanc ingreſſi ſunt *Johannes Fichardus*, *Joh. Nevizanus*, *Ludovicus Gomezius*, *Joh. Baptiſta Zilletus*, *Wolffgangus Freimonius*, *Felix Contelorius*, *Lipenius* & Cl. *Struvius*, non raro rubricis titulisque librorum decepti. Aliud inſtitutum eſt noſtri Autoris, cui Juris Interpretum nomina, vitas, libros ordine alphabetico duobus diſtinctis Voluminibus digerere propoſitum. Præfixit priori, quod Mareſchallo Boufflerio nuncupavit, Præfationem, in qua de diverſis jura explanandi rationibus diſſerit. Præfert Commentatoribus Conſiliorum Scriptores, ſi cum grano ſalis accipiantur, quod hi plerumque rem totam exhauriant, & ubivis omnia, quæ ad rem præſentem faciunt, cumulent. Deciſionum, Arreſtorum, Sententiarum compilatoribus, niſi cauſis ipſis tractandis interfuerint, temere fidem adhibendam non eſſe, quod lateat eos non raro vera ratio, & nubem ſæpius pro Junone amplectantur. Doctores Cathedræ tantum inſervientes plerumque inutiles quæſtiones ventilare & in foro minime profuturas, ut conſultum foret, hanc provinciam occupari ab hominibus in forenſibus cauſis antea probe exercitatis. Illis, qui de Juribus provinciarum ſingularibus tractarunt, plerisque optandum eſſe, ut intra cancellos Conſuetudinum domeſticarum ſe continuiſſent, neque in communis Juris materias libere adeo excurriſſent. In interpretandis legibus ipſis duas eſſe methodos, unam Bartholiſtarum, alienas ſæpenumero quæſtiones cumulantium, alteram A. Auguſtini, Contii, Cujacii aliorumque humaniorum JCtorum, magis de lectione & ſpecie genuina, quam in rem plura ejusdem JCti loca combinare ſoleant, ſollicitorum. Hanc in Scholis ſectandam, illam ab Italis in forum Gallicum invectam eo tempore, quo Pontifices Romani in eo regno commorati. Aggreditur deinde ipſam recenſionem Autorum Juris, laborem in non paucis commendandum, cum ob copiam Autorum, cumprimis recentiorum, tum quod paſſim ſpecialiora recenſeat, quæ fruſtra alibi deſideres. Neque tamen deficiunt obelo figenda, dum vel omittit nonnullos primæ notæ,

tæ, ut Johannem Semecam, primum apud Germanos Decreti Gloſſatorem, aliosque, vel immiſcet aliquos, quod frequenter admodum in altera parte evenit, qui plane inter Juris Autores locum invenire non poſſunt v. gr. Julium Cæſarem & Joſephum Scaligeros, Lipſium, Scioppium, Joh. Gerhardum & Iſaacum Voſſios, vel in nominibus errat, dum Bœckelmannum *Böckelmianum* vocat, Johannem Brunnemannum, *Brunenianum*, Matthiam Stephanum *Joachimum*, imo Reinhardum Bachovium, clariſſimum JCtum, cum Patre illius, Scabino quondam Lipſienſi, confundit, vel in dignitatibus aſſignandis, dum Goldaſtum Electori Saxoniæ, Marquardum Freherum Brandenburgico a conſiliis fuiſſe ait, vel ſcripta imperfecte admodum enumerat, in multis quoque articulis autores, ex quibus ſua hauſit, tacet, quo ipſo efficitur, ut dubium de veritate Lectorem relinquat.

CATALOGUS LIBRORUM BIBLIOTHECÆ JOACHIMI FAULTRIER, Abbatis B. Virg. Arduennenſis & S. Lupi Tricaſſini, Præfecti Hannoniæ &c. digeſtus a PROSPERO MARCHAND, Bibliop. Pariſ.

Pariſiis, apud Proſp. Marchand & Jac. Quillau, 1709, 8 maj. Alph. 1 pl. 12.

INter inſtructiſſimas Bibliothecas, paſſim hactenus publice divenditas, quas inter *Carliſoniana*, *Regum & Principum*, ut titulus habet, *oculis digna*, *multo ſtudio*, *judicio & labore collecta*, quæ Hagæ Com. proſtabat d. 19 Oct. A. 1711, & Ittigiana Lipſiæ d. 19 Octobr. 1711 & 25 Jun. 1712 diſtracta, merito memoranda, *Faultrieriana* hæc ſingularem laudem meretur, quod a Doctiſſimo Marchando, cui & *Bibliothecæ Bigotianæ* & *D. Joannis Giraud Catalogos*, A. 1706 & 1707 emiſſos, nec non *Catalogum Generalem librorum Pariſiis ab A 1650 ad A. 1705 editorum* debemus, ordine plane ſingulari & hactenus vix in Catalogis ſimilibus conſpicuo digeſta eſt.

Is enim Syſtema Bibliographicum plane novum & ab aliis diverſum excogitavit, quod cum integrum aliquando edere conſtituerit, nunc breviter in præmiſſa Præfatione explicat.

DISPUTATIONUM THEOLOGICO-PHILOLOGICARUM Faſciculus, propoſitus a SEBASTIANO SCHMIDT, SS. Theol. D. in Academia Argentor. Prof. Ordin.

Jenæ, apud Chriſtianum Pohlium, 1712, 8.
Alph. 3 plag. 7.

CUm diſputationum harum a Celeberimo Argentoratenſium Theologo olim conſcriptarum, atque anno ſexto & ſeptuageſimo ſuperioris ſeculi Argentinæ jam editarum, exemplaria in Bibliopoliis vix inveniantur, laude ſua non eſt defraudandus Chriſtianus Pohlius, quod easdem ob ſingularem ſuam ἀκρίβειαν maxime commendabiles exercitationes ſuis impenſis denuo imprimi curaverit. In hac autem editione cum novi quicquam haud occurrat, ſed eadem cum Argentoratenſi prorſus conveniat, eruditisque, quæ in iſta contineantur, jam ſatis conſtet, non eſt, ut quædam ex diſputationibus hiſce excerpamus.

ELOGIUM FLECHIERII, EPISCOPI NEMAUSENSIS.

DIem ſuum obiit die 10 Februarii Anni ſeculi hujus decimi in antiqua Nemauſenſium urbe, in qua Epiſcopatum tenuit, ESPRIT FLECHIERIUS, magnum non apud ſuos tantum, ſed & exteros nomen, & Oratorum ætatis ſuæ facile Princeps. Natus is Pernæ in Comitatu Avenionenſi die 10. Jun. A. 1632, cum in eo ingenium rectum & capax, ac imaginationis vis juſta rerum penſitatione temperata comparerent, tum doctorem nactus Reverendum Patrem *Herculem Audiffretum*, Generalem poſtea Congregationis Doctri-

Doctrinæ Christianæ, Cognatum suum, tantum in vera ista & non fucata eloquentia profecit, ut omnibus deinceps fuerit admirationi. Refert id acceptum *Audiffreto* suo eloquentia Gallicana, quod cum ante id tempus frequentibus auctorum citationibus, vel falso creditis acuminibus Hispanorum Italorumque fuisset inquinata, ab eo primum ad castitatem majestatemque genuinam fuerit reducta. Flechierius optimi ducis vestigia sequens sublimitatem sermonis cum naturæ simplicitate conjungebat, assiduus *Balsacii* & *Bellaji* scriptorum lector, sic tamen, ut ab illius ampullato, ab hujus luxuriante nimis sermone sibi abstinendum esse crederet. Italos Hispanosque libenter evolvebat, neque tamen imitandi studio, sed ut histrionicam illorum contemplando, ad magis grave & solidum genus dicendi se compararet. In aulæ adspectum productus a Montausserio, Serenissimo Delphino, ut eidem a lectionibus esset, admotus est; cumque Anno 1672 ad parentandum eidem Montausserio deligeretur, tantam de se apud omnes eloquentiæ opinionem excitavit, ut solus, qui Aiguillonio deinceps, Turennio, Lamonio, Tellerio, ipsi quoque Mariæ Theresiæ Reginæ, & Delphinæ hoc ultimum officium præstaret, dignus haberetur. Inter has curas, cum in manus ejus inciderent duo Codices Latini manu exarati, quorum alter vitam Cardinalis Commendoni, alter casus Virorum illustrium ab Antonio Maria Gratiano Amelienſi Episcopo scriptos exhiberet, utrumque luce dignum typis vulgavit, priorem translatione quoque in vernaculum idioma donans, quæ semper credita fuit optima & in hoc genere absolutissima, adeo ut communibus suffragiis ab Academicis Parisienſibus in locum Godæi, Episcopi Vincienſis A. 1673 adsciſci mereretur. Formando deinde eo felicius Serenissimo Delphino consilium iniebatur de proponendis eidem optimorum quorumque Principum Christianorum exemplis, eorundemque rebus gestis describendis: qua in re ipsi Historia Theodosii enucleanda obtigit, quam quoque A. 1693 publicæ luci exposuit, cum reliquorum sociorum institutæ lucubra-

brationes hactenus nondum prodierint. Eodem quoque tempore Historiæ Cardinalis Ximenii adornandæ, quæ A. 1693 apud Anissonium typis descripta est, incubuit, in quo opere multum adjutus fuit Commentariis de vita illius Purpurati ab ignoto quodam Monacho, & posthac amplius non viso Franciscano sibi allatis, quo ipso cœlitus ad hanc operam subeundam se destinatum ominatus est. Effecerunt tam luculenta in publicam rem merita, ut a Potentissimo Rege Galliarum initio Abbas S. Severini & Serenissimæ Delphinæ ab Eleemosinis, anno autem 1685 Episcopus Lavoriensis & brevi post A. 1687 Nemausensis Antistes designaretur, qua in statione potissimum in allegendis suæ sectæ hominibus Reformatis tanta moderatione & lenitate usus est, ut plerorumque amorem sibi conciliaverit. Instituerat suis auspiciis in Nemausensi urbe, in palatio suo Academiam quandam, in qua formabat oratores Ecclesiasticos & homines rei aliquando publicæ & litterariæ profuturos. Prodierunt ex hac schola duo Libri *Paraphrase sur l' Ecclesiastique* & *Sermons de Mons. de Begault*. Emisit *Vitam*, ut supra monuimus, *Cardinalis Commendoni*; *la Traduction de cette vie*; *de casibus virorum illustrium*; *l' histoire de Theodose*; *l' histoire du Cardinal Ximenes*; *Sermons & Panegyriques des Saints*. Prodiit etiam collectio quædam opusculorum illius Lugduni; & nunc demum exspectamus *Recueil sur les originaux plus exact & plus ample, avec toutes les Poesies de Mr. Flechier & avec le Poeme contre le Quietisme*, ut & *un nouveau Tome de Lettres*, nec non *les Sermons & les Oraisons funebres*, de quibus nobis spem optimam faciunt Collectores Trevoltienses, quibus & reliqua nos debere, ingenue fatemur.

ERRATA.

In Suppl. Sectione VII p. 279 lin 19 pro *Julio* lege *Augusto*, p. 281 lin. 12 & 13 pro *Venetæ* lege *Veneto*, p. 283 lin. 11 pro *exigne* lege *exigua*, p. 284 lin. 5 post *sua* dele *qui*, p. 286 lin 7 pro *spiculas* lege *spinulas*, lin 8 pro *alios* lege *alias*, p. 293 lin. 10 pro *inspissatus* lege *inspissata*.

* * * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. IX.

TOUS LES SYNODES NATIONAUX des Eglises Reformées de France,

h. e.

CORPUS OMNIUM SYNODORUM NATIONALIUM a Reformatis in Gallia habitarum, editum a JOANNE ATMONIO, Theologo & JCto.

Tomi II.

Hagæ, apud Carolum Delo, 1710, 4 maj. Alph. 8 pl. 2.

DE historia Ecclesiastica recentiore bene mereri judicatus est Cl. *Aymonius*, cum A. 1708 publicæ luci exponeret *Monumenta religionis Græcorum authentica*, a nobis A. 1709 p. 497 sqq. recensita. Istam laudem non mediocriter jam auget præsenti opere, quo Acta synodica Reformatorum in Gallia exhibet: quæ quidem, teste Præfatione, hic expressa sunt ex MSS. a Moderatoribus, Adjunctis & Secretariis Synodorum solenniter obsignatis. Hæc originalia, quæ vocant, duodeviginti abhinc annis in bibliotheca Baronis Anglicani *de Thornhaugh* depositа fuisse refert: hinc *Quikium*, Ministrum Londinensem, ea in Anglicum sermonem convertisse. Quam editionem, A. 1692 vulgatam, recensuimus Anno subse-

quenti p. 23 ſqq. Ceterum eadem Acta ait in Gallicam linguam eamque nitidiorem translata, & quidem priorum XXVI ſynodorum, poſſediſſe manu ſcripta *Davidem de Wilhem*, Præfectum Brabantiæ, cui is codex a Miniſtris Clarentonenſibus miſſus ſit. Hujus filius Dn. *Mauricius de Wilhem*, qui nunc Hagæ Comitis Præſes eſt Curiæ Feudalis Brabantinæ, hunc codicem cum Cl. Aymonio communicavit: qui ex eo expreſſas XXVI priores ſynodos nunc vulgavit, utque opus eſſet perfectum, poſtremas tres ſynodos, quæ in illo codice deſiderabantur, adjunxit.

Præmiſit Cl. Editor hiſce Synodis, quinquaginta epiſtolas Italico idiomate ſcriptas (quibus adjunxit verſionem Gallicam) a Cardinali de S. Cruce, Pii IV, P. M. ad Catharinam Mediceam Nuntio, ad Cardinalem Borromæum a d. 16 Octobr. anni 1561 usque ad d. 16 Sept. A. 1565. Cardinalis illius de S. Cruce vita paucis deſcribitur p. 284, additurque, ſervari antographa harum epiſtolarum in bibliotheca Vaticana, & hoc ipſo cum codice collatas eas hic edi. Hiſce in epiſtolis deſcribitur ſtatus religionis, qui per illos annos fuit in Gallia: adeoque hinc multa depromi queunt ad hiſtoriam illorum temporum illuſtrandam. E. g. Epiſt. 31 p. 198 ſqq. multis deſcribitur prælium illud, quo captus eſt Princeps Condæus: quæ relatio fere convenit cum illa, quæ legitur in Anonymi *συγχρόνου Comment. de ſtatu relig. & reſp. in Gallia Carolo IX Rege* lib. V p. 318 ſqq. Indidem diſcimus, Cardinalem illum ſummo id egiſſe ſtudio, ut regno expellerentur eccleſiarum Reformatarum doctores. Ut alia loca prætereamus, Epiſt. 2 ſcribit, ſe ſingulatim rogaſſe Reginam, Cardinalem de Chaſtillon, & Regem Nauarræ, ut ſacerdotibus Reformatorum interdicerent prædicatione verbi divini: ſed ſingulos reſpondiſſe, fieri id non poſſe, ut non majus inde oriatur malum. Digna quoque lectu eſt, quæ p. 49 ſqq. exſtat inſerta, Remonſtratio magni Cancellarii Galliæ, facta in Conventu generali omnium Parlamentorum Galliæ, & omnium Miniſtrorum Status, in Palatio regio *de S. Germain en Laye* a d. 7 Januu-

nuar. usque ad d. 15 A. 1562, ubi p. 54 Cancellarius ingenue fatetur, eo tempore, quo turbæ hæ sint ortæ, nempe A. 1517 & 1518, sæculum ita fuisse corruptum ac depravatum, nihil ut addi potuerit: Romam quoque ipsam fuisse vitiorum plenam. Ceterum moderata proponit consilia: & hæc haud dubie causa est, cur p. 91 Cardinalis gaudeat, Cancellarium dignitate sua exutum esse. Porro Epistola 36 p. 216 nos docet, jam A. 1563 ad Papam delatas fuisse preces Reginæ nomine, ut Cardinali Borbonio potestatem faceret ineundi matrimonii: quippe quo facto Princeps Condæus excideret spe potiundi Regni, simulque Navarrenus (qui postea Henrici IV nomen gerens imperavit Gallis) ad Religionem Catholicam posset reduci. Additur, ipsum Card. Borbonium valde desiderare hancce dispensationem. Causa hujus rei legitur in subjectis litteris secretis p. 217, quod nempe Astrologi Reginæ prædixerint, liberos ipsius omnes præmature esse morituros. Quare ipse quoque Cardinalis de S. Cruce suadet, ut Pontifex Romanus hoc conjugium permittat ac ratum habeat. Epist. 45 p. 258 rationes afferuntur, cur in Gallia recipere ipsi Pontificii noluerint Concilium Tridentinum. Dignum quoque animadversione est, Cardinalem, quem diximus, p. 218 non obscure probare eorum sententiam, qui credunt, pacta cum hæreticis facta violare licere, quam primum ferat occasio. P. 285 sqq. subnexa est epistola Catharinæ Mediceæ, Reginæ Galliæ, ad suum in aula Imperatoris legatum: in qua ipsa causam, cur colloquium Possiacense non habuerit speratum successum, Prælatis Galliæ tribuit, simulque fatetur, se non habere magnam spem reformandæ per Concilium Tridentinum Ecclesiæ. Unde hæc epistola suas pervenerit in manus, docet Cl. Aymonius p. 288, addita pomissione, se propediem plura Anecdota non levis momenti publicaturum esse.

Pergendum nunc nobis est ad Synodos, quarum prima Parisiis habita est A. 1559 d. 25 Maji, vigesima nona eademque ultima Londini A. 1659 a d. 30 Nov. usque ad d.

10 Januar. 1660. Multa hic passim occurrunt memoratu digna, ex quibus quæ jam excerpenda duximus, ad quatuor revocabimus capita, primum nonnulla relaturi, quæ spectant ad disciplinam ecclesiasticam: deinde, quæ ad controversias theologicas: tum, quæ ad decisiones dubiorum casuum: denique, quæ ad historiam literariam.

Ad disciplinam ecclesiasticam pertinet, quod statim Synodo prima, (T. I p. 1) Canone primo, sancitur omnimoda ministrorum ecclesiæ æqualitas: mox tamen Canone II Synodis præesse jubetur certus Præses. Quo ipso perspicitur, etiam inter sacerdotes boni ordinis gratia esse posse inæqualitatem, atque adeo debere. Scilicet primi illius Reformationis autores ab uno extremo (imperii episcopalis) prolapsi sunt in alterum. T. I p. 399 sq. hæc legitur formula, in quam jurandum fuit Ministris Ecclesiæ: *Ego subscribo, & approbo, quicquid continetur in Confessione Fidei Ecclesiarum Reformatarum hujus regni, promittens, me usque ad finem vitæ in ea permansurum, nec quicquam credituru esse vel docturum, quod illi non sit conforme*, &c. T. I p. 461 sqq. exhibetur formula excommunicationis, qua ex Ecclesia ejectus est Jeremias Ferrerius, Pastor & Professor Nemausensis, ob contumacem contemtum disciplinæ ecclesiasticæ, & quod coram Synodo comparere pertinaciter detrectavit. En sententiam excommunicatoriam: *Propter has causas Nos Pastores declaramus, quod Jeremias Ferrerius sit homo scandalosus, incorrigibilis, impœnitens, disciplinæ contemtor: & propterea invocato nomine veri ac viventis DEI, in nomine Jesu Christi, ductu Spiritus S. & ex autoritate Ecclesiæ, Nos eum ejicimus ex Societate fidelium, usque dum a Satana fuerit liberatus: Declaramus, eum non amplius habendum esse pro membro Christi & Ecclesiæ ejus, sed pro ethnico & publicano. Quare hortamur & mandamus Fidelibus, in nomine Christi, ne post hac conversentur cum hoc filio Belialis, sed ab ipso se seperent: an forte hac separatio & hoc judicium, destruendo carnem ejus, servare possit ejus animam, eique incutere errorem ac metum judicii extremi. Amen.* T. II p. 49 legimus, Ferrerium istum transiisse post hoc factum

ctum in castra Papæorum. Sic T. II p. 686 excommunicatur Theophilus Brachetus, Dominus de la Milletiere, qui instinctu Cardinalis Mazarini libros scripserat ad Reformatos cum Pontificiis in concordiam redigendos. De quo plura vid. p. 580 sq. 683 sqq. & 812, ubi ad Romanam Ecclesiam transgressus in eaque mortuus esse dicitur.

Ad controversias Theologicas pertinet, quod in Synodo Rupellensi A. 1607 habita, T. I p. 301, rejicitur Jo. Piscatoris, Theologi Herbornensis, doctrina de sola obedientia Christi passiva nobis imputata ad justitiam. Tamen p. 302 pacis gratia interdicitur, ne quis publico scripto Piscatoris sententiam impugnet. Sic & p. 432 Molinæi liber contra Piscatorem scriptus laudatur quidem, sed ejus tamen editio differri jubetur. P. 457 sqq. exhibetur publica & in synodo Privatensi approbata Refutatio Piscatoris, quia defenditur, *Jesum Christum secundum humanam naturam se subjecisse legi morali & ceremoniali, non pro se, sed pro nobis, non quatenus homo, sed quatenus mediator est.* Etiam T. I p. 400 & T. II p. 13 exstat formula, qua sacerdotes obligabantur ad rejiciendam Piscatoris sententiam: quanquam Piscatore non nominato.

T. II p. 145 in Synodo Alesiæ A. 1620 habita juratum fuit in verba synodi Dordracenæ, damnato Arminianismo. Rursus p. 182 sq. approbantur & recipiuntur decreta istius synodi, adjecta formula in illa jurandi p. 184. Immo p. 298-322 exhibentur Canones & Decreta Dordracenæ synodi.

T. I p. 131. exhibetur Consilium reunionis inter ecclesias Protestantes scriptum in Synodo anni 1577. Sic & T. II p. 57 sqq. proponitur Ratio Protestantes Ecclesias in unam redigendi.

In Synodo Gapensi seu Vapingensi A. 1603 habita T. I p. 258 Papa declaratur Antichristus, item p. 272 & 303, id quod quam molestè tulerit Rex Galliæ, apparet ex p. 314.

T. II p. 571 sqq. Moses Amiraldus, Professor Theologiæ in Academia Salmurienſi, coram Synodo Alenconiensi, A. 1637 habita, queritur, se injuste a quibusdam accusari erro-

rum theologicorum: eique optimum teſtimonium nomine Eccleſiæ & Academiæ Salmurienſis perhibent præſentes Placæus & Ouzanus. Proponitur etiam Amiraldi doctrina, ſcilicet Chriſtum mortuum eſſe pro omnibus hominibus ſufficienter, ſed pro ſolis electis efficaciter, hoc eſt, Chriſtum voluiſſe, ut ſacrificium ſuæ crucis ſufficeret ad expianda totius mundi peccata, ita, ut omnes ſerio vocati ſint a Deo, adeoque quicunque pereant, culpa pereant ſua. Quam doctrinam Synodus approbat. Ibidem p. 604 ſqq. exhibetur Epiſtola Paſtorum & Profeſſorum Genevenſium ad hanc ſynodum de Amiraldi doctrina. Ac p. 614 ſq. exſtant teſtimonia Leidenſium & Groningenſium Theologorum, librum ab Andrea Riveto contra Amiraldum ſcriptum approbantium. Ibidemque p. 615 ſqq. eadem de controverſia exſtat epiſtola Molinæi.

T. II p. 680 damnatur liber, cujus Autor docebat, peccati originalis naturam tantummodo conſiſtere in corruptione hereditaria poſterorum Adami: ceterum primum illud Adami peccatum nobis haud quaquam imputari.

Tertio loco quasdam difficiliorum caſuum definitiones ἀσυγκρίτως ex hoc opere propoſituri ſumus. T. I p. 18 negatur, abſolutam promiſſionem matrimonii de futuro diſſolvi poſſe utriusque partis conſenſu. Ac p. 50 ſqq. hujus ſententiæ plures producuntur rationes. Eadem p. 18 magiſtri artis ſaltatoriæ excommunicantur: & p. 143 & 151 ſaltationes prohibentur in univerſum. P. 19, 41, 121 & 153 matrimonium cum defunctæ uxoris ſorore pronunciatur illicitum: immo p. 30 tale matrimonium jam contractum reſcinditur. Quod ſi quis velit ſororem defunctæ ſponſæ ducere, id permittitur p. 67, hac addita ratione, quod per commixtionem ſanguinis demum contrahatur affinitas. P. 59 infans a privato homine baptizatus jubetur rebaptizari: cum prior baptiſmus ſit irritus & invalidus: qua de re rurſus pluribus agitur p. 53 ſqq. P. 20 & 22 cenſent, abſtemiis in S. Cœna ſolum panem poſſe porrigi. P. 35 illicitum pronuntiatur, uxore leproſa deſerta ducere aliam: & p. 39 tale con-

conjugium jam initum rescindi jubetur. P. 87 sqq. exhibentur & approbantur *Calvini* Decisiones casuum matrimonialium. P. 140 eunuchum copulare solenni ritu cum sponsa Sacerdotes prohibentur. P. 122 Principi licere judicatur, ut certis in casibus capitalem homicidii pœnam remittat.

Postremo nonnulla excerpemus historiæ literariæ studiosorum in gratiam. Hi igitur discent ex T. I p. 121, 123 & 124, *Petrum Ramum* A. 1572, quo in laniena illa Parisiensi misere trucidatus fuit, religioni Reformatæ addictum fuisse. Unde sequitur, eum non novæ philosophiæ, sed novæ hereticæque religionis nomine tam crudeliter habitum fuisse. Addimus testimonium Theod. Bezæ, qui epist. Theol. 36 p. 201 sq. commemorat, Ramum ambiisse Professionem philosophicam in Academia Genevensi. T. I p. 39 & 58 condemnatur *Jo. Morelii* liber *de la discipline & Police Chrétienne*, in quo is contenderat, gubernationem Ecclesiæ ad plebem pertinere. P. 48 damnatur liber sub titulo: *Conseil à la pauvre France* editus, qui autorem habere fertur Castalionem. P. 70 rejicitur Caroli Molinæi liber inscriptus *unio quatuor Evangelistarum*, quod contineat multos errores de limbis, de libero arbitrio, de peccato in Spiritum S. de vocatione ministrorum Ecclesiæ. P. 123 laudatur Comerardi Historia Albigensium, Gallice vertenda per Dacierium. Sic p. 313 publice exhortantur *Jo. Paulum Perrinum*, ut perficiat suam Historiam Albigensium & Waldensium, adhortanturque cæteros suæ sectæ homines, ut, quicquid notitiæ de istis habeant vel monumentorum, cum Perrino communicent. De eadem re agitur p. 404 & 429 & T. II p. 11, 87 & 185. Ibidem tamen p. 248 Historia Albigensium describenda committitur Jacobo Capello (du Tilloit) Pastori Sedanensi. T. I p. 151 & 171 condemnatur Anonymi *Historia Franciæ*, Rupellæ edita, quia de religione male sentiat: item *Jac. Broccardi* Commentarius in Genesin, ibidem excusus typis, quippe qui sit plenus profanationibus S. Scripturæ & erroribus, maxime in materia de

revelationibus ac prophetiis. P. 167 Salnarii Harmonia Confessionum laudatur & commendatur magnopere. P. 249 Synodus A. 1601 habita decernit, ut ad epistolam a Causabono acceptam rescribatur, ad testificandum gaudium de ipsius in religione constantia, eumque ad perseverantiam exhortandum. P. 404 Danieli Chamiero gratiæ aguntur pro elaborata Panstratia Catholica, excitaturque is, ut eam emittat in lucem: eique ad editionis sumtus pro tempore dantur duo millia librarum. De eadem re vid. T. II p. 11 & 101. Ubi & p. 323 laudatur Adrianus Chamierus, filius & in Pastoratu Ecclesiæ Montlimarienſis Successor celeberrimi illius Danielis Chamieri: ibidemque refertur, per sex continuas ætates sive generationes in familia Chamieria fuisse Ministros Ecclesiæ, patremque Danielis, centesimum jam vitæ annum supergressum, adhuc pro concione sacra verba fecisse. Sed & p. 813. legimus, Danielis hujus nepotem in Gallicarum Ecclesiarum Reformatarum strage fatali subiisse martyrium. Andreæ quoque Riveto T. II p. 32 publice aguntur gratiæ pro libris contra adversarios scriptis, eiq; dono dantur 600 libræ. Eundem permissu Synodi in Academia Leidensi mansisse, (ubi & mortuus est A. 1651) discimus ex p. 281. Obiter annotamus, ejus fratrem fuisse Guil. Rivetum, cujus merita & scripta prædicantur p. 324. Ex eodem T. II p. 110 discere licet, in Academiis Galliæ Reformatis tantum fuisse Professores Theologiæ, linguæ Hebraicæ & Græcæ, Philosophiæ, Rhetorices, & Matheseos. P. 272 Ludovicus XIII Galliæ Rex jubet, ut Petrus Molinæus, Primrosius, & Jo. Camero munere Pastorum & Professorum excludantur. De Primrosio causa affertur p. 269, de Molinæo p. 272 sq. quod scil. hic ob datam ad Jacobum Britanniæ Regem epistolam, in qua auxilium ipsius contra Richelii machinationes imploravit, jussus fuerit in carcerem conjici. Sed monitus ab amicis, quos in aula regia habebat, exiit Gallia seque Sedanum contulit, ubi Pastoris ac Professoris munus adeptus reliquum vitæ exegit, ibi demortuus A. 1650, anno ætatis 90.

Ejus

Ejus omnia ſcripta, numero 75, addito loco & tempore, itemque forma editionis, recenſentur p. 273 ſqq. De Curcellæo T. II p. 280 legimus, quod, cum eſſet Paſtor Eccleſiæ Amienſis, doctrinæ in Synodo Aleſienſi confirmatæ ſubſcribere noluerit, ſuaque ipſe ſponte abdicarit munus ſuum. Sed coram Synodo Carentonenſi profeſſus, ſe, abjectis doctrinis Arminianis, jam probare dogmata ſuperioris Synodi, petensque, ut rurſus ſacro admoveatur muneri, impetravit, ut ei ſpem facerent novi muneris. P. 396 decernitur, rogandum eſſe *Gothofredum*, Profeſſorem Juris Genevenſem, ut refutandos ſuscipiat Baronianos Annales: isque ſe id facturum recepit p. 508. Idem rogatur Salmaſius p. 487, & Blondellus p. 490. Etiam p. 690 Bernardinus, Paſtor Eccleſiæ de Cartais, Synodo ſignificat, ſe aggreſſum eſſe conſcribere magnum opus Anti-Baronianum. P. 415 inter abdicatos Eccleſiæ Miniſtros apparet Petrus Petitus. P. 692 Blondellus a munere Paſtoris dimittitur, eo conſilio, ut Lutetiæ vivat, librisque componendis vacare poſſit. Hinc & nonnulli ejus libri, in quibus contexendis occupatus ſit, enumerantur. Conf. p. 705. Ad ultimum addimus, B. noſtrum *Ittigium* deſcribendam ſuscepiſſe *Hiſtoriam Synodorum Nationalium in Gallia a Reformatis habitarum*, ejusque IV Sectiones, tot Synodos tractantes, prodiiſſe A. 1704. *Ejusdem* de Synodi Carentonenſis in Lutheranos indulgentia diſſertationem recenſuimus A. 1705 p. 364 ſqq.

ISTORIA DELLA REPUBLICA DI VENEZIA in tempo della ſacra Lega contra Maometto IV e tre ſuoi Succeſſori &c.

h. e.

HISTORIA REIPUBLICÆ VENETORUM tempore ſancti fœderis contra Mahometum IV tres-

que ſucceſſores ejus Imperatores Turcarum; Autore PETRO GARZONE, Senatore.

Venetiis, apud Joannem Manfredum, 1705, 4 maj. Alph. 4 plag. 9.

NOn eadem liberorum fata ſunt atque librorum: male de illis agitur, ſi vitam ingrediantur ejusdem poſt Deum autoribus orbati, his prodeſt haud raro Parentum obitus ſuorum ad lucem bonis avibus adſpiciendam. Evadunt ita tempeſtates invidiæ in optima quæque monimenta ſævientis, inviſamque ſæpe veritatem tutius poſſunt ac liberius expromere. Servaturus huic felicitati erat præſentem ingenii ſui fœtum illuſtris *Petrus Garzonius*, qui, quam frater Hieronymus vel morte ſua in ſplendidam familiam intulit armorum gloriam, prudentia civili divinarumque ac humanarum ſcientia litterarum mirifice amplificat, niſi aliter viſum eſſet Sereniſſimo Duci Patribusque Reipublicæ Venetorum, qui, ne in præſentium temporum geſtis defixi Chriſtianarum gentium animi præteritorum memoriam oblitterari quodammodo paterentur, providendum ſibi duxerunt. Neque male hoc pacto Patriæ ſuæ conſuluiſſe videntur; quæ enim publica autoritate Garzonio delatæ ſunt, partes tanta ille diligentia tantaque fide geſſit, ut, quorum monimentis Veneti plurimum debent; eorum nemini cedat, complures etiam ſuperet. Ipſi, quibus narrationem ſuam circumſcripſit, termini breviores facile perſuadent in temporum ſeriem non nimis longam intentum animum ad ſingula tanto magis valuiſſe, quæ memoriæ mandari poſteritatis intereſt.

Propoſitum illi eſt, belli noviſſimi, quod Veneti, fœdere inito cum Imperatore Leopoldo & Johanne Rege Poloniæ, (quibus magnus poſtea Ruſſorum Dux acceſſit) poſt celebrem illam Viennæ obſidionem contra Turcas geſſerunt, renovare memoriam. Res igitur & gentis ſuæ & Fœderatorum domi militiæque hoc tempore geſtas diligen-

gen-

gentissime persequitur, occasionemque & causas fœderis, commoda, clanculum contra illud agitata consilia, & armorum successus luculenter exponit. Neque desiderabit multum per id temporis ceterarum gentium in Europa prope omnium historiam, qui a lectione ejusnon discesserit, quippe quam strictim quidem ac breviter, at satis plene tamen, diverticuli instar jucundissimi, sistit. Utque belli ipsius integram haurire liceat notitiam, quam altissime fieri potest, rem repetit turbarumque in Hungaria ab anno CIↃ IↃC LXI causas, indolem, consequentes casus percurrit ad annum usque CIↃ IↃC LXXX, quo, ut nefarios ausus proveherent, Turcas induxit seditiosorum nutricula, Tœckelius. Inde latius manat Garzonii industria, bellique consilia quo pacto ceperint Turcæ, quæ machinationes Tœckelii fuerint, qui Leopoldi contra apparatus, fœdus cum Rege Poloniæ auspiciis Innocentii XI icentis, ubertim declarat. Obsidionem Viennensem, quæ patriam universam præsentissimis ruinis territabat, velut in imagine exprimit, ita, ut colligere liceat, Karam Mustapham summum apud Turcas Præfectum, quo minus urbe potiretur, esse utique avaritia sua delusum. Vi enim majori res erat aggredienda, qua ille se abstinebat, ne militum gregariorum direptiones capta urbe interciperent opes alias in præmium laborum integras cessuras. Sed ita servabat sese in impressionem fœderatorum, quæ ut terrorem, cædes ac stragem inauditam in castra hostium inferebat, ita ingentium, quæ adhucdum horret gens incredula, malorum caussa posthæc exstitit. Post varias concertationes, quæ nihilo felicius Turcis cesserunt, urbibus in Hungaria ad obsequium pristinum redeuntibus, factum est, ut socias fœderatis jungere manus statuerent Veneti, nolentes e manibus dimittere occasionem optimam veteres juxta & recentes injurias ulciscendi. Ejus consilii causas ac rationem clarissime docet Ill. Autor noster atque ad annum inde CIↃIↃCC quid gestum sit a Venetis terra marique, enarrat, ita, ut rerum magnitudini styli gravitas pari diligentia temperata respondeat.

Presſius jam ejus veſtigia ſequi nec libet, nec, ſi libeat, ſatis fuerit conſultum. Recentiſſima enim eſſe omnia noſtraque ac Patrum memoria geſta ut taceamus, quid attinet minutatim perſequi dimicationes, prælia, obſidiones, expugnationes vrbium caſtellorumque, quæ ſemper bella conſequuntur ſibique perpetuo ſimilia etiam patientiſſimos Lectores vix ſine tædio dimittunt. Cetera vero pleraque ut egregia ſunt & digna, quæ heic commemorentur, ita nimis multum poſcerent ſpatii, ſi eſſent ſigillatim percenſenda. Relinquitur ergo, ut ſeligamus nonnulla, ex quibus, quæ exiſtimatio præſtitæ ab Autore operæ debeat eſſe, judicare propius liceat. Sic quædam inter Leopoldum & Johannem Regem Poloniæ diſſidia ſtatim ab obſidi-
p. 38. one Vienna depulſa gliſcere cœpiſſe docet. Leopoldum ægre habuiſſe, quod Rex prætorio occupato ne litteras quidem perduellium Hungarorum ibi inventas ſibi obtulerit, Regem contra, quod filium Iacobum non honorifice ſatis exceperit Leopoldus, neque armorum ſpolia tormentorumque ex æquo diſpertienda curaverit. Similiter Carolum II Regem Hiſpaniæ perhibet titubanter ac ſtrictim
131. Leopoldo reſpondiſſe petenti, ut filiam Antoniam, Maximiliano Electori Bavariæ nupturam, jure ſe ſuo in regna Hiſpaniæ pateretur exuere, unde fortaſſis patet, Carolo jam tum animum fuiſſe, in aliam potius quam Auſtriacam gentem hæreditatem transferendi, quemadmodum reapſe declarabat deinceps, cum Antoniæ primo filium, Ferdinandum Joſephum, ac dein, cum immatura eum fata oppreſſiſſent, Ducem Andegavenſem Philippum in ſucceſſorem legeret. Ulterius confirmat Autor, Anglos æ-
144. que ac Gallos, mercede inſigni animos avaros vincente, naves Turcis, quibus ſubſidia belli transveherent, commodaſſe, fruſtraque, vt lucro infauſto ſubditis interdicerent, Iacobum ac Ludovicum a Venetorum & ſummi Pontificis legato fuiſſe imploratos. Regis nempe Gallorum interat providere, ne attritæ nimium opes infidelium nimio plus incrementorum Chriſtianis gentibus darent, unde, ut

ra-

rationes turbarentur suæ, jure poterat metuere. Similiter docet Garzonius, in Imperatores Turcarum, utut imperio, si qui alii Principes, illimitato gaudeant, subditos inter & servos nullo propemodum discrimine intercedente, liberrime invehi Sacerdotes, quidque sentiant de eorum vita & moribus, publice exponere. Cum enim res Turcarum magis indies magisque prolaberentur, vitiis Principis deberi, cur a florentissima fortuna ad inclinatam & jacentem dejicerentur, pro concione quidam dixit, ipso audiente Achmeto, quin etiam, quod tempus libidinibus consumeret, cura regnandi aliis permissa, indignum eum, qui tanto imperio præesset, sine hæsitatione pronunciavit. Porro, ut notum, legibus Venetorum cautum esse, ne quis alieno extra patriam Principi operam addicat suam vel beneficiis inde se obstringi patiatur, quod, si faciat, jure civitatis ac dignitatibus ille cunctis exuitur; ita in Antonium tamen Ottoboni, Alexandri VIII. S.P. cognatum, ut & Cardinalem Grimaldum, nihil statutum esse tale, ostendit Autor noster, qui etiam novas ea de re sanctiones Patrum post ea commemorat. Qui factum itidem, ut in ordinem Electorum cooptatus Dux Hannoveranus sit, declarat. Autoritate enim & opibus crescentem quotidie augustam familiam, ut argento in partes trahere suas contenderit Rex Galliæ, ita titulo splendido oblato sibi conciliasse Imperatorem, existimat, ægerrime licet ferente curia Romana, quæ ad tantum fastigii provectum maluerit Pontificiam publice religionem profiteri, a quo animo, ut sibi persuadet, minus abhorruerit. Neque prætereundum est, Potentiss. Regem nostrum dignissimis ab Autore laudibus celebrari, postque alias res cum in Belgio gestas tum in Hungaria, quo pacto summa rerum in Polonia ad eum pervenerit, describi. Vix enim eo aspirasse visus est, dum, habito Dresdæ delectu, decem millia hominum non Viennam, sed in Lusatiam superiorem Silesiamque inde ad confinia Poloniæ iter facerent. Paucis inde diebus prætерlapsis, cum Reipublicæ suæ caput electuri Primores Poloniæ convenissent, utcunque

p. 198.

436, 784, & 817.

497.

656, & 742.

que pro Principe Conti contenderet Primas Regni Cardinalis Radziowsky, nobiles tamen plerique, Nuntio Apostolico Davia & Legato Imperatoris Comite Lambergio Episcopo Passavienſi, ſuaſoribus, pro Auguſto tulere ſententias, commoti haud parum quatuordecim capitibus, quæ in Comitiis offerebat Excellentiſſimus Flemmingius, ut poſt plurimas & maximas pollicitationes de religione Romana ſecuros redderet animos Polonorum, quippe quam biennio ante Romæ Princeps eſſet amplexus. Cujus in ſe voluntatis ſimul ac certior redderetur Elector Sereniſſ. profectus eſt cum copiis Cracoviam, ut inſignia Regni coronamque cuſtodiret, rituque ſolemni inauguratus ad gubernacula Reipublicæ acceſſit. Æmulo vero, multo poſt demum ad Olivam navibus Dunquercanis appellenti, cum parum auxilii afferrent ſive Regis Galliæ promiſſa, & argentum & copias transmiſſuri, ſive ejus ipſius virtus,
p. 710. irrita ſpe omni in Galliam fuit redeundum. E Jacobi, Regis ex Anglia exulis, cum Legato Veneto colloquio eluceſcit, non minorem ei animum fuiſſe, quam calamitatem, quacum conflictatus eſt. Cum enim neque expeditio in Scotiam magno apparatu adornata, neque conſilia rebellium, Regem Wilhelmum ad venationem profecturum opprimendi, ex voto ſuccederent, rem ſe integram Deo, cujus voluntatem libenter amplecteretur, dixit permittere, conſpirationis vero, quanquam ſententia ipſius non penitus improbandæ, autor noluit haberi. Quam inique tulerit denique Carolus II Rex Hiſpaniæ, peregrinos Principes, ſe vivo ac ne in conſilium quidem adhibito, Monarchiam ſuam arbitrio ſuo bis eſſe partitos, licet colligere ex libello, quem Miniſtris Principum Fœderatorum tradendum curavit, cujus ſummam inter alia, ad ſucceſſorem in Hiſpaniæ regnis pertinentia, Garzonius affert.
p. 836.

Quemadmodum ex hiſce & aliis compluribus, quæ referre ſingula inſtituti noſtri non eſt, lucis fortaſſe haud parum petere Hiſtoriæ recentioris ſtudioſi poſſunt; ita plura ſunt etiam, quæ in rem ſuam vertere queant, qui Geo-

gra-

graphiæ ſtudia ſectantur, deſcriptionibus urbium, inſularum, quin & regionum in Hungariæ, Dalmatiæ & Græciæ partibus complurium ab Autore ſuppeditatis. Sed ejus rei ſpecimina afferre non licet ad recenſionis noſtræ, ne in infinitum excreſcat, finem properantibus. Ceterum ut laudibus promeritis nemo defraudaverit Autorem, ita non deerunt fortaſſe, qui credulitatis nimiæ dicam ei quandam ſcribi poſſe exiſtiment. Quod enim die S. Marci fœderis conditiones Venetias fuere perlatæ, argutandi captat occaſionem, Patrono ſuo S. Marco eas eſſe comprobatas ac potuiſſe inde Venetos victricia ſibi arma polliceri. Simili ratione Mariæ quandam imaginem vicibus quatuor, undecim primo, dein novem & octo, tandem quinque dies in vico juxta Kalo, propugnaculum adverſus Transſilvaniam, ingentem lacrimarum vim profudiſſe perhibet. Sed ejus generis narratiunculis, quod bona fide confirmare poſſumus, parciſſime indulget, quæ proinde, veluti maculæ leves in pulcherrimo corpore a nemine magnopere animadvertentur, operisque adeo præſtantiam non imminuent. p. 57. p. 739.

THE INSPIRATION OF THE HOLY-Writings of the old and nevv Teſtament.

i. e.

INSPIRATIO SACRARVM LITTERARum V. & N. Teſtamenti conſiderata & evicta quatuordecim Sermonibus dictis in concione Mercatorum in edibus Sattershall ab EDMUNDO CALAMY, Theol. D. quibus additus Sermo de divina inſtitutione Miniſtrorum Eccleſiæ ibidem dictus.

Londini, 1710, 8.
Alph. 2 pl. 9.

IN tam fœcundo noſtris temporibus proventu hominum, qui, tenebras in clariſſima luce ſectantes, a religione vel

revelata vel omni etiam omnino abhorrent, sola Anglia laudem fert, nullibi gentium frequentius esse aut fortius impugnatam insaniam eorum, nullibi felicius veritatem in tuto collocatam. Debet hanc illa *Cudworthis*, *Tillotsonis*, *Grevviis*, *Nicollsiis*, *Stillingfleetis*, *Lockiis*, *Bentlejis*, *Gastrellis* atque aliis, quorum monimenta huc spectantia, modo studiose pervolvantur, vel profanissimo homini mentem subjicere meliorem possint. Quos inter quid vetat referre Virum Reverendum *Edmundum Calamy*, Theol. D. insigne decus Presbyterianorum, quorum in partes discesit causamque defendit libro: *A Defence of moderate Non-conformity in three parts*, h. e. *defensio modestæ dissensionis tribus partibus constans*, quemadmodum & historiæ consuluit scripto: *An Abridgment of Mr. Baxters Life with a Continuation and an Historical Account of the Ministres*, *that were ejected for Non-Conformity* i. e. *Compendiaria vitæ Baxteri enarratio ulterius producta & historica stipata recensione Ministrorum dissensionis causa ejectorum.* Vindicat ei jure suo, vt existimamus, locum inter Viros tantos, quod producimus scriptum de inspiratione sacrarum litterarum V. & N. Testamenti, quod argumentum sponte se illi obtulit, postquam peculiari libro: *A Caveat against New Prophets*, i. e. *Admonitio adversus recentiores Prophetas*, de Θεοπνευστία nostrorum temporum egisset.

Quatuordecim sermonibus complexus rem omnem est, quos ita pluribus placituros, quemadmodum peroravit, relinquere, quam, quod optaverint forte Lectores nonnulli, in justam tractatus formam, multis sive mutatis sive resectis, redigere maluit. Præmisit introductionem quandam, ubi totus est in commodis extollendis, quæ in gentem Iudaicam, quod credita sibi oracula divina habuit, infinita redundarunt. Id demum docet fuisse, quo ceterarum sortem gentium superaverint, indeque luculenter constitisse de natura Dei & humana, de officiis, de creatione universi, de origine mali, de propensa Dei, offensi

fensi licet, in rebelles creaturas voluntate, de fœdere cum Deo, de cultu ejus idoneo, de adventu Mesiæ ejusque regno. Sed omisis hisce ad argumentum ipsum accedamus, cui ut satisfaciat Autor, ante omnia, qua in re inspiratio consistat, & quo usque sit extendenda, explanat, inde eam in Scripturas V. & N. Testamenti evincit competere, cavillationibusque aduersariorum elusis nonnulla consectaria subjungit. Ad indolem inspirationis explicandam, media inter eos, qui longius quam par est, progrediuntur & qui angustis nimium terminis se circumcludunt, via incessurus observat, ea significari aliquid proprium quidem sacro Codici, ita, vt tribui illud scripto amplius nulli possit, sed commune tamen quibuscunque ejus partibus, ut nulla Spiritus divini penitus queat expers censeri. Explicatio ipsa eo fere tendit, ut non excitatos tantum viros sanctos ad scribendum tradat, verum etiam singulari ratione, quæ tamen gradus admittat, a Spiritu Sancto sive in concipiendis primum rebus litteris mandandis, sive stylo formando adjutos, ita ut erroris ab iis commissi metus neminem turbare possit. Quæ quidem, multum veremur, ne Auctorem instituti immemorem arguant, qui, dum operationi Spiritus Sancti manifeste detraxit, mediam viam tenuisse Scripturarum gnaro nemini facile credetur. Sed hæc aliis relinquimus, quod nostrum est, acturi, vt bona fide exponamus sensa Auctoris, docentis præterea, inspirationem factam esse per impressiones in imaginationem, easque conviciisse viros sanctos de origine sua atque ad scribendum excitasse, eas usum rationis facultatesque non destruxisse naturales sed illis se attemperasse. Post nonnulla jam de gravitate argumenti ac necessitate, de revelatione immediata hic non expectanda, de certitudine, quæ hic possit postulari, de veritate generalis de inspiratione asserti, etiamsi rationes cujuscunque libri divinitatem speciatim demonstrantes nos deficiant, argumentatur primo a veritate Scripturæ Sacræ, quam non magis suspectam esse, quam cujuscunque libri fidem ostendit, inde-

que infert inſpiratam eſſe, utpote quod tot illa locis aperte profiteatur, ut fidere ei nulla in re amplius liceat, ſi hoc nomine Lectoribus illudat. Argumentatur inde, quod, ejus originem ab ipſo eſſe Deo repetendam, a nemine negari poſſit, qui conſideraverit, neque ab hominibus, ſive probis, ſive improbis, neque ab impuro Spiritu eam poſſe profectam eſſe, qui approbationem ejus omnium temporum, conſilia Dei in clariſſima per eam poſita luce, prædictiones eius impletas, miracula in ejus gratiam patrata, gloriæ divinæ, in quam a capite ad calcem usque omnia in ea tendant, amplificationem ſecum expenderit. Hoc igitur admiſſo inſpiratam eſſe concludit, quod, ſi res ſecus habeat, fines ſuos nequeat conſequi, fluctuantes animos in perpetuas de rebus ſacris dubitationes conjectura. Argumentatur porro a mirifico concentu omnium illius partium inter ſe, a convenientia conſenſuque mutuo, qui illi cum providentia divina omnium temporum intercedit. His conjunctim V. & N. Teſtamenti inſpiratio efficitur, ſed ſuppetunt etiam variæ rationes, quibus ea utrique ſigillatim volumini ſacrarum litterarum poteſt aſſeri. Eas in ſequentibus Autor perſequitur, in novi primum Teſtamenti gratiam acie inſtructa, quippe quo agnito vetus, cui iſtud luculento teſtimonio eſt, neceſſario eſt agnoſcendum, quamvis idem illud novo Teſtamento vetus, divina ejus per inſpirationem origine probata, præſtare facili negotio poſſit. Hic igitur a finibus Scripturæ N. T. a promiſſionibus Chriſti, ab integritate virorum Sanctorum, a conſenſu Eccleſiæ omnium retro temporum præſidium cauſſæ ſuæ petit, cumque argumentum librorum ejus in tria capita abeat, in Doctrinas, Prophetias, Hiſtorias, nullum ex iis ſine inſpiratione conſiſtere poſſe, accurate oſtendit. A novo ad vetus Teſtamentum redit atque ad ejus in genere θεοπνευστίαν demonſtrandam ad naturam religionis Iudaicæ illa nitentis, atque durationem omnis expertem mutationis, teſtimonium item luculentum Chriſti & Apoſtolorum in Scriptura N. T. provocat. Eandem porro ſpecialibus ar-

argumentis propugnat, quæ penitior ſuppeditat conſideratio librorum V. Teſtamenti, prout in Moſen, Prophetas & Hagiographa antiquiſſima diviſione diſpeſcuntur. His non contentus Autor noſter, ut diſſipet penitus, quicquid tenebrarum ſupereſſe poſſit, de viris Θεοπνεύστοις peculiarem tractationem exorditur, ita ut primo de iis, qui veteris Teſtamenti temporibus, deinde iis, qui novi temporibus extitere, diſtinctiſſime agat. Illorum nomina conſiderat ac finem, quem quatruplicem eſſe credit, nempe non tantum, ut a divinationibus gentilium abduceret Iudæos Deut. XVIII, 9, 16, ſed etiam, ut quas Levitae, ordinarii Doctores, negligerent docendi cohortandique populum partes, extra ordinem ſuſciperent, Servatoris prænunciarent adventum, providentiæque divinæ rationem luculenter explicarent. Ipſos ſtatuit inſpiratos fuiſſe, cœleſti luce in mentes eorum illapſa, quæ arcana vel futura revelavit, vel rationes, quibus nixi generalia veritatis & officiorum capita ad caſus occurrentes adhibere ſine erroris periculo potuerint, lucemque illam, velut radios Solis per medium aerem, tranſiiſſe potius per intellectum, quam habitus inſtar reſtitiſſe, quo tamen pacto revelatis rebus initio magis evidentia ſua, quam aeri illuminatio, perierit. Inter alia, ubi de intervallis hujus gratiæ divinæ, de limitibus, de certitudine illius, de variis modis ac gradibus illius, de impulſu illam in communes uſus impertiendi docet, diſtinguendum putat id, quod referunt Prophetæ impulſu Spiritus S. commoti, ut ſibi viſa aliis audienda vel legenda darent, a ratione Spiritus Sancti agendi in eos, cum inſtinctu divino afflatuque regerentur. Hinc oſtendit oracula, quæ Spiritu Sancto jubente memoriae mandarint, eſſe quidem veriſſima omnia, ſed, raptu Prophetico ingruente, in theatro velut imaginationis, non reapſe acta plurima eſſe, atque huc refert profectiones, quæſtiones una cum reſponſionibus, & motiones alias miras, explicatis locis Hoſ. I, 24, Jer. XIII, 1, Jeſ. XIX, 2, 3, Ezech. IV, 1, 2, 12. Simili ratione Autor in Θεοπνευσίαν N. T. inquirit, ejusque cum diſcrimen,

tum convenientiam cum ea, de qua egimus, persequitur, quemadmodum & necessitate ejus evicta *Autori quinque litterarum de Inspiratione*, veritatem illius impugnanti, plenissime satisfacit, atque an & in quantum dubitatio aliqua atque incertitudo in viros Θεοπνεύστους cadere posset, rejectis memoriæ lapsibus, quos nonnulli largiuntur, demonstrat.

Hæc velut prima pars tractationis esse possit; quæ sequuntur, alteram non immerito constituant, quod ἀνθίστησιν post θέσιν, convenienti ordine, eamque satis diffusam sistunt. Objectiones nempe contra Θεοπνευστίαν sacri Codicis palmariæ hic omnes comparent, ita quidem propositæ, ut adversariis, quemadmodum fieri nonnunquam solet, locus non relictus videatur conquerendi, vim illis suam ac robur callide supprimi. Eas Autor sub examen sollicite revocat, & larva, quam imponere rudioribus possint, detracta, ita spectandas exhibet, ut de futilitate earum dubitare nemini liceat. Angustiæ chartæ hic breviores nos esse jubent, unde vix relinquetur facultas aliud hisce præter objectionum, quæ diluuntur, indicia addendi. Nituntur illæ contradictionibus absurdis & ἀδυνάτοις, stylo tenui, obscuro & insipido, ordinis perturbatione, quæ omnia exprobrant Scripturæ Sacræ profani homines. Pertinent huc Polygamia, lex Levitica, execrationes & imprecationes, citationes Novi Testamenti e vetere: quodque eam haut paucorum esse sententiam comperisset, potuisse longe alia, convenientique magis ratione Deum quam Scripturis religionem inter homines conservare, eam ex instituto confutandam sumsit. Quæ sequuntur consectariorum more adjecta de utilitate Scripturæ Sacræ, de erroribus in Ecclesia Romana, de officiis Christianorum respectu ad Scripturam habito, de modo illam legendi, intacta prætermittimus, verbo tantum monentes, peculiari Autorem de Ministrorum Ecclesiæ divina institutione opera sub finem egisse, quæ tractatio neque incongrua esse hoc loco

loco, neque noſtram de Autoris exquiſita doctrina opinionem fallere videtur.

GUSTAVI GEORGI ZELTNERI D. Diſſertatio Theologica de novis Bibliorum verſionibus Germanicis non temere vulgandis, C. E. Trilleri, & J. H. Reizii rationes potiſſimum ſub examen vocans &c.

Altdorfi, ſumptibus Jodoci Guilielmi Kohleſii, 1711, 4. Alph. 1.

PRæſens, quod conſpectui tuo, B. L. nunc exhibetur, opuſculum, jam tum A. 1707 a Celeberrimo Autore editum promulgatumque fuit, cujus editio altera cum uberioribus ad ſingula capita annotationibus, Wigandi item de Catechiſmo Lutheri in Eccleſia retinendo, oratione, Caloviiq; judicio, de verſione nova Bibliorum Helmſtadienſi, ex MScto nunc demum impreſſo, quod munificentiæ ſumme Reverendi D. Bœrneri noſtri ſe debere, gratus profitetur, dimidiam ferme partem adaucta, A. 1711 lucem iterum adſpexit. In primo capite, quod hiſtoricum inſcribit, diverſas Bibliorum Germanicorum editiones, Lutheranam æmulantes, recenſet, ad Pontificiorum, ut Emſeri, Luthero der Sudler dicti, Dietenbergeri, Eckii, Ulenbergii: Reformatorum ut verſionis Tigurinæ, Belgicæ, Polania Polansdorff/ & editarum quarundam non ſine corruptionis ſuſpicione verſionis Lutheri editionum, Neoſtadienſis, Herbornenſis, Naſſovicæ, Heidelbergenſis, Falkeiſianorum Bibliorum nomine celebratæ, autore Toſſano conſcriptæ, & denique Joh. Salmuthi, quam tamen editionem ultra Pentateuchum non longe productam eſſe exiſtimat: Anabaptiſtarum, ut Bibliorum Wormatienſium, curante Hezero promulgatorum, quibus B. Lutheri ἐπίκρισιν de hac editione latam ſubjungit: ac Sociniorum, ut verſionis a Crellio, & Stegmanno conſigna-

tæ, nec non Felbingeri translationes provocans, quibus editionem aliquam in Academia Julia anno 1665 a Philologo, ac postea Theologo nostrate conscriptam, typis tamen non impressam, sed jussu Principis Bibliothecæ seriniis commissam, ut & Casparis Ernesti Trilleri, Scholæ Ilefeldensis in finibus Hercyniis Rectoris, atque Joh. Henrici Reizii Ecclesiæ aliquandiu in comitatu Solmensi, Braunfelsensis Lineæ, Ministri, alias scriptis ad Goodwini Mosen & Aaronem notis, atque libro de prudentia Ecclesiastica celeberrimi, versiones N. T. nec non Seebachii novam Ecclesiastis versionem, Halæ 1705 evulgatam, & libellorum, Sapientiæ Salomonis, & Ecclesiastici versionem, itidem Halæ, Autore, ut nonnulli volunt, Godofredo Arnoldo, publicatam, annectit. In secundo capite, quod καθαιρετικὸν vocat, suam de Bibliorum novis versionibus Germanicis non temere edendis, sententiam adstruit, &, priusquam rem ipsam aggrediatur, generalem de adhibenda prudentia observationem præmittit. Deinceps vero novos in adornanda, sermone vernaculo, versione conatus, nec necessarios, nec utiles, nec denique honestos etiam, sed superfluos, noxios, & magna quoque ex parte turpes esse, atque adeo neque periculo, neque culpa vacare, commonstrat. In tertio capite, quod ἀναστευαστικὸν nuncupat, verosimiliores adversæ partis objectiones destruit, ubi etiam, quemadmodum institutum suum tueantur, quo fine ad edendas suas versiones accesserint, & quamobrem per omnia propemodum a Lutheri interpretatione discedendum, eidemque novam prorsus substituendam autumaverint, dispicit. Primo itaque Pauli Felgenhaueri sententiam exponit, atque refutat; deinceps Richardi Simonii opinionem refellit, porro Bellarmini, Arnoldi & Trilleri theses producit & examinat; ulterius ad Reizii argumenta respondet; præterea Seebachii rationes perpendit; denique alios adhuc scrupulos non temere spernendos, partim ab exemplis, partim a Scripturæ dictis, partim a rationibus verisimilibus petitos, excutit. In capite quarto, quod βασιλικὸν appellat,

lat, de remediis huic negotio aptis, & consiliis disquirit, ubi, posteaquam indicaverat, qua ratione scandala, per novas versiones se exerentia, tolli queant, ut nimirum bibliopolæ juramento adstringantur, ne quid sine censura prelo subjicerent, suam quoque addit sententiam, quo modo idoneum aliquod investigari queat medium, quo ea, quæ in versione Lutheri accuratius ponipossevidentur, sine Lutheri præjudicio, & Ecclesiæ detrimento, corrigi queant. Hinc non unius industriæ, nedum privato studio committendum hoc negotium, sed plurimum Theologorum vota exquirenda esse asserit. Neque interpolandam Lutheri versionem, sed verba textus primigenii, in iis locis, in quibus Lutherus a fontium constructione recessit, ordine verborum servato, seu ad verbum, ut loquuntur, in margine, signis distinctis ad marginalia adjiciendus, sine explicatione ulteriori, ut commentariorum vices ita obeant, adscribenda esse vult, ne Lector impedimentum inter legendum sentiat, ejusque industria quasi suffl aminetur. In notis ad singula capita plurimam partem historicis Calvinianorum quoque errorum syllabum addidit, quibus Licent. Salmuth (ita enim L. esse explicandum, non vero per Ludovicum, ostendit) Biblia Sacra corruperit, aliasque in priori editione omissa, scitu tamen necessaria, Supplementi quasi loco subjecit.

ORDINUM RELIGIOSORUM IN ECCLESIA militanti Catalogus; Autore PHILIPPO BONANNI, e Soc. Jes.

Pars II & III.

Romæ, typis Georgii Placchi, 1707 & 1710, 4. Alph. 2 & plag. æn. 183.

CUm de instituto Autoris abunde dictum sit, cum primam operis partem recenseremus in Actis A. 1708 p. 117, saltim hoc loco indicandum duximus, Partem etiam secundam

dam prodiisse, quæ Virgines religiosas, quarum maxime instituta discrepant, & tertiam, quæ Monachos & Moniales, in parte I & II prætermissos, repræsentat. Specimina afferre vix licet, nisi forte hoc unicum hic moneri possit, quod inter Vestales ultimo loco quoque memoretur nobilis fœmina, dicta *Dimessa*, quæ vox mulierem sine omni fastu incedentem notat. Sunt enim aliquæ Venetiis, Patavii, Utini aliisque in locis ditionis Venetæ congregationes fœminarum nobilium, quæ cultu muliebri neglecto, velamine duplici, albo ac nigro, caput obtegunt; alunt tamen socias, quæ ipsis famulatum præstant, & nulla votorum obligatione adstrictæ sunt, ut, si libeat, possint nuptias celebrare. Ceterum prima Vicentiæ ejusmodi Congregationem instituisse dicitur Dianira Valmarana, suasu ac ope Antonii Pagani, e familia S. Francisci Assisiatis.

ETAT ANCIEN ET MODERNE DES Duchés de Florence &c.

h. e.

STATUS ANTIQUUS ET HODIERNUS Florentini, Mutinensis, Mantuani & Parmensis Ducatuum, una cum Bononiæ descriptione.

Ultrajecti, apud Wilh. Brœdelet, 1711, 12 maj. Alph. 1 pl. 5.

QUatuor sunt Italiæ Ducatus, quos in Commentariorum libro hoc Autor anonymus stilo non incommodo describendos sumsit sibi, Florentinum puta, Mutinensem, Mantuanum & Parmensem, quibus Bononiam addidit, rempublicam olim & multis jactatam fortunæ varietatis casibus, atque hodienum Archi-Episcopi nec non Legati Pontificii sede Academiaque juxta notabilem. Ita versatur autem in exponendis illis, quæ scire intererat de dictis jam Principatibus, ut, missa in compendium uni-

us-

uscujusque historia, urbes etiam arcesq; potissimas enumeret, & quæ notatu digna in iisdem obveniunt, apponat, eorum more, qui Geographicam orbis notitiam peculiaribus libris tradituri, hodie non contenti sola urbium nomina apposuisse, quid in quovis loco spectari maxime atque observari debeat, sigillatim percensent. Ἀνέκδοτα vocat expositionem eam, quam, ubi summa capita cujuslibet Principatus percurrit, de rebus novissimis aularum istarum & clandestinis artibus, quarum separatim nil quicquam literis mandatum fuerat, velut novus quidam Procopius subjecit. Nos memorabilia nonnulla e libro hoc decerpemus, ut de consilio scriptoris apertius nimirum constet.

Dictionarii Academiæ Furfurariorum sive della Crusca ubi meminit, illud apud exteros quidem magis quam in Italia æstimari, & hoc insuper, addit, cum denuo impressum Venetiis Ranutio II Parmensi Duci inscriberetur, indignatum hunc non parum fuisse Bibliopolæ, velut illudenti sibi, & dialecti, qualis in Lombardia habetur, exprobranti tantum non infacetias, cum dedicationem omnem non nisi usitatis Florentiæ vocabulis concinnasset, qua occasione de contentione Furfurariorum poliendi linguam suam, & figuratas dictiones adamantium nimis, & unius Petrarchæ nitentium autoritate, si de sermonis vernaculi puritate disceptetur, quædam adjungit, quæ ceteris tamen, ac imprimis eximio nostræ ætatis apud Italos scriptori e S. J. Patri Signerio minus potuerit probari. Magni Hetruriæ Ducis, qui hodienum ad clavum sedet imperii, insignis est pietas, & Deum colendi diligens studium, qui cum R. Pontificem modernum, Clementem XI, morem homilias recitandi in feriis solennioribus reducere didicisset, non ipsum destitit precari, ut sibi sermonis ejus faceret copiam, qui confestim Florentiæ excusus typis, & M. Ducis nomine in universa Europa divulgatus, imo & in Belgium ad Arminianum quendam missus est, a quo cum aliis deinde, qui sequentibus festis diebus habiti a Clemente, atque singulari editoris elogio ornati sunt, prelo fuit subjectus. Mutinensium, quos Bononienses haud raro velut insulsos exa-

P. 55.

63.

123.

gitare ſolent, cauſam quando Noſter agit, Ludovicum Caſtelvetro & Fulvium Teſti, doctrinæ præſtantiſſimæ Viros, & in ſago heroem indidem Raimundum Comitem de Montecuculi laudat, quem Turennius Gallici exercitus ſummus dux ita ſuſpexerit, ut, ſi acie decernendum, non cum alio ſibi rem eſſe ſe dixerit malle, habiturus plus nimirum gloriæ e certamine cum duce ſcientiſſimo militaris artis, & diu multumque omnia ſapienter circumſpiciente, atque ipſo hoc acuente ſuam curam. Sed nec hodie imperantem
p. 224. Mutinenſium Ducem Rainaldum illaudatum dimittit, cujus eximius erga Viros eruditos favor, Bacchinium maxime, Muratorium & Jo. Baptiſtam Cantelli, pietas deinde atque tenax caſtitatis ſtudium prædicantur, quam raro exemplo in thalamum conjugalem integram intuliſſe conſtanti
305. omnium ſermone feratur. Caroli IV ultimi Mantuæ Ducis mores impios & libidinem nullo rerum Venerearum uſu ſatiandam, quem ſequiori ſexui gravi ſanitatis honorumque & famæ impendio ſerviiſſe dicit, & manſiones maxime Venetas prolixe itidem deſcribit, quam durus extiterit ſubditis ſuis adjungens, quando Judæis omnia permiſit accepta pecunia, & ipſam etiam numos excudendi poteſtatem conceſſit, quos peſſimos exinde omnium in agro Mantuano reperiri tradit. Rainutii II Parmenſis Ducis, qui hodie
463. imperantis Pater eſt, miram prædicat ſapientiam, quæ tanta fuit, ut & ipſe Senatus Venetus miſſis ad illum oratoribus conſilium ejus de gravibus negotiis expetierit, de cujus cum Innocentio X ſuper Caſtrenſi Ducatu controverſia, ut & de magnifico ludorum ſcenicorum apparatu in nuptiis filii Odoardi & Dorotheæ Sophiæ Neoburgicæ, qui neminem non in ſtuporem dedit, plura adducuntur. Bononienſes Nobiles ingenii vivacitate & acumine præ ceteris,
627. ſcribens, eminere, Marchionem nominat Sampierium, qui ante aliquot annos Ludovicum XIV Galliæ Regem ſupplex exoraverat, ut pro nato recens filio in ſolennibus baptismi fide juberet. Ejus beneficii memoriam ut ſancte a ſe coli oſtenderet hic Marchio, duodecim adſcivit urbis Nobiles amicitiæ conjunctos ſibi vinculis, & res geſtas celebra-

re

re carmine juſſit Ludovici, ita ut in ſingulorum menſium materia aliqua ſinguli occuparentur. Hoc munus quo magis Chriſtianiſſimo Regi ſe commendaret, calamo deſcripta fuerunt carmina in membrana terſiori ſummo ſtudio, compactusque codex tegumento filatim elaborato, aurifabri opera, ornatus fuit, ita ut in ſumtus ejus aliquot millia uncialium numorum Marchio impenderit. Iſtud notari debet hic etiam, controverſiam, quæ D. Imperatori Joſepho, pro Ducis Mutinenſis & Imperii Juribus connitenti, cum Romano Pontifice intercedit, & præſenti hoc in bello maxime fervere cœpit, percenſeri in his etiam Commentariis, de qua edita utrinque ſcripta varia in Actis noſtris Anno 1709 p. 194 & Anno 1711 p. 224 indicavimus.

PRATIQUE ABREGÉE DE MEDECINE & de Medicaments.

i. e.

COMPENDIUM PRACTICUM MEDICINÆ & Medicamentorum; Autore G. COIVART, Medico Anglo.

Pariſiis, apud Laurentium D'Houry, 1711, 12. Plag. 18.

MAxima optimorum medicamentorum pars & optima eadem applicandi methodus vel caſu inventa fuit, vel poſt ſpeculationes quasdam, quas frequentior eorum uſus ſuppeditavit, cœpit adhiberi. Noſtro certe ſeculo, in quo Medicina, facto ſingularum partium, ex quibus quodcunque corpus componitur, ſedulo examine, ad ſummum fere faſtigium fuit evecta, ſæpe videmus, eruditiſſimos & ſubtiliſſimos Medicos non majori felicitate medicamenta præſcribere, quam inferioris ſubſellii Practicos ſeu Empiricos. Cum enim theoria ſubtilis non niſi incertas conjecturas circa morbos profligandos ſubminiſtret, eventus illi ſemper reſpondere non poteſt. Hinc meliorem ſibi

bi nullo non tempore pelliceri potuerunt succeſſum in affectibus propellendis, qui experientiam ſecuti ſunt, quam qui abſtractivis ideis pertinaciter inhæſerunt; & remediorum apparatus, quorum effectum experientia confirmavit, plus utilitatis contulit infirmis, quam libri, qui vel optima circa generales corporum proprietates præcepta continent. Quanquam autem vix duo concurrant morbi ejusdem ſpeciei, in quibus omnes obſervare liceat circumſtantias, adeoque dubium exurgat, an idem medicamentum, quod priorem extirpavit, eadem felicitate poſteriorem ſit profligaturum, ſpes tamen eſt, fore, ut de felici ſucceſſu quivis ſibi gratulari poſſit Practicus, qui caſus diſtinguere, remedia ſeligere, & prudenter eadem applicare noverit. Atque hic finis hicque ſcopus eſt præſentis opuſculi, quod novam ſiſtit Medicinæ tabulam, in forma theſium primum a Coivarto, Practico Londinenſi famigeratiſſimo, felicisſime comprehenſam. Poſt brevem enim morbi cujusque definitionem indicationes determinantur, & quæ his ſatisfaciunt, remedia compoſita, ab illo nominetenus ſaltem indicata, deſcribuntur, quibus aliæ adduntur compoſitiones, famigeratiſſimorum Chymicorum & Medicorum, quæ in officinis bene conſtitutis facile reperiuntur. Morbi juxta ordinem Alphabeticum diſpoſiti leguntur & cum experimentorum Boyleanorum Centuria, Anglico idiomate conſcripta, & apud nos Lipſiæ Germanice ante aliquot luſtra verſa, ſed nunquam antea in Gallicam linguam tradu&ta, multa experientia fuerit comprobata, operæ pretium eſſe duxit Bibliopola, eandem ſub calce opuſculi hujus cum civibus ſuis communicare.

PHYSICO - MECHANICAL EXPERIments on various ſubjects &c.

h. e.

EXPERIMENTA PHYSICO - MECHANICA de variis ſubjectis, quæ continent recenſionem

nem variorum phænomenorum ſtupendorum de lumine ac electricitate per attritionem corporum producendis, una cum aliis phænomenis antea non obſervatis; Autore FRANCISCO HAUKSBEE, Societatis Regiæ Socio.

Londini, ſumtibus Autoris, 1709, in 4. Alph. 1 plag. 3 & Tabb. æn. 7.

DUdum Orbi erudito ſuam in experimentando dexteritatem atque induſtriam comprobavit Autor ingenioſus: etenim ab anno 1704 plurimis experimentis iisque egregiis Tranſactiones Anglicanas exornavit. Quæ vero paſſim per eas diſperſa ſunt experimenta, in unum volumen collegit & interdum uberius explicavit. Præmiſit deſcriptionem antliæ pnevmaticæ, qua in experimentando uſus. Nova prorſus cum ſit ſtructura ejus; dignam judicamus, quæ hic exponatur. Sunt nempe *aaaa* duo cylindri orichalcei, quorum altitudo duodecim, diameter duorum digitorum. Emboli virgis dentatis *cccc* affixi mediante manubrio *bb* & rotula dentata alternatim elevantur ac deprimuntur. In fundis pariter cylindrorum atque in ſuperiori embolorum ſuperficie deprehenduntur valvulæ ex veſica flexili paratæ. Cylindri fundo pelvis *dd* inſiſtunt, cujus altitudo duorum digitorum, ut aqua infuſa ingreſſum aeris externi in cylindros impediat, & ad frontiſpicia *ff* firmantur a columnis *gggg* ſuſtentata. Per tubum *bbb* aer ex campana *oooo* exhauritur, qui tubulo horizantali mediante aerem ad utrumque cylindrum demittit. Per epiſtomium *nn* aer in campanam rurſus admittitur & aſcenſus mercurii in tubo *llll* monſtrat rationem aeris dilatati ad primitivum. Hujus imitatione nuper novam pariter antliam conſtruxit Leupoldus noſter, quam exhibemus in Actis Anni 1713 M. Februario. TAB. III. Fig. 1.

Opus ipſum in ſectiones tres dividitur. Prima illarum experimenta varia in phoſphoro mercuriali ſumta recenſet, quæ in Tranſactionibus Anglicanis num. 303 p. 2129

TAB. III. Fig. 2.

jam publicata. Eminet in hæc experimentum secundum, quo igneam quasi pluviam in tenebris produxit, Mercurio per infundibulum in vas evacuatum altitudinis 21 digitorum demisso & globulis decidentis ad superficiem vitri similiter evacuati, cujus altitudo 17 digitorum, a lisis. Cum majorem Mercurii quantitatem adhiberet, fulgura quasi a superficie vitri interioris evibrata. Sectione secunda phænomena describuntur, quæ attritioni corporum in variis mediis ortum debent. Eum in finem artificium aliquod excogitavit Autor, quo motum celerrimum corporibus in vacuo imprimere valet citra periculum aeris immittendi. Quæ de luminis in vacuo per attritionem corporum productione tradit, ea jam in Transactionibus num. 304 p. 2165 proposuit. Ex iisdem repetuntur, quæ de admiranda luminis productione num. 307 p. 2277 primus proposuerat. Ejus aliquam ideam ex iisdem Transactionibus in Actis Anni 1709 p. 237 exhibuimus. Similiter pleraque de electricitate vitri experimenta in Transactionibus num. 308 p. 2327 & num. 309 p. 2372 leguntur. Sectione tertia fusius describit Autor & schematismo illustrat experimentum, in Transactionibus num. 310 p. 2415 propositum, quo ostendit, in aere compresso non minori difficultate separari hemisphæria ænea, quam ab aere evacuata in aere communi separantur. Sectione quarta rationem gravitatis specificæ aeris atque aquæ eodem modo, quo in Transactionibus num. 305 p. 2221, determinat. Est autem juxta Autorem gravitas aeris ad gravitatem aquæ ut 1 ad 885. Sectio denique quinta, quæ præcedentibus omnibus simul sumtis major, varia experimenta miscellanea continet. Reperies ibi experimentum, ex Transactionibus num. 305 p. 2223 & num. 319 p. 258 transcriptum, quo evidentissime ostenditur, ascensum fluidorum in tubulis capillaribus eundem esse in vacuo & aere. Excogitavit enim Autor artificium, quo corpora in vacuo elevare ac deprimere pro lubitu valet; quod campana antliæ ipsius superimposita adumbrat. Curiosum est experimentum, quo quantitatem materiæ elasticæ ex accenso pulvere pyrio in aere communi

ni productæ determinat eundem in modum, quo in Transactionibus num. 311 p. 2409 usus ostendit, ut in Transactionibus num. 311 p. 2412, elaterem aeris per violentam compressionem adeo turbari, ut nonnisi notabili temporis intervallo elapso tonus naturalis restituatur. Probat, ut in Transactionibus num. 292 p. 1629, procellam Mercurium in tubo *Torricellii* deprimere debere. Duorum enim tuborum extrema cum vasculis cistulis inclusit, mediante tubo inter se communicantibus, & tubulo alteri ex cistula prodeundi globum affixit, in quo aer valide compressus erat. Hujus epistomio aperto, cum aer per exiguum tubulum non statim se restituere in statum pristinum posset, ventus excitabatur per tubum apertum & cistulæ propiori affixum cum impetu proruens, quod dum fiebat, Mercurius in utroque baroscopio delabebatur. Utitur autem Cl. Autor ad aerem comprimendum Syringe cochlea instructa. Invenies porro experimenta de productione & propagatione luminis a phosphoro in vacuo, ex Transactionibus num. 296 p. 1865; de sono in aere compresso fortiori, quam in communi & ejus in rarefacto diminutione ex Transactionibus num. 297 p. 1902; de resilitione corporum in aere communi, vacuo & aere condensato, ex Transactionibus num. 298 p. 1946; experimenta de lumine ac electricitate per attritionem corporum productis, a superioribus diversa, quæ in Transactionibus reperire non potuimus; de ascensu fluidorum inter superficies corporum fere contiguorum, quorum pars aliqua exhibetur in Transactionibus num. 319 p. 255. Exploratur variatio densitatis aeris a maximo calore usque ad maximum frigus, ut in Transactionibus num. 315 p. 93. Definitur quantitas refractionis in aere per experimentum *Lowthorpii*, a *Cassino* juniore in dubium vocatum, sed ab Autore jussu illustris Societatis Regiæ singulari cum cura iteratum. Est autem ea ut 1000000 ad 999736. Denique, ut in Transactionibus num. 320 p. 306, pondus corporum in aere communi æquiponderantium, sed ob diversam superficiei formam in aqua inæquali examinatur. Ubi rejicitur ratio, quæ de particu-

culis metallorum menſtruo ſpecifice leviori innatantium a ratione diverſa ſuperficierum ac ſoliditatum petitur ; & infelicitet ex hodierna nonnullorum Anglorum hypotheſi de attractione ratio alia, ſeu revera nulla, ſubſtituitur.

GUIDONIS GRANDI, CAMALDULENſis, Regiæ Celſ. M. D. Etruriæ Theologi & Mathematici, in Piſana Univerſitate Publ. Phil. Profeſſoris & Regiæ Societatis Sodalis, Epiſtola Mathematica de momento gravium in planis inclinatis, deque directione fulcri in Mechanicis attendenda. Ex autographo iterum edidit, novis Annotationibus illuſtravit, & adverſus Tambuccianam Epiſtolam opportunis vindiciis munivit MARIUS DE CÆNIGA, Autoris Diſcipulus.

Lucæ, typis Peregrini Fradiani, 1711, 4.
Conſtat plag. 5 2/2.

LUCAS *Antonius Portius* receptam Staticorum doctrinam de motu gravium ſuper plano inclinato impugnaverat, quemadmodum habetur in Actis A. 1706 p. 313, ratione uſus non nova, ſed quam jam olim apud noſtros *Andreas Jungenickelius* in ſua Clave Machinarum p. 259 & ſeqq. propoſuerat, neſcius licet, eam placitis Staticorum adverſari: erat enim illiteratus, etſi ingenio non careret, ex vitriario miles primum gregarius factus, poſtea a Sereniſſimo Electore Saxoniæ ſuggeſtibus tormentorum præfectus. Sit nempe GC planum inclinatum, ſphæræ DFE punTAB. III. Fig. 3. ctum contactus in E. Ducatur per E recta FH ad Horizontem perpendicularis. Segmentum ſphæræ EKF juxta *Portium* æquilibrabitur ſimili ſegmento FIE & ſphæra deſcendet ſuper plano ea vi, quæ æquipollet differentiæ ipſius EKFIE a ſphæra integra. *R. P. Guido Grandus* A. 1704 d. 28 Octobr. per litteras rogatus, d. 29 Maji A. 1706 ſuum de *Portii* libello judicium tulit. Errorem ſcilicet in eo eſſe

esse notavit, quod *Portius* supponat, actionem plani resistentis fieri juxta lineam EF, quæ per contactum & centrum gravium transit: cum tamen constet & ab ipso quoque ostendatur, eandem fieri juxta lineam EI ex centro globi ad punctum contactus perpendicularem. Unde urget, Sphæram ferri debere motu composito ex utraque directione gravitatis urgentis per EH & plani repellentis per EI. Receptam deinde Mechanicorum sententiam probat. Hanc *Grandi* epistolam, inscio Autore, Romæ 1710 cum notis Italicis edidit Anonymus. Sed cum in notis multa contineantur sententiæ ipsius adversa; *Mario de Cæniga* discipulo suo curam editionis novæ commisit, qui *Grandi* Institutionibus Physico-Mechanicis MSC. sed luci publicæ, ut ait, destinatis, notulas illustrantes adjecit. Quoniam vero interea *Hieronymus Tambuccius*, discipulus *Vitalis Jordani*, epistolam quandam edidit, in qua *Grandianam* demonstrationem petitionis principii redarguit & ægre fert, quod *Grandus* demonstrationis, quam *Portio* opposuerat *Jordanus*, fallaciam obiter tantum notaverit, non diserte demonstraverit; ideo huic quoque respondet. Quoniam vero *Tambuccius* elementarii Mathematici nomine compellavit celeberrimum *Grandum*, ideo ipsi problema sequens solvendum proponit ad Geometriam ejus exercendam: *Data recta linea in dato puncto inæqualiter secta punctum invenire, ex quo ad terminos datæ lineæ datumque in ea punctum ductis rectis lineis, quadrata ductarum ad terminos superent quadratum ductæ ad datum punctum spatio quodam dato (dummodo hoc majus sit duplo rectanguli sub segmentis datæ lineæ contenti) simulque ut ipsa data linea minima esse probetur omnium per datum illud punctum transeuntium & rectis a puncto quæsito per ipsius datæ lineæ terminos productis interceptarum*, atque catalogum Operum R. P. *Grandi* exhibet, quæ omnia in his Actis recensentur, excepta disquisitione Geometrica in Systema sonorum D. *Narcissi* Marsh. Arch. Armacani, edita in Transactionibus Anglicanis A. 1700. Monet etiam, Virum Cl. multa ad Hi-

ſtoriam, Philoſophiam, Poeſin, Mechanicam, Algebram, Opticam, Geometriam, ſpectantia in pluteis ſuis premere.

L. S. SCHMIEDERI OBSERVATIO, DE Seminis Regreſſu ad Maſſam Sanguineam.

MIhi nonnunquam variis de rebus naturalibus, corpore humano ejusve ſtructura mirabili, motu atque humoribus corporis, &c. mediationes inſtituenti, inter alia quoque paulo intimius ſeſe conſiderandus obtulit liquor genitalis. Hujus naturam, conſtitutionem, partes conſtitutivas, vaſa, receptacula atque ſecretionem, cum paulo penitius aliquando mecum ponderarem, menteque ultro citroque volverem, de ejus *MOTU*, non autem *ejaculatorio*, in amplexu venereo, vel alia nefanda titillatione excitato, nec *inteſtino*, de quo, cum ſpirituoſis ſulphureisque partibus copioſis polleat, non dubitandum eſt; ſed *progreſſivo* quodam, e ſuis iterum receptaculis ad maſſam ſanguineam, nonnulla in mentem mihi venerunt, meque, ut tam diu crederem iſtum atque aſſererem, adegerunt, donec contrarium clare, manifeſte atque apodictice mihi fuerit demonſtratum. Evolvi igitur hanc in rem multorum tam veterum quam recentiorum libros & Anatomicos & Phyſiologicos, ſed irrito ſemper fere ſucceſſu, parum enim vel nihil de hoc ſeminis motu progreſſivo vel circulatorio reperire potui, præterquam apud *Hippocratem* in *L. de Nat. Puer. S. III p. m. 240 Edit. Faſ. Guernerum Rolfinc.* in *L. de Ordin. & Method. Part. Genital. c. 42. p. 84*, & *Danielem Taury* in *nov. Anatom. ratiocin. illuſtr. & c. Edit. Latin. p. m. 192, 193*, & pauca quædam apud *Franciſcum Bayle*, in *Inſtitut. Phyſ. Tom. III p. m. 568.* Verba Hippocratis, in quibus umbra hujus ſententiæ latet, ita fluunt: ἅμα γὰρ τῷ γόνῳ γινομένῳ, ἢ σαρξ ἀραιὴ γίνεται, καὶ ἡ ἐπιδερμὶς, καὶ τὰ φλέβια σημαίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ. & paulo poſt: ὁκό-

ὁκόσοι δὲ εὐνοῦχοι παῖδες ἐόντες γίνονται, διὰ τοῦτο ἧσσον ἠβῶσιν, ἢν γενειῶσι, λεῖοί τε γίνονται ὅλοι, ὅτι ἡ ὁδὸς τῇ γονῇ οὐκ ἐπιγενομένη, οὐκ ἀφαιρεῖ τὴν ἐπιδερμίδα ἐπὶ τῷ ξύμπαντι δέρματι. ἀπολέλειπται γὰρ ἡ ὁδὸς τῆς γονῆς ὥσπερ μοι εἴρηται ὀλίγῳ πρόσθεν. Ex his verbis non obscure patere arbitror, Hippocratem de regressu seminis ad sanguinem & corpus sermonem fecisse, cum ab hoc sc. spermate, carnem ac extrema cutis rarefieri, quo barba pilive in pube egredi queant, ab ipso asseratur, quod jam via nunc genituræ facta sit, quæ autem ante pubertatis annos atque in Eunuchis ipsi sit adhuc intercepta. *Rolfinci-us* l. c. paucis ejus mentionem injicit, simul autem quoque negat hunc seminis circulum, ut ex sequentibus patebit, quæ ita se habent: „Circulationis ambitiosum nomen, „non indulget curiosis quietem. Videtur semen non cir-„culari, neque in testibus, neque extra testes. Animo-„sitas, quam testes addunt corpori, non adscribenda est τῷ „ὄγκῳ, ἀλλὰ τῇ δυνάμει, *moli, sed virtuti.* Inficias ire, „nolumus, cum sanguis a nutritione testium resíduus in ve-„nas reassumitur, atomos quasdam seminales illi permi-„sceri. Verum, hæc verba seminis regressum ad sanguinem negare non possunt, tanta vi non gaudent, nec atomi quædam, ad animositatem corpori conciliandam, vigorem roburve ipsi addendum, sufficiunt, haud enim exigua, ad hoc præstandum, earum requiritur quantitas. *Dn. Taury* l. c. de spermatis usu, respectu individui differens eumque considerans, ob ejus effectus in corpus observabiles, dubio procul in hanc, de seminis motu circulatorio, venit opinionem. Integrum locum ex isto, dignus enim est, qui legatur, afferemus, qui ita se habet: „Nemo est hominum „qui, semini nostram nos debere originem, illudque nos, „immortales quasi reddere, dum redivivos nos in aliis En-„tibus nobis similibus sistit, in dubium vocet: At vero, „usus, quos subjecto, in quo producitur, præstat, explica-„re & cognoscere, id vero paulo est difficilius. Attamen, „illud quendam nobis perfectionis, vigoris & roboris gra-„

„dam largiri cernimus, quoniam Eunuchi, fœminæ, ac illi, „qui per continuos actus venereos nimium enervantur, „fere instar infantum ac puerorum imbelles & imperfecti „existunt. Ob eandem quoque rationem barbam producit, „& vocem magis gravem reddit. Quandoquidem inter Eu„nuchum & alium hominem nulla alia intercedit diffe„rentia, nisi quantum ad liquoris hujus generationem atti„net, credere fas est, ipsum hunc liquorem in massam san„guineam revertentem, egregios hosce nobis afferre fructus. Hæc sunt hujus Autoris verba atque argumenta, quibus nunc quoque nostras addemus rationes pro hac sententia confirmanda. Primam & potissimam fere vesicularum seminalium parvitas constituit, atque continuus ac quotidianus ad has seminis affluxus. Quod parvæ sint, ex oculari inspectione patet, longitudine enim vix tres digitos transversos excedunt, latitudine autem & crassitie transversum fere digitum æquant, quanquam in uno latere quam in altero plerumque paululum deprehendantur majores. Perpendat nunc quis secum continuum ad vascula hæc exigua & quotidianum seminis accessum, quem nemo, nisi simul etiam absurde & contra omnem rationem sanam atque experientiam, sanguinis circuitum, omnium in toto corpore humorum & laudabilium & illaudabilium secretionis autorem, negare velit, inficias ire potest. Perpendat, inquam, continuum hunc seminis accessum vesicularumque seminalium exiguitatem, quæ ad tantam seminis tantummodo quantitatem, quæ intra sex, septem vel octo hebdomadum spatium colligitur, (de multis annis jam non dicam) recipiendam, atque tam diu, donec homini legitime cum muliere congrediendi concedatur potestas, retinendam, nequaquam sufficit. Hæc itaque cum inter se cohærere nequeant, utique semen iterum abire, & quidem ad massam sanguineam corpusve, necesse est, ob rationes tum supra a *Dno. Taury* allatas, tum adhuc afferendas. Corporis temperies mutata,

ta, quæ post castrationem observatur, hunc seminis motum regressivum aperte satis quoque indicat. Observamus enim, quod animalia post testium exsectionem fiant pinguiora, languidiora, minusque animosa. In Eunuchis præter alia & hoc attendendum, quod pili in barba pudendisque ante castrationem ipsis non decidant, & nondum in barba aliisve partibus egressi, nunquam nasci observentur, secus ac alias in non castratis fieri solet. Accedit etiam, quod ab hac virilitatis privatione vox mutetur atque acuta fiat. De Cervis ad congressum jam aptis fertur, quod, si depositis cornibus, quæ singulis annis dejiciunt, mox sua priventur virilitate, nunquam postea ipsis nova renascantur cornua. Testantur ulterius hunc seminis motum per corpus odor atque sapor graveolens in nonnullis animantibus brutis eorumque carne, nec non certa istorum coeundi periodus, quam servare observantur, ut experientia testatur. Ubi vero latet seminis copia, quando animalia cum fœmellis non congrediuntur? Vellet quis dicere, semen hoc tempore non secerni, respondeo: quod contra rationem atque experientiam ejusmodi homo tale asserens loquatur. Adsunt enim organa secretioni destinata, quæ nunquam suis in muniis rite obeundis juxta naturæ leges segniora deprehenduntur. Adest materia, sanguis nempe arteriosus, a quo semen separatur. Docet quoque experientia omni tempore seminis in animantibus præsentiam; dissecetur enim modo animal, quocunque tempore lubeat, semper vesiculæ seminales spermate, eoque recenti, turgidæ apparebunt. Porro, credo, quod si non seminis in corpore esset circulus, a scortationibus plane non abstinere possent homines, nempe non uxorati, ob accrescentem spermatis copiam, ejusve exinde continuum ad nefandam libidinem exorientem stimulum, ut taceam varia eaque gravissima morborum genera, quæ ex spermatis abundantia, si nullo modo (excepto conjugio) imminui deberet, exoriri possent. Verum enim vero, scortationem abominatur Numen sanctum, eamque severissime in sacro

Codice prohibuit, quod non feciſſet, ſi homini nulla media ad ejusmodi ſcelera evitanda concesſiſſet. Nonne, ſi ſecus ſtatueremus, cauſa peccati in Deum recideret? quod vero abſonum atque blaſphemum. Quid dicendum eſt de Patriarcharum aliorumque virorum ſanctorum caſtitate? annon in hac etiam ſeminis circulatio deprehenditur? credibile eſt omnino. Adfuit in iſtorum corporibus ſanguinis continuus circulus atque continua ſpermatis ſecretio, eadem habuerunt ſecretionis organa atque partes, nec inordinatas tamen exinde perceperunt cupiditates, vixerunt enim vitam ſanctam, victu tenui & ſimplici contenti fuerunt, ut ipſe ſacer Codex de iis teſtatur. Poteſt ſic eodem modo homo, ſi modo facere velit, ut debet, legesque ſanctæ ipſum jubent, caſte vivere. Semen enim juxta naturæ leges ſibi præſcriptas, hominem ad talia peccata committenda concitare haud valet, quantum enim ejus e ſanguine ad vaſcula ſeminalia accedit, tantum etiam iterum ſecedit atque ad ſanguinem abit. Poteſt vero omnino corrumpere & turbare hunc ſpermatis motum homo, quando in Diæta accedit, variisque vel ſpermatis copiam nimis augentibus, vel acriorem reddentibus, vel vaſa obſtruentibus, ſeminisque ſtagnationem ejusque corruptionem excitantibus, veſcitur, ut adeo poſtea non mirum ſit, ſæpiſſime inordinatos motus, concupiſcentias pravas, variaque inde exoriri morborum genera. Non improbabile etiam videtur, inter *Furoris uterini ſ. Hyſteromaniæ*, *Priapiſmi*, *Satyriaſeos* cauſas morbificas, ſpermatis ſtagnationem ab obſtructione obortam, indeque contractam acrimoniam, interdum quoque eſſe referendam. Patet hoc vel exinde, quod, ſi in quibusdam ſubjectis fœmineis, *Furore uterino* affectis, moſcho & ambra fricantur pudenda vel ejusmodi enemata applicantur, inſignem materiam ejiciant ſpermaticam cum præſentanea mali levatione. Ex his jam hactenus adductis, abunde nunc patere arbitror ſpermatis e vaſis ſuis regreſſum ad ſanguinem, atque ex iſto iterum ad hæc: ſed ubi eſt via, per quam ad ſanguinem defertur? non ſatis iſta adhuc

huc nobis est cognita, num vero ob insufficientem ejus notitiam neganda? minime. Alicujus enim rei veritatem nostra ignorantia & diffidentia tollere non potest. Dic sodes, per quasnam vias non raro materia purulenta ex Empyemate Thoracis, ex abscessu in Abdomine latente, ex inflammatione Pleuræ, Pulmonum &c. ad vias urinarias, intestina, fauces deferatur? Videmus enim in Pleuritide materiam quidem ordinarie per os rejici, sed alio quoque tempore eandem una cum urina & fecibus alvinis excludi cernimus. Imo, quod magis adhuc mirandum est, varia corpuscula solidiora, quæ deglutita fuerunt, v. g. acus &c. per vasa urinaria excreta cum urina fuerunt, uti varia ejusmodi exempla in *Miscell. N. C. A. II D. I O. III p. m 4* & *Act. Eruditor. Mens. August. Anni MDCC XII p. m 347*, quibus fides non deneganda est, adferuntur. Per quas vias venere ista peregrina corpuscula ad vasa urinaria? per arterias ac venas vasaque capillaria secum hæc rapuisse sanguinem, conceptu est difficillimum. Perpendat atque consideret saltem Anatomiæ peritus chyli ex ventriculo curiosum & anfractuosum ad sanguinem progressum. Consideret porro sanguinis circuitum per varios anfractus vasaque capillaria, atque corpuscula peregrina cum hoc conferat, judicetque, num ista æque facile ad organa urinæ secretoria ferri, & eadem facilitate ac urina a sanguine illæsis vasis separari queant? Supra laudatus *Taury*, l. c. per poros venarum semen ad massam sanguineam iterum regredi, existimat, hunc que regressum sic fieri sibi concipit: „Semen vasis inclusum, inquit, fermentatur, & ibi „morans quandam acquirit constitutionem, qua antea „non gaudebat, plus nempe motus & subtilitatis acquirit. „Quando igitur in massam sanguineam revertitur, muta„tiones in illa producit, quas producere non potuisset, ni„si in vasis seminalibus exaltatum fuisset. Quando hæc „vasa semel repleta sunt, & alius liquor ad illa accedit, tum „antea inibi contentus, in poros venarum sensim abire co„gitur, atque cum sanguine circulans, spiritus quasi invi„scat,

„ſcat, retinet & diſſipationem illorum impedit. Inde „que eſt, quod poſtquam inſignis hujus olei copia in actu „venereo pluribus repetitis actibus eſt profuſa, ſpiritus au„fugiant. Et ex hoc principio debilitas illorum oritur, qui hoc liquore deſtituuntur. Eandem opinionem fovet *Dn. Bayle* ſupra allegatus. Ad me quod attinet, credo, quod ſperma in teſtibus & veſiculis ſeminalibus attenuatum & ſubtiliſatum, per vaſa lymphatica, una cum vaſis deferentibus ſurſum in abdomen aſcendentia, ſuamque lympham illic in chylifera vaſa deponentia, regrediatur, ac chylo & ſanguini ſic iterum affundatur in inſignem totius corporis uſum. Optamus, ut Anatomici exercitatiſſimi & Phyſiologi acutiſſimi ulterius in hanc rem inquirant utiliſſimam. Sed hæc de hac materia impræſenti allata ſufficiant, quæ L. B. æqui bonique conſulat, & ſi quæ habet his meliora, noſtris addat, eaq; emendet, quod peramanter rogamus. Cur enim ego, (ut cum *Dn. D. Deylingii* verbis *in Præf. Obſ. Sacr. P. I* finiam) doctiorum judicia refugerem, cum ipſe eruditorum Virorum ſententias libere examinarim & judicium de iis tulerim? Certe a Viris in hoc ſtudiorum genere exercitatis admoneri & diſcere proficuum mihi & glorioſum ducam: ſed rude imperitorum judicium, quod ſolum fere noſtra ætate auditur, ſecure ſpernam. Idem enim apud nos uſu venire video, quod apud Græcos olim ANACHARSIS mirabatur, ut artifices certent, & judicent illi, qui non ſunt artifices.

HENRICI S. R. I. LIBERI BARONIS AB HEVEL, Nobilis Domini de & in Difenau, S. Cæſ. Maj. Conſil. Imper. Aul. Actualis, Pſalmodia Sacra Parallelo-metrica, cum monitis moralibus & devotis ad Deum precibus in tres partes diviſa, accesſit oratio de Conſortio Theologiæ ac Jurisprudentiæ.

Vien-

Viennæ Auſtriæ, typis Andreæ Heyingeri, 1710, 8. Alph. 1 plag. 16.

QUi artium bonarum fata nos edocent, ac res a Viris eruditis magna cum laude geſtas literarum monumentis conſignant, in aliis non pauca de artis poeticæ ſtudio commemorant, & varios illius cultores ſuis quemque laudibus efferre ſolent. Namque alii Poetas cujusvis generis nobis exhibent, alii Medicos, Muſis operantes, exponunt, alii Vatum, qui Jurisprudentiæ ſimul navarunt operam, nomina pariter & laudes perſequuntur, alii denique recenſent Viros, qui literarum ſacrarum ſtudio dediti excellentiorem quoque in divina Poeſeos arte dexteritatem ſibi comparaverunt. Et horum quidem ſingulorum non parvus foret numerus, ſiquidem diligentia, qua par eſt, conquirantur. Necdum multos tamen eſſe inventos arbitramur, qui Jurisprudentiæ ſimul ac Theologiæ ſubſidia ad artem illam attulerunt, ac pietate non minus, quam prudentia, has literas exornarunt. Atque in his locum præ ceteris habere meretur Per-Illuſtris Liber Baro, *Henricus ab Heüel*, S. Cæſ. Maj. a Conſiliis Aulæ Imperialis, qui, non unius quamvis Electoris ac Principis Conſiliarius intimus, Cancellarius, Legatusque, & ipſorum etiam Ratisbonenſium Comitiorum Director extiterit olim, ac hodieque gravisſimo in Aula Imperatoris Auguſtisſimi munere defungatur, nihil tamen dubitavit, diebus ſacris feſtisque aliquot huic arti dicare horas, ac, periculo facto, comprobare, quam bene Davidis amori cum ſtudio Lipſii, choro Apollinis cum Juſtiniani foro, ac Themidis rigori cum Aonidum licentia, ſuo loco ac tempore conveniat. Hac mente hymnos Davidis aggreſſus eſt, atque elegiaco carmine, puro illo non minus, terſo atque eleganti, quam pio, ſancto, parique judicii acumine, atque ingenii laude, ſcripto, tantum non omnes illos interpretatus eſt. Quos quidem cum publicæ utilitati invidere nollet, ita concinnavit, ut ab altero latere interpretatio Latina compareat, quæ vul-

gata appellari ſolet, ab altero vero reſpondeant verſus, qui illius mentem accurate reddant. Neque in hac opera Per-Illuſtris Autoris ſubſtitit induſtria, ſed hymnis ſua cuique ſumma præmiſit capita, diſtichis duobus Rhopalicis ſeu Leoninis comprehenſa, ad finem autem uniuscujusvis duas præcautiones addidit, ad mentem hymni ſummatim ſiſtendam compoſitas. Ita vero tres Pſalmodiæ partes abſolvit, quarum una quinquaginta priores, altera ex reliquis longe plurimos Davidis hymnos, ultima vero nonnulla Sacrarum Literarum cantica, ac pias quorundam odas complectitur. Acceſſit appendix, qua Theologiæ ac Jurisprudentiæ conjunctionem utiliſſimam eſſe, demonſtrata utriusque diſciplinæ dignitate uſuque, docuit, atque, habita in Moguntina quondam in Academia oratione, comprobavit. Quæ omnia cum elegantiſſima ſint, nec parum dignitatem literarum adjuvent, Orbi erudito longe acceptiſſima fore nulli dubitamus.

LA NOUVELLE PANDORE, OU LES femmes illuſtres du ſiecle de Louis le Grand.

i. e.

NOVA PANDORA, SEU FOEMINÆ SEculo Ludovici XIV illuſtres; Autore DE VERTRON, Conſiliario & Hiſtoriographo Regio, Equite, & Academico Academiæ Regiæ Arelatenſis & Recuperatorum Patavinæ.

Tomi II.

Pariſiis, apud Nic. le Clerc, 1703, 8.

Alph. 2.

CUm aliquando inter ambulandum ſermo de fœminis eſſet, multaq; in earum laudem & contemtum invicem jactarentur, moti feſtivitate ſermonis qui inter erant, con-

ve-

venerunt, ut, quicquid in utramqae partem dictum fuerat, suo stylo Celeberrimus Autor traderet. Approbavit opus præter Ducem de S. Aignan Serenissima Delphina, cui sub titulo *la Minerve Dauphine* oblatum fuerat: amicis vero adeo se commendavit, ut plane non eo animo scriptum inscio autore typis vulgarent. Nec minor ab exteris applausus, postquam editum est: Academici enim in eodem argumento ingenia exercere, fœminæ vero gratias habere, Protectorem belli sexus vocare, ac gratulari certatim cœperunt. Horum omnium ut ratio haberetur, totum argumentum duobus Tomis Autor complexus est, qui olim editi nunc ex secunda editione repetuntur, ita ut prior dissertationes Autoris de meritis & æqualitate utriusque, excellentia vero sequioris sexus: posterior ea, quæ ab Academicis quibusdam his Dissertationibus oppositа sunt, exhibent. Inserta sunt utrique Tomo carmina, inscriptiones, epistolæ, & id genus alia, hac occasione partim ab amicis ad Autorem, partim ab ipso Autore conscripta: exstant etiam sub finem Fasti Apollinis duabus partibus, quarum prior Catalogum fœminarum eruditarum, quæ sub Ludovico XIV denatæ sunt, sistit, posterior earum, quæ dum hæc scriberet, superesant, seriem exponit. Ne plane sine specimine existat recensio, seligemus eas, quarum hoc loco scripta allegantur, nomina vernacula potius quam in Latinam flexionem detorta apposituri. Eminent ergo ex priori Catalogo *la Vicomteſſe d' Auchy*, *de Blemur*, *la Comteſſe de Bregy*, *Buffet*, *la Princeſſe de Conty*, *de Chate* sub nominibus *de Ville Dieu* & *des Jardins* notissima, *des Houlieres*, *la Comteſſe de la Fayette*, *la Ducheſſe de Montpenſier* &c. Superstitum præcipuæ sunt *la Comteſſe d' Aunoy*, *Madem. Bernard*, *Dacier*, *des Houlieres*, *de la Force*, *Gillot*, *l' Heritier de Villadon*, *de Montmort*, *de Pringis*, *Madelaine Hommetz*, quæ Car. Patini uxor, *Carola Catharina* & *Gabrielis Patinæ*, *de Scudery*, *de Saliez*, *de Saintonge*, *de Saint Quentin*, & *de Valliere*. Ceterum

jussu Regio in arduo opere scilicet describenda Latino sermone Historia Ludovici XIV Celeb. Autor occupatur, quæ ut digna contingat magnitudine rerum gestarum, nec minus sit vera quam necessaria, optamus.

OBSERVATIONES SELECTÆ IN EPICTeti Enchiridion & Cebetis Tabulam, summo Polyhistori JOANNI ALBERTO FABRICIO officiosissime sacratæ a LEVINO JOANNE SCHLICHTIO, Schola Saldria, quæ est Palco-Brandenburgi, in Meso-Marchia, Rectore.

Halæ Magd. apud Andr. Zeidlerum, 1712, 12.

Pl. 3.

ANimo constituerat doctissimus harum observationum Autor integrum Epicteti Enchiridium & Cebetis Tabulam, quæ propter suam præstantiam tot hominum doctissimorum lucubrationes meruerant, perpetuo commentario denuo illustrare, atque id quidem, cum Halæ degeret, & in explicandis illis aliis operam suam præstaret; sed nunc alio vocatus, institutum aliquamdiu deserere coactus est. Hinc observationes has selectas voluit præmittere, ut in promulside quasi degustarent eruditi, quid in opere præstatum esset, & ut occasionem arriperet, qua Celeberimi viri Jo. Alb. Fabricii vulgo notam humanitatem deprædicaret, atque simul pro merito publice gratias ageret, quod libros aliquot, non solum impressos, mutuo dedisset, verum etiam suas ad Epictetum adnotationes, & docti cujusdam viri, qui prodi nomen suum non voluit, suppeditasset. Ex his igitur pauca delibabimus.

In primo Specimine observationum ex capite I Epicteti explicatur solennis apud Stoicos distinctio inter τὰ ἐφ' ἡμῖν & τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, quæ quasi fundamentum totius eorum

rum philoſophiæ eſt: Simplicius τὰ ἐφ' ἡμῖν deſcribit, quod ſint ὧν κύριοί ἐσμεν, καὶ ὧν ἡμῖν ἕξις ἐστὶν ἔχομεν, & uberrime hæc explicat, quem Noſter ſequitur, & pariter ex eo docet, quomodo diſtinguenda ſint τὸ ἐκούσιον & τὸ ἐφ' ἡμῖν, nempe illud eſt Simplicio προηγμένως αἱρετὸν præcipue & per ſe expetendum, hoc autem αἱρετὸν ἢ ἐν προηγμένοις ἢ ἐν δι' ἀποφυγὴν κακοῦ μείζονος vel propter ſe, vel propter fugam majoris mali eligendum. Ἡμέτερα inde ἔργα ſunt, quæ ab ſola animi voluntate pendent, & ab externo aliquo impediri nequeunt, ut adeo contra Wolfium Noſter diſputet, qui actiones etiam corporis huc referre non dubitat, quod earum multæ etiam in noſtra poteſtate ſint, cum tamen paſſim Epictetus τὸ σῶμα a nobis ipſis diſtinguat, idque ad ea, quæ οὐκ ἡμέτερα ſunt, referat. Quod vero cum Stoicorum de fato dogmate, non videatur conſpirare, quod quædam ἐφ' ἡμῖν ſive in noſtra poteſtate eſſe dicantur, hoc ita conciliat Autor, quod ipſi non doceant, quod fatum animi voluntatem cogat, ſed quod ſapientum animi ſuis appetitionibus vel averſationibus ſe conformes præſtent, ut nunc cum hoc nunc cum alio fato conſentiant, quod jam Lipſius plenius explicavit, & Arrianus præivit a Noſtro allegatus. Secundum ſpecimen ad caput VI Epicteti attinet, ad verba: τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι, quæ Wolfius interpretatus eſt: *quæ naturæ eorum, quæ in tua poteſtate ſunt, adverſantur*, quod minime placet, quia cum Stoicorum præceptis, quorum præcipuus doctor eſt Epictetus, non poteſt conſiſtere, quoniam nolunt ea nos averſari, quæ evitare in noſtra poteſtate non eſt, unde melius ea explicanti Zenophilo ſuo, quem vocat, adſentit, quod τὰ παρὰ φύσιν ſint, *quæcunque ex numero eorum, quæ in tua poteſtate ſunt, naturæ ipſi repugnant*, quæ ideo averſari jubet Philoſophus, quia ſolenne eſt Stoicis inculcare συμφώνως τῇ φύσει ζῆν. Sed quid, ſi absque longe petitis rationibus ad modum loquendi Græcis familiarem τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι dicamus eſſe, quæ ad naturam

eorum accedunt, vel cum illa conveniunt, quæ in tua poteſtate ſunt, clarus verborum ſenſus eſt, & dictum omnino Stoicum, quod optime congruit cum illis, recte intellectis, quæ ſtatim ſequente capite Epictetus diſſeruit. Caput ſeptimum Enchiridii Specimen tertium illuſtrat, & primo docetur illud ſcriptum eſſe τοῖς ἠρεμένοις παιδεύεσθαι, ſive in ſapientiæ ſtudio tyronibus, ut qui nondum cognoſcant, quid appetendum, quoniam nec ſciunt, quid in noſtra poteſtate ſit, unde ὄρεξιν omnino continendam talibus eſſe monet Philoſophus, quam Autoris obſervationem clariorem ex capitis XXI collatione fieri autumamus. Deinde nodum ipſi ſibi nectit ex ſequentibus Epicteti verbis, quibus jubet lectorem ſuum ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν, quæ ultimum alias Stoicis motus gradum notant, atque adeo cum prioribus, quibus omnem ὄρεξιν tollere videtur, non poſſe conſtare putes. Sed ſolvitur ex eo dubium, quod admodum fluctuent Stoici in uſu loquendi a ſe alias recepto ac ſæpius unum alterius loco adhibeant, & ita pariter heic fieri videtur, ubi ὁρμὴ & ἀφορμὴ ἧττ καθαιρέσεως καὶ ἧττ ὀρέξεως, quæ alias priora ſunt, præmittitur. Tandem explicationem vocis ὑπεξαιρέσεως adoritur, alii illam per ſupputationem, alii per exceptionem, alii per imminutionem exponere malunt, & vix Noſter invenit, ubi certo pedem figat, quamvis imminutionem præferat: verum nec apte ſatis illam dici crediderimus, hinc ſi, quid ſentiamus, proponere liceat, propriæ magis vocis & uſitatæ ſignificationi inhærendum eſſe putemus; ὑπεξαιρεῖσθαι vero eſt clam aliquid ſumere, ὑπεξάιρεσις itaque eſt clandeſtina aliqua arreptio, quæ cum timore & ſuſpicione periculi quaſi conjuncta eſt, qualis cadit in talem, qui ſui boni nondum ſatis gnarus eſt, unde hic verborum ſenſus erit, ſola utendum eſſe animi inclinatione & declinatione remiſſa, modeſta, & quaſi cum metu mali conjuncta, qui contineat, ne ſe præcipitet, & cum his conveniunt, quæ Epictetus docet cap. XXI, debere ſapientiæ ſtudioſum κοσμίως μεταλαμβάνεσθαι

θαι λα[ὰ καὶ]αὐτὸν, καὶ μὴ πόῤῥω ἐπιβάλλειν τὴν ὄρεξιν, quod hic eſt ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν κάφως καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως καὶ ἀνειμένως. In quarto Specimine tria ex capite X diſcutiuntur, primum, quomodo Epictetus & Stoici, mortem eſſe malum, negaverint; ſecundum quo jure id Socratis autoritate probari poſſit, & tertium, quæ differentia ſit, τῶν ἀπαιδεύτων, τῶν ἠργμένων καὶ τῶν πεπαιδευμένων. Quinta Obſervatio ad capitis XIII verba: νόσος σώμα[τός ἐστιν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ ἔ. Huic ſententiæ cenſuram adjecerat Caſaubonus, ut qua nimium ſibi arrogarint Stoici, quando docuerunt, morbos corporis nihil προαιρέσει, id eſt, libertati in eligendo ſapientis officere, cum utique morbi quidam ita mentem turbent, quo eligendi facultatem amittant. Sed eorum dogmatis autoritatem tueri Noſtro cordi eſt, ex communi Stoicorum doctrina de fato ſuo, qua ſuam voluntatem ſemper conformem fato ſapientes facere tradunt, ut adeo ſi fatum velit ex morbo delirare ſapientem, idem velit & philoſophus, unde dici nequeat impediri libertatem in eligendo Stoici. Verum ad hoc quoque reſpiciendum forte erat, velle Stoicos æqualiter ſemper operari ſecundum virtutem ſapientes, quod a morbis ita affecti præſtare non poterunt, quorum adeo νόσος ἐμπόδιον προαιρέσεως γένε[αι. Ceterum induſtriam Autoris magnopere commendamus.

COMMENTATIO PHILOLOGICA, QUA nobilis linguæ Carchedonicæ reliquiæ ab Accio Plauto Sarſinate, Actu V Scena I & II fabulæ, quæ inſcribitur Pœnulus, adſervata explicatur, & ad dialectum Aramæam refertur a GEORGIO HENRICO SAPPUHNIO.

Lipſiæ, apud Jo. Chriſt. Martini, 1713, 8.

Pl. 3.

NOtum eſt, Celeberrimos Viros, Bochartum, Petitum, Braunium, Clericum, alios id ſibi negotii ſumſiſſe, ut

ut, quæ in Plautina Pœnulo Punicæ linguæ occurrunt fragmenta, examinarent, atque veteri Hebraismo restituerent. Idem quoque Autoris nostri studium hactenus occupavit, qui, thesibus octo præsuppositis, verba hæc ex Hebraica lingua deducit. Præsupponit autem sequentia: 1 Originem & appellationem Phœnicum, quos ille Cananæos putat, ab Edomo gentis conditore esse deducendam, id quod ex ipsis nominibus probat, *Edomus* enim Hebræis est *ruber*, Græcis Φοῖνιξ. 2 Phœnices Tyrum condidisse, quippe quæ ab Agenore, qui Hebræis *Achbor* dicitur, ædificata est. 3 Tyriorum propaginem esse Carthaginenses in Africa, quod ex communi Historicorum consensu facile conceditur. 4 Hos Tyrios Phœniciam sive Cananæam linguam in Africa propagasse. 5 Nihil tamen hujus linguæ Punicæ nobis hodie supersesse, quum incertum sit, quod quidam statuunt, Melitenses hodieque ea lingua uti. 6 Ea ergo Punica Phœnicias origines retinere, Arameæ tamen quam Hebrææ dialecto esse propiora. 7 Versu esse scripta, sed tali qui Poesi Orientalium est accommodus, nimirum ut majestate verborum observata, nec pedum, nec terminationum leges magnopere curentur; videtur tamen Autor eo fere propendere, ut Jambos esse statuat versus hosce Punicos. 8 Scripta olim fuisse hæc Punica charactere vel Samaritano vel Syrorum Estrangelo, ac propterea a sequiorum temporum hominibus, qui has linguas non callebant, corrupte lecta & descripta fuisse. His ita præsuppositis horum Punicorum explicationem adgreditur, idque ita, ut Latina ista, quæ in eadem Scena occurrunt:

Deos, Deasque veneror, qui hanc urbem colunt. &c.

Punicis verbis expressa dicat. Agit in hac re personam suam ita Autor doctissimus, ut paucissima mutet, quædam transponat, quæ in ipso schediasmate videri poterunt.

ERRATA.

Pag. 377 lin. ult. pro *Londini* lege *Laudani*; pag. 378 lin. penult. lege *terrorem*; pag. 379 lin. 15 lege *qua*.

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. X.

JO. DLUGOSSI SEU LONGINI HISTORIÆ Polonicæ Tomus II seu Liber XIII & ultimus, ex Bibliotheca HENRICI L. B. AB HUTSSEN. Accedunt I. VINC. KADLUBKONIS Historia Pol. 2. STAN. SARNICII & STAN. ORICHOVII Annales Pol. Illustrium item Virorum Epistolæ & STAN. SARNICII descriptio Poloniæ &c.

Lipsiæ, apud J. Lud. Gleditsch & M. G. Weidmann, 1712. f. Alph. II pl. 8.

HIc Tomus, præter Dlugossi quæ restabant, Scriptores aliquot raros utilesque exhibet, magis in mensuram Voluminis, quam ad constituendum Historiæ Polonicæ corpus additos, eo quidem ordine, ut præcedant, qui omnem Polonorum historiam ad suam ætatem deduxerunt, Kadlubko & Sarnicius, hos excipiat gestorum unius Principis Scriptor Orichovius, sequantur hæc tempora spectantes Carncovii Epistolæ, ac agmen denique claudat ejusdem Sarnicii locorum in Polonia præcipuorum descriptio. Curavit, Præfationemque præmisit Jo. Gottlieb Krause, in qua cujusque Scriptoris vitam, scripta, testimonia, & quid in præsenti editione præstitum fuerit, diligenter exponit; quam nos etiam hoc loco, adjecturi in ipsis Autoribus inter legendum observata, sequemur.

Quod ad *Dlugossum*, vitæ illius Tomo I (quem Anno 1712 M. Julio p. 302 recensuimus) præfixæ autorem, nec Cal-

limachum esse, nec Felicem Herbultum Dobromilensem, sed ignotum quendam, qui inter ætatem Miechovii & Cromeri intercesserit, docet Præf. Ex scriptis Dlugossi allegantur vita S. Stanislai; vitæ Episcoporum Plocensium; Chorographia regni Poloniæ, (quæ forte a Libro I Historiæ non est diversa) familia, arma & elenodia nobilitatis Polonorum; & inprimis Historia Polonica, quæ anno 1711 ex Bibliotheca Illustrissimi Huyssenii, Magno Russiæ Imperatori a consiliis belli & status, vulgata, pulcherrima tamen sui parte mutila, nunc beneficio ejusdem Illustrissimi Viri restituitur. Solus Cracovienſis Codex servabat hanc Libri XII partem, quam bibliopola XIII vocare maluit, ne unum eundemque in diversis Voluminibus librum lectores quærerent. Complectitur vero historiam ab A. 1445, quo Casimirus III [V] Fratri Vladislao III [VI] ad Varnam occiso successit, ad annum usque 1480, qui vitæ simul ac historiæ Dlugossi finem dedit; atque adeo divisam inter Polonos & Cruciferos Borussiam, oblatum filio Vladislao Bohemiæ regnum, hisque affinia Georgii Podiebradii Bohemiæ, & Matthiæ Corvini Hunniadis Hungariæ, Regum gesta, res maximi momenti persequitur. Quæ omnia pro dignitate enarranti hoc magis credendum judicamus, quod sua ætate acta tradere accuratius posteritati potuit, ac fidem propriam, ubi opus videbatur, autoritate publica munivit. Eminent ex his monumentis literæ de 1454, quibus Casimirus spontaneam Pruthenorum deditionem acceptat. v. p. 134. Junctæque his incolarum Prussiæ, quibus fidem, subjectionem & obedientiam, Magistro & ordini Cruciferorum subtractam, Regi regnoque Poloniæ addicunt. v. p. 139. Conditiones pacis perpetuæ 1466 inter Casimirum R. P. & Ludovicum Prussiæ Magistrum initæ [v. p. 388] nec non exemplum literarum, quibus a Paulo II Pontifice A. 1467 ob hæresin, blasphemias & perjuria Bohemiæ regno exutus est Georgius Podiebradius.

Ex Scriptoribus additis familiam ducit primus in historia imo fabula Polonica *Vincentius Kadlubko* Præpositus primum Sendomirienſis, inde Episcopus Cracovienſis, ac tan-

tandem depoſito ſponte Epiſcopatu Monachus Ciſtercienſis; Vir pietate inter Polonos in tantum celebris, ut integrum de ejus vita & miraculis tractatum, at ridiculum & ineptum, Cracoviæ 1642, 4 ediderit Simon Staravolſcius. Hujus Kadlubkonis exſtat Hiſtoria Polonica, per modum Epiſtolæ aut Dialogi ab O. C. ad A. 1223, quo obiit, deducta, Dobromili, 1612, atque nunc ad exemplum rariſſimum, quod ex bibliotheca ſua conceſſit laudatus a nobis ob hæc ſtudia alio loco Valentinus Schlieffius, recuſa. In ea Polonorum res geſtas rudi ſtylo adnotavit magis quam deſcripſit, fabulis præterea fœdiſſimis inquinavit, in quibus contra omnem chronologiam audaciſſimus, Polonorum Ahaſveri temporibus meminit, Cracum 400 ante C. N. annis ponit, deſtructam ab Alexandro M. Cracoviam, ambitumque poſt obitum Vendæ Poloniæ regnum, victum a Leſco III Cæſarem ei ſororem Juliam in matrimonium Bavariamque dotis nomine dediſſe, & ſexcenta id genus alia impudentiſſime nugatur. Acceſſit Vladislai Jagellonis tempore Commentator, qui quisquis etiam fuerit, (neque enim de eo præter ætatem certi quid conſtat) Kadlubkone longe eſt ineptior. In verbis enim totus occupatus, quæ rudiori adhuc ſtylo deformat, res aut plane non aut perfunctorie ſaltem attingit; contra de intentione, cauſa formali, materiali, finali intenſiva multa garrit, aliena ad nauſeam usque immiſcens. Nec tamen hi nævi minuent gratiam, quæ ex recuſo opere ſperari poterat; ſufficiet doctis recluſos hic eſſe fontes, unde recentiores aut ſua derivarunt, aut ſaniora de rebus Polonorum commentandi cauſam nacti ſunt.

Stanislaus Sarnicius, cujus rarior apud Scriptores eſt mentio, Lipſia Ruſſiæ ex familia nobili oriundus, e Pontificio Miniſter Eccleſiæ Niedzuiedenſis Reformatus, atque ex Miniſtro Eques ac cataphractus Polonus, præter alia Annales ſ. de origine & rebus geſtis Polonorum & Lithuanorum Libros VIII, juſſu Stephani Regis ſcriptos & ad annum 1586 pertextos, Cracoviæ 1587 edidit. Qui licet ob errores in præfatione notatos caute legendus ſit, Kadlubkonem tamen

dictionis elegantia rerumque pondere multum superat. In originibus Polonorum inquirendis accuratior de Gothis, Vandalis, Sarmatiæque veteris limitibus haud obvia memorat; fabulam vulgarem, quasi Poloniam desertam, barbaram, aurique inopem Lechus adierit, explodit; fines Germaniæ nimium a Scriptoribus extensos coarctat; ac Lamberti Schafnaburgensis de Polonia Germanis tributaria commentum refellit. Sunt præterea quædam ab eo observata satis singularia: Lib. IV cap. XIV p. 997 originem insignium Poloniæ non ab aquilarum nido Lecho viso inque omen novæ Reipublicæ verso repetit: sed Polonos hac in re veteres Romanos, quibus aquilæ signum in bello præferebatur, imitatos fuisse scribit. Lib. VI cap. V p. 1050 notat, Benedictum Papam, postquam audivisset, Boleslaum ab Imperatore coronatum esse, coronam, Boleslao destinatam, Stephano Hungariæ Regi mississe, atque ita incunabula regiæ apud Hungaros dignitatis mero casui deberi. Lib. VII cap. VIII p. 1187 Philippum Callimachum, Historiæ Vladislai III Scriptorem, contra Jovium, cui apud pistorem misere vitam finivisse dicitur, ex epitaphio defendit. Notanda etiam quæ de facetissima Republica Babinensi, cujus Psomka quidam fundator fuit, ad annum 1548 Lib. VII cap. XII p. 1215 affert. Lib. VIII p. 1231 observat, Stephanum Batorium corpore Attilæ Hunnorum Duci, qualis a Procopio describitur, simillimum fuisse; item morti proximum admonitum, ut mysteriis sacris de more prospici sibi pateretur, ad crastinum diem [ad quem tamen non pervenit] distulisse negotium, usumque sæpe illo Tertuliani: LIV annos peregi: scio quales dies fuerint, quales vero futuri sint in posterum, ignoro.

Stanislaus Orichovius, Eques Ruthenus, Lutheri ac Melanchtonis Wittebergæ, in Italia vero Jo. Bapt. Egnatii, Oratoris & Historici Veneti, auditor, redux locum inter Canonicos Premislenses obtinuit. Sed matrimonii sacerdotum assertor, & mox ducta in uxorem Chelmscia exemplum, delato ad Comitia Petricovienſia negotio, magnum discrimen adiit,

adiit, quod tamen Equitum favore Episcopis reconciliatus, fideique confessione exhibita Sacerdotio olim repudiato restitutus, evasit. Hoc factum ut suæ ætatis hominibus ac posteritati excusaret, adjecit animum scribendis Annalibus, quorum V prioribus annos 1548—1552, sive quæ de matrimonio Sigismundi Augusti cum Radzivilia in utramque partem magna animorum contentione in Comitiis agitata; turbas studiosorum Cracovienſium & discessum; Francisci Stancari sectatorisque Martini Krovicii nova in religione dogmata; ac inprimis negotium cui ipse actor interfuit &c. sexto vero consilia & conciones conventus Leopolienſis A. 1537 habiti, felicissima dictione explicuit. Id præsens editio habet præcipui, quod illam Annalis IV partem, quæ artes Orichovii contra Episcopos enarrat, beneficio Viri Magnifici Joh. Ernesti von der Linden / PræCos. Gedan. ex autographo Archivi intimioris Cracovienſis describi curatam, suo loco inseruit, quæ studio in rariori Dobromil. 1611 & vulgatiori Gedan. 1643, 12, ne paria contra Clerum tentarent homines male feriati, omissa fuerat. Subjuncta est Scriptoris anonymi vita Petri Kmithæ, Palatini Cracovienſis, qui rerum his temporibus gestarum pars magna exstitit. Ille enim Reipublicæ præfuit; Sigismundi matrimonio restitit, ac ita Orichovium sibi devinxit, ut eum salutis suæ autorem Annali V p. 1546 agnoscat.

Sequuntur Illustrium Virorum Epistolæ opera *Stanislai Carncovii*, Episcopi Uladislavienſis & Pomeraniæ, olim Cracoviæ 1578 editæ, inque 3 Libros ita digestæ, ut primus epistolas Pii V Pontificis; Stanisl. Hosii, Cardinalis & Episcopi Varmienſis; Joh. Francisci Commendoni Cardinalis; Vincentii Laurei, Montis-regalis Episcopi, ac Martini Cromeri, Coadjutoris & designati Episcopi Varmienſis: secundus Maximiliani II Imp. Johannis electi Regis Hungariæ; Sigism. Augusti; Henrici Valesii; Stephani Batorii; Johannis III Suecorum Regis; Annæ & Sophiæ Infantum Poloniæ; Christoph. Batorii, Waiwodæ Transylvaniæ; Alphonsi Ducis Ferrariæ; Alberti Marchionis Brandenb. nec

non aliquot Epiſcoporum &c. tertius Carncovii partim epiſtolas partim reſponſorias exhibeat. Merentur inter eas ex Libro II notari Epiſtolæ Maximiliani II. Imp. quarum altera, ut poſt obitum Sigism. Auguſti filiorum ſuorum ratio habeatur, petit (v. Epiſtola 1) altera cauſam filii Erneſti commendat. v. Epiſt. 2. Singularia ſunt Sigismundi Auguſti ad Carncovium verba: Admonitionem hanc D. Veſtræ per literas illius ad nos factam, grato animo, uti a Senatore probo, accipimus. Agnoſcimus, nos eſſe hominem, peccato uti & ceteri homines obnoxium, præſensque noſter ſtatus non parvam animi & conſcientiæ noſtræ diſtractionem nobis affert. v. Ep. 6. Henrici quoque Valeſii notanda illa, qua diſceſſum ſuum celari vult, idque agi, ut regnum utrumque retineat (v. Ep. 16) ac alia, qua clandeſtinum diſceſſum excuſat. Ep. 21. Ex libro III præcipuæ: Ep. 12, quæ acta electionis Henrici exhibet. Ep. 45, qua Henrico Cromeri Poloniam legendam mittit, ac quid de Poloniæ provinciis ac Pruſſia noſſe ei conveniat, exponit. Carncovius Ep. 46 nimiam profuſionem & in largiendo exceſſum Henrico exprobrat. Ep. 61 denique decretum Senatus & Ordinum de coronando Steph. ab Epiſcopo Cujavienſi, & declarationem privilegii Archi Ep. Gneſnenſis ſiſtit. Neſcio autem utrum ſatis inſpexerint librum, quibus inſignis theſaurus, unde hiſtoria annorum 1564-1577 mire augeri poſſit, videtur. Quod ſi enim has, quas modo ſelegimus, cum paucis forte aliis exceperis; habebis libri ſummam, fruſtraque in reliquis novam hiſtoriæ acceſſionem quæres. Ceteræ enim aut in verbis honorum totæ ſunt, aut in generalioribus de defendenda fide catholica, exſtirpandis hæreticis, gerenda regni cura, ſcommatibus etiam in Lutherum cum aſſeclis ac civitates quasdam occupantur. Sub finem additæ ſunt ex ejusdem Carncovii Bibliotheca Card. Stanislai Hoſii orationes IV, quarum 1 & 2 pro Lazaro Bonamico ad docendum Græcas literas Patavio Bononiam accerſendo ſcripta. Tertia Sigismundo II in reditu ab exercitu contra Valachos relicto; quarta Petro Gamrato, Epiſcopo Cracovienſi, in adventu ejus Crancoviam dicta eſt.

Ad

Ad calcem totius Voluminis rejecta est supra memorati *Stanislai Sarnicii* descriptio veteris & novæ Poloniæ; curatum, ut integra & emendata prodiret, errorum ipsorum vero ratio non habita est, qui proinde judicio lectorum emendandi sunt. Promittitur in fine duplex collectio, altera Scriptorum Polonicorum hactenus ineditorum: altera Scriptorum ad Historiam Poloniæ literariam facientium. Superest unum ut moneamus, accessisse in Præfatione huius Tomi p. 13 seq. Val. Schlieffii correctiones & supplementa ad Schediasma de Scriptoribus Historiæ Polonicæ Sam. Joach. Hoppii, qui hodienum superstes perperam in Præfatione p. 4 mortuus dicitur, confusus cum celeberrimo ICto, Joachimo Hoppio, PræCos. Ged. A. 1712 d. IV Febr. rebus humanis erepto, cujus ille non tam nepos, ut iterum male Præfatio, quam ex fratre nepos est.

L'ILIADE D'HOMERE, TRADUITE EN François &c.

i. e.

ILIAS HOMERI GALLICE TRANSLATA, cum Animadversionibus DACERIÆ.

Tomi III.

Parisiis, apud Rigaud, 1711, 12 maj.
Alph. 3 pl. 11 & Fig. Tab. 20.

DAceria tot monumentis literariis per Orbem, qua patet eruditis, universum clarissima, post plures alios Græciæ & Latii præstantissimos Autores, luculenta translatione multaque notarum doctrina illustratos, etiam nunc omnis Græcæ eruditionis Parenti primoque Conditori Homero in sua gente lampada accendere, lucemque afferre Gallica nitidissima interpretatione ac notis selectis instituit, institutique rationem sui locuplete Præfatione declaravit. Dignam nimirum Epici carminis ideam Orbi erudito parare & præjudicia adversus Poetam sine controversia principem e putidis ejusdem ope-

operum translationibus multis subnata detegere, adeoque omnibus hac opera sua judicium de Homero Vellejii Paterculi, neque ante illum, quem is imitaretur, neque post illum, qui eum imitari posset, fuisse, approbare in animo habebat. Quod quo difficilius re ipsa esse intelligebat, eo diutius in expediendo, quod susceperat, impeditam se fuisse fatetur. Cum enim corruptus voluptatibus seculi nostri genius nullum veræ carminis Epici laudis gustum habeat, sed solos molliusculos versus atque putidas amoris delicias captet, neque vero Ilias Achillem amoribus deditum, nec Odyssea amorem nisi conjugalem temperantissimum ac rationis rectæ ductum perfecte sequentem repræsentet, quinque potissimum impedimenta removenda sibi fuisse commemorat. *Primo* scilicet se de libidinosæ ætatis nostræ gratia Poemati tam serio, quod sub involucro ingeniosissimæ fabulæ totum in instruendis emendandisque moribus versetur, concilianda fere desperasse: *deinde* tot fabularum & allegoriarum, quibus refertum hoc Poema est, corticem paucissimis ita penetrabilem, ut veri sensus nucleum ac delicias sentire queant, efficere, ut paucissimi tanti Poetæ elegantiam & ingenii opes agnoscant & recte de illis judicent. *Tum* characteres morum seculi heroici ab Homero ad vivum depictos simplices nimis atque contemptibiles nostræ ætatis hominibus videri, cum Achillem, Patroclum, Agamemnonem, Ulyssem, iis deditos operis cernunt, quas serviles atque ab Heroum personis, elegantia, suavitate & splendore remotas existimant. Fictiones *porro* Homeri modum fere fidei transgressas & vero minus similes adeoque delicatis nostrorum ingeniis haut esse gratas: tripodas autem incedentes atque ad concilia venientes, aureas statuas Vulcani laborem juvantes, equos loquentes loquentemque intelligentes, aliasque ejusmodi prodigiosas τερατολογίας vix cuiquam esse tolerabiles. Orationis *denique* Homericæ sublimitatem præstantiam & ubique constantem sibi harmoniam alteri vix imitabilem, Gallorum certe linguæ difficillime assequendam, maxime se ab instituto suo deterruisse perhibet. Tandem vero cum reputasset, Epici carminis naturam pulcherrimo Reverendi Patris de Bossu opere de

Poe-

Poemate Epico, nec minus ipſa Ariſtotelis Poetice in Gallicam linguam converſa & multis eruditis obſervationibus luculentisque ex Homero & Virgilio exemplis illuſtrata ſatisque explicata viam jam ſuæ Paraphraſi emittendæ eſſe ſtratam; ſe, quod animo dudum conceperat, edere jam ſuſtinuiſſe, & vulgatis Gallico idiomate pulcherrimis de Epico carmine regulis jam etiam præſtantiſſima regularum exempla translato in eandem linguam divino Homeri carmine civibus ſuis ſuppeditare, neque, quanquam aliqui futuri ſint, qui concepta adverſus Homerum præjudicia exuere nolint, reliquos accurata excellentiſſimi operis interpretatione privare, ſed notis quoque eidem ſubnexis ſummæ Homeri artis penitius cognoſcendæ occaſionem dare voluiſſe. Quod ad *Allegorias* & *fabulas* attinet, fuiſſe hunc morem ætate Homeri, ut veriſſima & graviſſima dogmata vulgo fabulis involuta proponerent: in quibus inquirendis ſapientes ſtudium, venerandis autem vulgus religionem ponerent; cum noſtra ætate nuda veritas ſine ejusmodi involucris ametur, ac clara ſine umbris Mnemoſyne conſpectui ſit exponenda. Accedere & illud, quod Homerus, vel e Paganorum judicio, modum fere in componendis fabulis exceſſerit, & quod Longinus in eo jam notavit, horrenda ſæpius auditu atque impia de Diis in fictionibus ſuis tradiderit, atque, uti ex Heroibus Trojæ Deos facere ſtuduerit, ita Deos ipſos in hominum impiorum ac ſceleratorum numerum retulerit: unde & factum, ut e Republica ſua Homerum, ne fabularum ſuarum impietate civium animi corrumperentur, Plato ejiciendum plane prohibendumque curaverit. Unde parum utilitatis ex illius lectione Poetæ expectandum videatur, quem ipſi Pagani profanum nimis exiſtimaverint. Cujus criminis maculam, cum totam fere carminis Epici, ad utilia quippe & ſalutaria docenda inventi, naturam evertat, doctiſſima Daceria eluere Poetæ ſuo maximopere ſtudet, & ad Platonis objectiones egregie quidem & curate, ſed prolixius quam hoc excerpto plane referri queat, reſpondet. Autoritas enim ibi Lycurgi, Plutarchi, Juſtiniani opponitur Platoni, qui dubia ſua & ſcrupulos nimis

exaggerare perhibetur, cum ideæ characteresque Deorum Homerici melius ſæpe divinæ veritati, quam ipſius Platonis de iisdem dicta conveniant, quod & in notis ſuis, data occaſione, frequenter obſervat Daceria & in Præfatione pag. 11 ad 22, ut ſe a ſuſpicione vanitatis in opera interpretandi tam inutilis Poetæ ſuſcepta, dum Homerum ſuum ab impietatis ac futilitatis calumnia vindicat, liberet, pluribus exſequitur, & præcipuas ſex Platonis objectiones, miſſis iis, quæ Proclus integro erudito libro pro Poeta contra Philoſophum hunc attulerat, diluere laborat. *Regum* certe *Poetam Homerum*, ut *Heſiodus agricolarum* ſit, eſſe, ac duas præcipuas regii throni columnas potentiam ac juſtitiam ubique firmare, ideoque dudum meruiſſe, ut Porphyrius ſingulari libro utilitates, quas ex Homeri lectione Reges capere poſſent, doceret, oſtendit, & quanquam ſectam de ſuo nomine conditam non reliquerit, omnium tamen ſectarum philoſophicarum ſemina & momenta eundem continere, & Horatio judice, melius quam Philoſophi honeſtum ac turpe, utile ac noxium docere, e quo poſtea tanquam ingenti Oceano ſapientum Græciæ flumina derivata fuerint. Omnia quæ in Homero occurrant *de Diis Paradoxa*, ita eſſe comparata, ut ad *imitationem quaſi revelatæ veritatis* ficta, & *de Angelis* ſive, ut in S. Literis appellantur, *ſub alternis diis* intelligenda ſint; unde jure ſuo de Homero Strabo dixerit, quod ipſe ὁ τὰς Θεῶν εἰκόνας ἢ μόνῳ ἰδὼν ἢ μόνῳ δείξας extiterit. Homerum ſcil. Deos non niſi *allegorico ornatu* depingere, jamq; Poetam ut Theologum, jam ut Phyſicum, jam ut morum Doctorem decet loqui; *Theologum* ſimplicem Dei eſſentiam in plura attributa quaſi tot perſonas ſub nomine Jovis, Junonis, Neptuni diſtinguere, & ea quæ ipſorum naturæ ſaniorique etiam theologiæ conveniant, de iis perhibere. *Phyſicum* cauſas rerum naturales ſub Deorum habitu proponere, hisque mores, ſermones & actiones rerum ab ipſis effectarum naturæ convenientes attribuere. *Ethicum* denique virtutes hominum ac vitia ſub ſchemate Deorum repræſentare, horumque propria illis ſueto Poetis more tribuere. E quibus præſuppoſitis omnia ab Homę-

mero dicta commodo explicari ſenſu poſſe, uti re ipſa Daceria plurima Homeri loca in ſuis notis ex iis fundamentis explicat & cum Sacræ Scripturæ dictis, 2 Paral. VI, 19, Deut. XXXII, 23, Pſalm. LXXV, 9, 2 Paral. XVIII, 19, 20, 21, conciliat, dubiisque a Platone objectis poſt Dacerium in Præfatione ad Platonem & Comment. in Ariſt. Poeticam ſubinde ſatisfacere ſtudet. Mores quidem porro & perſonarum characteres ita eſſe in Homero comparatos, ut priſtinam ſimplicitatem nativamque ſine fuco & pompa ingenuitatem præ ſe ferant: quare illorum robur & aſperitatem emollire ſe noſtrique ſeculi temeritati aſſimilare noluiſſe fatetur. Mores enim hominum notas & characteres ſeculorum, quibus illi vixerint, eſſe; cum igitur Epicum carmen perfectam morum imaginem imitatione expreſſam ſiſtere debeat, Poetam omnino mores exacte tales, quales fuerint, deſignare oportuiſſe, neque licitum fuiſſe adſcito falſo decore Heroas ſuos ultra veroſimilitudinis limites exornare, ſed boni pictoris inſtar formam cujuslibet vivis quaſi coloribus accurate repræſentare. Et Daceria quidem eo ſibi pulchriorem priſtinæ ætatis formam ab Homero delineatam videri, ait, quo longius ea a noſtri mollitie ſeculi recedat. Indeque non durum nobis videri debere, cum legimus, Homerum Heroas ſuos ipſos victimas mactantes, cibos ſibi præparantes, aliasque operas in gregibus paſcendis atque miniſteriis vilioribus obeundis præſtare, quod aurei ſeculi a luxu & mollitie alieniſſimi, teſtante ſacra & profana hiſtoria, hæc vivendi fuerit ratio, ut ipſi Heroes atque Heroinæ gloriam non niſi in laborando atque ſecundum virtutem operando ponerent, & procul a ſe tantam luxus ornatusque vanitatem & longam pediſſequorum miniſtrantiumque turbam abeſſe vellent. Quod ſi quis igitur eam operam, quam in magnorum virorum vitis parallelis Plutarchus conſumſit, priſtinis ſeculis noſtræ ætati comparandis impendere velit, idem eum inter hæc diſcrimen inventurum, quod inter ſtatuam Alexandri M. honoribus a Lyſippo ex ære factam & a Nerone poſtea auro obductam interceſſit: uti enim in illa *ipſo auri pretio artis gratia*, teſtan-

te Plinio, *periit, aurumque detrahi oportuit;* ita, ut ſua Heroibus Homeri conſtaret animi magnitudo, effœminatam ætatis noſtræ mollitiem removendam, ipſosque maſcula, quam Homerus expreſſerat, ſeveritate ab aliis dignoſcendos eſſe. Fictionum dehinc Homericanarum ratio quanquam veroſimilitudinis modum excedere quibusdam videatur, & ipſa confitente Daceria, conceptus noſtros ita ſuperet, ut inter ea quæ fieri non poſſunt, omnes fere Homeri fictiones referendæ ſint; tamen ſi ex carminis Epici natura, & Poetæ, Deos ad ea, quæ fieri ab hominibus nequeunt, perficienda introducentis, artificium penitius attendatur, hic etiam laudem potius quam vituperium Homerum mereri, qui intricata omnia, quæ fidem & vires humanas ſuperant, Deorum interventu atque miniſterio commode ſatis expediri poſſe oſtendit. Iſtum vero demum veroſimilitudinis defectum in ſcriptis taxandum, cum ea, quæ modum humanæ virtutis excedunt, ſine Deorum auxilio perpetranda hominibus imponuntur. Solam igitur *dictionis Homericæ præſtantiam* tanquam potiſſimum labori ſuſcipiendo impedimentum obſtitiſſe, & periculoſæ plenum opus aleæ viſum fuiſſe, ſcriptum ſublimitate & ſtyli magnificentia illuſtre in ejusmodi linguam transferre, in qua, ob circumſcriptam accuratiſſime uſus libertatem, interpreti multo minus quam Homero audaci in exprimendo eſſe liceat, ut non poſſit non aliquantum obſcurari: quod vis illa & δεινότης, harmonia & majeſtas expreſſionum vix ſervari, & ſpiritus, qui totum Poematis corpus ex æquo animet, vigorem ſuum in alia lingua vix exſerere poſſit; cum Ariſtotele judice hic ſolus Poeta nominibus & vocibus ſuis tantum ignis vitalisque ſpiritus inſpirarit, ut motum vitamque magis etiam quam fabricatæ a Vulcano Tripodes, in Deorum concilia juxta Homeri deſcriptionem Il. XVIII, 376 venientes, habuerint: ad quod numeroſæ auditumque admirabili vocalium temperatura & concentu ſuaviſſime afficientes voces haut imitabili linguis aliis felicitate contulerint. Numeroſam igitur iſtam ſtyli harmoniam, rerum veritati, ſublimitati ac ſplendori junctam, aures omnium animosque ita quaſi faſci-

ſcinaſſe, ut multum de Homeri carminis præſtantia translatione in aliam linguam ipſius linguæ vitio deteri neceſſe ſit. Inprimis cum Homerus abjectiſſimas quoque & viliſſimi ſoni voces ſonorarum particularum pulcherrimorumque epithetorum interpoſitu ita temperare ſciat, ut, ſicut periti Muſici artificio omnes etiam minus concinni ſoni apte aliis miſti ad ſuaviſſimam harmoniam inſerviunt, ita in Homero Dionyſio Halicarnaſſeo περὶ συνθέσεως ὀνομάτων ad finem libri II Iliad. ubi variarum gentium naves enumerantur, obſervante] vocabula ἠ καλὰ τὴν φύσιν, ἠδὲ σεμνότητα ἢ καλλιλογίαν ἔχοντα, ab ipſa Homeri diſpoſitione elegantiam ex majeſtatem accipiant: ὥστε αὐτὰ καλῶς ἐκεῖνῳ σωύφανεν, καὶ πληρώμασιν ἐυφώνοις διείληφεν, ὥστε μεγαλοπρεπίστατα φαίνεσθ τῶν ὀνομάζω. Πᾶς γὰρ αὐτῷ τόπος, ἓς οὐ ἄψηται, ταῖς τε αὐσηραῖς ϗ ταῖς γλαφυραῖς ἁρμονίαις εἰς ἄκρον διαπεποίκιλται. Felicisſimam hanc aſperarum vocum atque lævium temperaturam, nativumque poeticæ eloquentiæ flumen nihil coactum habens, nihil contortum, compoſitionem iſtam tot Gratiis diſtinctam, ut ab ipſa Muſa, quam Homerus ſub carminis auſpicium invocavit, profecta omnia, uno quaſi dictantis impetu, videantur, adeo eſſe a Gallicæ linguæ genio remotam, ut interpretanti difficultates fere inſuperabiles attulerit. Cum enim nullum in Homero verſum deprehenderit Daceria, qui non peculiari virtute, elegantia harmonicoque numero præditus ornatusque viſus fuerit; hæc ipſa quidem in ſua paraphraſi per idiomatis ſui naturam exprimi non potuiſſe quæritur. Quia tamen præter ſingularem ſtyli e linguæ indole Homerique ſummo artificio reſultantem elegantiam, idearum ſublimitas, rerum majeſtas, ingeniique omnibus e partibus Poematis effulgens præſtantia, ingens characterum unius ejusdemque virtutis v.g. prudentiæ in Ulyſſe ac Neſtore, fortitudinis in Achille, Diomede, Ajace, diverſitas, aliaque plura in Homeri opere inveniantur, quæ vel barbaris gentibus Indis, Perſis, Chaldæis, linguæ delitias non omnino ſentientibus, tantæ admirationi fuerint, ut hujus Poetæ opera ad mirandam rerum majeſtatem contemplandam in ſuas quæque

linguas transferenda curaverint, ſpem concepit Daceria, fore, ut & in ſua lingua præter rerum memoriam ſtyli etiam pulchritudinem aliqua ſaltem ratione repræſentare poſſit: ideoque hanc paraphraſin non doctis quidem qui ipſum Homeri textum legere & fontes adire poſſint, ſed longe majori hominum numero, qui Græce loquentem Homerum non intelligant aut qui legere jam atque intelligere incipiant, quique ſenſum omnino ſcripti hujus prius quam ejus elegantiam percipere debeant, comparavit publicoque gentis potiſſimum ſuæ commodo edidit. Ut igitur Helenæ quoque mortuæ cadaver, ſi Ægyptiorum more condimentis a labe conſervatum in Galliam hodie afferretur, non vivam quidem ſed certam tamen illius pulchritudinis [prægrandium oculorum, minutuli oris, pulcherrimorum ſuperciliorum arcus, præſtantiſſimæque corporis ſtaturæ, a Conſtantino Manaſſe in Idea Helenæ expreſſæ] imaginem ſit exhibiturum; ita ſuam interpretationem non vivum quidem & tanto ſpiritu præditum Homerum, ſed Homerum tamen membrorum pulcherrimorum compoſitione ac mira lineamentorum conformatione vivis, quantum licuit, coloribus referentem, nec, ut aliorum translationibus factum, deformatum penitus devenuſtatumque relaturam ſperat. Neque vero ſe *numeris Poeticis, quod quidam in Poetis transferendis neceſſarium putent*, Homerum ut redderet, auſam fuiſſe ait; quod commoda ratione iſtud haud fieri poſſe perſuaſa ſit: cujus inſtituti ut rationes in Præfatione Anacreontis a ſe traducti jam reddiderit, ita multorum quotidie exemplis, quibus non ex voto conatus iſte Poetas carmine exprimendi ſucceſſerit, in hac ſententia ſe confirmari contendit. Interpretem enim, ſoluta metro dictione utentem, omnia quæ in Homero occurrant, poſſe exprimere, quod quidem adſtricta numeris oratione fieri, præſertim in Gallica lingua, nunquam queat, ubi multa ſubinde mutanda, aliqua reſecanda, abjicienda denique alia ſint, ſi carminis rationi ſatisfactum velis. At Homeri ſententiam, quamvis ſimplicem poeticoque ſpiritu ac ornatu deſtitutam, multo gratiorem, quam adſutas aliorum Poeticas lacinias videri.

deri. Aliquam quidem carminis particulam, versus aliquos complexam, Desprautii & Racini exemplo, satis interdum feliciter carmine exprimi posse, sed integrum Poetæ, tanta inprimis amplitudine, opus Gallico carmine redditum non nisi languidum, fractum, frigidum esse posse, & Poetas jam Poetas esse desinere; & quodsi, ipsius Virgilii judicio, facilius sit Herculi clavam quam Homero verbum surripere, adeoque tantæ difficultatis opus hoc Autori inter Latinos præcipuo visum fuerit, multo hoc difficilius Gallis futurum Daceria censet, & ipsam quidem se Poeticam translationem Gallicam Homeri optare, primamque, si accurata sit, ipsi applausuram esse, sed omnino, num quis, cui Homeri sententia atque elegantia perspecta sit, tantæ molis opus aggressurus sit, dubitare imo desperare fatetur. Prosa autem oratio omnes Homeri ideas servari, imaginum pulchritudinem exprimi, dicique omnino, quæ ipse dixerit, posse: inde Aristotelis, ἐποποιΐαν soluta æque ac ligata dictione gaudere perhibentis, judicio, Platonisque III de rep. libro triginta versuum e principio Iliadis materiam simplici ac pedestri narratione, sine imitatione Poetica, non sine jucunditate, quæ ex carmine percipi solet, referentis, exemplo, Epicum Poema libero dicendi genere commode satis exprimi posse: inde Ebræos in Canticis, Psalmis ac Prophetiis quibusdam oratione magis ornata ac florida pro carmine usos: inde Strabonem τὸν πεζὸν λόγον τὸν γε κατεσκευασμένον μίμημα τῆ ποιητικῆ εἶναι adseverare, & Cadmum Pherecydem aliosque λύσαντας τὸ μέτρον τ' ἄλλα δ' Φυλάξαντας τὰ ποιητικὰ, inter Poetas quasi recipere: inde Dionysium Halicarnassæum, quomodo prosæ orationis compositio pulcherrimo poemati æquiparari possit, docere. In Psalmis certe ac Prophetis plurima loca occurrere, quæ ne perfectissimus Poeta quidem metrica versione ita exprimere possit, ut non plurimum emphaseos amittant. Per prosam autem interpretationem nequaquam servilem intellectam vult Daceria, sed eam quæ ingenua, liberalis, excellens, primariæ formæ sensus conceptusque exacte attendat, & linguæ nativas elegantias ac ornamenta, quanquam non singula verba referat,

rat,exprimere ſtudeat. Non enim ob literas & voces ſervandas ſententiam ſcriptoris miſſam faciendam; nec, dum ſenſum teneamus ingenua libertate,verborum emphaſin ac elegantiam negligendam,ſed omni ſtudio laborandum eſſe,pulchra digreſſione docet,ut paraphraſis archetypum non bona ſolum fide repræſentet,ſed primi autoris ſpiritum affectumque induens primam formam denuo quaſi genitam ſiſtat. Interpretem enim non illos ſequi Muſicos debere,qui cantionis tenorem juxta ſigna nuda ſ. notas exacte quidem recinunt,ſed qui ſpiritu quoque Poetæ induti, muſico quodam enthuſiaſmo motus etiam illius animi omnemq; elegantiam apta vocis modulatione viva quadam forma referunt,& de ſuo quaſi ſpiritu mortuos Cantorum characteres animant, vigoremque ipſis ac primigenium nitorem præſtant. Quod ideo pluribus exequitur Daceria, ut illorum præjudiciis, qui ipſa Auctorum veterum ſcripta cognita non habentes,translationes eorum omnes ut ſerviles, frigidas ac mortuas ingenti errore contemnunt, ſatisfaciat: cum multum bonæ malæque translationes differant,quod hæ abjecta ſervilique imitatione *literæ cadaver ſine ſenſu ſpirituque reddant*, iſtæ ingenua liberaque æmulatione ſententiam, verborum vi non neglecta, ſiſtant,novoque quaſi habitu vitaque rem olim cognitam & jam antiquatam repræſentent. Suam hanc igitur Paraphraſin eis ſaltem,qui Græca non legunt, adeoque vel nihil plane de Homero norunt,vel jam primum intelligere diſcunt,non parum profuturam, merito ſibi pollicetur Daceria noſtra: quam ut a mendis omnibus,pro ſua modeſtia, liberam prædicare non ſuſtinet; ita magno ſtudio ſæpeque repetita lectione,qua, *Arceſilæ Philoſophi, ſingulis diebus mane veſperique penſum ex hoc Poeta legentis, ſuoſq; hunc amores appellantis*, more,diurna nocturnaque manu Homeri ſcripta verſarit, id præſtitum confidit,ut rectius jam legere accuratiusque intelligere divinum hunc Poetam,quem Caſauboni,maximi Critici judicio,pauci rite capiunt,poſſint: ceterum omnem mendorum culpam ſibi tribuendam,abſolvendum ea Homerum monet, omnesque Homeri virtutes nulla omnino exprimi

trans-

translatione poſſe contendit. Præter enim admiranda Poeſeos artificia, eſſe in Homero profundam eruditionem, inſignia vetuſtiſſimæ antiquitatis veſtigia, ſtupendam artium omnium cognitionem, gratiſſimam animo morum atque characterum varietatem, perfecta genuinæ in omnium ſermonum genere eloquentiæ exempla, veriſſima ſanioris Philoſophiæ oracula, conſenſionem ſtyli atque conceptuum cum ſacris libris noſtris admirabilem, ut Grotius æquiſſimus & acutiſſimus harum rerum arbiter Ezechielem Homero ob pulcras ἐννοίας, comparationes illuſtres, magnamque rerum multarum cognitionem comparare nullus dubitaverit. Quæ omnia cum nuda translatione præſentari ſenſibus nequeant, adnotationes quasdam, quibus iſta pluribus declarentur obſervata, neceſſario ſuæ adjiciendas Paraphraſi fuiſſe monet, & hunc ſibi ſcopum in adjiciendis notis præfixum fuiſſe docet Daceria. Raro, nec niſi ſumma urgente neceſſitate ad Criticum vocum ac literarum examen, quippe exſuccum, aridum, ſterile & ingratum plerumque ſe demittit. In tanto Poeta, in quo magna omnia ſunt, indignum putat, ſyllabas ac literulas aut alias Grammaticorum minutias ſectari, inprimis cum vetuſtiſſimum hoc profanæ antiquitatis κειμήλιον feliciſſime conſervatum purumque ſatis, ac ingenti ſapientium ſtudio, quod nihil in hoc Autore obliterari ſiverit, emendatum ad noſtram ætatem allatum, adeoque illi etiam verſus, quos moleſte ſedula quorundam Criticorum ſcrupuloſitas ex Homero ſuſtulerit, ut in noſtris exemplaribus non compareant, aliorum opera ab oblivione interituque vindicati ſint. Mirandum igitur potius ὕψος, quod in Homero ubique regnat, & quo *Ariſtotelis judicio* longe præ omnibus Poetis excellit, indicandum; profundam rerum cognitionem, varios antiquitatis theſauros, diverſos morum ac perſonarum characteres, ſummam in ipſis fictionibus prudentiam, præſtantiſſima ſapientiæ ſemina ubique ſparſa, theologorum ſui temporis opiniones, artis militaris ea tempeſtate conditionem, conformitatem idearum ac ſtyli cum ſacris literis, χαρακτισμὸν denique ac δεινότητα cogitatorum atq; compoſitionis Homeri,

& quæ ſunt alia ejusmodi declaranda ſibi ſumſit, & quantum ſuæ, quas modeſte extenuat, valerent vires, aliorum quoque nixa præſidiis, declaravit. Equidem *accurate cohærens Ethnicæ Theologiæ ſyſtema* vix ex Homero concinnari poſſe docet; id tamen ex ejus lectione patere, quod *primum aliquod ens ſupremumque Deum, cui ſubalterni omnes parerent, humani arbitrii libertatem fatique duplicis rationem, cum iſta libertate ac prædeſtinatione concordantem, animæ immortalitatem, ſupplicia præmiaque poſt mortem expectanda agnoſcat*, quod ex ejus ſententia doctrinaque homines nihil boni habeant, quod a Deo non acceperint, ſecundi omnes agendarum rerum ſuccеſſus piis precibus impetrandi ab illo promanent, adverſa omnia & mala hominibus ſtultitia ſua liberique abuſu arbitrii attrahantur: Dei providentia animalium quoque curam habeat, & columba Jovis decreto capiatur, uti in ſacris paſſer non ſine Patris divini voluntate decidere in terram dicitur. Si quis, porro perhibet, accurate Homeri dogmata fictionesque inſpiciat ac fundamenta penitius inquirat, dubitari vix poſſe, quin hic Poeta vel Ægyptiorum literis imbutus, multa de Hebræorum rebus doctrinisque acceperit, vel horum fama in Græcia ita ſe expanderit, ut maximarum inde veritatum momenta nactus ideas ex iis ſuas formarit. Sic primo Iliados libro v. 591 ſeqq. Vulcanum a Jove de cœlo deturbatum & octavo v. 13 ſeqq. inferioribus Diis eundem Jovem interminari perhibet, ſe ipſos in infimam tenebricoſi Tartari abyſſum præcipitaturum, quæ ita ſint comparata, ut magnam cum angelorum rebellium hiſtoria verbisque, quibus eorum pœna exprimitur, convenientiam ſpirent, cum Petrus pariter doceat, Deum Angelis peccantibus non pepercisſe, ſed rudentibus inferni detractos, in Tartarum tradidiſſe cruciandos, judicioque reſervandos; & Judas addat, angelos, qui non ſervarint ſuum principatum, ſed dereliquerint ſuum domicilium, in judicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſervari. Sic decimo nono Iliados libro v. 126 ſeqq. Homerum, quomodo Jupiter Aten ſeu diſcordiam furiis miſeros mortales agitantem e cœlo præcipitarit, ita referre, ut vix veroſimile vide-

videatur, conceptam expreſſamque de iſta re imaginem ſoli fictioni Poeticæ tribuendam, cum veritas ejus in ſacris literis clariſſime confirmetur. Digniſſimum autem notatu eſſe, quod Homerus primus omnium ſit, qui teſtimonium miræ huic hiſtoriæ in omnibus terris ad orientem ſitis traditione communique fama cognitæ tulerit, poſt quem, annis fere CL interjectis, Eſaias Propheta c. XIV, 12 ad iſtam hiſtoriam ubique jam notiſſimam alludens dixerit: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes! Sic Iliad. α v. 45 ſeqq. cum ingens inter Græcos peſtilentia fureret, Apollinem ab Homero ut cauſam induci, arcu ſagittisque armatum telaque ſua inter jumenta primum poſtea & homines mittentem. Quæ deſcriptio licet Homero ipſi, ut ſuum inventum, tribui poſſit; in ſacris tamen literis angelum exterminatorem, vibrante gladio coruſcum, ſubjectosque Davidi cives miſere trucidantem, eadem prorſus imagine 1 Par. XXI, 15, 16 repræſentatum inveniri. Ideam porro iſtam, qua Jupiter Iliad. XXII, 209 ſeqq. *aurea bilance Hectoris & Achillis fata ponderat*, eandem prorſus eſſe, qua Salomon Prov. XVI, 11 pondera ſtateramque domino judicanti tribuit, qua Jobus XXXI, 6 vult, ut Deus ſe in ſtatera juſtitiæ ſuæ appendat, ſuamque innocentiam examinet, qua denique Belſazar appenſus in ſtatera leviorque juſto inventus Dan. V, 27 dicitur. Præterea *Artis* quoque *militaris* multa ſingularia canæ antiquitatis monumenta in Homero extare, accuratam aciei inſtruendæ, exercitus ad prælia ducendi, prœliique committendi, arces & munita loca impugnandi, defendendique, validis ſe munitionibus, muro, vallo, turribus foſſaque longuriis revincta cingendi rationem inveniri; præcipuumque iſtud de curruum in militia uſu obſervat, mirum eſſe quod tamdiu inter Græcorum politiſſimam gentem curruum uſus duraverit, qui tamen cum pluribus incommodis conjunctus fuerit, quod & majus, quam eques, ſpatium poſtularent currus, & difficilius regerentur, & altero e duobus, qui ſingulos currus conſcendebant, equis regendis intento, unius ſaltem opera ad pugnandum adhiberi

posset,adeoq; duo, sæpe tres aut quatuor equi uni militi strenue pugnaturo non sine magno dispendio impendendi essent. Qui tamen curruum usus non penes Græcos solum sed & penes Ægyptios,Syros, & alios Orientales populos longo tempore, ignota equitum longe commodiore opera, receptus fuerit.Equidem commemorari in sacris Literis currus & equites,sed hos esse eosdem,qui Homeri ὑπασπίς i.e.ii qui de curribus armati pugnabant; neque ante Samuelis ac Saulis tempora,sex & viginti post Trojæ obsidionem annis, distinctorum a curribus armatis equitum memoriam occurrere: dignamque omnino hanc esse materiam,*quam diu currus sine distinctis equitibus usurpati? quam diu equitibus junctis? & quo tandem tempore hi soli sine curribus in bellis adhibiti fuerint?* quæ a viro antiquitatum bellicarum gnaro profundius inquiratur. Quod ad *Geographiam*,qua usus in suo Poemate Homerus est, attinet,eam, Strabonis judicio, exactam satis atque accuratam Daceria perhibet, cum non nudum locorum situm,sed naturam etiam atque incolas,horumque ingenium, mores, propensiones, negotia, consuetudines & sæpe vestium etiam habitus magno studio designet, distinctasque Græcarum nationum descriptiones, libro inprimis secundo v.325 seqq. ubi in enumerandis copiis ac ducibus Græcorum ac Trojanorum versatur,ediderit,quæ loca in notis suis singulari studio Daceria illustravit, simul & dubium illud,*quomodo nationes hæ omnes Græcæ Asiaticæque sine interprete se intelligere potuerint*? ita resolvit, ut Dionysii Halicarnassensis, Trojanos a Græca origine per Dardanum Teucrumque deducentis, sententiam non omnino scrupulis satisfacere dicat, ipsa vero has Poetarum fictiones ita perhibeat esse comparatas,ut ad rationem omnium minutularum circumstantiarum reddendam obligatos se non credant, sed omnes populos illam linguâ,qua ipsi scribunt,callere supponant. Tandem etiam *qua ratione Homeri opera ab interitu conservata & ad nostrâ ætatem perlata sint*,Daceria declarat. Nimirum quam primum Poemata sua Homerus confecisset, tanto ea omnium plausu studioque esse recepta, ut brevi per universam Ioniam

niam vulgarentur : ac tum quidem continua nec in libros distincta fuisse, cum vero non omnes integra ea comparare sibi possent, multique vitam iis pro præmio accepto recitandis sustentarent, inde in partes, quas ῥαψῳδίας appellant, dividi & a potissimo contento v. g. ira Achillis, catalogus navium, pugna Paridis & Menelai &c. appellari cœpisse: inde postea Grammaticorum opera libros [quanquam, cum nunquam libri Homeri apud Antiquos citentur, vix diserte dici possit, quo seculo] natos esse. Ante quidem *Lycurgum* integrum, in Græcia Homerum cognitum non fuisse; hunc autem sapientissimum Legislatorem cum itinere in Ioniam suscepto integra duo Homeri Poemata invenisset, *sua manu ea descripsisse, tantumque in Græciam thesaurum intulisse, primamque quasi editionem adornasse*: quare Platonis sententiam, Hipparcho Pisistrati filio Homeri primum in Græcia adlati gloriam tribuentis, vix constare posse, neque per temporis rationem admittendam esse, nisi eatenus quod Pisistratus ingenio ac eruditione non minus quam imperio valens Homeri Rhapsodias, quas adhuc sparsas habuerant Athenienses, in unum corpus Iliados ac Odysseæ, filio Hipparcho Parentis curam promovente, colligendas curarit: ex quo tempore illa ultra ducentos & quadraginta annos ad Alexandri ætatem perdurarint, atque exemplaria in immensum fere aucta & in Scholis aliisque celeberioribus locis publice lecta, recitata, decantata fuerint, adeo, ut cum Alcibiades scholam Rhetoris ingressus ab eo petiisset, ut partem sibi aliquam Poematis Homeri prælegeret, isque se nihil hujus Poetæ habere respondisset, colapho illi impacto tanquam *indignissimum exprobrarit*, *publicum juventutis doctorem Homerum ignorare*. Post hæc *Alexander Magnus* tanto hunc Poetam amore prosequutus, ut singulis noctibus eum cum gladio tanquam militarem apparatum suum pulvino subjecerit, & inæstimabilis pretii cistulæ Dario ereptæ perfectissimum hoc humani ingenii opus includendum curaverit, hoc eruditis *Callistheni* & *Anaxarcho* negotium dedisse perhibetur, ut utrumq; Homeri Poema, in quod jam Scribarum negligentia plures mendæ

Rhapsodorumque temeritate suppositа additamenta irrepserant, accurate recenserent, ubi ipse quidem recognitioni sæpius interfuit, &, Aristotele quoque super ea re consulto, *ipse emendatum jam opus integrum sua manu descripsit*, *quæ editio διορθωσις ἐκ τῆς νάρθηκος* inde appellari solet. Post Alexandri mortem *Zenodotum Ephesium* sub Ptolemæo I curate hæc Poemata recognovisse: & sub *Ptolemæo Philometore* CLIV ante Christum natum annis celeberrimam *Aristarchi* editionem ingenti doctorum applausu receptam descriptamque innumeris exemplaribus eruditum orbem cumulasse. Ex ea *Massalioticam* & *Synopensem διορθώσεις* Homeri natas atque ex his porro recentiores editiones genitas arbitratur Daceria. Aliqua etiam *de Commentariis Eruditorum in Homerum* subjungit, & *Aristarchum* quidem in eo notat, quod Zenodoti sententiam nimium secutus plures Homeri versus, quos conservare debuisset, obelo confoderit, & allegoricas omnes interpretationes, sine quibus tamen plurima Poetæ dicta commodo sanoque sensu destituta fateri oporteat, rejecerit. E pluribus Criticorum Grammaticorumque in Homerum Commentationibus *Didymi* memoriam injicit, sed quæ sub illius nomine circumferuntur *Scholia*, ita esse comparata docet, ut multa illis supposititia adjecta, genuina multa omissa videantur. De *Eustathio*, quanquam is acerbum ubique & iniquum Fœminarum censorem agat, ingenue fatetur, ipsum eximia intelligendi judicandique vi pollere & optima quæque de moribus, ritibus & consuetudinibus veterum monita afferre, quibus ipsa in suis adnotationibus conficiendis sæpe usa fuerit; simul tamen sæpius ipsum *in minutiis* hærere, leviorique applicatione facta veras idearum radices in tanto Poeta non indagare queritur. *Inscriptiones* etiam *& titulos librorum* Homeri a Grammaticis confectos rerum momenta nequaquam exhibere, indeque ab se alia plane ratione confici debuisse affirmat. Denique de *duobus momentis*, quæ fusius in hac Præfatione tractatura fuerat, sed jam excluſa spatio, ne majorem in molem ea excresceret, alio loco accurate se discussuram pol-

pollicetur, paucis agit. *Ad regulas* scilicet *Epici carminis a pluribus firmatas Gallorum se quoddam Epicum Poema fictamque aliquam heroicorum gestorum narrationem*, (un Roman) *examinaturam* pollicetur, ut ostendat, quam longe utrumque scripti genus a genuinis Epici carminis reguliis discedat; deinceps & quæstionem illam, *an Homeri Poesis placere magis quam docendo prodesse* (quod quidam ajunt) *velit ac possit?* inquisituram promittit. Hoc quidem loco paucis de priori asserit, Epici carminis naturam longissime a carminibus Epicis Gallorum ætatis nostræ, & a frivolis istis fabulosorum Historicorum scriptis, ubi ignorantia turpisque amor regnet, distare, quippe in quibus sanus sensus ratio atq; decorum plerumque negligantur, pro ingeniosis fictionibus nuda & putida mendacia tradantur, & ne istis quidem Heroibus, per quos Deus sua manu ductos maximas in hujus orbis imperio res gesserit, parcatur, quo minus fœdissima metamorphosi in furentes amore dilectæ ereptæque sibi per rivalem virginis amasios transformentur. Qua occasione liberius eam, quæ sub nomine Cyri, maximi per omnium seculorum memoriam, ipsius judicio S. Scripturæ, Regis, Romanensem ejusmodi fabulã edidit, notat & quam hic varie peccetur ostendit. De posteriori fatetur sententiam illam, quod delectatio unicus sit finis, *ὅλη ποιητὴς πᾶς σοχάζε᾽ ψυχαγωγίας ἠ διδασκαλίας*, jam olim ab *Eratosthene* Poeta, Grammatico, & Philosophorum Beta dicto, propugnatam, nostra ætate multos maximi etiam ingenii fautores habere; sed tamen, si fundamentum ejus accurate examinetur, erroris convinci. Id quod & pridem Strabo lib. I prolixa dissertatione magna gravitate fecerit, omnesque qui solidi quid inter antiques de Epico carmine scripserint, calculo suo adprobent, sed ipsa etiam natura Poematis validissime confirmet: cum enim hoc nil aliud quam fabula quædam generalis s. universalis sit, quæ additis certis nominibus ad specialia restringatur, *fabulæ finem primarium docere*, non posse magis Epicæ Poesi, quam Æsopi fabulis negari, quæ profecto semper monitum aliquod ad mores pertinens in primis proponant, istudque fabu-

fabulæ quasi condimento, ut magis ad palatum sit hominibus, efficiant. Uti fabula, de homine ingentes ovium greges habente, & pauperi unicam oviculam, ut hospiti eam suo comedendam proponeret, eripiente, procul dubio ad docendum magis quam delectandum Davidem a Nathane sit adhibita. Ita Veritatem in Epico carmine fundamenti loco esse substernendam, fictionem autem, quæ aliam quasi speciem eidem inducat, ad placendum magis lectoribus adsciscendam. Cum igitur de architecto ædes ad commodam incolarum habitationem extructas externo etiam colorum ornatu illustrante nemo dicat, ipsum ideo eas potissimum condidisse, ut spectatorum oculis arrideant; de Poeta etiam, monita vitæ utilissima maximeque necessaria fictionibus expoliente, non præsumendum esse, quod delectare magis quam docendo prodesse velit; quod vel Romanensium fabularum scriptoribus, longe infra Epici carminis perfectionem & Autores ponendis, ab Huetio concedatur. De *iniquis Homeri censoribus*, quorum familiam *Zoilus*, omnium ideo seculorum ludibrio expositus, miserabilique fato functus, duxerit, & facetiis, quibus illudere quidam huic Poetæ temerario ausu, pudendo successu conati sint, quia Musæ clientem hunc suum semper tuitæ fuerint, nihil afferre Daceria voluit, nec de *Elogiis* Homeri, quæ quanquam infinita sint, nunquam tamen ejus magnitudinem meriti, Politiano judice, adæquent, nisi unum Dionis Chrysostomi addidit, qui Homerum principium, medium & finem esse ait, cum & infantibus aptus & ætatis perfectæ viris quasi proprius, & senibus accommodatus sit, omnique ætati tantum utilitatis, quantum ea percipere possit, tribuat. Nos quidem de tam præclara opera Homero præstita inclytæ Daceriæ Orbique erudito ex animo gratulamur, precamurq; ut ingentem, quem doctissimæ natæ mors ipsi attulerat, dolorem diva providentia abstergat, Musæque, si quid valent, suavissima sodalitate leniant, ut, quo plausu nunc Iliada e Daceriæ manibus accepimus, eodem & Odysseam propediem captemus. Ceterum qui e Notis specimina desiderent, adeant Acta Erud. vernacula hactenus apud nos edi cœpta.

NO-

NOVUM TESTAMENTUM GRÆCUM AUTORE G. D.T.M.D. cum ejusdem Prolegomenis, & Notis in fine adjectis.

Amstelædami, ex officina Wetsteniana, 1711, 8.
Alph. 1 pl. 21.

EN novam Novi Testamenti Græci editionem, nitidissimis non modo typis expressam, sed & insigni variantium lectionum, e centum & amplius MSS. Codd. & antiquis versionibus collectarum, apparatu, ac tanto locorum parallelorum numero, quantum vix ipsa quidem profert editio Milliana, instructam, crisique tandem perpetua, qua singulæ lectiones variantes, earumque valor, aut origo, ad XLIII canones examinantur, insignitam. Præfationem elegantissimæ huic editioni, sine ullis litterarum nexibus & compendiis editæ, præmisit Henricus Wetstenius, in qua de occasione recudendi hujus novi Fœderis libri erudite disserit, D. Johannis Felli, Præsulis Oxonienſis, consilia summopere deprædicat, ac tandem rationem tum additorum tum omissorum locorum parallelorum reddit. Præfationem hanc Editoris G. D.T.M.D. canones insequuntur Critici, numero XLIII, secundum quos variantes N. T. lectiones examinandas, judiciumque de iis ferendum esse statuit. Negligentiam igitur, oscitantiam, festinationem, imo & malitiam descriptorum genuinam variantium lectionum causam sæpissime fuisse, inculcat, & ad specialiora deinceps progressus de Codicum quoque Manuscriptorum ab impressis differentia, Patrumque citationibus agit, &, quomodo variantes lectiones, cognita earum origine, plerumque pereant, edisserit. His præmissis, quadripartita Autor consignavit Prolegomena: (1) De collectionibus & collectoribus Lectionum variantium. Mentionem ergo, post designatum Typographiæ, atque Critices initium, (quod seculo XV ultra medium decurrente factum esse existimat) injicit Laurentii Vallæ, Cardinalis Ximenii, Erasmi Roterodami, Stephanorum, Roberti atque Henrici, Crispini, editionis Basileensis, Tigurinæ, atque Parisinæ, Casauboni, Wæchelii,

Valesii, Bezæ, Curcellæi, (de quo penes doctos propter variantes lectiones subortam suspicionem monet,) Flacii, Canteri, Euthymii, Piscatoris, Lucæ Brugensis, Caryophili, Joh. Morini, Grotii, Bibliorum Polyglottorum Londinensium, Walæi, Sauberti, Calovii, editionis Oxoniensis, Zacagnii, Pritii, Gregorii, Thomæ Gale, Millii, Josephi Scaligeri, Isaaci Casauboni, Zegeri, Fellwingeri, editionis Montensis Gallicæ, Amelotti, Richardi Simonis, Hartsœkeri, Cats, Reizii, Hedingeri, de la Cerda, & Coddæi. (2) De Manuscriptorum qualitatibus; de quibus dum disserit, in rationem prius deperditorum Apostolicorum autographorum inquirit, deinceps ordine Codices Manuscriptos recenset, eorumque historiam succincte pertexit. Meminit namque Codicis Alexandrini, Cantabrigiensis, (quos Codices Curcellæum in ἐπικρίσει sua, de Matthæo XXIV capitibus truncato, confudisse, ὡς ἐν παρόδῳ notat) Codicum Bibliothecæ Bodlejanæ, Codicum Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, versionis Copticæ, Codicis Claromontani, a cœnobio ita denominati, Complutensis, variantium lectionum Curcellæi, Codicis Collegii Emanuelis Cantabrigiæ, Codicis cœnobii Gallici St. Germani, versionis Gothicæ, Codicis Collegii Gonvilli, & Caji, Evangeliorum Goodii, Codicis Collegii Lincolniensis, Codicis Collegii Magdalenæ, Codicis Montfortii, trium collegii novi Oxoniensis MStorum, trium Petavii Codicum, Codicum Barbarini, Codicum Stephani, Codicis Trithemii, lectionum Marchionis Velesii, Petri Faxardi, Codicum Jacobi Usserii, & Codicum denique Wæchelianorum. (3) De canonum Criticorum confirmatione disserit, quæ eo adjecit consilio, ut impetus ille coacervandi ulterius varias lectiones aliquo modo inhiberi, & sanctissimus Codex a suspicionibus liberari posset, unde &, dum in confirmando canone primo occupatus est, perpendit, an non brevi manu tantæ variantium lectionum multitudini, quæ ultra triginta millia in editione D. Millii comparent, occurri, & ulterior conquisitio fervorque conferendi MScta refrænari possit, nisi se forte obtulerit codex vetustior iis, quos habemus collatos, quod fieri posse putat, si, cum authenti-

cos

cos Evangeliſtarum & Apoſtolorum, quos olim in Archivis Eccleſiarum diu conſervarunt, non habeamus, antiquiſſimum, qui ſupereſt, Codicem, nempe Alexandrinum, aſſumſerimus, cujus variantes quoque lectiones, allato ex Matth. XXV exemplo, examinat atque conciliat. Omnes igitur canones antea jam adductos in apricum iterum producit, variosque ad illorum confirmationem teſtes in medium affert. (4) De uſu hujus criſeos agit, in quo breviter oſtendit, & exemplo ex Matth. IX, 36 deſumto declarat, quomodo Lector hac criſi & ſignis uti, & de varia lectione judicare poſſit. Denique huic N. T. editioni præfatio Stephani Curcellæi, præfatio N. T. Oxonienſis, editioni anni 1675 præfixa, præfationis Whitbyanæ capita vel argumenta, operisque Whitbyani partitio, & indices locorum urbis & templi Hieroſolymitani, ex mente Lightfooti adjiciuntur, quibus loca Terræ ſanctæ, quorum fit mentio in Evangeliis, area templi tempore Servatoris, & tabula Geographica ad Acta Apoſtolorum in mappis accedunt. Ad calcem operis notæ reperiuntur Criticæ, in quibus variantes lectiones maxime notabiles in potiſſimis Scripturæ ſacræ oraculis occurrentes erudite examinantur.

JO. PHILIPPI STORRII, IN LIBERA Heilbronna Eccleſia Paſtoris & Gymnaſii Scholarchæ, Decas Exercitationum exegeticarum ad ſelecta & difficiliora Sacræ Scripturæ loca.

Ulmæ, apud Ge. Wilh. Kühn, 1711, 8. Pl. 13.

MAx. Rev. Autor in ipſo titulo profitetur, ſe, collatis præcipuis verſionibus & præſtantiſſimorum veterum pariter recentiorumque commentariis, in cujusvis loci ſenſum genuinum pie ac libere inquiſiturum. Poſtquam igitur *Exercit. I* locum *Geneſ. II, 17* expoſuiſſet illuſtraſſetque, *Exercit. II* convertit ſe ad *Geneſ. III, 12, 13*. Ubi nova ratione, ſolum, uti fatetur, Seb. Schmidium conſentientem habens, docet, illic tradi ingenuam Adami & Evæ confeſ-

ſionem lapſus: eosque refutat, qui ex hisce verbis Adamum hypocriſeos, temerariæ excuſationis & blaſphemæ ipſius DEI inculpationis accuſare ſolent. *Exerc. III* ad *Eſai. LXI*, 8 demonſtrare nititur, Filium DEI hic loquentem induci, & conſilium agitantem de reſtitutione generis humani. *Exercit. IV* ad *Geneſ. IV*, 1 Lutheri verſionem approbans, porro contendit, Evam neque circa ſubjectum erraſſe, neque circa nativitatis circumſtantiam de matre Meſſiæ innupta, ſed integram fidei confeſſionem de Chriſto edidiſſe. Dicens enim: *Poſſideo virum Dominum*, bene noverat, (ex noſtri quidem Autoris ſententia,) filium hunc ſuum non eſſe Meſſiam: attamen quia vidit, per hunc primogenitum impletionem Protevangelii jam exordia quaſi quædam ſumere, ſeque eum habere, ex cujus lumbis aliquando eſſet oriturus Meſſias: hinc ex deſiderio fidei pleniſſimo de filio ſuo dicit, quod utique ſciebat de Meſſia ſolo intelligendum eſſe. Eva igitur, Cl. Autore judice, erravit duntaxat in remotiore illa circumſtantia, quod ex Caini poſteris Meſſiam naſcendum putavit. Eodem ſenſu *p. 75* exponit Lamechi orationem *Geneſ. V*, 29. *Exercitatio V* dicata eſt elucidationi verborum Petri *Actor. II*, 25-31. *Exercit. VI* de Evangelio Paradiſiaco agitur ad *Geneſ. III*, 15. *Exercit. VII* verſatur in *Pſal. VIII*, 2, ubi latere prophetiam de Meſſiæ regno in N. T. contendit. *Octava* ad *Levit. XVIII*, 18 pugnat, hic loci diſerte prohiberi polygamiam. Ubi & defendit, eam juri naturali adverſam eſſe, non obſtante divina circa Patriarchas diſpenſatione. Judicat enim, præcepta, quæ ad primam pertinent Decalogi tabulam, eſſe indiſpenſabilia; circa ſecundæ autem tabulæ præcepta ſupremo Numini, non item homini ulli, integrum eſſe diſpenſare. Hic, quod attinet ad opinionem de polygamia jure naturæ prohibita, obiter notamus, eam omnium cordatiorum Philoſophorum, ad quorum forum hæc quæſtio pertinet, conſenſu hodie deſtitui, quin etiam multorum Theologorum, quibus pollicem premit Cl. Hochſtetterus in Collegio Pufendorfiano non ita pridem edito Exerc. IX §. 12. *Exerc. IX* ad

Matth.

Matth. I, 19 ſtatuit, Joſephum ſciviſſe, Mariam ex Spiritu S. eſſe gravidam, adeoque voluiſſe eam dimittere, quod nefas putaret, uxorem habere eam, ex qua naſceretur DEI Filius, & hactenus eum *juſtum* dici ac fuiſſe. *Exerc. X* ad *Matth. XXVII, 5* & *Act. I, 18* de morte Judæ proditoris diſputat. Videtur ipſi Judas in locum ſolitarium ſeceſſiſſe, & linteum vel laqueum collo circum dediſſe, factoque in cervice nodo, manibus propriis hinc inde traxiſſe, donec ſpiritum intercluſerit: unde conſecutum eſſe, ut ſuffocatus fieret πρηνὴς, id eſt, pronus concideret in terram. Er iſt/ inquit, um und zur Erden nieder geſuncken.

A TREATISE OF THE THREE EVILS of the laſt times &c.

i. e.

TRACTATUS DE TRIBUS MALIS ULTIMORUM TEMPORUM, bello, peſtilentia & fame, naturalibus item & moralibus cauſſis eorum, ut & ſequenti adventu Antichriſti ad mentem antiquiſſimorum Patrum.

Londini, apud R. Knoplock, 1711, 8.
Pl. 16.

PAtrum nobis ſententiam de Antichriſto, ſed miris pictam ingenii coloribus, proponit Anonymus iſte, majorem ei, quam vulgaris Proteſtantium ſententia præfert, ſimilitudinem veri conciliaturus. Cui ſi fides habenda, tanto minus par erat, e veſtigiis Eccleſiæ antiquioris referre gradum & novam viam ingredi, quanto plures cauſſæ, etiamſi Anti-Chriſti exprobratio a Pontifice Romano removeatur, ſeparationis noſtræ relinquuntur, quantoque expreſſius Theſſalonicenſes Paulus ad παράδοσιν ea ex parte ablegat 2 Ep. II, 5, 15. Ejus conſervationem ut exiſtimat, Patres ad conſenſum, quo inter ſe conſpirant, adduxiſſe; ita ferre non poteſt, cæcos eos hoc in negotio videri viris clariſſ. Joſepho Medo & Guilielmo Whiſtono, intelligentiam

myſterii hujus ad noſtra tempora, ſcientiarum maximis incrementis nobilitata, reſervatam eſſe ex Dan. XVI, 4 concludentibus. Contendit enim de ſcientiis, ad quas multæ magnæque per aliquot ſecula factæ acceſſiones, Mathematicis, Philoſophicis & Philologicis ſermonem Danieli non eſſe, de diviniori longe noſtrisque adhuc ignota temporibus canenti, dein, ea ratio ſi valeat uſquequaque, Apoſtolos quoque ipſos ad cæcorum ſortem dejici, & ea, quæ ſuggeſſit Spiritus ſanctus, ſine ſenſu effutientium, alias enim non fuiſſe, quæ ad oracula divina intelligenda pertineant, invidioſe ſubtracturos; veroſimile fieri, numeros antiquiorem Eccleſiam tempusque vaticiniorum implendorum ignoraſſe, ſed propterea tamen omnem illi cognitionem myſteriorum divinorum eripiendam non eſſe; altius ſibi ſapere viſos recentiores, ſed eventum plurimorum jactantiam gnaviter eluſiſſe. Ceterum peropportunam eſſe his temporibus tractationem iſtam, colligit ex tot tantisque catervis Atheorum, Deiſtarum, Libertinorum, plures quotidie in partes ſuas trahentium, quas inter alias regiones cumprimis Patriam ferre conqueritur. Vertitque itidem in rem ſuam, quod qui ſacris nunc in Ruſſia magna præeſt Patriarcha vicarius Jaworowsky libro de Antichriſto 1704 edito (v. Act. Er. A. 1706 p. 92 ſq.) eandem Patrum ſententiam propugnavit, occaſione prodigioſi infantis, qui Bagdati natus quibusdam ſuſpicionem Antichriſti in lucem prodeuntis injecerat, prout Autorem amicus, ab Ruſſo nobili certior ea de re factus, edocuit. Imo & bellum Confœderatos inter & Suecos cum Turcis ſocietatem coituros neſcio quæ monſtra parturire credit, cauſſisque ferentis longius Turcas manſuetudinis divinæ oſtenſis, commonſtrat, neque inter eos quæri Antichriſtum poſſe, quod voluit Autor libri Anglici ſub finem ſeculi præterlapſi eo de argumento editi. Hæc ex Præfatione excerpta Lectori dare viſum eſt, ex qua & conjecturam de occaſione errorum, in quos Vir cl. Whiſtonus prolapſus eſt, huc transſcribi non invitus patietur. Mea ſententia, inquit amicus Anonymi noſtri, ſtudium Apocalypſeos Joannæ in

trans-

transversum egit Whistonum, cumque hodiernum calcucum 1260 secutus animadverteret necessum esse, ut circa quartum quintumque seculum Ecclesia multum a veritate deflexerit, atque innovationes Romani cœtus corruptelæque, prout eo trahuntur, prædictioni minus respondere viderentur, fieri potuit, ut Arrianam controversiam in subsidium vocaret & a constitutione doctrinæ orthodoxæ initia corrupti Ecclesiæ status repeteret.

Argumento vero huic de Antichristo præmisit Autor noster de bello, peste ac fame tractationem, ratus, ab his minoribus malis occipientem iram Numinis in longe illo gravissimo deflagraturam. De bello ita agit, ut doceat, peccato, quod ἐπιθυμίαν ὀφθαλμῶν Joannes vocat, puniendo illud adhiberi, certissimeque in extrema tempora sæviturum esse, atque ea quidem ratione, ut, quicquid terrarum est, ad excidium vastitatemque vocetur, quo pacto vaticiniis de exstirpando penitus impiorum grege surrogandisque in locum eorum mitibus & justis prædicta eventum sortitura suum esse existimat. Locum erupturæ calamitatis in Europa terrisque Septentrioni subjectis investigat, similitudinemque illam inter & excidium Hierosolymitanum persecutus, quos intactos relictura sit homines & quomodo, nempe ut vitam potius quam alia quæcunque servent, ostendit. Consimilem in modum concepta sunt subsequentia de peste, quam docet τῇ ἀλατονείᾳ τῦ βίυ ultimis temporibus maxime invalituræ oppositum & conjunctum iri cum omnis generis morbis, iis cumprimis, qui ab immodico calore ortum trahant, utpote ad coercendum animorum fastum semper immissis. Causas eorum alias ab ipsis astris atque anni temporum perturbatione arcessit, alias ab exhalationibus terrarum e sinu erumpentibus, omnesque conjunctim illud malorum genus invecturum in impios, piis etiam hic nihil tale subeuntibus, declarat. Gemina sunt hisce de fame allata, quibus proinde prætermissis ad palmariam de Antichristo quæstionem libet accedere.

Existimat igitur Anonymus noster, vocem Antichristi stri-

ſtrictius acceptam, cum Chriſto Servatori opponatur, hominem unicum denotare, ſed liberiori ſignificatione poſſe ad multos alios transferri. Poſſe ita ſententias Pontificiorum & Proteſtantium ſecum conſiſtere; illos enim in arctiores terminos vocem concludere, Patrum doctrinæ tenaces, ſed in applicatione tamen ad Neronem verbi cauſſa vel Julianum rei ſatis minime facientes, hos ea liberius uti ad cœtum hominum Antichriſto dantium operam deſignandum. Antichriſtum nempe corpus, perinde ut Chriſtum, quem ille imitaturus ſit omnibus modis, habere myſticum, idque in Romana Eccleſia inveniri, ſed non ſola, membris ejusdem & Proteſtantium in cœtibus ingenti numero ſua ſe impietate ubique prodentibus, ipſum autem unicum hominem fore. Patere id ex Scriptura Sacra, inditis Antichriſto appellationibus in illam nos ſententiam vel invitos trahente, cujusmodi ſunt ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀνομος &c. Clariſſimum vero locum eſſe Joh. V, 43, ubi ad Judæos Chriſtus; *veni ego*, inquit, *in nomine Patris mei, neque me recipitis, quod ſi alius venerit in nomine ſuo, eum recipietis.* Eventura enim olim ſub Antichriſti tempora Servatorem hic canere, neque aliud perſuadere particulam ἐὰν, dubii nonnullis & incertitudinis indicem viſam; eo vero admiſſo, luculentam ἀντίθεσιν inter voces ἐγω & ἄλλον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς & ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, quænam ſententia verior, perplexum neminem relinquere; inſuper ab nulla ſocietate vel civili vel Eccleſiaſtica, nedum a Pontifice Romano, gentis reſtaurationem ſuæ expectaſſe Judæos, alia omnia de Meſſia, quem opperiuntur, ſentientes, argumentoque eſſe idcirco, prædictionem Chriſti necdum exitum habuiſſe. Momentum haud trahere, quæ contra objiciantur: Paulum & Johannem ſuis jam temporibus conqueſtos de Antichriſti ἐνεργείᾳ ad ſpiritum Antichriſti reſpexiſſe, decem vero cornuum beſtiæ quartæ interpretationem apud Danielem cap. VII nihil cogere, ut parvo cornu inter cetera enato, quo Antichriſtus ſignificatur, unicum hominem deſignari negemus; poſſe enim

enim per decem cornua imo per ipſas beſtias, verſu 17 præeunte, Reges intelligi fundatores regnorum, quod autem quarta beſtia regnum quartum vocatur v. 23, id in mentem nobis revocare morem Scripturæ, a capite vel Rege familias & civitates atque ipſa etiam regna denominantis. Neque vero, aſſumta communi interpretatione, ſi longius duraturæ Monarchiæ plures ſuccedentes ſibi poſtulaverint Principes, idem ad regnum Antichriſti transferri poſſe ſpatio triennii & trimeſtri circumſcriptum. Huic ſententiæ Anonymus a teſtimonio Patrum, Irenæi, Cyrilli &c. ut & Judæorum, maxime Rabbi Jacobi in libro Abchoth Jochel, ab Hulſio titulo Theologiæ Judaicæ edito, præſidium petit & diſtinctius dehinc Antichriſtum nobis delineare conatur.

Typos ejus in Antiocho Epiphane, Herode filio Antipatris, Simone mago, Nerone, Juliano Apoſtata & Mahometo ſiſtit, Parentes peſſimos, Judæum hominem e tribu Dan & Chriſtianum Apoſtatam fore, in orientis partibus proditurum in lucem, ſpecie ſua hominibus, Judæis imprimis, pro Meſſia eum habituris, fucum facturum, decem Reges in imperio Romano tum exſtituros ſub jugum miſſurum, Romam expugnaturum inque ipſa divi Petri æde divinos habiturum honores oſtendit, mentione quoque beſtiæ ſeu falſi Prophetæ in oriente exorituri facta. Sed & fidelium qui ſtatus futurus ſit, docet, annunciaturos eſſe adventum regni Dei, armatos ſingulari virtute & donis miraculorum, quæ noſtris temporibus nemini impertiri, pœnæ magis, ceſſaturæ ultimis temporibus, quam ordini œconomiæ divinæ tribuendum putat. Inde ad Antichriſtum redit, cujus in orientem expeditionem, Hieroſolymarum expugnationem, blaſphemias, vagam libidinem, (eo enim refert, quod deſiderium fœminæ eum non curaturum Daniel prænuntiat) cultum Dei Maozzim, i.e. Diaboli, magicas artes & vim miracula patrandi breviter exponit. Huc faciunt, quæ addit de ſtatu orbis eo tempore, de charactere beſtiæ, de duobus teſtibus, eorum morte & regni Antichriſtiani fine, effundendis ſeptem phialis, quæque his accedunt de ſignis

temporum, quibus Antichristus sit compariturus. Ex iis (nam nostrum non est recensionem longiorem digressionibus multis in infinitum extendere) judicium ferent, quorum interest, quantum inde metuendum periculi vulgari de Antichristo sententiæ. Monendum ad hæc, Homiliam Ephrem Syri de Antichristo Anglice versam stipatamque notis ad ipsum limen tractationis esse appositam, quod eandem ille, quam Autor noster, sententiam de Antichristo tueatur.

LAMBERTI BOS ELLIPSES GRÆCÆ, sive de vocibus, quæ in sermone Græco per ellipsin supprimuntur. Editio secunda quibusdam in locis aucta.

Franekeræ, apud Wibium Bleck, 1712, 12.
Constat plag. dimid. 31½

ELlipsios Græcæ mysterium, quod celeberrimus Autor anno MDCCII publicæ luci exposuit, in Actis ejusdem Anni p. 183 recensuimus, operamq; in explanandis curatius Novi Fœderis Pandectis & Scriptorum Græcorum placitis collocatam abunde cognovimus. In secunda hac editione quædam addidit, mutavit, correxit, quæ in priori omissa aut minus accurate dicta videbantur; unde ea, quæ præeunte Nostro ad dicta Scripturæ Luc. IV, 33, Matth. XXXII, 14, Luc. XIII, 9 citato loco notaveramus, non amplius comparere, alia tamen exempla passim superaddita esse animadvertimus, ut de appendice primæ editionis in ordinem nunc redacta nihil dicamus. Denuo videlicet observat Cl. Au-
p. 24 tor, accusativum in voce βοηθείας post τὸ ἐπαρκεῖν τινι nonnunquam deesse, quem in finem ex sacris 1 Timoth. V, 10 εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, atque ex profanis Theocr. Idyll. XXVI ἐπαρκεῖν τέκνοις allegat. Apud Lucam in
55 Actis Apost. I, 7 οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι &c. ἔργον deficere,
74 apud Ælianum vero integre occurrere ait. In phrasi σφενδονᾶν ἑαυτῷ supplet κλίνην, & ex Act. Apost. IX, 34 σῴζεσθαι σεαυτῷ exemplum præbet. Substantivum μέλος, *membrum*,

brum, in adjectivo subinde abesse firmat, ut in Epist. ad Heb. XII, 13, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ scil. μέλ☉, *ne claudum* (membrum corporis) *luxetur*. Χρῶμα etiam subintelligendum existimat in τὸ μέλαν, quando substantive sumitur pro *atramento*, ut 2 Corinth. III, 3, ἐγγεγραμμένη ϑ μέλανι, & 2 Johann. v. 12, διὰ χάρτ ϑ καὶ μέλαν☉. Porro plurium vocum ellipsin in oratione quadam deprehendi ostendit, & idcirco ad testem Lucam provocat cap. IX, 13: Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον· Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰχθύες, εἰ μὴ ἃ πορϑηϑέντες &c. Ubi ante εἰ μὴ requiri dicit ϑ δυνατόν ἐστι, vel ϑ δυνάμεϑα, hoc sensu; *Date vos ipsis edere: Illi vero dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinque panes & duo pisces.* (Facere hoc non possumus) *nisi profecti aliquo emamus &c.* Sic Marc. XI, 32 ἐὰν εἴπωμεν. Ἐξ ἀνϑρώπων. ἐφοβεῖντο λαόν, ubi post illa ἐξ ἀνϑρώπων membrum posterius deesse arbitratur, scil. κακῶς ἔξει, vel τί γένηται ἡμῖν, vel simile. Postremo monemus, hunc libellum cum multis suis additamentis & observationibus brevi apud nos editurum Virum Cl. Christianum Schœttgenium.

EXCERPTA E DIARII VENETI TOMO X Anni 1712 Artic. III, de quibusdam libris de Epidemia boum, nuper in Italia vulgatis.

CUm in Actis nupero M. Martio anni 1713 de Clariss. Virorum, Ramazzini & Michelotti, Libellis de contagiosa boum epidemia, quæ hactenus in Italia regnavit, dictum sit, hoc loco tres alios quoque addere operæ pretium duximus, fide quidem Diarii Veneti, cum ipsi ad nos libri nondum fuerint allati.

TESORO DI VARI SEGRETI, E RIMEDI, provati contra il malo contagioso de' buoi &c.

i. e.

THESAURUS VARIORUM SECRETORUM & remediorum, contra malum contagiosum boum probatorum, una cum duabus Dissertationibus & Epistola Medicorum celeberrimorum de Morbis internis & externis, eorundemque curatione; & Appendice multarum observationum circa pestem, seu contagium, homines afficiens; circa morbos equorum, aliosque affectus corporis humani, & tandem circa morbum Gallicum factarum.

Venetiis, apud Hier. Albrizzi, 1712, 8.

QUemadmodum autem hoc in Thesauro varia de variis morbis traduntur, ita ea solum referemus, quæ de boum contagio memoranda sunt, reliqua recensituri, quam primum ad nostras manus liber ipse pervenerit. Commemoranda igitur ex hoc venit I *Dissertatio D. Francisci Fantasii, Medici Veronensis*, quæ primo loco legitur, *de febre* scilicet *contagiosa, quæ in Veronensi agro & tota fere Veneta Ditione boves solum & juvencas exercuit, & exercet*. Inter phænomena in bobus hisce observata inter alia commemorat, quosdam sanguinem minxisse, hunc que circa cor magis fluidum, raro coagulatum, cordis vero ventriculos eodem semper vacuos extitisse. In capite cerebrum in quibusdam defeciisse, vel occupatum humore fœtidissimo, & quasi apostemate, medullam quoque ossium & cornuum arefactam vel consumtam fuisse. Causam in divinum quid, quod in morbis latere solet, rejicit, venenum tamen in eo consistere putat, quod ad putredinem & corruptionem humores disponat. In Cura venæ sectionem rejicit, nullius usus eam conjiciens, ubi sanguis & spiritus sunt corrupti, scarificationes nihilominus commendat, utpote quæ humores foras eliciunt, eorumque motui aliam determinationem conciliant. Laudat porro trepanationem cornuum ad medullam usque & setaceum auribus & collo circa pectus applicandum. Ex Pharmacia sequentem non inutilem putat fore formulam: Rec. Theriac. diatesseron, unc. ij. diascord. Fra-

ca-

caſtor. unc. j. Chinæ Chinæ pulver. unc. ij. M. omnia invicem & exhibe cum libr. iij. defœcatorum ſuccorum anagallidis aquaticæ, naſturtii aquatici, cochleariæ, vel ſimilium herbarum ſcorbuticarum. Si iisdem ſuccis addatur libra I vini albi generoſi, eo efficacius fore deprædicat remedium; quod reiterandum erit per tres vices, ſemel ſcilicet in die.

LETTERA SCRITTA AL SIG. ANTONIO Vallisnieri, &c.

i.e.

D. JOH. BAPTISTÆ MAZINI, MEDICI Breſcienſis, Epiſtola ad Antonium Valliſnerium de præſente Epidemia contagioſa boum ditionis Brixianæ, die 11 Novembris 1711. datæ.

HIc in bobus quibusdam obſervaſſe ſe dicit materiam quandam mucoſam continuo ex naribus exſtillantem, oculosque lacrymas fundentes, quorum anguli poſtquam cum vino ſalviato fuerant loti, vermes extra prodierunt inter ſe invicem contorti, inſtar glomeris filorum; capita interim eos non prona verſus terram, ſed in altum porrecta geſtaſſe. Cauſam in infauſtos planetarum poſitus & malam anni conſtitutionem rejicit, quæ inſenſibilem transſpirationem ſuppreſſit, & ad recipiendum veneni fomitem corpus diſpoſuit. Inde in Cura omnia illa conducere ait, quæ transſpirationem liberiorem reddere, & venenoſo miaſmati ſatis reſiſtere poſſunt. Suadet hinc decoctum lentium, ſcorzoneræ, gentianæ, pentaphylli, contrayervæ, imperatoriæ, ſcordii, angelicæ, vinum album admiſcendo. Addit his folia cardui benedicti, meliſſæ, nitrum puriſſimum, & theriacam veterem. Colatura hujus quotidie mane bobus calide eſt propinanda, iique bene contegendi, & bis fricandi, ſtabula vero baccis lauri & juniperi ſunt fumiganda. Naribus interim bis de die injiciendum venit vinum nigrum cum foliis nicotianæ & ſulphure vivo medi-

tum. Aliud decoctum bono cum successu mane & vesperi datum fuit ex salvia, petroselino, fœniculo, roremarino, sempervivo, majorana, melle & sale cum vino albo & aceto forti paratum. Tenebantur interim boves capite inclinato, & ore per baculum transversim immissum aperto, ut saliva profluat; imo lingua eodem cum decocto sedulo fuit fricata. Ad linguæ fissuram & materiæ fœtentis profluxum adhibita fuit frictio cum aceto forti, sale, absinthio, & allio, in qua mistura lintea fuerunt intincta.

ORIGINE, PRESERVATIVO, E RIMEDIO del corrente contagio pestilenziale del bue,

i. e.

DE ORIGINE, PRÆSERVATIONE, ET remedio præsentis contagii pestilentialis inter boves grassantis, Autore D. JOSEPHO GAZOLA, Veronensi, Medico Cæsareo, & Promotore Academiæ Aletophilorum.

Veronæ, apud Fratres Merli, 1712, 4.

AUfor hic eandem, quoad mali originem, cum Ramazzino fovet sententiam, illos irridens, qui ab infausto siderum influxu eandem deducere malunt. In Cura alcalia commendat, cum malum ipsum ab acido volatili ortum existimet; in specie vero zedoariam, scordium, dictamnum Creticum, in vino generoso, vase bene clauso, per paucum tempus bullire, eoque spongiam imprægnare & nares cum palato & lingua probe fricare jubet; & si forsan hæ partes sauciatæ fuerint, easdem bombace Elyxiri suo antipestilentiali, ex myrrha, aloe & balsamo Peruviano per spiritum vini rectificatum extracto, imprægnata fovet. Quod etiam Elyxir cum spiritu vini camphorato mixtum pro stomacho confortando infundi potest. Ex diætetico fonte jusculum, vel modo commemoratum decoctum, vel aqua cum farina fru-

frumenti vel milii aut cum furfuribus & ſole miſcendum, propinari jubet. Pabulum vero ſit fœnum optimum, vel folia vitis, fraxini, &c. Pro præſervatione in pagis ſæpius hinc inde recens lignum juniperi, ramos lauri, cypreſſi, pini, laricis, abietis, &c. accendi vult. In ſtabulis vero pix navalis ardeat, vel ſuffumigium fiat ex baccis juniperi, myrti, lauri, &c. vel ex paſtillis ex pulvere pyrio, ſuccino, ſulphure, cum paucis guttis ſtyracis liquidæ vel pice navali paratis. De cetero munditiei ubique opera eſt danda. Mortuorum caput, pedes & cauda concremari, corium præparari, interranea vero profunde ſatis ſub fimo ſepeliri debent, cui affundenda aqua bulliens, calx viva aſpergenda, aliusque fimus ſuperimponendus eſt.

ISTORIA DELL'EPIDEMIA DE' BUOI, accaduta l'Anno 1711.

i.e.

HISTORIA EPIDEMIÆ, BOVES ANNO 1711 infeſtantis, cum examine cauſarum, remediis, & modo præſervandi ſanos boves.

Venetiis, apud Petrum Orlandi, 8.

COntinet hic liber 1. *Relationem de morbis boum in pago Sermeolenſi ab Antonio Maria Borromeo, Jo. Mariæ Lanciſio exhibitam*; 2. *Epiſtolam ejusdem Borromei ad Amicum datam, in qua ſuam fert de origine, remediis & præſervatione boum ſententiam*; 3. *Epiſtolam Lanciſii ad Borromeum exaratam*, in qua hoc argumentum uberius diſcuſſit. In epiſtola prima deſcribit Reverend. Borromeus hiſtoriam, quæ inter boves, qui in ſtabulo pagi Sermeolenſis, qui fratri ſuo paret, contigit, a nobis ex Clariſſ. Ramazzini in Actis l.c. communicatam. Inter phænomena alia recenſet, ſanguinem ex aure ægroti bovis extractum, dum in terram decidit, & coagulatus fuerat, continuiſſe quasdam particulas,

las, instar stellarum minorum micantes, quas alias conchæ minutorum piscium, a Patavinis Scardolæ dictorum, referre solent; easque salia esse existimat, primum unita, dein a sanguine separata. Tubercula, variolas referentia, & alios viscerum status p.n. non pro causa sed effectu morbi habet, cum, qui cito interierunt boves, viscera integra obtinuerint. Medicamenta interna, quæcunque etiam fuerint adhibita, nihil profeciisse asseverat, boves vero, qui in vita servati fuerunt, in cute pustulas quasdam recepisse, viscidum & sanguinolentum ichorem continuo plorantes. Tandem concludit, febrem fuisse acutam, quæ animalia hæc divexavit, cum dissolutione manifesta sanguinis, siquidem salia acida, impura, activa, nitrosa, aluminosa, variæque figuræ ab aere, aquis & pascuis hausta, fuerunt communicata. In Epistola secunda rationes reddit, ob quas in veram causam hujus morbi inquirere difficile sit, morbumque non tam pestem quam febrem pestilentialem epidemicam & contagiosam vocat. Veram ætiologiam traditurus atmosphæram accusat humidam, jungendo huic salia acria & volatilia, ex terra multis succis mineralibus imprægnata exhalantia, vel a sole exaltata. Quoad Curam duas format Indicationes, quarum 1) febris sedanda, 2) malignitas salium refrænanda est. A purgantibus abhorret; venæ sectionem concedit in principio morbi, in plethora, & in bobus alias robustis & sanguineis. Nec approbat febrifuga, nec emetica, nec suffumigia, nec cephalica, nec id genus alia, utpote quæ motum humorum accelerant, & oleum igni affundunt. Jubet potius, primis mali signis apparentibus bovem ab aliorum consortio segregare, ruptisque in ore & faucibus pustulis vel tumoribus, clysma eidem emolliens injicere, cujus effectus si fuerit frustratus, bos interim bene saginatus, in os infundere medicamentum leniens ex cassia, & tartaro crudo in calido jusculo vel aqua cichorei soluto; sin animal non saginatum fuerit, sanguinem evacuare, & primo strigile, hinc manu oleo amygdalarum dulcium imbuta fricare illud, inde setaceum, mediante hellebori radice, in collo excitare,

tare, huicque culcitram, ex lana parandam, nec adeo gravem, ad aures usque imponere. Nec nocere possunt scarificationes ipsi loco, quo vena secta fuit, adhibitæ, Sin febris non remittat, sed potius augmentum capiat, iterare venæ sectionem, e re erit. Potum quod concernit, de eo nihil infirmis propinari vult, panem potius, vino generoso vel aqua aliqua theriacali ebrium exhibere jubet. In declinatione febris parum potus, post tres vero dies aquam malvæ cum succo limonum, vel alio acido, aut aquam scordii, centaurii minoris vel cardui benedicti eis concedit. Laudat etiam, si supra setaceum vesicatoria apponantur, & contra vermes infusio mercurii cum aqua cardui benedicti exhibeatur. Si in meliorem statum vergant res bovis, moderate fœnum, folia vitis, & ulmi'ei porrigantur. Motus proficuus erit, bobus imprimis ætatis maturæ, & non adeo spirituosis: stratum quotidie immutandum est. Præservationis gratia sobrietatem injungit, antidota rejicit, fœnum & aquam bonæ conditionis laudat, herbas siccas oriente Sole concedit. Interim remoti teneantur ab infectis. Stabula suffumigentur cum baccis juniperi, spica, thure, aut eundem in finem acetum vitriolatum cum pauca camphora laminæ ferreæ infundatur, imo aliquot grana pulveris pyrii addi possunt. Existimat quoque, multum conducere ad præservationem, si porci, oves, & alia animalia immunda a stabulis removeantur. Os etiam aliquandiu cum succo limonum, vel alio acido, ut & aures & nares cum vino, aceto, & aqua rosarum eluantur. Lancisii denique Epistola tribus potissimum includitur capitibus, in quorum 1) disquirit, num hæc infirmitas boum pro novo morborum genere habenda, an veteribus jam dum cognita, & quo nomine appellata sit? in 2) determinat morbum, ipsiusque naturam, rationemque reddit, ob quam genus bovinum infestarit ille? in 3) Methodum commendat, boves non solum curandi, sed & præservandi. Morbum igitur veram pestem vocat, in specie generis bovini, veteribusque satis notam. Causam quod concernit, ex Hungaria potissimum morbum

iſtum in Italiam traductum, venenoſumque fermentum per os, per nares, & ubicunque pori patent, ſanis communicatum fuiſſe, hocque naturam habuiſſe acrem, mordacem, corroſivam, activam, pro partium diverſitate, quibus adhæſit, varia ſymptomata patrantem, putat. Pro Cura & præſervatione paucum ſed bonum alimentum bobus præbere, ſanos æque ac infirmos circa nares, linguam & palatum cum mixtura ex aceto, allio, ſulphure, ſale, ſalvia, baccis juniperi & oleo communi inungere jubet. Venæ ſectionem vero, purgantia & alia medicamenta violenter operantia rejicit. Cauteria inſimul, vel ſetacea, vel veſicatoria etiam atque etiam commendat, non ſolum collo, ſed etiam coxis, & ſcapulis applicanda, idque quamprimum infirmus fieri obſervetur bos.

De cetero plura adhuc in Diar. cit. ſequuntur e MSptis depromta, quæ cum nihil, Praxin quod ſpectet, ſuppeditent, ſed ad hiſtoriam imprimis morbi hujus in Italia graſſantis ſpectent, ſicco pede præterimus.

EXPERIMENTUM COAGULATIONIS extraordinariæ ex Diarii Trevoltienſis Anni 1711 Articulo 174 pag. 2120 excerptum.

CL. *Matte*, Demonſtrator Chymiæ Regius Monte peſſulano, ſingularem obſervavit coagulationem, quam breviter hic deſcribi conſultum duximus. In pulverem ſcilicet redegit materiam, quæ poſt deſtillationem ſubitam volatilis ſalis Ammoniaci cum calce factam in cornu reſtat, & in aqua limpida ad ignem ebullire curavit duarum circiter horarum ſpatio. Hanc aquam poſtea filtravit & aliquam ejus quantitatem evaporari paſſus eſt, donec ſuperior ſuperficies pelliculam contraheret. Tum ejus drachmas duas miſcuit totidem drachmis olei tartari per deliquium vitro infuſis, & exiguo temporis intervallo ad eam conſiſtentiam redacta eſt mixtura, ut globulos inde conficere liceret

ceret, sine damno in tabula huc illucque devolvendos. Affuso spiritu nitri, liquor salis ammoniaci pristinam recuperavit fluiditatem, affuso oleo tartari per deliquium denuo sublatam.

COMMENTATIO HISTORICA DE CORONIS, tam antiquis, quam modernis iisque regiis: speciatim de origine & fatis sacræ Angelicæ & Apostolicæ regni Hungariæ coronæ, cum figuris æneis; Autore MARTINO SCHMEIZEL.

Jenæ, apud Jo. Martinum Gollnerum, 1712, 4. Alph. 1 pl. 7.

COmmentatio hæc de coronis duas continet partes, quarum prior coronas tam antiquas, quam recentiores easque regias; posterior vero sacram, Angelicam & Apostolicam coronam regni Hungariæ tractat. Primam originem coronarum Autor ducit a veterum consuetudine, p. 7.
qua soliti fuerunt in conviviis capita strophiis circumdare, quibus vinculis succedente tempore varia accesserunt. Ipsæ coronæ variæ fuerunt, pro varia & diversa quippe temporum facie. Sic aliæ erant veteribus tempore pacis, 17, 28, 30.
æque partim lætitiæ, ut convivales, virginales, amatoriæ, nuptiales &c. partim sacræ honoris & virtutis: aliæ tempore belli, quales sunt notæ civica, castrensis, muralis, ob- 56, 76.
sidionalis, ovalis & triumphalis. Quod modernas regias attinet, eas primum locum inter insignia Regum ideo obti- 114, 116, 118.
nere existimat, quia Rex sit velut caput populi, ob cujus ca- 137.
pitis dignitatem præ reliquis corporis partibus, etiam ornamento illi, quo caput Regis ornatur, major autoritas & splendor, quam aliis accesserit. Harum quoque diversa sunt genera, ut aliæ fuerint Regibus priscorum temporum, alias recentiores Europæ Imperatores & Reges usurpent. Inter coronas priscorum Regum maxime Sauli Regis Ammonitarum & Davidis Israelitarum notantur, quarum co- 144.

ronæ capitis ornamentum videntur, in illius tegumentum
p. 151 ex auro compoſitum. De Regibus Ægyptiis obſervat, quod illis non unum capitis inſigne uſurpatum fuerit, ſed modo Diadema, modo duplex Diadema, modo Cidaris aut Tiara cum diademate, modo nunc leonis, nunc tauri, aut draconis
158 efficti imago. Quod Saulus in prœlio cum Philiſtæis corona fuerit conſpicuus, exinde patet, quod non tantum iſta inſignia continuo uſui deſtinaverint, ſed ipſi reges quoque
164 poſt Saulum illis tempore belli uſi ſint. In ſectione de modernorum Europæ Regum coronis in iſtarum uſum, cur tantum diebus ſolennibus & pompis introductus ſit, primum inquiritur. Quod ex peculiari inaugurandi Reges ratione evenit, quæ quum tempore Imperatoris Juſtini minoris ſacris ceremoniis peracta fuit, factum eſt, ut coronæ quo-
167 que a vulgari uſu removerentur. Priori autem tempore Reges omnes uſi fuere coronis a parte ſuperiori apertis,
168 quos quidem nunc clauſas introductas eſſe cognoſcimus. Inter tres Imperatoris Romano-Germanici coronas prima fuit Romana, ſic dicta, quod Imperatores more olim obſervato, Romæ per manus Pontificis Romani ea ſint coronati, quæve jam tempore Ludovici Pii nota erat, adeoque minus
170 a Caroli V temporibus petenda. Secunda eſt Germanica, quæ nec ex ferro, nec argento, ſed auro conflata, XIV librarum gravi pondere, videtur eſſe illa Caroli M. qua Ludovicum coronari voluit. Tertia eſt Lombardica de regno Italiæ, qua olim Imperator Mediolani in Lombardia Rex Italiæ renunciatus eſt, æque ac ſuperiores ex auro conſtans. Corona Danica clauſa hoc ab aliis differt, quod interi-
180 182 us mitra ex rubro holoſerico ſit ſuffulta. In Rudolphi Imperatoris corona, ut vocatur, domeſtica unio notatur pyri muſcatellini magnitudine, qui emtus ſit triginta millibus aureorum, cum ipſa corona integra aliquot centenis au-
197 reorum millibus conſtet. Triplicem Pontificis Romani coronam quod attinet, plurimi ejus ortum ad Clodovæum Franciæ Regem referunt, qui coronam ipſi ab Anaſtaſio dono datam Symmacho, aut ſecundum alios Horsmidæ Papæ,

pæ, aut ut Hincmarus loquitur, Beato Petro miserit. Posthac alteram Bonifacius VIII adjecit, & tertiam Benedictus XII, postquam celebrem de visione beatifica quæstionem decidisset sententia lata. Num in frontali ejus olim aureis litteris inscriptum fuerit nomen MYSTERIUM, post ea vero JULII, in utramq; partem disputatur, nec Autor eam controversiam curatius examinare sustinet. Pileus Cardinalitius, qui purpureus est, cum dependentibus nodulis fimbriatis, primum ab Innocentio IV in concilio Lugdunensi A. C. 1245 creatis XII Cardinalibus concessus fuit. A quo pileo ille, qui in Italia Archiepiscopis in usu est, non nisi colore differt, licet in Germania loco eorum pileorum mitræ vel tiaræ, quæ & infulæ vocantur, receptæ sint. Hoc argumento de coronis in genere & in specie de coronis modernorum Regum docte satis absoluto, transit Clarissimus Autor ad originem & fata sacræ, Angelicæ & Apostolicæ regni Hungariæ coronæ. Hæc corona, quæ præ se fert imagines crucis & Apostolorum a Pontifice Romano, Angelo præmonente, S. Stephano primo Hungarorum Regi christiano missa fuit, sive is sit Bonifacius VIII, sive Benedictus VII, sive Gregorius V. De ejus materia & forma, item loco custodiæ, satis ejus præcipuis, jure & prætensionibus Pontificis Romani in regnum Hungariæ plura Autor adnotavit, quæ vel carptim recensere supersedemus. Ceterum sub finem additus est index earum rerum, quæ notabiliores occurrunt. Ipse Autor ordinem sat elegantem sequitur, nec ipsum argumentum perfunctorie tractat, quum, quæ proponit, semper locupletibus testibus firmare annitatur. Nec parum lucis adferunt figuræ singularum coronarum, quas subjecit, quæ earum formas clarius repræsentant. p. 199. 201. 203.

MEMOIRS PART III.

i.e.

GUILELMI TEMPLII COMMENTARIORUM Pars III, edita a JONATHANE SWIFT.

Londini, apud Benj. Tooke, 1709, 8.
pl. 15.

TErtia hac Commentariorum, Illustrissimi quondam Anglorum Regis ad Fœderati Belgii Ordines legati, multis magnisque in Rem publicam æque ac Literariam meritis inclyti, vitam, ac res gestas complectentium, Parte continentur, quæ ab anno 1679, Pacis Noviomagensis conciliatione insigni, usque ad annum 1681, quo Guilelmus Temple publicis negotiis nuntium mittere cœpit, in aula Anglicana acciderunt. In Præfatione autem Cl. Swift monet, Illustrissimum Templium in exponendis Angliæ procerum, Reipublicæ negotia tractantium, vitiis virtutibusque magna libertate usum esse, atque arctissimam amicitiam cum Comitibus Sunderlandiis, Patre ac filio, itemque Ruffensi & Godolphino, etiamnum superstitibus, quorum immortalia tam in Britanniam, quam præpotentes Fœderatos, bello Gallo-Hispanico hodieque implicatos, merita pro eo ac par est, hac occasione prædicat, constanter coluisse. Deinde non dissimulat, unum alterumque in hisce Commentariis reprehendi. Ac primo quidem *multi* ægre tulerunt, celeberrimum Autorem laudum suarum præconem persæpe fuisse. Alterum vero, quod desiderant, nimium atque immoderatum in linguam Gallicanam, cujus non modo voces plurimas, sed etiam peculiares & Anglorum auribus graves loquutiones, Anglice verbotenus redditas, usurpavit, studium, & *Gallicismorum* quædam affectatio præpostera esse videtur. Ad quæ respondet doctissimus Editor, hujusmodi Criticos Commentariorum indolem ac naturam non recte dignoscere aut dijudicare. Quum autem id librorum genus Gallis originem suam debeat, Autoresque principem plerumque locum & personam in iis tueantur, Templium, horum vestigia sequutum, crebriorem sui rerumque a se gestarum mentionem non potuisse non injicere, affirmat. Etenim splendidissimo Conciliatoris pacis, Gallum inter & Batavos, horumque fœderatos redinte-

dintegrandæ, quem *Mediatorem* vocant, munere cum Lionellio Jenkinſio, Anglorum Regis nomine, Noviomagi perfunctus, gravisſima, quorum hiſtoriam conſignavit, negotia ipſe moderatus eſt, omnium arcanorum particeps factus. Ad ſtilum vero quod attinet, qui Gallorum vocibus atque *idiotiſmis* abundare dicitur, Cl. Editor hos vitio vertendos Templio non eſſe contendit, propterea quod in Pacis Noviomagenſis negotio omnia, tam dicta, quam ſcripta, Gallorum ſermone prolata fuerint, atque Illuſtriſſimus Autor in variis legationibus, quas obierit, eodem ſemper uſus, notitiam ejus adeo familiarem ſibi reddiderit, ut ſine ulla affectatione ſingulares quaſdam gentis illius dictiones, quæ Anglice commodum exprimi non poterant, retinuerit juxta atque adoptaverit. Quibus præſtructis, Præfatione extrema doctiſſimus Swift ſubjungit, hanc Commentariorum Templianorum Partem in Tomo I ab ipſo Autore dudum in lucem emiſſo *tertiam* diſerte vocari, quamvis *ſecunda* ad hunc uſque diem deſideretur. Inſtitutum autem mutaſſe, ac loco Partis ſecundæ Commentariorum, Epiſtolas, durante legatione Hagienſi & Aquisgranenſi ſcriptas, non niſi poſt mortem ejus publici juris fieri juſſiſſe, fertur. De quibus, ſuperiori demum anno in Anglia tribus Voluminibus excuſis, cum nuper admodum ad nos allatæ ſint, in Actis ipſis propediem dicemus. Ultimo tandem loco Cl. Editor Templii orationem, in Curia inferiore habitam, ac Caroli II Regis ad hujus literas ſupplices reſponſionem, quarum in Commentariis ſemel iterumque Autor meminit, *Appendicis* titulo ſubjunxit.

Argumentum vero libelli breviſſimis indicaturi, a copioſiore rerum in eo contentarum enumeratione nobis temperare poterimus. Illuſtriſſimus itaque Templius civilium rerum pertæſus, ſimul ac ex Batavia in patriam rediit, altero poſt anno ab adminiſtrandæ Reipublicæ negotiis ultro ſe abdicavit, ac reliquum vitæ in otio tranſigere, ere ſua duxit. Per viginti enim annos Regi ſuo ſerviit, totoque hoc tempore inter maximas turbas, quibus Anglia, ab introduc-

con-

cendis iterum Romanensium sacris post Caroli II mortem sibi metuens, vexabatur, Regi suo, ejusque Fratri, Jacobo II, regni hæredi, fidem ac dexteritatem probavit, atque a Ducis de Monmouth & Assectarum consiliis machinationibusque, Ducem Eboracensem a successione prohibituris, alienissimus fuit. Quæ vero ab iis hunc in finem gesta sunt, præcipuam Commentariorum partem constituunt, longoque ordine ab eo referuntur, & apud eundem ab harum rerum cupidis legi possunt. Omnia videlicet disfidiis, simultatibus, odiis, atque inimicitiis gliscebant, & qui Regis fratri contra naturalem ejus filium, Ducem de *Monmouth*, adhærebant, ab Inferiore Curia, Carolo II subsidia pecuniaria pertinacissime denegante, Papistæ suspicione onerabantur. Quos inter quum nomen suum profiteretur Autor noster, medias partes amplecti quodammodo, ac fortunae eventum domi securus expectare, quam factionibus sese immiscere maluit. Conqueritur autem vehementer de Principum inconstantia, fortunæ injustitia, Ministrorum corruptione & malitia, Factionum metuenda vi, consiliorumque vehementia, & Amicorum perfidia, suæque gentis disfidia intestina ac dissensiones, quæ Athenis, Romæ, Byzantio, Florentiæ, Germaniæ, Galliæque, interitum olim procurarint, eundemque Britanniæ de integro minentur, majorem in modum deplorat. Quamobrem Pythagoræ verbis libro finem impositurus, ait: magna cura ac studio enitendum, atque elaborandum homini esse, ut in omni vita sua infirmitatem corporis, perturbationem animi, luxuriam in cibo ac potu, factiones domesticas, ac seditiones denique civiles, fugiat atque aversetur. Cui sapientissimo monito ut morem gereret, domi se continere in posterum voluit, idque a Rege gratiose impetravit. *Et ille quidem plenus annis abiit, plenis honoribus, illis etiam, quos recusavit*, ut Plinii secundi verba, Epist. I Lib. II. extantia, & a Cl. Swiftio in fronte libri memorata, huc transscribamus.

* * *

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. XI.

MEMORIALS OF THE ENGLISH Affairs, &c.

i. e.

MONUMENTA RERUM ANGLICARUM INde ab expeditione vulgo credita Bruti in hanc Insulam usque ad finem regiminis Jacobi I, Autore BULSTRODO WHITLOCK, magni Sigilli Anglicani Reipubl. quondam Commissario, nunc ex proprio ejus MSC. publicata. Addita est vitæ & scriptorum ejus notitia, Autore GUILIELMO PEN, Armigero, Pensylvaniæ Gubernatore; & Præfatio JACOBI WELWOOD, M. D.

Londini, apud J. Pemberton, 1709, fol.
Alph. 4.

DUbium est, quod Whitlockii hujus Monumenta rerum in Anglia ab initio regni Caroli I usque ad restaurationem Caroli II gestarum in his Actis A. 1684 Mense Decembri p. 555 exhibuimus, quibus præsens accedit opus, toti Historiæ Anglicanæ a fabulosis temporibus ad id ævum, unde prius opus inceperat, pertexendæ destinatum. Parum vero de ipsius vita, quam Reipublicæ Anglicanæ sub Cromwello summis negotiis administrandis, Custos quippe magni ejus Reipublicæ sigilli cum aliis delectus, trivit, ex Guilielmi Pen, qui hujus operis editionem curavit, præmissa Introductione disces, nisi pauca quædam de singulari Whitlockii moderatione, &, qua in Suecia apud Reginam

Christinam & Comitem Oxenstiernium legatione fungens floruit, summa existimatione, hic ab eo commemorata excipias. Unum ex hac Introductione non prætereundum est, suspicio nempe Penni, qua existimat in Monumentis rerum sub Carolo I & Cromwello gestarum ab editoribus non pauca esse omissa, quæ magno usui ac delectationi poterant esse Orbi erudito. Superesse vero inter ejus MSCta Tractatus, de Potestate Principum, præcipue in rebus Ecclesiasticis, de Potestate & Praxi Parliamentorum, de ortu persecutionis ob religionem, ac deniq; Epitomen Martyrologii inde ab O.C. eaq; si hoc opus ab eruditis benigne excipiatur, similiter in lucem editum iri, ex hac Introductione discimus. Quod ipsum opus attinet, id Welwoodus in brevissima Præf. cum Flori Epitome Hist. Romanæ confert, nisi quod Whitlockius ordinis chronologici studiosa observatione Florum longe post se reliquerit. Orditur vero Noster a fabulosis inde temporibus, ne quid Historiæ Anglicanæ corpori deesse videatur, sed mira brevitate omnia usque ad Guilielmum Conquæstorem persequitur. Latius deinde se diffundit sub exacto annorum cujusque Regis computo eventus memorabiles, & cumprimis Leges rogatas, brevi ac perspicua dictione annotans, non prætermissa in recentioribus monumentorum, unde sua deprompsit, imprimis documentorum Parliamenti & Turris Londinensis, compendiosissima citatione. Ætati suæ proxima majori adhuc studio & prolixitate enarrat, ita ut in Henrici VIII, Elisabethæ, ac præsertim Jacobi I temporibus ne minuta quidem omittat, Quibus quidem plurimum satisfacit Lectorum curiositati, qui, ut in Jacobi I temporibus subsistamus, bigæ intimorum Jacobi amicorum, Comitis Somersetensis & Ducis Buckinghamensis, artificia flagitiaque satis aperte exposita hic invenient, ac quomodo horum consiliis obsecundans Jacobus subinde sibi, Regno, existimationique suæ misere nocuerit, Pontificiisque imprimis velificatus sit, luculenter cognoscent. Ita non ineleganter observat Autor, Gondomarum, Regis Hispaniæ ad Jacobum I Legatum, jocose aliquando in literis suis muliebre imperium, quo Ducis Buck-

king-

kinghamenſis Mater omnia moderabatur, perſtrinxiſſe ſpem nempe ſibi non levem eſſe converſionis Anglorum ad Eccleſiam Romanam: in eo enim ſtatu jam verſari res illius Regni, ut Matri plures oblationes precesque offerantur, quam Filio. Non minus lepidum eſt, quod memorat, Jacobum I A. 1621, cum inferioris Parliamenti Curiæ Deputati duodecim ad eum accederent, nuptias Principis Walliæ cum Hiſpana Principe diſſuaſuri, bellumque adverſus Imperatorem pro Palatino ſuſcipiendum ſuaſuri, duodecim ſellas apportari juſſiſſe, additis verbis: *En duodecim Reges ad me accedentes.* Eodem anno memorata Viri ſummi Franc. Baconi de Verulamio, magni Angliæ Cancellarii, ruina, mirum tanti Viri characterem non ineleganter exponit: *Vere*, inquit, *hic Vir documentum fuit fragilitatis humanæ, in quibusdam Viro ſuperior, at in aliis fœmina quoque inferior. Crimina objecta fuere peculatus & argenti extorſio, quæ famæ ejus miſere nocere &, quod hinc extorſerat, id inde profundere. Servi ejus, prodigalitate juvenili in peſſima ruentes, e theſauro ipſius, quantum vellent, promere, ac ipſe nimia cum illis familiaritate infamibus portam aperire ſermonibus. In acquirendis divitiis Principem, in diſpergendis prodigum retulit, mirumque, tantum Heroem, qui quandoque ipſam rationem humanam divina ingenii vi ſuperare viſus ſit, adeo in aliis infra rationis dictamen conſiſtere potuiſſe, ut videris, hominem ævo iſto eloquentiæ gloria & ſublimi dicendi genere præ omnibus florentem, ſubito eousque dejectum, ut ſupplicationibus favori Parium Regni humiliter adreperet, crimina confeſſus, veniamque demiſſe implorans.* Non minus curioſa ſunt, quæ de nuptiis inter Principem Walliæ & Principem Hiſpanam, magno conatu miraque Jacobi Regis patientia quæſitis, tandemque fruſtratis, accurate annotavit, quæ nunc nos mittimus, unum monentes, Indicem additum eſſe operi copioſum & ſatis accuratum.

CHARACTERISTIKS OF MEN, MANners, Opinions, Times.

i. e.

MISCELLANEA AD CHARACTERES HOminum, Morum, Opinionum, Temporum spectantia. Volumina III.

Londini, 1711, 8 maj.
Alph. 3.

NOn nomen modo latere nos voluit, quisquis sit Autor Operis hujus, sed mentem quoque suam persæpe obscura, quamvis florida, dictione ita involvit, ut aliquoties repetita lectione opus sit, si sensum assequi velis, nec forte innocenti ab animo ipsius aliena immerito imputare. Tribus vero Voluminibus absolvitur Opus, quæ diversis Tractatibus constant, nullo tamen vinculo inter se connexis, nisi styli & opinionum similitudine. Primi Voluminis initium constituit *A Letter concerning Enthusiasm to Mylord **** i. e. *Epistola ad Virum Illustrem scripta de Enthusiasmo*, quæ seorsim jam A. 1708 Anglica lingua, mox & in Gallicam translata, publicam lucem adspexit. Occasionem scriptionis hujus Autori e novellorum Prophetarum Sevennensium rumoribus fuisse subnatam, satis, ni fallor, luculenter apparet ex diversis ejus locis, quibus, quæ generatim asserverat, ad hos Vates singulariter applicantur, veluti p. 26, 27, 28, 45, 46 &c. Quantum per epistolaris styli, qui systematicam tractationem respuere visus est Autori, obscuritatem divinare licet, Enthusiasmus Nostro est omne θεῖον sive sublime in affectibus humanis, quando mens propiore Dei numine vel afflata vel afflari sibi visa, vel quocunque demum modo vehementer commota, incalescit ac spiritus insolitos subito capessit. Unde μέσον ipsi est Enthusiasmi vocabulum, ut nihil quicquam præclari vel heroici ab homine sine quadam Enthusiasmi specie designari posse, diserte aliquoties asserat. At præcipue tamen menti ejus, dum hæc scripsit, obversatus esse videtur Enthusiasmus superstitiosus hominum divino afflatu tangi sibi visorum, ac pro vera animi religione superstitionem amplexorum, cujus indolem, ac, quo per signa cor-

corporis externa ad alios graſſatur, contagium non inelegánter ſubinde depingit. Monet porro, id genus ἐνθουσιαζόντων, ſi prohibeas, ſi iraſcaris, ſi perſecutione mortibusque cruentis in illud ſævias, inflammari magis ac in furorem agi, ſi toleres, rideas, falſe perſtringas, ludibrio habeas, palam detecta inſania rei ſponte ſua exoleſcere. Cujus tolerantiæ exemplum viſus eſt ſibi Autor inveniſſe in S. C. Romano, Bachanaliis, in quibus *viri cum fanatica jactatione corporis vaticinabantur*, invaleſcentibus oppoſito, apud Livium L. XXXIX C. XVIII. Remedium huic Enthuſiaſmo opponi vult Autor perpetuam compoſitæ mentis ſerenitatem hilaritatemque, quam *good Humour* vocat. Hoc enim, etſi hactenus a divinarum rerum contemplatione exulare debere viſum ſit, unum eſſe clamat, quod animos, *terrore* veluti *panico* in rebus ſacris percelli ſolitos, a pernicioſo hinc ſtolidæ credulitatis, inde furioſæ ad perſecutionem promptitudinis Enthuſiaſmo, (utrumque enim horum eo refert,) intemeratos valeat conſervare. Id argumentum prolixe perſequitur Autor timidam ac cum enthuſiaſticis terroribus conjunctam circa divina verſandi rationem ipſi Dei notioni, quæ ſupremam bonitatem innuat, detrahere, graviſſime exiſtimans, nihil vero ei convenire, niſi ſerenam hilaremque mentem, bonitatis hujus non tantum conſciam, ſed & reapſe participem.

Sequitur Voluminis hujus Tractatus II, titulo hoc: *Senſus Communis, an Eſſay on the Freedom of wit and Humour &c.* h. e. *Tentamen de Libertate Ingenii & jocoſæ dictionis, Epiſtola ad amicum*, jam antea Londini A. 1709 Anglice & paulo poſt gallice typis expreſſus. Quatuor vero partes librum abſolvunt, quarum prima uſum ſcepticiſmi jocoſi inter colloquia amicorum vel de rebus graviſſimis copioſe defendit, amiſſaque ejus libertate ingenii culturam præcipuam amitti conqueritur. Secunda minus veritati ab apertis hoſtibus, quam ab aſtutis ac malefidis amicis imminere periculum contendit, Hobbeſioque, verbi cauſa, ſumma vi annitenti, ut perſuadeat nobis, natura homi-

minem homini esse lupum, facile objici, unde igitur sit ista, qua ipse pro nobis occupetur, cura, quoque fructu, aut cujus commodi proprii respectu eam in se suscipiat. Magis prodere veritatem eos, qui solo mercedis intuitu virtutem vel urgeant, vel commendent. Qua occasione, quod monet, mirum profecto est, Heroicas virtutes, utpote privatam amicitiam, zelumve pro bono publico aut patria, ea de causa a præceptis Religionis Christianæ exulare, mereque in homine Christiano esse voluntarias, ut tanto minus in eis exercendis vel suadendis valeret mercedis cujuscunque respectus. Pars tertia demum, quid Titulus: *Sensus communis*, sibi velit, nobis pandit. Id enim vocabulum eodem sensu Noster accipit, quem habet Græcum κοινονοημοσύνη, quem significatum huic voci apud Juvenalem Sat. 8 v. 73 tribuerunt Casaubonus & Gatakerus, & Noster apud Horatium Sat. 3 L. I v. 66 & Sat. 4 v. 77 itidem vult obtinere. Qua occasione multa de amore publici commodi disserit, ac deinde Parte quarta hinc jocosam quoque dictionem ejusque frequentiam & usum deducit, interspersis subinde non ineptis adversus Hobbesium & alios, virtutem unice ex privatis commodis æstimare solitos, disputationibus.

Tribus Partibus tertius Voluminis hujus constat Tractatus, quem *Soliloquy, or an Advice to an Author*, &c. h. e. *Soliloquium, sive Monita Autori publicis Scriptis apparituro data*, inscripsit. Parte prima, quam difficile sit officium monitoris, quod omnes sibi Autores assumunt, præfatus, monitum præcipuum Autori cuicunque dandum censet, ut, antequam cum aliis loqui publice in animum inducat, secum ipse privatim per *soliloquia* iterata colloquatur, seque ipsum velut dividere & rite cognoscere discat. Eam rem Poematibus, quæ admiramur, antiquis, eam Dialogis originem dedisse, quibus sapientia olim solebat aliis communicari: nostro ævo nullum scriptionis genus Dialogis esse difficilius, siquidem, ubi antiquorum genium imiteris, nimis a nostris moribus discedat scriptio, ubi nostro colloquendi modo eos conceperis, tum a ridicula rei absurditate unusquis-

quisque abhorreat. Parte secunda, quæ futuro Autori externa vel a favore principum in Republ. Virorum, vel a severitate Criticorum, vel denique a communi vulgi sensu ad bene scribendum accedere possint adminicula, disquirit, ubi monet Autor, in libera Republica, vel eo saltim statu Reipublicæ, qui Mæcenatibus abundet, majorem ingeniorum esse feracitatem, ac bene scribendi libertatem, quam, ubi aliis Legibus constitutum est Corpus politicum. Criticam artem tantum abesse, ut obsit ingenii bonæque scriptionis culturæ, ut eam optime moderetur, & nævos grata utilique libertate castiget, ubi eleganter perstringit κενοδοξίαν modernorum, libros non tantum deproperatos protrudentium, sed & ita videri cupientium, quasi nihil in illis elaborandis passi sint ungues, longeq; recedentium ab antiquorum more, qui id gloriæ ducebant, pressos in plures annos tum demumeniti libros. Ea arte factum esse, ut, quæ a pomposa & sublimi & affectata dictione cœperat, scribendi consuetudo, paulatim sepositio cothurno gravisque ad magis naturalem simplicemque dicendi rationem descenderet, quod pereleganti deductione Noster commonstrat, ubique Comœdiam Tragœdia, stylum simplicem & fluentem naturali quadam facilitate affectato & pomposo posteriorem fuisse docens. Denique ostendit, communem vulgi sensum adeo non debere sectari Autorem, ut potius certum sit, si Autores meliorem inirent scribendi rationem, populi genium gustumque brevi feliciter emendatum iri. Parte tertia ostenditur, quantopere ab omni vulgari Philosophia exulet ista, quam suasit Autor, sui ipsius examinatio ac interior cognitio, quam tamen cum & in Scriptura S. obscure tantum alicubi innui, in reliquis vero Scripturam vulgaribus circa morum doctrinam præjudiciis, ac stupido cumprimis præ omnibus aliis gentibus Judaicæ nationis genio se ipsam vel in ipsa morali doctrina accommodare contendit Noster, insignem sane nec facile excusandam nostræ Religioni, si quid nos judicamus, infert injuriam. Tum impedimenta & difficultatem hujusmodi Soliloquii examinat, necessita- p. 281, 283.

tatem vero & usum in intelligendis ac rite describendis viribus affectuum, diversitatibus morum, characteribus hominum & veritatibus rerum demonstrat, majori prolixitate, quam ut ea omnia hic sigillatim persequi liceat.

Volumine II duo Tractatus continentur, primus titulum gerens: *An Inquiry concerning Virtue or Merit*, h. e. *Scrutinium veræ Virtutis & Meriti*, Libris duobus. Tractatus totius scopum ipse Autor ita delineat, propositum sibi esse, ut inquirat, quid Honestas & Virtus in se ipsis consideratæ sint, & quem in eas Religio habeat influxum? porro in quantum Religio virtutem necessario involvat, & num verum sit, quod vulgo dicitur, possibile haud esse, ut Atheus veræ virtutis vel honestatis vel meriti sit capax? Itaq; variis hominū opinionibus enarratis, quæ eos vel Deistas demonstrant, vel Atheos, vel Polytheistas, vel Dæmonistas, (ita Autori visum est eos appellare, qui mentem τὰ ὅλα διοικεῖν credant, sed non via optima, verum ex arbitrio mere indeterminato,) tum in ipsam bonitatis naturam inquirit, eamque nisi in sociali statu, qua res quæcunque non sibi soli sit, sed partem systematis constituat, ne concipi quidem posse
p. 40. docet. Virtutem igitur veram in *justa Creaturæ rationalis* διαθέσει *& proportionata affectione adversus Justi & Injusti objecta moralia* consistere existimans, tribus viis Hominem virtutis incapacem reddi existimat, vel, si ab eo naturalis æqui & iniqui sensus tollatur, vel falsus ejus sensus in ipso creetur, vel denique, si verum ejus sensum contrariæ affectiones superent. Sensum vero æqui & justi, cum sit natu-
45. ralis, nec per Deismum augeri, nec per Atheismum in se spectatum eradicari posse contendit. Falsum æqui & iniqui sensum hominibus per Atheismum nudum directe ingenerari negat, per superstitionem posse omnino, evincit, per
51. veram Religionem excellentissime castigari, ut proinde in hoc casu Religio aut vera multum fructus, aut falsa insigne dispendium, Atheismus vero nihil positivi adferre valeat. Tertium quod attinet, evidens esse putat Noster, sensum æqui & iniqui apud hominem omnino posse oriri, antequam ullam

ullam notionem ſummi Entis animo conceperit, at eum tamen, ſi Numinis exiſtentiam credideris, multum augeri, fulciri ac conſervari, etſi non ſine periculo, ne intuitu mercedis ſtudium virtutis in proprii commodi affectationem degeneret. Atheiſmum contra, etſi concedatur, ex ſua natura contrarias virtuti affectiones non producere, nihil tamen habere, quo eas poſſit vel ſopire vel moderari, quin imo ex vi hypotheſeos totum univerſum confuſi Chaus inſtar habentem, perpetuo ſibi ipſi aliisque in eo ſyſtemate conſtitutis non poſſe non ſuocenſere. Unde concludit Autor, relationem inter virtutem & pietatem ita juſte determinari, ut illam non niſi per hanc perfici dicamus, neque, ubi poſterior deficiat, in priori eandem benignitatem, firmitatemve & conſtantiam, nec eandem affectuum mentisque compoſitam uniformitatem eſſe poſſe, quæ ſit, ſi ea accedat, ut proinde perfectio & ἀκμὴ virtutis neceſſario Deiſmo ſive fidei, qua Deum credimus, debeatur. Et hæc quidem Libri prioris fere ſumma eſt. Poſteriore Autor inquirit, quæ obligatio nos ad virtutem ducat, vel quæ ratio eam nobis perſuadeat? Et in eo quidem totus occupatur, ut demonſtret, moralem rectitudinem ſive virtutem neceſſario uniuscujusque creaturæ bonum felicitatemque promovere, vitium eam miſeram reddere, ſummaque afficere injuria. Id probaturus, totum ſyſtema παθῶν humanorum ex ſua ſententia pandit, eaque tribus diſtinguit ſpeciebus. Etenim hominem vel *naturalibus* affectionibus, quæ ad *Bonum publicum* tendant, regi, vel ἰδιωτικαῖς, quæ unice *Bonum privatum* ſectentur, vel denique *præternaturalibus*, quæ neque publico neque privato Bono velificentur, ſed utrique ſint contrariæ, arbitratur. Harum harmoniam ſtatui creaturæ accommodatam, ac congrua proportione conſtitutam, felicem reddere hominem, ut demonſtret, primo oſtendit, eum, qui naturalibus, generoſis, humanisque affectionibus publico bono addictis multum regatur, ſumma gaudere felicitate, miſerum eſſe, qui eis deſtituatur. Ac id quidem imprimis circa animi voluptates declaratur, quas partim ipſæ illæ naturales &

ſociales affectiones conſtituunt, partim, tanquam cauſæ producunt, v. g. Boni alieni communicati fruitionem, & gratam amoris & approbationis ab aliis ad nos redundantis conſcientiam, imprimis morum facilitatem ab acerbitate longe remotam, & internam animi compoſiti quietem, cum contra earum defectus & criminum adverſus naturales iſtas affectiones admiſſorum recordatio perpetuos conſcientiæ angores producere ſoleat, neque corporis voluptates, ſi ſocialem vitam removeas, niſi frigidas & inſipidas communi hominum conſenſu eſſe poſſe. Tum monſtratur, ſi
p. 139 – 163. quem ἰδιωτικὰ πάθη nimis intenſis viribus regant, eum re vera non felicem evadere, ſed multo maxime miſerum, quos ἰδιωτικὸς affectus Noſter fere his titulis enarrat: vitæ amor, vindictæ cupido, voluptatum ſenſitivarum appetitus, diteſcendi ſtudium, æmulatio, ſive laudis cupiditas, denique ἀναλγησία ſive quietis affectatio, per quas eleganter eundo, quantopere earum exceſſus hominem ab omni felicitate deturbet, ſatis manifeſte exponit. Denique ſi præternaturales affectus, inhumanitas nempe, malitia, invidia, μισανθρωπία, petulantia, ſuperſtitio, barbara inhoſpitalitas, tyrannis, proditoria perfidia, ingratitudo, clavum teneant, tum demum horridam faciem homini ſuperinduci, & non niſi infelicem deploratamque miſeriam ubique regnare, comprobatur, concluditurque, vitioſam quamcunque actionem in ſe ipſam eſſe injuriam & malam, virtuoſam per ſe ad cujusque tendere ac pertingere felicitatem.
163 – 174.

Tractatui V Titulus datus eſt: *The Moraliſts, a Philoſophical Rhapſody.* h. e. *Moralia, ſive Rhapſodiæ Philoſophicæ, narrationem nonnullarum de rebus naturalibus moralibusque diſſertationum complectentes.* Diviſus vero eſt in tres Partes, ubique a ſublimitate ſtyli rerumque, ubi in mentem Autoris penetraveris, maxime commendandus. Totus enim verſatur in exponenda Philoſophi, quem Theoclem vocat, cum Sceptico, qui Philocles ipſi eſt, diuturna converſatione, qua ille hunc a Pyrrhonianorum caſtris abductum ſaniori Philoſophiæ vindicavit, idque omne enthuſia-

ſratmo veluti quodam philoſophico, exſtaticaque quaſi dicendi ratione. Pars prima, etſi & ipſa gravioribus non deſtituitur, non tamen eſt, niſi introductio Philoclis, Palæmoni colloquia iſta narrare parantis. Parte itaque ſecunda, quam perjucundis Scenarum veluti & Interſceniorum mutationibus in V Sectiones diſtinxit, rem ipſam perſequitur, quarum prima Philocles Palæmoni, quam parum ipſi communis notio Boni, qua voluptatem vel delectationem (*pleaſure*) Bonum eſſe creditur, ſatisfaciat, aperit, & in meliorem Boni notionem inquirit. Sectio II plures inter ſe colloquentes ſiſtit, quorum ſermones de virtute, ejusque cum præſtantia tum contemtu potiſſimum inſtituuntur. Cujus contemtus ſpeciem ſingularem, qua velut mercenaria redditur, Sectione III perſequitur Theocles, docetq; quam parum religioni vel virtuti conſulatur, ſi contra Atheos diſputans, non τὸ καλὸν virtutis, qua ſibi ipſi vel in hac vita ſumma merces eſt, demonſtres, ſed vago & Atheorum ludibrium provocante zelo nil niſi futuram virtutis mercedem in ore habeas. Unde Sectione IV Theocles ſublimi dictione Philocli admirandum in totius hujus orbis œconomia ordinem, decorem, & inter diverſiſſimas partes mutuum conſenſum repræſentat, quo ſemel rite in animum demiſſo nemo poſſit dubitare, quin hic ſit νᾶς διοικῶν, mens omnia gubernans, cujus provida ordinataque diſpenſatione e partibus longe diſtinctiſſimis unum cohærens ſyſtema coaluerit, ſumma pulchritudine ſummaque εὐταξίᾳ conſpicuum, tum Philoclis imprimis circa hominis conſtitutionem ſcrupulos & deſiderata egregie refellit. Sectione V vero illorum perſtringitur abſurditas, qui, ubi mechaniſmum hujus univerſi, ac admirandum, quo pollet, ordinem, audiant prædicari & curioſe ſpectari, ſtatim Atheismi periculum ſibi fingant, in eo ſummum Religioni præſidium conſtare arbitrati, ſi ſupina credulitate neſcio quæ præter ordinem miraculoſe deſignata ſibi fingant, eorumque fidei totam de ſummi entis exiſtentia perſuaſionem, quam tutius in hujus univerſi contemplatione poterant fundare, ſuperſtruant. Parte

HI, ut veram Boni notionem Philocli ſuppeditet Theocles, ex noſtræ mentis, quæ totum corporis noſtri ſyſtema ornat, dirigit & gubernat, conſcientia, ad ſupremi univerſalis genii ſive τὲ πάντα διοικοῦντ@ neceſſariam exiſtentiam argumentatur, mentemque adeo particularem non in alia magis re felicitatem ſuam poſſe invenire, quam in conformitate cum ſuprema mente ejusque ſimplicitate & excellentia, concludit. Inde in hac ſupremæ mentis διοικήσει non niſi apparens eſſe malum vel imperfectionem ex imperfectiſſima totius ſyſtematis, qua nos quidem utimur, cognitione oſtendit, quæ, ſi perfectior redderetur, ex templo conſtaret, quæ nunc imperfecta ac minus bene ordinata nobis videntur, cum totius univerſi ordine ac conſtitutione pulcherrime conſpirare. Cujus ſupremæ pulchritudinis, τὸ καλὸ καὶ Φαιδρὸ, quod toti huic univerſo natura conciliavit, veſtigia per immenſa orbis ſpatia ſublimi ſtylo ac furore veluti poetico animatus perſequitur, ut per hanc hypotypoſin animum ad τὸ αὐτοκαλὸ contemplationem, in qua cum fruitione conjuncta Bonum noſtrum abſolvi docet, eyehat. Ea in re qua methodo procedat, non poſſumus brevius, quam verbis *Alcinoi de Doctrina Platonis* C. X. enarrare, ubi ille: θεωρῶν γάρ τις τὸ ἐπὶ τοῖς σώμασι καλὸν, μετὰ τοῦτο μίσεισιν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλ@, εἶτα τὸ ἐν νόμοις καὶ ἐν ἐπιτηδεύμασιν, εἶτα ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγ@ τὸ καλὸ, μεθ' ὃ ΑΥΤΟ ΤΟ ΑΓΑΘΟΝ νοεῖ καὶ τὸ ἐρασθὸν καὶ ἐφετόν. Etenim in materialibus non admirari nos materiam ſed formam, h. e. διοίκησιν mentis, adeoque pulchritudinem eſſe aliquid mere mentale, quod proinde ad res ſpirituales ac morales potiſſimum ſpectet, ac in his ubique *Decori* nomine ſupponatur; hujus δ καλὸ ſenſum ac amorem nobis natura eſſe datum, eundemq;, ſi perpetuo pulcritudine iſta mentali fruatur, Bonum hominis eſſe, eumque felicem conſtituere commonſtrat, ac denique, quam longe hæc felicitatis notio ac philoſophandi, (quod nihil aliud eſt, quam ſummum bonum quærere) ratio alias omnes perſequendæ beatitudinis vias, quæ in vulgus receptæ ſunt, poſt ſe relinquat, liquido oſtendit.

Ter-

Tertium Volumen Titulum habet hunc: *Miscellaneous Reflections on the preceeding Treatises*, &c. h. e. *Observationes miscellaneæ in Tractatus præcedentes & alias Critici generis materias.* Itaque habes in illis per duo Capita pertextam ampliorem Enthusiasmi considerationem, qui, si moderatus fuerit, in omnibus præclaris actionibus obtinet, ac præcipuam meretur laudem. Si in excessum & imprimis ad Panicum terrorem declinaverit, tum superstitio generatur, cujus ortus & progressus & incrementa a sacerdotum multitudine & dominatione indubie exspectanda, exemplo Ægypti, communis superstitionum matris, ac Ægyptiacæ superstitionis in Israelitarum stupidis mentibus etiam post exitum perpetuo dominantis, eleganter monstratur, ac, quomodo superstitionis hujus fœtus γνῶσις, spiritus persecutionis inter paganos & Christianos clam incrementa sumpserit, crudelissimisque odiis velut in furorem ac enthusiasmum homines egerit, docetur. Habes hic prolixam deductionem, qua probare contendit Autor, quod Tractatu II innuerat, longe abesse a veræ religionis præstantia animum melancholia & tristibus tenebris involutum; serenam, liberam hilaremque mentem & in genere religionem roborare & veram fidem promovere, imo ab ipsis Judaicæ ac Christianæ religionis fundatoribus, tanquam idonea ad ingenerandum hominibus genuinum Dei sensum media fuisse adhibita. Non minori studio Noster tertii Tractatus scopum hic evolvit, quo non tam Autorem, quam mores hominum formare, & a corrupto seculi gustu ad verum recti & honesti & pulcri sensum adducere conatus sit, Horatii verbis rem omnem comprehendens: *Quid* verum *atque* decens, *curo & rogo, & omnis in hoc sum.* Unde tandem palam profitetur, tres priores Tractatus novæ Philosophiæ suæ Prolegomenorum loco datos fuisse, cujus Systema Tractatus IV, Apologiam veluti quandam V contineat, quorum utrumque variis observationibus illustrat, defendit, ampliusque deducit, subinde intermixtis nonnullis ad sacra spectantibus. Quorum fidem sinceram & intemera-

tam cum subinde & imprimis sub finem Autor solemniter professus sit, fatendum tamen est, hinc atque inde apparere quædam, quæ cum ea fide, si vel mitissime explicentur, non satis convenire videantur, animumque indicare, cum abusibus fidei Christianæ ab ipsa quoque re aliquando perstringenda non prorsus alienum, de quibus admonuisse sufficerit, pluribus dicere instituti ratio, quæ excerptum, non censuram poscit, & fines præscripti, quos vel sic excessimus, non requirunt nec permittunt.

CONSIDERANDA QUÆDAM SUPER VORticibus sidereis.

Auct. F. D. C. Abb. Vall.

Denominetur Algebraice

1°. v & V &c. velocitates cum quibus ætherea Vortigum sidereorum materia, Stellis aut Planetis circumfusa & in superficies sphærice parallelas distributa, circa eorundem vorticum centra revolvitur:

2°. c & C &c. circumferentiæ concentricæ ab ista cœlesti ac subtili materia in Ecliptico cujusque vorticis plano vertiginis motu descriptæ:

3°. d & D &c. illarum diametri per idem centrum ductæ:

4°. $vv : d$ & $VV : D$ notæ nunc apud Physico-Mathematicos expressiones vis centrifugæ, cum qua singulæ ætheris particulæ in communem gyrum raptæ a centro motus hujus circumquaque conantur fugere:

5°. $4\,cd : 4$ & $4\,CD : 4$ seu cd & CD concentricæ superficies sphæricæ, ex æthere conflatæ, quarum unaquæque circuli super diametro sua d & D descripti quadrupla est:

6°. $vvcd : d$ & $VV\,CD : D$ sive vvc & VVC quantitates quibus exprimuntur totales harum superficierum vires centrifugæ.

Si autem eas in eodem sidereo vortice æquales supponamus; tunc ex illa æqualitate $vvc = VVC$ resolvta in ana-

analogiam $vv:VV=C:c$, quæ extractis terminorum analogorum radicibus quadratis ad hanc $v:V=C^{1/2}:C^{1/2}$ reducitur, intelligemus tales vires centrifugas totales semper ad invicem fore in subduplicata ratione sumptarum reciproce peripheriarum, quas sectio superficierum sphæricarum ætherearum facta plano per centrum commune ducto generare concipitur.

Ex hac vero proportione $v:V=C^{1/2}:C^{1/2}$, nominatis t & T temporibus quibus velocitatum æquabilium v & V circulationes durant, colligitur sic esse tv ad TV ut est $tC^{1/2}$ ad $TC^{1/2}$. At propter earum æquabilitatem singula est orbitæ seu spatii ab æthere percursi ad tempus percurrendo consumptum ratio, nempe $v=c:t$ & $V=C:T$. Quare habetur $tv:TV=c:C$ ac consequenter $c:C=tC^{1/2}:Tc^{1/2}$; unde oritur æqualitas $tC^{3/2}=Tc^{3/2}$ præstans posthac analogiam $t:T=c^{3/2}:C^{3/2}$, quæ (tollendo terminos proportionales e gradu $\frac{3}{2}$, hoc est dividendo per $\frac{3}{2}$ eorum exponentes) deducit ad alteram $t^{2/3}:T^{2/3}=c:C$; qua tandem ostenditur rationem inter Orbitas c & C, integra Planetarum ideoque deferentis ætheris revolutione peragratas, eandem dari quæ est inter quadrata radicum cubicarum ex periodicis eorum temporibus t & T. Atqui in hoc stat Kepleri regula nunc in Astronomia haud parum notabilis consentientibus cum ipsa quibusdam Astronomorum celeberrimorum observationibus: Quam tradens Keplerus ipse initio 2dæ Partis Libri 4ti Epitomes Astronomiæ præscribit sumere periodicorum temporum Planetarum radices cubicas atque eas quadrate multiplicare, ut genuina planetariarum orbitarum proportio habeatur.

In his porro orbitis sola parallelarum materiæ cœlestis circa vorticum centra revolutionum momenta successiva hic attendimus; quas parallelas revolutiones litteris c & C designamus & pro momentis singulis ad peripherias circulares, propter horum vorticum spatia plena & undique compressa, sine ullo erroris sensibilis periculo revocamus.

No-

Notandum porro est quod si æthereæ circumferentiæ, quarum infima & ordine prima esset æquator sideris, quatenus æthere circumradente septus, cum velocitatibus Keplericæ regulæ subjectis revolverentur; virium totalium a superficiebus concentricis acquisitarum unaquæque quadrato velocitatis (*u*) sidus centrale rotantis multiplicato per circumferentiam (*k*) sive analogice per diametrum (*d*) hujusce æquatoris æquivaleret. Ex hac enim regula, sicut supra ostensum est; fieret ut *c* ad *k* ita *uu* ad *vv* nec non ut *C* ad *k* sic *uu* ad *VV*, & consequenter $vv = kuu : c$ & $VV = kuu : C$. Quum autem vires centrifugas totales ad invicem generaliter esse in ratione *vvc* ad *VVC* demonstravimus; liquet in hac hypothesi omnes evadere æquivalentes quantitatibus $kuuc : c$, $kuuC : C$ &c. id est ipsi *kuu* vel analogice *duu* substituta in locum circumferentiæ diametro.

Sit jam nobis pro exemplo tum Solis tum Terræ vortex. Quæritur num ibi materia ætherea per superficies concentricas revoluta eadem ubique, nempe a sidere centrali usque ad extremam vorticis superficiem, vi centrifuga totali polleat. Notum est Astronomis Solem spatio 25 $\frac{1}{2}$ dierum, Terram vero unius diei intervallo circa centrum suum converti: Temporum ergo quibus periodos suas absolvunt eadem quæ 51 ad 2 ratio habetur. Harum revolutionum diametri, proindeque proportionales circumferentiæ quæ spatia decursa exponunt, sunt inter se in ratione 100 ad 1: Proportio itaque rationum quas ista spatia ad illa tempora habent, hoc est velocitatum æquabilium cum quibus illæ duæ circulationes respectu centrorum infimæ perficiuntur, per numeros $\frac{100}{51}$ & $\frac{1}{2}$ seu 200 & 51 exprimitur. Vnde quadratus 40000 ex una parte quadratum *uu*, & quadratus 2601 ex altera parte quadratum *vv* repræsentat. Quorum quadratorum producta (*duu* & *dvv*) videlicet prioris per 100 & posterioris per 1 dantur æqualia numeris 4000000 & 2601, designantq; rationem inter vim centrifugam totalem æthe-

ætheris contenti in qualibet superficie sphærica magni circa Solem vorticis, & vim centrifugam totalem cujuscunq; superficiei æthereæ sphæricæ circa Terram in nostro vortice: Dummodo Kepleri regula superius exposita prope vorticum illorum centra sumpto scilicet a superficie tam Solari quam Terrestri exordio observetur. Quod quidem instituto secundum certas ac notas Astronomorum observationes calculo facillime exploratur, at non sic constare statim deprehenditur.

Ponamus ex observatis 1°. Terram intra dies $365\frac{1002}{4500}$ orbitam suam circa Solem percurrere, & Lunam dierum $27\frac{1}{3}$ intervallo periodum suam circum Terram conficere; sicque temporum, quibus circulationes istæ absolvuntur, rationem eandem esse quæ numeri *164359* ad numerum *12300*: 2°. Diametrum orbitæ, quæ a centro Terræ in vortice Solis describitur, semidiametris terrestribus *43264* æquari; paresque semidiametros *119* contineri in diametro orbitæ quam centrum Lunæ a vortice Terræ involvente circumactum percurrit: Quarum idcirco diametrorum proportionem hi numeri *43264* & *119* exhibent: 3°. Ob æqualitatem rationum inter orbitas diametrosque circulationum, velocitates quæ divisis per tempora spatiis proportionales sunt, sese consequenter habere ut quantitas numerica $\frac{43264}{164359}$ ad numericam $\frac{119}{12300}$, id est ut numerus *532147200* ad numerum *19558721*. Horum deinde numerorum velocitatibus utriusque revolutionis proportionalium quadratos *283180642467840000* & *382543567157841* multiplicemus per numeros diametris utriusque orbitæ analogos *43264* & *119*; duo producuntur numeri *12251927315728629760000* & *45522684491545079* ejusdem inter se rationis quam vis centrifuga totalis materiæ æthereæ in orbita Terræ annua habere ad vim centrifugam totalem ætheris in orbita Lunæ menstrua ex observationibus colligitur. At supponendo Kepleri regulam in vorticibus a revolutione stellarum aut Planetarum centralium incipere, ostensum modo fuit vires centrifugas totales omnium superficierum ætherearum hos

ſingulos vortices conſtituentium æquales inter ſe fore. Adeo ut earum ſuperficierum quælibet in vortice Solis, nimirum illa quæ globi terreſtris orbitam continet, ſi conferatur cum alia quacunque ſuperficie ætherea in vortice terræ, videlicet cum præcipua orbitam globi lunaris complectente; ejusdem eſſent ad invicem rationis cujus ſunt inter ſe duo numeri ſupra notati *4000000* & *2601*: Qui certe non tantum proportione verum etiam quantitate plurimum differunt a duobus aliis præcedentibus, quos nos ex calculo Aſtronomicis de Terra atque de Luna obſervationibus innixo deduximus: Tantum abeſt ut ipſis omnino æquales ſint ſicut ſuppoſita virium centrifugarum totalium æqualitas in omnibus ætheris ſuperficiebus concentricis neceſſario exigebat. Quapropter liquido conſtat materiam ætheream vorticis tum ſolaris tum terreſtris ſumpto initio a Sole & a Terra revolutiones ſuas cum alia prorſus, quam quæ reciproca radicum quadratarum ex diſtantiis a communi centro per Kepleri cam hypotheſin ſtatuitur, celeritatum proportione conficere. Quod erat dilucidandum.

Addi poteſt ad confirmandam hanc conſequentiam ſimilis comparatio orbitæ Martis cum orbita Terræ: Qua comparatione manifeſte apparebit ſuperficies æthereas (illarum videlicet orbitarum regiones) in magno Solis vortice concentricas, viribus centrifugis pollere non æqualibus. Conſtat quippe ex obſervatis, dum motus Terræ annuus perficitur tempore *1* (quod eſt intra menſes *12*) periodum planetæ Martis tempore $1\frac{7}{8}$ (nempe *22* menſes & *15* dies) abſolvi: Quorum temporum eadem eſt ratio quæ numeri *8* ad numerum *15*. Compertum quoque eſt in Aſtronomia quod orbitæ Telluris diameter ſic ad orbitæ Martis diametrum ſe habet ut *2* ad $3\frac{1}{3}$ ſeu *3* ad *20*. Quamobrem velocitates circulationum in his orbitis ſunt ad invicem in ratione numerorum $1\frac{3}{8}$ & $2\frac{9}{15}$, id eſt *39* & *32*. Multiplicentur ergo (ex demonſtratis ſupra de regula Kepleri) eorum quadrati *1521* & *1024* per diametris ideoque circulationum peripheriis proportionales numeros *13* & *20*; orientur numeri.

numeri *18773* & *20480* quæſitarum virium centrifugarum totalium proportionem exprimentes. Quarum quidem virium rationem patet non eſſe æqualitatis uti propoſita & perpenſa hic Kepleri regula exigit, ſed talem ut ſuperficiei æthereæ centrum versus inferiori prævaleat quæ ſitu ſuperior eſt. Viderint Phyſici num aliqua cauſa, loco hujuscе regulæ, proficiſci poſſit a centrali vorticis ſidere, vel indeſinenter ebulliente ſicut Sol & ſtellæ, vel duriſſime condenſato velut Terra & Planetæ; quæ cum iſtis omnibus viribus centrifugis intra tam vaſtum ſpatium inæqualibus ita concurrat, ut vehementi ultimæ ſuperficiei totum vorticem circumcingentis compreſſioni in continuo æquipondio conjunctim reſiſtat.

APPENDIX.

HAnc diſſertatiunculam ante aliquod tempus rudi Minerva exaratam relegenti Autori tam levis momenti viſa ipſa eſt, ut in meliorem ordinem eam redigere neglexerit. Attamen ſuppoſitas duorum Lemmatum demonſtrationes quas utpote vel notas vel inquirentibus ſatis obvias prætermiſerat, hic ſubjungere (ne quid aliquos Phyſico-Mathematicæ candidatos Lectores vel minimum in re flocci facienda morari queat) non ab re eſſe poſtmodum exiſtimavit.

De menſura vis centrifugæ ſingularis in uno Mobili vertigine rapto Lemma I. Quoniam omnis motus ipſo quo imprimitur momento in lineam tendit rectam quatenus viam a termino ad terminum breviſſimam: Si quoddam mobile, cujus nec magnitudo nec figura ſed ſolum gravitatis centrum *M* (Fig. I.) hic conſiderari debet, certa vi admota propelli verſus *T* incipiat; ſtatim ad aliquam rectam *M T* percurrendam diſponetur. Sed ſi hoc ipſo inſtanti altera vi urgente per aliam rectam *MB* in angulo dato *TMB* dirigatur: neutram harum rectarum ob diverſa diverſe ſita puncta *T* & *B* conficere poterit, ad diſtantes enim terminos eodem momento pervenire nequit.

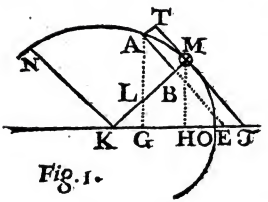

Fig. 1.

Verum quo minus intermedium iter teneat nihil impedit: Compleatur ergo parallelogramma *TMBA*; diagonalis ejus *MA* via est per quam illud mobile feretur communi ambarum virium motricium actione, ipsis quidem simul sumptis minore propter aliquod divergentium directionum *MT*, *MB* impedimentum, sed tali nihilominus ut ad punctum *A*, non aliter distans a puncto *T* quam *B* ab *M* nec aliter remotum a puncto *B* quam idem *T* ab eodem *M*, æquali tempore perveniat. Supponamus autem hoc temporis intervallum esse quam brevissimum punctaque *A* & *M* fieri quam proxima; liquet tunc rectas æquales ac parallelas *AB* & *TM* sic decrescere ut cum rectis *NK*, *KM*, &c. constantibus collatæ in parvitatis infinitatem abeant, tandemque coalescere ita ut earum distantia *BM* ipsis quantumcunque parvis comparata quam minima sit, hoc est ad datas magnitudine *NK*, *KM*, &c. relata infinities infinite exigua censenda sit. Ubi duo parvitatis indefinitæ ordines distinguendi occurrunt; primus scilicet cujus existit *MT* seu *BA* quo instanti mobile *M* circa *K* libratum in fugam versus *T* nititur; secundus vero cujus sit *MB* sive *AT* eodem instanti quo idem mobile tantum versus *K* retunditur quantum si ad terminum *T* perveniret a curvo spatio *MA* centrum *K* respiciente removeretur. Porro satis perspicuum est hoc primo parvitatis indefinitæ ordine in se continue ducto oriri ordines, quorum iidem sunt indices qui potestatum ex algebraica istius primi ordinis expressione genitarum; at indices potestatum quæ ex algebraica denominatione ordinem indefinitæ parvitatis secundum designante generantur esse duplicandos ut ordinum ex ipso secundo per semet continue multiplicato productorum indi-

ces

ces habeantur; ſicut exemplis mox oſtendemus. Præterea notandum eſt vim qua mobile recta ad *T* urgetur, velocitatem *v* curvilineum ſpatium *MAN* deſcribentem dici; vim vero, cujus momentanea actio & reactio in cauſa ſunt cur idem mobile in hoc ſpatio continue retinetur, aut centripetam aut centrifugam vel in genere curvifugam *ſ* appellari. Eſto nunc ſpatium lineare *MAN* (Fig. 1.) aliqua curva talis naturæ, quantum ad appendicem noſtram attinet, ut ſingularum illius portionum ſicut *AN* omnia puncta velut *A* ad ſingulas totidem datas rectas ſicut *MK*, ſive in aliquod punctum velut *K* vergentes, ſ. parallelas, referri queant ope æquationis vel genuinæ vel transformatæ pro natura quæſtionis propria, duas continentis quantitates indeterminatas; quarum altera (*y*) deſignet rectam *AB* tangenti in *M* parallelam, applicatam intra curvam *MAN* & rectam *KM*; altera (*x*) rectam *BM* ipſi *AB* ſuper eadem diametro coordinatam, & ipſi curvæ occurrentem in puncto contactus *M* exprimat. Cujus generis eſt æquatio, aut pro variis diametris conjugatis *d* & *g* genuina $ddy^2 : gg = dx^r - x^2$; aut pro variis diametris alicui datæ *OK* parallelis $x = (l + y : t)^{m:n} b^r - fy : t - b$ transformata ex $z^{m:n} = p^{(m-n):n} u^r$, beneficio ſuppoſitionis $u = fy : t + x + b$ & $z = ay : t + a$ (quæ ſuppoſitio generaliter ad quascunque diametros convergentes $g = OK$ & $d = KM$ eſſe debet $u = fy : t + (g - b)\, x : d + b$ & $z = ay : t - a\, x : d + a$) propter ſimilia triangula *TMH* & *EAG*, nec non *MKT* & *BKE*; rectis $HM = a$ (explicabili per valorem coordinatæ $HO = b$, vel contra, ope æquationis transformandæ) & $GA = z$, etiamque $TM = t$ & $EA = tz : a$, inter ſe parallelis. Ex qua transformatione ut vim curvifugam mobilis coacti expreſſam curvam percurrere deducas, obſerva 1. per datam hujuſce curvæ æquationem $z^{m:n} = p^{(m-n):n} u^r$ ſeu $z^r = p^{(m-n):m} u^{r:m}$ inveniri ſubtangentialis $TH = r$ & tangentis $TM = t$ valores mu^{in} & $\sqrt{}(zz + mmuu : nn)$ reſpectu ſolius axis *KO*, in quibus ſcribe vel pro *z* cognitam *a* vel pro *u* cognitam *b* ſub puncto curvæ ad libitum aſſumpto *M* præter aliud poſitione datum *O*; attendens in hac æquatione ſem-

per dari vel $a=p^{(m-n):m}b^{n:m}$ vel $b=a^{m:n}p^{(m-n):n}$ 2. Transformatæ expressionem $x'=(1+y:t)^{m:n}b'-fy:t-b$, utpote genericam, muta in quamcunque specificam; ita ut omnes ipsius y indices, qui sub generali $m:n$ involvuntur, distingui & tam inter se quam cum indice ipsius x comparari queant. Sunto igitur $m=3$ & $n=2$; unde resultant $m:n=\frac{3}{2}$ & proposita æquatio $z^{3:2}=p^{1:2}u'$, nec non $s=\frac{3}{2}b$, $a=p^{1:3}b^{2:3}=\frac{3}{4}bbp$, & $t=r(p^{2:3}b^{4:3}+\frac{9}{4}b^2+\frac{3}{4}b^4p^2)$. Fit consequenter ex æquatione transformata x' &c. (supra) alia hæc $br(1+3y:t+3y^2:t^2+y^3:t^3)=x+3b:2t+b$ & (quadrando atque ea quæ se destruant delendo) $3b^2y^2:4t^2+b^2y^3:t^3=x^2+2bx'+3by'x':t$, cujus duobus terminis ordinatam tangenti parallelam y sine coordinata x continentibus subscribe simplices illius y indices 2 & 3; duobus vero terminis coordinatam x sine ordinata y complectentibus ipsius x indices bis sumptos 4 & 2; soli autem termino per ambas coordinatas multiplicato summam 3 simplicis indicis 1 quo y insignitur, & dupli 2 indicis 1 quo x afficitur. Dein dele tres horum terminorum qui majoribus numeris 3, 4, & 3 respondent, servans tantum duos quibus æquales numeri minimi 2 & 2 subscripti sunt: Quod præstat $3b^2y^2:4t^2=2bx'$; ubi substituto valore ipsius t supra determinato, scriptisque v pro y & f pro x reperies $3v^2:(18b+8b^{1:3}p^{2:3})=f$: Quodsi posuisses $b=a^{3:2}:p^{1:2}=ar\,a:r\,p$, obtinuisses $3v^2r\,p:(8p+18a)r\,a=f$ pro vi curvifuga mobilis parabolam cubicam secundam percurrere coacti circa centrum ad distantiam infinitam positum.

Simili operatione pro parabola cubica prima statuamus $m=3$ & $n=1$. Hinc habebimus $\frac{m}{n}=3$; æquationem specificam $z^3=p^2.u'$ pro generali $z^{\frac{m}{n}}$ &c. ad solum axem OK ope ordinatarum $z=AG$ & $u=GO$ relatam; $s=3b$; $a=\frac{3}{4}bpp$; & $t=r(9b^2+b^{2:3}p^{4:3})$; ac demum

mum æquationem transformatam $x^t = 3b^t y^2 : t^2 + b^t y^3 : t^3$ ad diametros axi OK parallelas ope ordinatarum $y = AB$ &c. tangenti MT parallelarum. Subscribamus porro ipsi x^t duplum 2 indicis sui t, ipsis autem y^3. atque y^3. indices suos 2 & 3; observantesque posthac quis æquationis transformatæ terminus majori numero 3 & qui reliqui minoribus numeris æqualibus 2 & 2 immineant, hos tantum illo expuncto retineamus. Unde restabit æquatio $x^t = 3b^t y^2 : f^2$; quæ, mutatis y in v & x in f, subrogatoque in locum e ipsius valore superius notato, evadit $f = 3b^t v^2 : (9b^2 + pb^2 : 3p^{t:3})$ qua exprimitur vis curvifuga super parabolam cubicam primam respectu centri infinite distantis. Licuit nobis insuper assumere $b = a3 : p^2$, & ejus beneficio pervenire ad æquivalentem vis centrifugæ in eadem secundi generis parabola expressionem $f = 3apv^2 : (9a^2 + p^2)$.)

Pariter $m = 2$, $n = 1$, & $u = b$ dantes $m : n = 2$, $s = 2b$, $\alpha = p^{t:2} b^{t:2} = \sqrt{bp}$, & $t = \sqrt{(bp + 4bb)}$ deducunt ad transformatam æquationis $z^2 = pu$ expressionem $x^t = b + 2by^t : t^t + by^2 : t^2 - b - 2by^t : t^t$, hoc est $x^t = b^t y^2 : t^2$; in qua, quoniam index 2 ipsius y adæquat duplum indicis t coordinatæ x, suffectis f pro x, v pro y, & $bp + 4bb$ pro t^2, resultat $f = v^2 : (p + 4b)$ indicans vim centrifugam in parabola simplici æqualem esse: quadrato velocitatis percurrentis v diviso per parametrum $p + 4b$ diametri cujuscunque axi parallelæ, circa centrum infinito intervallo remotum. At quum æquatio transformata $t^2 x^t : b = (p + 4b) x = y^2$, nullatenus a forma propositæ $pu = z^2$ ad omnes diametros axi parallelas pertinentis differat, nulla proprie in hoc casu transformatione opus est: Siquidem ex $u = z^2 : p$ statim, non habita axis distinguendi ratione, $f = p^2 : p$ emanat, ubi p parametrum omnis diametri denotare intelligitur.

Hujusmodi datur æquatio $d^q y^q : g^2 = dx^t - x^2$, ex qua vim centrifugam mobilis curvam hac ipsa æquatione expressam describentis sic colligo. 1°. Sub ejus termino x^2 scribo numerum 4 duplum exponentis 2, & sub termino dx^t numerum 2 duplum quoque exponentis 1 Abscissæ

x 3

x, ob ſecundum infinitæ parvitatis ordinem; ſed ſub termino $d^2 y^2 : g^2$ ſimplicem exponentem 2 ordinatæ y, propter primum ordinem parvitatis infinitæ reſpectu quantitatum datarum d & g. 2°. Numeros illos ſubſcriptos inter ſe confero, ita ut terminum cui eorum major 4 reſpondet deleam, tantumque ſervem terminos numeris æqualibus 2 & 2 imminentes: Quo facto reſultat $d^2 y : g^2 = dx'$ ſeu $d' y^2 : g^2 = x'$. 3°. Quoniam velocitas curvam conficiens v visque centrifuga f æquabiles & iſochronæ ſunt pro momento, atque ideo in locum ſpatiorum momentaneorum y & x, quatenus illis proportionales, ſubrogari poſſunt; ſcribo v pro y & f pro x, ac tandem invenio $d' v^2 : g^2 = f$. Vnde vim centrifugam f cum qua mobile in quocunque Ellipſeos puncto M ab ipſius curvatura MAN, ſecundum diametrum a centro oductam & tangenti occurrentem KM, fugere conatur, æquari quadrato velocitatis v per parametrum $\frac{gg}{d}$ diviſo; proindeque in circulo (ubi fit $NK = KM$ ſive $\frac{1}{2}g = \frac{1}{2}d$) exprimi ratione $v^2 : d$ diametri d ad hoc quadratum v^2. manifeſte apparet. Quod erat hic primo loco oſtendendum.

De menſura vis centrifugæ totalis in tot æqualibus mobilibus ſimul ſumptis quot ſuperficies ſpherica continet & adæquat, Lemma II. Materiæ æthereæ rapida vorticum ſidereorum vertigine motæ ea eſt parvitas & ſubtilitas ut eam conſiderare liceat tanquam indefinita numero puncta phyſica per concentricas ſuperficies conglobata; quorum circulantium in ſingula ſuperficie conatus fugiendi a communi circulationum centro ſimul ſumptos *vim centrifugam totalem hujus ſuperficiei* appellavimus, æqualemque ſtatuimus ſolido quod peripheria maxima in iſta ſuperficie rotatim deſcripta producit multiplicando quadratum velocitatis deſcribentis: Quam menſuram ſic demonſtramus.

Pauliſper attendenti patet omne corpus (vorticem videlicet $OXQAOEQHO$ Fig. 2. æthere plenum) quod in orbem movetur, non circa centrum tantummodo (K) ſed

ſed ſuper axem (AKX) neceſſario converti. Quo efficitur ut cuncta ſuperficiei circumcingentis puncta (M, P, Q, O) non ejusdem circuli peripheriam (OHQE) ſed diverſorum inter ſe parallelorum circumferentias (EOHQ & IPLM &c.) radiis (QK & MN &c.) eidem axi normaliter inſiſtentibus, cum velocitatibus (u & V) analogis, una percurrant. Vires itaque ſuas vrgentes in fugam ab axe ſecundum radios ad illum normales, in tangentibus ſuperficiei gyranti & ſingulæ peripheriæ deſcriptæ communibus (MT & QG &c.) hæc puncta phyſica ætheris continue habent. At gyrus circum axem perpendicularis (IMLP) obliquam circa centrum totius ſuperficiei rotationem (IMKPI) ſemper ſecum importat. Ex illa porro duplici ad axem & ad centrum vorticis reſpectiva converſione duæ ſimul reſultant vires centrifugæ mobilis M per eandem tangentem MT conantis fugere. Quapropter centro N ac radio NM in plano per MT & per N tranſeunte, nec non centro K radioque KM in plano per TM & per K ducto, deſcripti concipiantur arcus duo MR & M*R*. Junctis deinde centris N & K cum eodem tangentis puncto T, agantur ſecantes NT, KT, ac per ſectionum puncta R, *R* ipſi MT parallelæ rectæ RB, *RB* radiis occurrentes in B, *B*. Triangulorum MNT, BNR ex una parte & triangulorum MKT, *BKR* ex altera ſimilitudo præſtat MN ad BN ſicut MT ad BR, & ut MK ad *B*K ſic eadem MT ad *BR*, hoc eſt (ſuppoſitis MT = g, MN = ſ,

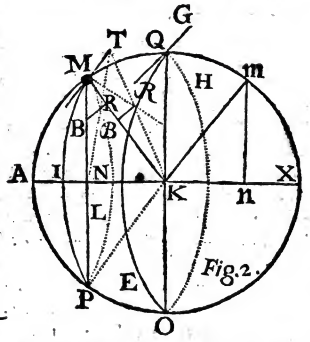

MK=r, MB=F, & MB=f) analogias $f:f-F=g:\frac{f-F}{f}g=BR$ ac $r:r-f=g:\frac{r-f}{r}g=BR$. At quoniam ultimo anguli, qui in infinitum decrescerent, TNM, TKM evadunt minimi, & tria puncta B, M, B coeunt; duæ lineolæ BR, BR, ob eundem velocitatis conatum per eandem tangentem ipsis parallelam, fiunt tunc æquales: Ergo tunc $(f-F)g:f=(r-f)g:v$; ergo & $(f-F)r=(r-f)f$, seu $f:r=f-F:r-f$; ac tandem sumptis tam antecedentium quam consequentium differentiis resultat $f:r=f-f+F:r-r+f=F:f$, id est vires centrifugæ F & f in eadem ætheris particula M sunt inter se in ratione ambarum ab axe & a centro vorticis distantiarum f & r. Sicut igitur recta n m, NM, &c. (sinus rectus f, S, &c.) se habet ad rectam MK=Km=KQ (sinum totum r in tali magno vorticis circulo AQXO qualem Astronomi colurum solstitiorum in sphæra cœlesti vocant) ita vis centrifuga secundum NM, n m, &c. est ad vim centrifugam secundum KM=Km, hoc est $f:r\frac{uu}{2f}$ (ex Lemmate I pro Circulo): $\frac{ruu}{2ff}$; & $s:r=\frac{v^2}{2S}$ (ex eodem Lemmate): $\frac{rUUU}{2SS}$ &c. Insuper (ob gyrantes simul eiusdem superficiei ætheræ particulas) æquidiuturnæ circulationum super axem velocitates u & U sunt in ratione circulorum parallelorum sive sinuum rectorum ad illum axem perpendicularium: Vnde $f:S=u:U$, & consequenter $U=Su:f$; quod dat $rUU:2SS=rSSuu:2SSff=ruu:2ff$. Ergo omnes horum omnium ejusdem superficiei punctorum vires, quæ a communi vorticis centro ipsa removere perpetuo conantur, sunt inter se æquales: Et idcirco unaquæque designari potest expressione vis centrifugæ urgentis secundum diametrum (d) circumferentiæ (c) maximi in ætherea superficie (QEOHQMAOX) circuli (HOEQ) quem Astronomi æquatorem in sphæra dicunt; scilicet expressione superi-

perius demonstrata *vv : d*. Quumque tota hæc circumferentia gyrans tot *vv : d* in suis particulis gignat quot unitates concipi queunt in *z*, nec non tot *vvz . d* superficies integra complectatur quot unitates continentur in *d*; fit *dvvz d* seu *vvc* vis centrifuga totalis cujusque superficiei æthereæ, sicut supra posita est. &c.

* * *

Rogamus Cl. Autorem, nobis hactenus incognitum, ne diutius latere velit, ut, ubi opus est, quod sub finem hujus observationis contigit, consulere ipsum valeamus, tum ut in Observationibus suis ipse methodo Leibnitiana quantitates exprimere dignetur, nosque adeo transponendi labore sublevet.

ICUNCULÆ ÆNEÆ ANTIQUARIIS AD Illustrationem propositæ a JOHANNE HENRICO HUBERO, Tiguri, 1710.

CUm ad nos pervenerit Tabula, in qua variæ icunculæ repræsentantur, quæ prope Vitodurum priscorum ante paucos annos fuere e terra erutæ ac postea a Cl. Hubero eruditorum examini subjectæ, eas hoc loco in Tab. IV Figuris quindecim prioribus exhibere libuit, ut Antiquariorum de iis censuras & judicia provocaremus. TAB. IV. Fig. 1-15.

ABRAHAMI PUNGELERI, THEOL. ET HIST. sacræ P.P. Dissertatio de Rerum possibilium ideis in Deo, opposita Cl. Poireto.

Herbornæ Nassoviorum, typis Joh. Nic. Andreæ, 1712, 4. Plag. 18.

Petrum Poiretum tum in Cogitationibus rationalibus de Deo, anima & malo, tum in Oeconomia divina idearum originem a decreto divino derivasse & radicem omnis possibilitatis voluntatem Dei indifferentem constituisse, dudum norunt Viri eruditi. Hanc opinionem impugnat Cl. *Pungelerus* argumentis ex philosophia desumtis. Ut

logomachia evitetur, quid sit possibile, quid sint ideæ possibilium, explicat. Distinguit inter possibilia extrinsece & intrinsece talia. *Intrinsece possibile* vocat, quod absque contradictione concipi potest. *Extrinsece possibile* dicit, quod per potentiam alicujus causæ produci potest. Illud impossibili; hoc actuali opponitur. Intrinseca adeo possibilitas æstimatur ex idea, si contradictoria non includit; extrinseca vero ex rei cum natura causæ primæ convenientia, adeoque excludit, quæ perfectionibus divinis repugnant. *Ideæ* itaque *rerum possibilium* ipsi sunt perfectissimus ille intellectus divini actus, quo sibi in potentiæ suæ absolutæ speculo, quicquid ut fiat, velle potest, vel priusquam fieret, convenienter suæ naturæ velle potuit, repræsentat. Antequam vero argumenta *Poireti* ad examen revocat; contrariam sententiam probat, quod scilicet ideæ rerum omnium Deo sint naturales & in intellectu divino concipi debeant ante omne decretum. Nostrum non est singula recensere argumenta, quæ Autor cumulat; sufficerit pauca annotasse. Deus seipsum (ita Autor argumentatur) adæquate cognoscit: Ergo & omnipotentiam suam, consequenter rerum possibilium ideæ sunt ipsi essentiales. Intellectus divinus est perfectissimus. Rerum possibilium cognitio est perfectio. Ergo rerum possibilium cognitio est Deo essentialis. Datur in Deo potentia ante omne decretum: ergo & datur possibilitas, quæ a decreto Dei non dependet. Addit, non posse explicari, quomodo Deus possibilia decreverit, antequam noverit. His præmissis, ad octodecim objectiones respondet, quæ contra indepedentem a decreto in intellectu divino idearum originem in Cogitationibus rationalibus protulit *Poiretus*, quarum plurimæ inde ortum trahunt, quod ideas divinas consideret tanquam diversas ab essentia divina, cum tamen Autor cum aliis eas cum essentia divina unum esse profiteatur. Hoc itaque notato frustra objicit *Poiretus*, Deum solum esse a se positive adeoque ideas non esse coæternas; Deum sibi se soli sufficientissimum esse, adeoque cetera omnia ad illius complementum nihil conferre;

so-

ſolam divinam eſſentiam eſſe neceſſariam, adeoque ideas non eſſe neceſſarias & aliter eſſe potuiſſe; Deum eſſe unum, adeoque non concipi poſſe aliud quid ab ipſo diverſum, quod ſit independens, a ſe & neceſſarium; Deum eſſe eſſentiam ſimpliciſſimam adeoque vi hujus ſimplicitatis non habere niſi ideam ſui. Recte etiam Noſter negat, quod *Poiretus* aſſerit, cogitationem perfectiſſimam idea ſui abſolvi. Adæquata enim Dei idea ſcientiam & potentiam ejus involvit, conſequenter etiam ideas omnium poſſibilium. Admittit, ſuo quodam ſenſu verum eſſe, quod Deus ſit ſibi ſufficientiſſimus, & cetera omnia nil faciant ad ejus complementum, ſi nempe ſermo ſit de rebus externis: bene autem obſervat, ideas poſſibilium facere ad complementum intellectus ipſius, adeoque perperam eas excludi ex eſſentia divina. Palmarium, quo *Poiretus* ſententiam ſuam corroborat, argumentum inde deſumitur, quod ideæ a ſe eſſe nequeant. Si enim, inquit, ideæ eſſent a ſe, non conſtitutæ libero Dei beneplacito, eſſent ſui repræſentativæ. Neque enim concipi poteſt (ita pergit *Poiretus*) ſi aliud repræſentent, non eſſe ad illud repræſentandum factas. Sed negat Noſter, a libero Dei beneplacito conſtitutum eſſe, quicquid a ſe non eſt. Nam ideas non eſſe a ſe, quia non habent eſſentiam & exiſtentiam a ſubjecto, cui inſunt, independentem: nec tamen propterea eſſe a placito Dei, quia ad eſſentiam Dei pertinent & ab ea ita pendent, ut unica ratio, cur ſint, petenda ſit a Dei intellectu omniſcio & voluntate omnipotente. Negat etiam, id, quod non eſt a placito Dei, eſſe debere ſui repræſentativum. Quia enim poſſibilia non exiſtent niſi in cauſa ſua; ideo ideæ poſſibilium nil niſi eam repræſentant, quatenus nimirum per eam fieri poſſunt. Quod ſi inſtas, quid ergo eas determinet ad repræſentandum aliud? reſpondet Noſter, ſummam Dei perfectionem eas determinare, quatenus propter illam fieri nequeat, ut ipſi non inſint. Mantiſſæ tandem loco Cl. Autor ad ea reſpondet, quæ ad ſententiam ſuam confirmandam profert *Poiretus* in ſuis de eruditione ſolida, ſuperficiaria & falſa libris.

GEORGII FRIDERICI STIEBERI HISTORIA Theologiæ dogmaticæ, Lutheri & Melanchthonis operæ restauratæ, qua & integra exhibetur de hujus loci Theologici Commentatio.

Gustroviæ, typis Io. Lemkii, 1712, 8.
Pl. II.

CL. Autor, specimen eruditionis suæ editurus, cum sciret, historiam aliarum disciplinarum non indiligenter descriptam exstare, in animum induxit Theologiæ dogmaticæ historiam contexere. Hoc autem cum non sit unius anni negotium, hanc Locorum Theologicorum Melanchthonis historiam, tanquam majoris operis prodromum præmittere voluit: ut adeo præsens libellus titulum præferat non suum, sed operi majori aliquando elucubrando præscribendum. Primum igitur conqueritur de Scholasticorum Theologiæ corruptelis, majoris facientium humanam, quam divinam, autoritatem: tum præcipuos illius Theologiæ Doctores breviter commemorat: hinc, quæ in iis potissimum reprehendenda videantur, tribus verbis indicat, nempe subtilitatum tricas, quæstionum labyrinthos, distinctionum minutias, insolitarum vocum barbariem, Theologiæ cum Aristotelica Philosophia confusionem, veritatis denique cœlestis adulterationem. Quare multos cepisse tædium illius Theologiæ, probat testimoniis Staupitii & Erasmi. Addit Lutherum, qui accurate lecta S. Scriptura animadverterit errores illius theologiæ, emendationemque serio susceperit. Hinc Lutheri scripta recenset, quibus ad annum usque 1518 Theologiam repurgare annisus est, applaudente Melanchthone & Erasmo. Quo anno & Melanchthonem laboris socium accepit, qui ex ipsis Scripturæ S. fontibus composuit Locos Theologicos, ab Luthero, insscio autore, editos. Cum igitur primus Melanchthon post reformationem ediderit systema Theologiæ, Cl. Autor recenset præcipua Patrum systemata, Origenis, Augustini & Damasceni, eaque cum Melanchthonis Locis breviter contendit.

Hinc

Hinc varias Melanchthonianorum Locorum editiones recenſet: quippe qui tanto ſunt applauſu excepti, ut publice explicarentur Academicæ juventuti. Meminit etiam commentariorum Mart. Chemnitii: quibus addi poterat Victorini Strigelii in eosdem Locos Commentarius, Neapoli Nemetum editus a Pezelio A. 1581 in 4: item Croatica eorum verſio a Trubero adornata. Affert porro encomia Lutheri, quibus Locos illos ornavit. Denique illud opus vindicat contra malevola multorum, imprimis Godofr. Arnoldi, judicia.

INTRODUZIONE ALLE PACI priuate &c.

i. e.

INTRODUCTIO AD PACEM PRIVATAM, edita & dedicata Principi Sereniſſimo, REINALDO I, Duci Mutinæ, &c. a LUD. ANTON. MURATORIO, Bibliothecario ejusdem. Acceſſere ex nondum editis Commentatio SPERONI SPEPONII de duello & Tractatus de pace IO. BAPT. PIGNÆ.

Mutinæ, apud Barthol. Soliani, 1708, 8. Plag. 18.

QUo tempore effrenata dueſſorum vindictæque privatæ libido publica in terris noſtris auctoritate repreſſa eſt, iteratis & ſeveriſſimis ſanctionibus ea de re promulgatis, non malam inituri gratiam vel ab iis ipſis videmur, qui omnem aliam, quam quæ gladio paritur, reconciliationem infra dignitatem ſuam poſitam exiſtimant, quod librum producimus totum eo compoſitum, ut offenſionibus inveniat remedia, quibus & illæ ſopiantur penitus & gravior nulla a magiſtratu pœna accerſatur. Elaboratus ille jam A. 1703 ſed inter ſcrinia relictus aliquandiu Autorem præfert Cl. Muratorium, cujus monimenta, quæ alio nobis tempore laudes expreſſere veriſimas, optamus, ut quam a præſtantia

ſua

ſua ferunt, etiam a numero gloriam aliquando conſequantur. Stipatur parte commentationis Viri Cl. Speroni Speronii, Tomaſino in Elogiis virorum illuſtrium merito ſuo maxime laudati, quæ de duello conſcripta eadem conjectante Muratorio eſt cum ea de honore, quæ inter ἀνέκδοτα a Tomaſino refertur. Accedit inſuper ſcriptum integrum Jo. Bapt. Pignæ, conditoris Hiſtoriæ Principum Eſtenſium, cujus vitam una cum carminibus lingua vernacula compoſitis ab Hieronymo Baruffaldo Ferrarienſi expectare nos jubet Muratorius. Verum de his dicemus infra aliquanto plura; Noſter, vt ad eum redeamus, equidem innumeros ſcriptores de honore, de offenſionibus, injuriis, mendacii exprobrationibus, duello & pace norat egiſſe, unde, quid officium poſtulet, haurire poſſint litium privati arbitri, in rebus publicis poſt judicia publica tantopere expetendi. Sed ut cetera, quæ tradidere, fortaſſe ſatis eſſe ad privata diſſidia dirimenda poſſe, largitur; ita minus luculenter eos viam oſtendiſſe ad conſenſum circa factum adducendi litigatores, ejus quod palmarium in hoc argumento eſt, haud ſatis memores, exiſtimat. Id vero eſt negotii, quod ſibi datum eſſe cum maxime credidit in hoc libello: quo pacto ille rem impeditiſſimam ſuis expedierit difficultatibus, ſequentia Lectorem quodammodo poterunt docere.

Ante omnia igitur monet, partes diſſidentes ipſas audiendas eſſe, ut appareat, illisne conveniat inter ſe in facto nec ne, ſique minus, quod equidem ut plurimum uſu venit, ut expendamus, utrum ad factum ipſum pertineat diſſenſus, an ad circumſtantias, circumſtantiæque illæ, quomodo ſcholæ loquuntur, an ſubſtantiales ſint an accidentales. Accidentales, ſive ad factum ſpectent ipſum, ſive non ſpectent, non poſſe, ſi in diſceptationem veniant, impedire, quo minus diſſidentium animi illius in gratiam reconcilientur. Sin factum ipſum vel circumſtantiæ ſubſtantiales in diſſenſum partes rapiant, tum reſtituendæ pacis ſpem nullam eſſe, antequam ſublato illo, vtra pars vera loquatur, clariſſime conſtet. Cuius rei ut doceat rationem, oſtendit, ubi cauſſas atque

que indicia, quæ momentum trahant, adversario litem intentandi invenerit apudque arbitrum detulerit pars altera, alteram negare vel omnia vel quædam, aut, si factum largiatur, removere culpam & ad exceptiones se recipere. Prætermissis, quæ admittat, necessum esse, ut quæ a se amoliatur, eorum nequicquam illum se insontem venditare, idoneis argumentis efficiatur, atq; illa afferri oportere ab eo, qui alteri sive affirmando aliquid sive negando, quicquid fuerit criminum, impegerit. Argumentorum vicem sustinere nonnunquam præsumtionem, & tueri modo reos adversus actorum insultus, dum illi accusationes suas rationum pondere muniant, modo criminibus exprobratis involvere, prouti vel actor vel reus probæ improbæq; testimonia mentis ediderint. Fidem illi habendam, qui altero vir melior credatur, sique præsumtio æqualis utrumque nobis commendet, reum sibi vindicare nostram approbationem. Animum ejus, qui injuriam arguatur fecisse, se prodere actionibus externis, si vel vetitæ sint, vel nullibi saltem præceptæ: illas natura sua ad offensionem tendere, nisi ignorantia, violentia, errorve, circumstantiæque Personæ suggerant argumenta, quibus culpa aut minuatur aut omnino omnis pereat. Actiones nullibi præceptas ipsas nihil secum injuriæ trahere, licet in pejorem sæpe partem rapiantur, adeoq; malignum eas animum haud evincere, nisi ejus rei aliunde argumenta possint in medium afferri, vim & ipsa tamen nullam habitura, si circumstantiæ quædam innocentiam rei in tuto collocent. De animo rei semper meliora speranda esse, etiamsi ad liquidum, volueritne offendere alterum nec ne, deduci non possit, rationemque suadere, pars altera ut alteram compellet, quonam interpretanda sit actio, quæ in utramque partem possit accipi. Argumenta autem, quibus accusatio muniatur, esse vel impropria, confessionem rei, facti evidentiam & præsumtionem, vel propria, testimonium, scripturam, famam, jusjurandum. Inde colligendum judici privato factum esse, sententiamque ferendam, quo pacto animi disi-

dentium ſint ſanandi. Hæc omnia exemplis clariſſimis illuſtrat Muratorius, neque quicquam, unde lux uberior affundi argumento poſſit, prætermittit.

Quod iſta ſequitur fragmentum Speronianæ commentationis, ſex pagellarum ſpatio continetur, quantumcunque tamen breve eſt, duellis larvam prorſus detrahit, deque eorum injuſtitia neminem ſinit dubitare; neque deerunt lectores, quibus pars iſta operis totius deſiderium accendet. Opuſculum Pignæ integrum eſt, itidemque ad pacem honeſtam, quæ duellis non ſine ſummo periculo quæritur, via breviſſima illam conſequendi monſtrata invitat. Injurias nempe æſtimare recte, ac propulſare debita ratione, & intercedente reconciliatione prorſus tollere, ne honor periclitetur, docet, in exemplum propoſita ratione, qua Dux Ferrarienſis quondam uſus eſt, diſſidia componendi.

STEPHANORUM HISTORIA, VITAS IPSORUM ac libros complectens.

Tomi II.

Londini, apud Chriſtoph. Bateman, 1709, 8 maj. Alph. 1 pl. 21.

SUperioris ſeculi Anno 83 a Cl. Almeloveenio in publicum emiſſam eſſe *Diſſertationem de vitis Stephanorum*, vel ex Actis noſtris conſtat, ubi A. 1684 p. 202 eam recenſuimus. Exſpectavimus diu ſupplementa doctiſſimi de req; litteraria meritiſſimi Viri, quæ tum pollicebatur p. 124. Sed cum alia negotia hoc propoſitum intercepiſſe videantur, non poſſumus non laudare diligentiam Cl. Mich. Maittairii, qui alienum jam promiſſum præſtans hiſtoriam Stephanorum totam in quoddam corpus redegit, ne iis quidem omiſſis, quæ a Cl. Almeloveenio jam fuerant præſcripta. Ne vero Lectorem fugiat, quis ſit præſentis operis conditor, audiamus ipſum ita T. I p. 450 de ſe ſcribentem: *Ego, olim inter Calviniſtas Proteſtantes Gallos natus, & educatus, poſtea ob religionem patria exul, & presbyteratus præjudiciis papatus-*

tusque tyrannidi feliciter ereptus, in Anglicanæ Ecclesiæ regnique sinum confugi. Totum opus in duos tomos partitus est, quorum priore exponit, quicquid usquam ad historiam Stephanorum pertinens reperire potuit: ita tamen ut Historia Roberti & Henrici, filii, amplitudine longe vincat ceterorum Stephanorum, celebritate quoque nominis inferiorum, notitiam. Huncce tomum antequam perlustremus, præfigenda videtur Tabula Stephanorum genealogica.

Henricus Stephanus I, mortuus 1520. Hujus & in matrimonio & in officina successor fuit Simon Colinæus.

Robertus I, natus A. 1503, mortuus 1559.	Franciscus.	Carolus, mort. 1564.
Henricus II, natus 1528, mort. 1598.	Franciscus II.	Robertus II. Huius viduam duxit Mamertus Patissonius.
Paulus.	Florentia, quæ nupsit Casaubono.	
Antonius.		

Henrici I quidem de natalibus obscura sunt omnia. Ipsius typographia in ea incidit tempora, quibus litteræ renascebantur & eruditis florere hominibus cœpit orbis Europæus. Ceterum ex ejus officina qui prodierunt libri, omnes sunt Latini, nulli tamen aut perpauci classici. At filius ejus *Robertus* artem suam ad summum evexit fastigium: & licet alii typorum cum eo certare possint elegantia & venustate, nemo tamen emendationis fide ac diligentia comparandus cum eo erat. Cum vero superstitiones erroresque religionis tum receptæ notaret, arte sua usus est ad veritatem illustrandam, ideoque Novum Testamentum sæpius recu-

dit, eaque re hæreſeos ſuſpicionem incurrit. In quantis enim tenebris θεόπνευστος ille codex ea tempeſtate jacuerit, facilis eſt conjectura ex verbis tum factis a quodam Sorbo-
p. 15. næ Theologo: *Miror*, inquiente, *quod iſti juvenes allegant nobis Novum Teſtamentum. Per Deum, habebam plusquam 50 annos, quod neſciebam, quid eſſet Novum Teſtamentum.* Nihilominus Robertus in animum induxit, univerſa Biblia typis evulgare ſuis, eamque ob rem bibliothecis Pariſinis perluſtratis, collatisque variis codicibus novam adornavit verſionem. Ceterum cum maximus Latini ſermonis cultor eſſet, claſicos autores optimorum Grammaticorum ſcholiis illuſtratos edidit, itemque varia opera Grammatica, Linacri, Melanchthonis, Nebriſſenſis. Tandem cum Calepini Dictionarium quoque in uſum juventutis recudere juberetur, ipſe vero permulta in eo deſideraret, aggreſſus eſt laborem arduum conficiendi Theſaurum Latinæ linguæ, quem duodecim annorum labore conſtantem excudit A. 1543. Editis interea A. 1532 Bibliis Latinis Theologorum Sorbonicorum odium incurrit, qui tamen, quamdiu Franciſcus I regnabat, ob hujus favorem erga Robertum nihil proficere poterant. Nam A. 1539 regius conſtituebatur Typographus: ac tum non ſolum Ciceronis emiſit opera, ſed & XII Prophetas Hebraice, commentariis R.D. Kimchii ſtipatos. Ac ne ulla re litterarum cultoribus deeſſet ipſius ſtudium, deinceps etiam hiſtoricis quibusdam, cum eccleſiaſticis, tum profanis, excudendis dedit operam. A. 1545 denuo vulgavit Biblia una cum notis, ex ore Vatabli, Profeſſoris
46 ſq. Regii, excerptis. Noſter Autor annotat, multos negare, haſce notas eſſe Vatabli, ſed ipſius Roberti: ipſe rem in medio relinquit. A. 1547 moriebatur Rex Franciſcus, ſummus Roberti patronus. Hic notatur Poſſevini ac Morerii error, ſcribentium, hoc anno Robertum profugiſſe Genevam relicta Gallia ob impoſturam in Vatablum commiſſam, ſurreptis & ablatis ſecum characteribus regiis. Etenim hæc omnia falſo tradi, Noſter probat & ex Thuani ſilentio & argumentis aliis. Speciatim furtum characterum regio-

rum

rum falso tribui Roberto, p. 134 sqq. variis argumentis contendit iisque luculentis. Sub novo tamen Rege Robertus novas habuit cum Theologis lites, quarum historia accurate enarratur. A. 1550 edidit Novum Testamentum Græcum cum XVI codicum variis lectionibus. Grammaticos etiam Hebraicos typis scripsit, & nonnullos Patres Ecclesiæ. Genevam aufugit A. 1552, ubi arti suæ strenue incubuit, responsionemque simul ad Theologos Gallos edidit. Hic Noster non credit, ejus effigiem manu carnificis Parisiis a Theologis comburi jussam esse: jocosamque, in qua id refertur, epistolam sub nomine Benedicti Passavantii editam autori tribuit Bezæ. Tandem cum laboraret in Thesauro Græcæ linguæ congerendo, diem suum obiit A. 1559. Absoluta sic Roberti Vita Noster elogia ejus exhibet ex Bezæ Iconibus, Goldasti epistolis, Henr. Stephani Epitaphiis, Colomesii Gallia orientali, de la Caille Histoire de l' Imprimerie, Chevillerii l' Origine de l' Imprimerie, Menagii Anti-Bailleto, Teissierii Elogiis, & Simonii Hist. Crit. V. T. Hinc famam Roberti defendit variis modis impetitam, inprimis contra Jac. Thomasium, qui eum insimularat plagii litterarii. Exinde sequitur Vita Francisci I Stephani, dein Caroli Stephani, qui præter Dictionarium Poeticum multos libros ad rem medicam, maxime herbariam, in qua eruditissimus fuit, pertinentes edidit. De eodem inserit testimonia Caillii, Chevillerii, Menagii & Scaligeri. Horum ex prioribus duobus addit notitiam de Roberti Stephani socero, Jodoco Badio Ascensio: vitrico, Simone Colinæo: affinibus Michaele Vascosano, Jo. Roigny, & Conrado Badio. Hæc excipit vita Henrici Stephani II, qui Græcas litteras prius didicit, quam Latinas, illasque ardentissime inde a primis ætatis annis excoluit, præceptoribus usus Petro Danesio, Jacobo Tusano, & Adr. Turnebo, Regiis Græcæ linguæ Professoribus. Tres annos peregrinatus est in Italia, in Bibliothecis Græcos excutiens autores, ubi multa reperit rariora, quæ postea edidit: hinc in Anglia quoque, Belgio, Germania & Helvetia versatus est. Post Patris ex Gallia discessum Pari-

ſuis typographiam inſtruxit, ibique A. 1554 Anacreontis odas primum luce & Latina verſione donavit, adjuncto doctiſſimo commentario. Equidem hujus verſionis Autorem eſſe Jo. Auratum, dixit Joſ. Scaliger: ſed falſum id eſſe, contendit Noſter p. 221. Fama eſt pervulgata, Henricum Stephanum ſcripta pro Herodoto apologia fuga ſibi conſulere coactum eſſe: quo tempore cum in nivoſis Arverniæ montibus latitaret, crematam a tortore effigiem pro ipſo pœnas luiſſe: unde ſæpiſſime eum jocatum eſſe, ſe nunquam magis riguiſſe, quam cum Pariſiis uſtularetur. Refert hoc Tollius, ejusque auctoritatem ſecutus Kœnigius in Bibliotheca ſua. At Noſter cum Almeloveenio aliisque putat, a Tollio Robertum Stephanum, de quo idem, licet falſo, narretur, improvide confuſum eſſe cum Henrico. De Henrico quidem id falſiſſimum eſſe, inde probat, quod is poſtea, quam id factum eſſe perhibeatur, & Lutetiam & aulam frequentarit regiam, immo in rei litterariæ ſumtus faciendos regium obtinuerit ſtipendium. Legendum quoque hic ſiſtitur rariſſimum carmen Henr. Stephani, inſcriptum *Artis typographicæ querimonia:* & ejusdem Epiſtola de ſuæ typographiæ ſtatu, nominatimque de ſuo Theſauro linguæ Græcæ. Probabile etiam Noſter facit ipſius Henrici Stephani verbis, ejus librum *de origine mendorum* in lucem prodiiſſe. Nolumus de hoc Henrico plura afferre, niſi quod inter alia & hinc laudem mereri nobis videtur Autor, quod Criticarum ejus emendationum diligenter & accurate meminit. Sequitur Vita Roberti II, qui, quod nollet ab eccleſia Romana deſciſcere, a paterna hæreditate excluſus, regii Typographi munus Pariſiis accepit & laudabiliter geſſit. Fuiſſe virum doctum, probatur allatis aliquot ejus poematibus Latinis, Græcis & Gallicis. De vita Franciſci Stephani II, (p. 517) Patiſſonii, (520) Pauli Stephani, (527) Roberti III, (541) Antonii, (550) Henrici III Stephanorum, (527) typographorum pariter doctiſſimorum, nihil addemus, quia de his nimis ſterilis & imperfecta eſt Noſtri narratio. Hactenus de Tomo priore. Poſterior continet libros typis Stephano-

norum exſcriptos in duas diſpeſcitur partes, quarum priore libri diſponuntur ſecundum annos factæ impreſſionis : poſteriore ſecundum ſcientias & facultates, quas vulgo vocant. Ubi & catalogus Almeloveenianus in multis emendatur.

TRAITE DE LA CATARACTE ET DU Glaucoma, par M. Briſſeau le fils, Medecin Major des Hopitaux du Roy & Penſionaire de la ville de Tournay,

i. e.

TRACTATUS DE CATARACTA ET DE Glaucomate, Autore BRISSÆO filio, Medico præfecto Noſocomiorum regiorum ac Stipendiato civitatis Tornaci.

Pariſiis, apud Laurentium d'Houry, 1709, 12. Plag. 12 Fig. Tab. 4.

PArvum hic ſcriptum exhibemus paulo tardius ad nos advectum, ſed in quo experientiſſ. Autor graviores inter oculorum affectus cataractæ, glaucomati & guttæ ſerenæ magnam lucem videtur fœnerari. Perſpicua namque oculorum anatome præmiſſa, cataractam horum ſive ſuffuſionem ipſius humoris cryſtallini exiſtere indurationem atque opacitatem reiteratis luculenter oſtendit obſervationibus, quarum primas menſe Novembri A. 1705 Academiæ Regiæ Scientiarum Pariſienſi oblatas Tornaci ſub principio A. 1706, & ſecundas ibid. A. 1708 imprimi curavit, antequam utrasque nunc cum tertiis, nec non cum ſuis de glaucomate ac gutta ſerena obſervatis atque objectionum reſponſionibus conſociaret. Ingenue tamen fatetur, eandem cataractæ formalitatem undecim circiter abhinc luſtris a Dn. *Laſnier* fuiſſe detectam, ita ut ſe atque *Antonium*, qui in *Tr. de morbis oculorum*, a nobis in *Actis Menſe Februario A. 1708 p. 68* recenſito, ſimilem de ſuffuſione ſententiam divulgavit, pro

pro primis saltem venditet, qui eodem fere tempore ab oblivione illam novis suis observationibus vindicassent. Ne *Borellum* addamus atque *Rolfincium*, quorum ille *Append. ad Obs. 61*, hic vero *Dissert. Anat. lib. 1 cap. 13*, humorem itidem crystallinum pro cataractæ oculorum subjecto annotarunt, quosque etiam Viri clarissimi D. *Gottfridus Thomasius* & D. *Laurentius Heistert* nuper in *Academiæ Naturæ Curiosorum Ephemeridibus Obs. 199* & *196* allegarunt, cum laudatus *Heistert* militem sisteret perfecta cataracta laborantem, in cujus ab obitu oculo inciso lentem pariter crystallinam opacam, margaritæ æmulam, deprehenderit. Noster nempe postquam pluribus experimentis in oculis brutorum factis cognosceret, acum pro cataracta deponenda oculo solenni ratione vix immitti posse, quin lens crystallina simul trajiciatur, de suffusionis in humore aqueo sede vere dubitare primum cepit, verum occasionem mox nactus in cadavere militis, cujus oculum sinistrum cataracta occupaverat, hanc acu e situ dejiciendi, ex sectione talis oculi certior plane factus fuit, se cataractæ vice ipsum humorem crystallinum subvitreum detrusisse. Unica nihilominus observatione haud contentus varias alias porro enumerat, tum a se, tum ab aliis, successive habitas, quæ omnes lentem crystallinam in cataracta duritiem & opacitatem acquirere aperte innuant. Ab *Antonio* autem, glaucoma in humore crystallino exsiccato collocante atque peculiares cataractæ appendices asseverante, multum dissentit, quod appendices tales inventæ tantum videantur ad operationis facilitatem magis occultandam & Chirurgos vulgares ab ea arcendos, glaucoma vero humor potius vitreus habeatur, durior itidem & opacus redditus. Glaucoma enim, si lens crystallina esset exsiccata, affectibus incurabilibus ab omnibus immerito accenseretur, quoniam tunc acu non minus ac cataracta e loco suo posset deturbari; glaucoma vero humorem vitreum existere, in duritiem & opacitatem versum, duabus comprobat observationibus, quarum alteram ipse annotavit, alteram vero a Dn. *Mareschallo*, primario Regis Chi-

Chirurgo, accepit, ceu cui in celeberrimi quondam Medici Burdelotii oculo a morte dissecto dextro non solummodo humorem crystallinum opacum, sed & humoris vitrei sinuositatem, in qua prior continetur, colore subflavo obscuratam, licuerit cernere. E diverso guttam serenam, præterquam quod aliquando a nervo optico paralytico inducatur, sæpius ab humore vitreo penitus dissoluto dependere, duobus imprimis exemplis adstruit, omnes cataractas, quas vacillantes dicunt, semper cum gutta serena sive corporis vitrei dissolutione conjunctas observans. Responsiones denique, quibus objectiones diluit ab utroque *de la Hire*, *Litre*, *Mery* & *Woolhuyse* adversus suam de cataracta sententiam motas, eo magis transscribere supersedemus, quo minus prolixiores esse cupimus, magis autem Lectori placere, si in *Tab. IV Fig. 16* acum proferamus, quam Noster pro cataracta commodius deponenda invenit, atque inter Figuras, quibus oculorum æque partes ac suffusionis depressionem chirurgicam illustrare voluit, in Tab. I Fig. 2 adumbravit.

Fig. 16 repræsentat acum recens propter operationem cataractæ inventam, quæ tamen tertiam partem a globulo usque ad apicem longior esse debet, quam quidem in hac figura fuit expressa. TAB. IV. Fig. 16.

J. Manubrium acus octogonum. K. Trochilea, cujus ope cum manubrio conjungitur.

L. Parvus globulus regulæ loco inserviens, ad profunditatem cognoscendam, qua acus globum oculi intravit.

M. Apex acus, in forma grani hordei sectus, planus, utrinque scindens & crenam obtinens trium linearum longitudine, instar instrumenti, quod Galli appellant *gouge*.

Z. Latus acus crenam respiciens, aliter efformatum, quam reliqua septem latera, quæ plana sunt & polita.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS DE Portugal.

i. e.

HISTORIA DE RERUM IN LUSITANIA Converſionibus; Autore Abbate DE VERTOT, e Societate Regia Inſcriptionum & Numiſmatum.

Pariſiis, apud Mich. Brunetum, 1711, 12 maj. Plag. dimid. 37.

OMnibus Hiſtoriarum amatoribus hi Commentarii eo eſſe debent acceptiores, quo propius noſtram memoriam attingunt & quo pulchrius perſequuntur argumentum. Ita vero ſcribit Autor, ut non narrare ſed oculis viſa tradere videatur. Nos, quantum licet, Autorem mittemus in compendium.

In principio exponit ſitum Luſitaniæ: temperiem aeris ſanam: poteſtatem Principis nullis limitibus circumſcriptam: Luſitanorum mores incitatos, feroces, magisq; ad ſuperſtitionem propenſos quam ad veram pietatem: fabuloſam originem, quaſi a Tubale deſcendant, rejicit; certum contra eſſe aſſerit, Romanos & Carthaginenſes in imperio ſibi ſucceſſiſſe, Gothosq; ſub initiis Seculi V Hiſpaniam & Portugalliam inundaſſe, quorum ultimus Rex Rodericus A. 712 ab Arabibus regno exutus fuerit. Quos iterum luxu & æmulatione (quum Luſitaniam diverſi Gubernatores obtinerent) jam fractos, Henricus Comes Burgundiæ ſubegit. Cui propterea ſub initiis Sec. XII Alphonſus VI concredidit exercitum, & filiam in matrimonium, devictasque a ſe provincias in dotem dedit. Nondum Regis nomen tenuit, fundamenta Regni jecit: quod tamen Filius Alphonſus A. 1139 poſt ingentem obtentam victoriam, a militibus Comitis Alphonſi recepit. Tandem Sebaſtianus aſcendit thronum: cui, quibus cura adoleſcentis ingenii formandi erat demandata, nil niſi propagandæ Religionis ſtudium inſpirabant. In regno Maroccano Muleus Mahamet cum Patruo de regno diſceptabat, ſed ita, ut ſuccumberet, & Sebaſtianum in ſubſidium vocare neceſſe haberet, quod

quod etiam, reclamantibus licet omnibus Sebastiani Ministris, impetrabat. Rex prælii cupidissimus, & de victoria ob simulatum timorem Mulei Moluc, qui ipsum e mari in terram protrahere studebat, securus, victus est, & ut Autor tradit, in prælio interfectus. Ipse tamen Moluc morbo, Mahamet vero undis periit. Cardinalis Henricus successit: quo brevi post mortuo, multi ambierunt Regnum, utpote Philippus II, Catharina Vxor Jacobi Ducis Brigantini &c. Philippus erat natus ex Isabella Filia natu maxima Emanuelis. Uxor Ducis Brigantini orta a Principe Eduardo Filio ejusdem Emanuelis. Hos & reliquos exhibet Autor in tabula. Uxor Ducis urgebat Legem fundamentalem, qua excluderentur filiæ nuptæ exteris: Philippus, Regem Hispaniarum in Lusitania censeri posse exterum, negabat. Litem hanc decidebat Dux Albanus, immissis Philippi copiis. Tum vero Olivarius ingentium tributorum exactionibus, & servitiis militaribus, ad quæ in exteris bellis præstanda juvenes adhibebat, Lusitaniæ vires diminuebat. Qua tandem superbia, cum intolerabilis videretur, Lusitanorum animi movebantur. Margareta A. 1640 Vice-Regis munere fungens, & Vasconcellus status Secretarii dignitate gaudens, summam rerum tenebant. Sed ista magis titulo, hic re. Ne igitur Lusitani res novas molirentur, hic inter præcipuos dissidia excitabat & fovebat. Unus Dux Brigantinus adhuc timendus videbatur. Erat tamen natura animo quietis studioso. Ceterum ad quæ animum applicabat, facile perspiciebat, saltem applicare non desiderabat. Etsi v. Theodosius ipsius parens hereditarium odium erga Hispanos, & stimulos vindicandæ sibi debitæ coronæ ipsi reliquisset, impetum naturæ sequutus, quæ ipsum ad tranquillam vitam ducebat, suspicionem Hispanorum a se amoliebatur. Sed populus aliquando in tumultu pro ejus domo publice vota fecerat, quod ipsum suspectum reddebat Hispanosq; docebat, quam graviter Philippus II peccasset, quod hanc gentem in media Lusitania reliquisset. Hunc ergo oblatis quibusdam spartis ex Portugallia studebant elicere, sed frustra: blanditiis de-

inder eum circumveniri posse credebant, hinc exercitum contra Gallos ipsi committebant. Secreto autem Lopezio Osorio mandaverant, ut ipsum in Hispaniam mitteret; sed res parum feliciter succedebat. Dux interim secundum concessam sibi libertatem omnes civitates Portugalliæ adibat, omnium ad se animos variis artibus pertrahens. Inprimisq; Pinto Riberac ipsum instigabat, ac opera & consiliis adjuvabat: qui cum jam auctoritate sua & principum Virorum, & sortis infimæ hominum animos ad ingens hoc facinus præparasset, principes conjurationis convenere, ubi Archi-Episcopus Lisbon. oratione composita & Hispanorum injurias, & Principis Brigantini virtutes & jura ita exaggerabat, ut omnium vota cum suis conjuncta videret. Res a nonnullis proposita est Duci, cujus tamen animus minus eo ferri videbatur, nisi quod crederetur non recusaturus coronam, si oblata fuisset. Uxor vero Ducis, ad omnes regnandi artes & natura & institutione facta, in proposito acceptandi coronam ita ipsum confirmabat, ut nihil dubii relinqueret. Quantopere autem omnia consilia tegebantur, ita tamen Hispanis obscura manere non poterant, ut non ex rumoribus unum alterumve perciperent. Dux accersitur Madritum, sed Nobilem quendam eo mittit, hominem prudentem qui ipsum excusando moras necteret. Interea complices conjurationis, festinatione opus esse rati, urgebant Ducem, remq; facilem fore demonstrabant, cum & ipsa Vice-Regens conquereretur, se ad nulla consilia adhiberi, quamvis animi virtutibus & prudentia satis valeret. Caput regni Lisbonam primum esse occupandam, suadebant, quam facile ceteræ civitates essent sequuturæ. Cives duos maximæ auctoritatis in suas partes trahebant, qui ad hoc opus reliquos cives clam animarent. Sic Cal. Dec. 1640 executioni destinabantur. Secretarii mors, quin & Archi-Episc. Bracar. nisi quidam impediissent, concludebatur. Mirum, quanta omnes fide & diligentia arcanum hoc tenuerint: dies & hora apparuit, Pastor quidam Sacram Crucem manibus præferens, reliquos præcedebat, quem omnes venerabantur & fugiebant. Secre-

cretarii palatium aggrediebantur, ipſumque conficiebant, perque feneſtras præcipitem projiciebant, clamantes: periit tyrannus, floreat libertas & Johannes Rex Luſitaniæ! Quod incredibili lætitia & clamore excipiebat populus. Arcem, quum a Regina ad Præfectum eam reddendi mandatum extorſiſſent, ſine labore ſtatim occupabant. Archi-Epiſcopus Lisbonenſis Præſes Senatus declarabatur, qui Archi-Epiſcopum Bracarenſem depoſcebat Collegam, ut vel reum redderet coram Hiſpanis, ſi acciperet, vel coram Luſitanis, ſi recuſaret. Maluit tamen recuſare. In omnes Provincias nuncii mittebantur, mandatis inſtructi, ut Dux Rex proclamaretur. Mox Regina palatium, futuri Regis ſedem, jubebatur relinquere. Inter hæc Mello & Mendoza mittebantur ad Ducem, qui provoluti ad ipſius pedes, hoc ſolo ſigno luculentius perorabant, quam vel diſertiſſimus facere potuiſſet. Proficiſcebatur Lisbonam, ubique votis & acclamationibus exceptus. Civitates ipſius imperio ſe ſubmittunt fere omnes. Diademate Regio ornatur; Regina non ita multo poſt magnificentia ſumma Lisbonam introducitur. Rex inde novitius urbibus ad confinia ſitis præfecit homines, quorum & cognita fides & perſpecta in bello eſſet virtus. Status Regni d. 28 Jan. 1641 convocabat, examinaturos Jura ſua in hoc Regnum. Tributa ab Hiſpanis populo impoſita remittebat: principes conjurationis ad ſummos honorum gradus evehebat, in quibus ſolus Pinto eorum expers manebat, qui tamen multum apud ipſum gratia poterat, Fœderibus ſe jungebat cum hoſtibus Hiſpanorum Gallis, Batavis & Catalaunis tumultuantibus. Archi-Epiſc. Bracarenſis omni aditu ad Vice-Reginam excludebatur; hinc nihil niſi vindictas meditabatur, quas ſe non facilius conſequi poſſe credebat, quam ſi ejusmodi conſilia etiam inſinuaret in animis magnorum, qui invidis oculis intuebantur fortunas domus Brigantinæ. Imprimis Marchionem de Villa Regia ad ſuas partes pertrahebat, ipſi exprobrans, quod ſolus cum Duce Averienſi, quamvis ſint ambo ſanguine Regio orti, munerum expers manſiſſet, Adminiſtratores Inquiſi-

sitionis, magis formidabiles bonis, quam malis, ut Autor dicit, etiam sibi adjungebat. Immo cum ipsis Judæis, libertate conscientiæ iis promissa, consilia communicabat, eosque sibi devinctos volebat. Porro concludebatur, ignem palatio & multis domibus esse injiciendum: quo extinguendo dum occupati essent plurimi, Regem esse interficiendum: Reginam vero & liberos captivos ducendos, quo ita arce potirentur: classe instructa occupandum portum, & exercitu ad confinia admoto urbes opprimendas. Mercatori cuidam, cui ob frequens commercium soli litteras in Hispaniam mittendi erat permissum, Epistolam insinuabant. Quæ cum in manus Marchionis de Diamante pervenisset, ad Regem Lusitaniæ mittebatur. Sic tela prævisa minus nocebant: exercitum quippe Lisbonam convocabat Rex: complices conjurationes in carcerem conjiciebat, qui omnes confitebantur crimen: ceteros morte, Archi-Episcopum vero & Magnum Inquisitorem, gratiam initurus apud Pontificem, qui favore in domum Austriacam recusabat novi Regis accipere legatos, carcere perpetuo damnabat. Ex eo Rex Lusit. novos tumultus contra Philippum excitare studebat. In Ducis Assidoniæ, Uxoris fratris, animo semina seditionis jamdum sparserat: quam Marchio Dajamonte Dominus Castellæ, utrique cognatione conjunctus, insigniter permovebat. Is militum imprimis animos, quibus stipendia non erant soluta, & populi, qui vectigalibus onerabantur, sibi adjungebat. Monachus Nic. de Velasco ord. Franciscani, consiliis instructus a Marchione, in oppidum quoddam proficiscitur. Ubi tanquam speculator catenis vinctus ad Regem ducitur. Sed caussabatur, se liberandi ex captivitate Castellani cujusdam caussa eo esse profectum: & captivus quidem ille libertatem ope ejus obtinebat, sed & arcani istius particeps factus, quod Ducem Andalusiæ brevi Regem visurus esset, simulata lætitia, impetrabat, ut sibi ad Ducem & Marchionem litteræ concrederentur. Quibus acceptis, Madritum proficiscitur, rem omnem Ministro exponit, hic Regi. Rex, cui non ani-

animi vigor & acumen ſed diligentia deerat, & qui diu obſervaret ſpiritus regios Ducis Aſſidoniæ, objiciebat Miniſtro, omnes calamitates Hiſpaniæ ab ipſius oriri cognatis. Sed pro more rem Miniſtro commendabat, ut in eam inquireret. Ergo referebat, videri Monachum ita inſtructum, ut hæc talia effingeret, Ducemq; redderet ſuſpectum. Mox & accerſebat Ducem, ſuadebatq; ut, ſive reus ſive innocens eſſet, properaret; certe extra periculum futurum. At is gratiæ certus, fortunæ, ſi ininfidelitate permaneret, incertus, ſupplex factus Regi, gratiam impetrabat, ac poſtea regem Luſitaniæ ad ſingulare certamen provocabat. Marchio Dajamonte vero ſupplicio afficiebatur. Rege Luſit. A. 1656 d. 6 Nov. mortuo, magis pietate quam fortitudine laudando, Regina adminiſtrationem regni capiebat: Ducem exercitus Frid. Comitem Schombergium eligebat. Is juſſu Reginæ filiam ipſius Regi Angliæ in matrimonium offerebat, quod Cancellarius Hyde etiam eidem perſuadebat. Regni hæres Alphonſus, ut erat moribus ferociſſimis, a Regina poſcebat, ut ſibi cederet imperium, quod ſponte fecit, anno ſequenti 1660 mortua, fœmina utriusque ſexus virtutibus ornata. Hiſpani contra Luſitaniam, bono Principe deſtitutam, Joannem Auſtriacum mittebant: contra quem tamen ſe fortiter Schombergius tuebatur. Petrus vero Frater optimis Miniſtris utebatur, ipſe prudentia conſpicuus. Hinc Regina, rarę pulchritudinis fœmina, de Rege conqueritur, quod, ut dicebat ipſa, optime ſciret, ſe non ejus uxorem eſſe, reditumque in patriam expoſcit. Petrus ergo regni adminiſtrator conſtituitur: pacemque cum Hiſpanis procurat 1668. Hinc Caput Eccleſiæ Cathedralis matrimonium Regis ex voluntate Reginæ irritum declarat: quam poſtea Petrus in matrimonium accipiebat. Eodem anno Alphonſus in exilium migrabat, donec poſtea in patriam revocaretur: in qua A. 1683 mortem cum vita commutavit. Infelici Principi de priſtina dignitate nil niſi titulus Regis reliquus manſerat, quem poſt ejus mortem Petrus aſſumebat.

HENRICI KIPPINGII ANTIQUITATUM Romanarum Libri quatuor. Lug-

Lugduni Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1713, 8 maj. Alph 2 plag. 5½ cum fig. æn.

QUanto applauſu orbis eruditi opus hoc exceptum fuerit, ſepties iteratæ ejus editiones, quarum prima A. 1661 lucem adſpexit, teſtantur. Prodit nunc octava, in qua textus, nomina Autorum, citationes atque ipſa loca citata, quæ omnia in prioribus editionibus mendis variis defœdata erant, multo ſtudio emendata deprehenduntur: neq; ea, quæ ad nitorem operi huic conciliandum pertinent, ab eo, qui novam hanc editionem curavit, omiſſa ſunt. Paginis ſubjecta ſunt excerpta quædam Viri docti, quæ Editor ex Bibliotheca eruditiſſimi Viri, Alexandri Dukeri, accepit. Et quia antiquitates, ſi oculis depictæ adſpiciantur, promptius intelliguntur altiusque imprimuntur memoriæ, e re fore Editori viſum eſt, figuras præcipuas rerum notatu digniſſimarum ex fidelibus virorum doctorum commentariis ſelectas & eleganter æri inciſas addere. Præfationi ſubjicitur vita Autoris, a Johanne Havighorſt, verbi divini Miniſtro & Profeſſore Bremenſi, deſcripta & Editori communicata. Tempus nativitatis non memoratur. Poſtquam jam Philoſophiæ magiſter Roſtochii creatus eſſet, interceptus eſt in itinere a militibus, qui eum caſtra ſua ſequi coegerunt. Quam vitam cum per aliquod tempus duxiſſet, accidit, ut Conſiliarius Suecicus, Alexander a Erskein, Stadæ eum excubias agentem atque altera manu arma, altera librum (is erat Statius) legentem videret. Captus rei novitate Erskeinius hominem ad ſe venire juſſit, cognitaque ejus eruditione ac non minore modeſtia, bibliothecæ ſuæ, quam inſtructiſſimam habuit, eum præfecit. Cujus uſu cum indies doctior evaderet, Conrectoratum Athenæi Suecici, quod Bremæ eſt ad ædem D. Petri, obtinuit. Edidit vero illo tempore libros varios eruditiſſimos, quorum catalogus in hac editione poſt vitam Autoris comparet. Cœlebs obiit Bremæ A. 1678 d. 16 Febr. in cathedra Scholaſtica apoplexiæ morbo correptus & in auditorio exſpirans. Editor appendicis loco his Antiquitatibus ſubjecit Juſti Lipſii tractatus ſeptem, qui raro occurrunt, nec in voluminibus reliquorum ejus operum inveniuntur, nimirum *de veterum Latinorum ſcriptura, de re pecuniaria veterum Romanorum, de nominibus Romanorum, de ritu conſiliorum apud Romanos, de cenſuum & cenſu, de anno ejusque diverſitate, item ratione intercalandi, de cruciatu ſupplicio apud Romanos uſitato.*

ACTORUM ERUDITORUM,

Quæ Lipsiæ publicantur,

SUPPLEMENTA.

Tom. V Sect. XII.

Wahrhaffte Beſchreibung von Heſſen und Hersfeld.

i. e.

VERA DESCRIPTIO PRINCIPATUUM Haſſiæ & Hersfeldiæ; Autore JOHANNE JUSTO WINKELMANNO.

Partes V.

Bremæ, apud Hermannum Brauer, 1711, fol. Alph. 6 plag. 17.

PArtes has V, vivo adhuc Autore, A. 1697 prelo abſolutas, ſed nunc primo vulgatas Bibliopola brevi ſextam ſeu ultimam, cujus itidem jam Alphabeta quatuor, cum hic tomus ederetur, typis impreſſa fuerunt, ſubſecuturam promittit; quam & nuperrime prodiiſſe accepimus. Prima pars originem incolarum & naturalem terræ ſitum ac dotes exponit. Aeris ſalubritas inprimis laudatur, teſte Hermanno Buſchio, celebri Weſtphalo, qui dicere ſolitus fuit, aerem Haſſiacum roſas ſpirare. Longitudinem terrarum Sereniſſimis Landgraviis Haſſiæ ſubjectarum triginta trium milliarium Germanicorum cum dimidio, latitudinem viginti ſeptem milliarium eſſe, computat. Parte ſecunda ſingulæ provinciæ & urbes cum pagis notatu dignioribus deſcribuntur, additis fere ubique inſignibus Heraldicis non ſolum ipſarum provinciarum & p. 12. 16.

locorum, ſed etiam familiarum illuſtrium ac nobilium, partim emortuarum, partim adhuc florentium, quæ aliquas e provinciis locisque recenſitis poſſederunt vel adhuc poſſident. Inſignia hæc plerumque typis ligneis impreſſa exhibentur, adjuncta eorum deſcriptione verſibus Latinis & Germanicis expreſſa, ubi tamen ſæpe quædam ad plenariam deſcriptionem pertinentia, poſcente metri ratione, Autor omittere coactus fuit. Comitatus etiam urbesque in vicina Wetteravia aliisque adjacentibus regionibus, quamvis Landgravios ſuperiores non agnoſcant, deſcribit & genealogica multa immiſcet. In Principatu inferiori Haſſiæ ſequitur topographiam Hermanni Landgravii, qui omnes urbes & arces, pagosque complures magno ſtudio ipſe deſcripſit, eamque deſcriptionem manu ſua exaratam ad Autorem noſtrum Rothenburgo A. 1653 transmiſit. Impreſſum quidem jam fuit opus iſtud A. 1655 in appendice Topographiæ Haſſiæ, quam Merianus curavit, nulla Sereniſſimi Autoris mentione facta: ſed in libro, quem recenſemus, multa ſtudio Winkelmanni acceſſerunt. Parte tertia Haſſorum cum veterum tum hodiernorum mores, migrationes, matrimonia, educatio, victus, veſtitus, ludi, linguæ, commercia & ritus funebres exponuntur. Quartam partem ea, quæ ad religionem & Academias Scholasq; pertinent, tam antiqua quam recentia, abſolvunt. Quinta denique Autor ſtatum politicum ac leges, gentisque imperantis eminentiam, titulos, inſignia, pacta imprimis mutuæ defenſionis ac ſucceſſionis, cum domo Brandenburgica & Saxonica inita, auſtregas, tribunalia reditusque perſequitur. Hæc breviſſimis de priori hac operis Parte: de poſteriori, cum primum ad nos pervenerit, dicemus in Actis ipſis paulo curatius.

A DISCOURSE, CONCERNING THE true Import of the Words Election and Reprobation, &c.

i. e.

DIS-

DISSERTATIO DE VERA SIGNIFICATIone vocum Electionis & Reprobationis, & rebus per eas in Scriptura S. notatis, de universalitate Redemptionis Christi, de Gratia Dei sufficiente & irresistibili, de Libertate Arbitrii in statu probationis, denique de perseverantia & defectibilitate Sanctorum, cum Animadversionibus quibusdam de statu Gentilium, Deiq; Providentia ac Præscientia; Autore DANIELE VVHITBY, S. Theol. D. & Ecclesiæ Cathedralis Sarisberiensis Cantore.

Londini, apud Joh. Wyat, 1710, 8. Alph. 1 pl. 16.

EN tibi resuscitatam, quam pridem inter Anglos sepultam judicavisses, de Electione & Reprobatione absoluta, & reliquis eo spectantibus Theologicis quæstionibus controversiam; quæ nunc inter Duumviros non incelebres Johannem Eduardum & Danielem Whitbyum vehementer recrudescit. Est vero noster, cujus nunc exhibemus librum, quemque in his Actis jam sæpius, utpote Suppl. T. III p. 412, A. 1704 p. 145 & A. 1711 p. 95, ex merito commendavimus, Cl. Whitbyus ab eorum partibus, qui non modo decretum, quale Calvini scholis placet, absolutum maxime aversantur, sed & ita in contraria quæque discedunt, ut peccati quoque originalis labem, & quicquid ab illo humana natura traxisse vulgo creditur, in libertate arbitrii circa bonum detrimenti, simul rejiciat atque inficietur, ut nos quidem, qua in re a Remonstrantium placitis discedat, vix quicquam inveniamus. Testatur vero in Præfatione, tam longe se abesse a præjudicio educationis vel autoritatis in hisce doctrinis, ut potius unicuique constet, Academicos sibi annos sub iis Doctoribus esse transactos, qui aperte Calvini sententia fuerint imbuti, eamque, solam quippe tunc sibi cognitam, se quoque pro vera olim habuisse. Cum vero semper ipsi ex miris istius dogmatis, quod imputationem peccati Adamitici ad omnem posteritatem devolutam asserit, consequentiis non leves essent oborti scrupuli, tum vero docet, eos cum

maxime excitatos fuiſſe, poſtquam in Colloquio cum Deiſta, Scripturæ S. & fidei Chriſtianæ veritatem probare connitenti, gravis doctrinæ hujus abſurditas ita fuiſſet objecta, ut, quid ad ejus argumenti vim eludendam promeret, nihil ipſe quidem poſſet invenire. Simile quid ab alio circa rigorem Stoico ſimilem dogmatis de æterno reprobationis decreto Roman. IX aperte traditi, Scripturæ S. oppoſitum, ſtimulos ait ſibi majores addidiſſe, ut in fundamenta utriusque doctrinæ magno cum ſtudio inquireret, ac præcipue jactatum circa peccati originalis imputationem totius Antiquitatis Eccleſiaſticæ conſenſum curioſe examinaret. Quam tum inde ab his omnibus multum abhorrere deprehenderit, ac Hæreticos potius, Valentinianos, Marcionitas, Manichæos aliosque, qui homines φύσει φαύλους exiſtimaverint, iisdem quandoque locis Scripturæ, quibus nunc Calvini ſchola ſe tuetur, abuſos, ab antiquis Patribus ex iisdem argumentis, quæ nunc Calvino opponuntur, rejectos fuiſſe & condemnatos, inde inquit non dubitaſſe ſe, quo minus, ſpreta Pelagianiſmi vel Semi-Pelagianiſmi criminatione, quæ plerisque ſummis Angliæ Theologis jam dudum placuere, ipſe quoque paulo prolixius promeret & deduceret. Neque vero nos in libro hoc recenſendo admodum erimus prolixi, ſiquidem nemo non facile divinat, in controverſia toties a ſeſquiſeculo & amplius agitata ac iterum iterumque excuſſa haud facile quicquam valde novi aut inſoliti, quod non aliis jam fuerit obſervatum, potuiſſe promi. Ac poterat forte totum opus paulo minori mole prodire, ſi ab iterata perſæpe eorundem argumentorum repetitione aliquanto magis Autor abſtinuiſſet. Totum vero opus conſtat Diſſertationibus VI; quarum I eſt de Electione & Reprobatione, ubi Noſter & vocem ἀδόκιμος in N. T. nihil aut cum decreto aliquo condemnationis habere commune, & reliqua loca Prov. XVI, 4, Joh. XII, 38, 1 Pet. II, 7, 8, Jud. v. 4 nihil ad illud probandum facere, contrariari vero illud omnino omnibus Dei perfectionibus, quæ vel a natura nobis innoteſcunt. Similiter & voces ἐκλογῆς & ἐκλεκτῶν in N.

Teſt.

Test. non de Personis singulis, sed integris Ecclesiis, non ad Gloriam, sed ad Gratiam electis, usurpari, neque voces προθέσεως, προγνώσεως & προορισμῶ aut loca Joh. VI, 37, 39, Act. XIII, 48, Rom. VIII, 28, 29, 30, 2 Tim. II, 19, quicquam absoluti inferre. Imprimis fundamentum totius rei, in peccati originalis arbitraria imputatione in omnem posteritatem a Deo facta situm, subvertere & locum ejus doctrinæ classicum Rom. V, 12 aliter, quam vulgo id fit, explicare conatus, denique totam disquisitionem unanimi Patrum usque ad Augustinum omnium consensu, quo absolutum tale decretum rejiciunt, concludit. Dissertatione secunda de universalitate Redemptionis Christi agitur, eaque ex Rom. V, 16, 2 Cor. V, 15, 1 Tim. II, 3, 4, Tit. II, 11, 12, Hebr. II, 9, 2 Pet. III, 9, ex titulo Servatoris totius *Mundi*, nec non 1 Cor. VIII, 11, Rom. XIV, 15, Hebr. X, 26, 29, 2 Pet. II, 1, aliisque argumentis prolixe adstruitur, & infirma adversariorum, quæ in contrarium solent afferri, argumenta haud difficulter resolvuntur. Dissertatione tertia de sufficiente & efficace, communi & speciali Gratia quæritur, quam quidem vocem ex Scripturæ sensu nunquam id notare, quod vulgo in Theologorum scholis solet notare, docetur, Gratiæ tamen divinæ operationem cum in inchoando, tum in perficiendo opere conversionis utramque facere paginam admittitur, ita quidem, ut ea non vi irresistibili vel influxu physico operetur, sed suasione saltim morali, Spiritu S. veritates divinas vel intellectui nostro clarius repræsentante, vel semel perceptas ad fortius persuadendum graviter in memoriam revocante. Solvuntur porro argumenta eorum, qui irresistibilis Gratiæ necessitatem urgent, ac imprimis ea, quibus vulgo solent probare, hominem in opere conversionis non nisi passive se habere, v. g. ubi dicitur mortuus in peccatis, resuscitandus, vel recens creandus, circumcidendus, sine Christo nihil posse facere, & alia id genus multa. Dissertatio quarta de Arbitrii humani libertate agit, cujus quidem asserendi potissimum Cl. Autori fundamentum esse videtur, quod homo sit in statu probationis, qui immu-

nem non modo a coactione, ſed & a neceſſitate libertatem requirat, atque adeo, quicquid argumentorum a libertate Dei, Angelorum bonorum malorumve ad alterum ſemper determinata petatur, inutile reddat, cum illi omnes jam non ſint in ſtatu probationis. Alia argumenta lubentes prætermimus, id modo notantes, prolixum eſſe in eo Cl. Autorem, ut Calviſſianæ de libertate hominis a ſola coactione immuni ſententiæ, cum Hobbeſianis principiis, fato Stoicorum, & veterum Colobarſianorum Priſcillianiſtarumque opinionibus convenientiam, ab omnium vero Patrum communi doctrina abhorrentem diſſenſum oſtendat. Quinta Diſſertatione perſeverantia ſanctorum excutitur, quam quidem ab omni ſalutis œconomia in Scripturis tradita vehementer abludere, nec niſi ficulneis argumentis ab adverſariis adſtrui, facile docetur. Sexta denique Diſſertatio tres objectiones conſiderat, quæ propoſitæ hactenus doctrinæ poterant adverſari, primo quidem, injuriam ita fieri Præſcientiæ divinæ, imminui ejus Providentiæ gloriam, denique ejusdem rigoris, qui circa totum genus humanum non videatur admittendus, certe in diſpenſatione, quatenus ad paganos luce Evangelii prorſus carentes, reum ita agi poſſe Deum, ubi circa poſtremam quidem late ſe diffundit Autor, quanquam nobis de futuro iſtorum Gentilium ſtatu certi nihil conſtet, convenientius tamen ratus æquitati & bonitati divinæ, ut credamus, Deum non plura ab hominibus id genus requiſiturum, quam credita ipſis fuerint, ac, ſi qui vel ἐν ἐλαχίστῳ fideles fuerint, eorum bonam mentem ita æqui bonique conſulturum, ut de injuria ſibi facta conquerendi nemini danda ſit occaſio. Hæc ſumma operis, in quo præter explicationes complurium locorum Scripturæ ſatis luculentas, id cumprimis laudandum, quod Reverendus Autor in unaquaque Diſſertatione ſtatim ab initio perſpicue expoſito Quæſtionis ſtatu a σκιομαχίᾳ ſibi caverit, & in omnibus ea modeſtia uſus ſit, quam in controverſiis ſacris ubique ab omnibus obſervari decebat.

ANA-

ANATOMIA CORPORIS HUMANI, ad usum Theatri accommodata; Autore JOHANNE FANTONO, Med. Doct. & in Taurinensi Universitate Anatomiæ Professore.

Augustæ Taurin. ex typog. Alph. Jo. Bapt. Guigonii, 1711, 4. Alph. 2 plag. 1½.

NOva hic sistitur Editio Dissertationum Anatomicarum, quas Cl. *Autor* multis jam abhinc annis in lucem primum emisit, cum e Gallia & Belgio redux Anatomen in patria publice inciperet profiteri; sistitur tamen non nisi *Pars prima*, in *tredecim Dissertationibus* infimi & medii ventris historiam ex Recentiorum potissimum observationibus dilucidans. Qualia vero singulis nunc Dissertationibus prioribus accesserint, quoniam tanto magis nos latet, quanto minus editio illarum prima ad nostras pervenit oras, ideo ordinem tantummodo earum ita percurrere liceat, ut ad ea imprimis, quæ circa partium vel structuram, vel usum, Nostro videantur, attendamus. In I nempe *Dissertatione* præliminari, dum mirabilis corporis humani fabrica veluti lineamentis adumbratur, partium durarum & mollium non modo necessitas strictim demonstratur, sed &, qua mechanica utræque partes ad multiplices usus a natura concinnatæ fuerint, fusius indagatur. In *Dissert.* 2 communibus velamentis ac propriis abdominis destinata, inter sebaceas cutis glandulas crassiuscula quædam substantia albicans refertur, quæ in alpino mure ad anum sub cute reperiatur atque per ampla foramina stylum promte admittat. Peritonæi autem humani non nisi duæ laminæ, hinc inde difficilius separandæ, conceduntur, etiamsi in peritonæo bubulo tres sine negotio sejungi queant, in quo etiam recenti innumeri observentur pori, e quibus compressa membrana multus humor viscidulus scaturiat. In *Dissert.* 3, quæ circa organa masticationis & deglutitionis, nec non circa œsophagum & ventriculum occupatur, plurimæ ad bovis fauces annotantur glandulæ, uberrimam mucilaginem

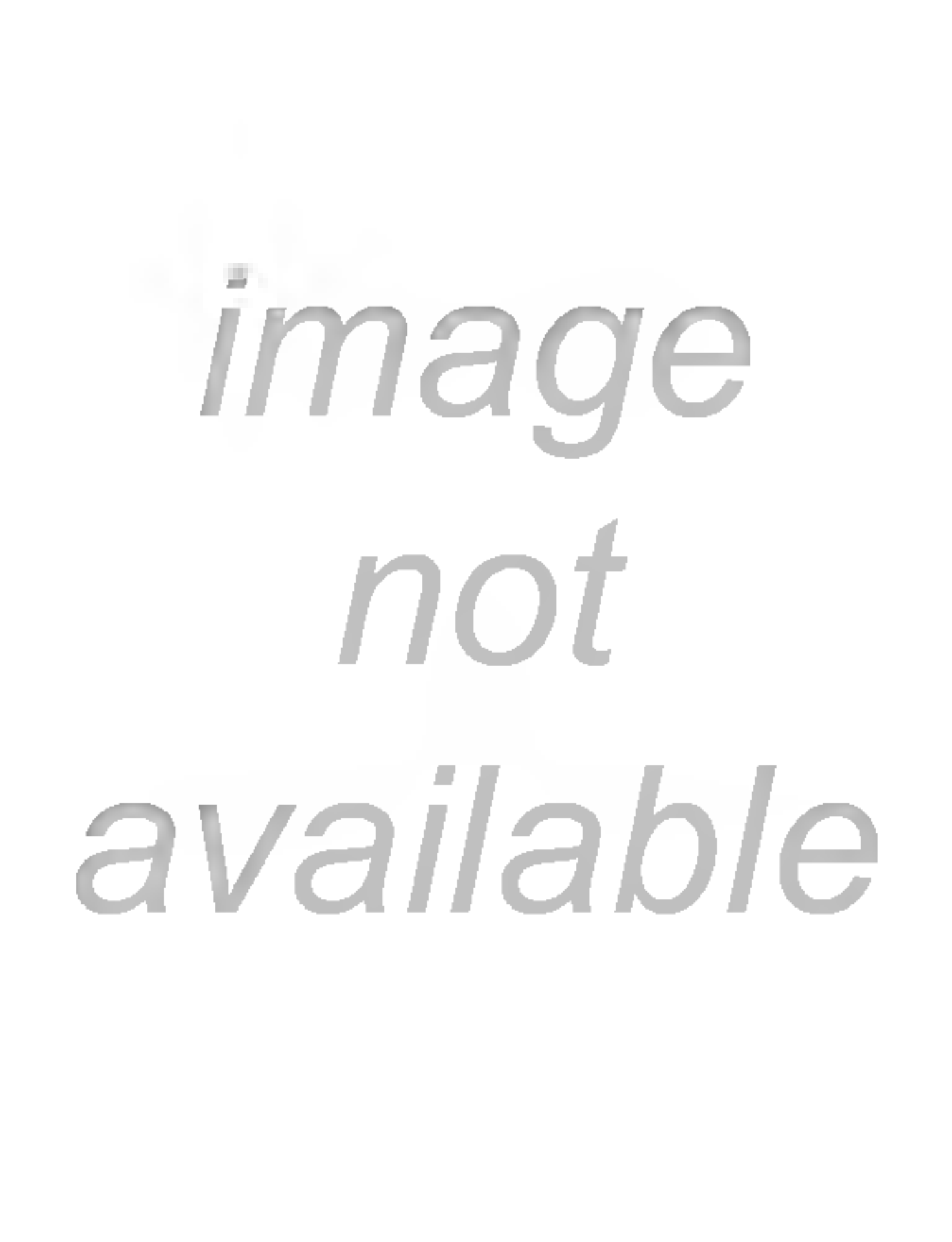
image
not
available

tur repræsentare. In *Dissert. 9* mulierum organis dicata, portionem seminis virilis ad ovarium per tubum ferri atque ovo insinuari eo minus conceditur, quo magis ejus activitas a mucilagine tubæ videatur enervari ulteriorque motus ad ovarium usque in prolixo isto & tortuoso canali cohiberi. *Dissert. 10* circa uterum gravidarum, fœtum, involucra, placentam & umbiliculam funiculum ita versatur, ut tum tempus, quo fœtus verti soleat, incertum reddat, tum nutritionem fœtus per os in dubium vocet, quod fœtus longe ante septimum mensem capite suo uteri orificio deprehendatur insistere, humor autem omnis unice ex hujus glanduloſis folliculis in minori proveniat quantitate, quam ut fœtui per os nutriendo sufficiat. Neque stimuli partus causas, quas alii adstruunt, tam admittit, quam prolixius refellit. In *Dissert. 11* partes medii ventris continentes, mediastinum, pericardium & thymus pertractantur atque tanta pericardii cavitas indigitatur, ut hoc vulneratum non sine admiratione duas fere aquæ libras recipiat. In *Dissert. 12*, cordis structuram evolvente, arteria coronaria aliquando in adolescente unica, in sene autem triplex a *Nostro* annotata innuitur, sanguinis vero in utrumque cordis ventriculum infusio non solum ab auriculis, sed a vena quoque cava & pulmonali deducitur. Tandem in *Dissert. 13*, sicuti pulmones pro præcipuo respirationis organo venditantur atque in postica tracheæ parte tales numerosissimæ glandulæ, quales *Morgagni* expressit, autopsia *Autoris* confirmantur, ita respirationis modus & usus latius enodantur. De cætero quamprimum *altera* quoque *Pars* ad nos commeaverit, in qua tantum non omnia novissima promittuntur, nulli deerimus in eadem cum benevolo Lectore pariter communicanda.

L. S. S. OBSERVATIO, DE HIPPOCRATIS Purgatione morali.

HIppocratem non tantum egregium atque incomparabilem fuisse Medicum, verum etiam Philosophum &

naturalem & moralem præclarum, abunde ex ejus constat scriptis, virique eruditi tum veteres tum recentiores satis testantur. *Seneca* ad *Lucil.* & in *Epist. XCV* istum vocat Medicorum maximum hujusque scientiæ Conditorem. *Nicomedes L. I Epigramm.* de eo ita canit:

Ἱπποκράτης Φάος ἦν μερόπων, καὶ σώετο λαῶν
Ἔθνεα, καὶ τεχνῶν, ἦν σπάνις εἰν αἴδῃ.

Galen. L. de Fin. Med. Proœm. hunc in modum de isto scribit: Hippocrates in Libello de Arte eam finivit, ille mirum, qui semper bonorum Autor & Princeps fuit: cujus apud Græcos omnes memoria in æternum durabit, quandoquidem publice de omnibus est bene meritus. Ex recentiorum numero celeberrimus *Baglivius* in aureo *Lib. de Prax. Med. ad prisc. observ. rat. revocand. L. I C. I §. III p. 2* de Hippocrate ita judicat: Naturæ non hominis voce loquitur Hippocrates, Medicorum Romulus; cui nec ætas prisca vidit parem in re medica, nec videbit futura, nisi demum resipiscant Medici, & velut ab alto somno excitati, videant; quantum differat historica & mascula Græcorum Medicina a speculativa, & pensili novorum hominum. Hæc ille. Naturalis scientiæ peritiam Coi vel solus *Liber* de *Aere, Loci* & *Aquis* testari potest. Matheseos quoque, qua Medicus & Physicus plane carere nequeunt, non fuisse rudem, epistola ipsius ad Thessalum filium conscripta docet, ubi elegantem usum harum scientiarum, quæ alias Matheseos Universalis nomen gerunt, quod nemo in aliis disciplinis Mathematicis absque earum cognitione exoptatos progressus facere queat, exponit atque explicat. Quomodo Medicus Matheseos notitia destitutus, eruditi nomen tuebitur? Quomodo de Auditu, Visu, potentia musculorum, corporis vario motu, inflexione, incessu, sanguinis & chyli admirabili circulo & motu, apte, vere & docte absque ejus scientia judicare & discurrere poterit? Hæc autem ὡς ἐν παρόδῳ. Eruditionem in Philosophia Morali, qua plane quoque Medicus carere non debet, vel sola illa locutio *L. de dec. Habit.* quando ait: Ἰητρὸν φιλόσοφον εἶναι ἰσόθεον, posset do-

docere, niſi plura adhuc eſſent loca, imprimis *L. de Med. de dec. Hab.* nec non in *Epiſtolis* ejus. Teſtantur mecum Hipp. Philoſophiæ moralis eruditionem *Petrus Andr. Canonherius S.S. Theol. & Med. D.* nec non celeberrimus *Thomaſius*, iſte in ſuo commentario *Medico-Politico-Ethico-Theologico*; hic in ſua *Hiſtoria Sapientiæ & Stultitiæ* Tom. II menſ. April. ubi Democritum & Hippocratem ex epiſtolis ſiſtit Philoſophos morales. De eodem in præf. p. 6 ita diſſerit: Conſtare arbitror, Theologos, ICtos, Philoſophos & Politicos parum Hippocratis curare opera. Medici noſtri, an præter Aphoriſmos ejus & forte pauciſſimos ejusdem tractatus alios medicos, ejus opera cognita habeant, & an ex centum Medicis unus aut alter ſit, qui forte rogatus de Epiſtolis Hippocratis ex vero reſpondere valeat, an Epiſtolas ſcripſerit Hippocrates? & quid eæ contineant? ab ipſis edoceri mallem, quam animi ſententiam mei ipſis ſincere exponere. Ceterum & hinc inde Hippocrates de ſuo admiſcuit monita nonnulla & ſententias morales aureas omnino, & (ut ſtultitiæ ſeculi me accommodem, Confutii Sinenſis doctrinam, utpote novam & ad æmulationem in Diariis Eruditorum excerptam, ut rem rariſſimam ſuſpicienti) plus quam Confutianas. Quamvis non diffitendum ſit, Hippocratem in Epiſtolis, magis opere & exemplo, quam doctrina monſtrare Philoſophum moralem, &c. Plura teſtimonia pluraque loca de Hipp. notitia morali adduci poſſent, ſed non opus eſt ut in hac re ſimus prolixi. Adſpiciemus ſaltem unicum locum, qui occurrit in *L. de Dec. Habit.* ubi Medicinam cum ſapientia comparat, eam Medico ſuadet, interque alia verba, *Purgationum* in vita *utilium* atque *neceſſariarum* mentionem injicit. Quid itaque ſint hæ purgationes utiles, in quo conſiſtant & quo ſenſu demum accipiendæ ſint, nunc videbimus. Quo autem res clarior evadat, & in eorum gratiam, qui Hippocratis opera non poſſident, L. B. pace, integrum Latinis verbis huc transferemus locum, qui ita ſe habet: Quapropter prædicta ſingula colligere oportet, & ſapientiam ad Medicinam traducere, & Medicinam ad ſapi-

entiam. Medicus enim Philosophus, Deo æqualis habetur. Nam non multum inter se differunt, & quæ ad sapientiam requiruntur, in Medicina insunt omnia, pecuniæ contemtus, verecundia, reverentia, modestia in vestitu, bona existimatio, judicium, levitas, promtitudo, mundities, sententiosa eloquendi concinnitas, ad vitam *utilium ac necessariarum Purgationum cognitio* (εἴδησις τῶν πρὸς βίον χρησίμων καὶ ἀναγκαίων καθαρσίων,) abstinentia a mercimoniis, superstitiosi Deorum metus, aversatio, præstantia divina &c. Quot verba, tot memorabilia in iis latent. Nos tantum explicationi τῶν καθαρσίων inhærebimus. Per hanc vocem τῶν καθαρσίων, sunt qui expiationes intelligunt, dicentes, Hippocratem hisce verbis Medicis expiationes seu purificationes suasisse, easdemque in usum olim ipsummet vocasse. Verum, quia constat, expiationes absque superstitione haud fieri potuisse, Hippocratemque multis in locis superstitionem rejecisse atque damnasse; hoc loco per τὸ καθάρσιον expiationem superstitiosam intelligi posse ac deberi, nequaquam probabile videtur. De purgationibus proprie sic dictis quoque hoc loco minime sermo esse potest, quod ex contextu clarum est, quanquam alii τὸ καθάρσιον pro purgatione in sensu Medico, accipiant, uti hoc facit *Dn. D. Alberti* in *Diss. de offic. Med. circa Adiaphora*, p. 6, ubi sic locum hunc exponit: *Purgationum, sive sponte fientium sive per medicamenta edendarum.* Audiamus super hunc locum *Dan. Cleric.* judicium, quod exstat *Histoire de la Medecine Part. I Livr. 3 chap. 18*, ubi sic disserit: Melampum, ait, aliosque, purgationibus s. expiationibus criminum & morborum fuisse usos, supra recensuimus. Et Hippocrates ipse quidem ab iis non plane abhorruisse videtur, alias enim inter scientias Medico dignas refert. Cornarius certe eum sensum verbis hisce tribuit, nec sane alia ratione eadem explicanda videntur. Enimvero h. l. de purgationibus in proprio sensu acceptis Hipp. non loqui, ex contextu patet, hinc illi commentatores, qui eum sic explicant atque interpretantur, falluntur. Verum enim vero Manuscripta discrepant, & pro

καθ-

καθαρσίων, nonnulla καθαρσίης habent, qua voce admissa, longe alius emergit sensus, ac sic Hippocrates animo longe fortassis ab his diverso fuisse dicendus erit. Præsertim, cum hæ & proximæ voces summa obscuritate laborent. Superstitionis defectus, quem eodem loco in Medico desiderat, vix hanc de expiationibus sententiam admittere videtur, quæ quidem absque superstitione fieri non poterant. Negari interim non potest, Fabium Calvum, primum Hippocratis interpretem sic vertisse, quasi legisset δεισιδαιμονίη. At vero nimia superstitio nunquam Philosophis fuit imputata, quos inter tamen & Medicos h.l. Hippocrates comparationem instituit. Ceterum, ad hanc sententiam convellendam ac evertendam, una libri de *Morbo Sacro* inspectio sufficit, ubi vanos hominum sui temporis mores pravos deridet, quippe qui varias expiationum ceremonias ad hunc morbum expugnandum adhibebant. Hic saltem notamus, illum omnes, qui hoc curationum genere utebantur, cum Magis & Præstigiatoribus uno modo metiri, tandemque hæc in verba, christiano homini, quam Pagano digniora, c. 4 desinere: Τὰ γὰρ μέγιστα τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀνοσιώτατα, τὸ θεῖον ἐστὶ, τὸ καθαίρον καὶ ἁγνίζον, καὶ ἔρυμα ῥυόμενον ἡμῖν. Non ignoro quidem, librum, ex quo hæc attuli, ab haud paucis alii adscribi Autori, quicquid vero hujus sit, maximum argumentum τῆς ἀδεισιδαιμονίης Hippocratis est, quod omni in ejus praxi nullum reperiatur remedium, quod superstitionem redoleat. Evolvi potest & alius adhuc locus περὶ παρθενίων, c. 2, ubi Mulieres, Dianæ vestes, a vatibus sic jussæ, consecrantes, ἐξαπατεώμεναι h. e. *deceptæ* vocantur. Vir quidam doctus, qui Hipp. in Gallicam Linguam transferre aggressus est, *mentis purgationes* h.l. Medicis *Coum* commendasse sibi persuadet, quæ Philosophos maxime decerent. Alius Vir doctus per purgationes has intelligi existimabat *excusationes*, v.g. si quis Medicum erroris cujusdam insimulare vellet commissi, necesse esse, ut se excusaret, purgaret, ne fama ejus periclitaretur, Er müste sich purgiren/ verantworten/ damit er an seiner Re-

nommée keinen Schaden leide. Provocabat etiam ad hanc opinionem & expoſitionem confirmandam, ad ICtos & locutiones nonnullas Latinas, quod Jurisperiti hoc vocabulo utantur, ac *Juramentum*, quo quis culpam a ſe declinaret, *Purgatorium* appellent, nec non in lingua Latina in hoc ſenſu hæc vox occurrat. Sic v. g. *Terentium Heavt.* dicere: *Neſcio quid peccati portet hæc* purgatio. *Curt. L. 7 C. I: Blanda oratione maledicta* purgare. *Plaut. Aulul. 4: Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus eſt tam parvi pretii, quin* purget ſeſe. *Cic. pro Sext. Roſc. c. 14: De Luxuria* purgavit *Erucius, cum dixit, hunc ne in convivio ullo fere interfuiſſe.* Hanc meditationem atque interpretationem quod attinet, aliis ulterius penſitandum relinquo, num admitti queat? Certum interim eſt, quicquid alii contradicant hic & ogganniant, nec de Purgatione ſic dicta, ſive iſta fiat per ſuperiora vel inferiora, vel per diaphoreſin; nec de ſuperſtitioſa expiatione, purgatione, cujus olim, teſtante *Eduardo Herb. de Cherbury*, de *Religion. Gentil. p. m. 272.* aliisque, triplex genus Gentiles inter extitit, nempe *Aere*, *Aqua* & *Igne*, ob ſupra adductas rationes, has purgationes in vita utiles atque neceſſarias poſſe intelligi. Ad me quod attinet, credo, quæcunque etiam vox, ſive ἡ καθάρσια, in Genitivo pro ίας Jonic. ίης, ſive ἡ κάθαρσις, (quæ vox, licet proprie purgationem per medicamenta denotet, tamen etiam alias quoque purificationem ſignificat) inveniatur, quod h. l. per τὸ καθάρσιον, vel τὴν καθαρσίην vel τὴν κάθαρσιν Hippocrates noſter purificationem non aliquam ſuperſtitioſam ſed Philoſophicam indigitet, quas in vita utiliſſimas putat. Etenim Pythagoreorum & Platonicorum *Purgationes Morales*, docente ipſo *Porphyrio P. II Sentent. C. 34* nihil aliud ſunt, quam *divortium animi a corpore & irrationalium paſſionum motu.* Ex hac deſcriptione patet, cum Pythagora & Platone Hippocratem noſtrum, qui iſto tempore, quo hæc doctrina florebat, vixit, nihil aliud, quam appetitus pravi omniumque inordinatorum affectuum abnegationem atque depoſitionem innuere, iſtamque

Me-

Medicis ſuadere & inculcare voluiſſe. Lucem affundit quoque huic ſententiæ, eodem in loco Hippocratis, encomium medicum, quando Ἰητρὸς φιλόσοφος, ἰσόθεος appellatur, qualem ἰσοθεότητα vel ὁμοίωσιν τῷ θεῷ Pythagorici affectabant, quamque per media ſequentia 1) cognitionem ſui ipſius, 2) κάθαρσιν cum ἄπεργφῆ εἰς ἑαυτὸν conjunctam, & deniq; 3) ἄνοδον, ſ. aſcenſum, vel arctiorem quandam cum Deo conjunctionem, Philoſophum ſibi comparare poſſe, credebant. Hinc etiam Plato plus ſimplici vice in *Phædone*, animæ a corpore receſſum, ad ὁμοίωσιν τῷ θεῷ neceſſarium, commendat, & purgationem deſcribit, quod in hoc nimirum conſiſtat, *quo, quam maxime poſſimus, a corpore ſejungamus* animam. Credebant enim & ejus ſectatores, corpus animæ eſſe carcerem, cui ipſa eſſet incluſa. Ad hanc itaque divini ſpiritus particulam corpori immerſam iterum liberandam, Deoq; uniendam, perneceſſariam ejusmodi eſſe a corpore animæ ſejunctionem, vel ut alii vocant, mortem Philoſophicam, iſti docebant. Cum itaque, ut aliquoties diximus, Hippocrates cum Pythagoreis hac in re convenire videatur, Artemque ipſam cum Morali Philoſophia l. c. comparet, nullumqve fere proferat verbum, quod non regulam moralem & virtutem in ſe contineat, inſuperque variis in locis ad virtutes Deorumque culturam Philiatros adhortetur, ac ab inordinatis affectibus ac cupiditatibus mentem obfuſcantibus ſedulo dehortetur: non video, quomodo convenientius quam de *virtutibus Purgatoriis* hæ Purgationes in vita utiles atque neceſſariæ, exponi ac intelligi queant.

JO. ANDREAE SCHMIDII, D. ET P. P. Abbat. Mariæ Vall. Commentarius de vita & ſcriptis CASP. SAGITTARII, Hiſtorici Saxonici.

Jenæ, apud Jo. Felic. Bielkium, 1713, 8.
Plag. 1 1/2.

Sa-

SAlanam Academiam ſuperiori ſeculo ornavit, eandemque & alios Eruditos ſibi devinxit Caſpar Sagittarius, ſacrarum litterarum Doctor, Hiſtoricus Ducalis Saxonicus & Hiſtoriarum Profeſſor Publicus, Vir in omni hiſtoria longe verſatiſſimus, ac ingenio, doctrina, recondita eruditione, multaque lectione nulli ſecundus, cujus nomen ac memoriam æternitate dignam poſteris apprime commendare voluit ſumme venerandus Autor; idque eo magis, quod non modo inter teſtes vitæ ante actæ, ſed & ipſi morienti propius adfuit, hocque amicitiæ officium ſancte promiſit. Vehementer autem dolet, literarum commercium, quod beatus Vir cum aliis habuit, & ante obitum juxta alphabeti ſeriem diſtribuit, a muribus gliribusque plane eſſe abſumtum, ex quo non unum ſubſidium ad pleniorem vitæ deductionem ſuppeditari potuiſſet. Quamvis igitur illo aliisque adjumentis, quæ in Præfatione enarrat, carere debuerit, ea tamen communicavit omnia, quæ ſcivit ipſe, quæque in ſchedis reſiduis invenit. Nempe lucem adſpexit Sagittarius noſter Luneburgi anno MDCXLIII d. 23 Sept. & parentes Caſparem Sagittarium, ad ædem D. Johannis ibidem Paſtorem, ac Catharinam, Joachimi Jordani, verbi divini apud Brunſvicenſes miniſtri, filiam agnovit. Prima pietatis atque eruditionis ſemina a patre patriique ludi moderatoribus & privatis magiſtris accepit, poſtea vero Lubecam miſſus Henricum Bangertum, Lycei Pro-Rectorem, audivit, notasque ad Juſtinum hiſtoricum conſcribere cœpit, quas ſucceſſu temporis perfecit ac vulgavit. Altenburgum ad patruelem D. Jo. Chriſtfriedum Sagittarium, Ducatus Saxo-Altenburgici Superintendentem Generalem, profectus, induſtriæ ſuæ documentum edidit, ac de oraculis & de calceis veterum aliquid ſcripſit, quod deinceps auctum publicæ luci expoſuit. Annuis ſtipendiis mactatus Academiam Juliam adiit, & ab inſtitutione conſiliisque clariſſimorum virorum, Schraderi, Rachelii, Vogleri, Meibomii, Sauberti, Conringii, Muſæi, Hildebrandi, Cellarii, Calixti Junioris Titiique pependit, curæ inprimis τῶ πάνυ Conringii

gii a patre traditus. Non multo post in Daniam iter fecit, ac in ejus urbe principe Hafnia Joannem Wandalinum & Thomam Bartholinum salutavit. Helmstadium reversus sub Conringii præsidio bis disputavit, & florentissimas Academias, Lipsiensem, Vitembergensem, Jenensem, Altorffinam, aliasq; urbes, gymnasia & scholas in itinere perlustravit, allatoque de obitu Patris nuncio in patriam properavit, & funus paternum anno MDCLXVII comitatus est. Sequente anno Salfeldensis scholæ regimen consilio patruelis suscepit, impulsus tamen gravissimis rationibus missionem scholastici muneris petiit, impetravitque, ac ineunte anno MDCLXXI supremis in Philosophia honoribus a celeberrimo Jo. Andrea Bosio Jenæ ornatus scholas privatas instituit, magnorumque virorum gratiam demereri studuit. Quo factum, ut Sereniſſimi Saxoniæ Duces post Bosii laudati excessum anno MDCLXXIV historiarum docendarum provinciam ipsi demandaverint, consilium Thomæ Altenburgensis Cancellarii secuti, cui libellum de januis veterum dedicaverat. In munere Academico constitutus comite Davide Hannisio, Bibliothecæ Ducum Brunsuico-Luneburgensium Guelpherbytanæ Præfecto, Dresdam profectus est, eaque relicta per Misenam Torgamque Vitembergam venit, ac Meisnerum, Zieglerum, Kirchmaierum patrem, Sennertum, compellavit, Serveſtamque in transitu vidit. Guelpherbyti augustam Bibliothecam lustravit, iterumque in Daniam excurrit, & omnes res memorabiles visu non indignas spectavit. Jenam redux factus historiam Germanicam illustrare perrexit, titulumque Doctoris Theologiæ anno MDCLXXVIII die XIV Maji assumsit, & viduam Bosii eodem die in matrimonium duxit. Confectis deinceps, quæ partim summa Principum auctoritate partim commodo publico permotus in Saxoniam & Thuringiam suscepera t, itineribus febri hectica sensim sensimque correptus, anno MDCXCIV die IX Martii in Christo placide obdormivit, librosq; & numismata omnia, aurea, argentea, ærea, & gemmas diversi generis bibliothecæ Academicæ, manu vero scri-

ptos libros Abbati Schmidio legavit. Hæc delibasse sufficiat ex commentario pereleganti variarumque rerum copia instructissimo, in cujus appendice & Programma in funere Sagittarii nostri evulgatum & catalogum scriptorum olim editorum & nunc post beati Viri obitum vel edendorum vel perficiendorum exhibuit summe venerandus Autor. Epistolam quoque dedicatoriam Serenissimi Ducis Rudolphi Augusti ad Serenissimum Patrem Augustum anno MDCXLIV d. XIV Sept. scriptam, lectuque dignissimam, quam B. Sagittarius in Bibliotheca Guelpherbytana antehac viderat & admiratus fuerat, adjecit, & alia subinde communicavit, quæ ad pleniorem vitæ enarrationem pertinere arbitratus est. Ceterum vehementer dolet Autor, scriptum hoc paucis quaternionibus constans & memoriæ honorique beati Viri dicatum, tanto erratorum numero mutilatum in lucem prodiisse, rogatque lecturos, ut, antequam illius lectionem aggrediantur, errata a typographo jam adjecta prius corrigant, neque ea Autori, tanto locorum intervallo distanti, tribuant.

MEMOIRES DE MADAME DU N.

i. e.

HISTORIA ILLUSTRIS CUJUSDAM FEMINÆ gente Gallæ, cognomine NOYERIÆ, ab ipsa in lucem emissa.

Tomus III, IV & V.

Coloniæ Ubiorum, apud P. Marteau, 1710, 12. Alph. 2 pl. 9.

REcensuimus mense Decembri A. 1711 Tomos duos priores horum Commentariorum. Sequuntur jam tres reliqui, e quibus cœpta ratione pauca quæpiam, quæ notatu digniora videbuntur, excerpemus. Præcipuam partem tomi tertii absolvit negotium nuptiarum, quas filia Autoris nostræ natu major cum Constantino quodam, nobili Gallo, in-

iniit. Cum enim hic matri ab amicis communibus enixe commendatus fuiſſet, conſilium cepit ex Britannia in Belgium fœderatum, ubi Conſtantinus Capitanei munere fungens ſtipendia faciebat, cum utraque filia transeundi. Poſtquam ibi deſponſandi ſeſe mutuo vidiſſent, initio quidem uterque ad conſummandum negotium pronus erat: ſed mox variæ difficultates ſubortæ efficiebant, ut ſponſa conſenſum revocaret, qua ab amicis rurſus delinita, tergiverſabatur ſponſus. Tandem utraque parte conſentiente, dies nuptiis conſtituebatur, & omnia parata erant, cum contractus denuo rumperetur. Quia enim ſponſo mox poſt nuptias ad exercitum in Belgium Hiſpanicum proficiſcendum erat, puella metuens, ne forte, eo in hac expeditione occiſo, ipſa fieret mater orphani, in copulam ſacerdotalem tantummodo conſentiebat, carnalem omnibus modis recuſans. Itaque ille cum multa, quæ ad perſuadendam puellam pertinebant, fruſtra tentaſſet, equum conſcendens & breviſſimis valedicens viam ad exercitum capeſſit. Fugientem puella curſu ſequitur, omnia, quæ voluerit, ſe facturam clamans, ſed nequicquam. Non tamen multum viæ emenſus erat ſponſus, cum ſtimuli conſcientiæ & amoris eum ad reditum impellerent, adeoque reverſus properabat cum puella ad utramque copulam, brevi quidem tempore variis querimoniis divellendam. Nam permulta convitia a popularibus Gallis in novam nuptam ſparſa poſt reditum mariti ex illa expeditione animum hujus prorſus ab ipſa alienarunt. Quas ob cauſſas Noyeria acriter paſſim in eos invehitur, & inter alia aſſerit, Regem Galliæ, quando eos expulit, emeticum dediſſe regno ſuo, atq; a multis pravis humoribus illud purgaſſe. Diſcordia quoque inter Conſtantinum & ſocrum eo proceſſit, ut ille, quod ſex millia florenorum dotis nomine ſibi promiſſa nec ſoluta poſceret, hanc cuſtodiæ tradendam curaret, qua tamen brevi tempore liberata fuit.

Tomo quarto deſcribitur infelix deſponſatio filiæ natu minoris cum Cavalerio, qui olim dux fuit ſeditioſorum in Occitania. Refertur vero, eum eſſe filium ruſtici

illius provinciæ, & in juventute pistrinæ operatum esse. Cum Genevæ opificii hujus exercendi gratia commoraretur, & aliquando magna quantitas panis culpa ejus combusta esset in clibano, pistor excandescens verberibus eum excipiebat, quibus permotus in patriam revertebatur. Ibi gloriabatur, se divino impulsu actum fratribus suis auxilio venire, & brevi tempore res notatu dignas gesturum. Sæpe incidebat vel incidere se simulabat in ecstases, atque inter agitationes & contorsiones miras vaticinia quæpiam edebat, quibus plerumque eventus respondebat. Ecclesiasticas etiam functiones obibat, baptizabat infantes, administrabat S. Cœnam, benedictionem sacerdotalem nuptiis impertiebatur. Prælia multa felici successu committebat, ideoque Sevennenses spem maximam in eo collocabant. Tandem tamen hic Cavalerius promissis Mareschalli de Villars motus amnestiam oblatam acceptavit, & Lutetiam Parisiorum se contulit, unde paullo post in Helvetiam abiit. Ibi Duci Sabaudiæ servitia obtulit, & permissu ejus legionem militum conduxit, cui tum per aliquod tempus in Pedemontio præfuit. Deinceps in Belgium fœderatum concessit, ubi itidem permissu ordinum legionem contraxit, cum qua in Lusitaniam & Hispaniam missus infeliciter ad Almanzam dimicavit, legione fere tota ab hostibus trucidata. Rediit itaque in Hollandiam, ubi in notitiam Noyeriæ nostræ pervenit, filiamque ejus natu minorem in matrimonium sibi poposcit. Sed consummationem diu differens, non exigua summa pecuniæ matrem emunxit, tandemque aliam quandam clam matrimonio sibi junxit. Interea dum hæc cum Cavalerio aguntur, filia natu major in Galliam ad patrem & ad sacra Romana rediit, non sine ingenti matris dolore.

Tomus quintus exponit conjugium infelicissimum filiæ minoris cum impostore quodam Bruxellensi, qui ex illustri familia Germanica se oriundum mentitus fuerat, initum. Hujus hominis fraudes, quibus matrem omni, quod Cavalerius pecuniæ residuum ipsi reliquerat, spoliavit, &

quæ

quæ ſecutæ ſunt, calamitates fuſe deſcribuntur. Patet ex iis, quæ dicta ſunt, Matronam noſtram Duci Mazarinæ, cui facie ſimilem ſe fuiſſe habitam tomo primo ſcripſit, multis in rebus eſſe comparandam. Utraque formoſa fuit, & qui plerumque cum forma conjunctus eſt, animo fuit hilari ac libero, ingenioque excitato. Mazarina immenſas opes, neque Noyeria exiguas marito attulit, neutra, qui divitum mulierum mos eſt, inprimis ſi præterea ingenio formaque valeant, obſequium uxores decens præſtitit. Et hæc & illa maritum deſeruit, atque ultro exilium ſubiit, miſerias vero in eo permultas tulit. Ambas ſine dubio facti pœnituit, ſed neutra illud fateri neque invitata reverti voluit. Mazarinæ poſt mortem, Noyeriæ viventi cuſtodes a creditoribus dati ſunt. Ambæ apologia typis impreſſa defendendam duxerunt innocentiam ſuam, quam tamen, licet ingenium ſcriptis non deſit, ægre publico perſuadebunt.

Philanders von der Linde galante/ſchertzhaffte/ernſthaffte und vermiſchte Gedichte.

i. e.

PHILANDRI DE PHILURA POEMATA Amatoria, Jocoſa, Seria & Miſcellanea, una cum dialogo de Poeſi Germanica ejusque generibus variis. Editio ſecunda correctior.

Lipſiæ, apud Jo. Frid. Gleditſch & Fil. 1710, 1713, 8. Alph. 2 pl. 12.

CUm Autori perſonato perſuaſiſſent Amici, ut Poemata juvenilia ſparſim antea promulgata compoſita evulgaret, cœpit jam tum A. 1705 Amatoria typis mandare, Philandri de Philura, quod in Philurea ſeu Lipſienſi Academia literas publice profitetur, nomine adoptato. Amavit enim poeſin a puero, quamvis ſuum faciat illud Naſonis:

Sæpe pater dixit, ſtudium quid inutile tentas ?

Itaque ſingularem imprimis Chr. Weiſii facilitatem, quod decus præcipuum eſt carminis Germanici, diligenter imitatus, cum id eſſet conſecutus, ut ſcabrum nihil aut hiulcum nativæque loquendi rationi adverſum admitteret, tum & ad ſuavitatem Hofmanni & gravitatem Lohenſteinii adſpirare cœpit, eoque veterum non minus, Græcorum Romanorumque, ſed & Gallorum, Italorum, Anglorum poemata ſelectiſſima metro nobis vernaculo non infeliciter expoſuit. Ut enim de Amatoriis primum dicamus, habes hic elegantem ſeptimæ Heroidum Ovidii, quæ eſt Didonis ad Æneam, verſionem, quam excipiunt Heroides a Noſtro proprio Marte compoſitæ, ut Caroli Principis Hiſp. & Iſabellæ, Caroli VIII R. Gall. & Annæ Britannicæ, aliæ: tum vero verſiones e Poetis Græcis, Anacreonte, Sappho, Theocrito, Moſcho; Latinis, Catullo, Propertio, Grotio, Boiſſardo; Gallis, Bellajo, Saraceno, Vetturio, Benſſeradio, Menagio, Le Pays, Malaherba; Anglis, Sherburnio, Comite Roſſenſi, Behnia; Italo Guarinio, aliisque pluribus: quibus ſub finem Noſter adjunxit Regulas Amorum, e Buſſii Rabutini Memoriarum Tomo II p. 242 ſq. excerptas. His Autor anno 1706 duas Partes, Jocoſorum nempe & Seriorum poematum, ſubjunxit: cumque Jocoſis Satyrica quædam inſeruerit, præmiſit eruditiſſimum de natura Satyræ diſcurſum, quantum ea imprimis a libello famoſo diſtet, ingenue docens. Exſtant itaque primo loco Satyræ decem, quarum prima, quæ pravos fœminarum mores perſtringit, Juvenalem imprimis, Boilavium & De l' Aume imitatus eſt, ſeptimam vero e Johannis Halli Poematibus Anglicis tranſtulit; ceteræ, in nuptias, promotiones, titulos eruditorum, tum & Poetarum laudationes hyperbolicas & reliqua conſcriptæ, Autoris ingenio debentur. Succedunt carmina nuptialia, maximam partem feſtivi argumenti, ac denique jocoſa poemata & epigrammata alia, in quibus multa ſunt ex Anacreonte, Boiſſardo, Moro, Theophilo, aliisque translata. In Seriis præcedunt ſacra, & in his prolixus imprimis ſed elegans Dialo-

alogus inter Fidem & Animam dubitantem, ab Anglo, Samuele Slater, compositus, quo XII dubia ab anima fluctuante ac desperabunda proposita solide solvuntur: sequuntur varia e Marino, Ciro di Pers & C. Petra Sancta, Italis, tum & Cornelii, Galli, versione metrica Kempisii, translata, quibus postremo subjiciuntur Epicedia. Docet vero in Præfatione, in qua ex instituto quidem de versionibus poeticis agit, Cornelio huic ob amores lascivos, quos confessori fassus est, ab illo supplicii velut loco impositum fuisse, ut Thomæ a Kempis de Imitatione Jesu Christi libellum carmine Gallico describeret; quod quam feliciter præstiterit, nemo facile ignorat. His demum A. 1710 Autor addidit Miscellanea, in quibus complexus est Panegyrica quædam poemata summis Principibus stylo paulo sublimiori scripta, aliaque nuptialia ac funebria postremis annis, quibus jam prope nuntium Poesi miserat, composita: utque ad justam molem pars ista excresceret, non modo Adoptiva quædam, Autoris honoribus a Poetis hujus ævi præstantissimis dicata, sed & Dialogum adjunxit, in quo instituta inter Amicos, Menippum, Tityrum & Philandrum, jucunda de poesi Germanica confabulatione, plurima inspersit Poemata excellentissima, panegyrica imprimis, satyras, epigrammata, quæ maximam partem ab Amicis illis, quibus nomina Menippi & Tityri imposuit, habuit communicata, digna utique, quæ ceteris coronidis quasi loco accederent. Ceterum aliqua in ipso opere poemata eruditis notis, ex historia maxime litteraria depromtis, illustravit Cl. Autor, ut utile dulci permiscens, omne tulisse punctum videatur.

* * *

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recenſentur.

I. Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.

Allen (*Wilhelmi*) *Opera.* 242

Allix (*Petri*) *Diatriba de anno & menſe natali Jeſu Chriſti.* 306

Anonymi *Juſtificatio Silentii venerabundi, ſive Reſponſio ad Inſtructiones Paſtorales & alia ſcripta Archi-Ep. Cameracenſis. Tomi III.* 37

Anonymi *Tract. de tribus malis ultimorum temporum, bello, peſtilentia & fame.* 451

Aymon (*Joannis*) *Corpus omnium Synodorum nationalium a Reformatis in Gallia habitarum. Tomi II.* 375

Bingham (*Joſephi*) *Origines Eccleſiaſtica. Volumen III.* 257

Blumii (*Jo. Chriſtiani*) *Jubilæum Theologorum emeritorum.* 93

Bonanni (*Philippi*) *Ordinum religioſorum in Eccleſia militante Catalogus. P. II & III.* 397

Calamy (*Edmundi*) *Inſpiratio Sacr. Litterarum evicta.* 389

Chryſoſtomi (*Joannis*) *de Sacerdotio Libri VI ex ed. Jo. Hughes.* 301

Crondermi (*Leſcii*) *Elucidatio Auguſtiniana de divina gratia doctrinæ.* 49

Diroyſii (*Franciſci*) *Diſſertatio pro juſtificanda condemnatione V Propoſitionum Janſenii.* 49

Fabricii (*Jo. Alb.*) *Obſervationes Variorum in loca quadam N. Teſt.* 315

G. D. T. M. D. Novum Teſtamentum Græcum, cum Prolegomenis & Notis. 447

Grabe (*Jo. Ern.*) *Diſſertatio de variis vitiis LXX Interpretum Verſioni ante B. Origenis ævum illatis.* 151

L. B. ab Hevel (*Henrici*) *Psalmodia sacra parallelo-metrica.* 414

Heumanni (*Christ. Adami*) *uberior illustratio vocis* ἀιχοτομεῖν *ex Matth. XXIV, 51.* 202

Hole (*Matthæi*) *Explicatio practica Catechismi Ecclesiastici.* 45

Hughes (*Joannis*) *Dissertationes proœmiales de dignitate sacerdotali.* 301

Jægeri (*Jo. Wolffg.*) *de Concordia Imperii & Sacerdotii seu de jure potestatum supremarum circa sacra.* 121

Ittigii (*Thomæ*) *Historiæ Eccl. II a C. N. Seculi selecta Capita.* 59

Leydekkeri (*Melchioris*) *de Rep. Hebræorum Tomus II.* 244

Lockii [*Johannis*] *Paraphrasis & Notæ in Epistolas Pauli ad Galatas, utramque ad Corinthios, ad Romanos & ad Ephesios.* 215

Tractatus de methodo intelligendi Epistolas Pauli consultando ipsum Apostolum. 215

Mori [*Alexandri*] *Notæ in Novum Fœdus.* 316

Orlendi [*Francisci*] *Duplex Lavacrum in Cœna Domini Fidelibus exhibitum.* 176

Possini [*Petri*] *Spicilegium evangelicum.* 316

Pungeleri [*Abrahami*] *Dissertatio de rerum possibilium ideis in Deo.* 497

Rethmeieri [*Philippi Julii*] *Historia Ecclesiastica Urbis Brunsuigæ Pars III.* 48

Schmidt [*Sebastiani*] *Disputationum Theologico-Philologicarum Fasciculus.* 372

Schyn [*Hermanni*] *Historia Mennonitarum.* 85

Stieberi [*Georgii Frid.*] *Historia Theologiæ dogmaticæ.* 500

Spechtii [*Christiani*] *Augustana Confessio brevibus Aphorismis illustrata.* 188

Storrii [*Jo. Phil.*] *Decas Exerc. exegeticarum ad selecta S. Scripturæ loca.* 449

Walkeri (*Samuelis*) *Conatus sacri de variis argumentis.* 254

Whistoni (*Guilielmi*) *Tentamen de Epistolis Ignatii.* 159

Whiſtoni (*Guil.*) *Præfatio hiſtorica Chriſtianismo primævo reſuſcitato præmiſſa.* 206
Whitby (*Danielis*) *Diſſertatio de vera ſignificatione vocum Electionis & Reprobationis.* 521
Zeltneri (*Guſtavi Georgii*) *Diſp. Theologica de novis Bibliorum verſionibus Germanicis non temere vulgandis.* 305

II. *Libri Juridici.*

BOrnerii (*Philippi*) *Annotat. & Diſſertationes ad Steph. Ranchini Miſcellanea Deciſionum.* 327
Henniges (*Heinrici*) *Meditationes ad Inſtrumentum Pacis Cæſareo-Suecicum. Specimen I-IX.* 151
Jægeri (*Jo. Wolffgangi*) *de Jure poteſtatum ſupremarum circa ſacra.* 121
Keſtneri (*Henr. Ern.*) *Diſcurſus præliminaris de principiis Jurisprudentiæ modernæ in paucula capita redigendis.* 270
Diſcurſus de Jurisprudentia Papizante. 271
Ranchini (*Stephani*) *Miſcellanea Deciſionum ſeu Reſolutionum.* 327
Simonis (*Dionyſii*) *Bibliotheca Autorum & Interpretum Civilis, Canonici & provincialium jurium.* 369
Idea boni judicis & Diſſertatio de moribus. 369
EWæchtleri (*Chriſtfridi*) *Literis excerptum, occaſione libri Mart. Schraderi de cauſis fori Eccleſiaſtici.* 166
Zalaszowsky (*Nicolai*) *Jus Capituli, ſeu de poteſtate Capituli ſede Epiſcopali vacante.* 226

III. *Libri Medici & Phyſici.*

Alpini (*Proſperi*) *de præſagienda Vita & morte ægrotantium Libri VII.* 123
Andry (*Nicolai*) *Annotationes circa varia medicinæ argumenta.* 46

Anonymi Peniculus ventriculi ſingularis, quo ille detergitur & expurgatur. 183

Borromæi (*Ant. Mariæ*) Relatio de morbis boum in pago Sermeolenſi. 461

Epiſtola de origine, remediis & præſervatione boum. 461

Briſſeau *Tractatus de Cataracta & Glaucomate.* 509

Coivart (*G.*) *Compendium practicum Medicinæ & medicamentorum.* 401

Democriti (*Chriſtiani*) *Vita animalis morbus & medicina ſua vindicata origini.* 330

Donzelini (*Joſephi*) *Sympoſium Medicum, ſive Quæſtio Convivalis de uſu Mathematum in Arte Medica.* 82

Fantaſti (*Franciſci*) *Diſſertatio de febre contagioſa, quæ in Veronenſi & Veneta ditione boves exercuit.* 458

Fantoni (*Johannis*) *Anatomia corporis humani ad uſum Theatri accommodata.* 525

Fulleri (*Thomæ*) *Pharmacopœia extemporanea.* 238

Gazolæ (*Joſephi*) *de origine, præſervatione & remedio præſentis contagii peſtilentialis inter boves graſſantis.* 460

Guilielmini (*Dominici*) *Exercitatio de Idearum vitiis, correctione & uſu, ad ſtatuendam & inquirendam morborum naturam.* 80

Diſſertationes de Principio ſulphureo. 125

Diſſertatio de æthere. 125

Hauksbee (*Franciſci*) *Experimenta Phyſico-Mechanica de variis ſubjectis.* 402

Helvetii *Collectio Methodorum variis morbis medendi.* 78

Methodus medendi lui venereæ per frictiones & ſudores. 78

Lanciſii (*Jo. Mariæ*) *Epiſtola ad A. M. Borromæum de origine, remediis & præſervatione boum.* 461

Matte *Experimentum coagulationis extraordinariæ.* 464

Mazini (*Jo. Bapt.*) *Epiſtola de præſente Epidemia contagioſa boum ditionis Brixianæ.* 459

Muys (*Wyeri Guilielmi*) *Elementa Phyſices methodo Mathematica demonſtrata.* 145
Paragalli (*Caſparis*) *Hiſtoria Naturalis Montis Veſuvii.* 88
Schmiederi (*Salomonis*) *Obſervatio de Seminis regreſſu ad maſſam ſanguineam.* 408
Obſervatio de Hippocratis purgatione morali. 527
Vallisnerii (*Antonii*) *Cogitata & experimenta circa opinatum cerebrum petrefactum atque vermium ordinariorum in corpore humano generationem.* 279

IV. Libri Mathematici.

DE Cæniga (*Marii*) *Vindiciæ adverſus Tambuccianam Epiſtolam & Notæ in G. Grandi Epiſt. de momento gravium in planis inclinatis.* 406
Donzelini (*Joſephi*) *de uſu Mathematum in arte Medica.* 82
F.D.C. *Abb. Vall. Problematis a præſtantiſſimo Geometra Anglo Matheſeos practicæ ſtudioſis propoſiti ſolutio duplex* 317 339
Conſideranda quædam ſuper vorticibus ſidereis. 484
Grandi (*Guidonis*) *Quadratura Circuli & hyperbolæ per infinitas hyperbolas & parabolas quadrabiles Geometrice demonſtrata.* 260
Epiſtola Mathematica de momento gravium in planis inclinatis, deque directione fulcri in Mechanicis attendenda. 406
Guisnée *Applicatio Algebræ ad Geometriam.* 94
Leibnitii (*God. Guil.*) *Epiſtola ad Chriſt. Wolfium circa ſcientiam infiniti.* 264
Variorum Analyſtarum ſolutiones problematis Auſtriaci de Triangulo maximo. 96

V. Libri Hiſtorici, Geographici, &c.

Allix

ALlix (*Petri*) *Diatriba de anno & menſe Natali Jeſu Chriſti.* 306
Anonymi Compendium hiſtoriæ Virorum eruditorum. 75
Sicilia delineata. 110
Tract. hiſtoricus de ſubjectione Britanniæ Minoris. 144
Hiſtoria Arcana Roberti Dudleji. 358
Status Ducatuum Florentini, Mutinenſis, Mantuani & Parmenſis. 398
Aurelianenſis (*Joſephi*) *Hiſtoriæ Converſionum in Anglia ſub Stuartorum familia.* 275
Buddei (*Jo. Franc.*) *Analecta Hiſtoriæ Philoſophicæ.* 187
Com. Clarendonii (*Eduardi*) *Hiſtoria rebellionis & bellorum Angliæ civilium ab A. 1641 usque ad reſtitutionem Caroli II Regis. Tomus III & IV.* 68
Tomus V & VI. 133
Dlugoſſi (*Joannis*) *Hiſtoriæ Polonicæ Tomus II.* 423
Eccardi (*Jo. Georgii*) *Hiſtoria ſtudii etymologici linguæ Germanicæ hactenus impenſi.* 363.
Com. D' Eſtrades *Epiſtolæ & Negotia ab A. 1663 ad 1668. Tomi V.* 97
Fabricii (*Jo. Alberti*) *Memoriarum Hamburgenſium Volumen III.* 230
Bibliotheca Græca Lib. IV Pars I. 310
Pars II. 334
Flechierii (*Eſprit*) *Elogium.* 372
Garzonis (*Petri*) *Hiſtoria Veneta, tempore fœderis contra Mahometem IV &c.* 383
M. Juniani Juſtini *Hiſtor. Libri XLIV ex ed. Th. Hearne.* 189
Kadlubkonis (*Vincentii*) *Hiſtoria Polonica.* 423
Kippingii (*Henrici*) *Antiquitatum Romanarum Libri IV.* 517
Leydekkeri (*Melchioris*) *de Rep. Hebræorum. Tomus II.* 144
Longinus *vide* Dlugoſſus.
Ludovici (*Godofredi*) *Hiſtoria Rectorum & Gymnaſiorum Scholarumque celebriorum. Pars III.* 114
Maittaire (*Michaelis*) *Hiſtoria Stephanorum. Tomi II.* 504

Meneſtrerii (*Claudii*) *Bibliotheca curioſa. Tomi II.* 182
Mollii (*Hermanni*) *Imperium Britannicum in America.* 128
De Noyer *Commentarii hiſtorici. Tomus III, IV & V.* 536
Orichovii (*Stanislai*) *Annales Poloniæ.* 423
Paragalli (*Caſparis*) *Hiſtoria naturalis Montis Veſuvii.* 88
Pedruſii (*Pauli*) *Imperatores in numis argenteis. Tomus III.* 239
Tomus IV. 239
Perizonii (*Jacobi*) *Origines Babylonicæ & Ægyptiacæ. Tomi II.* 353
Sarnicii (*Stanislai*) *Annales Poloniæ.* 423
Deſcriptio Poloniæ. 423
Schmeizel (*Martini*) *Commentatio hiſtorica de Coronis.* 465
Schmidii (*Jo. Andr.*) *Comm. de vita & ſcriptis Caſp. Sagittarii.* 517
Schramb (*Anſelmi*) *Chronicon Mellicenſe.* 253
Simonis (*Dionyſii*) *Bibliotheca nova hiſtorica Juris Interpretum.* 369
Strype (*Johannis*) *Hiſtoria vitæ Edmundi Grindali, Archi-Ep. Cantuar.* 294
Temple (*Guilielmi*) *Commentariorum Pars III.* 467
Le Vaſſor (*Michaelis*) *Hiſtoria Ludovici XIII R. Gall. Tomi X.* 191
De Vertot *Hiſtoria de rerum in Luſitania converſionibus.* 512
De Vertron *Nova Pandora, ſeu Fœminæ ſeculo Ludovici XIV illuſtres.* 416
A Vorburg (*Jo. Philippi*) *Hiſtoria rerum Germ. ſub tribus Ottonibus Impp.* 150
Werlhofii (*Joannis*) *Elogium.* 237
Whitlock (*Bulſtrod*) *Monumenta rerum Anglicarum a Bruto usque ad Jacobum I.* 471
Winkelmanni (*Jo. Juſti*) *Vera deſcriptio Principatuum Haſſiæ & Hersfeldiæ. Partes V.* 519
Zeumeri (*Jo. Caſparis*) *Vitæ Profeſſorum Jenenſium.* 272

Vl. Libri Miſcellanei.

Al-

ALlen (*Wilhelmi*) *Opera.* 242
Anonymi Miſcellanea ad characteres hominum, morum, opinionum, temporum ſpectantia. Tomi III. 474
Bos (*Lamberti*) *Ellipſes Græcæ. Editio ſecunda.* 456
Daceriæ (*Annæ*) *Animadverſiones ad Homeri Iliada.* 429
Fabricii (*Jo. Alb.*) *Bibliotheca Græca Lib. IV Pars I.* 310
Pars II. 334
Grævii (*Jo. Georgii*) *Inſcriptiones Gruterianæ cum notis Marquardi Gudii editæ. Volumina II.* 1
Gruteri (*Jani*) *Inſcriptiones antiquæ ex edit. J. G. Grævii. Volumina II.* 1
Von der Hardt (*Hermanni*) *Limen in Philologiæ & Exegeſeos lucem.* 109
Ranæ Ovidii. 278
Henniges (*Heinrici*) *Meditationes ad Inſtrumentum Pacis Cæſareo-Suecicæ. Specimen I-IX.* 151
Homeri *Iliàs Gallice translata, cum Notis Daceris.* 429
Huberi (*Jo. Henr.*) *Icunculæ Antiquariis ad illuſtrationem propoſitæ.* 497
Lambecii (*Petri*) *Orationes & Programmata.* 230
Marchand (*Proſperi*) *Catalogus librorum bibliothecæ Joachimi Faultrier.* 371
Muratorii (*Lud Ant.*) *Introductio ad Pacem privatam.* 501
De Philura (*Philandri*) *Poemata Germanica.* 539
Pignæ (*Jo. Bapt.*) *Tractatus de Pace.* 501
De Prado (*Ramireſii*) *Pentacontarchus.* 316
Pungeleri (*Abrahami*) *Diſſertatio de rerum poſſibilium ideis in Deo.* 497
Reyhero-Junkerianum *Theatrum Latinitatis univerſæ.* 233
Sappuhnii (*Georgii Henrici*) *Commentatio Philologica, qua linguæ Carchedonicæ reliquiæ explicatur.* 421
Schlichtii (*Levini Joannis*) *Obſervationes ſelectæ in Epicteti Enchiridion & Cebetis Tabulam.* 418
Schmiederi (*Sal.*) *de Hippocratis purgatione morali Obſervatio.* 527
Speroni Speronii *Commentatio de duello,* 501

Vari-

Variorum Gratulationes publicæ in Jubilæo Haunoldiano A. 1710 factæ. 180
Epistolæ ad res Poloniæ spectantes. 423

INDEX RERUM
NOTABILIORUM
in hoc volumine obviarum.

ABacænum *unde dictum?* 114
In Abdominis *velamentis crassior substantia albicans observata.* 525
Abortus *ex vermibus.* 285
Abstinentiæ *effectus pro supplenda transspiratione.* 47
Acacesius *Mercurius cur dictus?* 4
Activitas *corporum a sulphure.* 127
Aer *quo instrumento comprimatur?* 405
compressus impedit separationem hemisphæriorum non evacuatorum. 404
Aeris *densitas ut variet?* 405
elater per compressionem turbatus. 405
In Aere *insectorum ovula num volitent?* 283
piscium ovula num fluitent? 283
Æther *gravitatis & magnetismi causa.* 128
Ætheris *definitio & proprietates.* 127, 128
motus unde? 128
cur circularis? 128
Æthnæ *descriptio.* 111 ff.
Affectiones *in homine quotuplicis generis?* 479 *sq.*
De Agapis *Scriptores.* 64
Alcinous *Platonicus quando vixerit?* 335
Alexandri M. *in Homerum affectus singularis.* 443
Alexandrini *Bibliorum Codicis prærogativa præ Vaticano.* 158
Algebra *ad Geometriam applicata.* 95
Per Algebram *num omnia theoremata Geometriæ inveniri possint?* 95
Allen (*Vilhelmi*) *vita.* 242
Altarium *abstersio ex Hist. Eccl. illustrata.* 179
Altitudinem *metiendi modus ex dato tempore, quo sonus percipitur corporis decidentis*

dentis, dum fundum attingit. 317,339
Alvi *retentio 20 vel 30 dierum solennis.* 333
Amiraldi (*Moſis*) *doctrina.* 379
Ammiani Marcellini *character.* 170
Anabaptiſtarum & *Mennonitarum diſcrimen.* 87
Anatomia *nova.* 525
Chirurgiæ, non item Medicinæ utilis eſt. 332
Anatomiæ *uſus in Medicina rejectus.* 332
Andry *caſtigatus.* 280,282
Angliæ *bellorum civilium ab A.1641 ad reſtaurationem Caroli II hiſtoria.* 68 ſſ 133 ſſ.
Hiſtoria univerſalis. 471
Anglorum *in America imperium.* 129 ſſ
Scripta pro adſtruenda S. Scripturæ autoritate commendata. 390
Anima *dirigit operationes vitales.* 332
ſentiens & intelligens vegetabilibus, mineralibus, lapidibus & brutis inest. 331
ſui ipſius medicatrix eſt. 332
Animæ *propagantur per traducem.* 332
Antichriſtus *quis?* 453
Antichriſti *typi.* 455
Antliæ *pneumaticæ novæ conſtructio.* 403
Apoſtolicæ *Conſtitutiones num genuinæ?* 211
Aquæ *qualitates.* 47
& *aeris gravitatis proportio.* 404
Arbitrii *humani libertas aſſerta.* 523 ſſ.
Arceſilæ *Philoſophi in Homerum affectus.* 438
Ariſtoteles *notatus.* 80
Arminius *hoſtis Dei a Jacobo I vocatus.* 200
Arnoldus (*Godofredus*) *notatus.* 60
Arteria *hepatica duplex obſervata.* 526
Aſcarides *num ſint vermes?* 292
Aſcetæ *ut a monachis differant?* 258
Aſcetarum *hiſtoria.* 257
Aſinus *ſymbolum militis.* 241
Aſteriſci *forma & uſus in S. Codice.* 156
Aſſur *quid?* 354
Athanaſius *in ſuſpicionem Arianismi adductus.* 213
Atheiſmus *num repugnet bonis moribus.* 478
Attritionis *corporum phænomena.* 404
Auguſtana *Confeſſio aphoriſmis illuſtrata.* 188

Auguſtinus *num Janſeniſtis faveat?* 55
Auguſtus II *ut ſceptra Poloniæ ſit conſecutus?* 388

BAbylon *a quo condita?* 354
ut hodie dicta? 358
Babylonicæ *origines illuſtratæ.* 353 ſſ.
Baco *vide* Verulamius.
Barometri *phænomena.* 148
405
Baronium *quinam refutare voluerint?* 383
Beatus *quis dicatur?* 65
In Belgium *jus Gallorum.* 99
Bibliorum *verſiones Germanicæ recenſitæ.* 395
non temere ſuſcipiendæ. 396
Bibliothecæ *Zuiccavienſis hiſtoria.* 119
Bibliothecarum *ſcriptores.* 183
Bidloo *caſtigatus.* 283
Bilis *& ſucci pancreatici vitia morborum cauſæ proximæ.* 332
Bituminis *generatio.* 92
Blancardus *caſtigatus.* 281
Bonannus (*Philippus*) *refutatus.* 178
Bonitas *quid?* 478
Bononienſium *nobilium laudes.* 400
Bonum *ſummum quodnam?* 482
Boum *epidemiæ hiſtoria.* 457
cura. 458 ſſ.
Britannia *Minor num Gallis olim ſubjecta?* 144
Broccardi (*Jacobi*) *Commentarius in Geneſin condemnatus.* 381
Brunſuigæ *urbis Hiſtoria Eccleſiaſtica.* 48
Bucherius *notatus.* 308
Buckinghamenſis *Ducis matre argute dictum.* 473
Bufones *in ventriculo natas eſſe, fabula.* 282
Byruthani *gymnaſii hiſtoria.* 115
Byzantium *unde dictum?* 190

CAlamy (*Edmundus*) *notatus.* 391
Calculi *differentialis inventio Leibnitio aſſerta.* 264
Calor *ſubterraneus.* 92
Capituli *jus ſede Epiſcopali vacante.* 226
Cardinalitii *pilei origo.* 467
De Carncovii (*Stanislai*) *Epiſtolis judicium.* 428
Caroli I *Regis Angl. nævi politici.* 70 ſſ.
Chriſtianiſmus. 137
Caroli II *Regis Angliæ exulis itinera.* 134, 139
Caroli II *R. Hiſp. a Leopoldo alienatio.* 386

Ca-

Caroli II *R. Hisp. indignatio ob Regnorum ipso vivo factam partitionem.* 388
Caroli IV *Mantuæ Ducis vitia.* 400
Carpusculum *quid?* 5
Carteſius *notatus.* 150
Cataractæ *ſubjectum lens cryſtallina eſt.* 509
Catechiſini *uſus.* 45
Catulorum *vomitus ab homine editus fabula.* 282
Cavallerii, *ducis Sevennenſium, fata.* 537 *ſſ.*
Cavatores *qui?* 7
Cerebrum *boum petrefactum.* 279
Chamierii (*Danielis*) *Panſtratia Catholica laudata.* 382
Chamierianæ *familiæ ſingularia.* 382
Chartarum *luſoriarum in ſcientiis uſum quis introduxerit?* 186
Chinæ chinæ *propinandæ methodus.* 47
Chriſtus *quo anno & menſe natus?* 307 *ſſ.*
Chryſoſtomus *num fuerit cauſidicus?* 304 *ſeq.*
Chyli *vaſcula millena in agno notata.* 526
Chylificatio *fit per ignem flammantem ventriculi.* 332
Ciborum *concoctio ut fiat?* 232
Ciceronis *animus effœminatus notatus.* 76
Cinerum *montis Veſuvii vis.* 90
Circuli *quadratura.* 260, 265
Cizenſis *Gymnaſii Hiſtoria.* 120
De Clarendonii *Com. Hiſtoria judicium.* 197
Claromontani *Codicis hexaplaris hiſtoria.* 159
Claudius Ælianus *an Tactiorum autor?* 315
Clemens *Alexandrinus notatus.* 65
Coagulationis *experimentum.* 464
Ad S. Cœnam *cur indigne acceſſerint Corinthii?* 256
Cohæſionis *cauſa in mixtis.* 127, 331
Collactius *quid?* 8
Commentaria *quid?* 24
Complanatorum *ſecta.* 135
Concoctio *ut fiat?* 332
Conditor *gregum quid?* 6
Confeſſio *extra judicium facta quousque valeat?* 329
Conradus I *num Imperator dicendus?* 150
Conſiſtoriorum *officia.* 123
Conſtitutiones *Apoſtolicæ num genuinæ.* 211
Continuitatis *lex commendata.* 267
Contolus (*Jo. Bapt.*) *caſtigatus.* 292

Cordis *vi.* 47
Cornelius (*Petrus*) *qua occasione Kempisii Librum de Imit. J. C. carmine expoſuerit?* 541
De Coronis *Tractatus hiſtoricus.* 465
Corpora *movendi in vacuo artificium.* 404
Corporum *diverſitas unde?* 146
mutationes ut fiant? 128
elementa. 146
gravitas unde? 128
Crauſii (*Johannis*) *vita.* 119
Creatio *ex nihilo illuſtrata.* 261
quid ſit? 264
Critica *ars commendata.* 477
Cromwelli (*Oliverii*) *character.* 141
autoritas apud Gallos. 142
(*Richardi*) *hiſtoria.* 143
character. 143
De Curcellæo *ſingulare.* 383
Curruum *armatorum uſus.* 442
Curvæ *tractoriæ uſus.* 263
Curvæ *mechanicæ ubi explicentur?* 96
Curvarum *in alias æquales transformatio.* 263
ſuperiorum deſcriptio ubi doceatur? 96
reptoriorum deſcriptio geometrica. 263
planetariarum Caſſinianarum explicatio promiſſa. 262
Cyrus *fabula Rom. notata,* 445

DAumii (*Chriſtiani*) *vita.* 116
Dedicatio *Rudolphi Auguſti D. Br. ad patrem Auguſtum edita.* 536
Dedicationis *præmium.* 535
Decorum *quid?* 482
Delectatio *quotuplex.* 54 *ſeq.*
Demonſtrationes *ſyntheticæ intellectum magis illuminant analyticis.* 96
Dei *exiſtentia unde probanda?* 481
Deorum, *boni & mali, apud Americanos cultus.* 131
Deſcenſus *corporum in aere ad menſuram revocatus.* 343
Dialogi *difficultas.* 476
Diarrhœæ *cura.* 78
Dictionarii *della Cruſca ſingularia.* 399
Dilherri (*Jo. Mich.*) *vita.* 272
Dimeſſa *fœmina qualis in Veneta ditione?* 398
Dioſcorides *Pedanius an Pedacius dicendus?* 311
Dippelius *notatus.* 331, 334

Disciplinæ *Ecclesiasticæ necessitas.* 122
Dlugossi *vita quis Autor?* 424
scripta. ib.
Dolæus *castigatus.* 282
Domus *æterna quid?* 28
Donatio *concubinæ, mulieri aut viduæ suspectæ facta num valeat?* 328
Draconem *alatum cum urina redditum esse, fabula.* 282
Ductilitatis *causa.* 127
Dudleji *historia.* 360 *ff.*
scelere Eduardus R. Angl. vitam amisit. 362
De Dudlejo *judicia.* 359
A Duellis *ut cavendum?* 501 *ff.*
Duellorum *injustitia demonstrata.* 504
Dysenteriæ *cura.* 78

Ecclesiæ *infallibilitas in quo consistat?* 39, 42, 51. *ff.*
ritus Seculi II expositi. 66
Extra Ecclesiam *num detur salus?* 302
Eduardus VI *R. Angl. Dudleji scelere vitam amisit.* 362
Elasticitatis *quædam phænomena.* 404, 405
Elater *partium corporis.* 47
De Electione *& reprobatione controversia in Anglia resuscitata.* 521
Electricitatis *vitri phænomena.* 404, 405
Elementa *corporum.* 146
Elementum *tertium Cartesii rejectum.* ibid.
Eleonoræ Magdalenæ Theresiæ, *Leopoldi Imp. Viduæ, liber precum quotidian.* 326
De Elia *singularia.* 246
De Elisa *& Nahamane singularia.* ibid.
Elyxir *pestilentiale.* 460
Embryonem *in ventriculo natum esse, fabula.* 282
Empiricorum *Praxis fortunata unde?* 401
Enthusiasmus *quid?* 474
quotuplex? 474 *seq.*
Contra Enthusiasmum *remedium.* 475, 483
Epicteti *vita & scripta.* 313
Epicedium *quid?* 32
Ad Episcopos *solos num spectet ordinatio?* 303
Episcoporum *Posnanienſium vita.* 229
De Epistolis *Paulinis judicium.* 216
De Erasmo *quædam singularia.* 77
Etymologici *studii historia.* 364 *ff.*
Euripidis *fatum.* 77
De Eustathio *judicium.* 444
Exceptor *quid?* 6
Excommunicationis *jus num spectet ad solam Ecclesiam?* 303

Executionem *num revocet restitutio in integrum?* 329
Experimenta *Physico-Mechanica.* 402 ff.
Ezechiel *cum Homero comparatus.* 439

FAbricii (*Jacobi*) *votum & fatum singulare.* 232
Fæcum *alvi semel intra 20 dies a sene depositarum exemplum rarum.* 333
De Fato *Stoicorum sententia.* 419
Febris *num sit crisis naturæ?* 333
Febrium *intermittentium cura.* 78.
cura. 78
In Febribus *pulsus actio.* 47
Anti-Febrile *novum.* 333
Felem *in ovo aut ventriculo latuisse, fabula.* 282
Fenelonius *refutatus.* 37 *seq.*
Ferrerius (*Jeremias*) *excommunicatus.* 378
Fertilitatis *in monte Vesuvio causæ.* 90
Fictores *qui dicti sint?* 6
Flammæ *materia.* 92
Flammula *cordis defensa.* 332
Flechierii (*Esprit*) *vita.* 372
Florentiæ *Ducis moderni pietas laudata.* 399
Fluidorum *ultra libellam in tubulis capillaribus etiam in vacuo ascensus.* 404
resistentia explicata. 149
ascensus inter superficies corporum contiguorum. 405
Fluxus *sanguinei cura.* 78
Fœminæ *sub Ludovico XIV R. Gall. celebres.* 417
In Fœminas *Satyra.* 540
Fœtus *nutritio per os in dubium vocata.* 527
Follis *quid?* 8
Freti *Hudsonis descriptio.* 131
Friderici Henrici *Principis Arausiaticinium.* 195, 196
Fructus *horarii num vermes gignant?* 282
Fumi *natura.* 92

GAbella *quo in loco offerenda?* 330
Galliæ *Synodi Reformatorum.* 375
Gallorum *jus in Belgium.* 99
Garzoni (*Petrus*) *notatus.* 389
Generationis *æquivocæ causa.* 331
Geneseos *Codicis Cottoniani historia.* 151 *
De Genitalibus *virorum observata.* 526
Gentilium *status futurus qualis?* 524
Geometriæ *theoremata non omnia*

omnia per Algebram inveniri possunt. 95
Germanicæ *linguæ studium commendatum.* 109
etymologiæ commendatæ. 364 *ff.*
Gibellus *mons unde dictus?* 111
Glabri *quinam dicti?* 7
Glareæ *montis Vesuvii magnitudo, figura & duricies.* 91
Glaucomatis *subjectum humor vitreus oculi.* 510
Glutinator *quid?* 7
Gœzius (*Godofredus*) *laudatus.* 337
Grandi (*Jacobus*) *castigatus.* 281
(*Guidonis*) *scripta.* 407
Gravitas *specifica aeris ad aquam determinata.* 404
corporum unde? 128
Gratiæ *divinæ operatio qualis?* 523
Grindali (*Edmundi*) *vita & res gestæ.* 294
Grotius (*Hugo*) *notatus.* 359
refutatus. 360
Grotii (*Hug.*) *operis de J. B. & P. editio affecta.* 237
Guevaræ (*Annæ*) *prudentia laudata.* 201 *seq.*
Guttæ *figura in vacuo rotundæ.* 147

HÆmisphæriorum *separatio in aere compresso.* 404
Hamburgensis *Gymnasii historia.* 230
Hanoveranus *Dux ut Electoralem dignitatem sit consecutus?* 387
Harderus *notatus.* 283
Hassiæ *descriptio.* 519
Hauksbee (*Franciscus*) *laudatus.* 403
In Haunoldum (*Jo. Sig.*) *gratulationes.* 180
Hebræorum *Reipublicæ historia.* 244 *ff.*
Henniges (*Henrici*) *Meditationes in Instr. Pac. Westph. commendatæ.* 152
Henricus *Auceps num Imperator dicendus?* 150
Henricus, *Jacobi I R. Angl. filius, laudatus.* 201
Hermanni *Hassiæ Landgr. Topographia Hassiæ edita.* 520
Hersfeldiæ *descriptio.* 519
Hexaplorum *autor.* 154
Hierarchia *Eccl. seculi II.* 66
Hippocrates *notatus.* 284
Hippocratis *elogia.* 528
purgatio moralis explicata. 527 *ff.*
Historia *Eccl. Seculi II.* 67
annorum 1663 usque ad 1668. 97 *ff.*
annorum 1679 usque ad 1681. 468
Angliæ universalis. 471

Hol-

Holſtenii (*Lucæ*) *de vita & ſcriptis Porphyrii libellus recuſus.* 337
Homerus *defenſus.* 432 *ſq.*
Homeri *laudes.* 431 *ſſ.* 446
in Gallicam linguam transferendi difficultas. 434
Opera ut ad nos pervenerint? 442
Commentatores. 444
Homerum *cur Plato e Republ. eliminandum putaverit?* 431
In Homerum *affectus Arceſilæ Phil.* 438
Alexandri M. 443
Honorius *Pont. num in ſynodo damnatus?* 52
Humorum *in abdomine viæ ad ſanguinem.* 47
Hungariæ *Regni origo.* 426
Hyde (*Thomas*) *notatus.* 250
Hydropis *cura.* 78
Hyperbolæ *quadratum.* 260
262
Hyperbolam *per tractoriam quinam quadraverint?* 263

JAcobæus (*Oligerius*) *notatus.* 283
Jacobi I *R. Angl. apophtegma.* 473
Jacobi II *R. Angl. moderatio.*

Jamblichi *Hortatio ad Philoſophiam promiſſa.* 337
Janſenismus *defenſus.* 38 *ff.*
confutatus. 49 *ff.*
Janſenismi *hiſtoria.* 50
Ideæ *variæ objecti ejusdem num eſſe poſſint?* 81
poſſibilium num ſint a beneplacito Dei? 499
num ſint a ſe? 499
Idearum *vitia.* 80
divinarum origo. 497 *ſq.*
Jenenſium *Profeſſorum vitæ.* 272
Jeroboami *Regis character.* 245
Ignatius *num traditionibus faverit?* 61
Ignatii *ſcripta ſpuria.* 62 *ſq.*
Epiſtolæ num ſpuriæ? 159
Ignis *flammans in ventriculo aſſertus.* 332
natura explicata. 126
Infallibilitas *eccleſiæ in quo conſiſtat?* 39, 42, 51 *ff.*
Infiniti *ſcientiæ autor & propagator maximus Leibnitius.* 261
principia nova. 267 *ſq.*
Injuriæ *illatæ autores ut expiſcandi?* 503
Inſcriptiones *antiquæ Romanæ cura J. G. Gravii editæ.* 1
qui collegerint? 1
ctorum *ovula num in aere volitent?* 383

Insignium *Poloniæ origo.* 426
Inspiratio *Scripturæ S. explicata.* 391 ff.
Insularius *quid?* 8
Inventionum *demonstratio facilior, quam origo.* 266
Josephi (*Flavii*) *vita & scripta.* 312
Irenæi *doctrina exposita.* 64*
Judæus *vide* Philo.
Judæorum *Regnum cur destructum?* 246
Jungenickelii (*Andreæ*) *vita.* 406
Junones *fœminarum Genii.* 19
Juridica *Bibliotheca.* 369
Juris *reformatio necessaria.* 270
Jurisprudentia *papizans.* 271
Jus *Principum circa sacra expositum.* 121
Justina *Valentiniani I uxor num antea fuerit nupta Magnentio?* 168
Justinus *notatus.* 190
Juvenalis *Sat. VIII v.* 73 *explicatus.* 476

KAdlubko (*Vinc.*) *notatus.* 425
Kadlubkonis (*Vinc.*) *vita.* 425
Kippingii (*Henrici*) *vita.* 518
Kœberi (*Jo. Frid.*) *vita.* 121
Kuhnii (*Joachimi*) *vita.* 120

LActe *putrescente num lumbrici intestinales oriantur?* 284
Lapidibus *inest anima sentiens & intelligens.* 331
Laudemium *a quo præstandum?* 330
De Lazio *judicium.* 365
Leewenhœckius *notatus.* 283
Lemnisci *figura qualis?* 155
usus in Codice S. 155
Leopoldus *Imp. cur Johanni III R. Pol. indignatus?* 386
Leovitius *celebris Astrologus.* 77
Leydekkerus (*Melchior*) *refutatus.* 53
Literarum *comparatio ut instituenda?* 328
Lites *privatæ ut componendæ?* 502 ff.
Longinus *vide* Dlugossius.
Longini *περὶ μέτρων liber editus.* 338
Lotionis *pedum ritus ex Hist. Eccl. illustratus.* 176
S. Luciæ *insulæ descriptio.* 132
Ludovici XIII *R. Gall. Historia.* 191
Luis *Venereæ cura per frictiones & sudores.* 79
Lumbrici *intestinorum unde proveniunt?* 283 seq.
Lumbricorum *teretium anatome.* 293

Ex Lumbricis *num generentur vermes?* 293
Lumen *a phosphoro in vacuo propagatum.* 405
Luminis *intensionum gradus determinati.* 262
productio in vacuo. 404 *seq.*
propagatio a phosphoro in vacuo. 405
Lunæ *radii num calefaciant?* 127

Maceria *quid?* 29
Magdeburgenses *Centuriatores defensi.* 60,64
Magnetica *phænomena num ab æthere?* 128
Maittaire (*Michael*) *quis?* 504
Malleus *pro sceptro in statua Thori observatus.* 16
Marcellini (*Ammiani*) *character.* 170
Maria *Aragonica, Ottonis III Imp. conjux chimærica.* 151
Marianæ *liber* de Rege *cur Parisiis crematus?* 199
Mathematici *in praxi Medica excellentes.* 84
physicam corruperunt. 333
vindicati. 333
rectius aliis ratiocinantur. 82
Mathematicorum *in Physicam merita.* 334
Mathematum *in arte Medica usus explicatus.* 82
usus impugnatus. 84
Mazarinæ *Ducis cum Noyeria comparatio.* 539
Mechanismus *Physicorum impugnatus.* 331
Medici *ars in quo consistat?* 332
Medicina *origini suæ vindicata.* 330
Medicinæ *methodus Mathematica convenit.* 58
compendium practicum. 401
Meditationis *definitio, necessitas, commoda.* 253
De Melanchthonis *Locis Theologicis singularia.* 500 *ff.*
Melck *nomen unde?* 253
Melitonis *doctrina exposita.* 56
Mellicense *Chronicon.* 253
Mennonitæ *defensi.* 86
Mennonitarum *historia.* 85 *ff.*
Mensam *ponere quid?* 8
Mercurii *extraordinaria in barometro altitudo unde?* 148
Mercurium *in barometro cur deprimant procellæ?* 405
Mercurialis *phosphori experimenta.* 403 *seq.*
Metaphysicæ *multus in Geometria & analysi usus.* 269
Metempsychosis *rejecta.* 331

Me-

Methodus *Sluſiana conſtruendi problemata explicata.* 60
Meurſius *notatus.* 12
Militis *ſymbolum aſinus.* 241
Mineralium *generatio.* 92
Mineralibus *ineſt anima ſentiens & intelligens.* 331
Miſſaticorum *ſacerdotum origo.* 151
Molinæus (*Petrus*) *cur Paſtoris & Prof. munere Pariſiis excluſus.* 382
Molinæi (*Petri*) *mors.* 382
Molinæi (*Caroli*) *Unio IV Evangeliſtarum rejecta.* 381
Mollii (*Hermanni*) *plagium detectum.* 129
Monachorum *hiſtoria.* 258
Monialium *qualis olim ratio?* 259
Com. de Montecucoli (*Raymundus*) *quanti habitus a Turennio?* 400
Montium *ignivomorum origo unde?* 89,112
Morbi *natura ut detegatur?* 82
Morbi *reſolutivi unde?* 332
coagulantes & tartarei unde? 333
ex ſenſatione vitæ pendent. 332
Morbillorum *cura.* 78
Morborum *origo.* 332
Morhoſius *notatus.* 365
Mornæus *laudatus.* 199
Mori (*Alexandri*) *vita.* 316
Motus *gravium ſuper plano inclinato examinatus.* 406
in vacuo corporibus imprimi poteſt ſingulari artificio. 404
leges ex ſola extenſione non explicabiles. 334
reptorii improbati. 263
Motum *tractorium quis in Geometriam primus invexerit?* 262
Muratorius *laudatus.* 501 *ſq.*
A Muſcarum *ovulis num generentur vermes inteſtinorum?* 282
Mutinenſes *clari.* 400

NAturæ *mechaniſmus negatus.* 333
Newtonus (*Iſaacus*) *notatus.* 149
Nicomachii *Geraſani ſcripta.* 330 *ſeq.*
Nihila *infinita num aggregent quantitatem finitam.* 201,264
Nimrod *unde dictus?* 355
Nitri *generatio.* 92
Novum Teſt. *vide* Teſtamentum.
Circa Noyeriæ *filiarum matrimonia mira fata* 536 *ſeq.*
Noyeriæ *cum Duce Mazarina comparatio.* 539

Numi *in Jubilæum Haunoldianum Uratislaviæ cusi.* 181 *seq.*
Imperatorum argentei explicati. 239
Nutritio *fœtus per os in dubium vocata.* 527

OCtaplorum *autor.* 154
Officinarum, *earumque insignium jus.* 329 *sq.*
Olearius (*Godofredus*) *laudatus.* 335
Optio *quid?* 14
Ordinatio *num ad solos Episcopos spectet?* 303
Orgasmus. 47
Orichovii (*Stanislai*) *vita.* 426
Origenis *in Codice S. emendando studium.* 154 *seq.*
Orlendus [*Franc.*] *notatus.* 180
Otto III *num matrimonium inierit?* 151
Ottonum *Impp. historia.* 150
Ovidii *Ranæ explicatæ.* 278
In Ovo *felem latuisse, fabula.* 282

In PAcis *Westphal. instrumentum Commentatores.* 151
Parabolæ *rectificatæ.* 263
Particulæ *striatæ Cartesii rejectæ.* 146
De Paschalis [*Blasii*] *Epistolis provincialibus judicium.* 52
De Paschatis *Festo celebrando Conciliorum decreta.* 59
In Pathologia *Matheseos usus.* 83
Pedilavium *ex Hist. Eccl. illustratum.* 176 *seq.*
Peniculus *ventriculi.* 189
Pericardii *cavitas quanta?* 527
Periclis *eloquentia laudata.* 77
Peritonæi *quot laminæ?* 525
Perronius *notatus.* 77
Persecutiones *Seculi II.* 67
Petrolei *vis anthelmintica.* 292
Petrus II *R. Port. ut ad Regnum pervenerit?* 517
De Perronio *judicium.* 365
Pharmacopoia *extemporanea.* 238
Philonis Judæi *vita & scripta.* 311
operum editio promissa. 312
Phosphori *Mercurialis phænomena.* 403, 404
Physicæ *principia latent.* 330
elementa. 145
Physico-Mechanica *experimenta.* 402
In Physiologia *Matheseos usus.* 43
Pignæ [*Jo. Bapt.*] *vita promissa.* 502

Pilei *Cardinalitii origo.* 467
Piſcem *in ventriculo natum eſſe fabula.* 282
Piſcium *ovula num in aere fluctuent?* 283
Planetarum *agitationes ſunt animæ.* 331
Pleuritidis *cura.* 78
Pluviæ *ignea experimentum.* 404
De Poeſi *Germanica dialogus.* 541
Poiretus [*Petrus*] *refutatus,* 498 *ſeq.*
Polycarpi *doctrina explicata.* 65
Portius [*Lucas Ant.*] *notatus.* 406
Portugalliæ *ſub Johanne D. Brigant. converſiones.* 513 *ſſ.*
Poſnanienſium *Epiſcoporum vitæ.* 229
Poſſibilium *notio explicata.* 498
Poſſini [*Petri*] *vita.* 316
Potus *ægris an concedendus?* 47
Principum *jus circa ſacra.* 121
Problema *Geometricum expoſitum.* 407
Proceſſus *pro ſucceſſus proſperi.* 5
Profeſſorum *Jenenſium vitæ.* 272
Prognoſis *vitæ & mortis.* 123
Proſarius *quid?* 8
Providentiæ *Inſulæ deſcriptio.* 132
Pſalmi *elegiaco carmine expreſſi.* 415
Ptolemæi [*Claudii*] *de apparentiis ſtellarum fixarum Pars I edita.* 314
Pulicum *generatio.* 332
Pulſus *actio in febribus.* 47
Pumicis *generatio.* 92
Punica *quædam explicata.* 422
Purgantium *uſus & actio.* 47
Purgatio *moralis Hippocratis explicata.* 527 *ſſ.*
agrorum in principio morbi. 47
De Pythagora *diſſertatio.* 187

Rainaldi *D. Mutinenſis caſtitas.* 400
Rainutii II *Parmenſis Ducis laus.* 400
Ramus [*Petrus*] *ob Reformatam religionem crudeliter habitus.* 381
Ranæ *Ovidii explicatæ.* 278
Ranas *in ventriculo natas eſſe, fabula.* 282
Rectorum *celebrium Hiſtoria.* 114
Reformatos *Gallia expelli vult Card. de S. Cruce.* 376
Refractionis *in aere quantitas experimento determinata.* 405

Regiæ *dignitatis in Hungaria origo.* 426
Reinesius [*Thomas*] *notatus.* 18, 22, 23.
Reinicke Fuchs *liber qua occasione conscriptus?* 361
Renes *calculis gravidi in sacculos membranosos mutati.* 520
Restitutio *in integrum num executionem revocet?* 329
Reyheri (*Andreæ*) *Lexicon commendatum.* 233
Rerum *possibilium ideæ in Deo dantur.* 497 ff.
Resistentiæ *leges quinam invenerit?* 148
rationes physicæ. 148 *seq.*
Ritus *Eccl. Seculi II expositi.* 66
Riveti (*Andreæ*) *mors.* 382

Sabazii *Jovis sacra.* 18
Sacerdotalis *dignitas explicata.* 303
Sagittarii (*Gasp.*) *vita & scripta.* 533 ff.
Salnarii *Harmonia Confessionum laudata.* 382
Saltatoriæ *artis magistri excommunicati.* 380
Sandius *notatus.* 63
Sanguinis *conditio in statu imminutæ transspirationis.* 47
Sanguinis *circulatio quo tempore absolvatur?* 47
nimis profusi effectus. ib.
natura. ib.
Sanitatis *definitio.* 81
Sarnellius (*Pompejus*) *refutatus.* 178
Sarnicii (*Stanislai*) *vita.* 425
Scepticismus *defensus.* 475
refutari hactenus non potuit. 331
Scepticismi *origo.* ib.
Schraderus (*Mart.*) *notatus.* 166
Scientiæ *infiniti principia nova.* 267 ff.
Scorbuti *cura.* 78
Scotiæ *Novæ descriptio.* 130
Scriniarius *quid?* 8
Scripturæ S. *lectio commendata.* 254
inspiratio explicata. 391 ff.
Scripturæ S. *loca explicata:*
Gen. III, 12, 13. 449
IV, 1. 450
V, 29. 450
X, 11. 354
XI, 1-9. 355
12, 13. 152*
Levit. XVIII, 18. 450
2 Reg. XI, 11. 245
Hiob XXXI, 6. 441
Ps. VIII, 2. 450
Prov. XVI, 11. 441

Esa. XIV, 12. 441
LXI, 8. 450
Jer. XLVIII, 10. 69
Ezech. XL, 48. 109, 110
Dan. VII, 454
Matth. I, 19, 451
XXIV, 51, 202
XXVII, 5. 451
XXVIII, 19, 20. 46
Marc. XI, 32. 457
Luc. I, 26. 308
III, 1. 309
23. 308
IX, 13. 457
Joh. V, 43. 454
Act. I, 7. 456
18. 451
IX, 34. 456
XV, 28. 215
XX, 29. 164
Rom. I, 16, 17. 221
32. 221
II, 26. 222
III, 26. 222
IV, 11, 12. 222
V, 12. 523
VIII, 11. 223
19. 223
XI, 26. 224
1 Cor. I, 28. 218
II, 6. 219
III, 17. 219
VII, 36, 37. 219
X, 2. 219
XI, 3. 219
XIV, 29. 298
XV. 210
2 Cor. III, 13. 220
V, 17, 18. 220
VIII, 8. 211
X, 4. 221
XIII, 1. 221
5, 6, 7. 221
Gal. I, 4, 6. 217
10. 217
II, 14. 217
III, 16, 27. 217 seq.
IV, 1-5, 7-9. 218
V, 18. 218
Eph. I, 10. 224
11. 224, 225
III, 10. 224
15. 224
V, 2. 225
1 Tim. V, 10. 456
2 Tim. I, 13. 41
1 Joh. V, 7. 211

Seculi II *Historia Ecclesiastica.* 67
Hierarchia Eccl. 66
Ritus Eccl. 66
Persecutiones. 67
Seminis *regressus ad massam sanguineam.* 408
Sennertus (*Dan.*) *laudatus.* 77
Sermonis *origo,* 85
vitia, 80
Serpentem *in gallinæ ovo repertum. fabula.* 282
Sertorii *in Inscriptionibus plures.* 16

Siciliæ *descriptio.* 110
Sigismundus Augustus *Poloniæ pertæsus* 200
Simon (*Dionysius*) *notatus.* 371
De Simonia *Curiæ Romanæ dissertatio.* 123
Sironum *ovula.* 283
Socratis *historici character.* 169
Sol *non est igneus.* 127
Soliditatis *causa.* 145,146,148
Soliloquia *commendata.* 476
Sonitus *quid?* 81
Sonus *in aere compresso fortior.* 405
Speculum *Venereum.* 11
Spenerus *notatus.* 65
Speroni Speronii *encomium.* 502
Spinozismus *ante Spinozam.* 188
Spiritus *functiones corporis præstant.* 331 *ff.*
Spirituum *omnia plena.* 331
Stephani Batorii *forma & mors.* 426
De Stephano (*Roberto*) *singularia.* 505 *sq.*
(*Henrico*) *singularia.* 507 *seq.*
Stephanorum *vitæ.* 504 *ff.*
genealogia. 505
Stoicorum *loquendi ratio inconstans.* 420
Strabonis *vita & scripta.* 310 *seq.*
Strada (*Famianus*) *notatus.* 359
Stuartorum *historia.* 275 *ff.*
Succi *pancreatici & bilis vitia sunt morborum causæ propinquæ.* 332
Succonditor *quid?* 6
Sudoriferorum *usus.* 47
Sulphur *vinculum mixtorum.* 127
telluri indigenum. 127
Sulphuris *natura explicata.* 125
chymici & philosophici differentia. 126
generatio. 92,125
usus. 125
Sulphureæ *particulæ definitio.* 127
Superintendens *dici amat Grindalus Ep. Anglus.* 296
Superstitionis *origo, incrementa, fructus.* 483

TAciti *scriptorum æstimatio.* 77
Tæniæ *an habeant motum?* 289
caput figuratum? 289
papillæ an respirent & ovula eliminent? 289
Tambuccius (*Hier.*) *notatus.* 407
Tauropolium *quid?* 21

Tem-

Temple (*Wilh.*) *defensus.* 468
Templa *ut olim dicta?* 259 *seq.*
Templorum *veteris Eccl. historia.* 259
Terræ *motus causa.* 92
Testamenti Novi *cognitio olim exigua.* 506
Codices Manuscripti. 448
Lect. variarum collectores. 447
Tetraplorum *Autor.* 154
Theæ *usus.* 47
Theologia *scholastica cur fastidita?* 500
Theologiæ *dogmaticæ systema.* 500
Ethnicæ in Homero systema. 440
Theologorum *emeritorum jubilæum.* 93
Theorema *Pythagoricum per Algebram demonstratum.* 95
Tollius (*Jacobus*) *notatus.* 508
Tourneminii *de originibus fabularum exponendis consilium.* 188
Traditionibus *num faverit Ignatius?* 61
Trajani *nomine Jupiter cultus in Dacia.* 4
In Transpirationis *imminutæ statu sanguinis conditio qualis?* 47 *seq.*
Pro Transpiratione *supplenda effectus abstinentiæ.* 47
Trianguli *maximi super data recta constructio.* 96
Tubulorum *capillarium phænomena in vacuo.* 404
Turcici *& Veneti belli nuperi historia.* 386
Turennius *ad copiarum Belg. imperium vocatus.* 104
Turris *Babylonica an vere extructa?* 355
cur exstructa? 356

V

Accarum *vermes subcutanei unde?* 283
Valentini *notatus.* 288
Variolarum *cura.* 78
Vasorum *sanguiferorum actio.* 47
Vegetabilibus *ineſt anima sentiens & intelligens.* 331
Velsius (*Justus*) *quas in Eccl. Angl. turbas dederit?* 296 *sq.*
Venæsectionis *effectus.* 47
Veneti *extra patriam Principi servientes jus civitatis amittunt.* 387
Ventriculum *purgandi modus pure mechanicus.* 183
Ventriculi *ignis flammans.* 332
succus duplex. 525
In Ventriculo *felem, embryonem, piscem, ranas &c. natas, fabula.* 282

Vera *toleranter qualia sint?* 267
Vermes *in homine num mutentur in nymphas?* 280 *sq.*
intestinorum unde generentur? 282
vaccarum subcutanei unde? 283
ex ore infantis prodeuntes. 284
cucurbitini. 285, 286 287, 288
gravidæ solennes. 285
lati in canibus. 288
Vermis *latus non est unicus.* 289, 290
lati, fasciæ, solii & taniæ differentia. 290
Vermium *generatio in homine unde?* 279 *ff.*
Ex Vermibus *abortus.* 285
Veronicæ *usus.* 47
Versionis *LXX Interpretum vitia.* 153
De Verulamio (*Fr. Bac.*) *charácter.* 473
De Vesuvio *singularia.* 89 *ff.*
Vicarii *in Capitulo munus.* 228
Viennæ *urbis obsidio.* 385
Vini *qualitates.* 47
Virgilii *modestia.* 76
Virginea *conjux quid?* 8
Virtus *ut sibi ipsa merces?* 481
Virtutis *perfectio num in pietate quærenda?* 479
Vis *attractrix impugnata.* 147, 406
motrix unde pendeat? 127
centrifugæ mensura. 489 *ff.*
Virium *conditio in morbis.* 47
Vitæ *animalis morbus.* 330
Vitri *electricitas.* 404 *seq.*
Voigtii (*Gothofredi*) *vita.* 121
Volatilitas *quid sit?* 116
Vorstius *Atheus a Jacobo I appellatus.* 200
Vorticum *cœlestium consideratio Mathematica.* 484

VEisii (*Christiani*) *vita.* 114
Werlhofii (*Joannis*) *vita.* 235
Wesenbecii (*Matthæi*) *vita.* 274
Whistonus [*Guil.*] *ut in errorem de Trinitate inciderit? ut fuerit damnatus?* 214, 215
notatus. 160
Whitlock (*Bulstrod*) *cum Floro comparatus.* 472
De Wit [*Joannis*] *in Gallos studium.* 98, 105
charácter. 104

ZArmisia *hodie Alba Jul.* 11
Zosimus *quis fuerit?* 168
Zuiccavienſis *Athenæi historia.* 117 *ff.*
Bibliothecæ singularia. 119

* * *

Österreichische Nationalbibliothek
+Z165789902